

سِرّہ دحوالواو تخريجہ

مُکَمِّلہ اومَدَللہ

فَتَاوِیْ یُوسُفِیَہ

مَشْهُورَہٗ

سِتَّاسُوجِدِیْدِیْہ مَسَائِلِ اودھغی حَلِّ

اتم جلد

تالیف
حضرت مولانا محمد یوسف ہیانوی
مفتی اعظم پاکستان

جلد بیست و نہم رشید

جاده میوند سر چوک مارکیت مرحوم حاجی حسین گل کابل

0782690850 | 0775681606

تقریظونہ

شیخ الحدیث حضرت مولانا
سید شیعہ علی شاہ مکن فی اللہ
سابق شیخ الحدیث دارالعلوم حقانیہ اکوڑہ خٹک

شیخ الحدیث حضرت مولانا محمد ادریس صاحب دہلوی
شیخ الحدیث دارالعلوم نعمانیہ الماترنی

حنفی کفایت دینی کتب خانہ شافعی

کفایت اللہ اپنے صدیق

وائس کپ گروپ ٹیلی گرام چینل
اس گروپ میں کتابیں اہل السنۃ والجماعت، حنفی، شافعی، مالکی،
حنبل، دیوبند، علماء حق کے عقائد کے مطابق ہوں گی مختلف
زبانوں میں اسلامی کتابیں پشتو عربی اردو فارسی جیسے تفسیریں،
فتاویٰ درسی کتب خارجی کتب وغیرہ۔

کفایت اللہ اپنے صدیق
+923052488551
+923247442395
easypaisa
ماکی
حنبل

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فتاویٰ یوسفیہ

مشہور پتہ

ستاسو جدید مسائل

مکمل
او مدلل

اودھغی حل

سرہ دحوالو او تخریجہ

د اتم جلد اجمالی فہرست

د پردی مسائل،
اخلاقیات، سلام او مصافحہ، د
تعلیم مسائل، د دین تبلیغ مسئلہ، د
صوف مسائل، د خوب حقیقت او
تعبیر، د نوموئو سرہ متعلق مسائل،
د پریری مسائل، جسمانی وضع قطع،
د جافو متعلق مسائل، د خوراک او خکاک
شرعی احکام، لوبی کول، موسیقی او
گدا، فلم کتل، د تصویر حکم، خاندانی
منصوبہ بندی، د نعتو متعلق مسائل،
د مور پلار او خپلوانو سرہ تعلقات

تالیف

حضرت مولانا محمد یوسف ہیانوی
مفتی اعظم پاکستان

تقریضونہ

شیخ الحدیث حضرت مولانا

سیک شیعہ علی شاہ مک فی اللہ
سابق شیخ الحدیث دار العلوم حقانیہ اکوڑہ ختک

شیخ الحدیث حضرت مولانا محمد ادریس صاحب مدظلہ
شیخ الحدیث دار العلوم نعمانیہ اتمانزی

جائیو مکتبہ رشیدیہ

جاده میوند سر چوک مارکیت مرحوم حاجی حسین گل کابل
0782690850 | 0775681606

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د کتاب ټول حقوق محفوظ دي

د کتاب نوم : ستاسو جديده مسائل او دهغي حل

مؤلف : حضرت مولانا محمد يوسف هيانوي

ترجمه کونکي : دار الترجمة عبدالغني مارکيت پشاور

جلد : اتم

صفحات : ۵۸۴

تاريخ : ۲۰۱۷ء

د چاپ زیار : مولانا سيد محمد پرواني

جلالیه مکتبہ رشیدیہ

جاده میوند سر چوک مارکیت مرحوم حاجي حسين گل کابل
0782690850 | 0775681606

د کتاب تر لاسه کولو ځایونه

پشاور	کندوز	بغلان
اکوړه خټک	غزني	لوگر
کوټه	جلال آباد	خوست
پروان	قندهار	

فهرست

مضمون	صفحه
-------	------

❖ پرده ❖

د پردې صحيح مفهوم	۳۰
ايا يوازې چادري (برقع) په سر کول کافي دي او که په زړه کې هم شرم او حيا پکار ده؟	۳۱
له پردې پرته د ښځو عامې گرځيدل	۳۵
له نامحرمونه پرده	۳۵
د ښځې له پاره پرده کې کوم کوم اندامونه پټول ضروري دي	۳۵
د ښځو سړيو سره يوځای کار کول	۳۸
پرده کول ضروري دي او که يوازې نظرونه لاندې ساتل کافي دي؟	۳۸
د اوښي و غیره نه څومره پرده کول پکار دي؟	۳۹
که مخ پټول پرده وي؛ نوحج کې ولې نه کيږي؟	۳۹
پردې له پاره غټ خادرښه دی کې برقع؟	۴۰
ايا کليو (بانډو) کې هم پرده ضروري ده؟	۴۰
ايا د مخ پرده هم ضروري ده؟	۴۰
د چا عمل حجت نه دی شرعي حکم حجت دی	۴۰
سفر کې دلارې کتلو له پاره نقاب لگول	۴۱
نيکراچولو سره يوځای لامل	۴۱
ښځه او پرده	۴۲
د سړي لوڅ سرگرځيدل دانساني مروت او شرافت خلاف دي او د ښځې له پاره گناه کيږه ده	۴۲
نابالغه اينجلۍ سره مينه کول	۴۷
تي وي کې د دين د ښودلو پروگرام کې د ښځې غير محرم سړي په مخ کې ناسته	۴۷
ايا د غير مسلم ښځې نه پرده کول پکار دي؟	۴۷
په سمندري فوج کې د ښځو ټاکل څنگه دي؟	۴۸
بالغې اينجلۍ باندې پرده کول د مورو پلار دمه داري ده	۴۸
د ښځو په کور کې بربنډ سرناسته	۴۸
ايا ښځه د نيمو بربنډو جامونه منع کول د هغې زړه خفه کول دي؟	۴۹
که د فتنې ويره نه وي؛ نو ورور او خور غاړه ورکولی شي	۴۹

صفحه	مضمون
۴۹	د ښځې او ازهم په شرعي ډول ستردي
۵۰	د غير محرمه ښځې لاش ته کتل او د هغې تصوير ويستل جائزه دي؟
۵۰	ښځې ډاکټرې باندې د زوی سنت کول
۵۱	د تره يا ترور زوی سره لاس ملاول
۵۱	او د هغه سينه باندې سر کيښودل
۵۱	له تيندارې چاچي نه پرده کول ضروري دي
۵۱	د علاج له وجې د ستراند امو نوته کتل يا گوتې وړل په شرعي ډول څنگه دي؟
۵۱	ايد (۴۵، ۵۰) کلونو ښځې ته د داسې هلک نه پرده کول پکار دي چې د هغې په مخکې ځوان شوی وي؟
۵۳	د برقي له پاره د هر رنگ جامه جائزه
۵۳	د بې پردگي او غير اسلامي ژوند تيرولو له وجې د الله تعالی د قهر ويره
۵۵	نامحرمو ځوانانو سړيو او ښځو يوبل ته سلام کول
۵۶	د ليور اوليورڅي نه پرده کول ضروري دي، دې
۵۶	باره کې د مور وپلار خبره منل نه دي پکار
۵۶	د بې پردگي شرط کيښودنکې يونيورستي کې سبق ويل
۵۷	له واده نه مخکې اينجلی ته کتل او هغې سره خبرې کول په شرعي ډول څنگه دي؟
۵۷	که دفتني ويره نه وي؛ نو ښځه خپل مخ ښکاره کولی شي
۵۸	ايدا خاوند په مجبورولو د هغه د ورور او اوښونه پرده نه کوم؟
۵۸	له حقيقي ورور نه پرده نه شته
۵۹	په خوله ويل شوي ورور نه هم پرده ضروري ده
۵۹	په خوله ويل شوي زوی (متبنی) نه هم پرده ضروري ده
۵۹	يوځای اوسيدونکي نامحرم نه له پيغلټوب وروسته پرده لازم ده
۶۰	ښځې له پاره د ټولو نامحرمونه پرده ضروري ده او کويژدن کړي سړي نه هم ضروري ده
۶۱	د ښځې له پاره کوم کوم اندامونه پټول پکار دي؟
۶۱	ښځې له پاره د سړي ډاکټر نه د ستراند امو نو علاج کول
۶۲	ايدا ناروغ سړي پوښتنې ته ښځه تللی شي؟
۶۳	ښځې ډاکټرې ته هسپتال کې څومره پرده کول پکار دي؟
۶۳	برقي يا څادر کې يوازې سترگې ښکاره ساتل جائز دي
۶۳	د نامحرمه ښځې ويښته يا لاسونه ليدل جائز دي او که نه؟

صفحه	مضمون
۲۴	بنخه د خپل محرم مخکې د بدن خومره اندامونه ښکاره ساتلی شي؟
۲۴	نامحرمې ښځې ته قصدا کتل
۲۴	کلي کې پرده نه کونکې ښځه څنگه پوهه کړل شي؟
۲۵	هلکانو ته د ښځو استاذانونه تعلیم حاصلول
۲۵	د ښځوله پاره په دفترونو کې بې پردې کار کول
۲۲	پاکو بیانو باندې د پردې حیثیت، د قران نه د پردې ثبوت
۲۲	د حج په سفر کې د ښځوله پاره پرده ضروري ده
۲۷	اوبنې نه هم پرده کول ضروري دي
۲۸	په خوله ویل شوی پلار، ورور یا زوی پردي دي
۲۸	شرعا له هغوی نه پرده کول لازم دي
۷۰	ایا پرده یوازې د سترگو وي که برقع او خادر هم ضروري دی؟
۷۰	د زړو (بوډیو) ښځو له پاره د پردې حکم
۷۱	ایا ودونو کې ښځوله پاره په پرده کې تخفیف شته؟
۷۱	د پردې حدود څه دي؟
۷۱	پرده له کومو خلکو او خومره پکار ده؟
۷۲	له کوره بهر بې پردې ښځې کور کې د خپلوانو نه ولې پرده کوي؟
۷۳	له ورېندارگانو پرده خومره ضروري ده؟
۷۳	د نرسې له پاره دناروغ سړي خدمت
۷۳	له ورېندارې نه د پردې حد
۷۴	د وریرې او خوږځې له خاوند نه پرده شته
۷۴	د لیورځي د زوم نه هم پرده ضروري ده
۷۴	پردې له پاره کوم یوشی ښه دی خادر که برقع؟
۷۵	د ښځې سړیو ته خطاب کول او ښځو سره خبرې څنگه کول پکار دي؟
۷۲	د پردې مخالفت کې د مور و پلار اطاعت
۷۲	ضروري نه دی اود اوبنیو نه هم پرده ضروري ده
۷۷	د پردې باره کې څو پوښتنې
۷۸	د (لیورمرگ دی) مطلب
۷۹	د خاوند په وینا پرده پرېښودل
۷۹	د شرعي پردې نه منع کونکي سړي سره واده کول

صفحه	مضمون
٨٠	د بې پردې ښځې سزا
٨٠	پير سره له پردې پرته د ښځې ملاویدل جائز نه دي
٨٠	ايا مخ لاسونه او پښې پرده کې داخل دي؟
٨١	د لور له وفات وروسته دهغي خاوند (زوم) نه هم پرده شته؟
٨١	د غير محرم خپلوانونه څومره پرده ده؟ او ليور ته د خسر درجه ورکول
٨٢	پردې ښځه سيکټري جوړول
٨٢	له پردې پرته نجونو ته له سړيونه تعليم حاصلول
٨٢	د بودې ښځې په سکول کې ماشومانو ته سبق ښودل
٨٣	له لويټې پرته د ښځې په کالج کې سبق ښودل او دفتر کې کار کول
٨٤	بازار ته تلونکې ښځې ته څومره پرده پکار ده؟
٨٤	د بې پردگي ځای ته د ښځې له پاره تلل جائز نه دي
٨٥	کور کې د ځوان نوکر نه پرده کول ضروري دي
٨٥	ښځې د تبليغ له پاره په ټي وي باندې راتلل
٨٥	ايا ښځې په لوبو کې برخه اخيستی شي؟
٨٧	ښځې له پاره د مخ پرده
٨٧	د ښځې مړوند په پرده کې شامل دی
٨٧	داوښي نه هم پرده ضروري ده
٨٨	نامحرمو خپلوانونه هم پرده ضروري ده
٨٨	د بې پردگي له وجې معاشره کې خرابي راځي د پردې له وجې نه
٩٠	ايا د کور دروازې او کرکې بند ساتل ضروري دي؟
٩٠	شيدو کې شريک (رضاعي) ورور نه پرده کول
٩٠	په دين د عمل کولو په لار کې موانع

❖ اخلاقيات ❖

٩٢	د نصيحت کولو ادا
٩٢	د ځوان سړي او ښځې په يوکت کې ځملاستل
٩٣	غوسه کې کنځل کول په شرعي ډول څنگه دي؟
٩٤	د خنزير کنځل کول
٩٤	د کنځل کونکي مشر علاج
٩٤	د انسان د شکريه ادا کولو طريقه

مضمون

صفحه

۹۵	بد اخلاقه لمونځ کونکي او اخلاقي بې نمازو کې څوک بهتر دي
۹۶	د منافق درې نښې
۹۷	عملي نفاق
۹۷	د چا باره کې شک او بدگمانی کول
۹۷	د غیبت سزا
۹۸	غیبت. مذاق او څوک ذلیل گڼل کبیره گناه ده؟
۹۹	د چاله شر نه د خلکو د بچ کولو له پاره غیبت کول
۹۹	د فوټو والا او بورډ والا کمپنۍ خلاف تقریر کول غیبت نه دی
۱۰۰	کله چې د چاغیبت و شي نو سمدستي دهغه
۱۰۰	نه معافي وغواړئ یا دهغه له پاره د خیر دعا وکړئ
۱۰۱	کبرخه شی دی؟
۱۰۱	د قبلي طرف ته پښې کولو سره ځملاستل
۱۰۲	ایا د قبلي طرف ته د پښې کونکی واجب قتل دی
۱۰۲	پرمخ (الله) ځملاستل
۱۰۲	غسل خانه کې لارې توکول
۱۰۲	خلکو ته د تکلیف رسولو ذریعه جوړیدل شرعا جائزه دي
۱۰۳	ستاسو عمل مبارک عمل دی
۱۰۳	کور کې د ښځو مخکې اودس وچول
۱۰۴	پردي ملک کې اوسیدونکو ته څنگه اوسیدل پکار دي؟
۱۰۶	د ماشومانو د زړونو خوشالولو له پاره بسکت تقسیمول
۱۰۷	ماشوموالي کې له خلکونه د اخیستل شویو شیانو معافي به څنگه کیږي؟
۱۰۷	د خلکو لار بندول اود مسلمانانونه نفرت کول په شرعي ډول څنگه دي؟
۱۰۸	د گناهگار سړي سره تعلق ساتل
۱۰۸	غلطي معاف کول یا بدله اخیستل
۱۰۹	د اصلاح په نیت باندې دوستي کول
۱۰۹	ایا په قرض دار سړي باندې قرض ورکونکی کس څه کار کولی شي؟
۱۰۹	.. ستا قرآن باندې متیازې وکړم .. د داسې ویونکې ښځې شرعي حکم
۱۰۹	توبه بار بار ماتول

مضمون

صفحه

❖ سلام او مصافحه ❖

- په اسلام کې د سلام کولو اهمیت..... ۱۱۰
- د سلام په وخت په تندي باندې لاس کینودل او ښکلول..... ۱۱۰
- په یو لاس مصافحه سنت ده که په دواړو؟..... ۱۱۱
- د سهار او ماسپښین په لمانځه کې د لمونځ کونکو خپلو کې مصافحه کول..... ۱۱۱
- یوې غیر محرمې ښځې ته سلام کول..... ۱۱۲
- د نامحرمه ښځې د سلام جواب ورکول شرعاً څنگه دي؟..... ۱۱۲
- یو خاص سړي ته سلام اچونکي ته د سلام جواب ورکول..... ۱۱۳
- د مسلمان او غیر مسلم ښځې او سړي په خپلو کې مصافحه کول څنگه دي؟..... ۱۱۳
- غیر مسلم ته سلام کول او د هغه د سلام جواب ورکول..... ۱۱۳
- مور و پلار یا یو بزرگ (مشر) سره په ښکته کیدو سره ملاویدل..... ۱۱۴
- دیو مشر تعظیم کولو له پاره دریدل..... ۱۱۴
- امام صاحب سره په ښکته والي سره مصافحه کول..... ۱۱۶
- د جوړو کراتې سینتر په سلام کې د ښکته والي قانون د شریعت خلاف دی..... ۱۱۶
- په جومات کې لوړ (اوچت) اواز سره سلام کول..... ۱۱۷
- د السلام علیکم په جواب کې السلام علیکم ویل..... ۱۱۷
- د ټپي وي او ریډیو په خبرونو کې د ښځې د سلام جواب ورکول..... ۱۱۸
- د قرآن پاک تلاوت کونکي ته سلام کول..... ۱۱۸
- د اختر په ورځ یو بل سره غاړه ورکول شرعاً څنگه دي؟..... ۱۱۸
- د اختر نه وروسته مصافحه او معافه..... ۱۱۸
- جنوبي ته سلام..... ۱۱۹
- د کوم سړي چې اسلام معلوم نه وي د هغه د سلام جواب..... ۱۱۹
- د مشر بزرگ تعظیم له پاره دریدل..... ۱۱۹
- په سلام کې مخکې کیدل افضل دي..... ۱۲۰
- ایا سلام نه اچونکي ته سلام کول ضروري دي؟..... ۱۲۰
- نامحرم ته سلام کول..... ۱۲۱

❖ تعلیم ❖

- د ښځو او مغربي تعلیم تباہ کاري..... ۱۲۱
- د علم حاصلولو له پاره چین ته د تلو روایت..... ۱۲۷

صفحه	مضمون
------	-------

۱۲۷	کوم علم حاصلول ضروري دي؟ اوڅومره ضروري دي؟
۱۲۸	د ديني تعليم په لار کې مشکلات او ديني او دنياوي تعليم
۱۲۹	اسلام په انسانانو باندې کوم علم فرض کړی دی؟
۱۳۰	ايا مسلمان به بنځه جديد تعليم حاصلولی شي؟
۱۳۰	کالجنو کې د مينې لوبه او اسلامي تعليمات
۱۳۱	انگريزي زده کول جائز دي او د انگريزي تهذيب نه ځان ساتل پکار دي
۱۳۲	ديني تعليم له پاره د مور وپلار د اجازې ضرورت نه شته
۱۳۲	د ديني تعليم تقاضا
۱۳۲	مخلوط تعليم تر کوم عمر پورې جائز دی؟
۱۳۳	دمخلوط تعليم گناه په چا باندې ده؟
۱۳۴	د سړيو او ښځو يوځای حج کولو نه دمخلوط تعليم جواز نه پيدا کيږي

❖ د دين تبليغ ❖

۱۳۵	د تبليغ اهميت او ضرورت
۱۳۶	ايا تبليغي جماعت سره تعلق جوړول ضروري دي؟
۱۳۶	د طائف نه په واپسي باندې د حضور پاک ﷺ د حج په موقع باندې تبليغ کول
۱۳۷	ايا د لمونځ دعوت او د سنتو تلقين هم تبليغ دی؟
۱۳۷	د تبليغي اجتماع او په دعا کې شرکت له پاره سفر کول
۱۳۸	ښځو ته په تبليغي جماعت کې تلل څنگه دي؟
۱۳۸	ايا د تبليغ له پاره مخکې د مدرسې تعليم ضروري دی؟
۱۳۸	خلک د خير طرف ته راوغوښتل قابل قدر دي خو انداز سخت نه دی پکار
۱۳۹	کور کې ويلو نه پرته تبليغ کې تلل څنگه دي؟
۱۴۰	د مور و پلار له اجازې پرته په تبليغ کې تلل
۱۴۱	د تبليغي جماعت نه د مور و پلار خپل اولاد منع کول
۱۴۱	تبليغ کول او په جوماتونو کې بستري اچول څنگه دي؟
۱۴۱	د تبليغي نصاب کمزوري روايتونه په جومات کې ويل
۱۴۲	په تبليغي جماعت باندې اعتراض کونکو ته څه جواب ورکړو؟
۱۴۲	ايا بدي کې مبتلا انسان بل ته نصيحت کولی شي؟
۱۴۲	او چا ته خپلې غلطۍ ښودل څنگه دي؟
۱۴۳	د کمپنۍ نه چوټي اخيستلو پرته تبليغ کې تلل

صفحه	مضمون
۱۴۴	د امر بالمعروف او نهی عن المنکر شرعي حیثیت
۱۴۵	امر بالمعروف او نهی عن المنکر د الهي عذاب د منع کولو ذریعه ده
۱۴۸	د تبلیغ فریضه او د کور ذمه داري
۱۴۹	ایا په تبلیغ کې د وتلو خرچ ثواب داوو لاکو برابر دی؟
۱۴۹	تبلیغیان څنگه خلک دي؟
۱۴۹	فضائل اعمال باندې د یو څو شبهاتو جواب
۱۶۹	د تبلیغی جماعت فیضان د یو سوال جواب
۱۷۲	تبلیغی جماعت باندې د اعتراضاتو حقیقت
۱۷۵	د تبلیغیانو د شب جمعي پابندې کول څنگه دي
	❖ تصوف ❖
۱۷۲	د بیعت تعریف او اهمیت
۱۷۲	د پیر پیژندګلوي
۱۷۷	د بیعت شرعي حیثیت او تعویذونه کول
۱۷۹	د کامل مرشد صفات
۱۸۰	په یو وخت دوو بزرګانو سره اصلاحي تعلق ساتل
۱۸۰	ذکر جهر، پاس انفاس
۱۸۱	مراقبه د خپل شیخ په ښودل شوې طریقه باندې کول پکار دي
۱۸۱	جهرې ذکر جائز دی، خو د ضرورت نه زیات په لوړ اواز نه دی پکار
۱۸۱	بیعت او د نفس اصلاح
۱۸۲	مرید دې لومړی د خپل پیر ښودل شوې وظیفې پوره کړي وروسته نورې
۱۸۲	د معروف قید حکمتونه
۱۸۳	په شریعت او طریقت کې فرق
۱۸۳	پرتله له اجازې نه بیعت کول
۱۸۳	لمونځ، روژه وغیره نه منونکي پیر شرعي حیثیت
۱۸۴	د نیادار پیر
۱۸۵	د مریدانو ډیره خړونکي پیر بیعت کول
۱۸۵	د یو شعر مطلب
۱۸۶	د ذکر د یو کیفیت په باره کې
۱۸۶	د فرائضو پر ښودونکي د دین پېشرا نشي کیدای

صفحه	مضمون
۱۸۲	خپل ځان افضل گڼلو باندې د بل په اقتدا
۱۸۲	کې د لمونځ نه کونکي شرعي حکم
۱۸۷	د تېرو شويو گناهونو نه توبه
۱۸۷	خپل ځان له نورو نه کمتر گڼل
۱۸۷	د دين او دنيا حقوق
۱۸۸	حضرت شيخ (رحمته الله علیه) سره په وابستگي باندې شکر
۱۸۹	د دنيا د محبت ختمولو او د آخرت فکر پيدا کولو نسخه
۱۹۰	د فاسدو خيالاتو او د بدن نظري علاج
۱۹۱	په اسلام کې د ښې خبرې رائج کولو نه څه مراد دي؟
۱۹۲	د تکبر علاج
❖ د خوب حقيقت او تعبير ❖	
۱۹۳	د حضور پاک ﷺ په خوب کې د زيارت حقيقت
۱۹۴	په خوب کې قيامت ليدل
۱۹۴	په خوب کې د مور و پلار د ناراضگي مطلب
۱۹۵	په خوب کې د حضور پاک ﷺ زيارت کول ضروري نه دي
۱۹۵	د مذهب نه باغي ذهن والا خوب او دهغه تعبير
❖ د نومونو سره متعلق ❖	
۱۹۷	د بچيو د نومونو کيښودلو طريقه
۱۹۷	په نومونو کې تخفيف کول
۱۹۸	نومونه صحيح نه ادا کول
۱۹۹	د بچيو غير اسلامي نومونه کيښودل
۱۹۹	آسيه نوم کيښودل
۱۹۹	محمد احمد نوم کيښودل څنگه دي؟
۱۹۹	محمد يسار نوم کيښودل
۲۰۰	عارش نوم کيښودل صحيح نه دي
۲۰۰	جمشيد نوم کيښودل
۲۰۰	حارث نوم کيښودل
۲۰۰	خزيمه نوم کيښودل
۲۰۱	د خپل نوم سره د خاوند نوم کيښودل

صفحه	مضمون
۲۰۱	ايا د بچيو نومونه تاريخي پيدايښ سره کينودل شي؟
۲۰۱	د «محمد» لفظ دخپل نوم جزء جوړول
۲۰۲	د چا د نوم سره د «محمد» لفظ له پاسه «ص»، ليکل
۲۰۲	محمد نوم باندې د «ص» نشان لگول
۲۰۳	عبدالرحمن او عبدالرزاق ته د رحمان او رزاق نوم اخيستل
۲۰۴	مسيح الله نوم کينودل
۲۰۴	د ماشومي نوم «تحریم» کينودل شرعا څنگه دي؟
۲۰۴	د مسلمان نوم د غير مسلمو په شان
۲۰۵	پرويز نوم کينودل صحيح نه دي
۲۰۵	فيروز نوم کينودل شرعا څنگه دي؟
۲۰۵	د نبي ﷺ نوم کينودل
۲۰۶	«عبدالمصطفى» او «غلام الله» نوم کينودل
۲۰۶	د نجونو نومونه شازيه، روبينه، شاهينه څنگه دي؟
۲۰۶	«الله داد، الله دته او الله يار» سره بنده مخاطب کول
۲۰۷	«نائله» نوم کينودل
۲۰۷	«الرحمن» د يو انجمن نوم کينودل
۲۰۸	له خپل نوم سره «حافظ» لگول
۲۰۸	له خپل نوم سره «شان» ليکل يا چاته «شاه جي» ويل څنگه دي؟
۲۰۸	د «سيد» مصداق څوک دي
۲۱۵	د ښو او بدو نومونو اثرات
۲۱۵	«اصحاب» او «صحاب» دواړه الفاظ يو شان دي
۲۱۶	ايا يو انسان ته «وکیل» ويل غلط دي؟
۲۱۷	کنيت د نوم په ډول استعمالول
۲۱۷	«ابوالقاسم» کنيت کينودل
۲۱۸	له خپل نوم سره «صديقي» يا «عثماني» د تخلص په ډول کينودل
۲۱۸	لقب او تخلص کينودل شرعا څنگه دي؟
۲۱۸	له خپل نوم سره د غير مسلم نوم د تخلص په ډول کينودل
۲۱۹	د ستورو په نوم باندې نوم کينودل او خاص کاني اغوستل
۲۱۹	پيدايښ نه څو گنتي وروسته د مړ

صفحه	مضمون
------	-------

۲۱۹	کیدونکي بچي نوم کيښودل ضروري دي؟
۲۱۹	په غلط نوم سره اواز کول یا پلار ته "ورور" ویل، مور ته "اپا" ویل څنګه دي؟
۲۲۰	په غلط نوم سره اواز کول
۲۲۰	ایا "خدای" د الله تعالی نوم مبارک دی؟
۲۲۱	د (خدای) نوم باندې د اشکالاتو جواب

❖ پیره ❖

۲۲۳	
۲۲۳	«پیره خود شیطان هم وه، ویلو والا، ایا مسلمان دی؟
۲۲۵	زما د پیرې له نومه نفرت دی، ویونکي شرعي حکم
۲۲۶	دیو کارتون د پیرې نه ټال جوړول د اسلامي شعائرو بې عزتي ده
۲۲۷	د امت اکابرو پیره خریل په کبیره ګناهونو کې شمیرلي دي
۲۲۸	(د پیرې مسئله)
۲۳۷	د پیرې خړیونکي د فتوا شرعي حیثیت
۲۳۷	له موټي نه کمه پیره ساتلو باطل استدلال جواب
۲۴۱	د پیرې له یو موټي کیدو نه څه مراد دي؟
۲۴۱	د غټو بریتونو حکم
۲۴۲	پیره د ټولو انبیاءو (علیهم السلام) سنت ده او د صحیح فطرت مطابق ده
۲۴۴	د ملک صدر ته یو وفد د پیرې پرېښودو دعوت ولې ورکړ؟
۲۴۶	پیرې ته حرام ویل څنګه دي؟
۲۴۹	بریت په قینچي سره وړول سنت او پتري سره صفا کول جائز دي
۲۵۰	د پیرې خریلو ګناه په هر حال کې دانسان سره وي
۲۵۱	واده کول زیات اهم دي که پیره پرېښودل
۲۵۲	دنایي له پاره پیره خریل او غیر شرعي ویښته جوړول
۲۵۲	ایا پیرې پورې خدا کونکي مرتد دی حالانکې پیره سنت ده؟
۲۵۳	پیره د مسلمانانو د تشخیص اظهار دی
۲۵۵	ایا د پیرې خړیونکي عبادت قبلیري؟

❖ جسماني وضع قطع ❖

۲۵۶	انساني وضع قطع او اسلامي تعلیم
۲۵۷	د ښځې وروځې جوړول شرعا څنګه دي؟

صفحه	مضمون
۲۵۷	د ښځو د فیشن له پاره وینسته او ورپه کت کول
۲۵۸	ایا ښځې دمخ او لاسونو وینستان صفا کولی شي؟ او د ورپه حکم
۲۵۸	د ښځو بانه جوړول څنگه دي؟
۲۵۹	د ښځې له پاره دمخ او لاسونو وینستان کت کول څنگه دي؟
۲۵۹	د ښځې له پاره د سرد وینستانو دوه کمځۍ جوړول څنگه دي؟
۲۶۰	دارایشگاه (بیوتي پارلر) شرعي حکم
۲۶۱	د ښځو وینسته کت کول شرعا څنگه دي؟
۲۶۲	له عذر پرته د ښځې له پاره د سر وینستان کت کول مکروه دي
۲۶۲	د ښځو په نایي وینستان کت کول
۲۶۲	د ښځو وینستان وړول د لعنت موجب دي
۲۶۳	د ښځو آری مانگ (کپه پیاڅه) ویستل
۲۶۳	ایا ښځو ته د ځان جوړولو اجازه شته؟
۲۶۴	دنجونو غټ نوکان
۲۶۴	د ښځو له پاره بلیچ کریم استعمالول جائز دي
۲۶۴	د سړیو له پاره د وینستانو پاکولو پاوهر استعمالول
۲۶۵	د تخرگ او نور زیاتې وینستان څومره مودې نه وروسته صفا کړو؟
۲۶۵	د سړي د سر وینستان څومره اوږدول پکار دي؟
۲۶۶	د وینستانو ساتلو سنت طریقه
۲۶۷	د سر وینستان خریل
۲۷۴	د سر وینستان کت کول
۲۷۵	د سر وینستان کت کول
۲۷۸	د عطرو او سرمې لگولو مسنونه طریقه
۲۷۸	نیل پالش لگولو سره غسل اودس نه کیږي
۲۷۹	ایا رانجه د سترگو له پاره نقصاني دي؟
۲۸۰	د ښځو غوږونه او پوزه سوري کول
۲۸۰	ایا د ځوان سړي ختنه کول ضروري دي؟
۲۸۰	ایا د ماشوم پیدایشي وینستان لرې کول ضروري دي؟
۲۸۱	جسم باندې خالونه لگول شرعا څنگه دي؟
۲۸۱	ښځو ته د سړیو په شان ځان جوړول

صفحه	مضمون
------	-------

۲۸۲	که د ورويځو وينستان غټ شي؛ نو کټ کول يې جائز دي
۲۸۲	تور خضاب په دې نيت سره لگول چې خلک ورته ځوان ووايي
۲۸۳	د سر دوينستانو غونډولو شرعي حکم
۲۸۴	ايا د غير مسلم ختنه کول ضروري دي؟
۲۸۵	حضرت ابراهيم عليه السلام ته د ختنې حکم کله وشو؟

❖ لباس ❖

۲۸۵	د لباس شرعي حکمونه
۲۸۸	د پټکي شرعي حيثيت، اوږد والی اورنگ
۲۸۹	عمامة (پټکی) سنت نبوي او د دې ترغيب
۲۸۹	توپۍ پسرول او پټکي تړل
۲۹۰	سپين يا تور پټکی وهل څنگه دي؟
۲۹۰	د سړيو په سرباندې توپۍ کيښودل
۲۹۰	ښځو ته د مختلف رنگونو جامې اغوستل جائز دي
۲۹۱	د ښځو پرتوگ د ښنگرو نه لاندې پورې پکار دی
۲۹۱	پرتوگ او کميس د ښنگرونه لاندې کول گناه ده
۳۰۰	په لباس کې درې شيان حرام دي
۳۰۰	حضور پاک ﷺ په کرتې باندې سپوږمۍ ستوری نه و جوړ کړي
۳۰۱	سارهي اغوستل شرعا څنگه دي؟
۳۰۱	د لنډې جامې استعمال
۳۰۱	مصنوعي ريښم اغوستل
۳۰۲	په سکولونو کې د انگرېزي يونيفارم پابندي
۳۰۲	ښځې له پاره دنړۍ جامې استعمال
۳۰۳	ښځې له پاره د سپينې جامې استعمال
۳۰۳	موجوده زمانه او د ښځو لباس
۳۰۴	د کالر والا قميص
۳۰۵	د نيک ټاټي لگولو شرعي حيثيت
۳۰۵	د سړيو او ښځو له پاره د سرو زرو اچولو حکم
۳۰۶	سړي له پاره د سرو زرو د گوتمۍ استعمال
۳۰۷	د څه کار له وجې د سرو زرو گوتمه اچول

صفحہ	مضمون
------	-------

۳۰۷	د ساعت زنخير او گوتمه اچول
۳۰۷	په غاښ باندې د سرو سپينو خول لگول
۳۰۸	بنځوله پاره د سرو سپينوزرو پرته د يو بل د هات گوتمه اچول
۳۰۸	سړي له پاره په غاړه کې لاکت يا زنخير اچول
۳۰۸	د شريفانو د لوبو له پاره تنکي اچول څنگه دي؟
۳۰۸	نيکر اچولو سره لوبې کول سخته گناه ده
۳۰۹	د تور رنگ چپل يا خپلی اچول
۳۰۹	د پرفيوم (عطر، سپري) استعمال
۳۰۹	بنځه د لاس په رغوي کومې طريقې سره نکريزي لگولی شي؟
۳۰۹	په گوتمه باندې د الله تعالی صفات ليکل
۳۱۰	د سرو سپينو تعويذ دوړو هلکانو اونجونو له پاره استعمالول
۳۱۱	د خنزير د وينستو والا برش باندې حجامت کول
۳۱۱	سړيو له پاره نکريزي لگول شرعا څنگه دي؟
۳۱۱	مصنوعي غاښونه لگول
۳۱۲	ايا د پټکي يا ټوپي نه پسونکي گناهگار دی؟

❖ د خوراکو څښاک شرعي احکام ❖

۳۱۲	په چپ (گس) لاس خوراک
۳۱۳	په کرسيو او ميز باندې خوراک کول
۳۱۴	په واده کې چې د ناستې ځای نه وي په ولاړه خوراک کول
۳۱۴	په تقريبنو کې د ډوډي خوړلو سنت طریقه
۳۱۵	په پنځو واړو گوتو خوراک او په پرلت ناسته ډوډي خوړل شرعا څنگه دي؟
۳۱۵	په ولاړه خوراک کول د سنت خلاف دي
۳۱۶	په ولاړه اوبه څښل شرعا څنگه دي؟
۳۱۷	د خوراک په دوران خاموشي ساتل
۳۱۷	په ډوډي خوړلو کې د دواړو لاسونو استعمال
۳۱۷	د کاشوغې سره ډوډي خوړل
۳۱۸	د ډوډي خوړلو په وخت سلام کول
۳۱۸	نرم خوراکونه په چمچې سره خوړل
۳۱۹	د سوتو په اور پوخ شوی خوراک خوړل

صفحه	مضمون
۳۱۹	په پليټ کې لاس وينځل
۳۱۹	لوبښی ولې پټول پکار دي؟
۳۱۹	په بې خبري کې حرامه مړۍ (گوله) خوړل
۳۲۰	د یتيمانو له کوره خوراک د مجبوري له وجې جائز دی
۳۲۰	ایا چای حرام دی؟
۳۲۰	د سگریټ، پان، نسوارو او چای شرعي حکم
۳۲۱	د حرامو گټلو والا دعوت قبلول
۳۲۱	د شرابو په باره کې شرعي حکم
۳۲۲	ایا شراب یو مریض ته ورکول کیدای شي؟
۳۲۳	درنگ رلیو چوکیداري کول او د شرابو بوتل راوړل او ورکول
۳۲۳	د شرابو په خالي بوتل کې اوبه کینودل
۳۲۳	د ډوډۍ خوړلو وروسته لاسونه او چټول او اجتماعي دعا کول
۳۲۴	د حرام ځناورو د شکلونو بسکت
۳۲۴	د هډوکي چوپل
۳۲۴	په شیدو خوړونکو ماشومانو باندې افیوم خوړل
۳۲۵	د غلا په بجلی پوخ شوی خوراک خوړل او په گرمو اوبو اودس کول
۳۲۵	د فریقینو د صلح په وخت د ذبح شوي گډه (پسه) شرعي حکم
۳۲۶	سړي او ښځې ته دیوبل جوته خوړل
۳۲۶	د بچي جوته خوراک څښاک
۳۲۶	د دوبي د کور خوراک
۳۲۶	قرعه اچول او د شرط خوراک څښاک
۳۲۷	غیر شرعي مجلس کې شرکت کول حرام دي
۳۲۸	د غیر مسلمو سره خوراک څښاک
۳۲۹	د خنزیر چربي استعمالولو والا هوټل کې خوراک کول
۳۲۹	د هندو له هوټل نه خوراک کول
۳۲۹	د ځاوند مال له اجازې پرته په خپلو خپلوانو خوړل
۳۳۰	د قرآن خواني په داسې محفلونو کې شریکیدل
۳۳۰	چې په هغه کې فرائض ماتیري
۳۳۰	ایا کم خوراک عیب دی؟

صفحه	مضمون
------	-------

- ۳۳۵..... د اب زمزم څښلو سنت طريقه
 ۳۳۵..... د پيپسي، مرنډا، ټيم، سيون اپ او داسې نورو شرعي حيثيت ؟
 ۳۳۲..... ايا د حنفي فقهې مطابق د څلوروشيانو شراب جائز دي

❖ لوبې ❖

- ۳۳۲..... د لوبو شرعي حکم
 ۳۳۲..... د تاش د شرط دميوې وغيره شرعي حکم
 ۳۳۷..... کيرم بورډ او تاش کول
 ۳۳۷..... د گونډو نه او چته برخه برېښولو سره لوبه کول
 ۳۳۸..... کرکت کول شرعاً څنگه دي؟
 ۳۳۸..... ښځو ته دهاکي کولو دجواز د فتوا حيثيت
 ۳۳۹..... کوترې ساتل شرعاً څنگه دي؟
 ۳۳۹..... د کراتې لوبه شرعاً څنگه ده؟
 ۳۴۰..... د تاش او شطرنج لوبه د حديث په رڼا کې
 ۳۴۱..... تاش کول شرعاً څنگه دي؟
 ۳۴۱..... تبلي پيټه، هېناټرم او يوگا زده کول
 ۳۴۲..... ايا اسلام نجونو ته د لوبو اجازه ورکړې؟
 ۳۴۲..... په انعامي پروگرامونو او مقابلو کې شريکيدل
 ۳۴۲..... د لوبو له پاره بايد څه ډول لباس وي؟
 ۳۴۳..... د ويډيو گيم شرعي حکم
 ۳۴۴..... د ويډيو گيم په دوکان کې د قران فريم لگول

❖ موسيقي او گډا ❖

- ۳۴۵..... د سندرو (گانو) په ذريعه تبليغ کول
 ۳۴۵..... ايا موسيقي د روح غذا او گډا (ډانس) ورزش دی؟
 ۳۴۲..... موسيقي غير فطري تقاضا ده
 ۳۴۷..... موسيقي او اسلامي ثقافت
 ۳۴۷..... موسيقي او سماع
 ۳۴۸..... په ډرامو او فلمونو کې کله خاوند او کله ورور ښودل
 ۳۴۸..... ورايتي شو او استيج ډرامې کې کار کول او کتل
 ۳۴۹..... د ماشوم يا غټ په سالگره باندې د گډا کونکو انجام

صفحه	مضمون
۳۴۹	د ساز نه پرته د سندرې اوریدو شرعي حکم
۳۵۰	معیاري سندرې اوریدل
۳۵۰	موسیقی ته له توجه پرته یوازې شعرونه اوریدل
۳۵۱	د موسیقي علاج
۳۵۱	د سندرو اوریدو غلط عادت به څنګه ختم شي؟
۳۵۱	د طوائفو ګډا او سندرې
۳۵۲	له ساز پرته د سندرو د جواز شرطونه
۳۵۳	د ریډیو جائز خبرې اورېدل ګناه نه ده
۳۵۳	آیا قوالي جائز ده؟
۳۵۴	آیا قوالي اوریدل جائز دي؟
۳۵۴	د سکه ورور او خور یوځای ګډا کول
۳۵۲	د ریډیو او ټي وي د ملازمانو شرعي حیثیت
۳۵۹	حرامه ګټه په خپلو دوستانو خرچ کول
۳۵۹	د ګډا او سندرو په اړه د وزیر خارجه غلطه فتوا
۳۶۰	السلام علیکم پاکستان ویل

❖ فلم کتل ❖

۳۶۱	ریډیو او ټیلی ویزن د دیني مقاصدو له پاره استعمالول
۳۶۲	ټي وي ساتل ولې جائز نه دي حالانکې دا
۳۶۲	د ښو پروګرامونو له پاره استعمالیږي؟
۳۶۴	د حضور پاک ﷺ په ژوند فلم - یهودي سازش
۳۶۵	د فجر اسلام په نامه فلم کتل څنګه دي؟
۳۶۲	په ټي وي د حج فلم کتل هم جائز نه دي
۳۶۲	اسلامي فلم، کتل
۳۶۷	په ټي وي هم فلم کتل جائز نه دي
۳۶۷	په ټي وي کې د ښځو شکل او صورت کتل
۳۶۸	په ټي وي او ریډیو باندې ښه تقریرونه اوریدل
۳۶۸	د حضور پاک ﷺ په باره کې جوړ شوی فلم کتل
۳۶۹	ټیلی ویزن کتل څنګه دي؟
۳۶۹	ویډیو فلم په چاره باندې قیاس کول صحیح نه دي

صفحه	مضمون
۳۷۰	بنځې ته د ټپي وي کتلو اجازه ورکول
۳۷۰	کمپیوټر او انټرنیټ باندې د کار کولو حکم
۳۷۱	د ویديو کیسټ خرڅونکي گټه ناجائز ده، او هغه
۳۷۱	د کتونکو په گناه کې هم شریک دی
۳۷۱	په ټیلی ویژن کې کار کوونکي ټول گناهگار دي
۳۷۲	د ریډیو او ټیلی ویژن په محکمو کې کار کول
۳۷۲	د وي سي آر کتلو سزا څه ده؟
۳۷۲	ټپي وي او ویديو فلم
۳۷۵	فلم او د دين تبليغ
۳۷۸	فلم کتلو له پاره روپی ورکول

❖ تصویر ❖

۳۷۸	تصویر یو معاشرتي ناسور او د قومي اصلاح (۹) نکاتي انقلابي پروگرام
۳۸۱	د قانوني مجبوري په وجه فوتو جوړول
۳۸۲	په کورونو کې فوتو لگول یا د فوتو والا ډبی ایښودل
۳۸۳	په جوماتونو کې تصویرونه ویستل ډیره سخته گناه ده
۳۸۳	د پلار یا بل چا د تصویر کیښودو گناه د چا وی؟
۳۸۴	د تصویر جوړولو له پاره د چا عمل حجت نه دی
۳۸۴	کرنسی نوټ باندې تصویر چاپ کول ناجائز دي
۳۸۵	په تمغې باندې تصویر جوړول بت پرستی نه بلکه بت سازي ده
۳۸۵	بې حیا او برېښه تصویر لگوونکو ته پکار دي چې دا لرې کړي او توبه وباسي
۳۸۶	په شناختي کارډ باندې د بنځو تصویر لازمي گڼلو والا گناهگار دي
۳۸۷	د خانه کعبې او طواف کوونکو خلکو فریم لگول
۳۸۷	په دفترونو کې د محترمو شخصیتونو تصویرونه خوړندول
۳۸۷	دارت ډرائنگ (انځورگري) شرعي حیثیت؟
۳۸۸	آیا فوتو تخلیق دی؟ که دی نو په آئینه
۳۸۸	او اوبو کې هم شکل په نظر راځي
۳۸۸	په کور کې تصویر ایښودل ولې منع دي؟
۳۸۹	د وي سي آر گناه به په چا وي؟
۳۸۹	تصویر لرونکي اخبارونه کورته څنگه راوړل پکار دي؟

مضمون

صفحه

۳۹۰	گوډيانې (نانڅکې) په کور کې کينډول
۳۹۰	دېې سا شي مجسمې جوړول جائز او دسا لرونکو ناجائز
۳۹۱	په کورونو کې دخپلو بزرگانو، قرآن ويونکي
۳۹۱	ماشوم يا د دعا غوښتونکې ښځې تصوير هم ناجائز دی
۳۹۱	دسah لرونکو شکلونو نانڅکې په کور کې کينډول جائز نه دي؟
۳۹۲	د نانڅکو ساتلو د روايت جواب
۳۹۳	په ميډيکل کالج کې داخلي د پاره دانجيلۍ تصوير
۳۹۳	شناختي کارډ که په جيب کې وي نو جومات ته تگ صحيح دی
۳۹۳	دونې تصوير ولې جائز دی؟ ځکه چې هغه هم ساه لرونکې ده
۳۹۴	د ساه لرونکي تصوير ولې ناجائز دی؟
۳۹۴	که په تصوير جوړلو باندې مجبور يې نو حرام يې وگڼه جوړ يې کړه او استغفار کوه
۳۹۵	د تصوير متعلق د وزير خارجه فتوا
۳۹۵	تصوير
۳۹۷	رقص او موسيقي
۳۹۸	د تصوير جوړولو شرعي حکم
۴۰۱	د قيامت په ورځ به دټولو نه سخت عذاب تصوير جوړونکي ته وي
۴۰۱	علماء په ټيلي ويژن باندې راتلل، دتصوير د جواز دليل نشي جوړيدلی
۴۰۳	د کيمرې د تصوير حکم

❖ خانداني منصوبه بندي ❖

۴۰۲	د حمل ضائع کولو تدبيرونو ته د اولاد د قتل حکم ورکول
۴۰۷	د خانداني منصوبه بندي شرعي حکم
۴۰۷	د ضبط ولادت مختلف قسمونه او حکم
۴۰۸	د خانداني منصوبه بندي جواز په حديث سره ثابتول غلط دي
۴۰۹	د خانداني منصوبه بندي شرعي حيثيت
۴۰۹	د برته گنترول (د بچو بندولو) گوليو مضر اثرات
۴۱۱	مانع حمل دوايانې او پوکۍ استعمالول

❖ جائز او ناجائز ❖

۴۱۲	نعت لوستل څنگه دي؟
۴۱۲	نعتونه ښايسته او از سره ويل

صفحه	مضمون
۴۱۳	صرف د زړه خوشحالولو له پاره شعرونه ویل
۴۱۳	ایا د چپه پیاڅې ویستونکي دین کوږ وي؟
۴۱۳	ماشومانو باندې د ټاپي اچولو گناه د سکول په ذمه دارانانو باندې ده
۴۱۴	د شربت، پینټ او ټاپي شرط ایښودونکي کالج کې سبق ویل
۴۱۴	د شریعت د حکمونو خلاف د جلوس ویستونکو ښځو شرعي حکم
۴۱۶	د اسلامي شعائرو توهین او سزا
۴۱۷	د مدینې منورې نه علاوه بل ښار ته منوره ویل
۴۱۷	د عربي سره د گډو اردو الفاظو مفهوم جدا دی
۴۱۸	د چا ذاتي خبرې اوریدل یا پټ لیک خلاصول
۴۱۸	د نفساني خوا هښاتو پوره کولو له پاره مسلک بدلول
۴۱۹	د محاورې په ډول داسې ویل لمونځ معاف کولو ته لاره روژه پرې فرض شوه
۴۱۹	مزار باندې پیسې اچول څنگه دي
۴۱۹	د وکیل گټه شرعي طور باندې څنگه ده
۴۲۰	بیت الخلاء کې اخبار لوستل
۴۲۰	محبت او خوښه بد گڼل
۴۲۰	آیا نامحرمة ښځو سره محبت عبادت گڼل د کفر خبره ده؟
۴۲۱	د بینک په مدد ریډیو باندې دیني پروگرام وړاندې کول
۴۲۱	د ناواده شوې ښځې خپل ځان د چا ښځه ښودلو سره ووت اچول
۴۲۲	مجبوری سره د قبلي طرف ته مخ کولو سره امتیازې کول
۴۲۲	ایا ولاړه باندې امتیازې کول سنت دي؟
۴۲۳	د مجبوری په وجه په ولاړه امتیازې کول
۴۲۳	د ونې لاندې امتیازې کول
۴۲۳	دوايي کې شراب گډول
۴۲۴	ایت کړسي لوستلو سره لاسونه پر قول حرام دي
۴۲۴	احادیث یا اسلامي لټرچر چاپ کولو سره دمفت تقسیمولو ثواب
۴۲۴	وډیو سنټر باندې د قران تلاوت کول دین پورې توکې کول دي
۴۲۴	کیسې لوستل شرعا څنگه دي
۴۲۵	جومات کې قالینې یا بل قیمتي شی استعمالول
۴۲۵	جعلی ډگري سره ډاکټري کول

صفحه	مضمون
۴۲۵	د انجکشن د نقصان له وجې دويم انجکشن لگول اود دواړو پيسې اخيستل
۴۲۶	د سگريټ پريښودو له پاره جرمانه مقررول
۴۲۶	د خپل کوربلۍ (چجه) په محله کې جوړول
۴۲۷	د عام المنفع کار له پاره د الله تعالی په نوم ورکړه
۴۲۸	سگريټ څښل د شريعت په نزد څنگه دي
۴۲۸	يهودانو او نصرانيانو سره همدردي کول د فاسقانو عمل دی
۴۲۹	د عزت ساتنې له پاره قتل کول
۴۲۹	عزت باندې د حملې له ويرې ځان څنگه وساتي
۴۳۰	عزت ته د خطر له وجې د انجيلۍ ځان وژنه
۴۳۰	د تښتولو گناه به چا باندې وي؟
۴۳۱	ايا کور و باندې د وهلو سزا د شريعت خلاف ده
۴۳۲	د بې لمازه سره کار کول
۴۳۲	پريشانو نه ويريږو سره د مرگ خواهش کول
۴۳۲	مذهبي کارونو کې غير قومونو سره مشابهت کفر دی
۴۳۳	په تيلو د ځان سوزونکي شرعي حکم
۴۳۳	د مورپلار باره کې د قران کریم حکمونو پسې خدا کول
۴۳۴	د بچيو نسب بدلول
۴۳۴	د افسرانو په وجه غلط رپورټ باندې دستخط کول
۴۳۵	له تحقيق پرته په چا الزام لگول
۴۳۶	خوانښې ښکلول
۴۳۶	د ښځې خاوند د يو بل خاص اندامونه کتل
۴۳۶	د ښځې سينې (تيونه) ښکلول
۴۳۷	د ښځې له لوري ښځه ښکلول
۴۳۷	د پردې مخالفت کونکو موړو پلار حکم منل
۴۳۷	امتحان کې نقل ورکونکی استاذ به هم گناهگار وي
۴۳۸	د استمنې باليد (جلق، موټک) شرعي حيثيت
۴۴۳	لورته جهيز کې د ټپي وي ورکونکی گناه کې برابر شريک دی
۴۴۴	د واده يا څه بلې معاملې له پاره قرعه اندازي کول
۴۴۵	ټپي وي کې د چا د کردار تحقيرول

صفحه	مضمون
۴۴۵	د مدرسو د چنډې د پاره جلسه کول
۴۴۲	چاته کافرو ويل
۴۴۲	د حيض دورځو گنده کپړې ښکاره غورځول
۴۴۷	د سر صدقه
۴۴۷	ماشاء الله په انگرېزي کې ليکل
۴۴۷	د غير مسلمود سيل پاره جوماتونو ته ننوتل
۴۴۸	د معاش د پاره کفر اختيارول
۴۴۹	بدامنی اوفسادات د عذاب الهی يوشکل
۴۵۰	د يو عبادت د پاره بل عبادت پريښودل
۴۵۱	د قران، الله او رسول واسطه نه منل
۴۵۱	خبرو نه مخکې ريډيو باندې درود ويل څنگه دي؟
۴۵۱	د زبور، تورات، او انجيل مطالعه کول د چا د پاره جائز دي
۴۵۳	د غير مسلم تعزيت کول
۴۵۴	د الله تعالی نوم سره د (صاحب) استعمال
۴۵۵	د نامحرم سړيو نه ښکاري اچول
۴۵۵	حضرت علی عليه السلام ته مشکل کُشا ويل
۴۵۲	د علم الاعداد او د ست شناسي علم زده کول
۴۵۷	څه لوستلو سره د لاس نه کاني وغيره راويستل
۴۵۸	د فلور ميل د مالکانو لخوا د غلا غنمو نه اوږه جوړول
۴۵۸	او خرڅول، او دې کې د شريک نوکرانو حکم
❖ د مور و پلار او اولاد تعلقات ❖	
۴۵۹	د مور پلار د نافرمان د عبادت شرعي حيثيت
۴۶۰	د مور و پلار اطاعت او خپلوانو سره تعلق پريښودل
۴۶۰	د مور پلار متعلق ښه جذبات ساتل
۴۶۱	د مور پلار د نافرمانۍ و بال
۴۶۳	په جائز کارونو کې د مور و پلار نافرمانۍ
۴۶۳	د زنا کار او شرابي پلار د ښښې له پاره څه کول پکار دي؟
۴۶۴	د مور و پلار د راضی کولو له پاره اسلامي اقدار پريښودل
۴۶۶	د بچو د بد تميزي وجه او علاج

مضمون

صفحه

۴۲۲	ایا د مورو پلار نه اوبه غوښتل او څښل ثواب دی
۴۲۲	د بدکاره مور سره تعلق ختمول شرعاً څنگه دي
۴۲۷	ایا په بالغ اولاد باندې خرچه کول د مور پلار له پاره ضروري دي؟
۴۲۸	بې وجې انجیلی په کور کې کینونکي پلار خبره منل
۴۲۹	د خدای نافرمانه مورو پلار احترام کول
۴۷۰	آیا د پلار د غلط کار و بال به په اولاد وي؟
۴۷۱	د پلار او مور بچي یو بل سره دملاویدو نه منع کول
۴۷۲	په بوداوالي کې د خرابې خولې څښتن پلار سره تعلق ختمول
۴۷۲	په مورو پلار کې د چا خدمت وکړو
۴۷۴	د ځان نه په وړو کې باندې د لاسپورته کولو تدارک څنگه وکړو؟
۴۷۴	د مورو پلار په مینځ کې د اختلافاتو په دوران د چا ملگری شم؟
۴۷۴	دمیرني موراو پلار نامناسبه رویې باندې موږ څه وکړو؟
۴۷۲	د ذهني معذوري مور خبره کوم حد پورې ومنل شي؟
۴۷۲	بهرملک ته تلونکي د مور پلار خدمت څنگه وکړي؟
۴۷۷	کنځل کونکي پلار سره څنگه تعلق وساتل شي؟
۴۷۸	د بودا پلار د خدمت نه مور منع کول
۴۷۸	اولاد د شفقت او محبت نه محروم کول
۴۷۹	د ښځې په وینا مور پلار سره نه ملاویدل
۴۷۹	د مورو پلار خدمت او سفر
۴۸۰	دمور و پلار خبره ترکومه حده منل پکار دي؟
• ۴۸۲	مور و پلار سره احسان او ښه سلوک څه ډول و شي؟
۴۸۳	که مور و پلار کنځل وکړي نو اولاد ورسره څه سلوک وکړي؟
۴۸۳	د خاوند یا دمور و پلار خدمت
۴۸۴	دمور او پلار نافرمانه زوی عاق کول
۴۸۵	په ناجائز کار کې دمور او پلار اطاعت
۴۸۵	مور و پلار چې د پردې مخالف وي د هغوی حکم منل
۴۸۵	د اولاد جایداد نه محرومونکي پلار حشر
۴۸۲	دمور خدمت او د ښځې خوشنودې
۴۸۲	د خاوند ښځې او اولاد ذمه داری

صفحه	مضمون
------	-------

۴۸۹.....	پنځه شیان دانسان د نیک بختۍ علامه ده
۴۹۰.....	آیا د بچیو پالنه یوازې نیا کولی شي؟
۴۹۱.....	دلور د ولادت منحوس کیدو تصور غیر اسلامي دی
۴۹۲.....	دلور پلار ته قرآن بنودل
۴۹۲.....	صحابه کرامو <small>رضی الله عنہم</small> ته ښکاره کنځل کوونکو مور او پلار سره تعلق ساتل
۴۹۲.....	بې وجې خفه شوې مور څنگه راضي کړو؟
۴۹۳.....	د اولاد غلط حرکتونه او د هغو منع کول
۴۹۴.....	د مور او پلار د خوشالۍ په خاطر د ښځې حق تلفي ناجائز ده
۴۹۵.....	د صحت او همت باوجود د پلار او الله پاک
۴۹۵.....	حقوق نه ادا کول د بد بختۍ علامه ده
۴۹۶.....	منافق مور پلار سره تعلق ختمول

❖ د خپلوانو او ګاونډیانو تعلقات ❖

۴۹۷.....	خپلوانو سره مکمل تعلق ختمول
۴۹۷.....	که خپلوانو سره غلط طرز عمل وي نو د هغوی سره مکمل تعلق ختمول
۴۹۸.....	آیا د بد کردار ښځو د پښو لاندې هم جنت وي؟
۴۹۸.....	د ترور او خور حق د نورو خپلوانو نه ولې زیات دی؟
۴۹۹.....	رشته دار د ښمن ګڼونکي سره تعلقات نه ساتل څنگه دي؟
۴۹۹.....	د مور او پلار په منع کولو رشته دارو سره تعلقات کمول
۵۰۰.....	خپلوانو سره مکمل تعلق ختمول جائز نه دي
۵۰۰.....	د صله رحمۍ قطع کولو ګناه به چا باندې وي؟

❖ د ګاونډي حقوق ❖

۵۰۲.....	د سندرو ویونکي ګاونډي د کور خوراک خوړل
۵۰۳.....	تکلیف رسونکي ګاونډي سره څنگه سلوک وشي؟
۵۰۳.....	له حلالې پرته مطلقه ښځه کور کې ساتونکي سره تعلقات ساتل
۵۰۴.....	د خپلوۍ د جوړیدو په خیال د ګناه او منکراتو په محفل کې شریکیدل
۵۰۵.....	غیبت او حقیقت واقع
۵۰۵.....	حقوق العباد

صفحه	مضمون
------	-------

❖ سړي او ښځې سره متعلق مسئلې ❖

۵۰۲	په ښځې ته تهمت لگونکي او وهونکي
۵۰۲	تعلیم یافته پاگل په باره کې شرعي حکم
۵۰۸	د ښځې داخراجاتو ذمه داري سړي باندې ده
۵۰۹	د ښځو له پاره کار و بار
۵۱۱	د ښځې په غوښتنه لوڼو سره مکمل تعلق ختمول او هغوی له میراثه محرومول
۵۱۱	د گټلو له توان سره سره د ښځې په گټه گزاره کول
۵۱۲	ښځې ته خرجه نه ورکول، د ښځې رد عمل
۵۱۲	او په کور کې د سود پیسې استعمالول
۵۱۲	د قرض دار خاوند ښځه خپلې پیسې خیراتول
۵۱۳	که مور و پلار سره د ښځې جنګ راځي نو څه وکړم؟
۵۱۵	د ښځې او سړي په حیثیت کې فرق
۵۱۲	د خاوند د تسخیر له پاره یو عجیبه عمل
۵۱۷	قصور ستاسو دی
۵۱۹	د خاوند ظالمانه طرز عمل
۵۲۰	د ښځې د محبت معیار
۵۲۲	نغری بیل کړئ
۵۲۳	اسلامي حکمونو کې د مور او پلار نافرمانی ترکوم حده پورې؟
۵۲۵	د ښځې او سړي مرتبه
۵۲۷	د قوام معنی
۵۲۸	د سړي په ښځې باندې فضیلت
۵۲۹	د ښځې او سړي په مینځ کې فرق او امتیاز
۵۲۹	د ښځې دیت
۵۳۱	د ښځې او سړي شهادت
۵۳۲	د ښځو کور نه بهر وتل
۵۳۴	د ښځو یوازې سفر کول
۵۳۴	د ښځو جج (قاضي) جوړیدل
۵۳۵	ښځه د ملک مشره جوړول
۵۳۵	حورې او حوران

مضمون

صفحه

❖ متفرق مسئلې ❖

- ۵۳۷..... د انسان ضمير مطمئن كيدل پكار دي.. څه ته وايي.
- ۵۳۸..... د حرامو كارونو نه توبه څنگه كول پكار دي؟
- ۵۳۸..... د غير مسلم شكل او صورت لرونكې بنځې لاش به څنگه پيژندل كيږي؟
- ۵۳۹..... مختلف ملكونو كې شب قدر په كومو شيو باندې كتل پكار دي
- ۵۳۹..... د تفتيش ظالمانه طريقه او ددې ذمه داري
- ۵۴۱..... په زور د جرم اعتراف اخيستل او مجرم د پاكي او لمونځ نه محرومول
- ۵۴۱..... د دارالاسلام، تعريف
- ۵۴۲..... ايا اقرار كونكي مجرم د دنياوي سزا په وجه باندې پاكېږي
- ۵۴۳..... اعمالو كې دميانه روي مراد
- ۵۴۴..... رښتونې گواهي پټول پكار نه دي
- ۵۴۵..... كله چې هر طرف ته د بدې دعوت وركونكې لټريچر عام او
- ۵۴۵..... بنځې ډول سنگار سره گرځي نو آيا د زنا سزا به جاري كيږي؟
- ۵۴۵..... آيا د كرايه دار د بدو عملونو ذمه دار به د كور مالک وي
- ۵۴۲..... د جنس بدليدونه پس شرعي حكمونه
- ۵۴۲..... حلال او حرام كې فرق
- ۵۴۷..... د ملكيتي ځمكې مسئله
- ۵۴۷..... اسلام كې د سفارش حيثيت
- ۵۴۸..... د ډاك په ټكټونو باندې قرآني آيتونه چاپ كول
- ۵۴۸..... د حكومت په رخصتيانو كې حج ادا كړو او كه خپلو كې؟
- ۵۴۹..... هفته واره رخصتي په كومه ورځ ده
- ۵۵۰..... آيا د يکشنبې د ورځې رخصتي ښه نه ده چې
- ۵۵۰..... خلك د جمعې د لمونځ اهتمام كوي
- ۵۵۱..... د ظالم معاف كولو اجر
- ۵۵۲..... د انسانيت خدمت د قدر وړ جذبه ده
- ۵۵۳..... د قتل عام منع كولو تدبيرونه
- ۵۵۵..... آيا حاكم له پاره څلويښت قتلونه معاف وي؟
- ۵۵۵..... د حرامې گټې به څه اثرات وي؟
- ۵۵۲..... د بد معاشانو د هوس ښكار شوې نجونه معصومي دي

صفحه	مضمون
۵۵۲	ځوانان د شيعه گانونه څنگه وساتل شي؟
۵۵۲	حادثاتو کې د متاثيرينو له پاره دستور العمل
۵۵۸	د عرياني علاج په عرياني باندې
۵۲۰	اخبارونو کې د چاپ شوي لفظ (الله) سره څه وکړو
۵۲۱	مبارک نومونه څنگه ضائع کيدای شي؟
۵۲۱	امانت ايښودل شويو پيسو باندې څه وکړم؟
۵۲۲	د امانت ناجائز استعمال باندې تاوان
۵۲۲	د نجونو داخيستلو او خرڅولو کفاره
۵۲۲	د پلار پرېښودل شوی اسلامي لتريچر لولئ
۵۲۲	خود د ائجستونو او کيسونه ځان ساتئ
۵۲۳	د پاکي له پاره تشوپير استعمالول
۵۲۳	د بسم الله په ځانې باندې (۷۸۲) ليکل
۵۲۴	د مشترکه مذهبونو کليندر
۵۲۲	د شهرت حاصلولو له پاره خپل ځان "کافر"، ليکل
۵۲۷	آيا حضور ﷺ د ابولهب زوی ته ښيرې کړې وې؟
۵۲۸	د الله تعالی د يوکم سلو نومونو والا حديث
۵۲۸	د تاريخي رواياتو شرعي حيثيت
۵۲۹	په اردو ترجمه باندې د قرآن مجيد ثواب
۵۷۰	د جذام بيمار سره تعلق ساتلو حکم
۵۷۱	د زنا دنيا او اخرت کې سزا
۵۷۱	د گناهونو کفاره څه ده
۵۷۲	د منافقانو د مسجد نبوي نه د ويستلو روايت
۵۷۲	آيا د مسلمان قاتل به هميشه د پاره دوزخ کې وي
۵۷۳	په غلط کار باندې د لگولو عذاب
۵۷۴	انسان او ځناور کې فرق
۵۷۵	آيا د قاتل توبه هم قبلېږي؟
۵۷۲	د دوزخ خواش لرونکي کس سره تعلق ساتل نه دي پکار
۵۷۷	د مور په خيټه کې د هلک يا انجيلۍ ښودل د قران دايت خلاف نه دي
۵۷۸	د مور په خيټه کې هلک يا انجيلۍ معلومول

❖ پرده ❖

د پردې صحيح مفهوم

سوال: زه شرعي پرده کوم، ځکه چې د ديني مدرسي زده کونکې يم اوماته هغه وخت کې پرېشاني وي، کله چې زه څه تقريبن وغیره ته د مجبوري له وجې څم؛ نو خپله برقع (چادري) نه کوزوم او خلک ما په چادري کوزولو مجبوروي، هغوی وايي چې د پردې ذکر، خوقران کې نه دی راغلی، د پرونې ذکر راغلی دی، حالانکې هغوی ددې ټول مفهوم او تفسیر وغیره نه دی لوستلی، يوازي دا وايي چې کله چې اسلام دخادر ذکر کړی دی؛ نو دومره پرده ولې کوي؟ اوداهم وايي چې اسلام دومره سختي نه ده کړې، څومره چې ته کوي، هغوی وايي چې مخ، لاسونه او پښې وغیره لوڅ ساتل پکار دي، حالانکې زه هغوی ته وایم چې ددې ذکر خو يوازي په لمانځه کې راغلی دی، په نن اوسېا دفتني دور کې په ښځه باندې لازم دي چې هغه مکمل پرده وکړي، بلکې خپل لاسونه او مخ وغیره پټ کړي، د پردې باره کې تاسو ماته لږ تفصيل سره بيان وکړئ چې دهغو خلکو علم ته هم دا خبره راشي چې شرعي پرده څه ته ويل کيږي؟ او څومره کول يې پکار دي؟

جواب: ستاسو خيال دېر صحيح دی، د ښځې دمخ پرده لازمي ده^۱ ځکه چې گنده اوناړوغ نظرونه په دې باندې پريوځي، د ښځې مخ، لاسونه او پښې سترنه دي، يعنې په لمانځه کې ددې اندامونو پټول ضروري نه دي، خود گنده نظرونه ددې اندامونو د پټولو دخپل وس مطابق کوشش کول ضروري دي^۲.

سوال: تاسو ولې په اخبار کې داسې مسئله هم ورکړه که انجيلي چېرې خپلې خسرگنۍ کې پرده کوي خو هلته د پردې خيال نه ساتل کيږي دخپل ليوراو نورو خپلوانونه، تاسو جواب کې ليکلي و چې دا پرده دومره سخته نه ده، که چېرې هغه پرده کوي؛ نو خپل څادر ښکته کولو سره خپل کار کولی شي، زه دانه گنم چې مخ پټولو سره دهغې وجود پټيږي، زه خوداسې گنم چې کله انجيلي پرده کوي؛ نو هغه د نامحرمونه داسې پټه شي، لکه څنگه چې له مرگ نه وروسته دهغې وجود دنيا کې نه وي ستاسو د مسئله ما پخپله باندې نه ده کتلې، تاسو ته خواست دی

^۱ [وتمتع المرأة الشابة من كشف الوجه بين رجال لا لأنه عورة بل لخوف الفتنة.... إلخ. والمعنى تمنع من الكشف لخوف أن يرى الرجال وجهها فتقع الفتنة لأنه مع الكشف قديقع النظر إليها بشهوة... إلخ (شامي ج: ۱ ص: ۴۰۶)، كتاب الصلاة، باب شروط الصلاة، مطلب في ستر العورة، طبع ايج ايم سعيد.]

^۲ [وللحرة جميع بدنها حتى شعرها النازل في الأصح خلا الوجه والكفين.... والقديمين على المعتمد... إلخ، وفي الشامية: أي من أقوال ثلاثة مصححة ثانيها عورة مطلقا ثالثها عورة خارج الصلاة لا فيها... (شامي ج: ۱ ص: ۴۰۶)، كتاب الصلاة، باب شروط الصلاة، مطلب في ستر العورة، طبع ايج ايم سعيد.]

چې لږ تفصیل سره یې بیان کړی چې خلکو ته هم معلومه شي چې د پردې باره کې خومره سخت حکم دی؟

جواب: مالیکلي و چې یوداسې کوربه کوم کې چې د ښځې له پاره د نامحرمونه د دیوال پرده ممکن نه وي، هلته دې داسې وکړي چې ټول بدن پتولوسره او خپل مخ باندې د شرم او حیا خادر اچولو سره د نامحرمو مخکې راشي (کله چې هغې له پاره ورتلل ضروري وي).^{۱۱}

ایا یوازې چادري (برقع) په سرکول کافي دي

او که په زړه کې هم شرم او حیا پکار ده؟

سوال: د ښځو د پردې باره کې اسلام څه حکم کوي؟ ایا یوازې چادري (برقع) په سرکول پرده کې شامل دي؟ نن سبا زموږ د دوستان په دې مسئلې باندې بحث کوي، څه دوستان وایي چې د برقعې دپه سرکولو حکم کوم ځای دی؟ هغوی وایي یوازې د حیا نوم پرده ده، زه تاسو ته خواست کوم چې د پردې باره کې د قران اوسنت په رڼا کې څه حکم دی؟ تفصیل سره یې بیان کړئ.

جواب: ستاسو د دوستانو دا وینا، خو په خپل ځای باندې صحیح ده چې: د شرم او حیا نوم پرده ده، خو د هغوی دا فقره نامکمل او پوره نه ده، هغوی ته له دې سره دا ویل هم پکار دي چې: د شرم او حیا شکلونه متعین کولو له پاره موږ د عقل او اسماني وحی محتاج یو.

دا خو ښکاره خبره ده چې شرم او حیا یو روحاني کیفیت دی، ددې ښکاره کیدل په څه ناڅه قالب یا شکل کې وي، که چېرې هغه قالب د عقل او فطرت مطابق دی؛ نو شرم او حیا کول به هم صحیح وي او که چېرې هغه قالب عقل او فطرت نه مني؛ نو د شرم او حیا د عوه کول ددې پاکیزه صفت پسې خندا کول دي.

فرض کړئ! یو سړی په خپل هوش او هوس کې اوسیدو باوجود، د بدن نه جامې لیرې کړي، د بدن نه ټولې جامې وغورځوي او برېښه کیدونه وروسته شرم او حیا کوي؛ نو یقیناً ستاسو هغه دوستان به هم دهغه سړي د شرم او حیا د عوه کول نه مني او هغه ته به د داسې شرم او حیا کولو مشوره کوي کوم چې د عقل او فطرت مطابق وي.

سوال دادی چې د عقل او فطرت صحیح کیدو معیار څه دی؟ او دا فیصله به څنگه وشي چې د شرم او حیا مظاهره د عقل او فطرت مطابق ده او که نه؟

ددې سوال په جواب کې که چېرې بل قوم ته پریشاني وي؛ نو وي به، خو مسلمانانو ته دې کې هیڅ پریشاني نه شته، دوی سره د فطرت د خالق له طرفه د ژوند وړ کړل شوي اصول په

۱ [يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنَ الْجَلْبِيبِ، الآية (الأحزاب: ۵۹) فقال انه قد أذن أن تخرجن لحاجتكن، قلت يعني أذن لكن أن تخرجن متجلببات... الخ (تفسير مظهری ج: ۷ ص: ۳۸۴) ايضاً: تعليم الطالب ص: ۵، تاليف حكيم الامت حضرت اقدس مولانا اشرف علي تھانوی۔

خپل اصل حالت کې محفوظ دي، کوم چې هغه د عقل او فطرت ټول اصول خپلې مخې ته ایښودو نه وروسته جوړ کړي دي، د ژوند دې اصولونو اسلام دی، الله تعالی اودهغه نه وروسته مقدس رسول الله ﷺ چې د شرم او حیا کومې مظاهره یې ښودلې دي هغه د فطرت اواز دی او عقل سلیم دهغه په حکمت او ژوروالي باندې مهر لگولی دی، راځئ چې لږ وگورو چې الله تعالی او د رسول الله ﷺ ارشادات دې باره کې څه هدايات ورکوي.

۱: د ښځو د شکل او صورت فطرت داسې جوړ کړی دی چې هغې ته ټول ستر (عورت) ویل پکار دي. همدغه وجه ده چې د فطرت خالق دهغې د ضرورت نه پرته له کوره وتل نه دي برداشت کړي، چې د اقيمتي ملغلره، د ناپاکو نظرونو د هوس له وجې گنده نه شي، قران کریم کې ارشاد دی: (وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى). (الاحزاب ۳۳)

ترجمه: په خپلو کورونو کې ناستې واوسېږئ او مخکې د جاهلیت په شان له کورنه په ډول اوسنگار کولو سره د باندې مه ووځئ!

له (مخکې جاهلیت) نه مراد د اسلام نه مخکې دوردی، چې هغه کې به ښځو له پردې پرته دخپل نسوانیت ښودنه کوله، دمخکې جاهلیت لفظ له وجې داپیشنګويي وشوه چې انسانیت باندې به د جاهلیت یو بل دورهم راځي، چې هغه کې به ښځې خپل فطري خاصیتونه دنوي جاهلیت سیلاب کې وبيوي.

دقران په شان صاحب قران ﷺ هم ښځه ټوله عورت گڼلوسره له ضرورت پرته دهغې له کوره وتل ناجائز فرمایلي دي: وعن ابن مسعود رضی الله عنه عن النبي ﷺ قال: المرأة عورة فإذا خرجت استشرفها الشيطان. (رواه الترمذی، مشکوة ص ۲۶۹)

ترجمه: حضرت ابن مسعود رضی الله عنه فرمایي چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي، ښځه ټوله عورت ده، کله چې هغه بهرته ووځي؛ نو شیطان یې څارنه کوي.

۲: که چېرې د ضروري کارونوله پاره هغه له کوره دباندې قدم ږدي؛ نو هغې ته حکم شوی دی چې د داسې غټ څادر په سر کولو وروسته دې دباندې ووځي چې په هغه باندې ټول بدن له سر نه تر پښو پورې پټ شي، د سورت احزاب په (۵۹) ایت کې دي:

(يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْرِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ)

ترجمه: ای نبي! خپلو بیبيانو، لویو او مسلمانانو ښځوته ووايه چې کله (هغوی دباندې وځي)؛ نو خپل ځان باندې دې غټ څادرونه اچوي.

مطلب دا چې هغوی ته غټ څادرونو کې دباندې وتل پکار دي او مخ باندې د څادر پرده پکار ده، د پردې حکم نازلیدونه وروسته د حضور ﷺ په مقدس دور کې د ښځوهم دامعمول و، دام المومنین حضرت عائشه رضی الله عنها ارشاد دی چې: ښځې به حضور ﷺ په اقتدا کې جومات ته

لمانځه له پاره راتلې؛ نو خپلو څادرونو کې به داسې پټې وې چې هغوی به نه پیژندل کیدی.^[۱] جومات کې حاضري اود حضور ﷺ په اقتدا کې لمونځ کول اود حضور ﷺ د ارشاداتو اوریدو نه دهغوی منع نه وه، خو حضور ﷺ به ښځوته د اتلکین هم کاو چې خپل کورونو کې لمونځ کول دهغوی له پاره غوره دي. (ابوداؤد مشکوة ص ۹۶)^[۲]

د حضور ﷺ د ژور نظر اود ښځو دعزت او حرمت اندازه له دې نه وکړې، چې مسجد نبوي. چې هغه کې یو ادا شوی لمونځ د پنځوس زرو لمونځونو برابر دی^[۳]، حضور ﷺ د ښځوله پاره ددې په ځای خپل کور کې لمونځ کول غوره او ښه گڼلې دي او بیا د حضور ﷺ په اقتدا کې چې کوم لمونځ ادا شي، دهغه مقابله خوکیدای شي د ټول امت لمونځونه هم ونه رسیږي. خو حضور ﷺ په خپله اقتدا کې د لمونځ کولو په ځای د ښځوله پاره خپل کور کې یوازې لمونځ غوره گڼي، دادی د شرم او حیاءو عفت او عظمت هغه لوړ مقام کوم چې حضور ﷺ مسلمانو ښځوته ورکړی و او کوم چې نن سبا د بدقسمتي له وجې داوسني تهذیب په بازار کې په ټکه سیر خرڅیږي. د کور او جومات مینځ کې، خو ډیره فاصله وي، حضور ﷺ خو د اسلام دستر د قانون دومره حد پورې خیال ساتلی دی چې د ښځې دخپل کور برخې یې هم تقسیم کړي دي او فرمایلي یې دي چې فلانۍ برخه کې لمونځ کول د فلانۍ برخې نه غوره دي، عبدالله بن مسعود رضی الله عنه فرمایي چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي:

عن عبدالله عن النبي ﷺ قال: صلاة المرأة في بيتها افضل من صلاتها في حجرتها، و صلاتها في مخدعها افضل من صلاتها في بيتها. (ابوداؤد ج ۱ ص ۸۴)

ترجمه: د ښځې تر ټولو غوره لمونځ هغه دی چې په خپل کور کې یې ادا کړي اودهغې له پاره دخپل کور په کوټه کې لمونځ کول دکور له غولي نه بهتر دي اوروستی کوټه کې لمونځ کول له مخکې کوټې نه غوره دي.

په هر حال د نبی کریم ﷺ ارشاد دی چې ښځه دې دخپل وس مطابق له کور نه دباندې نه وځي او که چېرې وتل ضروري شي؛ نو غټ څادر دې له ځانه نه داسې تاوکړي چې نه پیژندل

[۱] عن عائشة قالت: ان كان رسول الله صلى الله عليه وسلم ليصلي الصبح فينصرف النساء متلفعات بمروطهن ما يعرفن من الغلس (بخاری ج: ۱ ص: ۱۲۰، کتاب الأذان، باب خروج النساء الى المساجد بالليل والغلس، طبع نور محمد)
[۲] عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا تمنعوا نساءكم المساجد، بيوقن خيرهن رواه ابوداؤد (مشکوة ص: ۹۶، باب الجماعة، الفصل الثاني، طبع قدیمی کتب خانه کراچی)۔

[۳] عن أنس بن مالك قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: صلاة الرجل في بيته بصلاة، و صلاته في مسجد القبائل بخمس وعشرين صلاة، و صلاته في المسجد الذي يجمع فيه بخمس مائة صلاة، و صلاته في المسجد الأقصى بخمسين ألف صلاة، و صلاته في مسجدی بخمسين ألف صلاة، و صلاته في المسجد الحرام بمائة ألف صلاة رواه ابن ماجه (مشکوة ص: ۷۲، باب المساجد ومواضع الصلوات، الفصل الثالث)۔

کېږي، غټ څادرونه باربار سنبهالول مشکل و، له دې وجې د شریفانو په کورونو کې د څادرونو په ځای د برقعو (چادري) رواج شروع شو، دا مقصد د کورنۍ برقعې په ذریعه باندې حاصلیدای شو، خو شیطان داهم د فیشن په بڼې کې اچولوسره د ښځو دنمائش یوه ذریعه جوړه کړه، زما ډیر خویندې داسې برقعې اچوي چې هغو کې دهغوی عورت (ستر) نور هم ښکاره شي.

۳ کله چې ښځه له کورنه دباندې وځي؛ نویوازي دا تاکید ورته نه دی شوی چې هغوی څادریا برقع په سر کړي، بلکې دې قیمتي ملغلرې ته د شرم او حیامحفوظ ساتلوله پاره نور هدايات هم ورکړل شوي دي، مثلاً: ښځو اوسړیو دواړو ته دا حکم شوی دی چې خپل نظرونه لاندې وساتي او دخپل عصمت گلونه د بدن نظر د موسم نه محفوظ وساتي. سورة النورایت نمبر ۳۰ او ۳۱ کې ارشاد دی:

(قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ)
(سورت النور: ۳۰)

ترجمه: ای نبي! مومنانو ته ووايه چې خپل نظرونه لاندې ساتي او دخپلو شرمگاوو ساتنه وکړي، دا دهغوی له پاره ډیره ډاګې خبره ده اوڅه چې هغوی کوي الله تعالی پرې خبردی.

(وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا)
(سورت النور: ۳۱)

ترجمه: او مومنانو ښځو ته ووايه چې هغوی خپل نظرونه لاندې ساتي او دخپل عصمت ساتنه وکړي او خپل ښایست ښکاره نه کړي، خو که د مجبوري له وجې پخپله ښکاره شي الخ.

یوه دایت دا هم ورکړل شوی دی چې ښځې دې داسې نه گرځي چې له وجې یې دهغوی پټ ښایست د نامحرموله پاره د زړه دخوشالولو ذریعه شي، دقران کریم دپورته ذکر شوي ایت په اخر کې فرمایل شوي دي: (وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ) (سورت النور: ۳۱)

ترجمه: او خپله پښه دې داسې نه ږدي چې له وجې یې دهغوی پټ ښایست ښکاره شي.

یوه دایت ورته داهم شوی دی که چېرې یوناڅاپه په نامحرم باندې نظریږي وځي - نوهغه دې سمدلاسه لرې کړي او په دویم ځل دې قصدا ورته نه ګوري، حضرت بريدۀ رضی الله عنہا فرمایي چې حضرت علي (کرم الله وجهه) ته حضور ﷺ وفرمایل: ای علي! دناڅاپه نظرنه وروسته په دویم ځل مه ګوره، لومړی نظر (دبې اختیاري له وجې) تاسوته معاف دی، خو په دویم ځل باندې دکتلو ګناه شته. (مسند احمد، دارمی، ترمذی، ابوداؤد مشکوة ص: ۲۶۹) [۱]

[۱] عن بريدة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لعلي: يا علي! لا تتبع النظرة النظرة فإن لك الأولى وليست لك الآخرة (مشکوة ص: ۲۶۹، کتاب النکاح، باب النظر إلى المخطوبة)۔

له پردې پرته د بنځو عامې گرځیدل

سوال: له پردې پرته د مسلمانو بنځو عامې گرځیدل تر کومه حده جائز دي؟

جواب: نن سبا په محلو، بازارونو، کالجونو او دفترونو کې د بې پردګۍ کوم طوفان راغلی دی او د یهود او نصارا په تقلید کې زموږ لونه او اینګوریانې چې څه ډول سنگار کولو سره بې پردې ګرځي، قران کریم دې ته د جاهلیت عروج ویلی دی او دا دانساني تهذیب، شرافت او عزت په مخ باندې څپیره ده.

ترمذی، ابوداؤد، ابن ماجه او مستدرک کې د صحیح سند سره د حضور ﷺ ارشاد دی چې:
عن ابی الملیح قال: قدم علی عائشة نسوة من اهل حمص فقالت: من این این؟ قالت: فانی سمعت رسول الله ﷺ يقول لا تخرج امرأة ثيابها فی غیر بیت زوجها الا هتکت الستربینها و بین ربها. (مشکوٰۃ، ووالفظ له، ترمذی ص ۱۰۲)

ترجمه: کومې بنځې چې له خپل کورنه پرته بل کور کې جامې ویستلې هغې دخپل ځان اولله تعالی ترمینځ کې چې کومه پرده وه هغه ختمه کړه.
د بنځې دسر ویښته هم عورت دي^۱ او د نامحرمو مخکې ستر (عورت) بنکاره کول په شرعي ډول حرام او په طبعي ډول بې غیرتي ده.

له نامحرمونه پرده

سوال: د ترور، تیندار (چاچي) او ماماني (مامي) د پردې څه حکم دی؟ هغه به د لیور د بچیو نه پرده کوي او که نه؟ او که چیرې کور کې ټول اوسېږي؛ نو تر کومه حده پرده ده؟

جواب: ترور، تیندار (چاچي) او ماماني (مامي) او داسې نور... هم غیر محرم دي، دهغوی نه هم د پردې حکم دی او که چیرې د دیوال پرده ممکن نه وي؛ نو د څادر (پروني) پرده کافي ده.^۱

سوال: کا کا خسر (د خاوند تره)، او ماما خسر (د خاوند ماما) نه د پردې څه حکم دی؟

جواب: هماغه حکم دی کوم چې پورته بیان شوی دی.^۲

د بنځې له پاره پرده کې کوم کوم اندامونه پټول ضروري دي

سوال: زما خاوندوايي چې بنځه د پردې نوم دی؛ نو دې ته هروخت پرده کول پکار دي، که نه،

^۱ [ترمذی ج: ۲ ص: ۱۰۸، أبواب الآداب، باب ماجاء فی دخول الحمام، مشکوٰۃ ص: ۳۸۳، باب الترجل].

^۲ ،، يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّاَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلْبِيْنِهِنَّ،، (الأحزاب: ۵۹).

^۳ [وليصبرن بخرمن علی جوهرن ولا یبدین زیتھن إلی البعولتھن أو ابائھن... الآية (النور: ۳۱) ایضاً: تفصیل

دپاره او گوری: امداد الفتاوی ج: ۴ ص: ۱۷۷ طبع مکتبه دارالعلوم کراچی].

معاشره کې به خرابي پيدا کيږي، تردې چې هغه دې له ورور او پلار نه هم پرده کوي، ځکه چې نفس خوتولوسره شته، خود حرج له وجې اسلام دانه دي واجب کړي، خو کول يې پکار دي.

دويم: چې بنځه بازار ته لاړه شي؛ نو اسلام خودې ته په سپړو فوقيت نه ورکوي او دانگريزي محاوره ده (ليډيز فرسټ) مثلاً: يو څوسپري ډوډۍ اخلي، قطار کې ولاړ دي، يوه بنځه راغله؛ نو هغې ته مخکې ډوډۍ ملاو شوه، د خاوند په نزد باندې دادهغو دريو وارو حق غصبول دي، خو زما خيال دی چې دامحاوره اگر چې دانگريزه، خودې کې د بنځې احترام دی، داسې کيدل پکار دي اودې کې څه بده خبره نه شته.

درېم: دا چې بنځه دې خپل پلار او وروڼوسره هم ډيروخت پورې خبرې نه کوي اونه دې ورسره خنداگانې کوي، يوازې د ضرورت مطابق سلام دعا او د خيريت پوښتنه کولی شي اوزما خيال دی چې دا خبره مناسب نه ده، د پردې نه انکار نه کوم خو تريو حد پورې.

څلورم: د بنځې بازار ته تلل حرام دي او ماوريدلي دي چې: د بنځې هغه سفر کوم چې شرعي سفر وي له محرم نه پرته کول حرام دي؛ نو ايا بنځه د ضرورت مطابق جامې وغيره اخيستوله پاره له کور نه بازار ته نه شي تللی او د بنځو او سپړيو په خوښه کې ډير زيات فرق وي، اوس که چېرې بنځه په پرده کې بازار ته لاړه شي؛ نو دې کې څه بده خبره ده؟ دمخ پټول واجب نه مستحب دي.

پنځم: ايا د بنځې دناپيژاند نامحرم نه چې څومره پرده کول ضروري دي، هغومره درشته دار (خپل) نامحرم (مثلاً: دتره زوی، ماما زوی او داسې نور...) نه هم ضروري ده؟ ايا دې کې څه فرق شته؟ حالانکې دوی نه پرده کول ډيره گرانه وي.

جواب: د پردې په مسئله کې تاسو او بنځه دواړه له اعتدال نه جدا شوي اود گمراهي ښکار شوي یی.

۱- د بنځې د شرم او حيا غوښتنه خوداده چې هغه دې يووخت هم خلاص سر نه وي، خو پلار، ورور، زوی، وراره او داسې نور... محارم دهغوۍ مخکې سر، خټه، لاسونه او د گيتو وغيره لاتدينۍ برخه ښکارول په شرعي ډول جائز دي^{۱۱} او الله تعالی چې دکوم شي اجازه ورکړې وي دهغه نه خوښول د خاوند له پاره حرام او ناجائز دي او که چېرې يو محرم داسې بې حياوي چې هغه دعزت او عصمت خيال نه ساتي، هغه د نامحرم په حکم کې دی اوله هغه نه پرده کول پکار دي.

۱ [ومن محرمه] هي من لايجل له نکاحها أبداً بنسب أو سبب ولو بزناً (إلى الرأس والوجه والصدر والساق والعضدان أمن الشهوة)..... وإلا لآ، لآ إلى الظهر والبطن والفخذ وأصله قوله تعالى: ولا يبدین زینتهن إلا لبعولتهن الآية، وتلك المذكورات مواضع الزينة بخلاف الظهر ونحوه... إلخ (در مختار مع الرد ج: ۶ ص ۳۶۷ کتاب الحظر والاباحه، فصل فی النظر واللمس).

۲. بنځه، مور، لور، خور، داخلورواړه رشتې ډيرې مقدسې رشتې دي، له دې وجې اسلام د بنځې دېې حرمتي تلقين بالکل نه کوي، بلکې دهغې دعزت اوداحترام تلقين کوي، تاسوته به معلومه وي چې کله دحاطم طايي انجيلۍ قيديانو کې سرتور سر دحضور ﷺ په خدمت کې راوسنل شوه: نوحضور ﷺ هغې ته خپل څادر مبارک داغوستلوله پاره ورکړ، دغه شان که چېرې دبنځوضرورت دسړيونه مخکې پوره کړل شي؛ نودادهغوی د ضعيف والي اونسوانيت رعايت دی، ددې دانگريزي محاورې (ليډيز فرسټ) سره هيڅ تعلق نه شته، تاسوته به معلومه وي چې جهاد کې دبنځو اود ماشومانو دقتلولونه منع فرمايل شوي ده^{۱۱}؛ خود (ليډيز فرسټ) دنظريې مطابق دانگريزانوپه معاشره کې چې بنځې په هريوکار کې مخکې گڼي اسلام دهغې قائل نه دی^{۱۲}؛ نو په لمونځ کې دبنځو صفونه دسړيونه وروسته ايښودل شوي دي^{۱۳}، له دې وجې د(ليډيز فرسټ) نظريه هم غلطه ده اوستاسو دځاوند دا خيال هم غلط دی چې دبنځې احترام دې نه کيږي اودهغوی د ضعيف والي اونسوانيت رعايت دې نه ساتل کيږي اوهغوی دې مخکې نه فارغیږي.

۳. له کومومحارمونه چې پرده نه شته، هغوی سره له تکلف پرته دخبرو کولو اجازت دی، ستاسود ځاوند دا وينا چې: هغوی سره ډيرې خبرې مه کوي صحيح نه ده، بلکې زياتی (افراط) دی، خودناروا مذاق کولو دمحرم سره هم اجازه نه شته.^{۱۴}

۴. دبنځوله پاره له ضرورت پرته بازارته تلل جائز نه دي^{۱۵} اودناپيژاندو سړيومخکې مخ ښکارول هم جائز نه دي، دې مسئله کې ستاسو خبره غلطه ده اوداکمی (تفريط) دی، بنځې ته که چېرې بازار ته دتلو ضرورت وي؛ نودکورنه وتلواوبيرته راتلوپورې دپردې پابندي لازمي ده اوهغې کې مخ پټول هم لازم دي^{۱۶}.

۵. دناپيژاند نامحرم نه دديوال پرده ده اوکوم نامحرم چې خپلوان دي اودبنځې دهغوی مخې ته ورتلل مجبوري وي دهغوی نه دڅادر (پروني) پرده لازم ده، ددې تفصيل دحضرت

^۱ [عن ابن عمران النبی صلی الله عليه وسلم رأى امرأة مقتولة فى بعض الطريق فنهى عن قتل النساء والصبيان (ابن ماجه ص: ۲۰۳، أبواب الجهاد، باب الغارات والبيات وقتل النساء والصبيان).]

^۲ [الرجال قوامون على النساء (النساء: ۳۴).]

^۳ [ويصف الرجال ثم الصبيان ثم النساء لقوله عليه السلام ليلينى منكم أولوا الأحلام والنهى (هدية ج: ۱ ص: ۱۲۴).]
^۴ [وعن ابن مسعود قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ليس المؤمن بالطعان ولأبالعان ولأ الفاحش ولأالبذى رواه الترمذى (مشكوة ص: ۴۱۳، باب حفظ اللسان، الفصل الثانى).]

^۵ [،، وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى،، (الأحزاب: ۳۳).]

^۶ [،، يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَنِسَاءُ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلْبِيبِهِنَّ،، (الأحزاب: ۵۹) قلت: يعنى أذن لكن ان تخرجن متجلببات... الخ (تفسير مظهرى ج: ۷ ص: ۳۸۴).]

تهانوي (ﷺ) د رسالې (تعليم الطالب) نه نقل کوم او هغه دادی:

کوم خپلوان چې په شرعي ډول محرم نه دي مثلاً: د ترور زوی، ماما زوی، اوبسی، لیور اوداسې نور، د پیغلې ښځې ددوی مخې ته راتلل اوله څه تکلف پرته له هغوی سره خبرې کول بالکل جائزه دي او که چېرې د کور د وړو کوالي یا د هروخت تلور اتلوله وجې ژوره پرده نه شي کیدای؛ نو سره د پښو پورې ټول بدن په یو ساده پروني باندې پتولونه وروسته شرم او حیا کې راتللی شي اومړوند، لاس اود سر ویښته او پڼډۍ ددې ټولوبنکاره کول حرام دي، دغه شان ددغو خلکو مخکې عطر لگولوسره د ښځې راتلل هم جائزه دي اونه دې شرنگیدونکي کالي جامې اغوندي. (تعليم الطالب ص: ۵)

د ښځو سړیو سره یوځای کار کول

سوال: په نن سبا دور کې ښځه د سړیو سره یوشان گرځي، هریو کار چې د اسلام په نظر کې صحیح نه دی، هغه ته ښځې لاس اچولی دی، پوښتنه داده چې ایا د ښځې له پاره له سړیو سره اوږه په اوږه کار کول صحیح دي؟

جواب: الله تعالی د ښځې اوسړي کارونه جدا جدا ټاکلي دي، د ښځې د کار کولو میدان دهغې کور دی اود سړي د عمل میدان له کور د باندې دی، کوم کار چې سړی کولی شي، هغه ښځه نه شي کولی او کوم کار چې ښځه کولی شي هغه سړی نه شي کولی، دواړو ته خپلې دائرې کې اوسیدو سره کار کول پکار دي^۱ کوم خلک چې د سړي بوج د ښځې په کمزورو اوږو اچوي هغوی په ښځه باندې ظلم کوي.

پرده کول ضروري دي او که یوازې نظرونه لاندې ساتل کافي دي؟

سوال: د پردې باره کې (مخ ښکاره ساتل) او نظرونه لاندې ساتل شرعي پرده، یا مخ پټول هم ضروري دي؟ دیوې صوبې پخواني (ډي آئي جی) یوه شپه دخبرو په دوران په دې خبرې اصرار کاو چې سورت نور کې یوازې دنظرونو لاندې ساتلو حکم دی، د پردې نه، ځکه چې دې کې خوسړیو ته هم دنظرونو لاندې ساتلو حکم دی، بیا سړي برقع ولې نه پرسروي.

جواب: په شرعي ډول دمخ پرده لازم ده^۲، دا غلطه ده چې سورت نور کې یوازې دنظرونو لاندې ساتلو حکم دی، دا حکم خوسړیو او ښځو دواړو له پاره دی او ښځو ته ددې نه پرته حکم شوی دی

^۱ [حکم النبی صلی الله علیه وسلم بین علی بن ابی طالب و بین زوجته فاطمة حين اشتکيا إليه الخدمة فحكم علی فاطمة بالخدمة الباطنة خدمة البيت، وحکم علی علی بالخدمة الظاهرة (زاد المعاد ج: ۲ ص: ۲۳۵، طبع مؤسسة الرسالة)

^۲ ،، يَأَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلِيبِهِنَّ،، (الأحزاب: ۵۹)۔

چې دهغو برخو نه پرته چې دهغو پتول ممکن نه وي خپل ښايست دې نه ښکاره کوي^{۱۱} په احاديثو کې راځي چې ددې ايت له نازلیدو وروسته به صحابيې او ښځوبه خپل مخ پټولو او يوازې يوه سترگه به يې ښکاره ساتله او دباندې به راوتلې^{۱۲} دې نه پرته په سورت احزاب کې حکم شوی دی چې خپل څاډرونه په خپل گريوانو باندې خوروی او خپل مخونه اوسينې پټوي^{۱۳}.

داوښي وغيره نه څومره پرده کول پکار دي؟

سوال: ايا نژدې خپلوان کوم چې غير محرم دي، مثلاً: اوښی وغيره دهغوی نه څنگه پرده کيدای شي، چې نظرونه لاندې وساتل شي او مخ ښکاره وي؟ او پرده کې دغير محرم سره خبرې کول څنگه دي؟

جواب: د نژدې خپلوانو نه پرده کول پکار دي او اوښي سره دېې تکلفي خبرې نه دي کول پکار^{۱۴}.

که مخ پټول پرده وي؛ نوحج کې ولې نه کيږي؟

سوال: مخ پټول پرده ده؛ نو دحج په موقع پرده ولې نه شته؟ دغه شان ديو حديث مفهوم الله تعالى دې مامعاف کړي داسې چې يوصحابي د حضور ﷺ په خدمت کې حاضر شو او ويې ويل چې زه واده کوم، حضور ﷺ ورته وفرمايل چې تاهغه ليدلې ده؟ هغه وويل چې نه! حضور ﷺ هغه ته وفرمايل چې لاړشه هغه ووينه، وروسته دې حديث کې هم په مخ ښکاره ساتلو کې هيڅ بده خبره نه ښکاري لږددې هم وضاحت وفرمايې چې عقلي تنده هم ليرې شي.

جواب: احرام کې دښځې مخ پټول جائزه دي، بيا هم دپردې حکم دی چې ترکوم حده ممکن وي نامحرمو باندې نظر غورځيدل نه دي پکار^{۱۵} کومې ښځې سره چې نکاح کول وي، دهغې يو نظر ليدو اجازت شته^{۱۶} خودې دواړو خبرونه دانتيجه اخيستل غلط دي چې اسلام کې دمخ پرده نه شته.

^۱، ولايدين زينتهن الأماظهر منها، وليضربن بخمرهن على جيوهن،، (النور: ۳۱)۔

^۲ [قال ابن عباس وأبو عبيدة أمرنساء المؤمنين أن يغطين رؤسهن ووجوههن بالجلابيب إلا عيناً واحداً من الخرائن ومن للتبعيض لأن المرأة ترخي بعض جلبابها تفسير المظهرى ج: ۷ ص: ۴۱۹، زیر آيت: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ] ان عائشة كانت تقول: لما نزلت هذه الآية: وليضربن بخمرهن على جيوهن، أخذن أزهرن فشققنها من قبل الحواش فاختمرن بها (بخارى ج: ۱ ص: ۷۰۰، باب قوله واليضربن)۔

^۳،، يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلِيبِهِنَّ،، (الأحزاب: ۵۹)۔

^۴،، وليضربن بخمرهن على جيوهن ولايدين زينتهن ألبعولتهن أو ابانهن... الآية (النور: ۳۱)۔

^۵ (روستر الوجه) واطلقه فشمّل المرأة لما في البحر عن غاية البيان من انها لا تغطى وجهها إجماعاً. أى وانما تستر وجهها عن الأجانب بإسدال شيء متجاف لا يمس الوجه (شامى ج: ۲ ص: ۴۸۸ مطلب فيما يحرم بالأحرام وما لا يحرم)

^۶ [ولا يجوز النظر إليه بشهوة أى الإلحاجة وكخطاب يريد نكاحها فينظر ولو عن شهوة بنية السنة لإقضاء الشهوة (شامى ج: ۱ ص: ۴۰۷، باب شروط الصلاة، مطلب فى ستر العورة)۔

پردي له پاره غټ خادرينه دی کي برقع؟

سوال: د پردې له پاره غټ خادرينه دی يادونن سبا برقع ياد کول ټوپي. والا پخوانۍ برقع؟
جواب: اصل دادی چې د بنځې ټول بدن دمخ سره پټيدل ضروري دي، دهغې له پاره غټ خادر چې هغې کې له سر نه پښو پورې ټول بدن پټ شي کافي دی^{۱۱}، خو خادر سنبالول د بنځې له پاره گران وي، له دې وجې شريفانو خادر ته د برقي شکل ورکړ، پخوانۍ زمانه کې د ټوپي والاد برقي رواج و، اوس نقاب والبرقي دهغو ځای اخيستی دی.

ايا کليو (بانډو) کې هم پرده ضروري ده؟

سوال: موپږه کلي کې اوسيدو، کليو کې د پردې څه خاص انتظام نه وي، يعنې رواج نه شته، زياتر خلک زمينداري کوي، له دې وجې بنځې د سپروسره کار کوي اود کور کار هم کوي اوبه راوړل اود استعمال شيان هم بنځې اخلي اود د پيروخت نه داکارونه شروع دي اوبنځه يوازې لويته په سرولوسره له کور دباندې وځي، دې باره کې د شريعت څه حکم دی؟ وضاحت سره يې جواب وليکي.

جواب: پرده کول پکار دي چې د شرعي حکم دی^{۱۲}، زموږ په کليو کې د دې رواج نه شته؛ نو داد شريعت خلاف دی.

ايا دمخ پرده هم ضروري ده؟

سوال: د بنځو د پردې باره کې جواب ورکړل شو چې مخ بنکاره ساتلی شي، خو ډول سنگار دي نه کوي چې بنایسته نه بنکاري، ايا دمخ پرده نه شته؟
جواب: شرعي ډول دمخ پرده لازم ده، خاص ډول کومه زمانه کې چې زړه اونظرونه دواړه ناپاک وي؛ نو د ناپاک نظرونه دمخ عزت بچ کول لازم دي^{۱۳}.

د چا عمل حجت نه دی شرعي حکم حجت دی

سوال: اسلام کې مسلمانانوله پاره د نامحرم سره خبرې کول خو ليرې خبره ده د سريو وينسته هم ليدل نه دي پکار، خو جنگ، اخبار کې په اتوار (۳۰ جولای ۱۹۹۵ء) په اشاعت کې يو

[۱] ،، يَأَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلْبِيهِنَّ، (الأحزاب: ۵۹)،، ولا يبدین زینتهن الا ما ظهر منها، وليضربن بخمرهن علی جیوهن، (النور: ۳۱)۔

[۲] لقوله تعالى وليضربن بخمرهن علی جیوهن .. النور: ۳۱،، يَأَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلْبِيهِنَّ، (الأحزاب: ۵۹)۔

[۳] وتمنع المرأة الشابة من كشف الوجه بين رجال لآله عورة بل لحوف الفتنة... إلخ الدرالمختار مع الرد ج: ۱ ص: ۴۰۶، باب شروط الصلاة، مطلب فی ستر العورة)۔

تصوير چاپ شوى دى، هغه كې بنودل شوي دي چې دمسجد اقصى پخوانى امام السيد اسعد بيوض تميمي سره لاهور كې يوه بنځه لاس ملاووي دا تصوير به په لكونو مسلمانانو كټلى وي اوزموږ په شان د كچه عمر ماشومان خويه هم دا گني چې بنځې سره يعنې نامحرمه بنځې سره لاس ملاوول گناه نه ده، كله چې پخوانى امام السيد اسعد بيوض تميمي صاحب نامحرم سره لاس ملاووي، تاسودې باره كې لږ وضاحت وكړئ چې امام صاحب داصحيح كوي اودى سيد هم دى؟ ستاسوبه ډيره مهرباني وي.

جواب: نن سبا په عربي كې ،،السيد،، دجناب په معنا كې استعماليري، پندت جواهر لال نهرو عرب ملكونوته په دوره لار، ډيرو خلكوته به يادوي چې د عربي په اخبارونو كې به دهغه خبرونه د،،السيد نهرو،، په نوم باندې چاپ كيدل.

داسلام په نزد باندې نامحرم سره لاس ملاوول حرام دي^(١) اود يو نامحرم بدن سره جنگيدل داسې دي لكه دخنزيره وينه كې لاس وهل، دمسجد اقصى دپخواني امام داكارد شريعت خلاف دى، اوچې د شريعت خلاف كار كه هر څوك وكړي هغه ته جائزه شي ويل كيداى.

سفر كې دلارې كټلوله پاره نقاب لگول

سوال: سفر كې دلارې ليدو له پاره مخ ياسترگې ښكاره ساتل مجبوري ده، ايا داسې موقع باندې نقاب لگول كيداى شي؟

جواب: هو! نقاب استعمالولى شي.

نيكراچولوسره يوځاى لامبل

سوال: د اوبو كوهيان كوم چې كليوكې دننه وي، هلته خلك په عام ډول يوازې نيكراغوستلو سره لامبي اود اوبو وړلو له پاره هلته بنځې سري او ماشوم ټول راځي، داسې حالاتو كې يوازې نيكراغوستلو سره كوهي باندې لامبل جائز دي او كه نه؟

جواب: داطريقه دشرم او حيا خلاف ده، دسري پنډى او ورنونه (پتونونه) عورت كې شمار دي، هغه دخلكو مخكې ښكاره كول جائزه دي.^(٢)

^١ [اولايجل له ان يمس وجهها ولا كفها وإن كان يأمن من الشهوة وهذا إذا كانت شابة تشهى ... إلخ (عالمگیری ج: ٥ ص: ٣٢٩ كتاب الكراهية) أيضًا: ولا تمس شيئاً منه إذا كان أحدهما شاباً إلى حد الشهوة وإن أماناً على أنفسهما الشهوة (عالمگیری ج: ٥ ص: ٣٢٧، كتاب الكراهية الباب الثامن. فيمايجل للرجل النظر إليه)]
^٢ [وعورته ما بين سرته حتى تجاوز ركبته كذا في الذخيرة، ومادون السرة إلى منبت الشعر عورة في ظاهر الرواية ثم حكم العورة في الركبة أخف منه في الفخذ وفي الفخذ أخف منه والسواة أن من رأى غيره مكشوف الركبة ينكر عليه (عالمگیری ج: ٥ ص: ٣٢٧)، أيضًا: (قوله إلى ماتحت ركبته) فالركبة من العورة برواية دارقطنی ما تحت السرة إلى الركبة من العورة لكنه محتمل والأحتياط في دخول الركبة، ولحديث... [بقیه په راروانه صفحه..]

بڼځه او پرده

سوال: ایا بڼځوله پاره هاکي کول، کرکت کول، وینستان کت کول او بڼکاره سردباندې وتل، کلبونو، سنیماگانو یا هوټلونو او دفترونو کې د سړیو سره کار کول، د نامحرمه سړیو سره لاس ملاوول او بې پردې خبرې کول، د بڼځو د سړیو په مجلسونو کې برېښه سر میلاد کې شریکیدل، برېښه سر او نیمې برېښې جامو اغوستلو سره نامحرمه سړیو سره نعت خواني کول، اسلامي شریعت کې جائز دي؟ ایا په عالمانو باندې واجب نه دي چې هغوی د ابدعتونه او غیر اسلامي کردار ادا کونکو بڼځو خلاف حکومت پابندي باندې مجبور کړي.

جواب: د دې سوال له جواب نه مخکې دیوې غیرتي مسلمانې بڼځې خط هم ولولې، کوم چې زموږ مخدوم حضرت اقدس ډاکټر عبدالحي عارفي مدظلله ته ملاو شوی دی هغه لیکي. د خلکو دا خیال پوخ شوی دی چې په ټولو اسلامي ملکونو کې د پاکستان حکومت د پردې خلاف دی. دا خیال دهغې کوټ له وجې پیداشوی دی کوم چې د حکومت له طرفه د حج په موقع باندې د بڼځوله پاره اغوستل ضروري گرځول شوي دي، دایوه زبردسته غلطې ده، که چیرې د پیژندگلوه پاره ضروري و: نوښه برقع اچول پکارو.

د حج کوم کتاب چې حاجیانوته دراهنمایي له پاره ورکول کیږي هغه کې د تصویر په ذریعه سړی او بڼځه د احرام په حالت کې ښودل شوي دي، لومړی خوتصویر غیر اسلامي کاردی، دویم د بڼځې د تصویر لاندې یوه جمله لیکلوسره د پردې د فرضیت نه انکار شوی دی، هغه تکلیف ورکونکی جمله داده چې: که چیرې پرده کول وي: نو په مخ باندې څه پرده راولی چې مخ باندې موجامه نه لگيږي، دا خوصحیح مسئله ده، خو که چیرې پرده کول وي ولې لیکل شوي دي؟ پرده خو فرض ده؟ بیا د چادخوښې او ناخوښې څه سوال دی؟ بلکې پرده مخکې فرض ده او حج وروسته بڼکاره مخونه، دهغوی د تصویر په ذریعه باندې اخبارونو کې نمایش، ټي وي باندې نمایش، دا ټول د پردې د حکمونو خلاف ورزي ده، د فلم په پردې باندې د اسلام او اسلامي قانون دومره توهین کیږي او عالمان یې یوازې تماشې ته ناست دي، هرڅه ویني او د بدې خلاف، بدې ختمولو له پاره د الله تعالی حکمونه بیانولو فرض نه ادا کوي، د الله تعالی په فضل او کرم باندې په پاکستان کې د عالمانو تعداد دومره دی چې د ملت د اصلاح له پاره به هیڅ تکلیف نه وي، کله چې څه بدې پیداشي هم هغه وخت کې دهغې ختمول پکار دي، کله چې هغه جرړې بڼځې کړي؛ نو بیا مصیبت جوړشي، د عالمانو فرض دي چې هغوی امت د بدو نه بچ کړي، خپل کورونه دې د دې وخت عالمان د بدو نه بچ کړي، خپل ذات د بدو نه لیرې وساتي چې ښه اثر پیداشي.

تعليمي ادارې کوم ځای کې چې قوم جوړېږي غير اسلامي جامو او د غير ژبې کې د ابتدايي تعليم له وجې قوم له پاره د فايدې په ځای نقصان ورکونکي دي استاذانو له پاره د اسلامي عقيدو او طريقو اختيارولو سخت ضرورت دی، چينکوله پاره څادر ضروري وگرځول شو، خو په غاړه کې پروت دی، د څادر مقصد يوازې هغه وخت کې پوره کيدای شي کله چې بودی گانې ښځې پرده کوي، د ماشومانو د هنونو څادر يوبوچ گڼي، کله چې هغوی گوري چې استاذ او د هغوی مور په بازار کې بريند سر او نيم بريند جامو کې دي؛ نو د څادر بوج ورته نور هم زيات ښکاري بې پردگي په ذهنونو کې جرړې خورې کړي دي، ضرورت ددې خبرې دې چې د پردې فرضيت واضح شي او په غټوالفاظو کې پوسترونه چاپ او تقسيم شي او جوماتو، هسپتالونو، تعليمي ادارو او مارکيتونو کوم ځای کې چې ښځې په يو وخت کې زيات تعداد سره شريکېږي، شادی هال وغيره هلته د پردې حکمونه او د پردې فرضيت وښودل شي بې پردگي باندې هم هغه گناه ده کوم چې يو فرض پرېښودلو باندې ده، ددې حقيقت نه څوک هم انکار نه شي کولی چې زموږ په معاشره کې يو کم سل فيصده بدې دې پردگي له وجې دي او تر څو پورې چې بې پردگي وي د هغه وخت پورې به بدې هم وي.

راجه ظفر الحق صاحب يوه مبارکه هستي ده، الله تعالی دې هغه د مخالفينو په سيلاب کې ثابت قدم ساتي، (امين!) له تې وي د گنده اشتهارونو په ليرې کولو شور جوړ شو، د هاګي د ټيم د دورې منسوخ کيدوله وجې زموږ صحافيان او کالم نويس حضرات خفه شول.

کوم اخبار چې گوري، تاسو به درقص او نغمو او د حسن او جمال جلوي وينئ، دروح غذا ويلو سره د گانو وکالت کيږي، هسې دنوم عالمان به ټاپي اوسوت ته بين الاقوامي جامې ثابتولوسره خپل شناخت ختموي، واړه واړه ماشومان د ټاپي گناه په غاړه کې اچولوسره سکول ته ځي، د ژوند يوه شعبه هم داسې نه شته کومې کې چې دنورو خلکو نقل نه کيږي.

راجه صاحب د يو قدر مندې هستۍ هم مخالفت کوي، دې عزت دارې هستۍ ته که چيرې د پردې فرضيت او فايدې وښودل شي؛ نو انشاء الله مخالفت به يې دوستی کې بدل شي، ښځه که چيرې يوې سرکاري محکمه کې تعميري کار د اسلامي حکمونو خلاف کولوسره کوي؛ نو هغه کار زموږ سړي هم کولی شي، بلکې د سرکار په سرکاري محکمو کې د هغوی نوکري د سړي له پاره تباهي ده، سړي يا خو د بې روزگاري له وجې جرمونه کوي يا ناجائز طريقو باندې بهرملکونو کې تيند کونه وهي.

بدقسمتي سره دې دور کې چې د ښځو د بې پردگي کوم سيلاب دی، هغه د ټولو فکر لرونکو له پاره د پريشاني ذريعه ده، مغرب ددې لعنت نتيجه ليدلې ده، هلته معاشرتي نظام گډوډ شوی دی، د شرم او حيا غيرت او حميت دلغت نه ختم شوی دی او حديث پاک کې چې اخري زمانه کې د انسانيت اخري وروسته تگ طرف ته دې الفاظو کې اشاره شوې ده چې هغوی به د څارويو او

خروپه شان د خلکو په مخکې شهوت پوره کوي^(۱)، داسې منظرونه هم هلته لیدل کیږي، د مغرب ابلیس دمغرب ښځه دکورپه ځای باندې دمحفل شمع جوړولوله پاره د(دښځو دازادۍ) ښایسته نعره اوچته کړه اوکم عقل موروپلارته یې داویلي دي چې پرده دهغوی په ترقی کې بندیز دی، هغوی ته دکورنه دباندې وتلوسره دژوندپه هرمیدان کې دسړیو سره اوږه په اوږه کارکول پکار دي ددې له پاره تنظیمونه جوړ شول او تحریکونه شروع شول، مضمونونه ولیکل شول، کتابونه ولیکل شول اوپرده چې هغه دښځودشرم او حیا نښه، دهغې د عزت او عفت حفاظت کونکې اودهغې دفطرت تقاضاوه، هغې باندې درجعت پسندی اوازونه وشول، ددې گنده ابلیسي پروپیگنډې نتیجه داشوه چې دحوا لونه دابلیس په جال کې گیرې شوې، دهغې دمخ نه نقاب لیرې شو، سرنه یې لوپته کوزه شوه، دسترگونه یې شرم او حیا ختم شو او هغه یې بې پرده او برېښه کولوسره تعلیمي ادارو، دفترونو، اسمبلیانو، کلبونو، سړکونو، بازارونو اود لوبومیدانونوته رابنکل شوې، ددې مظلوم مخلوق هرڅه لوټ شول، خودابلیس دعرباني او شهوت جذبه اوسه پورې پوره شوې نه ده.

مغرب دمذهب نه ازاد دی، له دې وجې هلته ښځه د خپل فطرت نه په بغاوت باندې راضي کول اود موروپلار ازادي ورکول اسان و، خومشرق کې ابلیس ته دوه مشکلات و، یوه ښځه خپل فطرت سره په جنگ کول اودویم دنبی کریم ﷺ تعلیمات، کوم چې د مسلمانانو په معاشره کې دسوونوکلونو راهیسي موجود و، ښځه او ټوله معاشره دهغې نه په بغاوت کولوباندې راضي کول و.

زموږ بدقسمتي وه، چې دمسلماني معاشرې واړې دداسې خلکو په لاس کې وې، چې هغوی په (ایمان بالمغرب) کې دمغرب والونه دوه قدمه مخکې وو، چې دهغوی تعلیم اوتربیت اوپرورش خاص دمغرب په ماحول کې شوی و، چې دهغوی په نزدباندې ددین او مذهب پابندي یوازې یوه بې معنا خبره اوفضول کارو او دهغوی نه دالله تعالی نه شرم و اونه دمخلوق نه، داخلک د مشرقي روایاتونه کټ شول اودمغرب په لاریاندې روان شول، له ټولونه مخکې هغوی خپلې لونه، اینګوریاني، میندې اوخویندې دپردې دعفت نه بهرکړې اود گنده نظرونو له پاره یې وقف کړې، دهغوی دنیاوي وجاهت اوخوش قسمتي ته کتلو له وجې د درمیاني طبقې نظرونوهم وپسځیدل او ورو ورو دتعلیم، نوکري اودترقي په بهانه باندې هغه ټول شیطاني مناظرپه نظرباندې راتلل شروع شول دکومې تماشه چې مغرب کې شوې وه، دا دعرباني اوبې پردګي یوسیلاب دی کوم چې وخت سره نورهم زیاتېږي، چې هغه کې داسلامي

۱ [لا تقوم الساعة حتى يتسافدا الناس تسافدا البهائم في الطرق (طبرانی عن ابن عمر، کترالعمال ج: ۱۴ ص: ۲۴۶) أنه تقل الرجال، وتكثر النساء، حتى يكون خمسين امرأة القيم الواحد يلذن به، وأنهم يتسافدون في الطرقات كماتسافدا البهائم (النهاية في الفتن والملاحم ج: ۱ ص: ۲۳۹)]

تهذيب او معاشرې اوچت اوچت محلوته ډوبيري، دانساني عظمت او شرافت اود ښځې د عفت او حيا غرونه پکې بهيري، الله تعالى ته ښه پته چې داسيلا ب به کوم ځای کې ودريري او انسان به دانسانيت طرف ته کله واپس شي؟ په ظاهره باندې داسې ښکاري چې ترڅو د الله تعالى پټ لاس د شرددې مشرانو نه دنيا پاکه نه کړي، ددې سيلا ب د اودريدو هيڅ امکان نه شته «رب لاتذر علي الارض من الکفرين ديارا، انک ان تذرهم يضلوا عبادک ولا يلدوا الا فاجرا کفارا» تر کوم حد پورې چې د اسلامي تعليماتو تعلق دی، د ښځې ټول وجود فطري ډول ستر دی او پرده دهغې د فطرت او از دی.

حديث کې دي «المراة عورة، فاذا خرجت استشرفها الشيطان» (مشکوٰه ص ٢٦٩ بروايت ترمذی)

ترجمه: ښځه ټول ستر دی، کله چې هغه د باندې وځي؛ نو شيطان هغې ته گوري راگوري. امام ابو نعيم اصفهاني (رحمته الله) په حلية الاولياء کې دا حديث نقل کړی دی:

عن انس قال: قال رسول الله ﷺ ما خير للنساء؟ فلم ندر ما نقول. فجاء علي رضي الله عنهما الى فاطمة رضي الله عنها فاخبرها بذلك، فقالت: فهلا قلت له خير لهن ان لا يرين الرجال ولا يروهن. فرجع فاخبره بذلك، فقال له: من علمك هذا؟ قال: فاطمة! قال انها بضعة مني.

سعيد بن المسيب عن علي رضي الله عنه انه قال لفاطمة: ما خير للنساء؟ قالت: لا يرين الرجال ولا يروهن فذكر ذلك للنبي ﷺ فقال: انما فاطمة بضعة مني. (حلية الاولياء ج ٢ ص ٤٠، ٤١)

ترجمه: د حضرت انس بن مالک رضي الله عنه روايت دی چې حضور ﷺ صحابه کرامو ﷺ ته وفرمايل چې ووايئ د ښځې له پاره د ټولونه بهتر څه شی دی؟ موږ ته ددې سوال جواب نه راته، حضرت علي رضي الله عنه دهغه ځای نه پاڅيده او حضرت فاطمه رضي الله عنها ته لاړو او هغې ته يې هم ددې سوال ذکر وکړ، حضرت فاطمه رضي الله عنها وفرمايل چې: تاسو ورته دا جواب ولې ورنه کړ چې د ښځوله پاره د ټولونه بهتر شی دادی چې هغوی ناپيژندگلو سپوټه نه گوري اونه هغوی ته څوک گوري، حضرت علي رضي الله عنه واپس راغی او دا جواب يې حضور ﷺ ته نقل کړ، حضور ﷺ وفرمايل دا جواب تاته چا بيان کړ؟ عرض يې وکړ: فاطمه! رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: فاطمه رضي الله عنها خواخوږ زما د زړه ټکړه ده.

سعيد بن مسيب رضي الله عنه د حضرت علي رضي الله عنه نه نقل کوي چې هغه د حضرت فاطمه رضي الله عنها نه پوښتنه وکړه چې د ښځوله پاره له ټولونه ښه شی څه دی؟ ويې فرمايل چې هغه سپوټه نه گوري او سپري هغې ته ونه گوري، حضرت علي رضي الله عنه دا جواب حضور ﷺ ته نقل کړ؛ نو ويې فرمايل: په رښتيا باندې فاطمه رضي الله عنها زما د زړه ټکړه ده.

د حضرت علي رضي الله عنه دا روايت امام هيثمي (رحمته الله) په: مجمع الزوائد (ج ٩ ص ٢٠٣)، باندې دمسند

بزار په حواله باندې نقل کړی دی.^{۱۱}
 داوسني دورعرياني داسلام په نظر کې د جاهليت اخري حد دی، له کومې نه چې قران کریم منع فرمایلي ده.^{۱۲} او عرياني د زړه او نظر د گنده کولو ذریعه جوړیږي، له دې وجې دهغو ټولو ښځو له پاره کومې چې بې پردې گرځي اودهغو سړیو له پاره کوم چې هغوی ته ناپاک نظرونه کوي، ته د حضور ﷺ ارشاد دی: (لعن الله الناظر والمنظور اليه).^{۱۳}

ترجمه: د الله تعالی لعنت دی په کتونکي باندې او چاته چې کتل کیږي.
 د ښځو د صحیح ضرورت نه پرته له کوره وتل^{۱۴}، د نسوانیت د شرف خلاف دي او که چیرې هغوی ته له کور د باندې وتلو ضرورت راشي؛ نو حکم دادی چې دهغوی ټول بدن به پټ وي.^{۱۵}

د سړي لوڅ سر گرځیدل دانساني مروت او

شرافت خلاف دي اود ښځې له پاره ګناه کبیره ده

سوال: زما په ذهن کې د ماشوموالي نه یو سوال دی، چې اسلام کې لوڅ سر عام گرځیدل جائز دي؟ زه دلس کالو ماشوم یم اوماته په صحیح ډول لیکل هم نه راځي، مهرباني وکړئ غلطۍ ترې وباسئ، زما د خط جواب ضرور را کړئ، مهرباني.

جواب: ستا د خط غلطیاني، خوموږ صحیح کړې، خوستا سوال دومره اهم دی چې زموږ دایقین نه کیږي چې داسوال دلس کالو د ماشوم کیدای شي.

اوس جواب واوره: اسلام د اوچتو اخلاقو او کردار تعلیم ورکوي اود خرابو اخلاقو او ګپ شپ نه منع کوي، لوڅ سر په بازارونو، کلیو او کوڅو کې گرځیدل د اسلام په نظر کې یو داسې عیب دی کوم چې دانساني مروت او شرافت خلاف دی، له دې وجې فقهاء کرام فرمایي چې اسلامي عدالت به د داسې سړي ګواهي نه قبلوي^{۱۶} مسلمانانو کې لوڅ سر گرځیدل د انګریزانو د

[۱] وعن علی أنه کان عند رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: أى شیء خیر للنساء؟ قالت: لأیراهن الرجال، فذكرت ذلك للنبي صلى الله عليه وسلم، فقال: إنما فاطمة بضعة مني،، رضى الله عنها رواه البزار (مجمع الزوائد للهيثمى ج: ٩ ص: ٢٣٨، ٢٣٩، باب مناقب فاطمة، رقم الحديث: ١٥٢٠٠، طبع بيروت)۔

[۲]،، وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى،، (الأحزاب: ٣٣)۔

[۳] مشکوة ص: ٢٧٠، باب النظر إلى المخطوبة، الفصل الثالث)۔

[۴] عن عائشة قالت: خرجت سودة بعد ما ضرب الحجاب..... فقال انه قد أذن لكن أن تخرجن لحاجتكن (بخاری ج: ٢ ص: ٧٠٧، باب لآتدخولوا بيوت النبي)۔

[۵] لقوله تعالى:،، وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى،، (الأحزاب: ٣٣) ولقوله تعالى:،، يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزُوجَكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلِيبِهِنَّ،، (الأحزاب: ٥٩)۔

[۶] والمشي بسر أو بيل فقط ومدرجله عند الناس وكشف رأسه في موضع يعد فعله.. [بقية په راروانه صفحه..]

تهذيب او معاشرې دنقل کولو له وجې پيداشوي دي، گني اسلامي معاشره کې برېښه سر ګرځيدل عيب گڼل کېږي اود احکم دسړيو له پاره دی اود ښځو برېښه سر پرته له څه روک توک نه ګرځيدل او بازارونو نه تلل نه يوازې عيب نه، بلکه کبيره گناه هم ده.^{۱۱}

نابالغه اينجلۍ سره مينه کول

سوال: يوه ماشومه چې په دريم جماعت کې سبق وايي زه هغې ته ټيوشن کوم، هغه ماشومه ماته ډيره ښه لگيږي، کله کله زه هغې سره مينه هم وکړم، خوبيا دالله تعالى له ويرې مې زړه ورپيږي اوسوچ کوم چې داخو ماشومه ده، تاسوته خواست دی چې دومره وړوې ماشومې سره مينه کول جائز دي او که نه؟

جواب: که چيرې زړه کې غلط خيال راشي؛ نونه يوازې مينه کول جائز نه دي^{۱۲}، بلکه داسې صورت کې هغې ته سبق ښودل هم جائز نه دي.

ټي وي کې د دين د ښودلو پروگرام کې د ښځې غير محرم سړي په مخکې ناسته

سوال: ټي وي پروگرام تفهيم دين کې ښځې هم شريکې وي اود اسلامي سوالونو جوابونه ورکوي، خوبخپله د يو غير محرم سړي مخکې ښکاره مخ ناسته وي، ايا داپه اسلام کې منع نه دي؟

جواب: اسلام کې منع دي، خو کيدای شي ټي وي اسلام جداوي.^{۱۳}

ايا د غير مسلم ښځې نه پرده کول پکار دي؟

سوال: يوه غير مسلمه نوکره چې کور کې کار کوي، ايا مسلمانې ښځې ته له هغې نه پرده کول پکار دي؟ ځکه چې د اسلام په تړدباندي غير مسلمه ښځه دسړي په حکم کې راځي، قران کریم کې ښځوته د پردې په حکم کې دالفاظ هم دي، کومې چې هم دهغوی په شان ښځې وي دهغوی نه پرده نه دي کول پکار، هم دهغوی په شان د ښځو څه مطلب دی؟ ايا هغه پرده کونکې وي يا

... بقیه د ترمخ].. خفة وسوء أدب وقلة مروءة وحیاء لأن من يكون كذلك لا یعدمه ان یشهد بالزور (فتح

القدر ج: ۶ ص: ۳۹، البحر ج: ۷ ص: ۹۲)۔

۱] وتمنع المرأة الشابة من كشف الوجه بين رجال لخوف الفتنة (درمختار) والمعنى قنن من الكشف لخوف أن

یرى الرجال وجهها فتقع الفتنة... إلخ (شامی ج: ۱ ص: ۴۰۶، باب شروط الصلاة، مطلب فی ستر العورة)۔

۲] إذا كان شيخاً يأمن على نفسه وعليها فلا بأس بأن يصفحها وإن كان لأيا من على نفسه أو عليها فليجنب

عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۲۹، کتاب الکراهية، الباب الثامن فيما یجمل للرجل النظر إليه ومالاً یجمل أيضاً: ولا تمس

شیئاً منه إذا كان أحدهما شاباً فی حد الشهوة وإن أمناعلی أنفسهما (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۲۷)۔

۳] ، ، وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى،، (الأحزاب: ۳۳)۔

مسلمانانې ښځې وي؟

جواب: دهغوی حکم دنامحرم سړیو دی، دهغوی مخکې مخ، لاسونه اوښې ښکاره کولی شي، باقي ټول وجود پټ پکاردی.^{۱۱}

په سمندري فوج کې دښځو ټاکل څنګه دي؟

سوال: په تیره شوې جمعه باندې روزنامه (جنگ) کې یواشتهار چاپ شوی و، هغه کې پاکستان نیوي (سمندری فوج) کې دښځو ټاکل کیدو باره کې لیکل شوي و، چې پاکستان نیوي کې به سیلرزښځې وردي اچولوسره ډیوتی مثلاً: کلرک اوداسې نور... بهرتي کول دي، سوال دادی چې اسلام کې اویه خاص ډول پاکستان کې چې دلته داسلامي نظام راوستلوکوشش کیږي دښځو دبهرتي کولوکار جائز دی اوکه نه؟ دویمه خبره داده چې دښځې به وردي اچوي، تاسوته به معلومه وي چې وردي اغوستلو سره (چې دا ډیرې تنګې جامې وي) په خاص ډول به دښځو قمیص تنګ وي، دهغوی دښایست اندامونه به دلیرې ښکاري، ایادا ناجائز نه دي؟

جواب: ایاددې ناجائز کیدل څه پټه خبره ده؟ ښځې په هسپتالونو کې نرسنگ کوي، جازونو کې دمیږباني فرائض کوي وغیره وغیره، دا هرڅه جائز گنلوسره کیږي.

بالغې اینجلۍ باندې پرده کول دموړپلارڅه داري ده

سوال: په شرعي ډول، بالغه اینجلۍ باندې پرده کول دچاڅمه داري ده؟ دموړکه پلار؟

جواب: اینجلۍ چې کله بالغه شي، هغې باندې پرده کول دموړپلارڅه داري ده اوپخپله هغې باندې هم فرض ده.^{۱۲}

دښځوپه کورکې برېښه سرناسته

سوال: ایابښځې کورکې برېښه سرکیناستلی شي؟

جواب: که څوک غیرمحرم نه وي؛ نوښځه کورکې برېښه سرکیناستلی شي.^{۱۳}

^۱ [والذمة كالرجل الأجنبي في الأصح فلا تنظر إلى بدن المسلم درمختار لأنه ليس للمؤمنة أن تتجرد بين يدي مشركة أو كتابية (شامي ج: ۶ ص: ۳۷۱، فصل في النظر والمس، كتاب الحظر والإباحة)۔

^۲ [ولا يبدین زینتهن الا ما ظهر منها وليضربن بخمرهن على جيوهن ولا يبدین زینتهن إلّا بعولتهن أو ابائهن... الآية (النور: ۳۱) وقال عليه السلام: ألا کلکم راع وکلکم مسؤول عن رعيته، فالإمام الذی علی الناس راع وهو مسؤول عن رعيته، والرجل راع علی أهل بيته وهو مسؤول عن رعيته، والمرأة راعية علی بيت زوجها ولله وهي مسؤلة عنهم وعبدالرجل راع علی مال سيده وهو مسؤول عنه، ألا فکلکم راع وکلکم مسؤول عن رعيته متفق علیه (مشکوٰۃ ص: ۳۲۰، ۳۲۱، کتاب الإمارة، الفصل الأول)۔

^۳ [أيضاً: في الفتاوى الهندية: يرخص للمرأة كشف الرأس في محلها وحدها.. [بقية په راروانه صفحه..]

ايا بنځه د نيمو بر بندو جامونه منع کول دهغې زړه خفه کول دي؟

سوال: که بنځه نيمې بر بندې جامې اچوي، مثلاً ساړهي وغيره چې هغې کې دهغې خيټه دنوم پورې ښکاره وي: نودهغې خاوند هغه منع کولی شي او که نه؟ که چيرې هغه يې په غوسه منع کړي: نو بنځه يې ژاړي، ايا دې باندې به د زړه خفه کولو گناه وي او که نه؟

جواب: بنځه که چيرې گناه کې مبتلا وي: نو خاوند باندې لارم دي چې په هر ممکن طريقه باندې دهغې د اصلاح کوشش وکړي، که په غوسه باندې يې اصلاح کيدای شي: نودادې هم وکړي^{۱۱} که ايمان شکنی ويني؛ نود زړه دخفه کيدو پرواه دې نه کوي.

که دفتني ويره نه وي؛ نو ورور او خور غاړه ورکولی شي

سوال: ورور او خور يوبل ته غاړه ورکولی شي؟

جواب: که دفتني ويره نه وي؛ نو صحيح ده^{۱۲}.

د بنځې اواز هم په شرعي ډول ستردی

سوال: ځينې خاندانوکې دودونو په موقع باندې په خاص ډول د ښځو مجلسونه وي، هغوکې بنځې جمع شي اولاو د سپيکرباندې يوه بنځه وعظ کوي، په ښايسته اواز کې نعتونه وايي، نامحرم سړي يې اوري او په ښايسته اواز باندې لوستل شويو نعتونو ته مزې اخلي، داسې مجلسونه جائز دي او که ناجائز؟ که ناپيژندگلوسړي دې کې دلچسپي اخلي؛ نوددې گناه به دمجلس په انتظام کونکو باندې وي او که نه؟ ددې مقصدله پاره صحيح طريقه څه پکار ده؟

جواب: د بنځې اواز په شرعي ډول ستردی اود ناپيژندگلوسړيو له پاره دهغې اوريدل او اورول جائز نه دي، په خاص ډول کله چې دفتني ويره وي^{۱۳} د جلسې انتظام کونکي، دا لوستونکي او

... بقیه د ترمخ... فأولی أن يجوز لها لبس خمار رقيق يصف ماتحة عند محارمها (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۳۳، کتاب الکراهية، الباب التاسع في اللبس)۔

۱]،، والّی تخافون نشوزهن فعظوهن واهجروهن في المضاجع واضربوهن، فإن اطعنكم فلا تبغوا عليهن سبيلاً، (النساء: ۳۴) ايضاً: وله ضرب زوجته على ترك الصلاة وكذا على تركها الزينة وغسل الجنابة وعلى خروجها من المنزل وترك الإجابة إلى فراشه ومراقبته في التعزير وان الضابط أن كل معصية لأحد فيها فلزوج والمولى التعزير (رد المحتار على الدر المختار ج: ۶ ص: ۴۲۶، کتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع)۔

۲] وقد يكونان لهيجان المحبة والشوق والاستحسان عند اللقاء وغيره من غير شائبة الشهوة وهما باحان باتفاق أنمتا الثلاثة لثبوتها عن النبي صلى الله عليه وسلم وأصحابه ولعدم مانع شرعي (إعلاء السنن ج: ۱۷ ص: ۴۱۸، طبع کراچی)

۳] ولأنه يهين رفع أصواتهن ولأنه يهينها وتقطعها لما في ذلك استمالة... [بقيہ په راروانه صفحه..

اوریدونکي ټول گناهگار دي اود حضور ﷺ د خفگان اوبد د عامستحق دي.^[۱]

سوال: شريعت کې د ښځې اواز هم سترگېل شوی دی، خوبازارته د تلوبه صورت کې ښځې ددې پابندي نه شي کولی اود الله تعالی په نزد باندې بازارهسي هم د ټولونه ناخوښه ځای دی اکثر ښځې بازار ته تلوباندې زموږ سړي وروڼه پخپله مجبوري، ايا ددې مجبوري په حالت کې يوه پرده کونکې ښځه د ضرورت سامان اخيستلی شي؟ اوداسې کولوسره به دهغې گناه خونه کېږي؟

جواب: اصل خوداده چې ښځه دې بازارته نه ځي، که چيرې ضرورت وي؛ نو پر دې پابندي سره اخيستل او خرڅول کولی شي^[۲]، خودنا محرم په مخکې دې اواز کې ښايست نه پيدا کوي.^[۳]

د غير محرمه ښځې لاش ته کتل اودهغې تصويرويستل جائز نه دي؟

سوال: ايا دمړې شوې ښځې مخ عامو سړيو ته ښودل او تصويرويستل يې جائز دي؟ د قران او حديث په رڼاکې جواب راکړئ.

جواب: غير محرم ته کتل جائز نه دي^[۴] او تصويرويستل هم جائز نه دي.^[۵]

ښځې ډاکټرې باندې د زوی سنت کول

سوال: زموږ په علاقه کې په ميترتې هوم کې د هلک سنت ښځه ډاکټره کوي، د قران اوسنت په رڼاکې ددې د اهميت، جائز او ناجائز کيدل هم بيان کړئ، ځکه چې ځينې خلک دې ته غلط او مکروه وايي.

جواب: په شريعت کې څه بده خبره نه شته.

...بقیه د ترمخ].. الرجال اليهن وتحريك الشهوت منهم (شامی ج: ۱ ص: ۴۰۶، باب شروط الصلاة، مطلب فی ستر العورة)۔

[۱] عن بلال بن الحارث المزني قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم..... ومن ابتدع بدعة ضلالة لأيرضاها الله ورسوله كان عليه من الإثم مثل آثام من عمل بها لآينقص ذلك من أوزارهم شيئا رواه الترمذی ورواه ابن ماجه (مشکوٰۃ ص: ۳۰، باب الإعتصام بالكتاب والسنة، الفصل الثاني)۔

[۲] وقد قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: المرأة عورة فإذا خرجت استشرفها الشيطان رواه الترمذی عن ابن مسعود فإن هذا الحديث يدل على أنها كالعورة غير ان الضرورات مستثناة إجماعاً والضرورة قد تكون بأن لتجد المرأة من يأتي بموانعها من السوق ونحو ذلك فتخرج متقنعة كاشفة إحدى عينيها لشعر الطريق (تفسير مظهری ج ۶ ص: ۴۹۵)

[۳] مسئلة: المرأة مندوبة إلى الغلظة في المقال إذا خاطبت الأجانب لقطع الإطماع (تفسير مظهری ج: ۷ ص: ۳۳۸)

[۴]،، قل للمؤمنين يغضوا من أبصارهم ويحفظوا فروجهم،، (آيت: ۳۰)۔

[۵] ان عبدالله ابن عمر أخبره ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: ان الذين يصنعون هذه الصور يعذبون يوم القيامة، يقال لهم احيوا ما خلقتم (بخاری شريف ج: ۲ ص: ۸۸۰، باب عذاب المصورين يوم القيامة)۔

د تره یا ترورزوی سره لاس ملاول اودهغه سینه باندې سرکینښودل

سوال: د اسلام په نزد باندې د ترورزوی یا د تره زوی وغیره خپلوانو سره څنگه تعلق دی؟ فرض کړئ نسرين اواکبر خپلوکې د ترور بچي دي او خپلوکې بالکل دوړونو خویندوپه شان مینه کوي؛ نو ایادوی دواړو د بالکل خپل وروڼو خویندوپه شان ملاویدای شي؟ اکبر چې کله د نسرين کورته ځي؛ نو هغې سره لاس ملاووي اونسرين د اکبر په سینه باندې سرکینښودوسره هغه رخصت کوي یا هغه ته هرکلی ویلی شي، یا یوازې د اکبر د نسرين په سرباندې لاس کینښودل کافي دي؟

جواب: د تره بچيو اود ترور بچيو حکم د نامحرم ناپیژندگلو سړیو دی،^[۱] د کومو کارونو ذکر چې تاسو په خط کې کړی دی، دا جائزه دي.^[۲]

له تیندارې (چاچي) نه پرده کول ضروري دي

سوال: دخپلې تیندار (چاچي) نه د پردې باره کې د شریعت څه حکم دی؟

جواب: د کونډې یا طلاق شوې چاچي سره نکاح جائزه ده، له دې وجې پرده هم لازم ده.^[۳]

د علاج له وجې د ستر اندامونو ته کتل

یا کوتې وړل په شرعي ډول څنګه دي؟

سوال: زه دایم بي بي ايس (ډاکټر) طالب علم یم، دانساني بدن اصلاح زموږ د تعلیم او تربیت موضوع ده، د تربیت په زمانه کې موږ دانساني بدن د ټولواندامونو شکل اوصورت ښودل کیږي او ټولو اندامونو کې پیدا کیدونکو ناروغیو د علاج تدبیرونه راته ښودل کیږي کله ناکله د علاج له وجې اود طالب علمانو د پوهولو له پاره د ښځو او سړیو د ستربرخو ته کتل وي، ماته شک پیدا کیږي چې زموږ له پاره داسې کول جائز دي او که نه؟ په خاص ډول د ښځې (ناروغې) د ستر اندامونو ته کتل یا لاس وړل مثلاً: د ماشوم پیدا کیدو په وخت کې پیدا کیدونکې ناروغ د علاج له پاره کتل اود طالب عالمانو ډاکټرانو د تربیت له پاره دې عمل ته کتل به جائز وي او که نه؟

^[۱] قال تعالى: ولا يبدین زینتهن الا ما ظهر منها وليضربن بخمرهن علی جیوهن ولا یبدین زینتهن الا لبعولتهن اوابائهن... الآية (النور: ۳۱) ایضاً: قال تعالى: یاایها النبی قل لأزواجک وبناتک ونساء المؤمنین... الآية، (الأحزاب: ۵۹)۔

^[۲] ولا یمس شیئاً منه إذا کان أحدهما شاباً فی حد الشهوة (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۲۷، کتاب الکراهیه الباب الثامن فیما یجمل للرجل النظر إلیه)۔

^[۳] وأحل لكم ما وراء ذالکم ای ما عدا ما ذکر من المحارم، هن حلال لكم، قاله عطاء وغیره. (تفسیر ابن کثیر ج: ۲ ص: ۲۳۰، النساء: ۲۴، طبع رشیدیہ کوئته)۔

ناجائز؟ يادساتل پکار دي چې دا عمل يوازې د سخت ضرورت په وخت کې د علاج ياد تربيت له پاره کيږي اود کالج د قانون او نصاب مطابق د ټولو ډاکټرانو له پاره داسې کول ضروري دي، د پورته بيان شوې مسئلې باره کې تاسو زما راهنمايي وکړئ چې د يوزده کونکي ډاکټر (سړي) له پاره د تربيت د غرض له پاره د ناروغې خاص اندام اود ماشوم پيدا کيدو عمل ته کتل چې زده کونکي ډاکټر د ضرورت راتلونکې وخت کې د داسې ښځې (مريضې) علاج يا اپريشن کول کيږي، جائز دي او که نه؟

جواب: وفي شرح التنوير: ومداوتها، ينظر الطبيب الى موضع مرضها بقدر الضرورة، اذ الضرورات تتقدر بقدرها. وكذا نظر قابله وختان. وينبغي ان يعلم امرأة تدوايها لان نظر الجنس الى الجنس اخف. وفي الشامية: قال في الجوهرة: اذا كان المرض في سائر بدنها غير الفرج يجوز النظر اليه عند الدوا والاله موضع ضرورة. وان كان في موضع الفرج فينبغي ان يعلم امرأة تدوايها، فان لم توجد وخافوا عليها ان تهلك او يضر بها وجع لا تحتمله، يستروا منها كل شيء الاموضع العلة ثم يدوايها الرجل ويغض بصره ما استطاع الا عن موضع الجرح... الخ. فتأمل والظاهر ان ينبغي هنا للوجوب. (رد المحتار ج ۶ ص ۷۱)

توجه: د تنوير په شرح کې د ښځې د علاج باره کې دي، د ضرورت مطابق ډاکټر (سړي) د ښځې د مرض والاځاي کتلی شي، ځکه چې ضرورت د ضرورت په مقدار کې محدود وي، د دايمي او ختنه کونکي همدغه حکم دی، چې د ضرورت مطابق يې کتلی شي، ښه خبره داده چې ښځې ته د ښځو د علاج طريقه وښودل شي، ځکه چې د ښځې د ښځو د ستربرخوته کتل بهر حال اخف (معمولي) دي، شامي کې د جوهره په حواله باندې دي چې: کله د شرمگاه نه پرته د ښځې په بدن کې څه ناروغي وي؛ نو ډاکټر (سړي) د علاج له وجې د ضرورت په مقدار باندې کتلی شي، که شرمگاه کې مرض وي؛ نو يوي ښځې ته دهغې د علاج طريقه وښودل پکار دي، که چيرې داسې ښځه پيدانه شي؛ نو دهغې مريضې د وفات خطر وي، يا د داسې تکليف ويره چې دهغه نشي برداشت کولی؛ نو داسې صورت کې سړي ډاکټر ټول بدن پټولونه وروسته د ناروغي والاځاي علاج کولی شي، خو باقي بدن ته دې نه گوري اود خپل وس مطابق دې د نظر حفاظت وکړي. د دې روايتونو نه دا خبرې حاصلې شوې:

۱. د سړي ډاکټر له پاره د علاج د ضرورت له وجې د ښځې علاج کول جائز دي.
۲. که چيرې ښځه ډاکټره پيدانه شي؛ نو په هغه باندې علاج کول ضروري دي.
۳. که چيرې ښځه پيدانه شي؛ نو سړي ته پکار دي چې ستر د اندام په خاص ډول د شرمگاه د علاج طريقه دې ښځې ته وښيي، پخپله دې علاج نه کوي.
۴. که ښځې ته ويل هم ممکن نه وي اود ناروغي د مرگ يا د برداشت نه د بهر تکليف ويره وي؛ نو

لارم دي چې دتکليف له خای نه پرته ټول بدن پټ کړل شي اوډاکټرته پکاردي چې ترکوم حدپورې ممکن وي د علاج دخای نه پرته نور بدن ته نه گوري.

د ماشوم پيدا کيدل خاص د بنځو کاردی، که چيرې معامله د بنځوله وسه بهرشي (مثلاً: د اپريشن ضرورت وي او اپريشن کونکې بنځه ډاکټره نه وي؛ نوپورته بيان شويو شرطونو سره سړی علاج کولی شي، دلته دنوي تهذيب له وجې او دين دکمي له وجې ددې خبروخيال نه ساتل کيږي او پرته له څه تکلف نه ځوانانوته د ماشوم د پيدا کيدو عمل په هسپتالونوکې بنودل کيږي، دا په شرعي ډول قبيح عمل دی، که چيرې طالب علم مجبور کړل شي؛ نوددې نه پرته به ورته څه مشوره ورکړای شم چې ترکوم حدپورې ممکن وي زړه اونظربچ وساتي اواستغفاردې کوي والله اعلم!

اياد (۴۵، ۵۰) کلونو بنځې ته د داسې هلک نه پرده

کول پکاردي چې دهغي په مخکې ځوان شوی وي؟

سوال: ايا د پنځه څلويښتو يا پنځوسو کلونوپه عمر کې پرده نه کول صحيح دي؟ هغه دې له پاره چې يوه بنځه د پنځويشتو کلونوده، دهغي په محله کې څوک پيدا شو، نن دهغي بنځې عمر پنځوس کاله دی اودهغي په مخکې پيدا شوی هلک نن ځوان دی اوهغه ترې له دې وجې پرده نه کوي چې دهغي په مخکې غټ شو او ځوان شو، دی زما زوی دی اوزه دده دمور برابره يم.

جواب: د قران کريم دايت مفهوم دادی چې کومې بوډۍ گاني دنکاح له عمر نه تيرې شوې وي هغوی که چيرې د غير محرم په مخکې خپل مخ بنکاره کړي، په دې شرط چې دنبايست بنکاره کول يې مطلب نه وي؛ نوڅه بده خبره نه ده، خو پرده کول دهغي له پاره بهتر دي^{۱۱} اودا خبره بالکل فضول ده، چې د ماشوم خوزما په مخکې ځوان شوی دی، له دې وجې له ده نه پرده نه کوم.

د برقي له پاره د هر رنگ جامه جائز ده

سوال: دکوم رنگ جامه د شريعت مطابق د برقي له پاره استعمالول پکاردي؟

جواب: د هر قسمه رنگينې جامې استعمالول جائز دي، مقصديوازې د بدن پټول دي.

د بې پردگي او غير اسلامي ژوند تيرولو له وجې د الله تعالی د قهر ويره

سوال: زه ستاسو توجه ديوي اهم مسئلې طرف ته کول غواړم، اميد لرم چې تاسوبه پرته دڅه رعايت ساتلونه جواب بيان کړئ، مسئله داده چې درمضان روژې الله تعالی فرض کړې دي،

^{۱۱} [قال تعالى: ،، والقواعد من النساء التي لا يرجون نکاحاً فليس عليهن جناح ان يضعن ثيابهن غير متبرجت بزينة وان يستغفن خير لهن، والله سميع عليم،، (النور: ۶۰)۔]

قران کریم کې دالله تعالیٰ ارشاد دی: ای خلکو! تاسو باندې درمضان روژې فرض شوي دي، څنگه چې تاسو نه مخکې امتونوباندې، چې تاسو متقیان او پرهیزگاران جوړشئ، اوس سوال دا پیدا کیږي چې دنن سبا دورکې مسلمانان سړي او ښځې یو بل سره ازادي سره ملاوېږي، ښځې سړیو سره اوږه په اوږه باندې دژوند په هریوه شعبه کې کارکوي، دنن ښځه بې پرده کیدو سره، ډول سنگار کولو سره بازارونو او محلو کې اوبس سته پونو کې غرض دا چې په هرځای کې به نظرخي، ددې بې پرده ښځې جامې دنیم بریده والي احساس کوي اود نیکانو سړیو نظرونه د شرم له وجې ښکته شي.

دالله تعالیٰ ارشاد دی: ښځې دې خپل ښایست نه ښکاره کوي، ددې مطلب دادی چې ښځه دې دناپیژندگلوسړیو مخکې نه راځي او پرده کې اوسیدوسره خپل ضرورتونه پوره کولی شي، تاسو به وایئ چې سړی ناپیژندگلونښخوته ولې گوري؟ او همدغه سوال هریوه بې پرده ښځه هم کوي، زما استدلال دادی چې ایادښځې له پاره ناپیژندگلوسړیو ته کتل جائز دي؟

حضرت عائشه رضی الله عنها یوځل دیوروند صحابي مخې ته راغله، رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم وفرمایل: ای عائشې رضی الله عنها تاداسې ولې وکړل؟ حضرت عائشه رضی الله عنها عرض وکړ یارسول الله صلی الله علیه و آله وسلم دا خوړوندی حضور صلی الله علیه و آله وسلم وفرمایل چې: ته خوړنده نه یې! دغه شان حضور صلی الله علیه و آله وسلم حضرت عائشې رضی الله عنها ته تنبیه وفرمایله اودقیامت دورخې پورې دتولونښخوله پاره یې هدایت وفرمایو اوس تاسو ووايئ چې دنن سبا په دورکې یوسړی یا ښځه روژې نیولوسره متقي او پرهیزگار جوړیدای شي، چې هرطرف ته سنگار شوې ښځې گرځي راگرځي؟ اودې باندې دښځودجواب چې سړي موږ ته ولې گوري؟ سړي به کوم کوم ځای کې نظرونه ښکته کوي، ښځې دسوري په شان هرځای کې موجودې دي، ایابرقعه یاخادرپه سرولوسره خپل ضروري کارونه نه شي کولی؟ ایا هغه دلوتې ترانسپیرنټ (کوم شي کې چې بل طرف ته نورشیان ښکاري) جامې اغوستلوسره ددنیا کارونه کولی شي؟ دابنيادي حکمونه ښځو هیرکړي دي اوروژې نیسي او هغو کې دپاکي، تقوا او پرهیزگاري لومړی جزدی، زه امیدلرم چې دې باره کې به رښتیا ویلونه کاراخلي اوداطمینان والاجواب به ورکوی.

جواب: تاسو چې زموږ دمعاشرې باره کې څه لیکلي دي، هغې باندې دافسوس کولو اودالله

وانالیه (راجعون) ویلونه پرته دڅه تدبیرکولی شم؟ شرم او حیا دښځې ښایست دی او پرده دهغې دعزت او عصمت محافظ، دتولونه مخکې خو لومړی زموږ ښځوته پخپله باندې خپل مقام پیژندل پکار و، هغو ښځو باندې رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم لعنت ویلی دی، کومې چې ډول سنگارکولوسره بازارونو ته پرته له څه ضرورت نه ځي^{۱۱} ایا یوه ښځه چې دهغې په زړه کې

^{۱۱} [عن ابی هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: صفان من اهل النار ارها ونساء كاسيات عاريات مميلات مائلات، رؤسهن كأسنمة البخت المائلة، لا يدرن.. [بقیه په راروانه صفحه..]

معمولي شان ايمان موجودوي، هغه دالله تعالى اودرسول ﷺ دلعت اخيستلوله پاره تياره كيداى شي؟

دويم: ددې ښځوپه مورويلار، وروڼو، خاوندانو او زامنو فرض دي، چې كوم شيان داسلامي غيرت خلاف دي هغه برداشت نه كړي، بلكې دهغو داصلاح له پاره فكر وكړي، حيا او ايمان دواړه ډير زيات اهم دي، كله چې يوڅي؛ نودويم هم له هغه سره رخصت شي.

درېم: دمعاشري په مشرانو خلكو د فرض دي چې ددې طوفان خلاف جهاد وكړي اود خپل اثر او طاقت سره دمعاشري ددې گندگي نه د خلاصولو فكر وكړي.

څلورم: په حكومت فرض دي چې ددې دمنع كولوله پاره عملي كارونه وكړي، ددې قوم بدقسمتي داده چې زموږ ټوله معاشره ملعونانو او د اخلاقونه غورځيدو خلكو نقل كوي، شكل اوصورت، ناسته پاسته او طريقې هرڅه دبد كرداره او بد اخلاقه قومونو خپلوي. كه چيرې دې دذلت خوفناك اود شر او فسادو الاطوفان ته داصلاح توجه ونه كړل شوه؛ نوداويره ده چې خداى دې نه كړي دالله تعالى له طرفه په دې قوم باندې غذاب نازل نه شي. **نعود بالله من غضب الله وغضب رسوله.**

نامحرمو ځوانانو سړيو او ښځو يو بل ته سلام كول

سوال: اكثر زموږ واسطه دخپل تره بچيو، ترور بچيو، ډاكټرانو، استاذانو اودغه شان دنورو محرمو او نامحرمه خلكو سره راځي اود مسلمان كيدو له وجې دابنه نه محسوس سيري چې دسلام كولونه پرته نورې خبرې شروع كړل شي، ښځه (بالغه او نابالغه) ايا په محرم او نامحرمه سړيو ته سلام كولى شي؟ او كه نه؛ نودا خبره به څنگه شروع كوي؟

يوسړى دحضور ﷺ (په حضور ﷺ باندې زما مورويلار قربان) نه پوښتنه وكړه چې داسلام كوم صفتونه دټولونه ښه دي؟ حضور ﷺ وفرمايل: چا باندې خوراك كول او هريوكس ته سلام كول، كه تاسو هغه پيژنئ او كه نه.

جواب: نامحرم ته سلام كول، كله چې دواړه ځوانان وي، دفتني نه خالي نه دي، له دې وجې سلام كول اودسلام جواب وركول دواړه جائز نه دي.^(۱)

... بقیه د ترمخ [.. الجنة ولأیجدن ریحها، وإن ریحها لتوجد من مسيرة كذا وكذا (صحیح مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۵،

باب النساء الكاسيات العاريات)۔

[ولا يكلم الأجنبية إلا أعجزوا عطست أو سلمت في شتمها ويرد السلام عليها وإلا لآ (درمختار) ای والآن كن عجزاً بل شامة لآ يشتمها ولا يرد السلام بلسانه إلخ (شامى ج: ۶ ص: ۳۶۹، كتاب الحظر والإباحة، باب في النظر والمس)۔

د لیور اولیورځي نه پرده کول ضروری دي، دې باره کې د مورویلار خبره منل نه دي پکار

سوال: نن سبا دیرجرمونه د لیور اولیورځو له وجې کیږي، زما له نظره یو حدیث تیر شوی دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي چې: که چیرې لیور د بهابهي نه پرده نه کوي؛ نو دهغه دې هلاکت وي او که چیرې بهابهي دهغه نه پرده نه کوي؛ نو دهغه دې هلاکت وي. ماچې کله دا شرط په خپل کور کې ولگاوو، یعنې خپلې ښځې ته مې د لیور اود لیورځي نه د پردې کولو وویل: نو زما کوروالو ماته د کورنه د ویستلو دهمکي راکړه، بل طرف داهم حکم دی چې د مورویلارنا فرماني کونکې به دوزخي وي، یوسنت باندې عمل کولو له پاره بل سنت پرېښودل کیږي، که چیرته دا عمل کیږي؛ نو خلک هغه ته بې غیرته وایي چې په خپلو وروڼو باندې شک کوي، زه تاسو ته خواست کوم چې قران اوسنت په رڼا کې ددې مسئلې حل بیان کړي.

جواب: ښځې دې خپل لیور اولیورځي سره یواځې نه کیني، دمخ پرده دې کوي، پرته له څه تکلف نه دې ورسره خبرې نه کوي، ټوکې تقالې او خنداگانې دې ورسره نه کوي^{۱۱}، بس دومره کافي دي، دې باندې خپله ښځه پوه کړي، نن سبا د پردې رواج نه شته، له دې وجې داعیب گڼل کیږي، د مورویلار بې ادبي نه دي کول پکار، څوکه چیرې د الله تعالی اودهغه رسول ﷺ خلاف څه خبره کوي؛ نو دهغوی حکم منل نه دي پکار.^{۱۲}

د بې پردګي شرط کیښودنکې یونیورسټي کې سبق ویل

سوال: یوه مسئله ده چې دهغې خبرا وریدوسره زه حیران پاتې شوم او دهغې اثراوسه پورې شته، هغه داده چې جده کې یوه یونیورسټي د پیغلوا ینجلیوده، دهغې په اصولو کې یواصل داهم دی چې دهغې یونیورسټي یونیفارم اسکرټ (چې دهغې اوږدوالی د کونډو پورې وي) دی اودهغې اغوستل د هریوې اینجلی له پاره لازمي دي، دویم اصل دادی چې دې یونیورسټي کې داخلیدوسره لوپټه په سرول منع دي، بلکې سخت جرم دی اولارې باندې اودې یونیورسټي پورې برقعې کې راتلل لازمي دي، پوښتنه داده چې دې یونیورسټي کې اینجونو باندې تعلیم کول څنګه دي، ځکه چې زما بهابهي هلته سبق وایي؟ مهرباني وکړئ تفصیل سره جواب

^۱ [عن عقبه بن عامر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: إياكم والدخول على النساء أفقال رجل من الأنصار: يا رسول الله أفرأيت الحمى؟ قال: الحمى الموت! (بخاری ج: ۲ ص: ۷۸۷، باب لا یخلون رجل بامرأة).
^۲ [،، ووصينا الإنسان بوالديه حسنا وإن جاهدك على أن تشرك بي ما ليس لك به علم فلا تطعهما، الآية (العنکبوت: ۸) أيضا: عن علي قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لأطاعة في معصية، إنما الطاعة في المعروف متفق عليه (مشکوٰۃ ص: ۳۱۹، کتاب الإمارة، الفصل الأول).]

راکړې! اودغه شان داينجونو له پاره دلويتې نه پرته کور کې دننه سبق ويل څنگه دي؟ اودهغي له وجې سينه هم ښکاري.

جواب: که هلته نامحرم سړي راځي، بلکې ديونيورستي ټوله عمله ښځې وي؛ نودمسلمانانو ښځويه مخکې دښځې سربنکاره کول جائز دي^{۱۱} اوکه چيرې هلته سړي هم موجودوي؛ نودهغوی مخکې دسر اومخ پتول فرض دي اوسريومخکې ښکاره کول حرام دي^{۱۲} داسې صورت کې دغه يونيورستي کې سبق ويل جائزه دي.

له واده نه مخکې اينجلۍ ته کتل اوهغي سره

خبرې کول په شرعي ډول څنگه دي؟

سوال: ايا اسلام کې ددې خبرې اجازه شته چې هلک له واده نه مخکې اينجلۍ وگوري او اينجلۍ هلک وگوري، خبرې وکړي او يو بل خوښ کړي؟ اواسلام کې دناپيژندگلوسريونه دپردې ډير سخت حکم دی اوله واده نه مخکې دواړه ديوبل له پاره پردي وي، دې عمل باره کې که څه حديث وي؛ نوبيان يې کړي!

جواب: کومې ښځې سره چې دنکاح کولو اراده وي؛ نودهغي يوازې يو نظرکتلو اجازه شته او ضرورت له وجې داشی دپردې دحکم نه مستثنی دی.^{۱۳}

که دفتني ويړه نه وي؛ نوښځه خپل مخ ښکاره کولی شي

سوال: زیدوايي چې دښځې مخ په هغه اندامونو کې نه دی دکومو چې پتول ضروري دي، بکر وايي که چيرې ښځه خپل مخ نه پټوي؛ نوبيا د پردې څه فائده ده، دټولونه زيات دفتني ذريعه خوهم دامخ دی، که ښځه خپل مخ پټ نه کړي؛ نوهغي ته به دشریعت په تزدباندې پرده ويل کيږي؟ دپردې دايت دنازلیدوپه وخت کې دصحابياتورضوان الله تعالی عليهن څه عمل و؟

جواب: يومخ پتول دي اوبل دغيرمحرم نه پرده کول؛ نوشارع دښځې مخ عورت نه دی جوړکړی، ښځې له پاره کور کې مخ پتول واجب نه دي، البته دغيرمحرم نه پرده کول واجب دي

^۱ [وتنظر المرأة المسلمة من المرأة كالرجل من الرجل (تنوير الألبصار مع شرحه ج: ۶ ص: ۳۷۱، کتاب الحظر والإباحة)۔

^۲ [وتنزع المرأة الشابة من كشف الوجه بين رجال لئلا تله عورة بل لخوف الفتنة (الدر المختار مع الرد ج: ۱ ص: ۴۰۶ باب شروط الصلاة، مطلب في ستر العورة)۔

^۳ [ولواراد أن يتزوج امرأة فلا بأس أن ينظر إليها وإن خاف أن يشتهيها لقوله عليه السلام للمغيرة ابن شعبة حين خطب امرأة أنظر إليها فإنه أحرى أن يؤدم بينكما رواه الترمذی وغيرها ولأن المقصود إقامة للسنة لأقضاء الشهوة (شامی ج: ۶ ص: ۳۷۰، کتاب الحظر والإباحة، باب في النظر والمس)۔

اوکه چیرې دفتنې ویره نه وي؛ نوښځه مخ ښکاره کولی شي.^[۱]

ایا د خاوند په مجبورولو دهغه د وروراو اوبڼونه پرده نه کوم؟

سوال: دواړه نه مخکې زما دین سره شوق و، خوله واده نه وروسته راته د دیني کتابونو لوستلو موقع هم ملا وشوه، ځکه چې خاوند مې دلمونځ اوروژو پابند دی اودیني کتابونه هم لولي، بیا یوه مرحله داسې راغله چې ما پرده شروع کړه، کله مې چې خسرگنۍ ته پته ولگیده؛ نو هغوی یو غوبل شروع کړ ایندرور او خسر راته داسې خبرې وکړې چې الامان والحفیظ! اودهغه له وجې مې خاوند هم بدگمانه شو اودایې گڼل شروع کړل چې زه دهغه دخپلوانونه ځان خلاصول غواړم او خبره دې حدته راوړسیده چې هغه زما پرېښودو ته تیار شو، خاوند مې غواړي چې زه دهغه د وروڼو او اوبڼو پرده نه کوم اوزه داسې نه غواړم، زه دهغه وروڼو مخې ته ډیره نه ځم اودهغوی سره ډیرې خبرې هم نه کوم دې صورت حال کې ماته څه کول پکار دي؟ تاسو ماته خپله قیمتي مشوره راکړئ!

جواب: لورې! ستاد خسرگنۍ بې خبري مجاهده ده، بهر حال کوم ځای چې داسې ماحول وي؛ نو کوشش کوه چې مخ، دواړو لاسونو تلو او پښو نه پرته ټول بدن پټ ساتي اود ضرورت دخبرې کولو اجازه شته^[۲] بهر حال دځان له پاره استغفار هم کوه اودالله تعالی نه دعا هم غواړه، انشاء الله ته به ضرور کامیابېږي.

له حقيقي ورور نه پرده نه شته

سوال: موږ اوریدلي دي چې اسلامي شریعت کې دخپل حقيقي ورور نه هم پرده واجب ده او که چیرې داسې ونه شي؛ نو گناه ده، له دې وجې موږ په پریشاني کې مبتلا شوي یو، ذهن مو دا خبره نه قبلوي، که چیرې دا خبره صحیح وي؛ نو بیا به دپلار نه هم پرده کول لازم وي.

جواب: کومو خپلوانو سره چې دهمیشه له پاره نکاح حرامه ده، لکه پلار، نیکه، ورور، وراره، خوری، ددوی نه پرده نه شته، داسې خلکو ته محرم ویل کیږي^[۳] او که چیرې یو محرم بې دینه وي او هغه سره دعزت شرم نه وي، له هغه نه هم پرده کول ضروري دي.^[۴]

[۱] وتمنع المرأة الشابة من كشف الوجه بين رجال لئلا يله عورة بل لحوف الفتنة (الدر المختار مع الرد ج: ۱ ص: ۴۰۶ باب شروط الصلاة، مطلب فی ستر العورة)۔

[۲] کذا يفهم من تعليم الطالب للتهانوی ص: ۵)۔

[۳] (ومن محرمه) هي من لا يحل له نكاحها أبدًا بنسب..... وأصله قوله تعالى: ولا يبدین زینتهن إلّا لبعولتهن... الآية الخ (فتاوی عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۲۸، کتاب الکراهية، فتاوی شامی ج: ۶ ص: ۳۲۷، کتاب الحظر والإباحة)۔

[۴] قال محمد ويجوز له أن يسافرهما ويخلوهما يعني إذا أمن على نفسه فإن علم انه .. [بقية په راروانه صفحه..]

په خوله ویل شوي ورورنه هم پرده ضروري ده

سوال: اسلام کې په خوله ویل شوي ورورنه پرده کول جائز دي او که نه؟

جواب: اسلام کې یوازې خولې سره دورورو ویل شوي حیثیت د ناپېژندګلو دی، دهغه نه هم پرده کول لازم دي.^(۱)

۹ په خوله ویل شوي زوی (متبني) نه هم پرده ضروري ده

سوال: دامستله معلومول دي چې زید دیو لرې خپلوان ځوان زوی خپل زوی جوړکړی دی او خپل کور کې یې ساتي او کور کې یې پیغله بنځه هم ده او هغه پرده نه کوي او هغه هم داسې وایي ده ما خپل زوی جوړکړی دی، تاسو د شریعت په رڼا کې دا ووايي چې ایا د لرې خپلوان زوی خپل زوی جوړیدای شي کله چې کور کې پیغله بنځه هم موجوده وي؟ ایا د ځاوند په وینا باندې بنځه دهغې ځوان نامحرم مخې ته راتلی شي؟

جواب: شریعت کې خولې باندې جوړ شوي زوی هیڅ حیثیت نه شته، قران کریم کې په ښکاره ډول منع راغلې ده^(۲)، له دې وجې یوازې خولې باندې د زوی ویل شوي حکم هم شرعي ډول د ناپېژندګلو دی او دهغه نه پرده کول لازمي دي.^(۳)

یوځای اوسیدونکي نامحرم نه له پیغلټوب وروسته پرده لازم ده

سوال: ایا داسې کور کې پرده ضروري ده، کوم ځای کې چې یو سړی خپل ماشوموالی تیر کړي او ځواني کې داخل شي او هغه د کور یو یوکس پیژني؟ د کتاب اوسنت په رڼا کې ایا پرده کول لازم دي؟

...بقیه د ترمخ: ..یشتیهېا اوتشتهیه إن سافرهما أو خلاهما، أو کان اکبررایه ذالک أو شک فلا یباح له ذالک (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۲۸، کتاب الکراهیه)۔

[۱] قال تعالى: لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَاءَ هُنَّ وَلَا مَمْلُوكَاتُ إِمَائِهِنَّ وَاتَّقِينَ اللَّهَ، (الأحزاب: ۵۵) قال أبو بكر الجصاص تحت هذه الآية: قال قتادة رخص هؤلاء أن لا يجتنبن منهم، قال أبو بكر ذكر ذوى المحارم منهن وذكر لسانهن (أحكام القرآن للجصاص، سورة الأحزاب ج: ۳ ص: ۳۷۰، طبع دار الكتب العربی، بیروت) وعن عقبه بن عامر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إياكم والدخول على النساء، أى غیر المحرمات على طریق التخلية، أو على وجه الكشف (مرواة المفاتيح، کتاب النکاح، باب النظر إلى المخطوبة ج: ۳ ص: ۴۱۰ طبع بمبئی هند)۔

[۲] ،، وما جعل أدعيالكم أبنائكم ذالكم قولكم بأفواهكم، والله يقول الحق وهو يهدي السبيل ادعوهم لأبائهم هو أقسط عند الله،، (الأحزاب: ۵، ۴)۔

[۳] ،، وما جعل أدعيالكم أبنائكم ذالكم قولكم بأفواهكم، والله يقول الحق وهو يهدي السبيل ادعوهم لأبائهم هو أقسط عند الله،، (الأحزاب: ۵، ۴)

جواب: دخوانيدونه دقران په نزدباندي پرده کول لازم دي.^{۱۱}

بنځي له پاره د ټولونا محرمونه پرده ضروري

ده او کويژدن کړي سړي نه هم ضروري ده

سوال: د خاندان د کومو کومو خلکونه داينجلی له پاره پرده کول ضروري دي؟ اود پردې له پاره کم نه کم حد څومره پکار دی؟

جواب: شريعت کې دمحرّم نه پرده نه شته اومحرّم هغه دی، چاسره چې په هيڅ حالت کې نکاح حلاله نه وي، ددوی نه پرته دټولونه پرده ده.^{۱۲}

سوال: ايا د کويژدن نه وروسته هم د کويژدن کړي نه پرده پکار ده؟

جواب: (۱) کويژدن دنکاح کولو وعده ده، نکاح نه ده^{۱۳} اوترڅوپورې چې نکاح نه وي شوي دواړه ديوبل له پاره ناپيژندگلودي او پرده ضروري ده.^{۱۴}

سوال: ايا د کويژدن نه وروسته د کويژدن کړي سره په خبرو اترو کولوباندي هم پابندي ده؟

جواب: چاسره چې نکاح کول وي، شريعت هغه ته ديونظر کتلوا اجازه ورکړې ده^{۱۵}، چې د خوني او ناخوني فيصله کې اساني وي، دې نه پرته د کويژدن کړي حکم هم دناپيژندگلودي، ترڅوپورې چې نکاح نه وي شوي.

۱ [قال الله تعالى: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَجَكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَنْكُمُ الرِّجَالُ، (الأحزاب: ۵۹) وقال العلامة الجصاص: روى عن عبد الله رضى الله تعالى عنه قال: الجلباب الرداء، قال ابن أبي لجيج عن مجاهد يتجلببن ليعلم أنهن حرائر، ولأيعرض لهن فاسق، وروى محمد بن سيرين عن عبيدة: يدنين عليهن من جلابيهن، قال تقنع عبيدة، وأخرج إحدى عينيه وحديثا عبد الله بن محمد قال: حدثنا الحسن بن أبي ربيع قال: أخبرنا عبد الرزاق قال: أخبرنا معمر عن الحسن قال: كن أماء بالمدينة يقال لهن: كذا وكذا، يرجن فيتعرض لهن السفهاء فيؤذونهن، وكانت المرأة الحرة تخرج فيحسبون أنها مائة فيتعرضون لها، فيؤذونها، فأمر الله المؤمنات أن يدنين عليهن من جلابيهن، ذلك أدنى أن يعرفن، أنهن حرائر فلا يؤذين... إلخ (أحكام القرآن للجصاص ج: ۳ ص: ۳۷۱، ۳۷۲، طبع سهيل اكيدي لاهور)۔

۲ [ومن محرمه هي من لا يحل له نكاحها أبداً بنسب... إلخ وأصله قوله تعالى: ولا يبدن زينتهن إلّا بعلوتهن الآية وأما نظره إلى ذوات محارمه فنقول يباح له أن ينظر منها... إلخ (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۲۸، كتاب الكراهية، شامي ج: ۶ ص: ۳۶۷، كتاب الحظر والإباحة، فصل في النظر والمس)۔

۳ [لو قال هل أعطيتها فقال أعطيت إن كان المجلس للوعده فوعد وإن كان للعقد فنكاح... إلخ (شامي ج: ۳ ص: ۱۱، كتاب النكاح)۔

۴ [بورتني حاشيه (قال الله تعالى: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَجَكُمْ... إلخ) او گوري (۱)۔

۵ [ولو أراد أن يتزوج امرأة فلا بأس أن ينظر إليها... إلخ (شامي ج: ۶ ص: ۳۷۰، عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۳۰)۔

د بنځې له پاره کوم کوم اندامونه پټول پکار دي؟

سوال: ايا اسلام کې د بنځې له پاره پرده کول ضروري دي؟

جواب: هو.^{۱۱}

سوال: که چيرې ضروري ده؛ نو پرده د کومو کومو شيانو ده؟ يعنې د ټول مخ؟

جواب: فطرت د بنځې ټول بدن داسې جوړ کړی دی چې دا د نامحرمو د گنده نظرنه پټول ضروري دي.^{۱۲} کوم اندامونه چې نه پټيږي دهغو مجبوري ده، مثلاً: لاسونه او پښې.

سوال: نن سبا څاډرونه او برقي دي، ايا څاډرونو باندې پرده کيدای شي؟

جواب: هو! په دې شرط چې څاډر غټ وي، له سر نه تر پښو پورې.^{۱۳}

بنځې له پاره د سړي ډاکټر نه دستردا اندامونو علاج کول

سوال: زما د دوست بنځه د جنسي علاج په سلسله کې سرکاري (سول) هسپتال ته لاړه، هلته هغې وليدل چې ډاکټران بنځې بريندوي او دهغوی چيک اپ کوي، کله چې هغې بنځې ته ډاکټر د بريند کيدوله پاره وويل شو؛ نو هغې د علاج نه انکار وکړ او اوس راغله، دغه بنځه اوسه پورې په دغه جنسي مرض کې مبتلا ده، ايا شريعت کې د دې خبرې گنجائش شته چې يوسړی

[۱]، يَأْتِيهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَجَكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلِيبِهِنَّ، (الأحزاب: ۵۹) روى عن عبدالله رضى الله تعالى عنه قال: الجلباب الرداء، قال ابن أبي نجيح عن مجاهد يتجلبن ليعلم أنهن حرائر، ولأيعرض لمن فاسق (أحكام القرآن للجصاص ج: ۳ ص: ۳۷۱، طبع سهيل اكيدي لاهور) عن ابن مسعود رضى الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: المرأة عورة، فإذا خرجت استشرفها الشيطان (مشكوة ص: ۲۶۹، كتاب النكاح، باب النظر إلى المخطوبة) وعن أم سلمة أنها قالت عند رسول الله صلى الله عليه وسلم وميمونة رضى الله عنها إذا أقبل ابن أم مكتوم فدخل عليه، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: احتجبا منه! فقلت: يا رسول الله! أليس هو أعمى لا يبصرنا؟ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أفعميانان انتما؟ أستمابصرائه؟ (مشكوة ص: ۲۶۹، كتاب النكاح، باب النظر إلى المخطوبة).

[۲] وقال تعالى: يدنين عليهن من جلابيهن (قال الجصاص: في هذه الآية دلالة على أن المرأة الشابة مأمورة بستروجهها عن الأجبيين، وإظهار السترو العفاف عند الخروج لتلاطمع أهل الريب فيهن، وفيها دلالة على أن الأمة ليس عليها ستروجهها وشعرها، لأن قوله تعالى: ونساء المؤمنين، ظاهرة أنه أراد الحرائر (أحكام القرآن للجصاص سورة الأحزاب: ۵۹، ج: ۳ ص: ۳۷۲، طبع سهيل اكيدي) وتمنع المرأة الشابة من كشف الوجه بين رجال لألأنه عبورة بل لحوف الفتنة... إلخ. والمعنى تمنع من الكشف لخوف أن يرى الرجال وجهها فتقع الفتنة (درمختار مع حاشية ردالمحتار ج: ۱ ص: ۴۰۶، باب شروط الصلاة).

[۳] قال ابن عباس وأبو عبيدة: أمر نساء المؤمنين أن يغطين رؤسهن ووجوههن بالجلابيب إلأعينوا وحداً تفسر مظهرى ج: ۷ ص: ۳۸۴، طبع مكتبة اشاعت العلوم، دهلى).

د علاج له پاره د مسلمانې ښځې پټ اندامونو ته لاس یوسي؟ که چیرې نه شته؛ نو تاسو پخپله ووايئ چې مسلمانانې ښځې دخپل مذهب په ښودل شوي اصول باندې څنگه ژوند تیر کړي؟ او علاج کول هم ضروري دي اوسن سبا سرکاري زجه خانوکې ټول سړي ډاکټران کار کوي او شریعت کې خود پر دې دومره اهمیت دی چې د ښځې نوک قدرې هم سړی نه شي لیدلی، مولوی صاحب! زما مقصد یوازې مسئله معلومول نه دي، بلکې ستاسو یعنې په عالم دین دا فرض دي چې تاسو د ابې غیرتي منع کړئ، گني مستقبل کې به زموږ د ملک داسې حالت وي څنگه چې نن سبا دیورپ دی.

جواب: مسئله خوتا سو معلومول نه غواړئ او د ابې غیرتي منع کول زما او ستاسو د طاقت خبره نه ده دا د حکومت فرض دي چې د ښځو بې حرمتي سمدستي بنده کړي، شرم او حیاد انسانیت بنایست دی، که دانه وي؛ نوانسان، انسان نه، بلکې د انسان په شکل کې ځناوردی، د بد قسمتي له وجې په اوسني تهذیب کې د شرم او حیاهيڅ قیمت نه شته، همدغه وجه ده چې یوازې یورپ کې نه، بلکې کراچۍ کې هم ښځې برېښه سر په بازارونو کې گرځي، دفترونو کې ناپيژندگلوسر یوسره کيني او پرته له څه تکلف نه ورسره لاس ملاووي، درزيانو (خیاطانو) ته د جامونو پور کوي، هغوی باندې خپل بدن ناپ کوي او داهرڅه د ترقی په نوم باندې کیږي، کومه معاشره کې چې د اسلامي حکمونو لحاظ نه وي، د الله تعالی اور رسول ﷺ نه شرم نه وي، نه یې سړیو او ښځو کې شرم وي، نه هغوی ته دخپل نسوانیت احساس وي، هلته که د ماشوم د پیداکیدو کار سړیو ته حواله شي؛ نو د اوسني تهذیب د فلسفې مطابق دی، همدغه وجه ده چې زموږ د غټو خاندانو ښځو ته د دې حادثې پته ده، خود هغوی له طرفه کله هم د دوی خلاف د احتجاج اواز اوچت نه شو او ترڅو چې په ډیر ضروري حالاتو کې د ناپيژندگلو سړیو نه د علاج کولو تعلق دی؛ نو شریعت د دې اجازه ورکړې ده، خو دې سره یې د دې حدود هم ښودلي دي.^(۱)

ایا د ناروغ سړي پوښتنې ته ښځه تللی شي؟

سوال: زه مقامي هسپتال کې د نرس په ډول کار کوم او همدا زما د معاش ذریعه ده او کفالت کونکي مې هم څوک نه شته، د قران او سنت په رڼا کې ووايئ چې موږ مسلمانانوا ښځو ته خپله پيشه جاري ساتل پکار دي؟ معاشره کې دخلکو مختلف خیالات دي، موږ د انسانیت خدمت کوو، کله چې مور وپلار، خپلوان وغیره وروسته شي، زموږ په لاسونو کې ډیر لا واره مړه شي، هغوی ته د کلیمې لوستلو والا څوک نه وي او ډیر لا واره موږ ته دعاگانې کوي چې الله

[۱] وامتتع نظره إلى وجهها إلأ الحاجة..... ومدوا لها ينظر الطبيب إلى موضع مرضها بقدر الضرورة إذا ضرورتا تقدر بقدرها (در مختار) فینبغی أن یعلم امرأة تداءيها فإن لم توجدوا خالوا علیها أن قتلک أویصیها وجع لأتحملة یستروا منها کل شی إلأ موضع العلة ثم یداءيها الرجل ویغض بصره ما استطاع إلأ عن موضع الجرح والظاهر أن ینبغی هنا للوجوب (رد المحتار علی الدر المختار ج: ٦ ص: ٣٧١، کتاب الحظرو الإباحة، فصل فی النظر والمس).

تعالی موږ ته سفاراکړه، دهغې نه وروسته ستاسو زموږ خیال ساتل او تیمارداري کول دي، دماغ موعجیبه پریشاني کې دي، ددې حل وښایی زموږ نرسانوبه اسلام کې څه مقام دی؟ زموږ دا پیشه جاري ساتل پکار دي او که پرېښودل یې پکار دي؟ او خویندې منع کړو که ترغیب ورته ورکړو؟

جواب: دناروغ تیمارداري کول ښه خبره ده، خو نامحرمه سرپوسره بې پردګي دهغې نه غټه ګناه ده دښخوبه ذمه باندې دښخو تیمارداري کول پکار دي، دسړیو تیمارداري کول دښخوله پاره صحیح نه دي.^{۱۱}

ښځې ډاکټرې ته هسپتال کې څومره پرده کول پکار دي؟

سوال: زه ډاکټره یم، زه داسې پرده کولی شم چې له کورنه بهرڅو څادر داسې په سرکړم چې ټول بدن مې پرې پټ شي او دمریضانو مخکې یا هسپتال کې داسې وینسته وغیره مې ټول پټ وي او یوازې مخ مې ښکاره وي؟

جواب: څه داسې نقاب وغیره په سرکول پکار دي چې نامحرمو ته مخ په نظر باندې نه راځي.^{۱۲}

برقعي یا څادر کې یوازې سترګې ښکاره ساتل جائز دي

سوال: د پردې باره کې پوښتنه کول دي چې نن سبا داسې برقعه یا څادر په سرکولی شي چې دتندی پورې وینسته وغیره پټ شي اولاندې نه مخ دپوزې پورې، یوازې سترګې ښکاري، دا طریقه صحیح ده او که نه؟

جواب: صحیح ده.^{۱۳}

د نامحرمه ښځې وینسته یا لاسونه لیدل جائز دي او که نه؟

سوال: که چیرې دکم عمره یا بالغې ښځې ښکاره وینسته یا لاسونو ته قصداً نظر وکړل شي؛ نو ګناه به وي او که نه؟ اودا اندامونه په ستر خفیفه کې شامل دي.

۱۱ [وَلَا تَمْسُ شَيْئًا مِنْهُ إِذَا كَانَ أَحَدُهُمَا شَاً فِي حَدِّ الشَّهْوَةِ وَإِنْ أَمِنَا عَلَى أَنْفُسِهِمَا الشَّهْوَةُ عَالِمُ الْغَيْبِ ج: ۵ ص: ۳۲۷، کتاب الکراهية، الباب الثامن فيما يحل للرجل النظر إليه]

۲ [قال تعالى: (يَدْنِينَ عَلَيْهِنَ مِنْ جَلَابِيهِنَ) قال ابن كثير: أمر الله نساء المؤمنين إذا خرجن من بيوتهن في حاجة أن يغطين وجوههن من فوق رؤسهن بالجلابيب.... إلخ تفسير ابن كثير ج: ۳ ص: ۶۸۴ سورة الأحزاب: ۵۹، طبع رياض) (يَدْنِينَ عَلَيْهِنَ مِنْ جَلَابِيهِنَ الْآيَةُ، قلت يعنى اذن لكن أن تخرجن متجليات (تفسير مظهرى ج: ۷ ص: ۶۸۴) أيضاً: وتمنع المرأة الشابة من كشف الوجه بين رجال... إلخ (الدر المختار مع الرد ج: ۱ ص: ۴۰۶، باب شروط الصلاة)۔

۳ [قال ابن عباس وأبو عبيدة: أمر نساء المؤمنين أن يغطين رؤسهن وجوههن بالجلابيب إلّا عيناً واحداً (تفسير مظهرى ج: ۷ ص: ۶۸۴، أيضاً تفسير ابن كثير ج: ۳ ص: ۶۸۴، الأحزاب: ۵۹، طبع رياض)۔

جواب: نامحرمه بالغه بنځه ياکومه اينجلی چي بلوغت ته نژدې وي، دهغوی اندامونو طرف ته کتل گناه ده.^{١١}

بنځه دخپل محرم مخکې د بدن څومره اندامونه ښکاره ساتلی شي؟

سوال: بنځه دمحرم مخکې د بدن څومره برخه ښکاره ساتلی شي؟ مثلاً یوه خور دخپل ورور مخکې

جواب: دگیتونه لاندې برخه اود سینې نه پورته برخه، سر، مخ، لاسونه، دمحرم مخکې ښکاره کول جائز دي.^{١٢}

نامحرمې بنځې ته قصدا کتل

سوال: ایا داصحیح دي چې نامحرمه بنځې ته قصدا پرته دلذت حاصلولونه وکتل شي: نودابه دسترگوپه زناکې شمارنه وي؟

جواب: له ضرورت پرته چې نامحرم ته قصدا وکتل شي؛ نودهغې مقصد به دلذت حاصلولونه پرته بل څه کیدای شي او پرته دلذت نه به یې پیژندگلوڅنگه کیږي؟ دا یوازې دنفس دوکه ده.^{١٣}

کلي کې پرده نه کونکې بنځه څنګه پوهه کړل شي؟

سوال: یوکلي کې عام دپردي کولو رواج نه شته، خویوه اینجلی چې هغې به دنکاح نه مخکې پرده نه کوله، اوس دنکاح نه وروسته دهغې خاوند مذهبي او شرعي سپری دی، هغې ته دپردي کولو حکم کوي؛ نوهغه ورته خوش اخلاقي سره جواب ورکوي چې زه به ستاسو خبره منم، خو خپلې مور او خويندو او بهابهي ته دې هم ووايه چې هغوی هم دپردي خیال ساتي او هغه ذمه داري دپلار او وروڼو، دې کې دخاوند هیڅ بس نه چلیږي؛ نوداسې صورت کې خاوند ته بنځې سره څنګه سلوک کول پکار دي؟ ایا طلاق ورته ورکړي او که زور پرې راوړي یا بل څه صورت ددې شته؟

١] ولأيجوز أن ينظر الرجل إلى الأجنبية إلّا وجهها وكفيها لقوله تعالى: ولايبدين زينتهن إلّا ماظهر منها الآية، فإن كان ليا من الشهوة لا ينظر إلى وجهها إلّا حاجة لقوله عليه السلام: من نظر إلى محاسن امرأة أجنبية عن شهوة صب في عينه الآنك يوم القيامة... إلخ وقوله ليا من يدل على أنه لايباح إذا شك في الإشتهاء (هداية ج: ٤ ص: ٤٥٨، كتاب الكراهية، طبع شركت علمية ملتان)۔

٢] وفي تنوير الأبصار: ومن محرمه إلى الرأس والوجه والصدر والساق والعضد.... إلخ (وفي شرحه) وأصله قوله تعالى ولايبدين زينتهن إلّا لبعولتهن..... وتلك المذكورات مواضع الزينة (الدر المختار مع الرد ج: ٦ ص: ٣٦٧)۔

٣] عن جرير بن عبد الله قال: سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم عن نظر الفجأة فأمرني أن أصرف بصرى (مشكوة ص: ٢٦٨، باب النظر إلى المخطوبة، الفصل الأول)۔

جواب: د عامو خپلوانونه پرده ضروري ده^{١١} اود بنځې دادلیل صحیح نه دی چې فلانکي پرده ولې نه کوي خاوند ته پکار دي چې عام رواج د پردې نه دی، له دې وجې دې د سختي نه کار نه اخلي، مینه اومحبت باندې هغه پوهول پکار دي^{١٢} اوکه چیرې هغه ته دایقین وي چې د طلاق ورکولوپه صورت کې به هغه ته ښه او پرده کونکې ښځه ملاو شي؛ نو دهغه خپله خوښه ده.

هلکا نوته د ښځو استاذانونه تعلیم حاصلول

سوال: د اسلام په نزد باندې د احکم دی چې ښځه به پرته له پردې له کور بهرنه وځي، اوس ښځې د هلکانو کالجونو ته هم راغلې دي؛ نوموړ ته د پیریږ په دوران کې دهغوی نه پوښتنه کول وي؛ نو ښودونکي به گناهکاره وي اولوستونکي اوموړ مجبور یو؟

جواب: د ښځو پرته پردې نه بهر ته وتل داوسني جاهلیت تحفه ده، کیدای شي هغه وخت به زر راشي دکوم چې حدیث پاک کې خبر ورکړل شوی دی چې ښځه اوسرې به بازار کې جنسي خواهش پوره کوي او هغوی کې به د ټولونه شریف سړی هغه وي چې هغه به ورته یوازې دومره ووايي چې فلانیه! داچیرته یو طرف ته بوزه^{١٣} دکوم حد پورې چې ستاسو د مجبوري تعلق دی، ډیر حد پورې د مجبوزي هم مصنوعي ده، طالب علما چې نورې ډیر مطالبې کوي اودهغه له پاره احتجاج کوي، ایا د حکومت نه د مطالبه نه شي کولی چې هغوی ددې گناهکار ژوند نه بچ کړي...؟^{١٤}

د ښځوله پاره په دفترونو کې بې پردې کار کول

سوال: د ښځوپه بینکونو او دفترونو کې سړیوسره کار کول څنگه دي؟

جواب: د ښځو بې پردې، ناپیژندگلوسړیوسره دفترونو کې کار کول د مغربي تهذیب نتیجه ده، اسلام ددې اجازه نه ورکوي.^{١٥}

سوال: که چیرې اسلام ښځوته داسې اجازه نه ورکوي؛ نو ایا د اسلامي مملکت په حیثیت

^١،، يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّاَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلِيبِهِنَّ،، (الأحزاب: ٥٩)۔

^٢،، ادع إلى سبيل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة،، (النحل: ١٢٣)۔

^٣،، عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال: لَاتَقُومُ السَّاعَةَ حَتَّى لَا يَقِيَّ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ أَحَدٌ لِّلَّهِ فِيهِ حَاجَةٌ، وَحَتَّى تَوْجَدَ الْمَرْأَةُ نَارًا أَجْهَارًا تَنْكُحُ وَسَطَ الطَّرِيقِ لَا يَنْكُرُ ذَلِكَ أَحَدٌ وَلَا يَغْيِرُهُ، فَيَكُونُ أَمْثَلَهُمْ يَوْمَئِذٍ الَّذِي يَقُولُ: لَوْ نَحِيتُهَا عَنِ الطَّرِيقِ قَلِيلًا فَذَلِكَ فِيهِمْ مِثْلُ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ فِيكُمْ (المستدرک للحاکم ج: ٤ ص: ٤٩٥)۔

^٤،، قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من رأى منكم منكراً فليغيره بيده، فإن لم يستطع فليسهه، فإن لم يستطع فليقلبه وذلك أضعف الإيمان رواه مسلم (مشکوٰۃ ص: ٤٣٦، باب الأمر بالمعروف، الفصل الأول)۔

^٥،، وقرن في بيوتكن ولاتبرجن تبرج الجاهلية الأولى،، (الأحزاب: ٣٣)۔

باندې زموږ دافرض نه دي چې دبنځو نوکري بنده کړل شي، یا کم نه کم دهغوی له پاره دپردي یا جدا ځای لارمي کړای شي

جواب: بې شکه فرض دي او کله به چې صحیح اسلامي مملکت جوړ شي، انشاء الله دبنځې به داتذليل نه وي.

پاکوبیا نوباندې دپردي حیثیت، دقران نه دپردي ثبوت

سوال: دحضور ﷺ په پاکوبیانوباندې پرده فرض وه که واجب؟

جواب: فرض وه.^{۱۱}

سوال: اود عامومسلمانانو بنځواود پاکوبیانود پردي حکم برابردی او که فرق په کې شته؟

جواب: حکم برابردی، خود احترام او عظمت دا اعتبار له وجې شدت اوضعیف والي فرق شته.

سوال: که چیرې شته؛ نوله څه وجې؟

جواب: لقوله تعالى، لستن کا حد من النساء. الاية. ۱۲

سوال: اوقران شریف له کوم ایت نه دپردي تاید کیږي؟

جواب: یاایها النبی قل لازواجک وبناتک ونساء المؤمنین. الاية. ۱۳

د حج په سفر کې دبنځوله پاره پرده ضروري ده

سوال: اکثر لیدل شوي دي چې د حج په سفر کې دڅلو یښتو حاجیانو یوه جماعت وي، چې هغوکې محرم اونا محرم ټول وي، داسې مبارک سفر کې بې پردې بنځې خو پریږدئ او پرده کونکو بنځو دا حال وي چې دپردي بالکل خیال نه ساتي او کله چې هغوی ته دپردي کولو وویل شي: نو جواب ورکوي چې دې مبارک سفر کې دپردي کولو ضرورت نه شته اومجبوري هم ده، دې سره داهم لیدل شوي دي چې حرم کې بنځې دطواف اولمونځ کولوله پاره نری جامې اچوي او دهغوی دا حال وي چې ددیرو خلکو په مینځ کې طواف کوي اودغه شان د حجر اسود ښکلولوله پاره کوشش کوي، پوښتنه دا کول غواړم چې ایادمجبوري په داسې حالت کې شریعت کې دپردي څه رعایت شته؟ پکارخود اوو چې داسې مبارک سفر کې دحرامونه بچ شي چې حج قبول شي، داسې جامې اغوستلو سره طواف اولمونځ وغیره له پاره راتلل په شریعت کې څه حیثیت لري؟

۱،،، یاایها النبی قل لازواجک وبناتک ونساء المؤمنین یدنین علیهن من جلبینهن،،، (الاحزاب: ۵۹)۔

[(الاحزاب: ۳۲)۔

[(الاحزاب: ۵۹)۔

جواب: د احرام په حالت کې ښځې ته حکم دی چې جامه دهغې مخ پورې ونه لگيږي، خوداسې حالت کې چې د کوم حد پورې خپل وس کې وي، د نامحرمونه پرده کول ضروري دي او کله چې احرام نه وي؛ نومخ پټول لازمي دي^۱ دا غلطه ده چې مکه مکرمه یا د حج په سفر کې د پردې ضرورت نه شته، د ښځې نړۍ جامو او چولوسره (چې هغې کې د سروینستان ښکاري، د لمانځه او طواف له پاره راتلل حرام دي او داسې جامو کې دهغوی لمونځ هم نه کيږي^۲ طواف کې ښځوته پکار دي چې کوم ځای کې د سړیو رش وي هلته نه ورځي او د حجر اسود ښکلولو کوشش دې هم نه کوي، گني گناهگارې به وي او (نیکي برباد گناه لارم) په شان به وي، ښځوته پکار دي چې د حج په دوران کې هم لمونځونه خپل کور کې ادا کړي، کور کې لمونځ کولوسره به ورته پوراثواب ملاوېږي، دهغوی کور کې لمونځ کول حرم شریف کې د لمونځ کولونه افضل دي او طواف له پاره دې د شپې څي هغه وخت کې رش لږ کم وي.

اوبني نه هم پرده کول ضروري دي

سوال: زه خپل اوبني سره اوسېږم، د ماشوموالي نه هغوی زه دخپلې لور په شان لویه کړې يم، ماسره ډیره زیاته مینه کوي، د معلومول غواړم چې داوبني نه پرده شته او که نه؟ داوبني سره نکاح نه کيږي له دې وجې زما خیال دی چې دهغه نه پرده هم نه ده پکار، که چیرې شته؛ نوزه څه وکړم؟ ماله پاره دا مسئله د اسلامي مسئلې سره ذهني مسئله هم جوړه شوې ده، ځکه چې زما ډیر غټ خواهش دی چې زه نیکه جوړه شم، دې مقصد له پاره مایه خپل زړه باندې کاني کینودو سره هریوه بدي ختمه کړې ده، خودا مسئله زما دوس خبره نه ده، خور ما سره ډیره مینه کوي، دخپل ځان نه مې جدا کولی نه شي ځکه چې هغه اکثر ناروغه وي، دهغې لور هم نه شته هر څه کیدای شي خوچې کوم انسان سره څلیریشته گهنتې اوسیدل وي دهغه نه پرده څنگه کیدای شي؟ زه هروخت پریشانه اوسېږم او د ذهني پریشاني هم ښکار شوې يم، هروخت د الله تعالی ویره او د الله تعالی ویرې زما سکون ختم کړی دی، خلک زما په حالت باندې شک کوي، کله چې ورته د مسئله بیان کړم؛ نویقین نه کوي چې د دومره وړې مسئلې له پاره دومره پریشانه يم، هغوی داوړه مسئله گڼي، خوزه خپل ضمیر څنگه ویده کړم کوم چې ماهروخت پریشانه کوي، زما عمر نولس کاله دی اوزه د دولس زده کونکې يم.

جواب: پرده خوداوبني نه هم شته^۳، خود خادر پرده کافي ده، پرته د ضرورت نه ورسره خبرې

^۱ [وسترالوجه (درمختار) وأطلقه فشمّل المرأة لما في البحر عن غاية البيان من أنها لاتغطي وجهها إجماعاً اه أي وإما تستر وجهها عن الأجانب بإسداد شيء متجاف لأيّس الوجه (شامي ج: ٢ ص: ٤٨٨ فصل في الإحرام، كتاب الحج)

^۲ [وقال في الفتاوى الحاقانية المعتبرة أفساد الصلاة انكشاف ما فوق الأذنين من الشعر (حلي كبير ص: ٢١٢)

^۳ [،، وليضربن بخمرهن على جيوهن ولايبدين زينتهن إلألبعولتهن أوأبانهن... الآية (النور: ٣١) دغسی د

مه کوی، نه د ضرورت نه پرته دهغوی مخې ته ورځی اود خپل وس مطابق خپل بدن پټ ساتی او که چیرې دې کوتاهي وشي؛ نوتوبه اواستغفار کوی.

په خوله ویل شوی پلار، ورور یا زوی پردي دي

شرعاً له هغوی نه پرده کول لازم دي

سوال: مولانا! زموږ پردي ملک ته درزق په تلاش کې راغلیو خلکو ژوند هم عجیبه وي، هم هغه حساب دی چې «وتلی ستا په تلاش کې وم خپله ورک شوم»، زموږ خپل وطن، خپل کور او خپل خپلوان په زرگونو میله لرې پریښودل اود حلال رزق په ذریعه باندې دخپلوانو خوشالی اخیستلو له پاره راوتلي وو، خو خپلې خوشالی اود هنې سکون مو ورک کړ، څنگه چې وطن کې داوسیدونکو خلکو، بلکې پخپله زموږ د وطن نه بهر اوسیدونکو خلکو خیال دی، چې دلته د کجورو په ونو باندې ریالونه، درهمونه اوډالرې خوړندې دي، یوازې لاس اوچتولو اود هغې د شوکولو ضرورت دی، حالانکې دخپل وطن، د مور وپلار، ښځې او بچیونه دلیرې والي عذاب، د پردې وطن سختی، د حقارت سلوک، دمشین په شان کار کول، دلته تیر شوی یو کال خپل وطن کې د تیر شویو لسو کلونو برابر شي، سهار نه ماښام پورې کار کول او کله چې سترې ستومانه کټ کې سملې؛ نود کوروالو یادونه، دهغوی فکرونه، خط رانغی یوه پریشاني، بیاملکي حالات، یو طرف ته دا ژوند، بل طرف د کور مشران یعنی دچا پلاردی، خاوند دی، ورور دی دهغوی د وطن تلو له وجې او وطن کې دهغوی ښځې، لوڼه اومیاندې یواځې پاتې کیدو له وجې پریشاني پیدا کیږي، معاشره کې مسئلې پیدا کیږي، کوم کورونه چې موږ د صحرا په شگه کې دخپلو وینو په گټه باندې جوړ کړي وو، دهغو دیوالونه غورزیږي، موږ خلک په خپلو کورونو کې ناپیژندگلوشوي یو، زموږ دواپسی په ذکر باندې هم کوروالا خفه شي اوموږ نه یوازې دپیسو گټلو مشینونه جوړ شوي دي.

زه ددې ډیرو خبرو معافي غواړم، ستاسو یوه یوه لمحې قیمتي ده، خود معاشرې کومې مسئلې طرف ته ستاسو توجه کول غواړم، هغه هم دمذهب اومعاشرې په تړد باندې څه کمه اهمه نه ده، ددې له وجې ډیر کورونه تباه کیږي، دښځې او خاوند د مینې محبت ژوند په نفرت بدلیږي، درسوایي اوجدايي حده رسېږي، دا خبره داسې وگورئ:

زید زاهدې سره واده وکړ، خانداني اومعاشرتي لحاظ سره اومذهبي لحاظ سره دواړه خاندانونه دفخراوعزت قابل دي، دواړه کې اخري حد پورې مینه اواتحاد دی، خلوص دی، د ښځې په خاوند باندې اود خاوند په ښځه باندې اعتماد دی، ښځې دخاوند په هر مشکل او پریشاني کې مدد کوي، غریبي کې ورسره مدد کوي دښځې خپل ورور نه شته، ښځه عمر نه ورور جوړوي او عمروایي چې دازما دخپلې خوږه شان ده (عمر هم واده کړی دی اود بچیو پلار دی) د زید په الله تعالی باندې اود خپلې ښځې په کردار باندې بې انتهابهروسنه ده، کوم کس

چې ورور جوړ کړل شوی دی هغه هم یو شریف اودینه کردار مالک دی، خوزید بار بار خپله ښځه دې باندې پوهوله چې: داسمه چې زما تا باندې اعتبار دی؛ خو خولې سره ویل شوې ددې رشتې هیڅ اعتبار نه شته او په خاص ډول داسې حالت کې کله چې دښځې خاوند، پلار یا ورور بهر ملک کې وي؛ نو هغې له پاره نامحرم سره ملاویدل نه دي پکار، په دې کې رسوایی ده، خوښځه یې ضد کوي او اصرار کوي چې نه عمر زما د وروڼو په شان دی اوزه به هغه سره ملاویرم ددې خبرو اثر دا کیږي چې ورو ورو هغوی دواړو کې د مینې، خلوص او همدردی کوم تړون و هغه کمزورې کیدل شروع شو، نزدیکی په لیري والي بدل شو او که چیرې خاوند د واپسۍ اراده کوي؛ نو ښځه ورته دنورو خلکو مشورې بیانوي چې د ملک معاشي حالات خراب دي، له دې وجې واپس راتلل نه دي پکار دې مشوره ورکونکو کې دخولې ویل شوي ورور هم شامل دی، چې هغه په خاتنه والي کې زید ته هروخت دامشوره ورکوي چې هغه ته واپس راتلل پکار نه دي.

اخر دا چې بدترین تعلقات داسې شي چې خلک دهغوی طرف ته ګوتې اوچتول شروع کړي، الزامونه لګوي او خبره تردې حده پورې رسیږي چې زید په قتل کولو باندې راضي شي. مولانا! دیاوازې دزید کیسه نه ده، داسې په زرګونو کیسې پیدا کیږي، ډیر کورونه برباد شول، خپلوي ماتېږي، بچي بې کوره کیږي دالله تعالی له پاره! خپل کالم کې موضوع باندې قلم اوچت کړی او ووايي چې اسلام کې، قران کې اود رسول الله ﷺ دارشاداتو په رڼا کې ددې خولې سره ویل شویو رشتو (خپلویو)، څه حیثیت دی؟ او دیوې ښځې له پاره په خولې باندې ویل شوي کس سره هم داسې ملاویدل، هغه ته په خاوند باندې ترجیح ورکول او کله چې خبره عزت او بدنامي ته ورسیږي، ددې باوجود په ښکاره سره داویل چې زما ضمیر پاک دی زه به ملاویرم! تر کوم حد پورې جائز دي؟ او مذهب کې ددې خبرو څه سزا یا جزا ده؟ اسلام دهریوسرې او ښځې د ملاویدو له پاره څه حدود مقرر کړي دي، داخوهغه ورور جوړونکو ښځو ته معلومیدل پکار دي او هغه وروڼه جوړیدونکو سړیو ته هم دخپلو خویندو دعزت خیال ساتل پکار دي، چې دهغوی له وجې دهغوی دخویندو په عزت پسې خبر کیږي، دهغوی کورونه برباد یږي، خوزموږ په معاشره څه وشو؟ هر کس خود غرضه او خود سره شوی دی.

جواب: شریعت کې په خولې دجوړ شوي زوی، پلار یا ورور هیڅ حیثیت نه شته^(۱)، هغه بیا هم ناپیژندګلو دی او دهغوی نه ښځې ته پرده کول لارمي دي، هم دې خولې سره ویل شوي په چکر کې په سوونو خاندانونو خپل عزت نیلام کړی دی، له دې وجې دښځې دا ویل چې زه به خولې باندې ورور ویل شویو سره ضرور ملاویرم، دالله تعالی اودهغه رسول ﷺ نافرمانی اود بې

^(۱) [قال تعالى:، وما جعل أديانكم أبائكم ذلكم قولكم بأفواهكم والله يقول الحق وهو يهدي السبيل،، (الأحزاب: ٤)]

حيائي خبره ده اوداويل چي زماضميرپاک دی، هيخ معنا نه لري، خکه چي خبره دضميرپه پاکيدويانه پاکيدو باندې نه ده، دچا دضمير خبرخوبه هغه ته وي يا الله تعالى ته بنه پته ده، چي دچا ضمير تر کوم حد پورې پاک دی، خبره دې باندې ده چي کله خولې باندې ويل شوی ورورپه شرعي ډول ناپيژندگلودی: نو ناپيژندگلوسري سره (دخاوند د ډيروخت په غير حاضري کې) مسلسل ملاويدل څنگه حلال کيدای شي؟ که چيرې دهغه ضميرپاک هم وي: نوبيا به هم دتهمت اود خبرو کولو موقع ملاويږي اواحاديثوکې دداسې موقعونه دېچ کيدو تاکيد راغلی دی، حديث کې دي:

«اتقوا مقام التهمة»^{۱۱}

ترجمه: دتهمت دمقام نه ځان ساتئ.

ايا پرده يوازې دسترگوي که برقع او خادر هم ضروري دی؟

سوال: دنن سبا جديد دور کې ويل کيږي چي پرده يوازې دسترگو وي، که چيرې بنځي سترگې بنکته کړي يا حفاظت يې وکړي؛ نو دبرقعي يا خادر ضرورت نه شته، دا خبره ترکومه حده پورې صحيح ده؟

جواب: ايا اوسني دور کې دقران کریم هغه ايتونه اودنبي کریم ﷺ ارشادات منسوخ شول کومو کې چي دپردي حکم دی؟ اوسترگې بنکته کولوباندې ټوله دنيا مسلمانان او غير مسلم عمل کولو؛ نو تاسوبه ويلي شو چي کله دکتلو څوک نه شته؛ نوبيا پرده دڅه له پاره وکړو؟ خو کله چي بدنظرونه څلور و طرفونه دبنکاره مخونو تماشه کوي؛ نو ايا دهغوی دگندگي نه دېچ کيدوله پاره به دپردي ضرورت نه وي...؟^{۱۲}

دږو (بوديو) بنځوله پاره دپردي حکم

سوال: ددستور کميشن مشر مولانا ظفر احمد انصاري په خپل يوبيان کې فرمايلي دي چي: پنځه څلوېښت يا څلوېښت کاله عمر ته رسيدونه وروسته بنځي له پاره شريعت کې دپردي شرائط هم نرميږي، دې باره کې تاسونه پوښتنه کول غواړم چي ايا دې عمر کې بنځوته

^۱ لقوله عليه السلام: «اتقوا مواضع التهم»، هومعنى قول عمر: من سلك مسالك التهم إثم... إلخ (الموضوعات الكبرى ص: ۴۹، طبع قديمي)۔

^۲ «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلِيبِهِنَّ»، (الأحزاب: ۵۹) وقل للمؤمنات يغضضن من أبصارهن، (النور: ۳۱) أيضاً: وتمنع المرأة الشابّة من كشف الوجه بين رجال لئلاّ يله عورة بل لخوف الفتنة... إلخ. ولي الشامية: لاله مع الكشف قد يقع النظر إليها بشهوة (شامي ج: ۱ ص: ۴۰۶، باب شروط الصلاة)۔

سړيوسره دفتر کې د کار کولو اجازه ورکيدای شي، يا نورو کارونو کې د سړيوسره پاتې کيدای شي؟ دوزارت يا سفارت منصب ورته ورکول کيدای شي؟ غرض دا چې تر کوم حد پورې د پردې په حکمونو کې نرمي کيدای شي؟

جواب: د پردې د حکمونو د نرميدو د مطلب نه دی چې اوس هغې باندې نسواني حکمونه نه جاري کيږي، بلکې کوم کارونه چې د سړيو دي يا چې کوم کارونو کې پردو سړيو ازاد ملاویدل ياد يواځې والي ويره وي هغه اوس هم جائز نه دي.^{۱۱}

ايا ودونو کې پنځوله پاره په پرده کې تخفيف شته؟

سوال: اکثر پنځې پرده کوي او په ودونو وغيره کې يې نه کوي، حالانکې په ودونو کې هغوی سره سړي هم مخامخ کيږي او که چيرې مخامخ ورسره نشي؛ نو فلم جوړولو يا تصوير ويستلو سره دهغې کمې پوره شي، چې پرده کونکې پنځې هم سړي وويني، ايا داسې پرده مناسب ده؟ او زما په خيال کې ودونو يا نوروداسې پروگرامونو کې پرده کې اوسيدل پکار دي، که سړي وي او که نه وي، خو چې فلم جوړيږي، تاسو ووايئ چې دغو پنځوته پرده کونکې پنځې ويل کيدای شي؟

جواب: ستاسو خيال صحيح دی چې داسې پنځې پرده کونکې، نه بلکې بې پردې دي.

د پردې حدود څه دي؟

سوال: اسلام کې صحيح پرده څه ده؟ ايا لاسونه، پښې، مخ او سترگې ښکاره ساتل کيدای شي؟ ډيرې اينجلۍ مې اکثر مخ ښکاره ساتلو سره پرده کولو باندې ليدلي دي او زما په خيال مخ هم د پردې شى دی. حنفي مسلک يا اسلام کې لاسونه دتلو پورې، د پښو او سترگو ښکاره ساتلو اجازه شته او که لاسونو او پښو له پاره هم د ستانې او جرابې استعمالول پکار دي، مطلب دا چې تاسو د پردې د صحيح طريقې وضاحت وفرمايئ!

جواب: لاسونه، پښې او سترگې ښکاره او مخ پټ ساتل پکار دي.^{۱۲}

پرده له کومو خلکو او څومره پکار ده؟

سوال: زه د يو معزز سيد خاندان سره تعلق لرم، زموږ کور کې هم پرده کيږي، خو له خپلو خپلوانو څخه نه، زه دخپلو ټولونو محرمه خپلوانو نه پرده کول غواړم، کله چې ماداسې وکړل؛ نو د نورو خلکو نه پرته خپل مور وپلار مې هم مخالفت کوي، زه ټي وي نه گورم او د ناپيژندگلو سړيو تصويران هم نه گورم، مور وپلار مې پريشانه دي، مهرباني وکړئ ماته د قران او سنت

^۱ [عن ابن عباس أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: لا يخلون رجل بامرأة إلا مع ذي محرم.... إلخ (صحيح البخاري ج: ۲ ص: ۷۸۷، باب لا يخلون رجل بامرأة إلا ذو محرم)۔

^۲ [، ولا يبدن زينةهن إلا ما ظهر منها وليضربن بحمرهن على جيوهن،، (النور: ۳۱)۔

مطابق ووايي چي ماته خه كول پكاردې؟ زه خپل موروپلاردخان له وجې پريشانه نه شم ليدلى، خودالله تعالى دحکمونو خلاف ورزي كول هم نه غواړم، حضور ﷺ چي كله دحضرت اسماء رضی اللہ تعالیٰ عنہا نړۍ جاموباندې اعتراض كړى و؛ نو دا يې هم فرمايلي و چې دمجبوري په حالت كې بنځه دخپل نژدې محرم مخكې مخ ښكاره كولى شي، دې سلسله كې هم وضاحت وفرمايې؛ نو مهرباني به وي، ايا موږ دخپلو ترونو، ماماگانواوتريانووغيره بچيوپه مخكې مخ ښكاره كولى شو؟

جواب: دكوموكسانوسره چي دښځې نكاح دهميشه له پاره حرامه وي هغوى ته محرم ويل كيږي^{۱۱} او كوموسره چي نكاح كيږي هغه د ښځې له پاره نامحرم دى اوشرعي طورباندې دنامحرم نه پرده ده^{۱۲}، له دې وجې دتورربچيو او تره بچيونه هم پرده كول پكاردې اوكه كله ناكله دمجبوري له وجې دنامحرم مخې ته راتلل وشي؛ نومخ پټول پكاردې^{۱۳} دنامحرمه خپلوانو سره پرته دتكلف نه خبرې كول اوپرته دپردې نه هغوى سره ملاويدل شرعي اواخلاقي ډول باندې قتل كونكي زهردي.

له كوره بهرې پردې ښځې كوركې دخپلوانو نه ولې پرده كوي؟

سوال: اوس پردې يوبل رخ اختيار كړى دى، هغه داچې ښځې اواينجلى داسې خوښكاره مخ گرځي، دوكانونوكې سوداگانې اخلي او دچا كتلويانه كتلوهيڅ پرواه نه كوي، خوكله چې په خپل كورونو كې وي اوهغه وخت كې څوك ميلمه يابل څوك راشي؛ نو سمدستي پرده وكړي او دچا مخكې بالكل نه راځي، تاسوويلې شئ چې دمسلمانانوښځواواينجليو له پاره ددې اوسنۍ پردې په اسلام كې څه شق وغيره شته؟ اوكه نه شته؛ نوپياكورته راتلونكيو شريفانو څخه دپردې كولوڅه مطلب دى اودغه شان دشريفانو خلكوزړه هم خفه كيږي او زړه خفه كيدل پخپله يوه لويه گناه ده.

جواب: اعتراض په صحيح شي باندې نه وي غلط باندې وي، تاسوته اعتراض په (ماډرن بې پردگۍ، باندې كول پكاردې، كوم چې دبې حيايي د حدونونه هم مخكې تللي ده، پرده په هرحال پرده ده، هغې باندې اعتراض كول نه دي پكار، البته داضروري ده چې كومه ښځه دالله تعالى اودرسول ﷺ حكم گڼلو سره پرده كوي، هغه به دالله تعالى او درسول ﷺ درضامندي مستحقه وي او كومه يې چې دفيشن په ډول كوي هغه به ددې رضامندي نه محرومه وي.^{۱۴}

^۱ [و محرمه هي من لايجل له نكاحها ابداً بنسب أو بسبب (در مختار مع رد المختار ج: ۶ ص: ۳۶۷، كتاب الحظر والإباحة)

^۲ [، يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلْبِيزِهِنَّ، (الأحزاب: ۵۹)۔

^۳ [تَمْنَعُ مِنَ الْكُشْفِ لَخَوْفِ أَنْ يَرَى الرِّجَالُ وَجْهَهَا فَتَقَعُ الْفِتْنَةُ (رد المختار ج: ۱ ص: ۴۰۶، باب شروط الصلاة)

^۴ [عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: [بقية به راروانه صفحه

له ورېندارگانو پرده خومره ضروري ده؟

سوال: زمانه زامن دي، هغوكې د دريو ودونه شوي دي، اصل كې مسئله داده چې زما ټول زامن له ورېندارگانو پرده كوي، پوښتنه داده چې له ورېندارې څخه څنگه پرده كول دي؟ ايا هغوی نه به هم د عامو ناپيژندگلو بنځوپه شان پرده وي يا څه گنجائش په كې شته؟ مثلاً: كه ضروري خبره كول وي يا خوراك څښاك وي؛ نومخې ته تلې راتلې شي؟ ځكه كه چيرې له ورېندارې نه د عامو ناپيژندگلو بنځوپه شان پرده كوي؛ نو كور كې به اوسيدل گران شي.

جواب: د بهايي (ورېندار) نه پرده خود عامو خلكوپه شان ده، ځوكه په تلل راتلل گران شي، له دې وجې يوازې د ځادر پرده كافي ده، ضروري خبره هم كولې شي او خوراك وغيره هم راوړلې شي.

د نرسې له پاره د ناروغ سړي خدمت

سوال: عام ډول باندې مسلمانې اينجلۍ د نرسنگ پيشه خپلولونه ځان ساتي، مادي سوچ سره نرسنگ ټريننگ كې داخله اخيستې وه چې زموږ په شان مسلمانې اينجلۍ به هم راځي او داپيشه به خپلوي، خودې پيشه كې د سړيو او بنځودواړو خدمت كول وي، د اينجلۍ كيدوبه حيثيت باندې خو د بنځو او ماشومانو كار كولى شي، خو د سړيو په وار كې ديو ناپيژندگلو سړي په زخم باندې مرهم پټې وغيره لگول دي يوې مسلمانې اينجلۍ صحيح دي؟ مهرباني وكړئ د اسلام او شريعت په رڼا كې تفصيلي جواب راکړئ!

جواب: د سړيو ناروغانو د خدمت او پټيوو غير لگلوله پاره سړي مقررول پكار دي، له نامحرمه بنځونه دا ډول خدمت اخيستل جائزه دي. ۱

له ورېندارې نه د پردې حد

سوال: موږ دوه ملگري يو او الحمد لله دواړو په خپلو كورونو كې د شرعي پردې مكممل اهتمام كړى دى، خوزما ملگرى ما په دې خبره باندې تنگوي چې ته د شريعت خلاف ورزي كوي او دخپلو ورېندارگانو نه پرده نه كوي او دهغوى سره په يو كور كې اوسيږې او د اعتراض كونكي بل ورور نه شته، دهغې له وجې هغه اعتراض كوي او موږ درې وروڼه يو اود دريو واړو ودونه شوي دي ستاسو يوه ليكل شوې مسئله ما هغه اعتراض كونكي ته وړاندې كړه چې د ضرورت په وخت كې ورېندارې سره خبرې كيدلې شي او هغه لاسونه، پښې او مخ ښكاره كولې شي، خو هغه وايي چې دې مسئلې سره هيڅ دليل نه شته، له دې وجې يې زه تقليد نه كوم، تاسوته

...بقية د ترمخ] .. إثم الأعمال بالتّيات وإثم الأمرى مانوى الحديث (بخارى ج: ۱ ص: ۲، باب كيف كان بدء الوحى)۔

۱ [وَلَا يَمْسُ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ وَهَاشَاهُنَّ سَوَاءَ كَانَتْ الصَّغِيرَةَ مَسَةً وَالْبَالِغَةَ مَسَ (البحر ج: ۸ ص: ۱۹۹)۔

خواست دی چې وضاحت سره دقران اوسنت په رڼا کې بیان وفرمائی:

جواب: حضرت مولانا شرف علي تهانوي (رحمۃ اللہ علیہ) لیکي کوم خپلوان چې محرم نه دي، مثلاً: د ترورزوی، مامازوی، د تره زوی یا اوبنی یا لیور وغیره د پیغلې ښځې له پاره دهغوی مخې ته راتلل او پرته دڅه تکلف خبرې کول نه دي پکار، که چیرې د کوردوړوک والي یا د هروخت تلو راتلو له وجې ژوره پرده نه شي کیدای؛ نوله سره تر پښو پورې ځان یو زوړ څادر باندې پټولو سره او شرم او حیا سره د ضرورت په وخت کې دهغوی مخکې راتللی شي اولاسونه، د سر وینستان او پندۍ ښکاره کول حرام دي، دغه شان ددې خلکو په مخکې ښځې له پاره عطر لگول سره راتلل جائز نه دي اونه دې شرنګیدونکي کالي اچوي. (تعلیم الطالب ص ۵)^{۱۱}

د وریرې او خورخې له خاوند نه پرده شته

سوال: ماته چاويلي دي چې زوم که دهرې درجې وي، دهغه نه پرده نه شته، مثلاً: د حقيقي خور، وریرې او د خورخې د خاوندنه، آیا دا خبره صحيح ده؟

جواب: د وریرې او خورخې د خاوندنه په شرعي ډول پرده شته، هغوی په شرعي ډول زومان نه دي.^{۱۲}

د لیورخې د زوم نه هم پرده ضروري ده

سوال: زه دخپل لیوره د زوم نه پرده کوم، خلک وایي چې د کوردسپري نه پرده نه دي کول پکار او مخې ته راتلو کې هیڅ بده خبره نه شته، تاسو ووايئ چې پرده شته او که نه؟

جواب: له هغه نه هم پرده شته.^{۱۳}

سوال: کله چې د لیوره، د خاوند اوبني، خپل اوبني (د خورخاوند) ددې ټولونه د پردې حکم دی؛ نو زموږ مشران او خاوندان او وروڼه موږ ته د پردې کولو ولې نه وایي او موږ دهغوی مخې ته راتلو باندې ولې مجبوروي؟

جواب: غلط کوي.

پردې له پاره کوم یوشی ښه دی څادرکه برقعه؟

سوال: (۱) اسلام کې د پردې اهمیت ډیر زیات دی، خود پردې اصل مفهوم څه دی؟ آیا ښځوله پاره د برقعې استعمالول لازمي دي؟ او اوسني دور کې چې د برقعې څنګه استعمال کیږي، آیا

^۱ [تفصیل دپاره او گورۍ: إمداد الفتاوى ج: ۴ ص: ۱۷۷]۔

^۲ [قال تعالى: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلِيبِهِنَّ، جمع جلباب وهي الرداء التي تشتمل بها المرأة فوق الدرع والخمار (تفسير المظهر ج: ۷ ص: ۳۸۳ ولأبيدين زينهن الآية النور: ۳۱)]

^۳ [ايضاً]۔

ہفتہ پہ اسلام کی جائز دی؟

جواب: د پردې نه مراد د ټول بدن پټیول دي، که هغه په خادر باندې وي او که په برقع باندې، کومه برقع چې دستر فایده ورنه کړي هغه بې کاره ده.^{۱۱۱}

د بڼځې سړيوته خطاب کول او بڼځو سره خبرې څنګه کول پکار دي؟

سوال: ۱ ایانبخہ دغیر محرموسریوپہ جلسہ کپی وعظ یادمعاشری د اصلاح یادرواجونود اصلاح بارہ کی تقریر کولی شی؟ (پردہ پہ کور کی دتنہ دہ؟)

سوال: ۲: ایابنخہ پرتہ دضرورت نہ غیرمحرم تہ خپل اواز اورولی شی؟

سوال: ۳: ایا حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا حضرت فاطمہ الزہراء رضی اللہ عنہا یا نورو صحابیاتو پہ شان نیکانو خلکو پہ پردہ کی وعظ کپی دی؟

سوال: ۴: صحابہ کرام رضی اللہ عنہم بہ ضرورت پہ وخت کی دامت دمور حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا نہ دمسئلی بارہ کی خنگہ پوہنتنہ کولہ؟

جواب: ۱: دنامحرموپه مخکې پرته دپردي نه تقريرکول جائز نه دي، حرام دي^{۱۲۱} اودضرورت په وخت کې په پرده کې خبرې کول جائز دي، خو په خبروکې سختي پکار ده، چې دهغه له وجې دسړي دښځې طرف ته کشش پيدانه شي^{۱۳۱}

نن سبا چې جلسو کې ښځې اوسېږي په يوځای باندې خطابونه کوي، داداوسني جاهليت بدعت دی.

جواب: ۲: له ضرورت پرته جائزه دي، په خاص ډول کله چې فتنې ويره وي او عام بازاری خلک چې راجمع شوي وي^{۱۴}، هم له دې وجې ويل شوي دي.

نه تنها عشق از دیدار خیزد
بسا این دولت از گفتار خیزد

جواب: ۳: پرته د پردې نه تقرير كول ثابت نه دي اونه پرته د ضرورت نه بيا د مسلمانانو مورباندي دنن سبا بنځي ته اود صحابه كرامو رضي الله عنهم مقدس زمانې باندې دنن سبا د گنده زمانې قياس كول بد عقلي ده.

۱ | ایضاً۔

٢ [وَلَا يَجِزُّهُمْ رَفْعُ أَصْوَاتِهِمْ وَلَتَعْطِيطُهَا وَلَتَالْتِنِيهَا وَتَقْطِيعُهَا لَمَّا فِي ذَلِكَ مِنْ اسْتِمَالَةِ الرِّجَالِ إِلَيْهِمْ وَتَحْرِيكُ الشَّهْوَةِ مِنْهُمْ (فتاوى شامى ج: ١ ص: ٤٠٦، باب شروط الصلوة، مطلب فى ستر العورة)۔

٢ | «يُنسَأُ النَّبِيَّ لَسْتَنَ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنْ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا» (الأحزاب: ٣٢) مسئلة: المرأة مندوبة إلى الغلظة في المقال إذا خاطبت الأجانب لقطع الإطماع

(تفسير المظهری ج: ۷ ص: ۳۳۸)

۱۱ ایضاً پورتنی حوالہ۔

جواب: ۴: قران کریم کې دي: „فاسئلوهن من وراء حجاب..“

(ترجمه) که دپاکو بیانونه څه پوښتنه کول وي؛ نو پرده کې یې ترې کوی له دې وجې به یې ترې پرده کې پوښتنې کولې.

د پردې مخالفت کې د مور وپلار اطاعت

ضروري نه دی اود اوښیو نه هم پرده ضروري ده

سوال: د عالمانو مواوریدلي دي چې زوی باندې د اسلامي شریعت مطابق د مور وپلار اطاعت واجب دی، که چیرې هغوی حکم وکړي چې خپلې ښځې ته طلاق ورکړه؛ نو هغه دې ورته طلاق ورکړي، بل طرف ته اسلامي شریعت کې واده مؤکد سنت ګرځول شوی دی اود ښځې پرده یې واجب یا فرض عین او په خاص ډول حدیث نبوي ﷺ کې ښځې ته د خاوند دورونو نه سختي د پردې کولو حکم دی، زما د واده درې کاله شوي دي، ما د اسلامي شریعت مطابق ښځې ته دخپل (د خاوند) دورونو (حقيقي او میرني) نه د پردې کولو حکم وکړ، له دې وجې هغه د شریعت د حکم منلو له وجې سخته پرده کوي، دهغې (ښځې) نورې څلور (ناواده شوې) خویندې هم شته، اوس ماته سخته مسئله راوړاندې شوې ده اود هغې له وجې سخت پریشان یم اوداسې راته محسوسیږي، چې د شریعت دا دوه حکمونه یو بل سره جنګیږي، هغه دا چې زما ورته او زما مور وپلار په دې خبره باندې (پرده کولو باندې) ډیر زیات خفه دي اوله ماسره یې تعلق ختم کړی دی، اوس که چیرې ما واده نه کولو؛ نو مؤکد سنت به پاتې کیدو او چې واده مې وکړ؛ نو د ښځې پرده واجب شوه، بل طرف ته د مور وپلار اطاعت هم واجب دی که چیرې د پردې والا شرعي حکم منم اودې باندې عمل وکړم؛ نو د مور وپلار اطاعت په شرعي ډول واجب دی، پاتې کیږي او که چیرې د مور وپلار د حکم او خوښې اطاعت وکړم؛ نو پرده چې په شرعي ډول واجب ده پاتې کیږي، بل طرف ته خسرګنۍ والا هم وايي چې کله دنورو خویندو ودونه وشي؛ نو دوی د خاوندانوبه هم په ښځه باندې سترنه کوي او ښځه هم وايي او داویره ده، چې کله زه ښځې ته دخپلو اوښو نه د پردې حکم وکړم؛ نو زموږ د کور ماحول به خراب شي، د ښځې د مهر حق پنځوشت زره روپۍ کومې چې زما په ذمه دي، دهغې مطالبه به کوي، زه غریب سړی یم، دفتر کې کلرک یم، په تنخواه باندې مې د کور گذاره په مشکله باندې کیږي، د مهر حق له پاره دخپلې گټې نه یوه پیسه هم نه شم بچ کولی او تقریبا داراته اندازه ده چې د مهر حق (اگر چې انکار ترې نه کوم) خوتول ژوند به یې هم ادا نه کړای شم، خدای له پاره! تاسو ته خواست کوم چې د اسلامي شریعت مطابق ماته دراتلونکي وخت له پاره مناسبه طریقه وښیئ، زه به تاسو ته ټول عمر د عاګانې کوم، الله تعالی دې ستاسو او ستاسو د کور والو په علم کې اضافه وکړي او اجر دې ورته نصیب کړي. امین!

جواب: د مورويلاردا ويل چې بنځه باندې دورونو نه پرده مه كوه، د شريعت خلاف دي او دهغوی داسې حكم منل گناه ده^{۱۱} مورويلاركه چيرې يوازې هم له دې وجې تعلق ختم كړی وي؛ نو هغوی گناهگار دي، تاسو هغوی سره تعلق مه ختموئ، ستاسو د خسرگنئ مطالبه چې ستاسو بنځه به دخپلو اوبڼونه سترنه كوي هم د شريعت خلاف ده، كه چيرې ستاسو بنځه اصرار كوي؛ نو هغه د الله تعالى اود رسول الله ﷺ په حكم باندې پوهه كړئ، خو كه چيرې هغه راضي نه وي اود طلاق مطالبه وكړي؛ نو هغې ته ووايئ چې خلع وكړي، يعنې دمهر حق دمعا ف كولو په شرط باندې دې طلاق واخلي.

د پردې باره كې څو پوښتنې

سوال: بنده له تاسو نه د پردې باره كې د يو څو پوښتنو جوابونه د شريعت مطابق غواړي:

سوال: ۱: د يوې مسلمانې د بنځې له پاره په خپلوانو كې د كومو كومو سرپوڼه پرده كول ضروري دي؟

سوال: ۲: د مسلمانانو بنځوله پاره د پردې فرض كيدل د قرآن كريم د كومو ايتونوله وجې وشو؟

سوال: ۳: زموږ موجوده معاشره كې د بنځو بې پردې وتل اود فترونو فيكتريو كې نو كړي وغيره

كول عامه خبره جوړه شوې ده او بده نه گڼل كيږي، داسې خراب شوي ماحول كې سړي د نظرونو حفاظت څنگه كولى شي؟ لارو اوموترو كې د كوشش كولو باوجود بار بار نظر غورځيدو له وجې به گناه وي او كه نه؟

جواب: ۱: داسې خپلوان له كومو سره چې د بنځې رشته نه شي كيداى، لكه پلار، نيكه، ورور،

وريرونه، خوريونه، تره، ماما وغيره، هغوی ته د بنځې محرم ويل كيږي^{۱۲}، دهغوی نه د بنځې

له پاره پرده كول نه شته او هغه ټول خلك كومو سره چې نكاح كيداى شي دهغوی نه پرده لازمه

ده، لكه د ماما زوى، د تره زوى، د ترور زوى او داسې نور...^{۱۳}

جواب: ۲: د پردې فرضيت د قرآن كريم د دېرو ايتونونه ثابت دى، مثلاً: د سورة احزاب په ايت

نمبر ۳۳ كې د الله تعالى ارشاد دى:

(وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى) (سورة احزاب: ۳۳)

ترجمه: تاسو خپلو كورونو كې په كلاره ناستې اوسيږئ اود پخوانۍ زمانې د جاهليت په شان ډول اوسنگار مه بنايئ.

^{۱۱} [عن النّوأس بن سمعان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق (مشكوة ص: ۳۲۱)۔

^{۱۲} [او محرمه هى من لا يحل له نكاحها أبداً ينسب أو يسبب (در مختار مع رد المحتار ج: ۶ ص: ۳۶۷ كتاب الحظر والإباحة)

^{۱۳} [وليضربن بخمرهن على جيوبهن ولا يبدين زينتهن إلّا لبعولتهن أو آبائهن... الآية (النور: ۳۱)۔

بل خای کې ارشاد مبارک دی:

(وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ) «سورة النور: ۳۱»

ترجمه: او خپل ډول سنگاردې چاته نه څرگندوي، مگر خپلو خاوندانو ته، یا خپلو پلارانو ته، یا خپلو خسرانو ته، یا خپلو زامنو ته، یا د خاوندانو زامنو ته، یا خپلو وروڼو ته، یا خپلو وروڼو ته، یا خور وینو ته، یا دخپل (مذهب) بنځو ته، یا خپلو وینځو ته، یا له سپیونه هغه خادمانو ته چې نفساني خواهشات نه لري، یا هغو ماشومانو ته چې لا د بنځو پېر دو دخبرو نه واقف نه وي.

یو بل خای کې ارشاد مبارک دی: (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ) «سورة الاحزاب: ۵۹»

ترجمه: ای پیغمبره! خپلو بیبانو، خپلو لورنو ته او د مسلمانانو بنځو ته ووايه چې خپل خادرونه دې په ځان راخوړوي.

جواب: ۳: د بنځې له پاره داسې خای کې نوکري کول حرام دي، کوم خای کې چې دهغې ناپېژندګلو سپړوسره ملاویدل کیږي او داسې ګنده ماحول کې، کوم چې زموږ معاشره کې پیدا شوی دی. دیو داسې کس له پاره دخپل نظر حفاظت کول ډیر ضروري دي، کوم چې خپل ایمان سلامت وړل غواړي، قصدا د نامحرم طرف ته نظر کول نه دي پکار او که چیرې یو ناڅاپه نظر پریوځي؛ نو سمدستي یې لیرې کول پکار دي.^(۱)

د (لیورمرګ دی) مطلب

سوال: ما دخپل زوی نه یو حدیث اوریدلی دی چې دهغه مفهوم دادی، چې لیورمرګ ګرځولی دی؛ نو ایا دا حدیث دی؟ او که چیرې حدیث دی؛ نو ددې حدیث نه مراد څه دي؟

جواب: ددې حدیث مطلب ښکاره دی، چې د لیورمرګ په شان ویریدل اوبچ کیدل پکار دي. هغه سره بې تکلفي سره خبرې کول نه دي پکار او یوازې دهغه سره ناسته وغیره نه ده پکار.^(۲)

^۱ | عن جریر بن عبد الله قال: سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم عن نظر الفجأة فأمرني أن أصرف بصرى مشكوة ص: ۲۶۸، كتاب النكاح، باب النظر إلى المخطوبة، الفصل الأول.

^۲ | قال الحموموت، أى دخوله كالموت مهلك يعنى الفتنة منه أكثر لمساهلة الناس فى ذلك (مراقبة ج: ۳ ص: ۴۰۹).

د خاوند په وینا پرده پریښودل

سوال: دیوښه خاندان اینجلی چې هغې د ماشوموالي نه تر پیغلنې پورې د شریعت مطابق پرده کوله، خوکه چیرې له واده وروسته خاوند هغه په برقع کوزولو مجبوره کړي یا یوازې مخ ښکاره کولو باندې مجبوره کړي؛ نوداسې صورت کې ښځې له پاره جائز دي چې هغه ټوله برقع کوزه کړي یا مخ ښکاره کولو سره په سړیو کې ازادي سره گرځي، زما دلپشان علم مطابق په مسلمانانو ښځو باندې پرده بالکل همدغه شان فرض ده څنگه چې لمونځ او روژې په مسلمانانو باندې فرض دي، ایا دسړي له طرفه د داسې قسمه سختي له وجې عمل کول جائز دي؟ شریعت ددې له پاره څه حکم ورکوي؟ دنن سبا معاشره کې ځینې اینجلی ماشوموالي نه پیغلنې پورې د شریعت مطابق پرده کوي، خوله واده وروسته په خپله خوښه پرده ختمه کړي اودهغې ټول الزام په عام ډول خاوندانو باندې اچول کیږي، زه تاسودا ویل غواړم چې شریعت داسې قسمه معاملې باره کې څه حکم کوي؟

جواب: پرده شرعي حکم دی، د خاوند په حکم باندې نه مخ ښکاره کول جائز دي اونه پرده پریښودل جائز دي^۱ که چیرې یې خاوند مجبور وي؛ نو دهغه نه طلاق اخیستل پکار دي چې هغه داسې ښځه وکړي چې هغه هرچاته دخپل حسن دنظرې کولو دعوت ورکوي او پخپله باندې پرده پریښودلو سره خاوند باندې الزام لگول غلط دي، خو دهغوی په گناه کې خاوندان هم برابر شریک دي، ځکه چې هغوی یې پر دگي برداشت کوي.^۲

د شرعي پردې نه منع کونکي سړي سره واده کول

سوال: که چیرې یوه اینجلی شرعي پرده کوي او کله چې دهغې واده وي؛ نو هغې ته ددې خبرې پته وي چې خاوند به یې پرده نه برداشت کوي؛ نو ایا هغه دې واده نه کوي؟

جواب: پرده د الله تعالی حکم دی، دې کې د بل چا اطاعت کول جائز نه دي^۳ او که هلک داسې وي؛ نو هلته واده کول پکار نه دي.

^۱ [و عن النّوأس بن سمعان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۳۲۱، کتاب الإمارة، الفصل الأول، طبع قديمی).]

^۲ [عن عبدالله بن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ألاكلکم راع وکلکم مسؤول عن رعيته..... والرجل راع على أهل بيته وهو مسؤول عن رعيته (مشکوٰۃ المصابيح ص: ۳۲۰، کتاب الإمارة والقضاء) عن عبدالله بن مسعود قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ومن رضى عمل قوم كان شريكاً لعمله (المطالب العالیة بزوائد المسانيد الثمانية ج: ۲ ص: ۴۲، رقم الحديث: ۱۶۰۵).]

^۳ [و عن النّوأس بن سمعان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۳۲۱، کتاب الإمارة، الفصل الأول، طبع قديمی).]

د بی پردې ښځې سزا

سوال: که چیرې ښځې ته د شریعت مطابق د پردې کولو حکم وکړل شي او هغه یې ونه مني، مثلاً د پردې باره (خاص ډول ښځې ته)؛ نو هغې ته څه سزا ورکول پکار دي؟ ایا زبردستي سره هغې باندې عمل کول پکار دی او که ناخاموشي اختیارول پکار دي؟ مهرباني وکړئ د شریعت مطابق جواب راکړئ.

جواب: هغې ته په مینه او محبت د رسول الله ﷺ حکم بیانول پکار دي او که چیرې هغه ونه مني؛ نو د هغې نه جدا والی اختیار کړئ.^(۱)

پیر سره له پردې پرته د ښځې ملاویدل جائزه دي

سوال: زموږ د مور د یو پیر سره عقیدت لري، ایا پیر سره په اسلام کې ملاویدل اود هغه نه پرده نه کول جائز دي؟

جواب: له پیر نه پرده کول لازم دي^(۲)، کوم پیر چې ناپېژندګلو ښځې سره یوازې ملاوېږي، هغه پخپله باندې هم ګمراه دی هغه ته تلل جائزه دي.^(۳)

ایا مخ، لاسونه او پښې پرده کې داخل دي؟

سوال: ایا ښځې له پاره دمخ پرده نه شته؟ اودا هم ووايئ چې ښځې له پاره کومو کومو برخو ښکاره کول منع دي؟ او ښځې له پاره د تره زوی او ترور زوی په شان خپلوانونه څنګه پرده کول پکار دي؟ د حدیث مطابق جواب راکړئ، ایا د اصحیح دي چې د چاسره د ښځې نکاح کیدای شي د هغوی نه پرده ضروري ده، که هغوی خپلوان ولې نه وي؟

جواب: مخ لاسونه او پښې په پرده کې داخل نه دي، خود پردې کولو له پاره مخ پټول هم ضروري دي، چې د نامحرم نظر پرې ونه غورځیږي^(۴) نامحرم هغه خلک دي د کومو سره چې

[۱] ،، ادع إلى سبيل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة،، (الحجر: ۱۲۵)۔

[۲] ،، ولا يبدین زینتهن الا ما ظهر منها وليضربن بخمرهن على جيوهن ولا يبدین زینتهن الا لبعولتهن (النور: ۳۱) ايضاً: ،، يَأْتِيهَا النَّبِيُّ قُلٌّ لِّأَزْوَاجِك وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ (الأحزاب: ۵۹)۔

[۳] عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: لا يخلون رجل بامرأة إلا مع ذي محرم... إلخ (بخاری ج: ۲ ص: ۷۸۷) وللحرة جميع بدناتها شعرها النازل في الأصح خلا الوجه والكفين والقدمين (ج: ۱ ص: ۴۰۵) وتمنع المرأة الشابة من كشف الوجه بين رجال لئلا يطلع عورة بل لخوف الفتنة (در مختار ج: ۱ ص: ۴۰۷) والمعنى تمنع من الكشف لخوف أن يرى الرجال وجهها فتقع الفتنة (شامي ج: ۱ ص: ۴۰۷، باب شروط الصلاة)۔

[۴] وللحرة جميع بدناتها شعرها النازل في الأصح خلا الوجه والكفين..... والقدمين على المعتمد (شامي ج: ۱ ص: ۴۰۶) وتمنع المرأة الشابة من كشف الوجه بين رجال لئلا يطلع عورة بل لخوف الفتنة ايضاً: شامي ج: ۱ ص: ۴۰۶، باب شروط الصلاة، مطلب في ستر العورة)۔

نکاح کيدای شي، دهغوی نه پرده کول شته.^{۱۱}

د لور له وفات وروسته دهغې خاوند (زوم) نه هم پرده شته؟

سوال: زما مور چې دهغې عمر تقريبا پنځه ديريش يا خلوينست کاله دی، هغه په ځواني کې زمونږ داوو وروڼو خویندو په موجودکي کې دولس کاله مخکې کونډه شوې وه، هغې په ډير مشکل وخت کې مور و ساتلو، خودود کله مخکې زمونږ موريوسرې ته چې هغې همځولی دی، خپل زوی جوړ کړ (په خولې باندې ورور ويلوسره) او زمونږ د ټولو وروڼو خویندو د مخالفت باوجود هغې زمونږ د کشرې خور واده وکړ او هغه سرې خپلې بنځې ته مخکې طلاق ورکړی و او زما د خور د عمر دهغه لورده، مور مو هغه سرې سره ملاویدل پرې نه بنودل او موږ ته يې وويل چې دی زما زوم دی او د دنيا يو قانون هم دا د خپل زوم سره ملاویدونه نه شي منع کولی، د واده نه پنځه مياشتې وروسته زما خور وفات شوه او زما مور اوسه پورې دهغه سرې سره ملاویرې، هغه وايي چې دلور د مرگ له وجې د زوم والي خپلوي نه ماتيږي او د زوم نه پرده جائز نه ده.

جواب: د زوم نه پرده نه وي، خوکه چيرې دواړه ځوانان وي؛ نو بيا پرده لازم ده^{۱۲}، داسې نه وي چې شيطان دهغوی مخ تور کړي، ستاسو د مور هلته تلل جائز نه دي.

د غیر محرم خپلوانونه څومره پرده ده؟ اولیور ته د خسر درجه ورکول

سوال: زمونږ خاندان کې پرده ده، بنځې پرده کوي، خود لیور، د خاوند اوبنی او خپل اوبنی او دهغوی د زومانو نه پرده نه کوي، دې نه پرته د ترور زامنو او تره زامنو نه هم پرده نه کوي، تاسو ماته وایئ چې دې خلکونه پرده شته او که نه؟ او که چيرې شته؛ نو څنگه پرده ده؟ ایا دې خلکونه بالکل هماغه شان پرده کول دي څنگه چې د عامو خلکونه ده؟ اوس معاشره کې د پردې اهمیت او احساس ختم شوی دی؛ نو د چوتې په ورځ باندې یوازې له دې وجې انکار کولی شم چې سرې به کور کې وي او بې پردګي به وي؟ ځکه چې اوس پرده کول بد ګڼل کیږي، که چيرې د خلکو کور کې څوک مخې ته راشي؛ نو مخامخ نه ورځم او پردې ته شم، زه جدا کور کې اوسېږم، خاندان مو شریک نه دی، که چيرې خسر ژوندی نه وي؛ نو ایا زموږ دین ددې خبرې اجازه ورکوي چې لیور ته هغه مقام ورکړل شي او دهغه مخې ته راشي؟ پرده یوازې د بدن ده او که دمخ هم ده؟ ددې وضاحت هم وکړئ، تاسو زما د سوالو نوجواب وضاحت سره راکړئ چې زما پریشاني ختمه شي او د بنځې نه چې څنگه پرده اسلام غواړي، دهغې کولو د زړه نه کوشش وکړم.

۱ (ومن محرمه) هي من لا يحل له نكاحها أبداً بنسب (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۲۸، کتاب الکراهية، شامی ج: ۶ ص: ۳۶۷، کتاب الحظر والإباحة)۔

۲ [أقوله والصهرة الشابة قال في القنية: ماتت عن زوج وام فلهم أن يسكناني دار واحدة إذالم يخافا الفتنة وإن كانت الصهرة شابة فللجيران أن يمنعوها منه إذا خالوا عليهما الفتنة (شامی ج: ۶ ص: ۳۹۹، کتاب الحظر والإباحة)

جواب: دکوموخیلوانونومونه چې تاسولیکلی دي، دهغوی نه هم داسې پرده ده څنگه چې د ناپیژندګلو خلکونه ده^{۱۱} کوشش خوداپکاردی چې دهغوی مخې ته مه ورځئ اوکه چیرې ورتلل وي؛ نوپه جامه باندې دمخ پرده کول پکاردی او هغوی سره دې تکلفي خبرې مه کوی د خسر نه وروسته لیورته دهغه مقام ورکول صحیح نه دي.

پردې بنځه سیکتري جوړول

سوال: دنن سبا په دور کې د بنځو او سړیو یوځای نوکریو رواج دی، اکثر دا لیدل شوي دي چې پرائیوټ دفتر کې بنځې سیکتري ساتل کیږي او مالکان خپلوسیکتریانوسره ګپ شپ لګوي، حالانکې په اسلام کې د نامحرم مخې ته پرته د پردې نه ورتلل حرام دي، مهرباني وکړئ او ووايي چې ددې مسئلې باره کې د شریعت څه حکم دی؟

جواب: بنکاره حکم دی، چې د پردې بنځې سره ملاویدل او هغې سره ګپ شپ لګول په شرعي ډول حرام دي^{۱۲}، له دې وجې بنځه سیکتري ساتل نه دي پکار.

له پردې پرته نجونو ته له سړیو نه تعلیم حاصلول

سوال: زه د نجونو په کالج کې سبق وایم او مذهبي پرده کونکي خاندان سره مې تعلق دی، سائنس طالب علمه یم له دې وجې روزانه کالج ته تلل وي او کالج استاذان تقریباً ټول سړي دي او موږ سره کالج کې یوه نړۍ پټۍ وي، دلویټې په سر کولو اجازه نه شته داسې صورت کې چې موږ مجبور یو؛ نوڅه کول پکاردی؟

کله چې و اسلام کې بنځې ته دخپل وینستانو بنکاره کولو هم اجازه نه شته.

جواب: د نجونو له پاره د نامحرمونه له پردې پرته تعلیم حاصلول دفتني نه خالي نه دي^{۱۳}، یاخو پردې سره د تعلیم حاصلولو انتظام پکاردی، یا تعلیم پریږدئ^{۱۴}.

د بودې بنځې په سکول کې ماشوما نوته سبق بنودل

سوال: یوه داسې بنځه چې هغې خپل ټول فرائض تقریباً ختم کړي وي او دهغې بچي په سکول کې سبق وایي او کور کې بې کاره وي؛ نو ایا هغه بنځه خپل کور ته نژدې سکول کې سبق

^۱ [،، ولیضربن بخمرهن علی جیوهن ولاییدین زینهن إلیالبعولتهن أوابانهن،، (النور: ۳۱)۔

^۲ [الخلوة بالأجنبية حرام (شامی ج: ۶ ص: ۳۶۸، کتاب الحظر والإباحة) أيضاً: ولأیکلم الأجنبية إلیاعجوزاً... إلخ قال العلامة ابن عابدين: أی وإلآتکن عجزاً بل شابة لأیشتها (شامی ج: ۶ ص: ۳۶۹، کتاب الحظر والإباحة، فصل فی النظر والمس)۔

^۳ [وتنعم المرأة الشابة من كشف الوجه بين رجال لآلآه عورة بل لخوف الفتنة شامی ج: ۱ ص: ۴۰۶)۔

^۴ [ولا یؤذن بالخروج إلی المجلس الذی یجتمع فیہ الرجال والنساء وفیه المنکرات... إلخ (البزازیة بهامش الهندیة ج: ۴ ص: ۱۵۷، طبع رشیدیہ کوئته)۔

بنودلی شي؟ او علم حاصلول په هرچا باندې فرض دي اودې طریقې سره به دهغي بنځې وخت هم په ښه کار کې تیريږي.

جواب: که چیرې الله تعالی هغه دمعاش نه فارغه کړې ده؛ نو فرصت دې غنیمت وگڼي اود اخرت له پاره دې تیاری وکړي. ذکر اواذاکار، تسبیحات، تلاوت اولمونځ کې دې وخت تیروي، که چیرې معاشي ډول کمزورې وي؛ نو بیا پردې کې نوکري کولی شي، کوم علم حاصلول چې په هر مسلمان باندې فرض دی، هغه دا علم نه دی کوم چې په سکولونو کې بنودل کیږي.^(۱)

له لوپټې پرته د بنځې په کالج کې سبق بنودل اود فترکې کارکول

سوال: زموږ تعلیمي اداره کې دهلکانواو نجونو دگډوډ تعلیم رواج دی، شرعي لحاظ باندې ددې باره کې څه حکم دی؟ زموږ تعلیمي اداره کې بنځې استاذانې پرته دلوپټې نه کلاسونه اخلي او په سکولونو کې سړي استاذان هم وي ایاداسې کول صحیح دي؟

جواب: دا دهلکانواو نجونو گډوډ (مخلوط) تعلیم دې خدایه قومونو ایجاد دی، ددې مقصد دادی چې سړي، سړي پاتې نه شي اوبنځې، بنځې پاتې نه شي، اسلام سره ددې نظام هیڅ تعلق نه شته.

سوال: زموږ ملک کې دبنځواو سړیو دمخلوطې نوکري کولورواج دی، سرکاري او غیر سرکاري دفترونو کې کوم ځای چې یوازې سړي کار کوي افسران د ځان له پاره بنځه سیکرټري ساتي، ایا داسې دفترونو ته به دفحاشي اډې نه ویل کیږي؟ دشریعت په لحاظ باندې دداسې افسرانو اوبنځوله پاره څه حکم دی؟

جواب: دبنځواو سړیو یوځای نوکري کول دیوځای تعلیم حاصلولو نتیجه ده، کوم چې دسړیو دغیرت او دبنځو دحیا غورځولو نتیجه ده.^(۲)

^۱ [عن عبدالله بن عمرو بن العاص أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: العلم ثلاثة. ومساوذلك فهو فضل، آية محكمة أو سنة قائمة أو فريضة عادلة (رواه أبو داود ج: ۲ ص: ۴۳) أيضاً: عن معاوية قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من يرد الله به خيراً يفقهه في الدين، وإنا أنا قاسم والله يعطى متفق عليه (مشكوة ص: ۳۲) وعن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: طلب العلم أى الشرعى (فريضة) أى مفروض فرض عين (على كل مسلم) أو كفاية والتاه للمبالغة أى ومسلمة كما في رواية قال الشراح المراد بالعلم مالا مذوجة للعبد من تعلمه كمعرفة الصانع والعلم بوحدانيته ونبوة رسوله وكيفية الصلاة فإن تعلمه فرض عين... إلخ (مرقاة ج: ۱ ص: ۲۳۳)۔

^۲ [عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الإيمان بضع وسبعون شعبة..... والحياء شعبة من الإيمان، قال الشارح: والمراد به الحياء الإيمان وهو خلق يمنع الشخص من الفعل القبيح بسبب الإيمان كالحياء عن كشف العورة والجماع بين الناس... إلخ (مرقاة ج: ۱ ص: ۶۰، ۶۱، كتاب الإيمان) أيضاً: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذالم تستحي فالفعل ما شئت... إلخ (رواه أبو داود، باب في الحياء)۔

بازار ته تلونکې بنځې ته څومره پرده پکار ده؟

سوال: اسلام کې دازادې بنځې (يعنې نن سبا کور کې اوسیدونکو بنځو) ته دغیر محرم نه د پردې څه حکم دی؟ خاص ډول دسورت احزاب په ایت نمبر ۵۹ اودسورت نورپه ایت نمبر ۳۱ کې چې دپردې کوم حکم دی اوقران مجید کې الله تعالی نورکوم ځایونو کې د پردې حکم کړی دی اوحضور ﷺ دپردې باره کې څه حکم کړی دی؟ جناب! دسورت احزاب ایت نمبر ۵۹ تفصیل سره بیان کړئ، مهرباني به مو وي.

«اي نبي ﷺ خپلوبييانو، لوبو اود مسلمانانو بنځوته ووايه، چې خپل غټ څادرونه (پروني) رله کښته کړي، دغه ډول به زر وپيژندل شي، او دی ته «دبیکاره سپړو له لوري» تکلیف نه رسيږي اولله تعالی بنسټونکی اومهربانه دی. (سوره احزاب)

اوسورت نور کې چې دپردې باره کې کوم حکم راغلی دی، هغه هم تفصیل سره بیان کړئ.
جواب: دپردې باره کې شرعي حکم دادی که چیرې بنځې ته دکورنه دبهروتلو ضرورت راشي؛ نوپه غټ څادریا برقي باندې دې ځان پټ کړي اویوازې دلارې کتلوله پاره دې یوه سترگه ښکاره وساتي^{۱۱} ددې ایتونو تفسیر دمولانا محمد شفیع صاحب (رحمته الله علیه) په تفسیر معارف القرآن کې وگورئ.

دبې پردګي ځای ته د بنځې له پاره تلل جائز نه دي

سوال: زید خپله بنځه دهغې دورور کور ته دتلونه منع کوي، ځکه چې دهغې دورورپه کور کې ځوان خدمت ګار دی اودغه خدمت ګار دکور یوې خاص برخې پورې محدود دی، تاسوددې مسئلې تفصیلي جواب بیان کړئ.

جواب: ځاوند ته دا حق حاصل دی چې خپله بنځه داسې ځای ته دتلونه منع کړي کوم ځای کې غیر محرم سپړوسره دبې پردګي ویره وي اوکه چیرې دبنځې دورورپه کور کې دبې پردګي ویره نه وي اود خدمت ګار سپړوله پاره یو جدا ځای وي؛ نو بیا کله کله تلوکې څه بده خبره نه شته، خود پردې اهتمام کول ضروري دي.^{۱۲}

^۱ [وقد قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: المرأة عورة فإذا خرجت استشرفها الشيطان] رواه الترمذی عن ابن مسعود فإن هذا الحديث يدل على انها كلها عورة غير أن الضرورات مستتاة إجماعاً والضرورة قد تكون بان لتجد المرأة من يأتي بحوانجها من السوق ونحو ذلك فتخرج منفعة كاشفة احدى عينها ليشعر الطريق (تفسير مظهری ج: ۶ ص: ۴۹۵)۔

^۲ [ولا يؤذن بالخروج الى المجلس الذي يجتمع فيه الرجال والنساء وفيه المنكرات... إلخ] (البزازیة بهامش الهندية ج: ۴ ص: ۱۵۷، طبع رشیده کویت)۔

کورکې د ځوان نوکر نه پرده کول ضروري دي

سوال: یو تعلیم یافته مسلمان چې دهغوی کار کولوله پاره یو مسلمان ځوان نوکر دی. چې هغه شپه ورځ دهغوی په کورکې اوسېږي او دهغه کوروالونه یې پرده نه شته، اوریدلي مې دي چې هغه خپل نوکر کورکې پرېښی اودیوې میاشتنې له پاره چیرته بهرتللی دی اود شرعي پردې په حدیث کې لیکل شوي دي چې داسې کس کوم سره چې ددې خبرې پرواه نه وي چې دهغه کوروالوته څوک راځي؟ څوک ځي؟ هغه دیوټ دی اودیوټ به کله هم جنت ته نه داخلېږي. ایا داسې کس به دې صورت کې چې هغه دڅه دیني کار له پاره تللی وي، هغه به جنتي شي؟

جواب: دنوکر نه پرده ده اودهغه له پاره دپردې نه پرته بنځوته ورتلل جائز نه دي.^{۱۱}

بنځې د تبلیغ له پاره په ټي وي باندې راتلل

سوال: دبنځو له پاره دپردې ډیر سخت حکم دی. یعنې داچې بنځې ته خپل نوکان هم پټول پکار دي. خو دنن سبا بنځې په دفترونو کې، دوکانونو کې (سیلزگرز) اوسر کونوباندې پرته پردې نه گرځي، کومه چې ښکاره خبره ده چې غلطه ده، پوښتنه داده که چیرې بنځه په ټي وي باندې راشي؛ نو یقینا هغه به په لکونوسرې ویني اونن سبا ټي وي باندې بنځې ددین دتبلیغ له پاره راځي. ایا دې عمل سره هغوی دالله تعالی اودرسول الله ﷺ خوشالي حاصلولی شي؟

جواب: کومې بنځې چې دالله تعالی اودهغه رسول ﷺ حکمونه ماتولو سره ټي وي باندې راځي اوخلکوته خپل ځان ښيي، هغوی ته دالله تعالی اودهغه رسول ﷺ خوشالي څنگه حاصلیدای شي؟ اوابلیس اودابلیس اولاد دهغوی په دې عمل باندې خوشالیږي.^{۱۲}

ایا بنځې په لوبو کې برخه اخیستی شي؟

سوال: مخکې ورڅوکې په روزنامه (جنگ) کې پروفیسر وارث میر صاحب دبنځوباره کې ډیر څه لیکلي و، پروفیسر صاحب لیکي چې: پرته دپردې نه یعنې مخ پټولونه پرته بهرته وتلی شي. لوبو کې برخه اخیستی شي، سړیو سره اوږه په اوږه کارکولی شي، دا خبره ترکوم حد پورې صحیح ده، چې بنځه دپردې نه پرته بهرته وتلی شي؟ اودبنځې ټول ښایست هم دهغې دمخ نه ښکاره کیږي، دمخ باره کې تفصیل سره بیان وکړئ، دویم سوال دادی چې موږ نن سبا

۱. «وَلَا يُدْنِ زَيْنَتَهُنَّ أَلْبُعُوثُهُنَّ أَوْ أَبَائَهُنَّ يُعُوْلَتُهُنَّ»، (النور: ۳۱) أَيْضًا: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنَ جَلْبِيبِهِنَّ، الآية (الأحزاب: ۵۹)۔

۲. «قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ»، (آل عمران: ۳۲) أَيْضًا: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كُلُّ أُمَّتٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَرَى قِيلَ: وَمَنْ أَرَى؟ قَالَ: مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَرَى۔ رواه البخاري۔ (مشکوٰۃ ص: ۲۷، باب الإعتصام بالكتاب والسنة)۔

کوم تعلیم حاصلوو، ایا د همدې له پاره نبی کریم ﷺ ارشاد فرمایلی و؟
اود ښځو له پاره د میډیکل تعلیم حاصلول، یا وکالت کول، یا د جج جوړیدل ترکوم حد پورې
صحیح دي؟ ضروريې وليکئ!

جواب: د پروفیسور وارث میرفتوا غلطه ده، بې پردګي دفحاشي بنیاد دی او اسلام فحاشي نه
شي برداشت کولی^{۱۱}، د ښځې له پاره قران کریم حکم دادی چې هغوی به د دیر سخت ضرورت
نه پرته له کورنه نه وځي^{۱۲} او که چیرې د ضرورت له پاره وځي؛ نو جلاباب «داسې غټ څادر چې
هغه کې ټول بدن پټ شي، اغوستلوسره دې وځي اودهغه یو طرف دې په مخ راخوړکړي^{۱۳}،
سړي اوبښځې دې خپل نظرونه لاندې ساتي اوبښځې دې دخپلومحرمونه پرته دچاپه مخکې
خپل ښایست نه ښکاره کوي^{۱۴} ماته قران کریم کې یوايت هم داسې پیدانه شو، چې هغې کې
ښځوته دسړیوسره اوږه په اوږه دتلوحکم ورکړل شوی وي اوچې هغه کې داویل شوي وي چې
ښځې دسړیوسره اوږه په اوږه دلوبومیدان ته تللی شي دادمغرب داسمان وحې ده، چې دسړی
او ښځې فرق یې ختم کړ اودحضور ﷺ ارشاد مبارک دادی چې دالله تعالی لعنت دې وي په
هغو سړیوباندې کوم چې دښځوبه شان کارونه کوي اودالله تعالی لعنت دې وي په هغو
ښځوباندې کومې چې سړیوبه شان کارونه کوي^{۱۵}»

۲: حضور ﷺ ځان سره دنبوت علم راوړی اوحضور ﷺ دهماغه دحاصلولوترغیب ورکړی دی
اودهغه فضیلتونه یې هم بیان کړي دي، دنیاوي علمونه دانسان ضرورت دی اود شریعت په
حدونوکې اوسیدوسره دهغه حاصلول هم جائز دي، خو کوم علم چې سړی دالله تعالی
دحکمونونه باغي کړي (څنگه نن سباپه عام ډول لیدل کیږي) هغه علم نه، جهالت دی.
ښځوله پاره میډیکل زده کول، په قانوني ډول صحیح دي، خودې شرط سره چې شرعي پرده
محفوظه پاتې شي، ګني بې پردګي حرامه ده^{۱۶} ښځې له پاره قاضي (جج) جوړیدل صحیح نه

[۱]،، إن الله يأمر بالعدل والإحسان وإيتاء ذی القربى وينهى عن الفحشاء والمنكر والبغى،، (الحجر ۹۰)۔

[۲] ”وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى،، (الأحزاب: ۳۳)۔

[۳]،، يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَنسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلِيبِهِنَّ،، الآية۔ روى البخارى عن عائشة قالت خرجت سودة إلى أن قال فقال انه قد أذن لكن أن تخرجن لحاجتك، قلت يعنى أذن لكن أن تخرجن متجليات۔ (تفسير مظهرى ج: ۷ ص: ۳۸۳، ۳۸۴، طبع اشاعة العلوم، دهلى)۔

[۴] قل للمؤمنين يغضوا من أبصارهم،، وقل للمؤمنات يغضضن من أبصارهن..... ولا يبدن زينتهن ألا لبعولتهن،، الآية (النور: ۳۱)۔

[۵] عن ابن عباس قال: لعن النبی صلی الله علیه وسلم المتشبهين من الرجال بالنساء والمتشبهات من النساء بالرجال (بخارى ج: ۲ ص: ۸۷۴، باب المتشبهين بالنساء)۔

[۶] قل للمؤمنين يغضوا من أبصارهم،، وقل للمؤمنات يغضضن من أبصارهن..... ولا يبدن زينتهن ألا لبعولتهن،، الآية (النور: ۳۱)۔

دي^{۱۱}، خوکه چيرې جوړه شي؛ نودهغي فيصله به صحيح وي، خو په حدوداوقصاص کې دښځې فيصله معتبره نه ده.^{۱۲}

ښځې له پاره دمخ پرده

سوال: جنابه زه پرده کوم، څنگه چې دالله تعالى حکم دی چې دنامحرم نه پرده کول پکار دي، ما اوسه پورې داکوشش کړی دی چې دخپل تره زامنو، ماما زامنو یا ترور زامنو مخې ته رانشم، خو کله کله دهغوی مخې ته راشم، مایومضمون لوستلی و چې هغه کې دښځې دمخ په پردې باندې زورنه و ورکړل شوې، دامعلومول غواړم چې دخپلوانونه دمخ پرده کول پکار دي اوکه نه؟ اویه دې زمانه کې داډیرگران کاردی.

جواب: ښځې ته پرته له څه مجبوري نه مخ ښکاره کولو اجازه نه شته^{۱۳}، ترکوم حدپورې چې ممکن وي هغه دې پرده کوي اخبارونو کې صحیحې اوغلطې دواړه قسمه خبرې چاپیږي، ترخوږې چې دیوتحقیق کونکي عالم نه پوښتنه ونه شي، داخبارونوپه مضمونونوباندې عمل مه کوی.

دښځې مړوند په پرده کې شامل دی

سوال: تاسو غیرمحرم ته دلاس وړلوپه جواب کې دا لیکلي دي چې دښځې لاس دمړوندونو پورې دپردې په حکم کې نه دی، حالانکې مړوندونه دلاس دگیتونه شروع کیږي او هغه دپردې په حکم کې دي، ایا دښځې مړوند دپردې په حکم کې دی؟ ضروري یې وضاحت وکړئ، که چیرې دیوې ښځې په لمانځه کې مړوند ښکاره پاتې شي؛ نودهغي لمونځ نه کیږي؟

جواب: مړوند دگیتونه شروع کیږي اودگیتوپورې لاس په سترکې شامل نه دی^{۱۴}، مړوند په پرده کې شامل دی، دې کې تاسوته څه مشکل دی؟ زه په دې باندې پوه نه شوم.

داوښي نه هم پرده ضروري ده

سوال: داوښي نه پرده کول پکار دي اوکه نه؟ زموږ ځای کې یو حافظ صاحب دی، هغه وایي چې ترخوږې خور ژوندی وي پرده نه دي کول پکار.

^۱ [المرأة تقضى في غير حد وقود وان اثم المولى لها خبر البخاري لن يفلح قوم ولوا امرهم امرأة] (ردالمحتار ج: ۵ ص: ۴۴۰، کتاب القاضی إلى القاضی).

^۲ [قوله: ويجوز قضاء المرأة في كل شيء إلا في الحدود والقصاص... إلخ] (فتح القدير ج: ۵ ص: ۴۸۶).

^۳ [وتنع المرأة الشابة من كشف الوجه بين رجال لئلا تله عورة بل لخوف الفتنة] (ردالمحتار ج: ۱ ص: ۴۰۶ باب شروط الصلاة).

^۴ [في مختلفات قاضي خان ظاهر الكف وباطنه ليسا بعورتين إلى الرسغ (حلی کبير ص: ۲۱۱ طبع سهيل اكيډمي)].

جواب: داویني نه پرده شته، حافظ صاحب غلط وایي.^{۱۱}

نامحرمو خپلوا نونه هم پرده ضروري ده

سوال: موږ د غیر محرمونه پرده کوو، خوز موږ یوه مشره بنځه وایي چې تاسو کومه پرده کوی هغه صحیح نه ده، لږ ډیر د زمانې سره چلیدل هم پکار دي، هغه وایي چې مخ وغیره د غیر محرمو مخکې بنکاره کولی شی، هغه وایي چې حج کې هم بنځې مخ بنکاره ساتي، تاسو ضرور تفصیل سره جواب ورکړئ چې بنځې په حج کې مخ بنکاره ولې ساتي؟

جواب: څنگه چې سړیوله پاره د احرام په حالت کې گنډل شوې جامې جائزه دي^{۱۲}، دغه شان بنځو له پاره د احرام په حالت کې مخ سره جامه لگول جائزه دي،^{۱۳} بنځې له پاره د احکم دی چې د احرام په حالت کې جامه مخ ته نه لگوي، اوس که چیرې ستاسو د مشرې بنځې په شان عقل مند خلک، د تبلیغ کوي چې څنگه سړیوله پاره هلته قميص پرتوگ او غوستل جائزه دي: نودلته هم جائزه دي: نو تاسو دې باره کې څه ویلی شی؟ همدغه خیال د دغې بنځې باره کې جوړ کړئ، دې نه پرته د احرام په حالت کې مخ پټول جائزه دي، خو پرده کول هلته هم ضروري ده^{۱۴} اود خلکو مخکې بنکاره مخ گرځیدل حرام دي، اوس که چیرې ځینې بې وقوفې بنځې دې باندې عمل نه کوي؛ نو د دې هغې داکار شریعت خونه دی. پاتې شوه دهغې بنځې دا خبره چې: لږ ډیر د زمانې سره تلل هم پکار دي، بالکل غلط دي، ((چلوتم ادهر کو جدھر کی هوا هو)) د دنیا پرستو او کافرانو کار خو کیدای شي، دیو مسلمان نه، ځکه چې مسلمان د الله تعالی اود رسول ﷺ مخالفت کولو سره د دنیا ملگری تیا نه شي کولی. گني بیامسلمان او کافر کې به څه فرق پاتې شي.

د بې پردګي له وجې معاشره کې خرابي راځي د پردې له وجې نه

سوال: محترم! د فیدریشن آف پروفیشنل ویمن ایسوسي ایشن په اهتمام کې یو اجلاس شوی دی، هغه کې د فیدریشن مشرې ډاکټر سلیمه احمد ویلي دي چې: بنځې پرده کې کینولو له وجې معاشره کې خرابي پیدا کیږي، ایا دهغې محترمي د ابیان صحیح دی؟

۱ [ومن محرمه هی من لا یحل له نکاحها ابداً بنسب اوسبب] (الدرا المختار مع الرد ج: ۶ ص: ۳۶۷، کتاب الحظرو الإباحة، فصل فی النظر والمس، طبع سعید).

۲ [ولایلبس قمیصاً ولأسراویل ولأعمامة ولأخفین... إلخ] (هدایة ج: ۱ ص: ۲۳۹، باب الإحرام).

۳ [لقوله علیه السلام: إحرام الرجل فی رأسه وإحرام المرأة فی وجینها] (هدایة ج: ۱ ص: ۲۳۹، باب الإحرام).

۴ [عن عائشة قالت: کان الרכبان یمرّون بنا ونحن مع رسول الله صلی الله علیه وسلم محرمات فإذا جاووزوا بنا سدلت إحدانا جلبابها من رأسها علی وجهها، فإذا جاووزوا کشفناه] — رواه أبو داؤد (مشکوٰۃ ص: ۲۳۶، باب ما یجتنبه المحرم).

جواب: ډاکټرې صاحبې ته چې کومې خرابې ښکاري دهغې باره کې الله تعالى په قران مجيد کې فرمايلي دي. دسورت احزاب په ايت نمبر (۳۳) کې مسلمانانو ښخوته حکم شوی دی:

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى (سورة احزاب ۳۳)

ترجمه: اوتاسو کور کې په کلاره کينئ او خلکو ته خپل ښايست مه ښيي څنگه چې مخکې د جهالت په وختونو کې و (ترجمه شيخ الهند)

شيخ الاسلام مولانا شبير احمد عثمانی (رحمته الله عليه) ددې ايت شريف په تفسير کې ليکلي دي: داسلام نه مخکې د جاهليت په زمانه کې به ښځې پرته د پردې نه گرځيدې اود خپلو جامو او بدن د ښايست به يې خلکو ته ښودلو د ابد اخلاقي او بې حيايي اسلام ترڅوپورې برداشت کولی شوه؟ اسلام ښخوته حکم وکړ چې کورونو کې کينئ او د جاهليت د زمانې په شان بهر وتلوسره دخپل ښايست نمائش مه کوی.

داخوپه کورونو کې دناستې حکم وشو او که چيرې د مجبوري له وجې ښخوته دکورنه بهر وتل وي؛ نو هغوی به څنگه انداز کې وځي؟ دې له پاره دا ايت نازل شو، دسورت احزاب په ايت نمبر (۵۹) کې ارشاد دی:

(يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِدهِنَّ)

ترجمه: اي نبي ﷺ! خپلو ښځو، خپلو لورنو ته اود مسلمانانو ښځوته ووايه چې هغوی دخپل څادرونه لږ لاندې ښکته کوي (ترجمه شيخ الهند)

شيخ الاسلام مولانا شبير احمد عثمانی (رحمته الله عليه) ددې ايت شريف په تفسير کې ليکلي دي: يعنې د بدن پټولوله پاره دڅادر څه برخه له سر نه لاندې په مخ باندې ښکته کوی، رواياتوکې دي چې ددې ايت دنازليدونه وروسته به مسلمانانو ښځو خپل مخ او بدن داسې پټولو چې دکتلوله پاره به يې يوازې يوه سترگه ښکاره وه.

په غټ څادر باندې دسراومخ پټولوسره دبهرته وتلو حکم د څادر پرده شوه او شريفانو خلکو کې د برقي رواج په حقيقت کې هم ددې حکم دد تعميل يو ښايسته شکل دی.

په هرحال دادي دشرعي پردې باره کې دالله ارشادات او دادي دحضور ﷺ په زمانه کې دمسلمانانو دالله تعالى په حکمونه باندې عمل کول، پته نه شته چې ډاکټرې صاحبې ته پرده کې څه خرابې ښکاري. چې دهغه علم نعوذ بالله! نه الله تعالى ته و اونه دقران مالک ته اونه د حضور ﷺ دزمانې پاکو ښځوته (رضي الله عنهن) دالله تعالى مودې دعقل او ايمان او حيا او عفت د محرومي نه پناه کې وساتي.

ايد کوردرواږې او کړکۍ بندساتل ضروري دي؟

سوال: يوازې د شک له وجې د کوردرواږې او کړکۍ بندساتل چې چيرته د غير محرم نظريه ښخو باندې ونه غورځيږي، حالانکه د بې پردگي هيڅ امکان نه وي، ترکوم حدپورې صحيح دي؟

جواب: کورکې د پردې اهتمام کول پکاردې، خوکه چيرې داسې کوروي چې هغې کې د بې پردگي ويره نه وي؛ نو هسې بې هيڅه شک کول صحيح نه دي، شک د اسلام تعليم نه دی^(۱)، بلکې يو نفسياتي مرض دی اوددې له وجې کورکې بداعتمادي پيدا کيږي او دهغه له وجې د کور ماحول ورو ورو خرابيدل شروع شي اوکه چيرې د دروازو او کړکو باندې د غير محرمه سپړو د تيريدو ويره وي؛ نو هغې ته پردې لگول پکاردې.

شيدوکې شريک (رضاعي) ورورنه پرده کول

سوال: ايا يوې خور ته پيوکې شريک (رضاعي) ورورنه پرده کول پکاردې؟

جواب: پيوکې شريک (رضاعي) ورور د خپل ورورپه شان محرم دی، دهغه نه پرده نه شته اوکه چيرې هغه بد نظره او خراب وي؛ نو دفتنې له وجې دهغه نه هم پرده لازم ده^(۲).

په دين د عمل کولوپه لارکې مواع

سوال: موږ خلک د يوې متوسطې طبقې سره تعلق لرو، د الله تعالى شکر دی ژوند موږ پرېښه تيرېږي، خود دنيا په نظرکې خو ظاهره ده، موږ غريبان يو اوله پاسه پرې بل ظلم دا چې الحمد لله موږ پرده کوو او تاسوته خوپته ده چې دنن په معاشره کې غريبانواينجلیواو خاص کر پرده کونکواينجلیوته په کوم نظر سره کتل کيږي، لکه چې هغوی د بلې دنيا مخلوق وي، خير موږ ددې څه پرواه نه کوو، الله تعالى دې په موږ باندې رحم وکړي، خومسئله داده چې زموږ مور وپلار زموږ درشتو په باره کې فکر مند دي، اول خومو د دريو خویندو رشتې نه راتلې او کومې چې به راتلې؛ نو ددې ورو ازاد خيالو خلکو، اخر چې ستړي شو او د خویندو عمرونه مويه زياتيدو شو؛ نو په داسې کورونو کې يې رشتې وکړل شوې په کومو کې چې يوازې د ښودنې له پاره د الله تعالى نوم اخيستل کيده، خو والد صاحب مو درشتې کولوپه وخت کې شرط کيښودلی و چې

۱ | عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: إياكم والظن فإن الظن أكذب الحديث (ترمذی ج: ۲ ص: ۱۹، باب ماجاء فی ظن السوء)۔

۲ | يحرم من الرضاع ما يحرم من الولادة رواه البخاری (مشکو: ۲ ص: ۳۷۳) والمحرم من لا تجوز المناکحة بينه وبينها على التابيد بنسب كان أوسبب كالرضاع و... إلخ (هدایة ج: ۴ ص: ۴۶۲، کتاب الکراهية)۔

زما لونه به پرده نه ماتوي. کوم چې هغوی قبول کړی و او اخر ودونه وشول، خوتاسوپه خپله سوچ وکړئ چې کله دکورپه ماحول کې دومره ازادي وي چې اينجلۍ لوپته پورې نه پسروي، نوپه داسې ماحول کې پرده قائم ساتل څومره گران شي، په هرحال الله تعالى دې زما خویندوته همت ورکړي، ددې ټولې کيسې داوړولو مطلب مې داو چې زموږ ډير پيژندگلوداسې دي چې ډير نیک دي دومره نیک چې هغوی دومره پرده کوي چې بنځې يې څوک په برقه کې په ازادي سره په گرځيدو هم ليدلی نه شي او شريعت د ټولو قوانينو پابندي کيږي، خو مسئله داده چې هغوی ټول ډير مالداران دي ددې له وجې هغه خلک چې کله دخپلوزامنوودونه کوي؛ نود مالدارانو د لویو سره کوي، مولانا صاحب! مهرباني وکړئ ماته دومره ووايئ چې دا کوم انصاف دی چې د غريبانانو لونه يوازې دخپلې غريبې له وجې داسې ځايونو کې په ودولو باندې مجبوره وي، چيرته چې د الله تعالى د دين پابندي نه شي کولی هرکله چې صاحب حیثيت خلک د صاحب حیثيت خلکو سره رشتې کوي، هرکله چې دهغوی په وړاندې داسې کورنۍ موجود وي چيرته چې شريفې او باپردې اينجلۍ موجودې وي، ايا موږ ته دا حق نه شته چې موږ هم ټول عمر د الله تعالى په دين باندې قائم پاتې شو؟ خو موږ ته د مجبوري په داسې ځايونو ته تلل وي چيرته چې زموږ د توقع نه مختلف ماحول موږ ته ملاوشي او چيرته چې دکوشش باوجود هم په دين باندې قائم پاتې کيدل گران وي، اخريه دې کې د چاقصوردی، موږ له چانه انصاف وغواړو؟

جواب: ستاسو داتحریر د دين دارو خلکو له پاره د عبرت باعث دی، په هرحال دخپل معيار شريف اود دين داره کورنۍ دې ولټول شي او هغوی سره دې رشتې وشي، بلکې که يو غريب مگر شريف اود دين داره رسته ملاوشي؛ نو هغې ته دې په لویو خيتوباندې ترجيح ورکړل شي، ددې قسمه مسائل تقريبا ټولو والدين ته راپيښيږي اوزه پوهيږم چې په دې زمانه کې د دين داري د اقيمت ډير معمولي دی، الله تعالى دې دداسې موروپلار خصوصي مدد وکړي. امين!

❖ اخلاقيات ❖

د نصيحت کولوا داب

سوال: که چيري له ماسره کارکونکي يا څوک خپلوان دتبليغ يا نرمي باندې دپوهولوبا وجود لمونځ کول يا غلط عمل نه پرېږدي؛ نوله هغه سره داسلام مطابق څه کول پکار دي؟

جواب: خپل مسلمانانو وروته دبدو پرېښودلو او دنيکو کولو ترغيث ورکول فرض دي^(۱)، خودې له پاره ضروري ده چې خبره ډيره نرمي او خوش اخلاقي سره وکړل شي. د بدرد ويلو طريقه اختيار نه کړل شي او دتبليغ کولو وخت کې هم هغه دځان نه افضل وگڼل شي که چيري تاسوپه مينه او محبت باندې پوه کړ او هغه بيا هم پوه نه شو، تاسو خپل فرض ادا کړي، اوس هغه پسې مه کيږئ^(۲)، بلکه الله تعالى ته دعا کوئ چې هغه ته دصحيح لارې توفيق ورکړي او په مناسب وخت کې ورته بيان نصيحت وکړئ، په هر حال داخيال ساتل پکار دي چې موږ ته ناروغي نه نفرت کول دي. دناروغ څخه نه، کوم مسلمان چې بدعمله وي هغه ذليل گڼل نه دي پکار، بلکه په اخلاقو او محبت باندې دهغوی دکمزوري لري کولو کوشش کول پکار دي او دهغه له پاره دتدبيرونو سوچ کول پکار دي^(۳).

د ځوان سړي او ښځې په يوکت کې ځملاستل

سوال: ايا دښځوپه کمره کې سړي ځملاستی شي په حال کې چې دسړيوله پاره د جدا کمره موجوده وي؟ دې گناهگارو سترگو اکثره سړي ټوله شپه ښځوسره په يوکت کې ملاسته باندې

[۱]، وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ، (آل عمران: ۱۰۴) ايضاً: كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ، (آل عمران: ۱۱۰) ايضاً: عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ رَجُلٍ يَكُونُ فِي قَوْمٍ يَعْمَلُ فِيهِمُ بِالْمَعَاصِي يَقْدِرُونَ عَلَى أَنْ يَغَيِّرُوا عَلَيْهِ وَلَا يَغَيِّرُونَ إِلَّا أَصَابَهُمُ اللَّهُ مِنْهُ بِعِقَابٍ قَبْلَ أَنْ يَمُوتُوا (مشكوة ص: ۴۳۷، باب الأمر بالمعروف).

[۲]، ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ، يعنى بالقرآن الذى هو محكم المقالات لا يتطرق إليه الطعن والمعارضة وهو الدليل الموضح للحق المريح للشبهات وهو الموعظة الحسنة هي القول اللين الرقيق من غير غلظة ولا تعسف وجادلهم بالتى هي أحسن إن ربك هو أعلم بمن ضل عن سبيله وهو أعلم بالمهتدين (النحل: ۱۲۵) (تفسير مظهرى ج: ۵ ص: ۳۹۰).

[۳] عن معاذ قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من عير أخاه بذنب لم يمت حتى يعمل به أى من ذنب قد تاب منه رواه الترمذى (مشكوة ص: ۴۱۴) ايضاً: عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يكون المسلم لقائاً، ولا رواية: لا ينهى للمؤمن أن يكون لقائاً (مشكوة ص: ۴۱۳، باب حفظ اللسان والغيبة والشتم).

ليدلي دي اوهغوی مې منع کړي هم دي، خو هروخت راته دا جواب ملاوشوی دی چې انسان سپوږمۍ ته ورسیده اوته اوسه پورې هغه پخوانۍ خبرې کوي، په اوسني دور کې دهرڅه صحیح دي، د پنځوسو کلونو مور دخپل پنځوشتو کلنوزوی سره ویده کیدای شي اودغه شان دپنځوشتو کلونو وروردخپلې شل کلنې خورسره ځملاستی شي.

جواب: حدیث شریف کې فرمایل شوي دي چې: کله ماشومان دلسو کلونوشي؛ نودهغوی بستري جدا کړئ (مشکوٰه ص ۵۸)^{۱۱} دځوانو وروڼو خويندويوکت کې ویده کیدل څنگه صحیح کیدای شي؟ که دانسان سپوږمۍ ته ختلودا معنا وي چې ددې ترقي نه وروسته انسان، انسان نه دی پاتې شوی، ځناورترې جوړشوی دی اواوس انسان له پاره دقدرت اوقانون دپابندي ضرورت نه شته؛ نوموړددې ترقي دمطلب نه خبرنه يو، زموږ په خیال که انسان دسپوږمۍ په ځای ې مریخ ته ورسېږي، هغه باندې به دانسانیت حدود او پابندي لازم وي اواسلام د انسانیت دفطري حدودو او پابندیو نوم دی، کوم خلک چې داسلام تعلیماتوته پخوانۍ خبرې ویلوسره خپل ځان ازادخیال اوترقي پسند ثابتوي، دهغوی په حقیقت کې دامقصدوي چې انسان اوځناورکې فرق ختم شي، داسې خلکوته مسلمان ویل غلط دي.

غوسه کې کنځل کول په شرعي ډول څنګه دي؟

سوال: زمانیکه چې دهغه عمر تقریباً شپيته کاله دی، ماشاءالله صحت مند دی، دست مطابق ږیره يې هم ده، خودهغه دکنځلوکولرعادت دی، دغوسې زغملو په ځای باندې غوسه کوي، دهندوستان دفلمونو کتلو شوق يې هم دی، کله پنځه وخته لمونځ پابندي سره کوي، خوپه کور کې، کله کله دجمعې لمونځ هم کورکې وکړي اوکله کله لمونځ بالکل نه کوي، که چیرې لېشان يې په سردردوي، یا یوه ورځ لږ ډیر کاروکړي؛ نوپه هغه ورځ یوازې له دې وجې لمونځ پرېږدي چې نن ډیرزیات سترې شوی یم.

جواب: غوسه خوپه هغه دبوډاوالي دکمزوري له وجې راځي، خوپه غوسه کې کنځل کول، ږیره بده خبره ده^{۱۲} اوبیادیوبوډا له خولې نه کنځل وتل نوره هم بده خبره ده. لمونځ کې کېوتاهي کول دمسلمان دشان مطابق نه دي^{۱۳}، دبوډاوالي نه وروسته، خویوازې قبرباقي پاتې

^۱ [عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: مروا أولادكم بالصلاة وهم أبناء سبع سنين، واضربوهم عليها وهم أبناء عشر سنين، وفرقوا بينهم في المضاجع رواه أبو داود (مشکوٰه شریف ص: ۵۸)۔

^۲ [وعن ابن مسعود قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ليس المؤمن بالطعان ولّا باللقان ولّا البذى رواه الترمذی (مشکوٰه ج: ۲ ص: ۴۱۳) أيضاً: عن عبدالله بن مسعود قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: سباب المسلم فسوق وقتاله كفر متفق عليه (مشکوٰه ص: ۴۱۸، باب حفظ اللسان والغيبة والشتيم)۔
^۳ [، فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ، (الماعون)۔

دی، که انسان بوډاوالي کې دخپلو غلطپوهوش رانه شي؛ نوبيا به ورته کله راځي؟ حديث کې دي چې کوم کس ته الله تعالى شپيته کاله عمر ورکړ، دهغه ټول عذرونه ختم شول. عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: قال رسول الله ﷺ: ينادى مناد يوم القيامة: اين ابن الستين؟ وهو العمر الذي قال الله تعالى: اولم نعمرکم مايتذکرفيه من تذکرو جاءکم النذير. (رواه البيهقي في شعب الايمان مشکوة ص ۴۵۱)

ترجمه: د حضرت ابن عباس رضي الله عنهما نه روايت دی چې حضور ﷺ وفرمايل چې: د قيامت په ورځ به يو اعلان کونکی اعلان وکړي چې شپيتو کلنو عمروالا خلک کوم ځای دي؟ همدغه عمر دی د کوم باره کې چې الله تعالى فرمايلي و، چې موږ تاسوته دومره عمر نه دی درکړی، څوک چې پوهيدل غواړي هغوی په دې پوهيدای شي اوتاسوته ويرونکي هم درغلي وو. (ترجمه حضرت تهانوی رحمته الله عليه)

الله تعالى دې موږ ټولوته دخپلو اصلي کورونو د تياري کولو توفيق راکړي. امين!

د خنزير کنځل کول

سوال: د مشرانو نه مواوريدلي دي چې د خنزير کنځلو کولو سره دخلوښتو ورځورزق ختم شي، اسلام کې دا خبره تر کومه حده پورې صحيح ده؟
جواب: چاته داسې گنده کنځل کول خو صحيح نه دي^(۱) اوماته درزق ختميدو خبره معلومه نه ده.

د کنځل کونکي مشروع علاج

سوال: زموږ محله کې يو صاحب چې هغه ډيرزيات بوډادی، جومات کې اکثر کنځل شروع کړي، ايا داسې کس ته جواب کې څه ويل جائز دي؟
جواب: دغه سپی د بوډاوالي له وجې مجبور دی، دهغه مخکې داسې څه خبره مه کوئ چې هغه ته پرې غوسه ورشي.

د انسان د شکر په ادا کولو طريقه

سوال: د انسان د شکر په ادا کولو طريقه څه ده؟ د شکر په، مهرباني وغيره الفاظ ادا کول جائز دي؟

جواب: د چاد احسان شکر په ادا کولو له پاره شريعت د «جزاک الله» د الفاظو ويلو تلقين کړی

^۱ [عن أبي الدرداء أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: ما شيء أثقل في ميزان المؤمن يوم القيامة من خلق حسن، فإن الله تعالى يفيض الفواحش البذئ (ترمذی ج: ۲ ص: ۲۰) أيضًا: عن عبدالله بن مسعود قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: سباب المسلم فسوق (مشکوة ص: ۴۱۱، باب حفظ اللسان والغيبة والشتيم).]

دی، حدیث کې دي من صنع اليه معروف قال لفاعله جزاك الله فقد ابلغ في الثناء. (ترمذی ج ۲ ص ۲۳)
ترجمه په چا چې احسان وکړل شي، هغه دې احسان کونکي ته «جزاك الله» ووايي: نوهغه تعریف د کمال حدته ورسولو.

بداخلاقه لمونځ کونکي او اخلاقي بې نمازو کې څوک به تردي

سوال: یوکس دی هغه لمونځ کوي او ډیر زیات پرهیزگاره دی، خودهغه اخلاق ښه نه دي، هرچا سره بداخلاقي کوي او یوکس دی هغه لمونځ او پرهیزگاري نه کوي، خودهغه اخلاق ډیر زیات ښه دي، دې صورت کې د کوم یو عمل ښه دی؟

جواب: ستاسو دا خبره زما د پوهې نه بهر ده، ځکه چې د عبادتونوله وجې انسان مهذب شي، دهغه زړه نرم شي، دهغه اخلاق ښه شي، دهغه کبر ختم شي، ځکه چې دلمانځه باره کې راځي چې لمونځ د بې حیايي او غلط کارونونه منع کوي^۱، بیا انسان چې کله لمونځ کې د تواضع له وجې سربښکته کوي؛ نو کبر ختم شي، هروخت هغه لمونځ کې د الله تعالی نه دعا کوي چې مادي نیکانو خلکو په لاره روان کړه او د نیکانو خلکو اخلاق ښه او اعلی وي؛ نومعلومه شوه چې د عبادتونو همدغه اثر دی چې دهغه له وجې اخلاق ښه شي، اوس که چیرې عبادتونو کې دا اثر نه وي؛ نومعلومه شوه چې دهغه په عبادت کې څه نقص دی او دهغه له پاره ضروري ده، چې هغه دخپلو عبادتونو اصلاح وکړي^۲، خو هغه ته به د لمونځونو، روژو او نورونیکو کارونو اجریه خپل ځای باندې ملاوړي او د بداخلاقي گناه په خپل ځای باندې^۳ دغه شان هغه اخلاقي سپړی کوم چې نیک عملونه نه کوي او په فرائضو کې کوتاهي کوي؛ نومعلومه شوه چې الله تعالی هغه ته نیک فطرت او طبیعت ورکړی دی، خو هغه دخپل غفلت او کوتاهي او د شیطان په دوکه دراتلو له وجې په خپلو فرائضو کې کوتاهي کوي؛ نوهغه ته به دې فرائضو کې

^۱ «،، إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ،، (العنکبوت: ۴۵)۔

^۲ [المراد أن الصلاة تنهى عن الفحشاء والمنكر مطلقاً وعلى هذا قال بعض المفسرين الصلاة هي التي تكون مع الحضور وهي تنهى (التفسير الكبير ج: ۲۵ ص: ۷۲) أيضاً: قال أبو بكر يعني القيام بموجبات الصلاة من الأقبال عليها بالقلب والجوارح وإنما قيل تنهى عن الفحشاء والمنكر لأنها تشتمل على أفعال وأذكار ولا تخللها غيرها من أمور الدنيا وليس بشيء من الفروض بهذه الميزة فهي تنهى عن المنكر وتدعو إلى المعروف بمعنى أن ذلك مقتضاها وموجبها لمن قام حقها (أحكام القرآن للجصاص ج: ۳ ص: ۳۵۰)۔

^۳ [عن حارثة بن وهب قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يدخل الجنة الجوّاذ الجعظريّ يقال الجعظريّ اللفظ الغليظ وفي نسخ المصاييح عن عكرمة بن وهب ولفظه قال والجوّاذ الذي جمع ومتع والجعظريّ الغليظ اللفظ (مشكوة ص: ۴۳۱) أيضاً: وعن جرير عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: من يحرم الرفق، يحرم الخير رواه مسلم (مشكوة ص: ۴۳۱، باب الرفق والحياء وحسن الخلق)۔

د کوتاهي سزا ضرور ملاوېږي^{۱۱} ددې دواړو کسانو خپلوکې هيڅ نسبت نه شته، دواړه په صحيح لارې نه دي، يوه د دين يوه برخه پرېښې ده ... دويم د دين بله برخه پرېښې ده، له دې وجې دواړو کې نقص دی

د منافق درې نښې

سوال: زه دلته دبخاري اودمسلم په حواله باندې ديو حديث ترجمه ليکل غواړم: دحضرت ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: دمنافق درې نښې دي، چې خبره کوي، دروغ وايي، وعده وکړي، دوعدې خلاف کوي، که څه امانت ورسره کيښودل شي، هغه کې خيانت کوي، که هغه کس روژې نيسي اوکه لمونځونه کوي اودخپلې مسلمانې دعوه ولې نه کوي ددې مبارک حديث په رڼاکې تاسودهغه کس باره کې څه وايي، کوم کې چې دادرې واړه نښې موجودې وي.

جواب: منافقان دوه قسمه دي، يواعتقادي منافق، کوم چې په ښکاره مسلمان وي اوپه زړه کې په الله تعالى اودهغه په رسول ﷺ باندې ايمان نه ساتي^{۱۲}، دويم عملي منافق، داهغه کس دی کوم چې الله تعالى اودهغه رسول ﷺ مني اواسلام باندې عقیده هم ساتي، خو کارونه د منافقينو کوي، مثلاً: دروغ ويل، دوعدې خلاف کول، امانت کې خيانت کول، دې حديث کې هم ددې دويم نمبرمنافق طرف ته اشاره شوې ده، مسلمان خودی، لمونځ کوي او روژې نيسي، خودهغه کرداردمنافقینودی^{۱۳} دکوم کس ذکرچې تاسو کړی دی، که چيرې هغه کې داتولې خبرې موجودې وي؛ نو دحديث دا وعيد هغه له پاره هم دی، چې دهغه کرداردمنافقینودی، هغه ته مطلق منافق ويل جائز نه دي، ځکه که چيرې يوکس دکافرانو عملونه کوي؛ نو هغه ته مطلق کافرويل صحيح نه دي.^{۱۴}

۱ [عن عبدالله بن عمرو بن العاص عن النبي صلى الله عليه وسلم انه ذكر الصلوة يومًا فقال من حافظ عليها كانت له نورا وبرهانًا ونجاة يوم القيامة ومن لم يحافظ عليها لم تكن له نورا ولا برهانًا ولا نجاة وكان يوم القيامة مع قارون وفرعون وهامان وأبى بن خلف رواه أحمد (مشكوة ص: ۵۸، ۵۹، كتاب الصلاة: الفصل الثالث) المنافقون الذين كانوا في زمن النبي صلى الله عليه وسلم فحدثوا بإيمانهم فكذبوا وأثموا على دينهم فخانوا ووعدوا في أمر الدين ونصره فأخلفوا وفجروا في خصوماتهم... إلخ (شرح المسلم للنووي ج: ۱ ص: ۵۶).
 ۲ [إن معناه ان هذه الخصال ومتخلق بأخلاقهم فإن النفاق هو إظهار ما يبطن خلافه وهذا المعنى موجود في صاحب هذه الخصال ويكون نفاقه في حق من حدثه ووعدته وأتمته وخاصمه وعاهده من الناس لا أنه متناق في الإسلام فيظهره ويبطن الكفر ولم يرد النبي صلى الله عليه وسلم بهذا أنه منافق نفاق الكفار المخلفين في الدرك الأسفل من النار (شرح المسلم للنووي ج: ۱ ص: ۵۶، باب خصال منافق) أيضًا: عن النبي صلى الله عليه وسلم: آية المنافق ثلاث: إذا حدث كذب وإذا وعد أخلف وإذا أؤتمن خان وفي الحاشية: قوله آية المنافق.... المراد بالنفاق النفاق العملي لا الإيمان (صحيح بخاري ج: ۱ ص: ۱۰، حاشية غبر ۲، باب علامة المنافق)
 ۳ [عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ... [بقية په راروانه صفحه..]

عملي نفاق

سوال: ڊير خلک کوم چي په ښکاره نیک وي، تبليغ ته هم ځي، خوددې مبارک کار دوران کې غلط کارونه کوي، ایا داسې خلک د حدیث په نزد باندې منافقان دي؟

جواب: عملي نفاق دی.

د چا باره کې شک او بدگمانی کول

سوال: یو حدیث دی چې چا باندې شک کول پکار نه دي، یعنې شک، بدگمانی او تجسس منع دی، بل حدیث دی، چې کوم شی تاسو په شک کې اچوي هغه پرېږدئ، دې دواړو حدیثونو کې څه فرق دی د عمل په لحاظ باندې؟ اوڅه مطلب یې دی؟

جواب: د چا باره کې بدگمانی جائز نه ده^{۱۱} دا خو دلومړی حدیث مطلب دی او د دویم حدیث مطلب دادی چې د کوم کار باره کې شک شي چې ایا دا جائز دی او که ناجائز؛ نو هغه کار مه کوی^{۱۲}.

د غیبت سزا

سوال: ایا غیبت کولو باندې گناهونه معاف کیږي، ما اوریدلي دي چې د کوم کس غیبت کیږي، غیبت کونکي گناه کار کیږي، خو د چا چې غیبت کیږي دهغه گناهونه معاف شي، ایا د چا چې غیبت کیږي په رښتیا دهغه گناهونه معاف کیږي؟

جواب: د غیبت کونکي نه به نیکی اخیستل کیږي او چا غیبت یې چې کړی وي هغه ته به ورکول کیږي، که چیرې هغه سره نیکی نه وي؛ نو د چا یې چې غیبت کړی وي، دهغه گناهونه

...بقیه د ترمخ].. ایما رجل قال لأخيه كافر، فقد باء بها أحدهما متفق عليه وعن أبي ذر رضى الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يرمى رجل رجلاً بالفسوق ولأيرميه بالكفر إلّا ارتدت عليه أن لم يكن صاحبه كذلك (مشکوٰۃ ص: ۴۱۱، باب حفظ اللسان والغیبة والشتم)۔

۱[عن أبي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: إياكم والظن! فإن الظن أكذب الحديث (ترمذی ج: ۲ ص: ۲۰، باب ما جاء في سوء الظن، طبع رشیدیة، کتب خانہ، دهلی)۔

۲[وعن الحسن بن علی قال: حفظت من رسول الله صلى الله عليه وسلم: دع ما يريبك إلى ما لا يريبك، فإن الصدق طمأنينة وإن الكذب ريبة (مشکوٰۃ ص: ۲۴۲، باب الکسب وطلب الحلال، الفصل الثانی) أيضاً: وفي حاشية المشکوٰۃ: قوله فإن صدق إلخ الصدق والكذب يستعملان في الأقوال والأفعال وقالوا معناه إذا وجدت نفسك ترتاب في الشيء فاتركه وانتقل إلى ما لا ترتاب فيه فإن نفس المؤمن تطمئن إلى الصدق وترتاب من الكذب فارتبابك في الشيء يبنى عن كونه باطلاً أو مظنة للباطل فاحذره واطمئنك إلى الشيء يشعر بأن الحق فاستمسك به فهذا ضابطة لمعرفة كون الفعل حسناً و قبيحاً و كون الشيء حلالاً و حراماً (مشکوٰۃ ص: ۲۴۲، حاشیه نمبر ۴، باب الکسب وطلب الحلال)۔

به دغيبت مطابق هغه باندې اچول كيږي^{۱۱} د ټولو حقوق العبادهم دامستله ده، دې نه پرته كه الله تعالى حق دارته دخپل طرف نه وركړي او هغه معاف كړي؛ نو دالله تعالى فضل دى.

غيبت، مذاق او څوك ذليل كڼل كبيړه كناه ده؟

سوال: خواست دادى چې زه په سر كاري دفتر كې كار كوم، هلته يوڅو ځوانان دي، هغه وخت په څه ناڅه طريقې باندې چاپسې ټوكې كوي، خلك جنگوي او د دروغو قسمونه خوري، چاته په سرباندې ټك وركوي او خوشاليږي او چاته تكليف وركولو باندې خوشاليږي او وايي چې ډيره مزه يې وكړه، كله چې هغوى ته وويل شي چې الله تعالى نه ويرېږئ؛ نو وايي چې الله تعالى مينځ ته مه راولئ او ټول مسلمانان دي، زموږ مذهب د داسې خلكو باره كې څه وايي؟ دغو خلكو كې د الله تعالى ويره نه شته، اكثر دوه ملگري په جگړه كولو باندې خوشاليږي او وايي نن يې ډير خوندي كړ او طبيعت مو خوشاله شو او دروغ ويل، چغلي كول او ددې ځاى خبره يو ځوابل خوا كول دهغوى مشغله ده او دځان په مقابله كې نور خلك كمزوري او خوار گڼل شامل دي، تاسو ته خواست دى د اسلامي نظريې مطابق ووايئ چې داسې خلكو سره ناسته پاسته كول جائز دي؟ او مذهب دوى باره كې څه حكم كوي؟

جواب: د ټول كارونه كوم چې تاسو ذكر كړي دي، كبيړه گناهونه دي، چا پورې ټوكې كول، څوك ذليل گڼل، خلك په جنگ كول، د چاغيت كول، دروغ ويل^{۱۲}، په دروغو قسمونه خوړل^{۱۳}، د ټول ډير سخت بدكارونه دي او ددې له وجې معاشره كې شر او فساد او خفگان پيدا كيږي، داسې خلكو سره دوستانه ساتل نه دي پكار.^{۱۴}

^۱ [عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: رحم الله عبداً كانت لأخيه عنده مظلمة في عرض أو مال فجانه فاستحلّه قبل أن يؤخذ وليس ثم دينار ولا درهم فإن كانت له حسنات أخذ من حسناته وإن لم تكن له حسنات حملوا عليه من سيئاتهم ترمذى ج: ۲ ص: ۱۶۷، أبواب صفة يوم القيامة، طبع قديمي].

^۲ [، يا أيها الذين آمنوا لا يسخر قوم من قوم عسى أن يكونوا خيراً منهم، الآية، ولا تلمزوا أنفسكم ولا تنابزوا بالألقاب، الآية، ولا يغتب بعضكم بعضاً (الحجرات: ۱۱ تا ۱۲) عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم: لا تمارأ حاك ولا تمازحه ولا تعده موعداً فتخلفه (ترمذى ج: ۲ ص: ۲۰، باب في المراء)].

^۳ [قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من حلف على يمين مصبورة كاذباً فليتبؤ بوجهه مقعده من النار (أبو داود ج: ۲ ص: ۱۵۶) أيضاً: قال صلى الله عليه وسلم: إياكم والكذب إياكم الكذب يهدى إلى الفجور، وإن الفجور يهدى إلى النار مشكوة ص: ۴۱۲، باب حفظ اللسان والغيبة والشتيم، الفصل الأول].

^۴ [عن عمران بن حطان قال: أتيت أباذر فوجدته في المسجد محتبياً بكساء أسود وجهه فقلت: يا أباذر! ماهذه الوحدة؟ فقال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: الوحدة خير من جليس سوء، وجليس الصالح خير من الوحدة (مشكوة ج: ۲ ص: ۴۱۴، باب حفظ اللسان والغيبة والشتيم، الفصل الثالث)].

د چاله شر نه دخلکو د بچ کولو له پاره غیبت کول

سوال: یوسړی زموږ خواته راځي او وایي چې: فلاني صاحب کوم چې ستاسو په محله کې اوسېږي، هغه سره موږ دخپلې لور خپلوي کول غواړو، مهرباني وکړئ تاسو موږ ته دهغه سړي د عادتونو او کردار وغیره اونور تفصیلات بیان کړئ، ایا هغه پوښتنه کونکي ته ټولې خبرې بیانول پکار دي او که نه؟ او که چیرې ویل پکار دي؛ نو ایا هغه خبرې ورته هم ویل پکار دي د کومو چې موږ څخه د نه ویلو وعده اخیستل شوې وي؟

جواب: که چیرې دهغه سړي غیبت کول مقصد نه وي، بلکې خپلوي کونکي د نقصان نه د بچ کولو مقصد وي؛ نو دهغه سړي ذکر کول جائز دي^{۱۱} او که چا سره د ذکر نه کولو وعده کړې وي؛ نو بهتر داده چې پخپله ورته وونه وایئ، بلکې د یو پیژندګلو کس حواله ورکړئ چې دهغه نه پوښتنه وکړئ.

د فوټو والا او بورډ والا کمپنۍ خلاف تقریر کول غیبت نه دی

سوال: یوې ښځې د تبلیغ کونکو ښځو په اجتماع کې، اشتهاړي بورډ (په کوم باندې چې د ښځې تصویر جوړ شوی وي، د تقریر موضوع جوړه کړې وه، د یوې کمپنۍ نوم اخیستلو سره یې په هغې باندې تنقید کولو اودې حد پورې یې وویل چې سپین ږيري د ښځو ګټه خوري او ویې ویل که چیرې دفلانکۍ کمپنۍ خپلوان دلته موجود وي؛ نو زموږ پیغام هغوی ته ورسوئ، ښځو د یوې ښځې طرف ته ارشاه وکړه چې داده هغوی خپلوانه ده، هغې ښځې وعده وکړه چې زه به ستاسو پیغام ورسوم، دا پېښه د جمعې په ورځ شوې وه، دهفتې په ورځ باندې د کمپنۍ مالک ته پته ولګیده، ذکر شوي بورډ باره کې هغه ته خبرنه و، په هر حال بورډ صفا شو، د چارشنې په ورځ باندې هغې ښځې بل ځای کې تقریر وکړ او هم هغه بورډ یې خپله موضوع جوړه کړې وه، هم هغه سوال وشو، که چیرې دهغوی څوک خپلوان وي؛ نو زموږ پیغام هغوی ته ورسوئ، سوال د ایداکیرې چې ایا د جمعې په ورځ چې کوم تقریر و شو هغه غیبت و، کوم چې دمې ورود غوښتي خو لوبرا بردی؟ او کوم تقریر چې د چارشنې په ورځ وشو هغه بهتان دی، ځکه چې له هغه نه مخکې بورډ مالک په مکمل ډول ختم کړی و.

جواب: کومه ګناه چې په ښکاره ډول کیږي دهغه بیانول غیبت نه دی^{۱۲}، له دې وجې دهغې

^۱ [فباح غیبة مجهول ومتظاهربقیح ولمصاهرة ولسوء اعتقاد تحذیرامنه (درمختار) قوله: والمصاهرة: الأولى التعبير بالمشورة أى فی نکاح وسفر وشركة ومشاورة وإيداع أمانة ونحوها فله أن يذكر ما يعرفه على قصد النصح رد المحتار: ۶ ص: ۴۰۹، حظرو الإباحة، فصل فی البیع، طبع ایچ ایم سعید۔]

^۲ [فباح غیبة مجهول ومتظاهربقیح ولمصاهرة ولسوء اعتقاد تحذیراً منه (درمختار) وفي تنبيه الغافلين للفقیه أبو الليث: الغیبة على أربعة أوجه... إلخ هي مباح وهوان يغتاب معلناً بفسقه... [بقیه په راروانه صفحه...]

بنځې لومړي تقرير صحيح و او غيبت کې داخل نه دی، بورډ صفا کولو وروسته که چيرې هغې بنځې ته خبر نه ورکړل شوی؛ نو دهغې بنځې د چار شنبې په ورځ تقرير هم صحيح و، ځکه چې ضروري نه ده چې هغې ته د بورډ صفا کولو علم شوی وي، دې کې قصور دهغې بنځې نه، بلکه د کمپنۍ والادې.

کله چې د چاغیبت وشي؛ نو سمدستي دهغه

نه معافي وغواړئ یا دهغه له پاره د خیر دعا وکړئ

سوال: مولانا صاحب! ماله الله تعالى سره وعده کړې وه چې د چاغیبت به نه کوم، خوييادې بد عادت کې مبتلا شوم، دې زمانه کې دا گناه دومره عامه ده چې دا بالکل گناه نه گنل کیږي، که زه پخپله نه کوم: نو نور خلک ماسره خبرې کوي، که نه اورم؛ نو کبرجن راته وايي، تاسو مهرباني وکړئ اومه و فرمایئ چې زه به ددې بد عادت نه خلاصی وموم؟ اودوعدې ماتولو څه کفاره ادا کړم؟

جواب: دوعدې ماتولو کفاره هماغه ده کومه چې د قسم ماتولو ده^(۱)، یعنې لس مسکینانو باندې دوه وخت خوراک کول او که چيرې ددې طاقت نه وي؛ نو درې ورځې روژه نیول^(۲) دې نه پرته غيبت کول ډیره غټه گناه ده، حدیث کې دا د زنا څخه هم بدتر گنل شوی دی،^(۳) ددې بد عادت علاج ډیر اهتمام سره کول پکار دي اودې کې د چا د ملامت کولو خیال نه دي ساتل پکار او ددې علاج دادی چې اول خودې انسان داسوچ وکړي چې زه د چاغیبت کولو سره دمر وروړ غوښه خورم^(۴) او دا چې زه خپلې نیکۍ هغه ته ورکوم^(۵) اودا بیا یو قوفي ده، دچا چې بدي بیانوم

...بقیه د ترمخ].. أو صاحب بدعة وإن إغتاب الفاسق ليحذره الناس يثاب عليه لأنه من النهي عن المنكر أقول والإباحة لا تنافي الجوب في بعض المواضع الآتية (قوله ومظاهر يقبيح وهو الذي لا يسترعه ولا يؤثر عنده إذا قيل عنه انه يفعل كذا اه ابن الشحنة قال في تبين المحارم فيجوز ذكره بما يجاهر به لا غيره... إلخ (رد المحتار ج: ۶ ص: ۴۰۹، كتاب الخطر والإباحة، فصل في البيع).

[،، وَأَوْفُوا بَعَهْدَ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ، الآية قال الشعبي العهد يمين وكفارته كفارة يمين (تفسير مظهری ج: ۵ ص: ۳۶۵، أيضاً: هداية ج: ۲ ص: ۴۸۰).

[،، فَكَفَارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَخْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ، (المائدة: ۸۹).

[وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَجَابِرٍ قَالَا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْغِيبة أَشَدُّ مِنَ الزَّنا... إلخ (مشكوة ص: ۴۱۵، باب حفظ اللسان والغيبة والشتيم، الفصل الثالث).

[،، وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ، وَاتَّقُوا اللَّهَ اللَّهُ الْآية (الحجرات: ۱۲).

[عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: رحم الله عبداً.. [بقیه په راروانه صفحه..

هغه ته خپلې نیکۍ ورکوم، بل داچې دکوم کس غیبت وشي؛ نوسمدستي دهغه نه معافي وغواړئ اوکه چیرې داممکن نه وي؛ نو هغه له پاره دخیر دعاو کړئ^[۱]، انشاء الله ددې تدبیر له وجې به دا عادت ختم شي

کبرڅه شی دی؟

سوال: تاسو اسلامي صفحه شروع کړې ده، داسلسله مې ډیر زیاته خوښه شوه، زموږ له طرفه مبارکي قبوله کړئ، که چیرې تاسو دکبر باره کې بیان وکړئ؛ نو ډیره مهرباني به وي.

جواب: دکبر معنا ده، په څه دنیاوي یا دیني خبرې کې خپل ځان له نورو نه ښه گڼل او خلک کمزوري گڼل، له دې وروسته دکبر دوه برخې دي:

۱. خپل ځان اوچت گڼل. ۲. نور خلک سپک گڼل.

کبر ډیره بده ناروغي ده، قران او احادیثو کې ددې دومره بدي بیان شوې ده، چې دهغه لوستلو سره دانسان وینسته دریږي^[۲] او نن موږ کې ډیر خلک دې ناروغي کې مبتلادي، ددې علاج د روحاني ډاکتر نه کول پکار دي.

د قبلي طرف ته پښې کولو سره ځملاستل

سوال: زما ذهن کې یو څو خبرې دي، هغه یوازې تاسو لیرې کولی شئ، هغه دا چې ځینې خلک وایي چې قبلي ته پښې کولو سره ویده کیدل پکار نه دي اونه لارې توکول پکار دي، ایاداصحیح دي؟

جواب: د قبلي طرف ته پښې کول بې ادبي ده، له دې وجې جائز نه دي.^[۳]

...بقیه د ترمخ].. کانت لأخيه عنده مظلمة في عرض أو مال فجاءه فاستحلّه قبل أن يؤخذ وليس ثم دينار ولا درهم فإن کانت له حسنات أخذ من حسناته وإ، لم تكن له حسنات حملوا عليه من سيئاتهم (ترمذی شریف ج: ۲ ص: ۱۶۷، أبوب صفة القيامة)۔

[۱] عن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ان من كفارة الغيبة أن يستغفر لمن اغتبتة تقول: اللهم اغفر لنا وله (مشکوة ص: ۴۱۵، باب حفظ اللسان والغيبة والشتيم، الفصل الثالث)۔

[۲] «وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ»، (لقمان: ۱۸) أيضًا: عن ابن مسعود قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يدخل الجنة من كان في قلبه مثقال ذرة من كبر... الكبر بطر الحق وغمط الناس... إلخ وعن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: يقول الله تعالى: الكبرياء ردائي، والعظمة إزاري، فمن نازعني واحدًا منهما ادخلته النار، وفي رواية: فذفته في النار (مشکوة ص: ۴۳۳، باب الغضب والكبر، الفصل الأول)

[۳] ويكره تحريماً استقبال القبلة بالفرج إلى أن قال وكما كره مدرجليه في نوم أو غيره إليها أي عمدًا لأنه إساءة أدب (در مختار ج: ۱ ص: ۶۵۵، أيضًا: البحر الرائق ج: ۲ ص: ۳۶)۔

ايا د قبلي طرف ته د پښې کونکي واجب قتل دی

سوال: له مشرانو مواريدي دي چې د قبلي طرف ته پښې کولوسره چې څوک ويده وي دهغه قتل واجب دي، ايا کوم کس چې د قبلي ته مخ کولوسره متيازې کوي اومتيازې په ولاړه باندې هم کوي؛ نومهرباني وکړي اوبيان کړي چې د داسې متيازې کونکي قتل هم واجب دي؟

جواب: د قبلي طرف ته پښې خورول بې ادبي ده اودغه شان متيازې کول گناه ده^{۱۱} خوددې گناه له وجې قتل جائز نه دي^{۱۲} اوکله چې هغه سړی مسلمان وي اوکه چيرې داسې کارونه دکعبې دتوهين کولو له وجې کوي؛ نو دا کفر دی^{۱۳}.

پرمخ (الله) ځملاستل

سوال: د پرمخې (الله) ځملاستلو باره کې ما په يو ذبحست کې کتلي و چې دې سره انسان په نفسياتي مرض مبتلا کيږي، دا خبره صحيح ده اوکه نه؟

جواب: پرمخې ځملاستل مکروه دي^{۱۴} او حديث کې دې ته د شيطان په طريقه باندې ملاسته ويل شوې ده، د نفسياتي مرض ماته پته نه شته.

غسل خانه کې لاړې توکول

سوال: ما اوريدلي دي چې غسل خانه کې لاړې توکول منع دي، ايا دا صحيح دي؟

جواب: د ادب خلاف دي^{۱۵}.

خلکو ته د تکليف رسولو ذريعه جوړيدل شرعا جائز نه دي

سوال: تاسو روزنامه (جنگ) د جمعې دورځې د ۳ دسمبر ۱۹۸۲ء په کالم: آپ کے مسائل اور

^۱ [ويکړه تحریمًا استقبال القبلة بالفرج ولوی الخلاء، بالمديت التفوط، وکذا استدبارها وکما کره لبالح إمساك صبی یول نحوها وکما کره مدرجله فی نوم أو غيره إليها أى عمدًا لأنه إساءة أدب (در مختار علی الشامي ج: ۱ ص: ۶۵۵، طبع ایچ ایم سعيد کراچي)۔

^۲ [، وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ]، (الاسراء: ۳۳)۔

^۳ [و فی تمة الفتاوى من استخف بالقرآن أو بالمسجد أو بنحوه بمایعظم فی الشرع کفر (شرح فقه اکبر ص: ۲۰۵)۔

^۴ [عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: رأى رسول الله صلى الله عليه وسلم رجلًا مضطجعًا على بطنه فقال: إن هذه ضجعة لأیحها الله (ترمذی شریف ج: ۲ ص: ۱۰۱ باب ماجاء فی کراهية الإضطجاع على البطن، أبوداؤد ج: ۲ ص: ۳۳۱)۔

^۵ [و لا ينظر لمورته إلا الحاجة ولا ينظر إلى ما يخرج منه ولا يبرز ولا يتمخط ولا يتنحج... إلخ (عالمگیری ج: ۱ ص: ۵۰) وفي الشامية: ولا يبرز في البول (رد المختار ج: ۱ ص: ۳۴۵، مطلب في الفرق بين الاستبراء)۔

ان کاحل کې یوسړي د سوال په جواب کې لیکلي و چې: کورپه کرایه باندې اخیستل او ورکول جائز دي داخو صحیح دي، خوداسې صورت کې یوسړی چې هغه خلک دین دار گڼي او هغه پخپله هم د دین او اسلام د تعلیم ورکولو د عوه کوي، په یوې رهائشي علاقه کې کور د داسې کاروبار یا کارخانې له پاره واخلي چې هغه داوسیدونکي علاقې له پاره قانوني، او په اخلاقي ډول جائزه وي، د زیاتې کرایې په لالچ کې ورکړي او هغه دهلته د پرده کونکوله پاره د تکلیف او پریشاني ذریعه جوړه شي، دې حدپورې چې خلکو ته د گټر اوبه څښل او استعمالول وي (د مال وړونکو گادو له وجې د گټر او اوبو پیاوړتیا په مات شوي او یوبل سره گډوډ شوي دي، او د داسې تکلیف بنیاد ختمولو له پاره خلکو ته دروړولې خبرې او مختلفې بهانې کول او په خپله خبره باندې قائم اوسیدلو له پاره مختلف دلیلونه وړاندې کولوسره دروغ ویل، دې باره کې د قران او حدیث په رڼا کې ستاسو جواب څه دی؟

جواب: د چاله پاره داسې کارونه کول په شرعي ډول جائزه دي د کومو له وجې چې خلکو ته تکلیف رسیږي.^{۱۱}

ستاسو عمل مبارک عمل دی

سوال: زه د شپې ویده کیدو وخت کې بستره کې ځملاستوسره د (بسم الله الرحمن الرحيم) ورد، ایت الکرسي، دعا صدیق (عليه السلام) او درود شریف وایم او بیا له هغه وروسته د الله تعالی نه دخپلو گناهونو معافي غواړم او د حاجتونو پوره کولوله پاره دعا غواړم، ایا زما دا عمل صحیح دی؟ بستري کې ځملاستو وخت کې زه په اوداسه یم او په بدن باندې مې صفا جامه وي، ایا بستري کې ځملاستو وخت کې داسې لوستل جائز دي او که نه؟ جواب راته ضروري بیان کړئ!

جواب: ستاسو عمل صحیح او مبارک دی.

کورکې د بنځو مخکې اودس اوچول

سوال: ماته په ویلو شرم راځي، خومسئله اهمه ده، زما دیو دوست د تره او پلارو غیره عادت دی چې کله هغوی کورکې هم وي؛ نو د متیازو کولو وروسته پرتو گانښ تړل او اودس اوچول (متیازې لوتې سره اوچول) کوي، زما دوست خوشرمیږي، زه پخپله باندې وشرمیږم چې دهغوی په کورکې لونه اواز من ټول وي او هغوی د دې لږ خیال هم نه ساتي چې دا څومره بده خبره ده، یوځل زما خور زما د دوست خورته وویل؛ نو هغې وویل چې زه څه کولی شم، پلارته مې پخپله سوچ کول پکار دي تاسو مهرباني وکړئ چې اسلام داسې اودس اوچولو نه منع نه ده

^۱ [عن عبدالله بن عمرو عن النبی صلی الله علیه وسلم قال: المسلم من سلم المسلمون من لسانه ویده، و المهاجر من هجر ما فی الله عنه (بخاری شریف ج: ۱ ص: ۶، باب المسلم من سلم المسلمون من لسانه ویده)۔

شوی؟ اهمه خبره داده چې زما د دوست پلار پنځه وخته لمونځ کوي، زما دوست وايي چې زما پلار څه، د پنجاب په اکثر ښارونو کې پرهيزگار خلک هم داسې کوي.

جواب: دا عمل د حيا خلاف دی، هغوی ته داسې نه دي کول پکار^{۱۱} که چيرې هغوی ته د استنجا وچولو ضرورت وي؛ نو په استنجا خانه کې ددې نه ځان فارغ کول پکار دي.

پردي ملک کې اوسیدونکو ته څنګه اوسیدل پکار دي؟

سوال: پاکستان کې د ډیرو پیسو نوکري نه ملاویري اونورو معاملاتو کې رشوت زیات چلیږي؛ نو ایا یوازې ددې وجوهاتوله وجې دیو مسلمان له پاره جائز دي چې د امریکې په شان ملک کې اوسېږي؟ ځکه چې هلته بدي ډیرې عامې دي، ایا دیو مسلمان له پاره جائز دي چې هغه د امریکې شهریت حاصل کړي؟ ځکه چې د امریکې شهریت حاصلولو له پاره د خپل مخکې شهریت نه دستبردار کیدل وي او حلف اخیستل وي چې زه به د امریکې د قانون پابندیم او هغه قانون کې لکه دویم واده نه شي کولی، یعنې څه امریکي قانونونه د اسلام د قانون خلاف وي، ایا د مسلمان له پاره دا جائز دي چې هغه یوازې د ښه مستقبل له پاره داسې قسمه حلف اوچت کړي؟ دنیاوي علم حاصلولو له پاره امریکه کې زموږ ځوانان اوسېږي؛ نو ایا زموږ دا کار خود شریعت خلاف نه دی؟

جواب: یو جنت خو شدا د جوړ کړی و او یو جنت داوسني وخت شدا د (یعنې مغربي ملکونو) جوړ کړی دی، دهغو خلکو خوپه اخرت باندې ایمان نه شته، له دې وجې هغوی د دنیا راحت اوسکون له پاره هر یوشی جمع کړی دی، امریکه د کافرانوله پاره جنت دی^{۱۲} له دې وجې زموږ وروڼوته داخرت والا جنت دومره رغبت او کشش نه شته، څومره چې د امریکې شهریت د ملاویدو دی، که چاته گرین کارډ ملاوشي؛ نو داسې خوشالېږي، لکه چاته چې د جشر په میدان کې د جنت ټکټ ملاوشي.

دیو مسلمان نظر خو یوازې په اخرت باندې پکار دی اودا چې د دنیا دوه ورځې ژوند خوپه په سختي او تنګي هره طریقه باندې به تیر شي، خو زموږ داخرت بربادیدل نه دي پکار، خو زموږ

^۱ [عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: الإيمان بضع وسبعون شعبة، والحياء شعبة من الإيمان (مسلم ج: ۱ ص: ۴۷) أيضًا: عن جابر قال: كان النبي صلى الله عليه وسلم إذا أراد البراء انطلق حتى لا يراه أحد رواه أبو داود وعن أنس قال: كان إلى صلى الله عليه وسلم إذا أراد الحاجة لم يرفع ثوبه حتى يدنومن الأرض رواه الترمذی (مشکوّة ص: ۴۲) وفي المرقاة: لم يرفع ثوبه حتى يدنواي يقرب من الأرض احترازًا عن كشف العورة بغير ضرورة وهذا من أدب قضاء الحاجة، قال الطيبي يستوى فيه الصحراء والبيان (مرقاة شرح المشکوّة ج: ۱ ص: ۲۸۹، الفصل الثاني، باب آداب الخلاء)۔

^۲ [عن أبي هريرة رضى الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الدنيا سجن المؤمن وجنة الكافر رواه مسلم (مشکوّة ص: ۴۳۹، كتاب الرقاق، الفصل الأول)۔

په ورونو باندې نن د دنیا طلب، د پیرې گتې کولو او د دنیا بنایست او هوس دومره پیر شوی دی، چې داخرت خیال د زړونو نه وتلی دی او د قبر او د حشر عقیده بالکل ختمیږي، له دې وجې چاسره د جائز او ناجائز پرواه نه شته، په هر حال د حلال رزق له پاره د علم او فن حاصلولو له پاره د بهر ملک ته تلونه زموږ شریعت منع نه کوي، البته دا تاکید ضرور کوي چې ستاسو دین ته نقصان ونه رسیږي او ستاسو اخرت تبا نه شي.^(۱۱)

امریکه او مغربي ملکونو کې هم د الله تعالی پیرنیکان بندگان اباد دي، چې دهغوی نیکی او پرهیزگاري ته پسخیدل پکار دي، کوم خلک چې امریکې ته لارشي یا بل ملک ته لارشي هغوی له پاره لارم دي چې دخپل دین د حفاظت اهتمام وکړي او د دنیا گټلویه چکر کې دې دومره نه ډوبیږي چې د دنیا نه خالي لاسونه لارشي او د دین او دنیا د دولت نه محروم شي، دغو خلکو ته ددې خبرو اهتمام کول پکار دي.

۱. دخپلو دیني فرائضونه دې نه غافلېږي او دخپل وس مطابق دې د جمعې سره د لمونځ کولو اهتمام کوي او په خلیريشتو گنتو کې دې دخپل وخت یوه برخه د قرآن کریم تلاوت له پاره، ذکر او تسبیح له پاره او د دیني کتابونو د لوستولو له پاره مخصوص کړي او ددې شيانو دې داسې پابندي کوي څنگه چې دخوراک څښاک اهتمام کوي، خوراک که چیرې د انسان د بدن ژوندي او صحت مند ساتلو له پاره ضروري ده؛ نو د اشیان دروغ غذا ده، ددې نه پرته روح صحت مند نه شي پاتې کیدای.

۲. د کافرانو او بې دینه خلکو صحبت کې ناستې پاستې نه ځان ساتل پکار دي او کافرانو ته چې کوم نعمتونه الله تعالی ورکړي دي، هغه دې داسې گڼي، لکه چې هغه قیدی ته، کوم له پاره چې د مرگ د سزا حکم شوی وي، ټول سهولتونه موجود وي، غرض دا چې د کافرانو نعمتونو ته دې د عبرت په نظر گوري، د حرص او پسخیدو په نظریه او دې شيانو ته دې نه خوشالېږي.^(۱۲) د کافرانو د نقل کولونه دې پرهیز کوي، ځکه چې د ملعون او مبعوض خلکو نقل کوي هم دهغوی په شان کیدل دي.^(۱۳)

۳. دغو ملکونو کې د حلال او حرام خیال نه ساتل کیږي او د یو مسلمان له پاره په هر قدم باندې دا کتل لازمي دي چې داسې حلال دی او که حرام؟ جائز دی او که ناجائز؟ له دې وجې هغو

۱ | عن عمرو بن عوف قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لوالله لا الفقرا خشي عليكم ولكن أخصي أن تبسط عليكم الدنيا كما بسطت على من كان قبلكم، فتنافسوها كما تنافسوها وتهلككم كما أهلكتهم مطلق عليه (مشكوة ص: ۴۴۰).

۲ | عن سهل بن سعد قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لو كانت الدنيا تعدل عند الله جناح بعوضة ما سقى كافراً منها شربة. رواه أحمد (مشكوة ص: ۴۴۱، كتاب الرقاق، الفصل الأول).

۳ | عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من تشبه بقوم فهو منهم. رواه أحمد (مشكوة ص: ۳۷۵).

ورونوته خواست دی چې دخپل دین حلال او حرام دیولمخې له پاره هم هیږنه کړي اوددې خبرې یقین دې وساتي چې زموږ دین کوم شیان حرام کړي دي، هغه په حقیقت کې زهردي، چې دهغو په خوړلو باندې انسان هلاک شي، که چیرې موږ ته په خوراک کې زهرنه ښکاري؛ نو د یو داسې کس په خبره باندې اعتماد کوو کوم چې د اعتماد قابل او رښتونی وي، د حضور ﷺ د اعتماد قابل او رښتونی کیدل او د حضور ﷺ د حقیقت نه د الله تعالی په حکم باندې خبریدل یو داسې حقیقت دی کوم چې د هر مسلمان دایمان یوه برخه ده، کوم شیان چې حضور ﷺ ناجائز او حرام ښودلي دي له هغو نه پرهیز کول داسې لازم دي^{۱۱}، څنگه چې د زهره پرهیز کيږي.

۴ انسان، انسان ته دکتلو له وجې جوړیږي یا خرابیږي، دغه مغربي او امریکي معاشره کې د انسان دخرابیدو سامان ځای په ځای موجود دی، خود انسان د اصلاح او فلاح چرچاډیره کمه کیږي، له دې وجې دغو ملکونو کې اوسیدونکو مسلمانانو ورونوله پاره لازم دي چې په خپله علاقه او حلقه کې نیک خلک تلاش کړي اوڅه وخت هغوی سره ضروري تیروي، دې له پاره دټولونه ښه کار دتبلیغ اود دعوت کاردی، کوم خلک چې دې کار سره تعلق ساتي هغوی سره ضرورڅه وخت لگوي، الله تعالی دې ددغو ټولو ورونو د دین اوایمان حفاظت وکړي.

۵ دغو ورونو ته یو خواست دی چې د دین دمسلودې له هرچانه پوښتنه نه کوي، ځکه چې ځینې مسئلې ډیرې نازکې وي، له دې وجې چیرته دمحقق عالم نه دمسللو پوښتنه کول پکار دي، که چیرې دغو ملکونو کې لائق اود اعتماد قابل عالم موجود وي، صحیح ده، گني اوس خو دنیا دومره وړه شوې ده چې دیوکلي شکل یې اختیار کړی دی، دپاکستان له عالمانو نه دې دتیلیفون په ذریعه دمسللو پوښتنه کوي، یادداک په ذریعه باندې دمسللې جواب معلومولی شي.

د ماشومانو د زړونو خوشالولو له پاره بسکت تقسیمول

سوال: یوحاجي صاحب دی، هغه خپل دوکان کې د وړو ماشومانو له پاره ارزان، بسکت تقسیموي، چاته یواو چاته دوه بسکت، داعمل د موصوف په خیال باندې دثواب عمل دي زما دا طریقه نه ده خوښه، زما په خیال روزانه ماشومانو ته دبسکت ورکولو له وجې به ماشومانو کې دسوال کولو عادت پیداشي اود موصوف دځان ښودلو ذریعه هم جوړیدای شي، ددې مسئلې حل ونیسی چې دادثواب عمل دی؟ هغه ته دجاري ساتل پکار دي؟

جواب: هغه بزرگ د ماشومانو زړه خوشالول دخیر کار گڼي او ستاسو دواړه ویرې هم صحیح دي، که چیرې هغه بزرگ په خپله دا کار پریږدي، خوصحیح ده، گني په دې باندې دجائز یا

^۱ [عن عبدالله بن عمرو قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يؤمن أحدكم حتى يكون هواه تبعاً لما جنت به (مشکوٰۃ ص: ۳۰، باب الاعتصام بالكتاب والسنة، الفصل الثاني).]

مکروه فتوا ورکول گران کاردی.

ماشوموالي کې له خلکونه داخیستل شویو شیاو نومعافي به څنګه کیږي؟

سوال: له ډیره وخت نه ستاسو دصحفې لوستونکي یم اوتاسو د سوالونو ډیر ښایسته او رښتوني الفاظوکې جواب ورکوي، سوال دادی چې دې وخت کې زما عمرنولس کاله دی اوکالج کې سبق وایم، کوم وخت کې چې زما عمر یوولس دولس کاله و؛ نودماشوموالي شرارتونه راکې موجود وو، موږ یوڅو هلکان به بازار وغیره ته لاړو؛ نود میوو والا نه به مو میوې پتولې، یاچاته به مودپیسو ورکولونه پرته دهغه نه شیان واخیستل، په جوماتونوکې به چې کومې چیرې وغیره وې هغه به موشلولې، یابه چیرې واخیستلې اودجومات نه به مو بهر اوغورځولې، بس کې به مو ټکټه نه ورکولو، تقریب وغیره ته به پرته دعوت نه لاړو اوخوراک به مووکړ، ځمکه باندې پراته شیان به مواوچت کړل، پیسې وغیره، یعنې دماشوموالي او ځواني په وخت کې به موداکارونه ډیرکول او خوشالیدوبه، اوس زه تاسونه داپوښتنه کول غواړم چې دې کارونوکې چې موږ دچاشیان استعمال کړي دي، دهغو نقصان څنګه پوره کولی شو؟ تاسو شرعي لحاظ او تفصیل سره جواب راکړئ، موږ به انتظار کوو.

جواب: پکار خو دادی چې دکومو کومو خلکو تاسو نقصان کړی دی دهغوی ټولونه تاسو معافي وغواړئ، څوکه چیرې هغه ټول خلق درته یاد نه وي؛ نودالله تعالی نه دهغوی په حق کې دعاواستغفارکوي، ستاسو داستغفار له وجې به هغوی وېښل شي؛ نو هغوی به تاسو هم معاف کړي.

د خلکو لار بندول اود مسلمانانونه نفرت کول په شرعي ډول څنګه دي؟

سوال: زموږ علاقه کې یو مولانا صاحب اوسېږي، هغه دجمعي اود اختر لمونځونه خلکو ته ورکوي، څه ورځې مخکې هغه داوقاف محکمې په مدد باندې دخلکوله پازه قانوني لارې تنګول اوبندول شروع کړل، دهغه له وجې خلکو ته ډیر زیات تکلیف دی، د علاقې خلکو ورته دالله تعالی واسطه ورکړه، خو هغه صاحب دچا خبره هم ونه منله، خلکو میونسپل کمیټې او اوقاف والاو ته فریاد وکړ او هغوی هم د علاقې دخلکومسئلي جائز وگڼل اوویي ویل که چیرې مولانا صاحب وغواړي؛ نوموړته هیڅ اعتراض نه شته، تاسونه د شریعت په رڼا کې پوښتنه کول غواړم چې دمسلمان لار بندول یا هغوی ته ذهني تکلیف رسول شریعت کې ترکوم حد پورې صحیح دي او ددې سزا څه ده؟

جواب: دخلکو لاره بندول کبیره گناه ده.^{۱۱}

^{۱۱} عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْمُسْلِمُ مِنَ سَلَمِ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَبِهِ، وَالْمُهَاجِرُ مِنَ هَجْرٍ مَا هِيَ اللَّهُ عَنْهُ (بخاری ج: ۱ ص: ۶، باب المسلم من سلم المسلمون من لسانه وبه)۔

سوال: ايا دې حالاتو کې هغه سړي پسې د جمعې او داختر لمونځ کيدای شي؟ کوم چې په زړه کې د مسلمانانوه نفرت کوي.

جواب: هغه صاحب ته د مسلمانانوه نفرت کول نه دي پکار او خلکو ته د تکليف رسولونه ورته توبه کول پکار دي، که چيرې هغه خپله رويه صحيح نه کړي؛ نو خلکو ته پکار دي چې ځان له پاره بل امام او خطيب مقرر کړي.

د گناهکار سړي سره تعلق ساتل

سوال: يوسړی زنا کاروي، غل اوډاکووي، د يتيمانو مال خوري، مالداروي او صدقه اوزکات اخلي، وعده خلافي کوي، دروغ او بکواس کوي، دخپلو رښتياوو او صداقت له پاره دخلکو په مخکې قسمونه خوري چې مافلانکي سره د اوبه کار کړی دی او دهغه مې داکار کړی دی، ايا داسې کس سره معاملات کول، دهغه سره ناسته پاسته او هغه پسې لمونځ کول جائز دي او که نه؟ د قران مجيد او احاديثو په رڼا کې دې باره کې څه حکم دی؟ جواب بيان کړئ.

جواب: دغه سړی گناهگار مسلمان دی، هغه سره د دوستي تعلق ساتل خونه دي پکار، خود يو مسلمان چې کوم حقونه دي، مثلاً: دناروغ پوښتنه کول او د جنازې لمونځ وغيره هغه ادا کول پکار دي او که چيرې طاقت وي او د فايدي څه اميدوي؛ نو دهغه د گناهونو د بچ کولو کوشش پکار دی، داسې کس پسې لمونځ کول مکروه تحریمي دي.^{۱۱}

غلطي معاف کول يا بدله اخيستل

سوال: که چيرې زموږ يو مسلمان ورور څه غلطي وکړي؛ نو ايا موږ ته دهغه غلطي معاف کول پکار دي، يا دهغه نه بدله اخيستل؟

جواب: معاف کول يې افضل دي^{۱۲} او شرعي حدود کې دننه دهغه بدله اخيستل هم جائز دي.^{۱۳}

^۱ [واما الفاسق فقد عللوا کراهة تقديمه بأن لايهتم لأمر دينه (فتاوی شامی ج: ۱ ص: ۵۶۰، باب الإمامة)۔
^۲ [عن أبي هريرة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: مانقصت صدقة من مال وما زاد الله عبداً بعفو إلا أعزا وما تواضع أحد لله إلا رفعه الله وفي شرح المسلم: قوله صلى الله عليه وسلم: وما زاد الله عبداً بعفو إلا أعزا فيه أيضاً وجهان أحدهما أنه على ظاهره وإن من عرف بالعفو والصفح ساد وعظم في القلوب وزاد عزه وأكرامه والثاني أن المراد أجره في الآخرة وعزه هناك (شرح النووي على صحيح المسلم ج: ۲ ص: ۳۲۱، باب استحباب العفو والتواضع)۔

^۳ [وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةً مِثْلَهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ (الشورى ۴۰) أيضاً: وفي التفسير: والمعنى أنه يحب إذا قبلت الإساءة أن تقابل بمثلها من غير زيادة (تفسير نسفي ج: ۳ ص: ۲۵۸، طبع دار ابن كثير).

د اصلاح په نيت باندې دوستي كول

سوال: سوال دادی چې زما يو دوست دی دهغه نوم ،،ايم اے اے شاه،، دی. هغه دیوبنده خاندان سره تعلق ساتي، مایه هرځای کې دهغه دوست مددکړی دی او هغه مې د حضرت محمد ﷺ په ښودل شوې لار باندې روان کړ او ښه د ډیروخت پورې په صحیح لار باندې روان و، خواوس هغه په غلطه لار باندې روان شوی دی او ټول ښار کې بدنام شو، تاسو ووايي چې ایا زه دهغه سره دوستي وساتم او که نه؟

جواب: که چیرې دهغه د اصلاح نیت له پاره دهغه سره دوستي وساتئ؛ نو صحیح ده، ګڼي دهغه نه جدا شئ، چې دهغه د غلطیو له وجې تاسو بدنام نه شئ.

ایا په قرض دار سړي باندې قرض ورکونکی کس څه کار کولی شي؟

سوال: انسان دیوبل نه پرته ګذاره نه شي کولی، په خاص ډول دورونو خویندو، خپلوانو او دوستانو، اوس هغوی ته قرض ورکولونه وروسته د مجبوري په حالت کې دهغوی نه څه کار اخیستل کیږي او که نه دابه سود کې داخل وي؟ دیو بزرګ باره کې راځي چې چاته د قرض ورکولونه وروسته به لمر کې دهغه د کور په سوري کې هم نه ګرځیدو او فرمایلي و چې دا سود دی خوموږ د پورته بیان شوي خلکو نه پرته ګذاره نه شو کولی.

جواب: په خپلو خپلوانو باندې چې کوم کارونه موږ د قرض ورکولونه پرته هم کولی شو، هغه کارونه سود نه دي او که چیرې دغه کار ترې د قرض له وجې اخیستل کیږي؛ نو دابه هم یو قسمه سودوي د بزرګ د کومې کیسې طرف ته چې تاسو اشاره کړې ده، هغه بزرګ زموږ امام ابوحنیفه (رحمته الله علیه) دی، خود هغوی دا عمل د تقوا له وجې و^{۱۱}، دفتوا له وجې نه.

،، ستا قرآن باندې متیازې وکړم ،، د داسې ویونکې ښځې شرعي حکم

سوال: زما ښځې ماته وویل چې ستا په قرآن باندې متیازې وکړم، ددې واقعي له وجې دهغې په ایمان او نکاح باندې څه اثر پریوت؟

جواب: ستا ښځه ددې الفاظو له وجې مرتده شوه او ستا د نکاح نه ووت، که چیرې هغه توبه وکړي؛ نو دوباره ایمان راوړلو وروسته یې تاسو سره نکاح کیدای شي.

توبه بار بار ماتول

سوال: زه یوې ناروغۍ کې مبتلایم، ډیر ځله مې توبه کولونه وروسته ماته کړه، ایا زما د بار بار توبه ماتولو باوجود به زما توبه قبلېږي؟

۱ [حدائق الحنفية ص: ۷۲، از مولوی فقیر محمد جهمی، طبع مکتبه حسن سهیل (لاهور).]

جواب: په رښتوني زړه باندې توبه وکړئ، الله تعالى دې زموږ گناهونه معاف کړي، د سلو کلونو کافرهم که چيرې د الله تعالى په دربار کې توبه وکړي؛ نو الله تعالى يې معاف کړي، له دې وجې خفه کيدل نه دي پکار، باقي دناروغيو علاج کوي، الله تعالى به درته شفا درکړي.

❖ سلام او مصافحه ❖

په اسلام کې د سلام کولو اهميت

سوال: په اسلام کې سلام کول يا د سلام جواب ورکول اهميت لري، ايا مسلمان ته په سلام ويلو کې مخکې کيدل پکار دي، که يوازې د مسلمان د سلام جواب ورکول پکار دي، ايا غير مسلم ته هم د سلام جواب ورکول پکار دي؟

جواب: سلام اچول سنت دي او دهغه جواب ورکول واجب دي^[۱]، څوک چې لومړی سلام وکړي هغه ته شل (۲۰) نيکۍ ملاويږي او جواب ورکولو والا ته لس (۱۰) غير مسلم ته دې په ابتدا کې سلام ونه ويل شي او که هغه درته سلام وکړي؛ نو په جواب کې دې يوازې "وعليکم" ورته وويل شي^[۲].

د سلام په وخت په تندي باندې لاس کيښودل او ښکلول

سوال: په اسلام کې د ملاقات مسنونه طريقه څه ده؟ تندي پورې لاس اوچتول سرلږ ښکته کول او سلام کول څنگه دي؟ او په ځينو ملاقاتونو کې ليدل شوي دي چې د غاړې ورکولو په وخت په تندي يا په غوږ ښکلولي، دا جائز دي يا ناجائز؟

جواب: د سلام په وخت په تندي باندې لاس کيښودل يا ښکته کيدل صحيح نه دي، بلکې بدعت دي، د مصافحي اجازه ده^[۳] او د تعظيم يا مينې په ډول د ښکلولو هم اجازه ده^[۴].

[۱] إن السلام سنة واستماعه مستحب وجوابه أي رده فرض كفاية وإسماع رده واجب (رد المحتار ج: ۶ ص: ۴۱۳)

[۲] عن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذا سلم عليكم أهل الكتاب فقولوا: وعليكم (بخاري ج: ۲ ص: ۹۲۵، باب كيف الرد على أهل الذمة السلام).

[۳] عن عطاء الخراساني أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: تصافحوا يذهب الغل (مشكوة ج: ۲ ص: ۴۰۳) (كالمصافحة) أي كما تجوز المصافحة لأهامة قديمة متواترة لقوله عليه السلام من صافح أخاه المسلم وحرك يده تناثرت ذنوبه (رد مختار ج: ۶ ص: ۳۸۱، كتاب الحظروا الإباحة، باب الإستبراء وغيره).

[۴] عن ذارع وكان في وفد قيس قال: لما قدمنا المدينة فجعلنا نتبادر من رواحنا فنقبل يد رسول الله صلى الله عليه وسلم ورجله (مشكوة ج: ۲ ص: ۴۰۲) ولأبأس بتقبيل يد الرجل العالم.. [بقية په راروانه صفحه..]

په يولاس مصافحه سنت ده که په دواړو؟

سوال: مصافحه په يولاس سره کيږي يا په دواړو لاسونو سره سنت ده؟ په حديث کې ثبوت راته را کړئ.
جواب: په صحيح بخاري (ج: ۲، ص: ۹۲۶) کې حضرت ابن مسعود رضي الله عنه ارشاد مبارک دی: "علمني النبي ﷺ التشهد وكفى بين كفيه".

ترجمه: ماته حضور پاک ﷺ التحيات ونبودله او داسې يې ونبودله چې زمالاس د حضور پاک ﷺ د دواړو لاسونو په مينځ کې و.

امام بخاري (رحمته الله عليه) دا حديث د "باب المصافحه" لاندې ذکر کړی دی اودهغه متصل د "باب الاخذ باليدين" عنوان يې قائم کړ او دا حديث يې مکرر ذکر کړی دی، چې له هغه نه ثابتيږي چې په دواړو لاسونو سره مصافحه کول د حضور پاک ﷺ سنت مبارک دي. دې نه پرته دمصافحه روح، څنگه چې شاه ولي الله دهلوي (رحمته الله عليه) په ليکلو فرمايلي دي:
 "خپل مسلمان ورور سره په محبت سره ملاویدل، په خپلوکې دمحبت او مينې اظهار دی" ^(۱) (حجة الله البالغة ص: ۱۹۸).

او که په فطرت سره وکتل شي؛ نوښکاره به محسوسه شي چې په دواړو لاسونو سره مصافحه کولوکې دخپل مسلمان ورور تواضع، عاجزي، ألفت، محبت او دمينې داسې کيفيت په کې مندل کيږي، چې هغه په يولاس سره مصافحه کولوکې نه موندل کيږي.

دسهار او ماسپښين په لمانځه کې دلمونځ

کونکو خپلوکې مصافحه کول

سوال: دسهار او ماسپښين په لمانځه کې موجود لمونځ کونکي په خپلوکې او امام صاحب سره مصافحه (لاس ملاول) کوي، چې دا دحضور پاک ﷺ دسنت په نسبت سره ثواب دی، داهم علماء فرمايي چې حضور پاک ﷺ به معانقه او مصافحه برابر کوله، په دې سلسله کې چې کوم احاديث دصحابه کرام رضي الله عنهم وي هغه هم وليکئ اودشکريې موقع را کړئ!

...بقية د ترمخ... والمتورع على سبيل التبرك وتقبل رأسه أرى العالم أجود (درمختار ج: ۶ ص: ۳۸۳) أيضًا: قال الإمام العيني بعد كلام فعلم إباحة تقبيل اليد والرجل والرأس والكشح كما علم من الأحاديث المتقدمة إباحته على الجهة وبين العيين وعلى الشفتين على وجه المبرة والإكرام (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۳۸۰، كتاب الحظرو الإباحة، باب الاستبراء وغيره).

['وذلك لأن التبشيش فيما بين المسلمين وتوادهم وتلاطفهم وإشاعة ذكر الله فيما بينهم يرضى به الرب العلمين]

جواب: سلام او مصافحه د هغو خلکو له پاره مسنونه ده چې څوک د بهرنه مجلس ته راشي، دسهار او ماسپینین نه وروسته دسلام او مصافحه کوم رواج تاسو لیکلی دی، دحضور پاک ﷺ او صحابه وو کرام رضی الله عنهم په وخت کې ددې معمول نه و، لهذا دا رواج بدعت دی.^{۱۱}

یوې غیر محرمې ښځې ته سلام کول

سوال: دیو غیر محرم سړي یوې غیر محرمې ښځې ته سلام کول جائز دي او که نه؟ یاد سلام جواب ورکول ضروري دي؟

جواب: که په زړه کې دغلطې وسوسې اندیښنه وي؛ نو جائز نه دي، ګني صحیح دي، خودخوان هلک او اینجلی په خپلو کې سلام کولو سره دغلطو خیالاتو پیداکیدو اندیښنه ده، ځکه دامنغ دي^{۱۲}، البته دډیر عمروالابوډی ښځې ته سلام کولی شئ!

د نامحرمه ښځې دسلام جواب ورکول شرعا څنګه دي؟

سوال: ښځې ته نامحرم سړی سلام نه شي کولی، که ښځه لومړی سلام وکړي؛ نو جواب دې ورکړل شي او که نه؟ زما په کارو غیره کې اکثر داسې کیږي چې مختلف کورونو ته تلل راځي، ځینې ښځې زه او هغوی مایېژني، ګویا چې موږ دسلام ونکړو خواول خو هغه ښځې پرده نه کوي، دویم دا چې دکوم کار له پاره چې زه د هغوی کور ته تللی یم په هغو باندې خبرې اترې کیږي، لهذا داپوښتنه کول دي چې داسې ښځې ته دې سلام و شي او که نه؟ یادې ورته دسلام جواب ورکړل شي او که نه؟

جواب: ځوانانوا اینجلیو ته سلام کول جائز نه دي، که هغوی سلام وکړي؛ نو په زړه کې دې جواب ورکړل شي^{۱۳} دنامحرمه سړیو او ښځو یو بل په مخکې بې پردې راتلل جائز نه دي^{۱۴} او که یو سړی د معاشرې دفساد له وجې په دې کې مبتلا وي؛ نو ددې نه سوا نور څه کولی شي چې هغه دې استغفار کوي.

^۱ [و اما ما اعتاده الناس من المصافحة بعد صلاة الصبح والعصر فلا أصل له في الشرع] (شامی ج: ۶ ص ۳۸۱)
^۲ [ولا يكلم الأجنبية إلا عجزاً إذا عطست أو سلمت فيشمتها ويرد السلام عليها وإلا لا] (درمختار) - وإلا تكن عجزاً بل شابة لا يشمتها ولا يردها السلام بلسانه وإذا سلمت المرأة الأجنبية على رجل إن كانت عجزاً رد الرجل عليها السلام بلسانه بصوت تسمع وإن كانت شابة رد عليها في نفسه (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۳۶۹، کتاب الحظر والإباحة).

^۳ [أيضاً].

^۴ [يا أيها النبي قل لأزواجك وبناتك ونساء المؤمنين يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ] (الأحزاب: ۵۹) أيضاً: وتمنع المرأة الشابة من كشف الوجه بين رجال لئلا يهتدوا به عورة بل لخوف الفتنة وفي الشرح: والمعنى تمنع من الكشف لخوف أن يرى الرجال وجهها فتقع الفتنة لأنه مع الكشف قد يقع النظر إليها بشهوة (ردالمحتار ج: ۱ ص: ۴۰۶)

يو خاص سړي ته سلام اچونکي ته د سلام جواب ورکول

سوال: زه په يوه کمپنۍ کې ملازم یم اوزماسره نورډيرملگري هم کار کوي او يوسړی د بهرنه راځي او يوسړی مخاطب کوي سلام ورته کوي او کوم سړی چې هغه مخاطب کړ هغه په هغه وخت د ډير مصروفيت له وجې سره د سلام جواب ورنکړي؛ نو ايا دهغه سلام جواب موږ چې کوم نور موجود يو، ورکولی شو او که نه؟ که موږ هم د سلام جواب ورنکړو: نو هغه سړی موږ ټولو ته بدې ردې ووايي او لارشي.

جواب: په مجلس کې دې يو خاص سړي ته په خطاب کولو سلام ونکړل شي، کله چې يوڅو کسان په يوځای کې موجود وي او د بهرنه يو کس راشي سلام وکړي، په هغو خلکو کې که څه کسان دهغه د سلام جواب ورکړي؛ نو د جواب حق ادا کيږي، ځکه تاسو خلکو ته د سلام جواب ضرور ورکول پکار دي.^{۱۱}

د مسلمان او غير مسلم بنځې او سړي په خپلو کې مصافحه کول څنګه دي؟

سوال: که بنځه مسلمانان وي او سړی غير مسلم، يا سړی مسلمان وي او بنځه غير مسلمه: نو په داسې صورت کې په خپلو کې مصافحې له پاره اسلام کې څه گنجائش شته؟

جواب: نه!^{۱۲}

غير مسلم ته سلام کول او دهغه د سلام جواب ورکول

سوال: نن سبا گډه وده معاشره ده، چې په هغه کې غير مسلم هم دي، خلک هغوی ته هم سلام کوي، غير مسلم هم سلام کوي، چې دهغه جواب هم ورکول کيدای شي، دا راته ووايئ چې غير مسلم ته سلام کول او د سلام جواب ورکول د کتاب او سنت په رڼا کې د حديث په نزد منع دي يا يوازې اخلاقي ډول منع دي؟ ايا داسې يو حديث موجود دی چې دهغه لاندې يې منع فرمايلې وي چې غير مسلم ته دې سلام او دهغه جواب ورنکړل شي؟

جواب: سلام يوه دعاهم ده او د اسلام شعار (نښه) هم، ځکه دې يو غير مسلم ته "السلام عليكم" ونه ويل شي او که هغه درته سلام ووايي؛ نو دهغې په جواب کې يوازې "وعليکم" دې وويل شي، دا مضمون په حديث شريف کې راغلی دی: **عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَقُولُوا: وَعَلَيْكُمْ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.** ("مشکوٰه ص: ۳۹۸).

[۱] عن علي بن أبي طالب قال: يجزئ عن الجماعة إذا مروا أن يسلم أحدهم ونجزي عن الجلوس أن يرد أحدهم (مشکوٰه ج: ۲ ص: ۳۹۹، باب السلام، الفصل الثاني).

[۲] (إلّا من أجنبية) فلاجل مس وجهها وكفها (درمختار ج: ۶ ص: ۳۶۷، كتاب الخطر والإباحة، طبع سعيد).

ترجمه: حضرت انس رضی اللہ عنہ نه روایت دی چې حضور پاک صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلي: چې کله اهل کتاب تاسوته سلام وکړي؛ تاسو ورته په جواب کې "وعليکم" وایئ: (صحیح بخاری مسلم).

موروپلاریا یوبزرگ (مشر) سره په ښکته کیدو سره ملاویدل

سوال: موروپلاریا یوبزرگ سره په ښکته کیدو سره ملاویدل جائز دي؟
جواب: د ښکته کیدو حکم نه شته.^[۱]

دیو مشر تعظیم کولو له پاره دریدل

سوال: ماډیرخل په اخبار (جنگ) کې "د فرمان رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم" د عنوان لاندې په شائع کیدو والا حدیثونو کې یو حدیث مې ویلی دی، هغه په دې الفاظو سره دی، چې یوخل د صحابه کرام رضی اللہ عنہم په محفل کې حضور پاک صلی اللہ علیہ وسلم تشریف راوړ: نو صحابه کرام (هم) دهغه په احترام کې ودریدل، چې په هغه باندې حضور پاک صلی اللہ علیہ وسلم سخته ناخوښي وفرمایله اود خپل احترام له پاره یې دریدل منع کړل.

اوس صورت حال داسې دی چې نن سبا ډیر خلک استاذان یا بزرگان یا بیاپه غټو عهدو باندې لگیدلې د حکمرانانو خلک په احترام کې په ولاړې سره استقبال کیږي، د حدیث مبارک حقیقت نه خوانکار ممکن نه دی، خوشاید چې موږ د کمې پوهې والا خلک ددې صحیح تشریح نه وي کړي، لهذا ستاسوبه ډیره مهرباني وي ددې خبرې مکمل وضاحت وفرمایئ چې ایا که هر شان کس (که هغه موږو پلاروي یا د ملک صدر دې ولې نه وي) له پار (ددې حدیث په رڼا کې) دریدل جائز نه دي؟ یا باید ددې حدیث شریف مفهوم څه بل دی؟

جواب: دلته دوه شیان بیل بیل دي، یو دا چې دچا دا خواهش ساتل چې خلک دهغه په راتلو باندې ودریږي، دا د متکبرو خلکو نشاني ده او په حدیث کې ددې ډیر مذمت راغلی دی، ارشاد مبارک دی: "کوم سړی چې په دې خبرې سره خوشالېږي چې خلک دې دهغه له پاره سیده ودریږي، هغه ته پکار دي چې خپله ټيکانه ځان ته په دوزخ کې جوړه کړي." (مشکوٰۃ ص: ۳، ۴ بروایت ترمذی و ابو داؤد).^[۲]

ځینې متکبر افسران دخپلو ماتحتوله پاره قانون جوړوي چې هغوی دې دهغه په تعظیم کې دریږي او که څوک داسې ونکړي؛ نو دهغه شکایت کیږي، په هغه ملامته ویل کیږي

^[۱] عن أنس قال: قال رجل يا رسول الله الرجل منا يلقي أخاه أو صديقه، أينحنى له؟ قال: لَأ، قال: أفيلزمه ويقبله؟ قال: لَأ، قال: أفياخذ بيده ويصافحه؟ قال: نعم رواه الترمذی (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۴۰۱، باب المصافحة والمعانقة).

^[۲] قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من سرّه أن يتمثل له الرجال فليتبوأ مقعده من النار (مشکوٰۃ ص: ۴۰۳).

اودهغه ترقي ختموي، داسې افسران پرته له شکه ددې ارشاد نبوي ﷺ مصداق دي چې: "هغوی ته پکار دي چې خپله ټيکانه دوزخ کې جوړه کړي".
 اويو داچې يودوست ملگری، بزرگ اودخان غټ داحترام اومحبت له پاره دخلقو پخپله دريدل، دا جائز بلکې مستحب دي په حديث کې دي چې حضرت فاطمې ؓ حضور پاک ﷺ ته تشريف راوړ؛ نو حضور پاک ﷺ دهغې په راتلوسره ودریده، دهغې لاس نيسي بنکلوي يې اوهغه په خپل ځای کينوي اوچې کله حضور پاک ﷺ هغوی ته تشريف فرمايي؛ نو هغه هم دحضور پاک ﷺ په راتلو باندې دريږي، دحضور پاک ﷺ لاسونه مبارک نيسي او بنکلوي يې اوحضور پاک ﷺ په خپل ځای کينوي. (مشکوٰه ص: ۴۰۲) ^(۱) دا ولاړه، دمحبت ولاړه وه.
 په يوه موقع باندې حضور پاک ﷺ دحضرت سعدبن معاذ ؓ په باره کې حضرات انصار ؓ ته فرمايلي و: "قوموا الى سيدکم! متفق عليه." (مشکوٰه ص: ۴۰۳).

يعنې "خپل سردار ته وديږئ" دا ولاړه داکرام له پاره وه. ^(۲)
 په يو حديث کې دي چې حضور پاک ﷺ په جومات کې زموږ سره تشريف فرماوو زموږ سره يې خبرې کولې، بياچې کله هغه ودرید؛ نوموږ به هم ودریدو اوترهغې وخت پورې به ولاړ وو ترڅو پورې چې به حضور پاک ﷺ په ازواج مطهراتو کې ديوې په کورته نه و داخل شوی. (مشکوٰه ص: ۴۰۳) ^(۳)

دا ولاړه دتعظيم او جلال له پاره وه، ځکه دمريدانو دعلماوو له پاره، دشاگردانو استاذانوله پاره اود ماتحتو دمشرانو حکمرانانو له پاره دريدل، که دهغو مقصد اوتعظيم اواجلال يا محبت او ادب وي؛ نو مستحب دي، خوچې دچاله پاره خلک دريږي دهغه په زړه کې دا خواهش نه دی پکارچې خلک دې ودریږي. ^(۴)

^(۱) [عن عائشة قالت: ما رأيت أحداً كان أشبه سماً وهدياً ودلاً وفي رواية حديثاً وكلاماً برسول الله صلى الله عليه وسلم من فاطمة كانت إذا دخلت عليه قام إليها فأخذ بيدها فقبلها وأجلسها في مجلسه وكان إذا دخل عليها قامت إليه فأخذ بيده فقبلته وأجلسته في مجلسها رواه أبو داود (مشکوٰه ص: ۴۰۲، باب المصافحة والمعانقة، الفصل الثاني).]

^(۲) [(قوموا إلى سيدكم) قيل أي لتعظيمه ويستدل به على عدم كراهته .. إلخ (مرقاة شرح مشکوٰه ج: ۸ ص: ۴۷۳)
^(۳) [عن أبي هريرة قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يجلس معنا في المسجد يحدثنا فإذا قام قمنا قياماً حتى نراه قد دخل بعض بيوت أزواجه (مشکوٰه ص: ۴۰۳، باب القيام، الفصل الثالث).]

^(۴) [(قوله يجوز بل يندب القيام تعظيماً للقادم) أي إذا كان ممن يستحق التعظيم وفي مشكل الآثار القيام لغيره ليس بمكروه لعينه إنما المكروه محبة القيام لمن يقام له، فإن قام لمن لا يقام له لا يكره فتاوى شامى ج: ۶ ص: ۳۸۴).]

امام صاحب سره په ښکته والي سره مصافحه کول

سوال: خاص کړدجمعی لمانځه وروسته او عموماً چې کله لمونځ ختمیږي؛ نو ډیر لمونځ کونکي امام صاحب سره مصافحه کوي او په دې دوران کې هغو ښکته کیږي لکه درکوع په شان مشابه کیږي او امام صاحب په دې باندې هیڅ اعتراض نه کوي، ایا دا سنت دي چې امام صاحب سره دې په ښکته والي سره مصافحه و شي؟

جواب: د مصافحه کولو په وخت ښکته کیدل نه دي پکار.^(۱)

د جوړو کراتي سینتر په سلام کې د ښکته والي قانون د شریعت خلاف دی

سوال: په لاندې ذکر شوې مسئله کې د اسلامي شریعت قانون پکار دی: موږ یو خوطالب علما د جوړو کراتي په یوسنتر کې تیرینګ حاصلوو، زموږ د تیرینګ دا اصول دي چې کله هم طالب علم په سینتر کې داخلېږي؛ نو هغوی دخپلو استاذانوو غیره په مخکې لاسونه خلاص پرېږدي او دومره ښکته کیږي څنګه چې په لمانځه کې درکوع حالت وي، زموږ سینتر ته ځینې وخت غیر ملکي او غیر مسلمه استاذان هم راځي او د تیرینګ د اصولو مطابق موږ ته دهغوی په مخکې هم ښکته کیدل راځي، موږ په دې مسئله کې احتجاج هم وکړ چې اسلام ددې اجازه نه ورکوي، استاذانو وویل چې که تاسو د قرآن او حدیث په رڼا کې دلائل وړاندې کړئ؛ نو دا قانون ختمیدای شي چې د اسلام حکمونو خلاف ورزي نه وي، تاسو ته درخواست دی چې که اسلام په مخکې ذکر شویو صورتونو کې د چاپه مخکې د ښکته کیدو اجازه نه ورکوي؛ نو دهغه وضاحت وکړئ چې موږ خپل استاذان راضي کړو.

جواب: ستاسو د تیرینګ دا اصول چې سینتر ته د داخلیدو په وخت یاد بهرنه راتلو والو استاذانوو غیره په مخکې درکوع په شان ښکته راځي، شرعي نقطه نظر سره دا صحیح نه ده، نبی کریم ﷺ د سلام کولو په وخت د ښکته کیدو نه منع فرمایلي ده، څه وکړل شي چې مستقل ډول باندې د استاذانو د تعظیم له پاره دهغوی په مخکې ښکته کیدل او رکوع کول جائز وي، په حدیث شریف کې دي، چې دهغه مفهوم دی د حضرت انس رضی الله عنه نه روایت دی چې: یوسری د نبی پاک ﷺ نه معلوم کړل چې کله یوسری خپل ورور یا دوست سره ملاو شي؛ نو دهغه په مخکې ښکته کیدل جائز دي؟

[۱] عن أنس قال: قال رجل يا رسول الله الرجل منا يلقي أخاه أو صديقه، أينحن له؟ قال: لا، إلخ (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۴۰۱، باب المصافحة والمعانقة) وفي فتاوى الهندية: الإنحناء للسلطان أو لغيره مكروه لأنه يشبه فعل الجوس كذا في جواهر الأخلاط ويكره الإنحناء عند التحية وبه ورد النهي كذا في التمراتشي (فتاوى هندية ج: ۵ ص: ۳۶۹)۔

حضور پاک ﷺ وفرمايل نه: (مشکوٰۃ ص: ۴۰۱، بروایت ترمذی).^(۱)

په مجوسيانو کې هم دا طريقه وه چې هغوی به د بادشاهانو، اميرانو او افسرانو په مخکې بنکته کيدل، په اسلام کې دا کار ناجائز وگرځول شو، د تيريننگ ذکرشوي اصول د اسلامي احکامو خلاف دي، لهذا د زمدار حضراتو ته پکار دي چې هغه ددې نه انکار وکړي، ځکه چې د خدای په ناراضي کې د مخلوق اطاعت جائز نه دی.^(۲)

په جومات کې لوړ (اوچت) اواز سره سلام کول

سوال: په جومات کې لوړ اواز سره "السلام عليكم" ويل پکار دي اوکه نه؟ ځکه چې "السلام عليكم" ويلوسره د لمونځ کونکو توجه د سلام طرف ته شي او په سنتونو يا نفلونو کې خلل راشي او په جومات کې لوړ اواز سره د سلام جواب ورکول پکار دي اوکه نه؟

جواب: په داسې په لوړ اواز سره دې سلام نه ويل چې په هغه سره لمونځ کونکو ته تکليف وي، البته که څوک فارغ ناست وي؛ نو په نزدې راتلوسره دې ورته سلام وشي.^(۳)

د السلام عليكم په جواب کې السلام عليكم ويل

سوال: په دور حاضر کې چيرته چې نوي فيشنونه په وجود کې راغلي دي، هلته يونوی فيشن د اهم عام کيږي چې کله دوه سړي په خپلو کې ملاقات کوي؛ نو دواړه "السلام عليك وايي، په جواب کې "وعليکم السلام" څوک هم نه کوي، افسوس خوددې خبرې دې چې د لمونځ کونکو اکثريت هم د افیشن په تيزي سره خپلوي، پته نه شته ولی خلک په "وعليکم السلام" ويلو کې راغونډيږي اودا گڼي چې په وعليکم السلام ويلوسره دهغوی په وقار کې څه کمي به راشي.

جواب: په وعليکم السلام ويلو کې بدیت نه شته، بلکې کوم سړی چې په السلام عليكم کې مخکې شي، دهغه په جواب کې "وعليکم السلام" ويل واجب دي،^(۴) د غلط راجح اصلاح دا

^۱ [عن أنس قال: قال رجل يارسول الله الرجل من ألقى أخاه أو صديقه، أينحنى له؟ قال: لا، إلخ (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۴۰۱، باب المصافحة والمعانقة).]

^۲ [عن النّوّاس بن سميّان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۳۲۱، كتاب الإمارة، الفصل الثاني).]

^۳ [وصرح في الضياء وحاصلها أنه يأثم بالسلام على المشغولين بالخطبة أو الصلاة أو قراءة القرآن أو مذاكرة التعليم.... إلخ (رد المحتار ج: ۱ ص: ۶۱۸، مطلب المواضع التي يكره فيها السلام).]

^۴ [قلت: فهذا مع ما مرفيد اختصاص وجوب الرد بما إذا ابتداء بلفظ السلام عليكم أو سلام عليكم وقدمنا أن للمجيب أن يقول في الصورتين..... ومفاده أن ما صلح للإبتداء صلح للجواب... إلخ رد المحتار ج: ۶ ص: ۴۱۶].

کيدای شي چې که دواړه په يوځای سلام ووايي؛ نودواړه دې ديوبل په جواب کې "وعليکم السلام" ووايي اوکه يولومړی "السلام عليکم" ووايي؛ نو دويم دې يوازې "وعليکم السلام" ووايي^{۱۱}

د ټي وي اوریديو په خبرونو کې د بنځې د سلام جواب ورکول

سوال: په ټي وي او ريډيو باندې خبرونونه مخکې نيوز ريډيو (بنځې) سلام کوي، څنگه چې تاکيد شوی چې د سلام جواب ورکول پکار دي، ايا هغه بنځې کومې چې سلام کوي، دهغه جواب ورکول پکار دي؟ که نه دی؛ نوولې؟ او که جواب ورکول پکار دي؛ نو دهغه دليل؟ اميد دی په تفصيلي جواب سره زما اود نورو ډيرو مسلمانانو مسئله به ختمه کړي!

جواب: زما په نزد خود بنځې په ټي وي اوریديو باندې راتلل شرعا گناه ده، ځکه چې دا بې پردگي او بې حيايي ده، دهغوی د سلام جواب ورکول هم د نامحرم له پاره ناجائز دي.

د قرآن پاک تلاوت کونکي ته سلام کول

سوال: کله چې يو سړی د قرآن پاک تلاوت کوي، په داسې حالت کې هغه ته سلام کولی شي اوکه نه؟ که سلام ورته وکړي؛ نو ايا په هغه باندې جواب ورکول واجبېږي؟

جواب: هغه ته دې سلام ونکړل شي او دهغه په ذمه د سلام جواب ورکول ضروري نه دي.^{۱۲}

د اختر په ورځ يوبل سره غاړه ورکول شرعا څنگه دي؟

سوال: داختر په ورځ خلک دخوشالي اظهار له پاره يوبل سره ملاوېږي، په شريعت کې ددې څه حيثيت دی؟ دا سنت، متسحب يا بدعت دی؟

جواب: په اختر کې يوبل سره ملاويدل خوڅه ديني، شرعي شی نه دی، دخوشالي اظهار يو رسم دی، داسنت گنجل صحيح نه دي اوکه يوسړی دا دثواب کاروگنې؛ نو پرته شک دابدعت دی، خوکه دثواب کار يا ضروري يې ونه گنې يوازې دمسلمان دزړه دخوشالولو له پاره يورسم ادا کړل شي؛ نو اميد دی گناه به نه کيږي.

داختر نه وروسته مصافحه او معانقه

سوال: دمصافحې او معانقې فضيلت نه انکار نه شته، خوددې داختر ورځې سره څه خصوصيت دی؟ په يوکور کې اوسيدونکي داختر لمونځ کولونه وروسته مصافحه يا معانقه

^۱ [ويسلم الماشي على القاعد..... وإذا التقيا لأفضلهما يسبقهما، فإن سلما معايرد كل واحد... إلخ (ردا مختار ج: ۶ ص: ۴۱۶، كتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، طبع سعيد).

^۲ [صرح الفقهاء بعدم وجوب الرد في بعض الموضع..... والمشتغل بقراءة القرآن (ردا مختار ج: ۱ ص: ۶۱۸)]

کوي، ايا زموږ نبي حضرت محمد ﷺ اوصحابه کرام ﷺ داختر لمونځ کولو نه وروسته هم داسې کول؟

جواب: داختر نه وروسته مصافحه يا معانقه کول محض يورواجي شی دی شرعا ددې څه اصل نه شته، د حضرت محمد ﷺ اود صحابه کرام ﷺ نه ثابت نه دي، ځکه دا د دين خبره گڼل بدعت دی، خلک په دې ورځ يوبل سره ملاویدل داسې ضروري گڼي چې که څوک په دې رواج باندې عمل ونکړي؛ نو هغه بد گڼي، ځکه دا رسم د ترک کولو لائق دی.

جنډې ته سلام

سوال: په سکولونو کې سهار د اسمبلۍ کولو په وخت د ترانې نه وروسته جنډې ته سلام کېږي، دا ترکوم حده پورې غلط يا صحيح دی؟ ياداد خپل وطن سره دمحبت علامت دی؟

جواب: جنډې ته سلام کول غير شرعي رسم دی، دا بدلول پکار دي، وطن سره محبت خود ايمان علامت دی، خود محبت د اظهار دا طريقه دکفارو ايجاد دی، مسلمانانوته دکفارو تقلید کول جائز نه دي.^(۱)

د کوم سړي چې اسلام معلوم نه وي دهغه د سلام جواب

سوال: زه په يومحفل کې کينم، هغه محفل ته داسې سړی راغی چې دهغه متعلق ماته سوفیصد پته ده چې دا سړی د غير مسلمه ملکونو سره تعلق ساتي، خوماته دا معلومه نه ده چې ايا داسلمان دی يا غير مسلم؟ نوپه دې باره کې دا وليکئ چې زه هغه ته "السلام عليكم" جواب په "وعليکم السلام" سره ورکول یشم او که نه؟

جواب: دهغه "السلام عليكم" ويل خوپه ظاهره دهغه د مسلماني علامه ده، که مکمل گمان دې وي چې داسلمان دی؛ نو "وعليکم السلام" سره جواب ورکول پکار دي؛^(۲) څوکه دهغه مسلمان کيدل دې زړه ته ونه لگيږي؛ نو يوازې "وعليکم" دې ورته وويل شي.^(۳)

دمشربزرگ تعظيم له پاره دريدل

سوال: مایو حديث ويلي و چې په يوځای يوڅو صحابه کرام ﷺ ناست و چې نبي اکرم ﷺ دهغوی خوا ته ورسيد، چې حضور پاک ﷺ يې وليد؛ نو هغه صحابه کرام ﷺ ودریدل، چې په هغه حضور پاک ﷺ وفرمايل: کينئ، کينئ، تعظيم يوازې خدای سره بنایي، که دا حديث

^(۱) [لا تشبهوا باليهود ولّا بالنصارى (ابن ماجه ص: ۹۹)۔

^(۲) [وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوْهَا (النساء: ۸۶)۔

^(۳) [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا سَلِمَ عَلَيْكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَقُولُوا وَعَلَيْكُمْ (بخاری ج: ۲ ص: ۹۲۵)۔

صحیح دی؛ نو... ۱: استاذ چې کله کلاس (صنف) کې داخلېږي؛ نو استاذ ته په کتلو هلکان درېږي.
 ۲: کله چې په یو آفس کې افسر داخلېږي؛ نو ټول کارکنان هغه ته کتلوسره درېږي.
 ۳: فوجي افسر هم خپلو افسرانو په کتلوسره درېږي او سلوټ کوي.
 ددې حدیث په رڼا کې دا ټول حرکتونه صحیح دي یا دا ختمول پکار دي؟ ستاسوبه ډیره مهرباني وي د ټولو مسائلو جواب راکړئ، د شکر یې موقع راکړئ!
جواب: د مشرتعظیم کولوله پاره دریدل جائز دي، خود مشر په زړه کې دا خیال نه دی پکار چې خلک دې دهغه له پاره ودرېږي، حضور پاک ﷺ به ذاتي طور باندې دا خواهش نه و چې خلک دې دهغه د تعظیم له پاره ودرېږي، ددې حدیث پاک همدا محمل دی.^(۱)

په سلام کې مخکې کیدل افضل دي

سوال: په اسلام کې سلام کول یو افضل کار ګرځول شوی دی، اول سلام کولوواله پاره زیات ثواب دی، په عام ډول کتل شوي دي چې ځینې خلک سلام اول کولو کې احتراز کوي، ځینې عالمان مې هم لیدلي دي، هغوی د سلام جواب ورکوي، خومخکې کیږي کله هم نه، په دې باره کې شرعي حکمونه څه دي؟

جواب: په سلام کې مخکې کیدل افضل دي، د عالم له پاره هم او دنورو له پاره هم.^(۲)

ایا سلام نه اچونکي ته سلام کول ضروري دي؟

سوال: زه یو کس ته اکثر اوزیات سلام کوم، یو ځل هغه زما سره بل ځای په لار کې ملاوشي، ما قصدا هغه ته سلام نه دی کړی، دې کتلوله پاره چې ایا دا سړی هم ماته سلام کوي او که نه؟ هغه سړی پرته د سلام نه تیرېږي، داسې درې څلور ځله وشو، اوس چې هغه سړی زما سره ملاوېږي؛ نوزه هم هغه ته سلام نه کوم، داسې هغه سلسله زما له طرفه هم شروع شوې وه، منقطع شو سلام، ایادهغه سړي دا اخلاقي جواز نه و چې کله یې سلام قبلولو؛ نو اوس په موقع باندې دې پخپله هم سلام وکړي؟ ځکه چې څومره د سلام کولو احترام یا خیال زماو، هغه ته هم پکار دی، موږ دواړو کې څوک ګناه ګار دی؟

[۱] عن أنس قال: لم يكن شخص أحب إليهم من رسول الله صلى الله عليه وسلم وكانوا إذا رأوه لم يقوموا لما يعلمون من كراهيته لذلك هذا حديث حسن صحيح غريب (ترمذی ج: ۲ ص: ۱۰۰، باب ماجاء في كراهية قيام الرجل للرجل) أيضاً: (قوله يجوز بل يندب القيام تعظيماً للقادم) أي إذا كان ممن يستحق التعظيم (فتاوى شامی ج: ۶: ۳۸۴)

[۲] عن أبي أمامة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن أولى الناس بالله من بدأ بالسلام رواه أحمد والترمذی وأبو داود (مشکوٰۃ ص: ۳۹۸، باب السلام، طبع قديمی کتب خانه).

جواب: تاسوته ددی انتظار کول نه و پکار چې هغه دې تاسوته سلام وکړي اود سلام سلسله ختمولو نوبت راغی.

نامحرم ته سلام کول

سوال: ایا نامحرمو بنځوته سلام کول پکار دي یا دهغوی د سلام جواب ورکول پکار دي؟ که سلام نه کوي؛ نوایي چې دوی ته ددوی مور او پلار څه نه دي بنودلي او که څوک سلام کوي اودهغه جواب نه ورکوي؛ نودهغه زړه ازاري کیږي، ایا نامحرم بنځوته سلام کول یا جواب ورکول جائز دي؟ لږ په تفصیل سره جواب راکړئ!

جواب: نامحرم ځوانو بنځوته سلام کول اودهغوی د سلام جواب ورکول دفتني دویږي له وجې ناجائز دي، البته که د ډیر عمر والی وي؛ نو سلام ویل جائز دي.^(۱)

کوم خلک چې داگني چې دهغوی مور و پلار دوی ته څه بنودلي نه دي، هغوی ته دې دا وویل شي چې مور و پلار نه، بلکې الله پاک اود الله پاک رسول ﷺ همدا ورته بنودلي دي چې دفتني دخای دی ځان بچ کړل شي^(۲) که دالله اود رسول الله ﷺ په حکم باندې عمل کولوسره دچا زړه ازاري کیږي؛ نودهغه پړواه دې ونکړل شي، ځکه چې دچا دزړه خفه کیدوپه خای دخپل دین شکنی نه بچ کیدل زیات اهم دي.

❖ تعلیم ❖

د بنځواو مغربي تعلیم تباه کاري

سوال: ایا بنځوته اوسني دنیاوي او مغربي تعلیم ورکول شرعاً ناجائز دی؟ ددې بد اثرات څه دي؟ تفصیل سره یې بیان کړئ!

جواب: دمغرب تهذیب اود تعلیم طرز بنځې په اقتصادي، معاشرتي، سماجي او اخلاقي میدان کې څنگه پائمال کړې، دهغوی عزت او تقدس یې دحرص په قربان گاه کې څه ډول قرباني کړې، دهغوی معصومیت، حیا او شرافت یې دمغربیت د دوکې په جال کې څنگه راگیر کړې، دهغوی وقار، عزت، دهغوی قدر او وفاداري روایات اوسني دور څنگه شرمولي دي، دهغوي احساسات، جذبات او تصورات یې داضطراب، بې چینی او بې اطمینانۍ په تورو

^۱ [وإذا سلمت المرأة الأجنبية على رجل إن كانت عجزاً رد عليها السلام بلسانه بصوت تسمع وأن كانت شابة رد عليها نفسه وكذا الرجل إذا سلم على امرأة أجنبية فالجواب فيه على العكس] (رد المحتار ج: ۶ ص: ۳۶۹)
^۲ [لقوله عليه الصلاة والسلام: إتقوا مواضع التهم، هو معنى قول عمر من سلك مسالك التهم، رواه الخرائطي في مكارم الأخلاق (الموضوعات الكبرى ص: ۴۹، رقم الحديث: ۱۵۱، حرف الهمزة).]

تیارو کې غورځولي دي، ددې سوالونو جوابونه نن داخبریه هر صفحه باندې د هر لوستونکي له نظره تیرېږي، خود مغربي افیون نشه، لوستونکو ته دې باندې د غوراو فکر کول مهلت نه ورکوي، مونږ ته لوستلو، لیکلو، ویلو او اوریدو کې هم شرم راځي چې مغربي سوداګرو نیم انسانیت د تعلیم او تهذیب، فیشن او کلچر، مساوات او د حقوقو په بنایسته نعره باندې تجارتی منډیو کې د څرخولو د سامان حیثیت ورکړی دی، د ژوند کومه شعبه داسې ده چې هغې کې د ښځې نوم باندې نغمه او کلام، شکل، صورت او تصویر تجارت ته د ترقي ورکولو ذریعه نه ده جوړه شوې، د ښځې فطري فرائض هم هغه شان دهغې په ذمه دي، د کور کار اود انساني نسل د پرورش بوج اوس هم هغه اوچتوي، خوظالم، سست او ارام خوښونکي سړي دوزارت نه تردهسپتال نرسنگ سسټم پورې د ژوند دیوې یوې شعبي بوج په دې مظلوم او کمزور اوږدو باندې اچولی دی.

د ښځو اوسړیو جدا جدا فطري تخلیق، جدا جدا جسماني ساخت، جدا جدا ذهني صلاحیت، جدا جدا جذبات او احساسات اود ناستې پاستې جدا طریقي دافطري تقاضا کوي چې ددوی دواړو فطري فرائض هم جدا جدا وي، ددواړو د عمل کولومیدان هم جدا وي، د دواړو حقوق او واجبات هم جدا وي، ددواړو د ژوند د اړه هم جدا جدا وي او څنگه چې ښځې خپل فطري فرائض ادا کولوباندې مجبورې دي، دغه شان د عقل او انصاف هم دا تقاضا اود فطرت اپیل دی چې سړي دخپل فطرت په میدان کې په مکمل ډول خپل بار پخپله اوچت کړي او ښځې له کورنه بهرویسټلوسره رسوانه کړي.

سړی او ښځه بې شکه د موټر دوه پایې دي، خوداموټر خپل فطري رفتار سره یوازې هغه وخت حرکت کولی شي، کله چې دواړه پایې دهغه موټر دواړو طرفونو ته ولګول شي، کور کې دننه ښځه وي اوله کور بهر سړی وي، څوکه چیرې دواړه یو طرف ته ولګول شي، یا تقسیم شي چې سړی هم نیم له کور بهر کار کوي اونیم په کور کې دننه، دغه شان د ښځې ژوند له کور بهر اود دننه دوه برخو کې تقسیم شي؛ نوداموټر به بالکل حرکت نه کوي اوکه چیرې حرکت کوي هم؛ نودخپل فطري رفتار سره به حرکت نه کوي، بلکې ددې په رفتار کې به د کور والي، سستي او بې اطمیناني او سردردی دومره غټ طوفان وي چې دانسان ژوند به د جنت نمونه نه، بلکې دوزخ جوړ شي.

نن دمغرب خلکو د ښځو قیمتي قدرونه چې څومره کم قیمت باندې څرخولوسره ژوند نه د دوزخ جوړولوسامان جوړ کړی دی، ددې له وجې مشرق اومغرب په یواواز باندې چغې وهي، مغرب د ښځو په طبعي میدان پسې دومره زور سره خندا کړې ده چې ښځې ته مجبوري سره خپل فطري مقام پرېښودل اوسست وجود اوارام پسند نه سړي سره د عمل میدان ته راغلې ده اود فطرت قانون چې د ذمه دارو کوم بوج یوازې او یوازې په سړي باندې اچولی و. دې مظلومې ته هغو دسړیو سره دهغه نیمه برخه اوچتول دي، ددې وفاداري د جذبې له وجې کله چې ښځه

له کورنه بهر ووته اود بهر ژوند طرف ته روانه شوه؛ نو په هر قدم باندې دهغې نسوانيت پورې خندا وشوه، له ټولونه وړاندې دهغې مخې ته دتعليم په بنياسته نوم باندې دسکول، کالج او يونيورسټي دروازي خلاصې شوې او معصومي اينجلۍ يې ازادۍ سره دهلکانوپه صفونوکې کينولو سره تعليم حاصلولو باندې مجبورې کړې، دهلکانو او اينجليو گډوډ تعليم حاصلولو نظام، اگرچې ډير ځايونوکې بند شو، خو اوسه پورې دمخلوط تعليم دبدې او نفرت له نعمت څخه زياتر خلک واقف نه دي، دهلکانو او اينجليو اخلاقو، عادتونو، طور طريقو او جذباتوکې چې کوم زهر شامل شوي دي دهغو له پاره گواهان اودليلونه وړاندې کول غير ضروري دي، د اخبارونو صفحه او د عدالتونو بيانونه دې باندې گواهي ورکوي، دې مرحله کې (الاماشاه الله) دنسوانيت کومه خاوره چې پليته شوه او پليتيږي، دې باندې انسانيت په ماتم کولو مجبورېږي په دې شرط چې چاکې موجود هم وي اود حيا او عصمت والا خپل عزت ختم کړي، دې مرحله کې څومره اينجليو دخپلو مورويلازانو نه باغي شوې، څومره خاندانونه دذلت اورسوايي په کندوکې ډوب شول اود څومره کورونو شرافت او اوچتوالی دپستۍ په تهنه خانوکې ورک شول.

خدا خدا کولو سره تعليم ختم شو، اوس د نوکري د ملاويدو مرحله راغله، دې مرحله کې څنگه څنگه خلکوسره ملاويدل و، څنگه څنگه گنده محفلونه ته تلل و، دکومو کومو شريفانو خدا برداشت کول و، يوه لويه کيسه ده، کومه چې هرې هغې بنځې سره تيره شوې ده، کومې ته چې دامرحله مخې ته راغلې ده، مشرقي ټوکوکې ددې مرحلې تعبير څه داسې دی:

کرکے بی اے اب رشیدہ دھونہ تی هے نوکری

لینے کے دینے پرے اس گهر کی ویرانی بھی دیکھ

روزنامه کوهستان لاهور (۲۳، ستمبر ۱۹۶۲) «دبنخواخبار» کې داحترام قابلې يوې بنځې مضمون مې همدې موضوع باندې له نظرنه تير شو، په هغه کې دبنځوباره کې دپورته ذکر شوې مرحلې دپريشانپوڅه منظور وړاندې شوی و، ماته دنورو خلکو پته نه شته، خور بنيتيا خبره ده چې دخپلې يوې خور دپريشانۍ عجيبه حالات لوستلوسره مې زړه خفه شو، سرمې بنکته شو او دماغوکې مې نفسياتي بحران پيدا شو، ماسوچ کاو چې اي الله! مکار انگريز څومره غټ ظالم دی، چې هغه مشرقي بنځه دکوردجنت نه بهرويستله اوددې دهر قسمه فطري ناتواني اوضعيف والي باوجود يې دابې اطميناني اوبې چيني دوزخ ته وغورځوله، دې موقع باندې دامناسب بنکاري چې زه دخپلې خوردردناکې کيسې نه يوڅو برخې دلته نقل کړم، محترمه ليکي:

«زړه مې غواړي چې خپلې ډگري وسيزم، سيمادايښ اې پوري خپلې ډگري ميزباندي وغورځولې اوکړسۍ ته اوغورځيده اوخپلې خولې يې اوچولې، ولې خيرخودې کنه؟ ما حيرانتيا سره دهغې مخ ته وکتل، نن دډگريو کم بختي ولې راغلې ده؟ هم ددې حاصلولوله

پاره خوتاشپه ورځ يو کړي و، ستاپه مخ باندې د تکليف اوزيروالي د هميشه له پاره خو همدې ډگرپوله وجې دي.

ددې ډگرپو حاصلولوله پاره هغې شپه ورځ يو کړي و اود هغو له وجې دمخ زيروالي او هميشه له پاره د سردرد کې هغه مبتلا شوې وه، ددې سوال جواب دهغې له طرفه څنگه ورکړل شو؟ لږ دا ولولې اود بنځوددې غير فطري پريشانيدنه وکړې، محترمه ليکي چې:

دې سوال اوريدوسره هغې د ژړا په انداز کې وويل: همدا خو د غم خبره ده، که چيرې ددې ډگرپو حاصلولو مقصد فریم کول او ديوال باندې اويژاندول و؛ نو بيا خو صحيح ده، غټه نه غټه ډگرپه واخله، ښه نه ښه فریم کې يې ولگوه او کور کې يې اويژان کړه، خو که چيرې يو غريب وغواړي چې هغه ته دهغه دمحت بدله ملاو شي؛ نو دامشکل دی، ډگرپه په مخ باندې لگولوسره د هريودر خاورې چاڼ کوه، دکالجونو اود فترونو دروازې ټکوه، خود شپاړسو کلونو دمحت بدله کې ملاو شوی داسند تاته نوکري نه شي درکولی.

داخو ددې تعليم يوازې يو طرف دی، ددې دويم طرف ددې نه زيات د غوراو فکر کولو قابل دی، دهغه طرف ته هم اشاره شوې ده اوبياتاته پته ده، هغې پريشاني سره وويل: دا هغه زمانه نه ده چې هغوکې معمولي تعليم يافته دکوربه کاروبار پوهې ښځه عزت منده وگڼل شي، نن د عظمت او اوچتوالي معيار بدل شوی دی، د هريو اخبار کالم وگوره، د ضرورت رشته په عنوان باندې چې څومره اشتهارونه ورکړل شوي وي، اشتهار کې ډاکټري او پروفيسري ته ترجيح ورکول کيږي.

نوددې تعليم يوازې معاشره واقتصاد، نه بلکې رشتې هم متاثره کړي دي، ذهنونه يې بدل کړي دي، اخلاق يې خراب کړي دي، قدرونه يې خراب کړي دي، پرون پورې به چې کوم شيان د سماجي تعلقاتو او دخپلولي له پاره معيار گڼل کيدل (او هغه په رښتيا باندې معيار و)، د تعليم دې هيضي په هغو ټولوباندې د منسوخ کيدو کړښه رابښکله، شرافت اود اوچتوالي معيار، ښه اخلاق، پاک عادتونه، عزت او عصمت، قدرونه او طور طريقي نه دي پاتې شوې، بلکې يوازې يو معيار پاتې شوی دی، يعنې چې هغه د ډاکټري او که د پروفيسري په عهده باندې ده او که نه؟ کومه عهده باندې ده اود مياشتې څومره تنخواه اخلي؟ ،، انا لله وانا اليه

راجعون،، کيدای شي چې کومو خلکو باندې داوخت نه وي تير شوی هغوی ته د درد ډاکيسه فضول ښکاري، خو چې چا باندې دا تير شوي وي، دهغوی گواهي څنگه نظر انداز کيدای شي، د جديد تعليم حمايت کونکو ته دخپلې لوراوخور دا بيان پوره غورسره لوستل اوپه خپل فکري باندې نظر ثاني کول پکار دي، محترمه ليکي:

په کلونو باندې دې ميدان کې دیکې خوړلونه وروسته کله چې د ژوند عملي ميدان کې قدم ږدي؛ نو معلومېږي چې د شپاړسو کلونو دمحت بدله يوازې دکاغذ يوه تگړه ده چې هغه د ژوند په دې صحرا کې هيڅ اهميت نه لري، داخو هيڅ په کار نه شي راتلای، بيا مې زړه غواړي

چې کاش! صحیح طریقې سره مې لوبښي وينځل زده کړي وای، یا په لاس کې موڅه هنر وای؛ نو نن به دبې وسي او محتاجي احساس نه وای.

هم دې باندې صبر نه دی، دې تعلیم چې د ښځو جذباتو باندې کوم زخم لگولی دی، دهغه معلومولو له پاره په بدلیدونکي معاشرت باندې خپلویا لځانو کې ناست او فخر کونکو ته دخپلې خور د اپیغام هم اوریدل پکاردی، دې پیغام کې که د تریخ والي منظر او تروې خبرې او سخت والی محسوس کړي؛ نو هغوی ته سوچ کول پکاردی چې داواز د چادی؟ محترمه لیکي: زه پوښتنه کوم چې کوم ځای دي هغه خلک چې د کور په چار دیواري کې پرده دارې، معمولي تعلیم او تربیت حاصلونکې ښځې عزت مندې گڼلې او دخپل احساساتو په اوچت مقام باندې به یې کینولې، نن د ژوند قدرونه بدل شوي دي، غریبانو ته پکاردی چې خپلو لوڼو ته نرساني جوړې کړي، یا پرائمري سکولونو کې په دیریش روپۍ میاشت باندې استاذانې کړي. دې نه مخکې هغوی هیڅ نه شي کولی، ځکه چې شروع کې دهغوی هر قسمه احساس ختم شي، یا دشعور راتلونو مخکې دهغوی شعور ختم شي چې هغوی ژوند کې د څه مقام حاصلولو له پاره کوشش کولو له وجې پاگلانې نه شي، د کاغذونو پکړې زړه سره نیولوله وجې دهغوی په احساساتو باندې زخم ونه لگيږي.

ددې تعلیم د فضیلتونو په شمار لوکې له ټولنو لومړی د ژوند معیار د اوچتولو نوم اخیستل کیږي او ډیر غټ غټ بې ثبوت د لیلونه سره ښودل کیږي چې تر څو پورې تعلیم عام نه وي د ژوند معیار نه شي اوچتیدای، که د ژوند له معیار نه دیوڅو غټو خلکو د ژوند معیار مراد دی؛ نو جدا خبره ده او که چیرې په مجموعي ډول د ټولو د ژوند مراد دی نه معاف کړئ، دا دلیل صحیح نه دی، ددې الله تعلیم له وجې د ژوند معیار د اوچتیدو خوب لیدل هیڅ اهمیت نه لري، د امریکې نه زیات تعلیم به کوم ځای عام وي؟ اود ژوند معیار به کوم ځای اوچت وي؟ خود امریکې مړ شوي صدر (کینډي) اعتراف کړی و چې امریکه کې اوس هم داسې خلک شته چې هغوی ته دوه وخته خوارک نه ملاوېږي، د ژوند همدغه معیار شوی دی چې دهغه له پاره معصومي ښځې په مختلف پیچیدگو کې تړل شوې دي، حالانکې پخپله د ژوند معیار له پاره چاسره معیار نه شته، چې اخرداڅه بلاده؟ ددې حدود څه دي؟ داپه کوم ځای باندې شروع کیږي او په کوم ځای باندې ختمیږي؟ محترمې ډیر ښایسته لیکلي دي:

سیمابې وسی سره وخنډل او ویې ویل: خلک پوښتنه کوي چې ستا د ژوند معیار اوچت شو؟ هغوی ته څه جواب ورکړم چې دلته خود ژوند بالکل معیار نه شته، هغه اوچت څه کړو؟ موږ څو غواړو چې ژوند، نه ژوند جوړ شي؛ نو دا هم غنیمت دی.

اودا دهغې جدید تعلیم دیوې مرحلې ذکر دی، یعنی د ډگري حاصلولو نه وروسته دنوکري حاصلول، ددې مرحلې یو طرف بل هم دی چې ټول نه خو غټ خلک خپلې لوڼې دمغرب یونیورسټو ته لیږلو کې کامیاب شي، مشرقي ښځه دمغربی ماحول ته تلونه وروسته تعلیم

سره څه څه زده کوي؟ دې له پاره هم هغې معاشري ته نظر کول اوسبق حاصلول پکار دي اودلته راتلوسره ددې غټو کورونو ښځې دمغربي طور طريقو تبليغ کوي، هغه پوره حد پورې عبرت انگيزوي اودې تعليمي مرحلو پوره کولو وروسته که چيرې يوې خوش قسمتي ته نوکري ملاوشي؛ نو گڼل کيږي چې د ژوند مقصد حاصل شو، بې شکه د غوښتونکې مقصد خو حاصل شو، خو که چيرې غوروشي؛ نو معلومه به شي چې ژوند يې برياد شو او په صحيح الفاظو کې د ښځې ژوند د سپړود حرص او هوس نښه شوه، لږ د ژوند هر يوې شعبې ته نظر وکړئ، کوم کوم ځای کې چې ښځه تړل شوې ده، دوکانونه ښايسته نه ښکاري ترڅو پورې چې هغه دلور او ناوې په بريند او نيم بريند تصويرانوباندې ښايسته نه شي، د کلبونو ښايست په ښځو باندې دی، د سنيما هالونو شان او شوکت د ښځوله وجې دی، تفريحي پروگرامونو کې د ښځو استعمال، که د غير ملکي ميلمنو راتلل وي؛ نو داينجلیو هغوی ته هر کلی ويل، د گډاگانو او ډرامو طوفان وي؛ نو ښځه حاضره، ريډيو استیشن باندې داناؤنسري خدمت وي؛ نو ښځه پکار، د کتابونو او رسالو ښايست په ښځه باندې، داخبارونو او رسالو کاروبار د ښځې په ذريعه.

سياست کې د صدارت او وزارت له پاره ښځه، غير ملکي وفد او سفارت له پاره ښځه، د هوايي ميلمنو له پاره د ملک لونيې او خویندې، هسپتالونو کې غير محرمه سپړو عيادت او مرهم پتوله پاره د قوم ماشومانې، دفترنو کې د افسرانو ماتحت کار کولوله پاره د ملک ښځې اوځينې ذاتي معاملاتو کې خدمت کونکې د قوم لونيې او خویندې! افسوس! که چيرې اکبر مرحوم نن وای؛ نو هيڅ به يې نه ويل:

الف: د زمانې بدلون، کله به چې مسلمان، غيرت من مسلمان ددې منحوس تعليم ابتدايي اثرات ليدوسره به قومي غيرت کې ډوبيدل، خودنن مسلمان چې دهغوی له پاره د ښځو دمخ نقات د عقل د پردې شکل اختيار کړی دی، دهغه انتهايي بد اثراتوباندې هم خفگان نه کوي اوددې تعليمي فضاء نه پيدا شوي ذهني او اخلاقي انار په خپلو سترگوباندې ويني، په سلگو سلگو اود مرکيدونکي انسانيت اه او فرياد په خپلو غوږونوباندې اوري، خو ډير فخر سره وايي: سعودي عرب کې چې د شاه فيصل په دور کې کوم تيز رفتار سره اصلاحات کيږي دهغو خبرونه زموږ په اخبارونو کې چاپ کيږي، ۲۷ مې باندې پاکستان تائمز کې د سعودي عرب بدلیدونکې معاشره، په عنوان باندې يو مضمون چاپ شوی دی، مضمون ليکونکی د ښځو د تعليم په ذکر کې ليکي:

(۱۹۲۱م) کې درعيه کې د نجونو د مدرسې لومړی جماعت شروع شو، هغه کې يوازې دولس اينجلې وې او خلک ددې بدعت له وجې څه حيران وو، اوس داسې قسمه څوارلسو مرکزونو کې (۱۵۱۲)، دورځې او (۹۵۲) د شپې جماعتونه دي.

مضمون ليکونکی وايي چې دې دوران کې د سعودي عرب ښځې د کورد ژوندنه بهر ووتلې او عوامي کارونو کې يې برخه اخيستل شروع کړل، هغوی تعليم حاصلولو وروسته د ملک

د تعمير په کارونو کې شريکيږي، هغوی له پاره په مدرسو کې داستاذانوپه حيثيت، د سماجي بهبود په ادارو کې د سماجي کارکنانو او هسپتالونو کې د نرسانوپه حيثيت باندې نوکړې دي. (فکرونظر جلد ۳ شماره ۹-۱۰ ص ۶۳۹) دې فخر باندې ددې نه پرته نور څه عرض کولی شم.

تھا جو نا خوف بتدریج وهی خوب هوا که غلامی مین بدل جاتاهے قومون کا ضمیر

د علم حاصلولوله پاره چين ته د تلوروايت

سوال: اکثره اخبارونو، رسالو، کتابونو، تقريرونو او داسې نورو... کې د علم په عنوان باندې چې کله هم خبرې کيږي؛ نو دا ويل کيږي چې حضور ﷺ فرمايلي دي: «که چيرې تاسو ته علم حاصلولوله پاره چين ته هم تلل وي؛ نو لاړشئ» تاسولې ووايئ چې ايا دا حديث دا حاديثوپه کتابونو کې موجود دی او که نه؟

جواب: دا حديث علامه سيوطي (رحمته الله عليه) په جامع صغير ج: ۴ ص ۴۴ د ابن عبدالبر (رحمته الله عليه) په حواله نقل کړی دی، ځينې حضراتو دې ته دخپل ځان نه جوړه شوی موضوعي ويلي دي، ^(۱) بهر حال که چيرې دا حديث که په څه درجه کې دا اعتبار قابل وي؛ نو د علم نه مراد ديني علم دی ^(۲) او د چين لفظ د ډير سفر له پاره دی، ځکه چې چين هغه وخت کې د عربوله پاره ډير لرې ملک و.

کوم علم حاصلول ضروري دي؟ او څومره ضروري دي؟

سوال: علم حاصل کړئ که څه هم چين کې هم حاصل شي، د علم حاصل کړئ، د فقره ايا د دين د علم له پاره ويل شوې ده؟ يا دا د دنيا د علم له پاره ويل شوې ده؟ ايا سپړواو بنځوباندې د دين علم حاصلول فرض دي؟

۱ [ابن عدی) حدثنا محمد بن الحسن بن قتيبة حدثنا عباس بن إسماعيل حدثنا الحسن بن عطية الكوفي عن أبي عاتكة عن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: اطلبوا العلم ولوبالعين فإن طلب العلم فريضة على كل مسلم (العقيلي) حدثنا جعفر بن محمد الزعفراني حدثنا أحمد بن أبي شريح الرازي حدثنا حماد بن خالد الخياط حدثنا طريف بن سلمان أبوعاتكة قال: سمعت أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم اطلبوا العلم ولوبالعين فإن طلب العلم فريضة على كل مسلم قال ابن حبان: باطل لا أصل له، والحسن بن عطية ضعيف، وأبوعاتكة منكر الحديث (قلت) الحسن روى عنه البخاري في التاريخ وأبو زرعة وروا له الترمذي وضعفه الأزدی والحديث أخرجه البيهقي في شعب الإيمان وابن عبد البر في كتاب العلم (الآلآي المصنوعة في الأحاديث الموضوعة ج: ۱ ص: ۱۹۳، طبع دار المعرفة بيروت)

۲ [عن عبدالله بن عمرو بن العاص ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: العلم ثلاثة، وما سوى ذلك فهو فضل، آية محكمة، أو سنة قائمة، أو فريضة عادلة (أبو داود ج: ۲ ص: ۴۳، كتاب الفرائض، باب ما جاء في تعليم الفرائض)۔

جواب: لومړی، خود احدث موضوع اوباطل دی^۱ دې نه پرته د انبياء عليهم السلام د دعوت موضوع د دنیا علم نه ده، هغوی خود اخرت دعوت ورکولو او انسانیت ته یې دهغو عقیدو او اخلاقو او معاملاتو تعلیم ورکولو چې دهغو له وجې دهغوی اخرت خراب نه شي، بلکې صحیح شي، کوم علمونه چې نن سبا په کالجونو او یونیورستيو کې ښودل کېږي هغه د حضور ﷺ د ارشاد علم حاصل کړئ، کې داخل نه دي، ددې حاصلول جائز دي او که ناجائز؟ او ضروري دي او که غیر ضروري، دا یو جدا بحث دی.

دیني علم د ضرورت مطابق په هر چا باندې حاصلول فرض دي^۲ او د دنیا علم درزق گټلو له پاره دی اورزق گټل په ښځه باندې نه شته، بلکې دسړیو په ذمه دي^۳، دهغوی تعلیم دومره کافي دی چې دیني رسالې لوستلې شي اولیکل کولی شي، باقي ټول زیاتي دي.

د دیني تعلیم په لار کې مشکلات او دیني او دنیاوي تعلیم

سوال: ۱: ما ماشوموالي نه اوسه پورې دنیاوي تعلیم حاصل کړی دی، زه د دین د تعلیم طرف ته راتلل غواړم، ایاماته څه قسمه مشکلات مخې ته راتللې شي؟

سوال: ۲: زما د مور وپلار خواهش دی چې زه ډاکټر جوړ شم، هغوی زما په تعلیم باندې ډیره خرچه کړې ده، که چیرې زه ډاکټر جوړ نه شم؛ نو هغوی به ډیر زیات خفه شي او هغوی ته تکلیف رسولوسره عالم دین جوړیدل جائز دي؟

سوال: ۳: که چیرې زه دهغوی د خواهش مطابق ډاکټر جوړ شم او خپله ځواني د ډاکټري په تعلیم کې ختمه کړم؛ نو بیا په خپل دین باندې قائمیدای شم؟ میډیکل کالجونو کې د هلکانو او اینجلیو گډوډ تعلیم او نورې بدیانې دي، ای دا د گناهونه به زما په سروې؟

^۱ [حدثا طریف بن سلمان أبوعاتکه قال: سمعت أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم اطلبوا العلم ولو بالعين قال ابن حبان: باطل لا أصل له، والحسن بن عطية ضعيف، وأبوعاتکه منكر الحديث (الآلئ المصنوعة في الأحاديث الموضوعة ج: ۱ ص: ۱۹۳).]

^۲ [عن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: طلب العلم فريضة على كل مسلم... إلخ (مشکوٰۃ ص: ۳۴، کتاب العلم) وفي المرقاة: طلب العلم أى الشرعى فريضة أى مفروض فرض عين على كل مسلم..... ومسلمة كما فى رواية، قال الشراح المراد بالعلم مالا مندوحة للعبد من تعلمه كمعرفة الصانع والعلم بوحديته ونبوة رسوله وكيفية الصلاة فإن تعلمه فرض عين... إلخ (مرقاة ج: ۱ ص: ۲۳۳) أيضًا: اعلم أن تعلم العلم يكون فرض عين وهو بقدر ما يحتاج لدينه (الدر المختار ج: ۱ ص: ۴۲، طبع سعيد).

^۳ [، وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ،، (البقرة: ۲۳۳) تجب على الرجل نفقة إمرأته... إلخ (عالمگیری ج: ۱ ص: ۵۴۴) نفقة الأولاد الصغار على الأب لأبشاركه فيها أحد كذا في الجوهره (عالمگیری ج: ۱ ص: ۵۶۰).]

سوال: ۴: د قيامت په ورځ به هغه عالم دين دزيات اجراو ثواب حق دار وي يا هغه کس کوم چې د هر قسمه مشکلاتو باوجود خپل دين باقي وساتلو؟

سوال: ۵: ايا دې نيت سره د يونيورسټي داسلاميات په شعبه کې سبق ويل اود پي ايچ ډي ډگري حاصلول چې بيا به پروفيسر جوړېږم، ښه تنخواه او مراعات به راته حاصل وي، دين به هم وي اود نياهم جائز دي؟ ايا د مدرسې تعليم اود يونيورسټي تعليم کې فرق دی؟

جواب: ۱: تاسو ته به مشکلات ضروري راځي.

جواب: ۲: که چيرې تاسو ډاکټر جوړيدوسره دين باندې قائم پاتې کيدای شئ؛ نود مور وپلار د خوښې مطابق ډاکټر جوړ شئ.

جواب: ۳: د بدو گناه خوبه ضرور وي اود ازه نه شم ويلی چې دين باندې به قائم پاتې کيدای شئ او که نه؟ که چيرې د دين دارو خلکوسره تعلق وساتل شي؛ نواميددی چې د دين په لار به قائم پاتې شئ.

جواب: ۴: ښکاره خبره ده چې د حقاني عالم اجر به زيات وي.^{۱۱}

جواب: ۵: يونيورسټي نه پي ايچ ډي کول خوبه د دنيا له پاره وي، تاسو دې دنيا نه دين جوړولی شئ؛ نو ستاسو همت دی اود مدرسې تعليم د دين له پاره دی، که څوک دې نه دنيا جوړه کړي؛ نو د دهغه کم عقلي ده.^{۱۲}

اسلام په انسانانو باندې کوم علم فرض کړی دی؟

سوال: سوال دادی چې اسلام موږ باندې کوم علم فرض کړی دی؟ ايا دا علم کوم چې نن سبا په تعليمي ادارو کې حاصلېږي يا بل علم؟

جواب: نن سبا چې تعليمي ادارو کې کوم علم حاصلېږي هغه علم نه دی، بلکه هنر او د پېښې فن دی، هغه پخپله باندې نه ښه دی اونه خراب، دا ستاسو په صحيح يا غلط استعمال باندې دي. حضور ﷺ چې کوم علم فرض کړولی دی او دهغه فضيلتونه يې بيان کړي او د حاصلولو تر غيښ يې کړی دی، له هغه نه د دين علم مراد دی اود هغه حکم کې به هغه علم وي کوم چې

^۱ [قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: يشفع يوم القيامة ثلاثة: الأنبياء ثم العلماء ثم الشهداء (ابن ماجه، باب ذكر الشفاعة ص: ۳۲۰) ايضاً: وعن أبي أمامة الباهلي قال: ذكر رسول الله صلى الله عليه وسلم رجلاً من أحد هما عبد والآخر عالم، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: فضل العالم على العابد كفضل علي أدناكم... إلخ (مشكوة ص: ۳۴)

^۲ [قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من تعلم علماً مما يتفنى به وجه الله لا يتعلمه إلا ليصيب به عرضاً من الدنيا لم يجدعون الجنة يوم القيامة أي ربحها (ابن ماجه ص: ۲۲، باب إنتفاع بالعلم والعمل به) _

ددین دذریعې حیثیت لري.^{۱۱}

ایا مسلمان نه بنځه جدید تعلیم حاصلولی شي؟

سوال: الحمد لله زه پرده کوم، خوزه دکمپیوټرسائنس تعلیم حاصلوم، تاسوماته ووايي چې اسلام کې جدید تعلیم حاصلولوباندې څه پابندي خونه شته اوداداسې تعلیم دی چې ددې په ذریعه باندې انسان کورناستې سره هم گټه کولی شي، هغه ته دسړپوه ماحول کې د نوکري کولو ضرورت نه وي او کمپیوټر ته ناستې وخت کې دوخت تیریدوپته نه لگيږي، دلروداسې کاردی کوم چې موږ فالتو وخت کوم چې مونږتې وي وغیره کتلوسره گناه کولوکې تیروو، ددې یعنی کمپیوټر ته ناستې له وجې دفضول کارونونه بچ کیدای شو، مایوځای کې لوستلي و چې هغه علم کوم چې ددنیا دعزت له پاره حاصل شي په هغه باندې عذاب دی، خوزمازپه کې داخیال دی چې موږ مسلمانانوبنځوته پرده کې اوسیدوسره داسې علمونه ضرور زده کول پکار دي چې موږ دترقي یافته قومونونه وروسته پاتې نه شو اوپه خپلو پښو باندې پخپله ودربړو او هغه خلک کوم چې پرده کونکې بنځې کمزورې گڼي اودهغوی باره کې داخیال ساتي چې دوی دپخوا زمانې بنځې دي، دوی ته څه پته ده چې کمپیوټروغیره څه شی دی؟ یاددوی داسې تعلیم سره څه تعلق دی؟ امیدلرم چې تاسو به زماپه مطلب پوه شوي یی، زماخیال دادی چې داسې تعلیم دکوم په ذریعه چې بنځه دسړپوماحول کې دکارکولوپه ځای باندې خپل کورکې گټه کولی شي، داننه نه دی؟ کوم وخت اوجالات چې تاسو وینی، ستاسوپه نظرکې بنځوته داسې تعلیم حاصلول پکار دي چې دهغه په ذریعه باندې هغوی په خپلو پښو باندې ودربړي؟ اونبي کریم ﷺ دې باره کې څه فرمایي؟ کومه فیصله چې زموږ دنبی کریم ﷺ وه، انشاء الله هغه فیصله به زموږهم وي، که چیرې تاسو مې مطمئن کړی؛ نو ستاسوپه ډیره مهرباني وي.

جواب: ستاسوخیالات ماشاء الله ډیر صحیح دي، دکمپیوټرتعلیم یابل څه تعلیم، که چیرې بنځې دا تعلیمونه په پرده کې حاصل کړي؛ نو هیڅ بده خبره نه شته، خوچې دتعلیم یانوکري په دوران کې دنامحرمه سړپوسره ملاویدل په کې نه وي.

کالجونوکې د مینې لویه اواسلامي تعلیمات

سوال: ایامینه څه حقیقت دی؟ (زما مراد یوازې هغه مینه ده دکوم چې زموږ په کالجونو او یونیورستيو کې ډیر زیات زور دی او غټ غټ عقلمند دي ته رښتیا وایي)

۱ [قوله عليه السلام: طلب العلم فريضة على كل مسلم أي ومسلمة كما في رواية، والمراد بالعلم ما لا مندوحة للعبد من تعلمه كمعرفة الصانع والعلم بوحدانيته ونوبة رسوله وكيفية الصلاة فإن تعلمه فرض عين (على هاشم مشکوة ص: ۳۴، كتاب العلم).]

سوال: ۲ ايا اسلام هم داحقيقت گڼي؟ اوزموږ معاشره کې هغه اينجلۍ ښه گڼل کيږي کومې چې له واده نه مخکې ديونا محرم سړي خيال هم زړه کې نه راوړي، زه هم دې باندې يقين ساتم اوددې مطابق عمل کوم، خوله کله نه چې ماکالچ کې داخله اخيستی ده، هغه هم دمجبوري له وجې؛ نوداسې محسوسيږي چې اوس داسې کول ډيرگران کار دی، دې باره کې زه دشپږ اته مياشتو راهيسې ډيره پريشانه يم اوتقريباً روزانه ژاړم، خوپه هيڅ نه پوهيږم چې څه وکړم؟ دې باره کې داسلام نيغه لار بيان کړئ؟ مهرباني وکړئ تسلي والاجواب راکړئ، زه به ستاسواحسان منده يم.

جواب: اسلام دښځې اوسړي دمحبت شکل نکاح تجويز کړې ده^[۱]، دې نه پرته اسلام ددوستي اجازه نه ورکوي زموږ تعليمي ادارو کې چې هلکان اونجونه دکومې مينې نمائش کوي، داد اسلام تعليم نه دی، بلکې دمغرب نقل دی اودا، نقشدار مار، چې څوک وخوري هغه ددې زهر دمرگ پورې محسوسوي، مغرب هم ددې مينې لوبې جنسي دوزخ ته غورځولی دی، زموږ ځوانانو ته له دې نه عبرت حاصلول پکار دي.

انگريزي زده کول جائز دي اود انگريزي تهذيب نه ځان ساتل پکاردی

سوال: انگريزي ژبې ته په اسلام کې څه حيثيت حاصل دی؟ ځکه چې زموږ مورويلا ددې ژبې سخت خلاف دي اوددې دزده کولو په حق کې نه دي، خودنن سبا زمانې کې دانگريزي زده کولونه پرته بله لاره نه شته، ددې نه پرته موږ ترقي نه شوکولی، تاسو مهرباني وکړئ اودا ووايئ چې مسلمانانوله پاره انگريزي تعليم حاصلول څنگه دي؟ ځکه چې دادغير مسلمو ژبه ده، ايا اسلام ددې خبرې اجازه ورکوي چې موږ دغير مسلمو ژبه زده کړو.

جواب: دانگريزي تعليم له وجې که چيرې ددين دضائع کيدو ويره وي؛ نوحرام دی^[۲]، که چيرې ددين دحفاظت سره دنياوي اومعاشي مقصد له پاره حاصل کړل شي؛ نومباح(جائز) دی^[۳] اوکه چيرې ديني مقصد له پاره وي؛ نودثواب کار دی،^[۴] انگريزي ژبه زده کولوياندې اعتراض نه شته، خو ايا دتعليم اوسني نظام کې دين محفوظ پاتې کيدای شي؟ انگريزي زده

^[۱] عن ابن عباس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لم تر لملتحمين مثل النكاح (مشکوٰة ج: ۲ ص: ۲۶۸، کتاب النکاح، طبع قديمي).

^[۲] [فتاویٰ عزيزی ص: ۵۹۹ طبع ايچ ایم سعيد] ايضاً: إمداد الفتاوى ج: ۶ ص: ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۹۳.]
^[۳] [قال في تبين المحارم: وأما فرض الكفاية من العلم فهو كل علم لا يستغنى عنه في قوام أمور الدنيا كالطب والحساب والنحو واللغة والكلام..... وأصول الصناعات والفلاحة كالحياكة والسياسة والحجامة... إلخ ردالمحتار ج: ۱ ص: ۴۲، مقدمة، مطلب في فرض الكفاية وفرض العين].

^[۴] [عن عمر بن الخطاب يقول: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: إن الأعمال بالنيات وإنما لميريء ما نوى... إلخ (بخاری ج: ۱ ص: ۲ باب كيف كان بدء الوحي).]

کړی، انگریزي تهذيب زده نه کړی؛ نو هيڅ بده خبره نه شته.

دیني تعلیم له پاره د مور و پلار د اجازې ضرورت نه شته

سوال: نن سبا کورونو کې یوازې د دنیاوي تعلیم خبرې کیږي، د دین خبرې خومور و پلار بالکل نه کوي، که چیرې څوک داسې ماحول ته تلل غواړي چې هلته دهغه په علم او ایمان کې اضافه وشي او کور والا هغه نه پرېږدي؛ نو یاد هغوی اطاعت جائز دی؟

جواب: د دین ضروري علم په هر مسلمان باندې فرض دی^{۱۱} او که کور والا د شرعي فرض ادا کولونه منع کوي؛ نو اطاعت جائز نه دی.^{۱۲}

د دیني تعلیم تقاضا

سوال: مادولسم پاس کړ، اوس د دیني تعلیم حاصلول غواړم، تاسو نه د معلومول غواړم چې زه څه نیت وساتم؟ او د دین د تعلیم حاصلول واصل مقصد څه دی؟ او د طالب او استاذ تعلق څنگه پکار دی؟ د طالب علم کیدوله وجې د استاذ د ادب او احترام باره کې څه ضروري خبرې کومې چې د دین په علم حاصلولو کې ضروري وي، که چیرې راته بیان کړی؛ نو ستاسو دیره مهرباني به وي.

جواب: د دیني تعلیم مقصد یوازې یو دی، یعنې د الله تعالی حکمونه معلومول او په هغو باندې عمل کول او د الله تعالی درضا مطابق ژوند تیرول، یوازې د الله تعالی درضانیت ساتل پکار دي^{۱۳}، د علم د ادب له پاره یوه رساله «تعلیم المتعلم» او دویمه رساله «ادب المتعلمین» چاپ شوې موجوده ده، هغه واخله او دهغې مطابق عمل کوه.

مخلوط تعلیم تر کوم عمر پورې جائز دی؟

سوال: د دیني کتابونو د لوستلو نه وروسته د حضور ﷺ د تعلیماتو چې راته د کوم حد پورې پته لگېږي او دهغه اوسني تعلیم سره موازنه کوم؛ نو ذهن کې مې څه سوالونه پیدا کیږي، ایا د هلکانو او نجونو ګډوډ تعلیم جواز په شریعت کې شته؟ او که چیرې شته؛ نو تر کوم عمر پورې یوځای تعلیم حاصلولی شي؟ که چیرې شریعت کې جواز نه شته؛ نو بیا ذمه دار خلک جدا جدا

^۱ [واعلم أن تعلم العلم يكون فرض عين وهو بقدر ما يحتاج لدينه... إلخ وفي تبين المحارم: لأشك في فرضه علم الفرائض الخمس وعلم الإخلاص لأن صحة العمل موقوفة عليه وعلم الحلال والحرام وعلم الرياء... إلخ (رد المحتار مع الدر المختار، مقدمة، مطلب في فرض الكفاية وفرض العين، ج: ۱ ص: ۴۲، طبع ايج ايم سعيد).]

^۲ [عن النّوّاس بن سَمْعَانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا طَاعَةَ لِلْمَخْلُوقِ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ (مشكوة ۳۲۱، كتاب الإمارة، طبع سعيد).]

^۳ [قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من تعلم علما مما يبتغى به وجه الله لا يتعلمه إلا ليصيب به عرضاً من الدنيا لم يجد عرف الجنة يعني ريحها (ابن ماجه ص: ۲۲، باب إنتفاع بالعلم والعمل به).]

انتظام ولې نه کوي؟ کله چې د دین عالمان دې باندې زور ورکوي
جواب: دلس کالو عمر کیدونه وروسته د ماشومانو د بسنرو جدا کولو حکم شوی دی^۱ دې نه
 داهم معلومېږي چې هلکان اونجونه زیات نه زیات لس یا یوولسو کالو عمر پورې یوځای تعلیم
 حاصلولی شي. له هغه وروسته د هلکانو اونجونو گډوډ تعلیم نه دی پکار، اوسني دور کې
 د هلکانو اونجونو گډوډ تعلیم د بې خدایي تهذیب ایجاد شوی بدعت دی اودې کې ډیر زیات
 قباحونه موجود دي. پته نه شته چې زموږ ذمه دار حضرات دې کې تبدیلی ولې نه راولي؟
 اود د تعلیم مطالبه یوازې د دین بزرگان نه، بلکې هلکان اونجونه هم کوي.

د مخلوط تعلیم گناه په چا باندې ده؟

سوال: زه د اتم جماعت طالب علم یم. د نورو سکولونو په شان زموږ سکول کې هم هلکان
 اونجونه گډوډ تعلیم حاصلوي، د امرض په کراچۍ کې ډیر زیات دی، جناب! ما د بزرگانو نه
 اوریدلي دي چې د دین د مسئلویاره کې پوښتنه کولو باندې موږ ته شرم کول نه دي پکار،
 عرض دادی چې دې دور کې هلکان اونجونه ډیر زربالغان شي اولږ ډیر کمی یې وي سي
 (راوتي وي) پوره کړی دی.

جناب! زموږ کلاس کې چې کله بالغ هلکان اونجونه یوځای کیني دهغوی جذبات راوچتیري،
 دې نه پرته نجونه خپلو هلکانو دوستانو ته هغه وخت کې کورته دراتلودوت ورکوي کوم وخت
 کې چې دهغوی مور وپلار کورنه وي، دغه شان زموږ په سکول کې سړي او ښځې گډوډ تعلیم
 ورکوي، کله چې ښایسته استاذه میک اپ وکړي اوسبق ښودلوله پاره راشي؛ نو هغه وخت کې
 هم د هلکانو ډیر غلط خیالات وي، دغه شان کله چې سړي استاذان د نجونو مخې ته راځي؛ نو
 دهغوی د زړونو په حال وي؟ جناب! په یوڅو کلونو کې ډیر عجیبه واقعات پېښ شوي دي،
 چې هغه په ژبه باندې راوستلو یا په قلم باندې په لیکلو باندې هم شرم راځي، مثلاً: زموږ په
 سکول کې د هلکانو اونجونو د بد اخلاقي داسې واقعات پېښ شوي دي چې هغوی د سکول نه
 خارج شول او څومره واقعات داسې دي. خوهر یو د بل په عیب باندې پرده اچولوسره هغه مخې
 ته نه راځي.

۱: ایا پاکستان کوم چې د اسلام په نوم باندې حاصل شوی دی، دې کې د هلکانو اونجونو د
 گډوډ تعلیم حاصلول شرعاً جائز دي؟

۲: ایا الله اودهغه رسول ﷺ غیر محرم سړیو او ښځو ته د گډوډ تعلیم ورکولو، تعلیم حاصلولو

^۱ [عن عمر بن شعیب عن أبيه عن جده قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: مُرُوا أولادكم بالصلوة وهم أبناء سبع سنين، واضربوهم عليها وهم أبناء عشر، وفرقوا بينهم في المضاجع (أبو داود ج: ۱ ص: ۷۸، ۷۹، مشکوٰۃ ص: ۵۸، کتاب الصلوة، الفصل الثانی).]

يا بينک کې نوکري يابلې ادارې کې د کار کولو اجازه ورکړې ده، کله چې داسې ځايونو کې ټولې ښځې بې پردې وي.

۳: ايا پاکستان کې د پردې څه قانون نافذ نه دی؟

۴: ايا د هلکانو او نجونو گډوډ تعليم له وجې اسلام پورې خندا نه کيږي؟

۵: ايا د هلکانو او نجونو گډوډ تعليم او گډوډو نوکريو گناه په حکومت باندې ده؟ هلکانو باندې ده، يا نجونو باندې ده؟

سړيو باندې ده يا ښځو باندې ده؟ دې کې د ټولونو زيات د عذاب مستحق څوک دي؟
جواب: ستاسو خط د تبصرې محتاج نه دی، دا د حکومت، د مورويلاز او د معاشري خلکو د سترگو غړولو له پاره کافي دی او د هغو خلکو له پاره د عبرت نښه ده کوم چې د هلکانو او نجونو گډوډ سکولونو کې خپلو بچيو ته تعليم ورکول فخرگني او د هغوی د بهترين مستقبل ضمانت يې گني، دغه مورويلاز ته پکاردې چې ايا د هلکانو او نجونو دا گډوډ تعليم د هغوی د بچيو د عزت جنازې خونه وباسي او ايا د هغوی د بهترين مستقبل خوبونه چيرته دروغ نه شي.

د سړيو او ښځو يوځای حج کولو نه د مخلوط تعليم جواز نه پيدا کيږي

سوال: خواست دادی چې روزنامه (جنگ) کراچۍ کې د يوې ښځې انټرويو چاپ شوي وه، د هغې د انټرويو د يو سوال جواب دادی:

سوال: پاکستان يو اسلامي ملک دی، خود لته د اسلامي اصولو مطابق د ښځو له پاره د تعليم ماحول ډير ښه نه دی، لکه د ښځوله پاره يونيورسټي جوړول وغيره، دې باره کې تاسو خپل خيال ښکاره کړئ!

جواب: پاکستان کې په هر لحاظ باندې تعليمي ماحول ښه دی، حقيقت کې زه د دې په حمايت کې نه يم، ځکه چې موږ ته د سړيو اوږه په اوږه باندې حرکت کول دي؛ نو بيا جدا والی ولې؟ د اسلام يوه اهمه فريضه حج ده، کله چې دې کې ښځې نه دي جدا شوې؛ نو تعليم حاصلولو کې ولې جدا شي اوزموږ قوم ډير مهذب قوم دی، زما خيال نه دی چې ښځوته د هلکانو او نجونو گډوډ تعليم کې څه مشکلات شته، کله چې مادانجنترنگ تعليم حاصلولو: نوزه يوازې اينجلۍ وم او تقريباً زر هلکان وو؛ خوماته هيڅ تکليف نه و، د طالب علمي په زمانه کې هلکان او نجونه د يو بل ډير زيات مدد کوي.

حضرت! سوال دادی چې ايا د هلکانو او نجونو مخلوط تعليم د حج په شان جائز دی؟ او د دې ښځې د هلکانو او نجونو گډوډ تعليم د حج په شان ديني فريضې باندې قياس کول او د مخلوط تعليم صحيح گرځول څنگه دي؟ او ايا په رښتيا مخلوط تعليم حاصلولو کې نجونو ته څه مشکلات نه وي؟ اميد لرم چې تاسو به زما تسلي وکړئ!

جواب: د حج مقامات خودښخو او سپړوله پاره یو دي، له دې وجې ښخو او سپړوته یوځای باندې حج ادا کول وي، خو حکم هلته هم دادی چې ښځه به دخپل طاقت مطابق د پردې اهتمام کوي، د سپړو سره به نه یوځای کیږي او نامحرم سپړوته به نظر وچتولوسره نه گوري^۱ بیا هغه ټول ځایونه هم مقدس دي، ماحول هم مقدس او جذبات هم مقدس او معصوم وي او د الله تعالی ویره هم غالبه وي. ددې په مقابله کې د تعلیمي ادارو چې څنگه ماحول دی ټولوته پته ده او هلته هلکان اونجونه ډول سنگار کولوسره ځي، جذبات هم راوچتیږي، له دې وجې د تعلیمي ادارو خانه کعبې او نورو مقدسو ځایونو باندې قیاس کول کم عقلي ده.

❖ د دین تبلیغ ❖

د تبلیغ اهمیت او ضرورت

سوال: زما مسئله د تبلیغ سره متعلق ده، د قرآن پاک دایت ترجمه لیکم: "تاسو بهترین امت یئ، خلکوله پاره پیدا شوي یئ، تاسو خلکو ته د نیک کار حکم کوئ او د بد کار نه منع کول کوئ او په الله تعالی باندې ایمان لرئ." د دویم ایت ترجمه: "او په تاسو کې یو جماعت داسې کیدل ضروري دي چې هغوی د خیر طرف ته راغوبستل کوي او د نیکو کارونو کولو له پاره ویل کوي او د بدو کارونو نه منع کول کوي، داسې خلک به پوره کامیاب وي" په یو حدیث کې د نبی پاک ﷺ ارشاد مبارک دی چې: "کوم کس یو ناجائز کار په کیدو ووينئ، که په هغه باندې قدرت لري؛ نو هغه دې په لاس سره بند کړي، که دومره طاقت نه وي؛ نو په زړه کې دې ورته بد ووايي او دا دایمان ډیره کمه درجه ده." دیوبل حدیث مفهوم دی: "تمام نیک عملونه د جهاد په مقابله کې یوه قطره دي او د دین تبلیغ یو سمندر دی او جهاد د تبلیغ په مقابله کې بس یوه قطره ده." دایات او حدیث په رڼا کې ددې جواب راکړئ!

جواب: تاسو صحیح لیکلي دي، د دین دعوت ورکول، خلک په نیکو کارونو لگول اود

^۱ [والمراة فی جمیع ذلک کالرجل، لأمّا مخاطبة کالرجال، غیر أنّها لا تکشف رأسها لأمّاعورة، وتکشف وجهها لقوله علیه السلام: إحرام المرأة فی وجهها، ولوسدلت شیئا علی وجهها وجافته عنه جازها کذا روی عن عائشة ولأنه بمرولة الإستظال باخل، ولا ترفع صوته بالتلبية ولا ترسل ولا تسمی بین المسلمین، لأنه محل یستر العورة ولا تستلم الحجر إذا کان هناك جمیع لأمّاعورة عن مماسة الرجال إلّا أن تجد الموضع خالیاً (هدایة ص: ۲۵۵، کتاب الحج) ولی الفتح لقوله علیه السلام: إحرام المرأة فی وجهها..... وحديث عائشة رضی الله عنها أخرجه أبوداؤد، وابن ماجه قالت: کان الרכبان یمرّون بنا ونحن مع رسول الله صلی الله علیه وسلم محرمات فإذا أحادونا سدل إحداها جلبها من رأسها علی وجهها فإذا جاوزنا كشفناه، قالوا والمستحب أن سدل علی وجهها شیئا ونجافیه... إلخ (فتح القدیر ج: ۲ ص: ۱۹۵)

بدوکارونو نه منع کول ډیر غټ عمل دی^{۱۱} په هر مسلمان باندې فرض دي چې دخپلې اصلاح سره سره دخپلو مسلمانانو وروڼو فکر هم وکړي او په قدرداستطاعت هغوی په نیکوباندې ولگوي اودبدونه یې منع کړي، اخري حدیث چې کوم تاسولیکلی دی، دازماله نظرنه نه دی تیر شوی.

ایا تبلیغي جماعت سره تعلق جوړول ضروري دي؟

سوال: دجماعت په باره کې ستاسوڅه رایه ده؟ ایا ددې کار سره تړلونه پرته هم اصلاح او یوه مخصوص ذمه داري بحثیت دحضور پاک ﷺ دیومسلمان امتي کیدو سره ادا کیدای شي؟ دیومسلمان په ذمه څه دي؟ هغه څنگه دخپل ژوند اړخ صحیح کړي؟ اودتول انسانیت له پاره فکر مند ولې شي؟

جواب: جماعت ډیر مبارک کارکوي، په دې کې چې څومره وخت هم ولگول شي ضروري لگول پکاردی، په دې سره خپل او دامت داصلاح فکرییداکیږي اودخپل نفس داصلاح له پاره یوشیخ لائق محقق سره اصلاحي تعلق ساتل پکاردی.^{۱۲}

د طائف نه په واپسي باندې د حضور پاک ﷺ د حج په موقع باندې تبلیغ کول

سوال: ایا دطائف نه په واپسي باندې حضور پاک ﷺ دتبلیغ نه منع شوی و؟ او حضور پاک ﷺ به یوازې دحج په موقع باندې ددین اسلام تبلیغ کولی شو؟

جواب: دکفاروله طرفه همیشه په تبلیغ باندې دپابندي لگولوکوشش به کیده، خوداپابندي حضور پاک ﷺ چیرې هم قبوله کړې نه وه، البته دایي وکتل چې په مکې والاوکې في الحال دحق قبلولو استعداد نه شته اونه دلته ازادي سره دتبلیغ کولو موقعې شته؛ نوحضور پاک ﷺ دحج په موسم کې دبهرنه راتلونکو قبائلوته ددعوت ورکولو زیات اهتمام یې کړی و^{۱۳}، دهغه مقصد دا و چې که بهرچیرته محفوظ ځای اومضبوط جماعت مسیر راشي؛ نوحضور پاک ﷺ به هلته هجرت وکړي.

[۱] قال تعالى: وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ (آل عمران: ۱۱۴) قال تعالى: كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ (آل عمران: ۱۱۰) - [۲] تركية الاخلاق من أهم الامور عند القوم ولا يتيسر ذلك إلا بالمجاهدة على يد شيخ أكمل، قد جاهد نفسه وخالف هواه وتحلأ عن الاخلاق الذميمة، وتحلأ بالأخلاق الحميدة فكما أن العلم بالتعلم من العلماء كذلك الخلق بالخلق على يد العرفاء، فالخلق الحسن صفة سيد المرسلين (إعلاء السنن ج: ۱۸ ص: ۴۴۲ كتاب الأدب).

[۳] تفصيل دپاره وگورئ: سيرة المصطفى ج: ۱ ص: ۳۰۷، تأليف: مولانا محمد إدريس كاندهلوى رحمه الله.

ايا د لمونځ دعوت اود سنتو تلقين هم تبليغ دی؟

سوال: د تبليغ څه معنا ده؟ اود دې دائره کار څه دی؟ ايا د لمونځ دعوت اود سنتو تلقين تبليغ دی؟ که یو سړی د معاشرې د بهتر جوړولو له پاره کوشش کوي؛ نو خلک وايي چې دا د اقتدار له پاره داسې کوي او وايي چې په سنت باندې عمل وکړي؛ نو د نيا به پخپله ستاسو په قدمونو کې راشي، حالانکې مقصد د معاشرې اصلاح ده او معاشره د دې بدیونه بچ کول مقصد دي چې دا هغه دوينو پشان خوري پوښتنه داده چې دهغه سړي يا د جماعت دا کار ترڅومره پورې د اسلام مطابق دی؟ ايا دا د تبليغ په مد کې شامل دی؟

جواب: معاشره په خلکو سره سر ته رسيږي، چې دخلکو اصلاح کيږي؛ نو د معاشرې به هم اصلاح کيږي او ترڅو پورې چې دخلکو اصلاح نه کيږي، د معاشرې د اصلاح ممکن نه ده، بس کوم حضرات چې هم دخلق سازولو کار کوي هغه د دعوت او تبليغ کار کوي. د تبليغ دائره کار خوپه پوره دين باندې حاوي ده، خو لمونځ د دين اولينه ستن ده^{۱۱}، ترڅو پورې چې د لمونځ دعوت نه چلېږي او خلک په لمونځ باندې نه راځي... نه به په هغوی کې دين راشي اونه به دهغوی اصلاح وشي او په هر کار کې د حضور پاک ﷺ د سنت دعوت، په حقيقت کې د پوره دين دعوت دی، ځکه چې سنت د دين شاهراه ده، ځکه پرته له شکه د لمونځ اوسنتو دعوت د دين اسلام تبليغ دی.

د تبليغي اجتماع او په دعا کې شرکت له پاره سفر کول

سوال: د تبليغي جماعتونو په اجتماع او وکې وعظ کيږي او په اخر کې په اوچت اواز سره دعا کيږي، يو دعا غواړي او باقي ټول (امين، وايي، په دې باندې غټ غټ مصارف کيږي د لرې لرې علاقه من خلک سفر کوي او په هغه کې د شريکيدو کوشش کوي او دا د اجتماع اصل مقصد گڼي او که څوک په دې کې شريک نه شي او لاړ شي؛ نو دهغه په باره کې دا تصور کيږي چې هغه په اجتماع کې بيخي شرکت ونه کړ، بنده هم په دې کې د شريکيدو ډير خواهش مند وي اود قرآن پاک د تلاوت نه دا زيات د ثواب وجه گڼي، ايا دا نظريه صحيح ده او که نه؟

جواب: د تبليغي جماعت اجتماع گانې ډيرې گټورې وي او په هغو کې شرکت کول د اجرا و ثواب ذريعه ده^{۱۲} د اجتماع په اختتام کې چې کومه دعا کيږي، هغه اثرناکه او ژړونکې وي، په

^۱ [عن معاذ قال: قلت يا رسول الله اخبرني بعمل يدخلني الجنة..... قال: راس الامر الاسلام وعموده الصلاة. (مشکوٰة ج: ۱ ص: ۱۴، کتاب الإيمان، الفصل الثاني، طبع قديمي).]

^۲ [عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم: إن الله تبارك ملائكة سيارة فصلاً يبغون مجالس الذكر..... قال يقولون: زبٌ فيهم فلان عبد خطاء إنما مرفجس معهم قال: فيقول وله غفرتُ هم القوم لا يشقى بهم جليسهم (مسلم ج: ۲ ص: ۳۴۴، فصل مجالس الذكر).]

اجتماع او په دې دعا کې شرکت له پاره سفر کول داجر ذریعه به وي، ان شاء الله دقرآن کریم تلاوت په خپل ځای ډیر اهم او باعث ثواب دی^{۱۱}، ددواړو مقابله دې ونکړل شي، بلکې تلاوت دې هم وکړل شي او په اجتماع کې دې شرکت هم وکړل شي.

بڼخو ته په تبلیغي جماعت کې تلل څنګه دي؟

سوال: د بڼخو په تبلیغي جماعت کې تلل څنګه دي؟

جواب: تبلیغ والاو د بڼخوله پاره په تبلیغ کې دتګ خاص اصول او شرطونه ایښي دي، ددې اصولو په پابندي کولو سره د بڼخو تبلیغي جماعت کې تلل ډیر ضروري دي، په دې سره به ددین فکر په خپل منځ کې هم پیدا شي او په امت کې به هم ددین والاو عملونه ژوندي شي.

ایا د تبلیغ له پاره مخکې د مدرسې تعلیم ضروري دی؟

سوال: ځینې خلک وایي چې: دا تبلیغ د عالمانو کار دی، په دې کې چې کوم خلک څه نه پیژني، هغه ته پکار دي چې هغوی لومړی مدرسې ته لاړ شي او ددین کار زده کړي، وروسته دې دا کار کوي، ګني د هغوی تبلیغ حرام دی، ایا دا صحیح دي؟

جواب: غلط دي، څومره خبره چې مسلمان ته راځي، دهغه تبلیغ کولی شي^{۱۲} او په تبلیغ کې د وتلو مقصد د ټولونه مخکې پخپله زده کول دي، ځکه د تبلیغ عمل هم روانه او ګرځیدونکې مدرسه ګڼل پکار دي.

خلک د خیر طرف ته راوغوښتل قابل قدر دي خاوندان سخت نه دی پکار

سوال: جناب! زه پخپله لمونځ کوم او نورو ته دلمانځه کولو نصیحت کوم، خوزموږ یوصوفي صاحب دی، هغه زه منع کړم او راته یې وویل چې: جناب! تاسو چاته دلمانځه له پاره په سختو الفاظو کې مه وایئ، ځکه چې ستاسو په بار بار ویلو سره باوجود بل سړی دلمونځ کولو نه انکار کوي؛ نو داسې انکار کولو سره تاسو ګناهګاره کیږئ! خو جناب! زما مشن خوداو او دی هم چې که زه چاته بار بار وایم او که نن هغه انکار کوي؛ نو هیڅ خبره نه ده، شاید سبا دهغه په دماغو کې زما خبره کیني او هغه لمونځ شروع کړي، زه خوتر دې پورې سوچ کوم چې زه نه یم؛ نو زما له مرګ نه وروسته زما اواز خوبه دهغه په غوږونو کې ولګیږي او شاید بیا هغه لمونځ شروع کړي، په دې سلسله کې تاسو زما رهنمائي وکړئ چې ماته څه کول پکار دي؟ امید دی

^۱ [قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من قرأ حرفاً من كتاب الله فله به حسنة والحسنة بعشر أمثالها... إلخ (ترمذی ج: ۲ ص: ۱۱۹، باب ماجاء فی من قرأ حرفاً من القرآن ماله من الأجر).]

^۲ [عن عبدالله بن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: بلغوا عني ولو آية... إلخ (مشکوٰة ج: ۱ ص: ۳۲، کتاب العلم، طبع قديمی کتب خاله).]

تاسو د قرآن او حدیث په رڼا کې به زما پرېشاني لرې کړئ.

جواب: ستاسو د تبلیغ جذبه قابل قدر ده، دورک شوي ورور خیر طرف ته راوستلو او راغونښتو هر ممکن کوشش کول پکار دی، خود گفتگو انداز خیر خواهانه پکار دی، سخت او تند نه، چې ستاسو د خبرو په انداز سره خلکو کې د لمانځه نه نفرت پیدا نه شي.^{۱۱}

کور کې ویلو نه پرته تبلیغ کې تلل څنګه دي؟

سوال: ځینې خلک خپل ښار یا خپل ملک پرېږدي، خپل کور او قام ته دې ویلو نه پرته چې هغه چیرته روان دی؟ او څومره ورځوله پاره روان دی؟ چېپ چېاب کورنه وځي او په څه ځای باندې رسیدونه وروسته خپل کور والوته د خط و غیره په ذریعه هم څه اطلاع نه ورکوي، بلکې په هغه اجنبي ښار یا ملک کې د مسلمانانو کلیمه صحیح کولو او د لمانځه په تلقین کولو کې مصروف اوسېږي اکثر دهغه کوروالو ته دهغوی په دې عمل سرد پرېشاني کیږي او د خرچ و غیره په نه ملاویدو سره شکایتونه هم پیدا کیږي، هغه خلک داسې ۴، ۵ یا ۶، ۷، میاشتي، بلکې یو کال بهر تیروي، هغه ته هغوی 'چله' وایي او پخپله هم گڼي او نور خلک هم پوه کوي چې څوک څومره اوږده چله ورکوي هغه شان کامل انسان جوړېږي، دا عمل ترکوم حد پورې صحیح دی؟ د کتاب او سنت مطابق دی؟ ای صاحبه کرام رضی الله عنہا هم داسې چلې کړې وې؟ عربي کې چلې ته څه ویل کیږي؟ ځکه چې په اردو کې چله یوازې څلوېښتو ورځو پورې وي، هغه هم پیر، فقیر او روحاني عامل د څه وظیفه و غیره ویلو وخت له پاره استعمالوي.

جواب: داسې کم عقل خو شاید په دنیا کې څوک نه وي چې هغه کال شپږ میاشتوله پاره د ملک نه بهر لاړ شي، نه کوروالو ته وایي، نه په هلته تلوسره اطلاع ورکړي، نه دهغوی د خوراک څښاک سوچ کوي، داسې فرضي صورتونو باندې خو حکمونه نشي جاري کیدای، ترکومي پورې چې د دین د زده کولو بنودلو عمل دی، دا د مسلمان په ذمه فرض دی، که صاحبه کرام رضی الله عنہا او د دین بزرگان هم زموږ پشان کورونو کې ناست وای؛ نو شاید موږ به هم مسلمانان نه وو، نه به تاسو ته د سوال ضرورت و، نه چاته د جواب ورکولو، ځوانه ښځه پرېږدي او ځي، کوم خلک چې دیوڅو پیسوله پاره سعودي، دبی، امریکې ته ځي او ډیرو ډیرو کلونو پورې نه راځي، د هغوی په باره کې تاسو چیرته د مسئلې پوښتنه نه ده کړې! کوم خلک چې دین زده کولو له پاره یوه میاشت دوه میاشتي، څلور میاشتوله پاره ځي، دهغوی په باره کې تاسو ته د مسئلې پوښتنې کولو خیال راغی، زما مشوره داده چې د کور د خلکو د خوراک څښاک انتظام کولو نه وروسته تاسو هم څلور میاشتوله پاره خو ضرور تشریف یوسئ، له هغه نه وروسته تاسو ماته ولیکئ، ځکه چې په دې وخت تاسو چې کوم څه لیک و فرمایئ، هغه به علي وجه البصیرت وي.

^{۱۱} اذْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ (النحل: ۱۲۵)۔

دموروپلار له اجازې پرته په تبليغ کې تلل

سوال: که مکي جماعت گارډن کراچۍ ته لاړشي؛ نو خلک ورته "وهايي" وايي اوبل طرف ته په تلوسره ورته د "بريلوي" او بدعتي کيدو خطاب ملاويږي، زما په ناقصه مشاهدې کې دا غريبانان تبليغي جماعت والا صحيح دي اوزه په هرزيات ځم، خودازما په ناقص پوهه کې نه راځي چې دېوډا گانو موروپلار هم رضامندي اودهغوی خدمت هم فرض دی، زما مطلب دی، چې کله وخت وي: نوځی، دپيرو خو ميندې ناروغې هم وي او ځي، مادوه ځله درې درې ورځې لگولې دي، تاسو مهرباني وکړئ او ووايئ چې دهغوی له اجازې پرته موږ په تبليغي جماعت کې تللی شو او که نه؟

جواب: دتبليغي جماعت په باره کې تاسو صحيح ليکلي دي چې دا ښه خلک دي، دهغوی نقل او حرکت په برکت سره الله تعالی د زرگونو انسانانو زندگۍ بدلې کړي دي، ځکه دهغو خلکو سره چې څومره وخت تير شي خوش قسمتي ده.

پاتې شوه دا چې دموروپلار له اجازې پرته تگ جائز دی او که نه؟ نو په دې کې تفصيل دی، که موروپلار د خدمت محتاج وي او څوک بل هم د خدمت کولو والا نه وي، بياخوهغوی پريښودل او تلل چيرې هم نه دي پکار^{۱۱} او که هغوی ته د خدمت ضرورت نه شته، يوازې ددې له وجې بې منع کوي چې دهغوی په زړه کې د دين محبت نه شته او که هغه هلک په بل ښار کې، بلکې په غير ملک کې ملازمت له پاره تلل وغواړي؛ نوموروپلار په ډيره خوشالۍ سره هغه ليرې، ځکه چې د دنيا قيمت هغوی ته معلوم دی، د دين معلوم نه دی؛ نو په داسې حالت کې تبليغ کې تلول په پاره دموروپلار رضامندي هيڅ شرط نه ده، ځکه چې په تبليغ کې وتل په حقيقت کې دايمان زده کولوله پاره دي او دايمان زده کول اهم ترين فرض دی.^{۱۲}

[۱] وقال تعالى: وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَنْفَرَنَّ مِنْكَ الْكِبَرُ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَوْ لَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا، وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ (الاسراء: ۲۳) أَيْضًا: يفرض على صبي و بالغ له أبوان أو أحدهما لأن طاعتهم فرض عين وفي الشامية: قوله وبالغ له أبوان مقاده انهما لا يأتان في منعه وإلا لكان له الخروج..... مع انهما في سعة من منعه إذا كان يدخلهما من ذلك مشقة شديدة (رد المحتار على الدر المختار ج: ۴ ص: ۱۲۴، مطلب طاعة الوالدين فرض عين، طبع ايج ام سعيد).

[۲] طلب العلم والفقه إذا صحت النية أفضل أعمال البروكذا البشغل بزيادة العلم إذا صحت النية لأنه أعم نفعًا لكن بشرط أن لا يدخل النقصان في فرائضه (فتاوى بزازية على هامش الهندية ج: ۶ ص: ۳۷۸، الفصل السادس والعشرون في الأوقاف، فتاوى شامى ج: ۶ ص: ۴۰۷، فصل في البيع).

دتبليغي جماعت نه د مور و پلار خپل اولاد منع کول

سوال: دتبليغي جماعت سلسله څنگه چې تاسوته به زمانه بهتر علم وي، که موږ په تبليغي کارونو کې برخه واخلو څو کوروالا موددي کار نه ځکه منع کوي چې په خپلو خپلوانو کې به هغوی وشرميرې هغوی به چاته د شکل بنودلو قابل پاتې نه شي چې دهغوی هلک "تبليغي" شوی دی، په داسې صورت کې څه کول پکار دي؟ ايا داسې مبارک کار پرېښودل پکار دي؟

جواب: دتبليغ کارچيرې هم مه پرېږدئ، خودمور و پلارېې ادبي دې هم ونکړل شي^{۱۱}، بلکې ډير په صبر او تحمل سره دې دهغوی سختې خبرې برداشت کړل شي، داخلک غريبان ددنيا د عزت او منصب قدر پيژني، ددين قدر او قيمت نه پيژني، ضرورت دی چې هغوی په يو تدبير سره په دې باندې پوه کړل شي چې ددين پابندي د عزت شى دی او بې ديني د ذلت شى دی.

تبليغ کول او په جوماتونو کې بستري اچول څنگه دي؟

سوال: تبليغ کول څنگه دي؟ او دتبليغي جماعت بسترو سره په جوماتونو کې پر او اچولومتعلق څه حکم دی؟

جواب: دتبليغ په نوم چې کوم کار کيږي، هغه دټولونه غټه فايده پخپله خپل ځان په دين کې پوخوالی پيدا کول او خپلو مسلمانانو وروڼو ته درسول الله ﷺ والا طريقودعوت ورکول دي، تجربه داده چې په خپل ماحول کې اوسيدوسره په انسان کې ددين فکرنه پيدا کيږي، عمرونه تير شي، خود کليمې، لمونځ صحيح کولو فکرم ورته نه وي، په تبليغ کې وتلوسره احساس پيدا کيږي چې ماڅومره عمر په غفلت او بې قدري کې تير کړ او خپل څومره قيمتي عمر مې ضائع کړ، ځکه په تبليغ کې وتل ډير ضروري دي او ترڅو پورې چې انسان په دې لار کې ونه وځي ددې حقيقت يې په پوهه کې نشي راتلاى او په تبليغ کې وتلوسره ددين مقصد زده کول اونورته ښودل دي او ددين مرکز جوماتونه دي، ځکه دتبليغي جماعتونو دخداى په کورونو کې داعتکاف په نيت سره ايساريدل او ددين محنت کول بالکل په ځاى او صحيح دي.

د "تبليغي نصاب" کمزوري روايتونه په جومات کې ويل

سوال: ايا "تبليغي نصاب" کې څه حديثونه د کمزورو شهادتونو والادي؟ که دي: نودهغو په جومات او کورونو کې ويل څنگه دي؟

اَوْقِضِي رُبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُوْا اِلَّا اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا اِمَّا يَنْفَعَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَا اَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا اُفٍّ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيْمًا، وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا (الاسراء: ۲۳، ۲۴)۔

سوال: په فضائلو کې کمزوري روایتونه هم قبلېږي.^{۱۱}

په تبلیغي جماعت باندې اعتراض کونکو ته څه جواب ورکړو؟

سوال: په موجوده دور کې تبلیغي جماعت کارونه کوي، هر یو د لمانځه طرف ته راغوبستل، تعلیم وغیره کول، خو خلک اکثر مخالفت داسې کوي چې دا جاهلان دي، دخپل ځان نه یې شپږ شمېرې جوړې کړي دي او یوازې هم هغه بیانوي.

جواب: کوم خلک چې اعتراض کوي، هغوی ته دې وویل شي چې وروڼو درې چلې، یوه چله، لس ورځې، درې ورځې په جماعت کې ووځه او یې گوره، بیا دخپلې رایې اظهار وکړه، ترڅو پورې چې وخت نه لگوي، ددې کار حقیقت به موږ په پوهه کې نه راځي اود څه شي حقیقت پوهیدو نه پرته دهغه په باره کې رایه ورکول غلط وي.

ایا بدي کې مبتلا انسان بل ته نصیحت کولی شي؟

او چاته خپلې غلطۍ بنودل څنګه دي؟

سوال: زه یو طالب علم یم، د طالب علمانو نوملګرو په محفل کې د شرابو او بیادخود کشۍ تذکره شروع شوه، ما په توبه ویستلو سره ویل چې شراب "أم الخبائث" دي او "خود کشي" حرامه ده، په دې باندې یو طالب علم زمانه پوښتنه وکړه چې ته لمونځ کوې؟ ما په شرمندګي سره عرض وکړه: بیا هغه ماته احساس راوستلو چې تاسو ډیره هم خړوئ؟ ما سربینګته کړ، په دې باندې موصوف ویل چې: "اوس ته لمونځ (فرض دی) نه ادا کوې چې دهغه متعلق به د ټولنو له لومړۍ پوښتنه کیږي او ډیره هم خړوئ؟ نو بیا حرام (شراب او نور معاشرتي بدۍ) دکومو درجه چې وروسته راځي، دهغه متعلق ولې فکر مند کیږي؟" واضحه دې وي چې موصوف پخپله هم بیلمازه او ډیره خړیلۍ دی دمخکې ذکر شوي تفصیل په رڼاکې د ذکر شویو سوالونو جوابونه راته وفرمائی اوزموږ د ټولو دوستانو پر شاني ختمه کړئ!

سوال: ایا یوسړی چې هغه پخپله په دې گناهونو او غلطیو کې مبتلا وي، یو بل سړي ته هم دهغو غلطیو او گناهونو نه د منع کولو او نصیحت کولو حق لري.

جواب: چاته دهغه غلطې او گناهونه اورول، دهغه دوه صورتونه دي، یوه دا چې محض د پیغور په ډول ورته د گناهونو طعنه ورکړل شي، دا خو حرام او گناهه کبیره ده، په قرآن کریم کې یې ددې

[۱] ويجوز عند أهل الحديث وغيرهم التساهل في الأسانيد ورواية ماسوى من الضعيف والعمل به من غير بيان ضعفه في غير صفات الله تعالى والأحكام كالللال والحرام وغيرهما وذلك كالقصص وفضائل الأعمال والمواظب وغيرهما لما لا تعلق له بالعقائد والأحكام (تدريب الراوى ص: ۱۹۲، طبع دار الفکر، بیروت).

سخت منع فرمایلي ده^(۱۱) اودويم صورت دادی چې دخیرخواهي په ډول هغه ته دا وویل شي چې دا گناه پرینسودل پکار دي، دانصیحت کول دي، چې هغه ډیرینه عمل دی، په قران او حدیث کې دگناهونو نه دمنع کولو حکم ډیر راغلی دی^(۱۲) پاتې شوه دا چې یوسړی پخپله په څه گناه کې اخته وي، ایا هغه نور هم ددې گناه نه منع کولی شي او که نه؟ دهغه جواب دادی چې نور منع کولی شي، خو په بل سړي باندې دنصیحت اثر هغه وخت کیږي چې کله پرې انسان پخپله هم عمل وکړي، داسې سړی چې هغه پخپله هم په گناهونو کې مبتلا وي، که بل نصیحت وکړي؛ نو هغه ته داسې ویل پکار دي چې: "وروره! چې پخپله هم گناه گاریم، په دې گناه کې اخته یم، تاسو پخپله هم دا گناه پرېږدئ اوزماله پاره هم دعاو کړئ چې زه ددې گندگي نه ووځم."

سوال: ایا بیلمازه سړي ته هغه ټول حرام او ممانعت اختیار کول پکار دي چې دهغه ذریعه وروسته راځي او چې دهغه نه هغه په مکمل ډول ډډه کوي.

جواب: یو جرم دبل جرم او یوه گناه دبلې گناه د جواز وجه نه جوړیږي، کوم سړی چې دنورو گناهونو نه بچ کیږي، خولمونځ نه کوي هغه ته خوبه دا ویل کیږي چې: "کله ماشاءالله تاسو دنورو گناهونو نه بچ کیدای شي؛ نو تاسو دلمونځ نه کولو گناه نه هم بچ کیدل پکار دي خودا ویل جائز نه دي چې: "کله تاسو دلمونځ نه کولو گناه نه نشي بچ کیدای؛ نو دنورو گناهونو نه ولې پرهیز کوئ؟" خبره داده چې هغه دنورو گناهونو نه بچ کیږي، خو په یوه غټه گناه کې مبتلا دی، الله تعالی به هغه ته یوه ورځ دهغې گناه نه هم د بچ کولو توفیق ورکړي، له دې نه پرته هره گناه یومستقل بوج دی، چې هغه انسان دخان له پاسه ږدي، بس که یو انسان په څه گناه کې اخته دی؛ نو د هغه دامعنا چیرې هم نه ده چې دټولې دنیا گندگي انسان راغونډول شروع کړي.

سوال: دنصیحت کونکي طرز عمل او دنصیحت انداز صحیح و یا غلط؟

جواب: دمخکې جوابونو نه به معلوم شوي وي، دهغه طرز عمل بالکل غلط و، دانصیحت نه و؛ نو انداز نصیحت به څنگه وي؟

د کمپنۍ نه چوټي اخیستلو پرته تبلیغ کې تلل

سوال: زه چې چیرته کار کوم، هلته زماسره څلور نور ملگري هم دي، په عام ډول داسې کیږي چې یو یو ملگری یا دوه دوه، لس دولس ورځو له پاره په کارباندې نه راځي اوحاضري یې لگیږي، دا جوتیانې په نمبرنمبر وي، کله چې زمانمبر راځي؛ نو زه اکثر دلس ورځوله پاره په تبلیغ کې وځم اوحاضري مې لگیږي، اوس دا ووايي چې دازما په تبلیغ کې تلل څنگه دي؟ ایا

^(۱) [قال تعالى: وَيَلْ لَّكُلِّ هُمْزَةٍ لُّمَزَةٍ (الهمزة: ۱) قال تعالى: وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ (الحجرات: ۱۱)]

^(۲) [قال تعالى: كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ (آل عمران: ۱۱۰)]

ګناه خونه ده؟ زما په تلو سره دکمپنۍ څه نقصان هم نه کيږي، په تفصيل سره جواب راکړئ او زما د تلو افسرانو ته پته نه لگيږي.

جواب: دکمپنۍ نه چوتې اخيستلو نه پرته غير حاضري کول خيانت دی او هغه وخت په يوبل کار کې استعمالول ناجائز او حرام دي، تاسو ته لازمي ده چې د غير حاضري د ورځوتنخوا وصول نه کړئ.^{۱۱}

د امر بالمعروف او نهی عن المنکر شرعي حيثيت

سوال: په قرآن مجيد کې او په احاديثو کې هم داسې ډير حديثونه موجود دي او دهغو اياتونو او حديثونو مفهوم داسې جوړيږي، چې د مسلمان له پاره نه يوازې دا چې هغه پخپله نیک عمل وکړي، بلکې نورو ته دې هم نصيحت وکړي، داسې نه چې يوازې پخپله د بدو کارونو نه پرهيز وکړي. بلکه نورو ته هم له بدونه د بچ کولو ترغيب ورکړي، ددې کار په نه کولو په حديث مبارک کې وعيد هم راغلی دی، سوال دادی چې امر بالمعروف ونهې عن المنکر فرض دی، يا فرض کفايه، يا واجب دی؟ يا يوبل شکل، يا دا چې په مختلفو صورتونو کې مختلف حکمونه لري؟

جواب: مسئله ډير تفصيل لري، مختصراً چې امر بالمعروف او نهې عن المنکر فرض دی، په دوو شرطونو سره:

۱: دا چې يوسړی د مسئلې نه ناخبر وي. ۲: دا چې د قبلیدو توقع غالبه وي.
که داده شرطونه په کې ونه موندل شي؛ نو فرض نه دی، البته په شرط د دفع مستحب دی او که دفع په ځای د نقضان انديښنه وي؛ نو مستحب هم نه دی.^{۱۲}

سوال: نن سبا د دعوت او تبليغ په نوم سره په جماعتونو کې چې کوم محنت کيږي او په دې سلسله کې چې کومې اجتماعگانې کيږي، له دې سره تعلق جوړول او په دې کې شموليت اختيارول فرض دي يا ددې څه حيثيت دی؟ له دې نه پرته دا چې زه د ډيرو علماوو کرام مجلسونو ته ځم، خو هغوی چيرې هم څلويښت ورځې، څلور مياشتې يا په اجتماعگانو باندې

۱ [قوله: والأجير الخاص هو الذي يستحق الأجرة بتسليم نفسه في المدة وانما سمي خاص لأنه يختص بعمله دون غيره، لأنه لا يصح أن يعمل لغيره في المدة (الجوهرية النيرة ص: ۲۶۹، كتاب الإجارة) الثاني: وهو الأجير الخاص، ويسمى أجير وحيد، وهو من يعمل لواحد عملاً مؤقتاً بالتخصيص كمن استؤجر شهر للخدمة أو شهراً لرعى الغنم المسمى بأجر مسمى وليس للخالص أن يعمل لغيره، ولو عمل نقص من أجرته بقدر ما عمل (الدر المختار ج: ۶ ص: ۶۹، ۷۰ باب ضمان الأجير، طبع سعيد كراچی).]

۲ [ان الأمر بالمعروف على وجوه إن كان يعلم بأكبر رأيه أنه لو أمر بالمعروف يقبلون ذلك منه ويمتنعون عن المنكر فالأمر واجب عليه ولا يسعه تركه ولو علم بأكبر رأيه أنه لو أمرهم بذلك قذفوه ولا يصبر على ذلك ويقع بينهم عداوة فتركه أفضل ... إلخ (فتاوى عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۵۲، ۳۵۳)]

زرو نه دی ورکړی، بلکې دا اکابرو حضرات په انفرادي عملونو باندې او زهد او تقوا باندې زیات زور ورکوي، زما رهنمائي وکړئ چې یو مسلمان ته څنګه مکمل ژوند تیرول پکار دي؟

جواب: د دعوت او تبلیغ چې کوم محنت چلېږي، دهغه دوه طرفونه دي:

۱. یو دخپل ځان اصلاح کول او په خپل ځان کې د دین طلب پیدا کول، بس کوم سړي ته چې د دین د ضروریاتو واقفیت، دخپلې اصلاح فکر او بزورګانوسره رابطه او تعلق وي، دهغه له پاره دا کافي ده او کوم سړي ته چې د اشیان حاصل نه وي، دهغه له پاره ددې تبلیغ کار سره تعلق جوړول د بدلیت په طور فرض دي^۱

۲. اوبل طرف دنورو خلکو د اصلاح فکر کول دي، دا فرض کفایه دي [۲]، کوم سړي چې په دې کار کې لګېږي، د اجر مستحق به وي او څومره خلک چې دهغه په محنت سره په دې کار کې لګېږي، دهغو ټولو اجر به دهغه په عمل نامه کې لیکل کېږي او که څوک ورسره تعلق نه جوړي هغه ګناه ګار نه دی، خوددې خاص اجر نه محرومه دی، مګر که ددې نه هم زیات په اهم کار کې مشغول وي.

امر بالمعروف او نهی عن المنکر د الهي عذاب د منع کولو ذریعه ده

سوال: السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! ان شاء الله په خیریت سره به یاست، د بینات ترسیل جاري دی، په وخت ملاویدو باندې خوشاله یم، خدای تعالی دې وکړي چې بینات دامت مسلمه دامیدونو ائینه دار جوړشي، یو عرض دی چې دیني رساله خالص دیني کیدل پکار دي، په چا باندې اعتراض او تشنیع زما ناخوښه وي اودې سره د نفرت جذبه پیدا کېږي، د صدر ضیاء الحق په بیاناتو باندې اعتراض یقیناً په عوامو کې د نفرت د خورولو ذریعه جوړېږي، له کوم سره چې د ملک بنیادونه د کمزوري کیدو خطر په ضرور ده، هسې هم ملک داخلي او خارجي خطراتو سره مخ دي، یو خوبهارت سترګې سرې کړې دي، بل لوري ته د کارمل د انتظامیې له وجې دوروس اواز اوریدل کېږي اوبل لوري ته خمیني د اسلامي انقلاب د راتلو خبرې اوریدل کېږي، عرض دا چې په داسې حالاتو کې یوه وړه سکروټه هم پوره پاکستان بربادولی شي، په دې صورت کې بیاداذمه واری په چا باندې عائد کېږي؟ په دې باره کې په تفصیل سره رڼا واچوئ؛ نو ستاسو به ډیره مهرباني وي.

۱ [واعلم أن تعلم العلم يكون فرض وهو بقدر ما يحتاج لدينه وفي الشامية: أي العلم الموصول إلى الآخرة قال العلامة في فضوله: من فرائض الإسلام تعلم ما يحتاج إليه العبد في إقامة دينه وإخلاص عمله لله ومعايشة عباده (فتاوى شامی ج: ۱ ص: ۴۲، مقدمة الكتاب، مطلب في فرض الكفاية وفرض العين).]

۲ [اعلم ان تعلم العلم فرض كفاية، وهو ما زاد عليه لنفع غيره وفي الشامية: ما زاد عليه أى على قدر ما يحتاج لدينه في الحال (درمختار مع رد المختار ج: ۱ ص: ۴۲، مطلب في فرض الكفاية وفرض العين).]

جواب: ستاسو دا خبره خو صحيح ده چې وطن عزيز ډير وزياتو داخلي او خارجي خطراتو کې راگير شوی دی او دا خبره هم بالکل صحيح ده چې په حکومت کې بې اعتمادې پيدا کول د عقل نه خلاف ده، خو جناب ته معلوميدل پکار دي چې په بينات کې ماهيخ قسمه تحرير د صدر جنرل ضياء الحق صاحب د څه سياسي فيصلې په باره کې کله هم څه خبره کړې نه ده. کار مملکت خسروان دانند

خو تر کومې پورې چې د ديني غلطې تعلق دی، نو هغه بيانول نه يوازې دا چې د اهل علم فرض دي، اوزه افسوس او پېښماتتيا سره اعتراف کوم چې موږ د افرض يوفيصده هم نه دی ادا کړی، بلکې دا په خپله د صدر مملکت په حق کې د خير باعث هم دی، په دې سلسله کې تاسوته دامير المومنين حضرت معاويه بن سفيان رضي الله عنه کيسه اوروم، کومه چې حضرت مولانا يوسف دهلوي قدس سره په «حياة الصحابه» کې نقل کړې ده:

وأخرج الطبراني وأبو يعلى عن أبي قتيل^۱ عن معاوية بن أبي سفيان أنه صعد المنبر يوم القبامة فقال عند خطبته: إنما المال مالنا والفيء فيئنا فمن شئنا أعطينا ومن شئنا منعناه فلم يجبه أحد فلما كان في الجمعة الثانية قال مثل ذلك فلم يجبه أحد فلما كان في الجمعة الثالثة قال مثل مقالته فقام إليه رجل ممن حضر المسجد فقال: كلا إنما المال مالنا والفيء فيئنا فمن حال بيننا وبينه حاكمناه إلى الله بأسيا ففنا فنزل معاوية فأرسل إلى الرجل فأدخله فقال القوم: هلك الرجل ثم دخل الناس فوجدوا الرجل معه على السرير فقال معاوية للناس: إن هذا أحيائي أحياء الله سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: سيكون بعدي أمراء يقولون ولا يرد عليهم يتقاحون في النار كما تتقاحم القردة وإني تكلمت أول جمعة فلم يرد علي أحد فخشيت أن أكون منهم ثم تكلمت في الجمعة الثانية فلم يرد علي أحد فقلت في نفسي إني من القوم ثم تكلمت في الجمعة الثالثة فقام هذا الرجل فرد علي فأحيائي أحياء الله.

(قال الهيثمي ج ۵: ۵ ص: ۲۳۶-۲۳۷) رواه الطبراني في الكبير والوسط وأبو يعلى ورجاله ثقات.

انتهى، حياة الصحابه، ج ۲: ۲ ص: ۶۸۶۸

ترجمه: حضرت معاويه بن ابي سفيان رضي الله عنه د قمامه په ورځ ممبرته تشریف يوړولو او په خپله خطبه کې يې وفرمايل: مال زما دی اوفی (غنیمت) زموږ دی، زموږ چې چاته خوښه وي ور به يې کړو او چاته چې موخوښه وي ور به يې نه کړو، دهغه رضي الله عنه دا خبره چې چا واوریده، هيچا

^۱ [کذا في الأصل (يعني مجمع الزوائد) والظاهر،، أبي قتيل،، اسمه حنبل بن هاني الماعري وهو ثقة، كذا في كتاب الجرح والتعديل لابن أبي حاتم الرازي (ج: ۱ ص: ۲۷۵)۔

جواب ورنه کړ، دويمه جمعه راغله، حضرت معاويه رضي الله عنه په خطبه کې همدغه خبره بيا وکړه، اوس هم چا جواب ورنه کړ، دريمه جمعه راغله، بيبي همدغه خبره وکړه، داخل په جومات کې موجودو کسانونه يوکس پورته شو او ويې ويل. هيڅ کله نه! دامال زموږ ده او غنيمت هم زموږ دی، کوم کس چې زموږ اوددې ترمينځه راشي؛ نوموړ به دخپلې تورې په ذريعه ددې فيصله دالله تعالی په دربار کې وړاندې کړو، حضرت معاويه رضي الله عنه له ممبرنه رابښکته شو، هغه کس يې راوغوښت او هغه يې له ځان سره دننه بوت، خلکو وويل چې:

داکس ووژل شو، بيا خلک دننه ورغلل، ويې کتل چې هغه کس د حضرت امير معاويه رضي الله عنه سره په تخت ناست دی، حضرت امير معاويه رضي الله عنه خلکو ته وفرمايل چې: دې کس زه راژوندی کړم، الله تعالی دې دې ژوندی وساتي، ما په خپله درسول الله صلی الله علیه و آله دا اوریدلي دي چې زمانه وروسته به څه حاکمان وي چې خلاف شريعت خبرې به کوي، خوهيڅوک به هغوی نه منع کوي، داخلک به په دوزخ کې داسې ننوځي څنگه چې بزوگان ننوځي، ما په لومړۍ جمعه يو خبره وکړه، په هغه باندې زه چا منع نه کړم؛ نوزماسره ويره شوه چې چيرته زه همدغه خلکونه شم، بيا ما په دويمه جمعه هم هغه خبره وکړه، په دغه ځل هم چا زما ترديدونه کړ، ما په خپل زړه کې سوچ وکړ، زه هم له هغوی نه یم، بيا ما په دريمه جمعه دغه خبره وکړه؛ نو دې کس زه منع کړم، ده زه ژوندی کړم الله تعالی دې دی ژوندی وساتي.

اودانه يوازې د صدر محترم په حق کې خيرو برکت شى دی، بلکې دامت صلاح او فلاح هم په دې کې ده، د حضرت حذيفه رضي الله عنه نه روايت دی چې حضور صلی الله علیه و آله وفرمايل:

((والذي نفسي بيده لتأمرن بالمعروف ولتنهون عن المنكر أو ليوشكن الله أن يبعث عليكم

عقاباً منه ثم تدعونه فلا يستجاب لكم)) (رواه الترمذی، مشکوٰۃ، ص: ۴۳۶)

ترجمه: په هغه ذات مې دې قسم وي دچاپه قبضه کې چې زما روح دی! تاسوته به په نيکۍ حکم کوئ اوله دبدو به منع کوئ، گني نزدې ده چې الله تعالی په تاسوياندي عذاب نازل کړي، بيا به تاسو هغه ته دعاگانې کوئ او ستاسو دعاگانې به نه اوریدل کيږي.

دارشادات نبويه په رڼاکې راقم الحروف سره دا احساس دی چې دامريالمعروف اونهي عن المنکر عمل د عذاب الهي دمنع کولو يو ذريعه ده، نن چې په امت باندې دقسما قسم مصيبتونه راروان دي اوموږ په گڼ شمير خطراتو کې راگېر شوي يو؛ نو ددې لويه وجه داده چې داسلامي معاشرې «احتسابي حس» کمزوری اود «نهي عن المنکر» اواز دیر کم شوی دی، په کومه ورځ چې دا اواز بالکل خاموش شو، په دغه ورځ به موږ ته دالله تعالی دگرفت نه خلاصولو والا هيڅوک نه وي، الله تعالی دې موږ ددې بدې ورځې نه محفوظ وساتي. امين!

د تبلیغ فریضه او د کورډمه داري

سوال: ځینې حضرات درې ورځې، عشره (لس ورځې)، څلویښت ورځې، څلور میاشتې یا د کال له پاره اکثر کورونه او بچي پریږدي او د علاقې یا بنسټ په بهرځي، د دین خبرې زده کولو او نورو ته بنودلو له پاره، اکثر خلک دې ته سنت او څه خلک دې ته د فرضو درجه ورکوي. یو عالم ویلي دي چې دانه سنت دي نه فرض، بلکې دایوه دبزرگانو طریقه ده، چې عام خلک د دین خبرو باندې پوه شي او په دې باندې عمل وکړي، ددې حثیت واضح وفرمایئ.

جواب: دعوت او تبلیغ کې سره د وتلو مقصد خپله اصلاح او خپل ایمان او عمل صحیح کول دي او دایمان زده کول فرض دي؛ نو دهغه ذریعه به هم فرض وي، البته که چا ایمان صحیح کړ او په ضروري عملونو کې هم یې کوتاهي نه کوله؛ نو دهغه له پاره به د فرضو درجه نه وي.

سوال: په تبلیغ باندې تلوالا څه حضرات د کوروالو خیال نه پرته ځي، چې په هغه سره دهغوی ښځه بچيو وغیره ته معاشي پریشانی کيږي او هغوی بیا قرضونه غواړي.

جواب: هغوی ته پکار دي چې د غیر حاضري دورځو بندوبست وکړي، بیالارشي که قرض ولې وانخلي، چې بچي یې پریشانه نه شي.^(۱)

سوال: داسې څه حضرات اکثر خپل کور کې ویلونه پرته څه خلک میلمانه جوړ کړي راولي یې او داله یونه زیات واري کيږي، دنن سبا په معاشي حالاتو کې کوروالا په داسې طرز عمل سره پریشانه کيږي او خلک دهغوی متعلق غلطې خبرې کوي.

جواب: په دې کې د کوروالا د پریشاني خوڅه خبره نه شته، د کوم سړي په ذمه چې د کور اخراجات دي هغه ته د فکر کیدو ضرورت دی، غلطې خبرې خو خلک د انبیاء کرام عليهم السلام او د اولیاء په باره کې هم مشهورې کوي، د عوامو خبرو ته التفات کول غلط دي، کتل دادي چې شرعي نقطه نظر سره صحیح دي او که نه؟ هغه هم مخکې ذکر شوي دي.

سوال: اکثر خلک له دې وجې په تعلیمي حلقو کې چې د ماخسوتن د لمانځه وروسته په جوماتونو کې کيږي، د شرکت کولونه ویريږي او خپل خپلوان هم ترې منع کوي، ځکه چې په هغو محفلونو کې د درې ورځو وغیره دعوت ورکول کيږي او په هغو باندې زور ورکول کيږي.

جواب: کوم خلک چې ددې نه ویريږي، هغه خپل نقصان کوي، له مرګ وروسته به هغوی ته پته ولګیږي چې هغوی خپل څومره نقصان سره ددې دنیانه تللي دي او تبلیغ والا څومره ګټه وکړه اولارل!

[۱] قوله نجب النفقة للزوجة على زوجها والكسوة بقدر حالهما..... لقوله تعالى: لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ... إلخ (البحر الرائق ج: ۴ ص: ۱۸۸، باب النفقة، طبع دار المعرفة بیروت).

ايا په تبليغ كې د وتلو خرچ ثواب داوو لاكو برابر دی؟

سوال: د تبليغ والا وايي چې د الله په لار كې ووتلو سره له خپله خانه د پاسه د يوې روپۍ خرچ كولو ثواب داووه لاكو روپيو صدقه كولو برابر ملاويږي او د يولمونځ ادا كولو ثواب د يوكم پنځوست كروړو لمونځونو برابر ملاويږي، ايا دا صحيح دي؟

جواب: د حديث نه دامضمون ثابتيږي.

تبليغيان څنگه خلک دي؟

سوال: تبليغي جماعت والا څنگه خلک دي؟

جواب: ډير ښه خلک دي، دخپل دين له پاره سختۍ پورته کوي.

سوال: تبليغي جماعت والا وايي چې د الله تعالى په لار كې ووځئ، د الله تعالى په لارې كې د يولمونځ ثواب د يوكم پنځوست كروړو لمونځونو برابر دی، خوما اوريدلي دي چې دا ثواب په جهاد في سبيل الله كې دی؟

جواب: تبليغي كار هم د جهاد في سبيل الله په حكم كې دی.

سوال: تبليغي حضرات وايي چې دانفرادي عمل نه اجتماعي عمل بهتر دی.

جواب: په اجتماعي كار كې شريکيدل پكاردی، خو په بل وخت كې دخپلو انفرادي عملونه هم اهتمام كول پكاردی.

"فضائل اعمال" باندې د يو خوشبها تو جواب

سوال: يودوست له انډيا نه كتاب راوړی دی "تبليغي نصاب"، ايك مطالعه تابش مهدي صاحب ليكلي دی، دهغه دعوه داده چې په تبليغي نصاب كې موضوع، ضعيف او د عقل نه لرې، د كتاب اوسنت د تعليماتو خلاف واقعات او ټول هرڅه هم په دې تبليغي نصاب كې موجود دي او شيخ الحديث (رح) په عربي كې احاديث ليكلي دي په هم په عربي كې يې ويلي دي چې دا روايت موضوع دی، ضعيف دی يا مردود، خو په اردو كې يې دا نه دي ليكلي كوم چې په بې ايماني كې راځي او درخواست دی چې علماء ديوبند ددې كتاب نه داسې احاديث او حكايتونه او خوبونه به ترې لرې كړي چې كوم داسلامي مزاج سزه يوشان والی نه لري او دا كتاب يوازې د الله تعالى درضا له پاره او هم دگمراهي دېچ كولو له پاره يې ليكلي دی، په دې كتاب كې يې ليكلي دي چې د ديوبند غټ غټ علماء هم ددې كتاب نه خبر دي او دهغو په ژوند كې كله هم چې د ديوبند علماوو ته ژويل شو، نوجواب دا ملاو شو چې كه د تبليغي نصاب په ذكر شويو غلطيو باندې تنقيد وكړای شو؛ نو شيخ الحديث (رح) به خفه شي او دا خبره د شريعت نه بهر وه، ځكه تابش مهدي صاحب چې د ماهنامه "الايمان" ديوبند مديردی يا

و، دې طرف يې توجه وفرمايله او همت يې وکړ، وغيره وغيره، نن هم دهغه کتاب له وجې ډیر دوستان چې هغوی دمخکې نه هم څه ددې جماعت سره متنفروو، اوس خو يو هتھیار دهغوی په لاس دی، حق خبره، هم حق وي، (په شرط ددې چې دحق تفصیل هغه پیژني)، کې دا صلاحیت ساتي، ځکه دحضرت په خدمت کې دا یو خوشیان عرض کوم:

۱- تحریف قرآن کا عظیم نمونه په رڼاکې چې څه لیکلي دي، خلاصه يې لیکم، دقرآن حکیم دهریو ایت یادجملي هغه معنا اخذکول چې کومه دالله تعالی دخوښې خلاف وي، تحریف ورته وایي اوچا چې په قرآن کریم کې تحریف وکړ، ددې مطلب دادی چې هغه داسلام بنیاد اوړقولو او دداسې سړي تعلق، داسلام سره ترکوم حده قائم پاتې کیدای شي؟ قاریان ترې خبردي چې دسورة قمریه ایت: "ولقد یسرنا القرآن للذکر فهل من مدکر" ترجمه هرعالم هم هغه کړې ده کومه چې دالله تعالی دخوښې مطابق ده، ددې نه وروسته مولانا شرف علی تهانوي (رحمته الله علیه)، شیخ الهند (رحمته الله علیه)، مولانا شاه رفیع الدین (رحمته الله علیه)، مولانا شاه عبدالقادر دهلوی (رحمته الله علیه) ترجمه يې وړاندې کړې ده، بیایې دشیخ سعدي (رحمته الله علیه) او شاه ولي الله (رحمته الله علیه) ترجمه وړاندې کړې، یوه ترجمه يې لیکم: په تحقیق سره موږ قرآن دنصیحت اخيستو له پاره اسان کړی دی، ایا یو نصیحت اخيستونکی شته، په فضائل قرآن کې ص: ۵۴ باندې دی، اصل خبره داده چې دکلام الله شریف حفظ کیدل چې دا پخپله دقرآن شریف یوه ښکاره معجزه ده، گني ددې نه د نیم، د دریمې برخې دمقدار کتاب هم یادول مشکل نه، بلکې قریب محال دي، له دې وجې حق تعالی شانه ددې یادولو ته سورت قبرکې په ډول داحسان ذکر فرمایلی او باربار يې په دې باندې تنبیه فرمایلي،

دآیت ترجمه: موږ دقرآن پاک حفظ کولوله پاره اساني ایښې ده، څوک شته حفظ (یادولو) والا: (فضائل اعمال ص: ۲۶۰).

۲: دحضرت شیخ الحدیث (رحمته الله علیه) پلار او دحضرت حسین (رحمته الله علیه) په بیان کې دي: سیدالسادات حضرت حسین (رحمته الله علیه) خپل ورور سره حضرت حسن (رحمته الله علیه) نه هم یو کال وړوکی و، ځکه دهغوی عمر دحضرت محمد (رحمته الله علیه) دوفات په وخت بیخي کم و، یعنی شپږ کاله او دیو څو میاشتو، د شپږ کالو بچيو ایا ددین خبرې محفوظ کولی شي؟ خودامام حسین (رحمته الله علیه) روایتونه دحدیث په کتابونو کې نقل کيږي، محدثینو دا په هغه جماعت کې وشمیره له کومونه چې اته حدیثونه نقل دي.

په حکایات صحابه (رحمته الله علیه) ص: ۱۲۳ کې حضرت شیخ الحدیث (رحمته الله علیه) دفايدې لاندې دا ویلي دي چې دداسې قسمه ذهاتني واقعات دحضرت حسین (رحمته الله علیه) په ژوند کې یوازې نه، دنورو ډیرو صحابه کرامو (رحمته الله علیه) په ژوندونو کې موندل کيږي، بیادفايدې په ضمن کې حضرت شیخ الحدیث ددې نه هم دزیات قابلیت تذکره فرمایلي ده: "مادخپل والد صاحب نورالله مرقده نه هم ډیر ډیر اوریدلي دي اودخپل کورد بودی گانونه مې هم اوریدلي دي چې زما والد صاحب

دپيونه جدا شو: نودسپاري دپاو حفظ يې کړی و او داووه کلنو په عمر يې قرآن شريف حفظ يې پوره کړی و او دخپل والد صاحب يعنې زمانیکه صاحب نه يې دمخفې فارسي هم څه برخه دبوستان، گلستان، سکندر نامه وغيره هم ويلي و (ايضاً ص: ۱۶۴)

تاسو وگورئ چې حضرت مؤلف (رحمته الله عليه) په سادگۍ او حکمت سره دخپل پلار په حضرت حسين (رحمته الله عليه) او په نورو صحابه کرامو (رحمته الله عليهم) او علماء باندې فوقيت ورکړ، که حضرت حسين (رحمته الله عليه) د شپږو کلونو په عمر کې يو څو حديثونه ياد کړل؛ نوڅه قابل ذکر خبره وشوه، داسې قسمه قابليت خوپه نورو خلکو کې هم موندل کيږي، د حيرت خبره خو داده چې د حضرت شيخ (رحمته الله عليه) والد صاحب د مور دپيو پريښودو نه مخکې پاو سپاره حفظ کړې وه چې بچۍ په هغه عمر کې خبرې هم په مشکله کوي، په دې واقعۀ بيانولو سره مؤلف محترم صاحب خپل والدنه يوازې دا چې په صحابه کرامو (رحمته الله عليهم) باندې فوقيت ورکړ، بلکې په حضرات انبياء عليهم السلام نه يې هم مخکې کړ، داسې قسمه واقعات خودهغوی په ژوند کې به عجيبه ملاوشي، حضرت عيسى (عليه السلام) به دمور په غيږ کې يوازې يو څو الفاظ ويل او دلته دپاو سپاري ذکر دی،

۳: "حضور صلی الله عليه وسلم باندې يولوی بهتان" دلاندې دی: وينه الله تعالى حرام گرځولې ده، که هغه دهرچاوي، دالله تعالى ارشاد مبارک دی: "انما حرم عليكم الهیة والدم ولحم الخنزیر" (النحل: ۱۱۵) سورت بقره آیت ۱۷۳ اوسورة المائدة آیت ۳ کې همدا حکم من وعن موجودی، دا مسلم اصول دي چې په دې معاملۀ کې دقرآن يا حديث صريح حکم موجود وي، په دې کې دڅه قسمه تاويل او منطق گنجائش باقي نه پاتې کيږي، لهدا دقرآن شريف په نزد وينه هميشه هميشه اودهرسړي انسان له پاره حرام دي، اوس که يې څوک په خپلې خوښې سره جائزگني؛ نوددې مطلب دادی چې هغه دالله تعالى دحکم خلاف ورزي کوي، ددې معروضاتو نه وروسته دشيخ الحديث (رحمته الله عليه) يو فکر هم ملاحظه کړئ:

حضور پاک (صلی الله عليه وسلم) يو ځل ښکر ولگاوه اوکومه وينه چې راووته هغه يې حضرت عبدالله بن زبير (رضي الله عنه) ته ورکړه چې دا چيرته ښخه کړه، هغه لاړ او راغی عرض يې وکړ چې ښخه مې کړه، حضور پاک (صلی الله عليه وسلم) پوښتنه وکړه، چيرته؟ عرض يې وکړ: ما وڅښله، حضور پاک (صلی الله عليه وسلم) وفرمايل: دچا بدن ته چې زما وينه لاړه شي، هغه دجهنم اورنشي سوځولی. (حکایات صحابه (رحمته الله عليهم) ص: ۱۷۳).

ددې مضمون دويم روايت هم ملاحظه کړئ!

دا حدیپه جنگ کې چې کله دښي پاک (صلی الله عليه وسلم) په مخ مبارک کې يا سرمبارک کې د خود دوه حلقې تلې وې ---- الخ؛ نود حضرت ابوسعید خدری (رضي الله عنه) والد صاحب مالک بن سنان په خپلو شونډو سره هغه وينه څښلې وه ---- الخ، (حکایات صحابه (رحمته الله عليهم) ص: ۱۷۳).

دويم روايت مایوازې داشارې په ډول ليکلی دی، پوره مې نه دی ليکلی.

هم دیومضمون دا دوه منقولۀ روايتونه دي، يودخميس په حواله اودويم قره العيون په حواله

سره، دادواړه کتابونه داهل علموپه نزدې "میلاد اکبر"، "میلاد گوهر" یا "یوسف زلیخا" او جنگی زیتون" پشان غیر مستند او گمراه کن دي.

لومړۍ خبره خو داده چې داسې دشریعت خلاف حرکت یو صحابي یارسول چیرې هم نشي کولی، دداسې وینې حرام کیدل په قرآن مجید کې په ښکاره ډول موجود دي، خو که لږ وخت له پاره دافرض کړئ چې حضرت ابن زبیر اوما لک بن سنان رضی الله عنہ په محبت کې دراتلوله وچې به یې دخپلې محبوبې وینه څښلې وي، اگرچې زړه ددې له پاره هم راضي نه دی، خودا خبره څنگه ومني چې رسول الله صلی الله علیه و آله هغه دواړه صحابه دهغه قرآني عمل خلاف نه دمنع کولو په ځای هغوی ته ددوږخ نه دخلاصې خوشخبري ورکړه اوداوایل چې دچاپه بدن کې زماوینه لاره شي هغه ته به دجهنم اور نه نزدې کیږي، اینده له پاره اجازه، بلکې ترغیب یې ورکړ، ځکه حضور پاک صلی الله علیه و آله رسول و، دښي اورسول یوه یوه ساه دهغوی دشریعت نماینده وي، دښي ژبې نه وتلې خبره شریعت جوړیږي، ځکه دداسې عظیمې هستۍ طرف ته داسې قسم دغلطې خبرې انتساب یې حده ناجائز او غلط دي، دټولونه پرته دحضور پاک صلی الله علیه و آله نظافت طبعي هم ددې روایت تکذیب کوي.

غالباد حضرت شیخ الحدیث (رحمته الله علیه) دنظر نه دحضور پاک صلی الله علیه و آله دا حدیث به ضرور تیرشوی وي: "من کذب علی متعمداً فليتبوا مقعده من النار" بې شکه حضرت شیخ الحدیث دابې سنده روایت بیانولوسره په رسول الله صلی الله علیه و آله باندې دیوعظیم تهمت ارتکاب کړی دی، بیایې دفايدې په نوټ کې لیکلي دي: دحضور پاک صلی الله علیه و آله فضلات پاخانه متیازې وغیره ټول پاک دي، ځکه په دې کې هیڅ شک نه شته. (حکایات صحابه رضی الله عنہ ص: ۲۷۲) خوموصوف مزحوم دا ویلي چې هغوی ته دا خبره له کوم ځای نه ملاو شوه؟ یاستاسو صحابه رضی الله عنہ عملاً ددې ثبوت ورکړ؟ مخکې یې لیکلي دي: خیر! محترم شیخ الحدیث (رحمته الله علیه) خو په دې دنیا کې اوس پاتې نه دی، هم دده خلفاوو په خدمت کې خواست دی چې هغوی په یومستندحوالې سره کم نه کم داسې دیو صحابي نشاندهي وفرمایي چې هغوی دحضور پاک صلی الله علیه و آله فضلات پاخانه متیازې وغیره ښې وگڼلې اودامت له پاره یې حلال او دپاک کولو ثبوت یې ورکړی وي، زه دهغوی بې حده ممنون او شکرگزار یم.

۴. د"یه اعجوبې" لاندې، زه یوازې یوه خبره نقل کوم، په فضائل صدقات کې ص: ۴۷۲ باندې دیوبزرگ په باره کې یې ویلي دي چې هغه به روزانه لس زره رکعتونه په ولاړه، لس زره به یې په ناسته کول، خوبل طرف ته یورکعت دیومنټ په حساب سره داسې په درې دیرش گنتوکې ممکن دی اوپه شپه او ورځ کې ټول څلیریشتم گنتوکې کیږي، اخردنور زیات نهه گنتې له کومه ځایه راغلي؟ دجواب منتظر به یم. مهتاب احمد، سلطنت عمان

جواب:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى!

د تابش مهدي دا کتاب د ډیرو کلونو مخکې له نظره تیر شوی دی او د ځینو مشرانو په ضد باندې دا داغ هم هغه وخت پیدا شوی و چې دهغه جواب دې ولیکل شي، خود کتاب د مطالعې نه وروسته معلومه شوه چې د کتاب مصنف نه خود علم حدیث د فن نه واقف دی اونه په نورو اسلامي علمونو باندې دهغه نظر دی، دهغه غریب علم او پوهه حدودا ربعه څه دارد و کتابونو او رسالو سطحی مطالعه ده اوبس -----! د داسې سړي په تردید باندې یقین کول محض د وقت ضائع کول دي.

بل طرف ته د حضرت شیخ نورالله صاحب مرقده رسالوته الله تعالی داسې مشهور تیانصیب فرمایلي ده چې د ټولې دنیا په مختلفو ژبو کې دهغه رسالو مذکرې کيږي اود شپې ورځې په څلیریشتنو گنتو کې شاید یو وخت به هم داسې نه تیريږي، چې په هغه کې د دنیا دیونه یو گت کې دهغه رسالو دا وړیدو اورولو شغل به جاري نه وي، ښکاره ده چې دا مشهور تیا یوازې د الله له طرفه ده، دیوانسان د سعی او کسب نتیجه نه ده، د حضرت مصنف (رحمه الله) دا خلاص او للهیت په برکت سره الله پاک دهغه کتابونو ته داسې مقبولیت نصیب کړی دی؛ نو د تابش مهدي په شان د خلکو په تنقید سره دهغه څه خرابیدای شي؟

دې نه پرته سنت الله هم هغه شان جاري دي چې کوم سړي ته د الله تعالی له طرفه د قبول کولو جامه اچول کيږي، څه خلک د داسې خلکو پورې خندا او په هغوی باندې فضول تنقیدونه خپله خوښه مشغله جوړوي، دې قانون نه الله انبیاء کرام (عليهم السلام) هم مستثنا نه دي فرمایلي، څنگه چې ارشاد خداوندی دی:

((وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرَفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ)) (الانعام: ۱۱۲).

ترجمه: "او هم داسې موږ د هر نبي د ښمنان ډیر شیطانان پیدا کړل، څه انسانان او څه پیریان، په هغوی کې ځینې نورو ځینو ته د فضول خبرو وسوسه اچوي دا ځکه چې هغوی په دوکه کې واچوي او که الله تعالی وغواړي؛ نو داسې کارنشي کولی، سوا له هغو خلکو نه او کوم خلک چې داسې حرکتونه کوي هغوی تاسو په خپل ځای پرېږدئ." (ترجمه حضرت تهانوی (رحمه الله))

اوداشیان دهغو علماوو درفع درجات ذریعه ده، څنگه چې د شیعه وو تهمتونه ترننه پورې د حضرت شیخین (عليهم السلام) درفع درجات یوه ذریعه جوړه شوې ده، د دې سنت الله مطابق د حضرت شیخ نورالله مرقده په مقابله کې هم د تابش مهدي په شان د خلکو وجود ضروري و، اوس که

د تابش مهدي د ټولو الزاماتو صحيح او مدلل جواب هم وليکل شي بيا هم دې صاحب ته رجوع اود خپلې غلطې اعتراف کولو توفيق به ورته نه کيږي، بلکې شيطان به هغوی ته دنويو نويو نکتو تلقين کوي.

الغرض! د دې وجوه واسباب له وجې د تابش مهدي د تنقيدي رسالې جواب ليکل غير ضروري، بلکې فضول کار معلوم شو، هم دا وجه ده چې د جناب گرامي نوم هم د ديرو مياشتونو نه کينودل شوی ده، خود هغه جواب ورکول مې زړه نه غواړي، نن ستاسو د خاطر له وجې په زړه باندې مې ظلم وکړ قلم مې په لاس کې واخيست، کوشش کوم چې ستاسو د خلورو سوالونو جواب مختصر وي، خوا مي د دې چې ستاسو پرېشاني ختمه شي.

۱: د تحريف قرآن الزامات

دسورت قمر آيات: ۲۲ "وَلَقَدْ يَسْرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ" چې کومه ترجمه حضرت شيخ نورالله مرقده په "فضائل قرآن" کې کړې ده، يعنې: "موږ قرآن پاک د حفظ (يادولو) له پاره اسان کړی دی، څوک شته د حفظ کولو والا؟"

تابش مهدي دخپلې محدودې مطالعې له وجې دهغه په باره کې د تحريف قرآن "فتوا" بيان فرمايي، ځکه چې دا ترجمه د عامو اردو ترجمو خلاف ده، که هغه ته دمستندو عربي تفسيرونو کتلو اتفاق شوی و؛ نو هغه ته به معلومه شوې وه چې د حضرت شيخ نورالله مرقده بيان شوې هم صحيح دی اوداهم د سلف صالحين نه نقل شوي دي، ځکه چې دهغه ايات کریمه دوه معناوې بيان شوې دي او په خپل ځای دواړه صحيح دي.

يوه دا چې: "موږ قرآن پاک د حفظ (يادولو) له پاره اسان کړی دی." او بله دا چې: "موږ قرآن پاک د نصيحت حاصلولو له پاره اسان کړی دی." ځينو علماوو دواړه معناوې نقل کړي دي او ځينو يوازې يوه اختياره کړې ده او ځينو دواړه ذکر کړي او يوې ته يې ترجيح ورکړې ده، کومه معنا چې حضرت شيخ نورالله مرقده اختيار کړې ده، دهغه له پاره د يو څو تفسيرونو حوالې ذکر کول ضروري دي:

۱: په تفسير جلالين کې: "سَهَّلْنَاهُ لِلْحِفْظِ اَوْ هَيَّأْنَاهُ لِلتَّذْكَرِ." (جلالين ج: ۲ ص: ۴۴۱ سورة القمر)

ترجمه: "موږ هغه (قرآن پاک) اسان کړی دی د حفظ له پاره، يا مهيا کړی مودی د نصيحت حاصلولو له پاره."

۲: په تفسير کشاف کې دي:

"اَي سَهَّلْنَاهُ لِلذِّكْرِ وَالْاِتِّعَازِ وَقِيلَ: وَلَقَدْ سَهَّلْنَاهُ لِلْحِفْظِ وَاعْتَا عَلَيْهِ مِنْ ارَادِ حِفْظَهُ، فَهَلْ مِنْ طَالِبٍ لِحِفْظٍ لِيَعَانَ عَلَيْهِ وَيُرَوِّى اَنْ كَتَبَ اَهْلُ الْاَدْيَانِ نَحْوَ التَّوْرَةِ وَالْاِنْجِيلِ لَا يَتْلُوْهَا اَهْلُهَا اِلَّا نَظْرًا، وَلَا يَحْفَظُونَهَا ظَاهِرًا كَالْقُرْآنِ." (ج: ۴ ص: ۴۳۵).

ترجمه: "موږ دا قرآن پاک دنصیحت حاصلولو له پاره اسان کړی دی او ویل شوي دي چې موږ دا دحفظ (یادولو) له پاره اسان کړی دی او څوک چې دا حفظ (یادول) غواړي دهغه اعانت یې په خپله ذمه اخیسته ده، بس شته څوک ددې حفظ کولو والا چې دهغه مدد وکړل شي؛ روایت دی چې لومړی به دادیان خلکو خپل کتابونه په ناظرې سره ویل، دقرآن په شان حفظ به یې نشو کولی."

۳: امام ابن جوزي (رحمته الله) زاد المسیر کې لیکي: "ولقد یسرنا القرآن" ای سهلناه (للدکر) ای للحفظ والقراءة (فهل من مدکر) ای من ذا کریذکره ویقراه، والمعنی هو الحث علی قراءته وتعلیه، قال سعید ابن جبیر: لیس من کتب الله کتاب یقراکله ظاهراً الا القرآن. (زاد المسیر ج: ۸ ص: ۹۴، ۹۵).

ترجمه: "او موږ قرآن ذکر کولو له پاره اسان کړی دی، یعنې دحفظ او قرأت له پاره، بس چیرته دي څوک یادولو والا، چې هغه دا یاد کړي او ویې وایي؟ او مقصد دقرآن کریم قرات اود هغه دزده کولو ترغیب ورکول دي، سعید بن جبیر وایي چې: دقرآن کریم نه پرته په کتب الهیه کې یو هم داسې کتاب نه شته چې هغه پوره په پوره حفظ کېږي."

امام ابن جوزي (رحمته الله) یوازې هماغه معنا اختیار کړې ده کومه چې حضرت شیخ نور الله مرقده په "فضائل قرآن" کې فرمایلي ده.
۴: په تفسیر قرطبي کې دي:

"ای سهلناه للحفظ واعنا علیه من اراد حفظه فهل من طالب لحفظه فیعان علیه قال سعید بن جبیر: لیس من کتب الله کتاب یقراکله ظاهراً الا القرآن. (ج: ۱۷ ص: ۱۳۴).

ترجمه: "یعنې موږ دا (قرآن) دحفظ (یادولو) له پاره اسان کړی دی او کوم سړی چې ددې حفظ کول وغواړي دهغه اعانت به وکړل شي، ایا څوک ددې حفظ طلب کولو والا شته چې دهغه مدد وکړل شي؟ سعید بن جبیر (رحمته الله) فرمایي چې: دالله پاک په کتابونو کې دقرآن نه پرته یو کتاب هم نه شته چې هغه پوره حفظ کېږي."
امام قرطبي هم یوازې دامعنا اخیستې ده.

۵: تفسیر ابن کثیر کې دي: "ای سهلناه لفظه، ویسرناه معناه لمن اراد لیبت ذکر الناس قال مجاهد: وَلَقَدْ یَسِّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّکْرِ یعنی هونا قراءته، وقال السدی: یسرنا کلاوته علی اللسن، وقال الضحاک: قال ابن عباس (رحمته الله): لولا ان الله یسره علی لسان الادمیین ما استطاع احد من الخلق ان یتکلم بکلام الله عزوجل وقوله (فهل من مدکر) ای فهل من متذکر بهذا القرآن الذی یسر الله حفظه ومعناه. (مختصر تفسیر ابن کثیر ج: ۳ ص: ۱۰۰، ۱۰۱).

ترجمه: يعنې کوم سړی چې قرآن حاصلول غواړي موږ دهغه له پاره ددې الفاظ اسان او ددې معنا اسانه کړې ده، ځکه چې خلک پرې غور وکړي ---- امام تفسیر مجاهد (رحمته الله علیه) فرمایي چې: "موږ قرآن پاک اسان کړی دی دیادولو له پاره" یعنې دهغه ویل مواسان کړي دي، سدي (رحمته الله علیه) وایي چې: دایت مطلب دادی چې موږ ددې (قرآن پاک) تلاوت په ژبویاندې اسان کړی دی اوضحاک (رحمته الله علیه) دحضرت ابن عباس (رضی الله عنهما) نه روایت کوي چې هغه فرمایلي: "که الله تعالی دانسانانوپه ژبه باندې دا قرآن پاک اسان کړی نه وای؛ نوپه مخلوق کې به چاهم دالله تعالی کلام په ژبه ادا کړی نه و." **فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ** یعنې ایاخوک ددې قرآن پاک سره دنصیحت کولو والا شته چې دهغه حفظ او معنا الله تعالی اسان کړې ده، (اومخکې ابن شوذب (رحمته الله علیه)، مظر وراق (رحمته الله علیه) او قتاده (رحمته الله علیه) نه هم دامضمون نقل شوی دی.

د ذکرشویو عبارتونه واضحه ده چې کوم مفهوم حضرت شیخ نورالله مرقدہ ذکر کړې، هغه د ترجمان القرآن حضرت عبدالله بن عباس (رضی الله عنهما) نه او په تابعینوکې امام مجاهد، قتاده، ضحاک، مطروراق او سدی رحمهم الله نه هم نقل دي.

۶: تفسیر البحر المحیط کې دي:

"ای للاذکار والاعتاظ وقیل: للذکر للحفظ، ای سهلناه للحفظ وقال ابن جبیر: لم يستظهر شيء من الكتب الالهية غير القرآن:" (ج: ۸ ص: ۱۷۸ طبع دارالفکر، بیروت)

ترجمه: یعنې موږ قرآن پاک دنصیحت کولو له پاره اسان کړی دی ---- او ویل شوي دي چې ذکر نه مراد حفظ دی، یعنې موږ دا دحفظ (یادولو) له پاره اسان کړی دی --- ابن جبیر (رحمته الله علیه) فرمایي چې: دقرآن نه پرته دالله تعالی په کتابونوکې یو کتاب هم حفظ شوی نه دی.

۷: تفسیر روح المعانی کې دي:

"لذی کرای للتذکر والاعتاظ وقیل: المعنى سهلنا القرآن للحفظ فهل من طالب لحفظه ليعان عليه؟ ومن هنا قال ابن جبیر: لم يستظهر شيء من الكتب الالهية غير القرآن، واخرج ابن المنذرو جماعة عن مجاهد انه قال: يسرنا القرآن هو نأقراؤه." (تفسیر روح المعانی ج: ۲۷ ص: ۱۱۸ سورة القمر: ۱۷، طبع رشیدیہ کوئٹہ)

ترجمه: "موږ قرآن پاک ذکر له پاره یعنې نصیحت حاصلولو له پاره اسان کړی دی ---- او ویل شوي دي چې: دایت معنا داده چې موږ قرآن پاک دحفظ له پاره اسان کړی دی ---- ایا خوک ددې حفظ کولو طلب کونکي شته چې دحفظ کولو له پاره دهغه مدد وکړل شي، له دې وجې سعید بن جبیر (رحمته الله علیه) فرمایي چې: دالله تعالی په کتابونوکې دقرآن پاک نه پرته یو کتاب هم حفظ شوی نه دی، ابن منذر (رحمته الله علیه) او یو جماعت دحضرت مجاهد (رحمته الله علیه) نه نقل کړي دي چې هغه فرمایلي: موږ قرآن پاک اسان کړی دی، یعنې موږ ددې قرات اسان کړی دی."

۸: په تفسير مظهري کې دي:

"اي للادكار والاتعاظ بأن ذكرنا فيه انواع المواعظ والعبود والوعيد وحوال الامم السابقة، والمعنى يسرنا القرآن للحفظ بالاختصار وعذوبة اللفظ." (ج: ۹ ص: ۱۳۸)

ترجمه: "يعني موږ قرآن پاک اسان کړی دی نصیحت حاصلولو له پاره په دې ډول چې موږ په دې کې قسماقسم نصیحتونه، عبرتونه، وعیدونه اود تیرو شویو امتونو حالات ذکر کړي دي، یادامعنا ده چې موږ قرآن پاک داختصار او الفاظو دخوږوالي په ذریعه دحفظ کولو له پاره اسان کړی دی."

۹: په تفسير بغوي کې دي: "(وَلَقَدْ يَسْرْنَا) سَهَّلْنَا (الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ) لِيَتَذَكَّرَ وَيَعْتَبِرَ بِهِ، وَقَالَ سَعِيدُ بْنُ جَبْرِ: يَسْرُنَا لِلْحِفْظِ وَالْقِرَاءَةِ، وَلَيْسَ شَيْءٌ مِنْ كُتُبِ اللَّهِ يَقْرَأُ كُلُّهُ ظَاهِرًا إِلَّا الْقُرْآنَ." (تفسير البغوي المسمى معالم التنزيل ص: ۲۶۱، سورة القمر آية: ۱۷، طبع اداره تالیفات اشرفیه)

ترجمه: "او موږ قرآن پاک اسان کړی دی ذکر کولو له پاره، ځکه چې ددې په ذریعه نصیحت او عبرت حاصل کړل شي او سعيد بن جبیر (رحمته الله علیه) فرمایي چې: موږ دا دحفظ او قرات له پاره اسان کړی دی او د الله تعالی په کتابونو کې دقرآن کریم نه پرته بل یو کتاب هم داسې نه شته چې هغه حفظ کړي."

۱۰: په تفسير کبير کې دي: "ثم قال تعالى: (وَلَقَدْ يَسْرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ) وفيه وجوه، الاول: للحفظ، فيمكن حفظه ويسهل، ولم يكن شيء من كتب الله تعالى يحفظ على ظهر القلب غير القرآن، وقوله تعالى: (فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ) أي هل من يحفظه وتلوه؟" (تفسير كبير للرازي ج: ۱۰ ص: ۳۰۰ طبع مکتبه علوم اسلاميه اردو بازار لاهور)

ترجمه: "بيا الله تعالی فرمایلي: "او موږ قرآن پاک اسان کړی دی، ایا شته څوک د یادولو والا؟" په دې کې ډیرې وجې دي، اوله دا چې ذکر له پاره، نه مراد دی: "حفظ کولو له پاره" ددې حفظ کول ممکن او اسان دي او دالله تعالی په کتابونو کې دقرآن پاک نه پرته یو کتاب نه شته چې هغه زباني یاد کړي او دالله تعالی ارشاد مبارک: "فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ" مطلب دادی چې شته څوک چې هغه دا حفظ کړي او ددې تلاوت وکړي؟"

په مخکې حواله سره به واضحه شوې وي چې دحضرت شیخ نورالله مرقده ذکر شوی مفهوم نه یوازې دا چې علماوو او مفسرینو ذکر کړې ده، بلکې ډیر علماوو خو هم دا معنا بیان کړې ده، اوددې معنا بیان والو کې نومونه راځي: دحضرت ترجمان القرآن عبدالله بن عباس (رحمته الله علیه)، حضرت سعید بن جبیر (رحمته الله علیه)، حضرت مجاهد (رحمته الله علیه)، حضرت قتاده (رحمته الله علیه) او مطروراق په شان علماء صحابه (رحمته الله علیه) او تابعین (رحمته الله علیه)، خود تابش مهدي په نزد دامعنا بیانول

دقرآن کریم تحریف دی، اِنَالِهْ وَ اِنَا لِیْهِ رَاجِعُونَ!

له دې وضاحت نه وروسته دتابش مهدي نه دې دا معلوم کړل شي چې ایا هغه ته به دخپلې غلطې اعتراف کولو او دیوجلل القدر محدث او عارف رباني باندې دتحرف الزام لگولو توفیق به ورته کیږي؟ او ایا دهغه په خیال کې ذکرشوي علماوو او مفسرین ټول دقرآن پاک تحریف کولو والاوو؟ نعوذ بالله؟ نعوذ بالله من الجهل والغباوة!

۲: خپل پلار ته په صحابه کرامو څو ځلې باندې د فوقیت ورکولو تهمت

حضرت شیخ نورالله مرقده دحضرات صحابه کرام رضوان الله علیهم اجمعین دماشوم والي دپاداشت کوم واقعات لیکلي دي، دهغو له وجې یې دافایده ذکرکړې ده:

دماشوم والي زمانه دحافظې دقوت زمانه وي، دهغه وخت یاد شوي چیرې هم نه هیرېږي، په داسې وخت کې که دقرآن پاک حفظ وکړل شي؛ نونه به څه مشکل وي اونه به وخت خرچ وي. اوبیاددې فایده دوضاحت له پاره دخپلې مورصاحبې کیسه یې ذکرکړې ده، دهغه په اخرکې لیکي: دا دپخوا زمانې کیسه نه ده، دهمدې پېړۍ کیسه ده، لهذا دا هم نشي ویل کیدای چې دصحابه څو ځلې په شان قوي او همتونه اوس له کومه راوړل کیږي؟

له دې نه واضحه کیږي چې په فاندې کې کوم دماشوم والي دننه دقرآن کریم دحفظ کولو ترغیب ورکړل شوی و چې دهغه دتایدله پاره دمورمحترمې واقعه یې ذکرکړې ده.

حکایات صحابه څو ځلې ترکوم وخت نه چې تالیف شوی دی، دابه پرته مبالغې په کروړونو انسانانو ویلی اوریدلی وي، خوددې واقعې سیاق او سباق سره دا خبیث مضمون چیرې هم چاپه ذهن کې نه دی راغلی، کوم چې تابش مهدي اخذکړی دی، چې هغه مضمون نه دمصنف په ذهن کې وي، نه دهغه دسیاق اوسباق اخذکیږي اونه دهغه په لکونو قاریانو په حاشیه خیال کې هم نه وي تیرشوی، هغه دمصنف طرف ته منسوبول، هم تاسوفیصله کولی شی چې ددیانت او امانت کوم یوقسم دی؟

اودحضرت شیخ مورماجد (رحمته الله علیه) دواقعې سیدناعیسی علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام سره مقابله کول هم دکم عقلي، حماقت او غباوت حد دی، حضرت عیسی علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام واقعه دولادت دابتدایي ورځوده، څنگه چې په قرآن کریم کې ارشاد مبارک دی چې داپیدایښ نه وروسته حضرت مریم څو ځلې اوچت کړی قوم ته راغله، خلکوچې ولیده: نو تنقیدونه یې شروع کړل او دحضرت مریم څو ځلې په باره کې یې غلط الفاظ وویل، دهغوی په جواب کې حضرت مریم څو ځلې دماشوم طرف ته اشاره وکړه، بینا حضرت عیسی علیه السلام وفرمایل:

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا (۳۰) وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ

وَالزَّكَاةَ مَا دُمْتُ حَيًّا (۳۱) وَبَرًّا بِوَالِدَيَّ وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا (۳۲) وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا (۳۳) (مریم: ۳۰-۳۱-۳۲-۳۳).

ترجمه: هغه بچي (پخپله) وويل چې زه دالله تعالى (خاص) بنده يم، هغه ماته كتاب (انجيل) راكړ او هغه زه نبي جوړكړم (يعنې جوړوي به مې) او زه يې دبركت والا جوړكړم، زه چې چيرته هم يم او هغه ماته دلمونځ او زكات حكم راكړ ترڅو پورې چې زه (په دنيا) کې ژوندی يم او زه يې دخپلې مور خدمت كونكی جوړكړم او هغه زه بدبخت او سرکش جوړنه كړم او په ماباندې (دالله تعالى له طرفه) سلام دې په كومه ورځ چې زه پيداشوم او په كومه ورځ چې به مرم او په كومه ورځ چې به (قيامت) کې ژوندی راوچتيرم. (ترجمه حضرت تهانوی (رحمته الله عليه)).

چيرته ديوي ورځې داسې واضحه او اسان تقرير كول او چيرته ددوو كلونو ماشوم دقرآن كريم يوڅو سورتونه يادول! ايا ددوی دواړو په مينځ کې څه مناسبت شته ---؟
تابش مهدي ته پته وي او كه نه، خود عقل والاو ته پته ده چې ديونيم كال ماشوم په عام ډول ويل كوي او كه دشپږو مياشتو په ډير وخت کې دحضرت شيخ نورالله مرقده مورماجده (رحمته الله عليه) پاو سپاره ياده كړه؛ نو په دې کې دتعجب څه خبره ده؟ او ددې موازنه دحضرت عيسى عليه السلام د«معجزة التكلم فى المهد» سره كول دتابش مهدي په شان غير معمولي ذهن خلكو كار كيداى شي، گني څوك عقل مند به وي چې هغه د دوو دوه نيمو كلونو ماشوم يوڅو واړه سورتونه ياد كولو ته يو خارق عادت واقعه او د موسى عليه السلام دمعجزې نه لوى تعجب وگني.

۳: دحضرت ابن زبير (رحمته الله عليه) كيسه

ددريم سوال لاندې چې تابش مهدي څه ليكلي دي، كه دهغه تجزيه وشي؛ نو دوه بحثونه راوځي: اول دا چې ابن زبير او ملك بن سنان (رحمته الله عليه) چې كومې كيسې حضرت شيخ نورالله مرقده ذكر كړې دي، هغه مستندي او كه نه؟ دويم بحث دا چې دحضور پاك (رحمته الله عليه) فضلاتوڅه حكم دى، هغه پاك دي يا ناپاكه؟

تركومي چې دلومړى بحث تعلق دى، په دې سلسله کې دادرخواست دى چې دا دواړه كيسې مستندې دي او دحديث په كتابونو کې دسندسره روايت شوي دي.

دابن زبير (رحمته الله عليه) په ډيرو روايتونو سره دډيرو صحابه كرامو (رحمته الله عليهم) نه روايت ده، دحوالى له پاره دې دلاندې ذكر شويو كتابونو مطالعه وشي: مستدرک حاكم (ج ۳: ۳ ص: ۵۵۲۵۵۴)، حليه الاولياء (ج ۱: ۱ ص: ۳۳۲۰)، سنن كبرى البيهقي (ج ۷: ۷ ص: ۶۷۶۷)، كنز العمال بروايت ابن عساكر (ج ۱۳: ۱۳ ص: ۲۶۹۶۴۹)، مجمع الزوائد بروايت طبراني وېزار (ج ۸: ۸ ص: ۲۴۰)، الاصابه بروايت ابويعلى والبيهقي فى الدلائل (ج ۲: ۲ ص: ۳۳۱۰)، سير اعلام النبلاء للذهبي (ج ۳: ۳ ص: ۲۶۲۳۶۶)، الخصائص الكبرى (ج ۲: ۲ ص: ۲۵۲۲۵۲).

اوس دهغي کيسې د ثبوت په باره کې د يو شمېر محدثينو رايې وړاندې کوو:
امام بيهقي (رحمته الله عليه) په سنن کبری (ج ۷ ص ۲۷) کې د اکيسه د حضرت عبدالله بن زبير (رحمته الله عليه) نه روايت کولونه وروسته ليکي: "قال الشيخ رحمه الله: وروى ذلك من وجه آخر عن اسماء بنت ابي بکر وعن سلمان في شرب ابن الزبير رضي الله عنه".

ترجمه: د حضرت ابن زبير (رحمته الله عليه) د حضور پاک (صلی الله علیه و آله) دوينې څښلو کيسه حضرت اسماء بنت ابي بکر او حضرت سلمان فارسي (رحمته الله عليه) نه هم په ډيرو اسانيدو سره روايت ده.
حافظ نورالدين هيتمي (رحمته الله عليه) مجمع الزوائد (ج ۸ ص ۲۷۰) کې د اکيسه د خصائص نبوي په باب کې ذکر کولو نه وروسته ليکي:

"رواه الطبراني والبخاري والبزار رجال الصحيح غير هنيذ بن القاسم وهو ثقة".

ترجمه: د ادطبراني او بخاري او بزار روايت دی او د بزار ټول رايان صحيح راويان دي، پرته د هنيذ بن القاسم نه او هغه هم ثقة دی.

حافظ شمس الدين ذهبي (رحمته الله عليه) په تلخيص مستدرک (ج ۳ ص ۵۵۴) کې په دې باندې سکوت کړی دی او په سير اعلام النبلاء (ج ۳ ص ۳۶۶) کې ليکي:

"رواه ابو يعلى في مسنده وما علمت في هنيذ جرحه".

ترجمه: د حديث امام ابو يعلى په خپل مسند کې روايت کړی دی او د هنيذ راوي په باره کې د يو جرح علم نه شته.

کنز العمال (ج ۱۳ ص ۴۶۹) کې دا ابن عساكر په حوالې سره نقل کولونه وروسته ليکي:
"رجالہ ثقات" (د دې ټول رايان ثقة دي).

د مالک بن سنان (رحمته الله عليه) کيسه

حضرت ابو سعيد خدري (رحمته الله عليه) موري بي د حضرت مالک بن سنان (رحمته الله عليه) چې کومه کيسه حضرت شيخ نورالله مرقده د "قرة العيون" په حوالې سره نقل کړې ده، الاصابه (ج ۳ ص ۳۴۶) کې د اکيسه د ابن ابي عاصم، بغوي، صحيح ابن السكن او سنن سعيد بن منصور په حوالې سره نقل شوې ده. تاريخ خميس او قرة العيون خود تابش مهدي په شان د اهل علمو په نزد غير مستند او گمراه کن کتابونه دي، خود تابش مهدي نه پوښتنه وکړې چې د حديث مخکې بيان شوي کتابونه اود اکابر محدثين، د کومو چې ماحواله درکړې ده، ايا هغه هم ----- نعوذ بالله ----- غير مستند او گمراه کونکي دي؟ اودا هم ترې پوښتنه وکړې چې تابش مهدي د خپل جهالت له وجې دهغه مشهور او معروف ماخذ نه ناخبر و يا دهغوی رشته د حديث منکرينو سره جوړه ده؟ چې نه هغوی ته حديث په کتابونو باندې اعتماد شته، چې په هغه کې د اکيسې په ډيرو اسانيدو سره تخريج

شوي دي اونه په هغو علماوو محدثين (رضي الله عنه) باندې اعتماد دی کوموچې ددې کيسو توثيق کړی دی

دويم بحث د فضلات نبوي ﷺ حکم

د یو سوال په جواب کې دامسئله مې په پوره تفصیل سره ذکر کړې ده چې د خلورو او مذهبونو محقیقونو په نزد د حضور پاک ﷺ خصوصیتونونه یو خصوصیت دادی چې د حضور پاک ﷺ فضلات (متیازې) پاکې دي او ددې له پاره امام ابوحنیفه (رضي الله عنه)، امام نووي (رضي الله عنه)، حافظ ابن حجر عسقلاني (رضي الله عنه)، حافظ بدرالدین عیني (رضي الله عنه)، ملا علي قاري (رضي الله عنه)، علامه ابن عابدین شامي (رضي الله عنه)، مولانا محمد انور شاه کشمیري (رضي الله عنه) او مولانا محمد یوسف بنوري (رضي الله عنه) په حوالې سره ذکر مې ذکر کړی دی، دا جواب بینات محرم الحرام ۱۴۰۹ هـ کې شائع شوی دی، ستاسو سهولت له پاره ددې اقتباس لاندې ذکر دی:

جواب: زما تیر شویو لیکلو خلاصه داوه چې اول خودې معلوم شي چې دا کیسه په یو مستند کتاب کې موجوده ده او که نه؟ دویم دا چې د حضور پاک ﷺ فضلات (متیازو مبرک) په باره کې د اهل علمو او دامت د علماووڅه تحقیق دی؟ دهغو دواړو خبرو د تحقیق نه وروسته کوم شکونه چې وړاندې کېږي، دهغو توجیه کیدای شي، اوس دهغو دواړو نکتو وضاحت کوم:

لومړی امر: دا چې دا کیسه په یو مستند کتاب کې شته او که نه؟ حافظ جلال الدین سیوطي (رضي الله عنه) په کتاب "خصائص کبری" کې د حضور پاک ﷺ امتیازي خصوصیتونه جمع کړي دي، دهغه د دویم جلد په صفحه ۲۵۲ باندې فوتو تاسوته درلیرم، چې دهغې عنوان دی: "آنحضرت ﷺ کې په خصوصیت که آپ کا بول و براز پاک تھا" دهغه عنوان لاندې هغه حدیثونه نقل کړي دي، په دغو کې دو حدیثونه، چې هغه مانښانه کړي دي، ترجمه یې داده:

۱: ابویعلی، حاکم، دارقطني، طبراني او ابونعیم په سند سره د حضرت ام ایمن (رضي الله عنها) نه روایت کړی دی چې حضور پاک ﷺ د شپې په وخت کې د خاورو پوخ شوي لوبښي کې متیازې وکړې، بس زه د شپې پاڅیدم، زه تېرې وم، ما هغه پیاله وڅښله، چې سهار شو؛ نو ما حضور پاک ﷺ ته وویل، بس حضور پاک ﷺ مسکی شو او ویې فرمایل: تاته به دخیتې تکلیف هیچرې هم نه وي او د ابویعلی په روایت کې دي چې دنن نه وروسته به ته دخیتې د تکلیف شکایت هیچرې هم ونکړې.

۲: طبراني او بیهقي په سند صحیح سره د حکیمه بنت امیه نه او هغې دخپلې مور حضرت امیه (رضي الله عنها) نه روایت کړی دی چې د حضور پاک ﷺ سره به دلرگي یوه پیاله وه، چې په هغه کې به د شپې کله کله متیازې کولې او هغه به یې دخپل کت لاندې کیښودله، حضور پاک ﷺ یوځل (سهار) پاڅیده، هغه یې وکته؛ نو هلته پیدا نه شوه، دهغې په باره کې یې معلومات وکړ، ورته وویل شول چې هغه برونومي د حضرت أم سلمه (رضي الله عنها) خادمې وڅښله، حضور پاک ﷺ

و فرمايل چې هغې له اور نه بچ كيدو له پاره حصار جوړ كړي.
دا دواړه روايتونه مستند دي او د علماوو يو غټ جماعت ددې تخريج كړى دى اودامت اكابرو
هغه كيسې پرته له شك وشې نقل كړي دي او هغه يې د حضور پاك ﷺ په خصوصياتو كې
شميرلي دي

دويم امر: د حضور پاك ﷺ د امتيازو په باره كې د امت د علماوو تحقيق:

۱. حافظ ابن حجر عسقلاني (رحمته الله)، فتح الباري (رحمته الله)، (باب الماء الذى يغسل به شعر الانسان)
(ج: ۱ ص: ۲۷۲ مطبوعه لاهور). كې ليكي:

"وقد تكاثرت الادلة على طهارة فضلاته، وعد الائمة ذلك من خصائصه فلا يلتف الى ما وقع
في كتب كثير من الشافعية مما يخالف ذلك، فقد استقر الامر بين ائمتهم على القول بالطهارة."

ترجمه: د حضور پاك ﷺ د امتيازو د پاكيدو دلائل كثرت ته رسيدلي دي او علماوو هغه
د حضور پاك ﷺ په خصوصياتو كې شميرلي دي، د شوافعو په ډيرو كتابونو كې چې هغه ددې
خلاف موندل كېږي، هغه د التقات لائق نه دي، ځكه چې دهغوى د علماوو په مينځ كې هم
د پاكي په قول باندې معامله راغلې ده.

۲. حافظ بدرالدين عيني (رحمته الله) په عمدة القاري (ج: ۲ ص: ۳۵ مطبوعه دار الفكر بيروت) كې
د حضور پاك ﷺ امتيازو پاك والى په دلائلو سره ثابت كړى دى او په شافعي مذهب كې چې
كوم خلك ددې خلاف قائل دي، په هغوى يې په تفصيل سره رد كړى دى او په جلد: ۲
صفحه ۷۹ كې حضرت امام ابو حنيفه (رحمته الله) د حضور پاك ﷺ په غټو امتيازو مباركو او په باقي
امتيازو باندې د پاكي قول نقل كړى دى.

۳. امام نووي (رحمته الله) په شرح مذهب (ج: ۱ ص: ۲۳۴) كې د غټو امتيازو او دنور امتيازو په باره كې
د شافعي دوه قولونه نقل كړي او د پاكيوالي قول يې موجه گرځولى دى، هغه ليكي:

"حديث شرب المرأة البول صحيح، رواه الدارقطني، وقال: هو حديث صحيح، وهو كافٍ في
الاحتجاج لكل الفضلات قياساً الخ."

ترجمه: "د بڼې د امتيازو څښلو كيسه صحيح ده، امام دارقطني (رحمته الله) دا روايت صحيح كړى
او صحيح يې ورته ويلي او دا حديث د ټولو امتيازو د پاكيوالي د استدلال له پاره كافي دى."
۴. علامه ابن عابدين شامي (رحمته الله) ليكي:

"صح بعض ائمة الشافعية طهارة بوله ﷺ وسائر فضلاته، وبه قال ابو حنيفة كما نقله في

:المواهب اللدنية" عم شرح البخارى للعيني. (رد المحتار ج: ۱ ص: ۲۱۸، مطبوعه كراچي).

ترجمه: د شافعي (رحمته الله) ځينې علماوو د حضور پاك ﷺ امتيازو او باقي نورو فضلاتو پاك والى

صحيح گر خولى دى، امام ابو حنيفه (رحمته الله) هم ددې قائل دى. څنگه چې په مواهب لدنيه كې علامه عيني (رحمته الله) د شرح بخارى نه نقل كړي دي "

۵. ملاعلي قاري (رحمته الله) جمع الوسائل شرح الشمانل (ج: ۲، ص: ۲، مطبوعه مصر ۱۳۱۷هـ) كې په دې باندې د تفصيلي كلام نه وروسته ليكي

"قال ابن حجر: وبهذا استدل جمع من ائمتنا المتقدمين وغيرهم على طهارة فضلاته (عليه السلام) وهو المختار، وفاقاً لجمع من المتأخرين فقد تكاثرت الأدلة عليه وعدة الأئمة من خصائصه (عليه السلام)."
(جمع الوسائل شرح الشمانل ج: ۲، ص: ۲، مصر ۱۳۱۷هـ)

ترجمه: "ابن حجر (رحمته الله) وايي چې زموږ د علماوو د متقدمينو ديو جماعت اونورو حضراتو دهغو احاديثونه د حضور پاك (عليه السلام) د امتيازو پاكوالي باندې استدلال كړى دى، د متاخرينو د جماعت موافقت هم مختاردى، ځكه چې په دې باندې په كثر سره دلائل دي او علماوو دا د حضور پاك (عليه السلام) په خصوصياتو كې شميرلى دى."

۶. امام العصر مولانا محمد انور شاه كشميري (رحمته الله) فرمايي:

"ثم مسألة طهارة فضلات الانبياء توجد في كتب المذاهب الاربعة." (فيض الباري ج: ۱، ص: ۲۵۰).

ترجمه: "د انبياوو كرامو (عليهم السلام) د امتيازو د پاكوالي مسئله د څلور واړو مذهبونو په كتابونو كې موجوده ده."

۷. محدث العصر حضرت مولانا محمد يوسف بنوري (رحمته الله) ليكي:

"وقد صرح اهل المذاهب الاربعة بطهارة فضلات الانبياء الخ." (معارف السنن ج: ۱، ص: ۹۸).

ترجمه: د څلور واړو مذهبونو علماوو د انبياوو كرامو (عليهم السلام) د امتيازو د پاكوالي تصريح كړې ده. الحمد لله! ددې دواړو نكتو وضاحت خود ضرورت په اندازه وشو، دا كيسه مستنده ده او د څلور واړو مذهبونو علماوو د حديثونه په تسليم كولوسره د فضلات انبياوو (عليهم السلام) د پاكوالي قول نقل كړى دى، له دې نه وروسته كه اعتراض وشي؛ نو هغه ته دايمان كمزور والى ويل كيږي.

اوس يوه نكته محض تبرعاليكم، چې په دې سره به دامسئله پوهې ته نوره هم نژدې شي، د الله تعالى په خپل مخلوق كې عجائبات دي، چې دهغو ادراك هم زموږ د خلكو له پاره مشكل دى، هغه په خپل قدرت كامله او حكمت بالغه سره په ځينو جسمونو كې داسې حيرانونكي خصوصيات ايښي دي چې هغه په نورو جسمونو كې نشي موندل كېداى، هغه د يوې ګونګتې دلعب نه ريښم پيدا كوي، د شهدودمچۍ له فضلاتو نه د شهدوپه شان نعمت پيدا كوي او د غرونو چيلۍ (غرڅې) وينه په نامه كې جمع كړي او مشك ترې جوړوي، كه هغه په خپل قدرت سره د حضرات انبياوو كرامو (عليهم السلام) په مباركو جسمونو كې هم داسې خصوصيات ايښي وي چې خوراك دهغوى په پاكو بدنونو كې ګډيدو نه وروسته هم ګنده نه وي، بلكې له هغه نه چې كوم

فضلات دهغوی په بدنونو کې پیدا وي هغه پاک وي؛ نوڅه تعجب نه دی، دجنت والاو په باره کې هم ټولو ته پته ده چې دخوراک څښاک نه وروسته به هغوی ته دمتيازو وغيره ضرورت نه وي، په خوشبوداري خوشبو سره به ټول خوراک څښاک هضم شي اود بدن فضلات به په خوشبوداري خولې کې تحليل شي، کوم خصوصيت چې به دجنت والاوته حاصل وي، که الله تعالی دانبياوو کرامو ﷺ پاکو جسمونو ته هم هغه خاصيت په دنيا کې ورکړي؛ نو هيڅ خبره نه ده، بيا چې په احاديثو کې ددې دلائل په کثرت سره موجود دي، څنگه چې دحافظ ابن حجر رحمه الله په کلام کې تير شوي دي؛ نودانبياوو کرامو ﷺ جسمونو په خپل ځان قياس کول اوله هغو انکار کول، يادهغه په تسليمولو کې تامل صحيح نه دی.

او په دې باندې ديوځونورو حوالو اضافه کوم:

۱. امام بيهقي (رحمه الله) په سنن کبری کې دكتاب النکاح په ذيل کې دحضور پاک ﷺ يوڅو خصوصيتونه ذکر کړي دي، په دې سلسله کې ديوباب عنوان دی:

"باب ترکه الانکار علی من شرب بوله ودمه."

ترجمه: کومو حضراتو چې دحضور پاک ﷺ متيازې مبارکې څښلي، په هغوی باندې دحضور پاک ﷺ انکار نه کول.

اوددې لاندې يې درې کيسې دسندسره ذکر کړي دي، دحضرت أميمه رضي الله عنها کيسه، حضرت عبدالله بن زبير رضي الله عنه کيسه او دحضرت سفينه رضي الله عنها کيسه.

۲. مخکې مې ذکر کړي دي چې امام حافظ نورالدين هيثمي (رحمه الله) هم مجمع الزوائد کې هغه کيسې دحضور پاک ﷺ په خصوصياتو کې ذکر کړي دي.

۳. اوحافظ جلال الدين سيوطي (رحمه الله) په خصائص کبری کې داکيسې ددرج ذيل عنواناتو لاندې ذکر فرمايلي دي: "باب اختصاصه ﷺ بطهارة دمّه وبوله وغائطه."

ترجمه: دحضور پاک ﷺ دهغه خصوصيت بيان چې دحضور پاک ﷺ فضلات (متيازې مبارکې، پاکې وې).

۴. دفته شافعي (رحمه الله) په کتاب "نهاية المحتاج" (ج: ۱، ص: ۲۴۲) کې دي:

وشمل كلامه نجاسة الفضلات من رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو ما صححاه وحمل القائل بذلك الأخبار التي يدل ظاهرها للطهارة كعدم إكراهه صلى الله عليه وسلم شرب أم أيمن بوله على

التداوي، لكن جزم البغوي وغيره بطهارتها، وصححه القاضي وغيره، ونقله العمراني عن

الخراسانيين، وصححه السبكي والبارزي والزرکشي.

وقال ابن الرفعة: إنه الذي أعتقده وألقى الله به.

وقال البلقيني: إن به الفتوى، وصححه القاياتي وقال: إنه الحق، وقال الحافظ ابن حجر: تكاثرت الأدلة على ذلك، وعده الأئمة في خصائصه فلا يلتفت إلى خلافه، وإن وقع في كتب كثير من الشافعية فقد استقر الأمر من أئمتهم على القول بالطهارة انتهى. وأفتى به الوالد رحمه الله تعالى وهو المعتمد. "نهاية المحتاج ج: ۱ ص: ۲۴۲).

ترجمه: 'او دمصرف (رحمته الله) كلام د حضور پاک (رحمته الله) د متيازې نجاست ته شامل دی او دواړه حضرات (یعنې رافعي (رحمته الله) او نووي (رحمته الله)) د دې قول تصحيح کړې ده او کوم خلک چې د دې قائل دي هغوی هغه حدیثونه کوم چې په بنکاره په پاکی باندې دلالت کوي، لکه د حضور پاک (رحمته الله) دام ایمن په متيازو څښلو باندې نکیر (ناخوښي) نه کول، هغه یې په علاج باندې محمول کړي دي، خو امام بغوي (رحمته الله) وغیره په قطعیت سره د حضور پاک (رحمته الله) متيازې مبارکې پاکې ګرځولې دي او قاضي وغیره هغه ته صحیح ویلي دي او عمراني د خراسانیانوته دانقل کړل او صحیح یې وګرځول او امام سبکي (رحمته الله)، بارزي (رحمته الله) او زرکشي دا صحیح وګرځوله، ابن رفعه (رحمته الله) فرمایي چې: زه هم دا عقیده ساتم او په همدې باندې به د الله تعالی په دربار کې حاضر ېږم، علامه بلقيني (رحمته الله) فرمایي چې: په دې باندې فتوا ده او قایاتي هم دې ته صحیح ویلي دي او فرمایلي یې دي چې: همدا حق دی او حافظ ابن حجر (رحمته الله) فرمایي چې: په دې باندې دلالت په کثرت سره دي او علماوو دا د حضور پاک (رحمته الله) په خصوصیاتو کې شمیرلي دي، د دې خلاف قول لائق التفات نه دی، اگر چې هغه په ډیرو شافعي کتابونو کې ذکر شوی دی، ځکه چې د شافعي علماوو په نزد معامله د طهارت په قول باندې راغلې ولاړه ده، زما پلار صاحب (شیخ شهاب الدین رملی (رحمته الله)) په دې باندې فتوا ورکړې ده او همدا د اعتماد لائق دی.

۵. او د فقه شافعي په کتاب 'مغنی المحتاج' (ج: ۱ ص: ۷۹) کې دي:

وهذه الفضلات من النبي صلى الله عليه وسلم طاهرة كما جزم به البغوي وغيره وصححه القاضي وغيره، وأفتى به شيخي خلافاً لما في الشرح الصغير والتحقيق من النجاسة، لأن بركة الحبشية شربت بوله صلى الله عليه وسلم فقال: لن تلج النار بطنك { صححه الدارقطني.

وقال أبو جعفر الترمذي: دم النبي صلى الله عليه وسلم طاهر، لأن أبا طيبة شربه وفعل مثل ذلك ابن الزبير وهو غلام حين أعطاه النبي صلى الله عليه وسلم دم حجامته ليدفنه فشربه فقال له النبي صلى الله عليه وسلم { من خالط دمه دمي لم تمسه النار } (معنى المحتاج ج: ۱ ص: ۷۹).

ترجمه: 'او د حضور پاک (رحمته الله) متيازې مبارکې پاکې وې، ځنګه چې امام بغوي (رحمته الله) وغیره په قطعیت سره دافیسله فرمایلي ده او قاضي (رحمته الله) وغیره هغه صحیح ګرځولې ده او زما شیخ (شهاب رملی (رحمته الله)) په دې باندې فتوا ورکړې ده، د دې خلاف چې کوم شرح صغیر او تحقیق

کې دنجاست قول ذکر کړی دی، ځکه چې برکه حبشیه د حضور پاک ﷺ متیازې مبارکې څښلې وې؛ نو حضور پاک ﷺ وفرمایل چې "ستاڅیته به اور کې نه داخلېږي" دې حدیث ته امام دارقطني (رحمته الله علیه) صحیح ویلي دي او ابو جعفر ترمذي (رحمته الله علیه) فرمایي چې د حضور پاک ﷺ وینه مبارکه پاکه وه، ځکه چې ابو طیبه (رحمته الله علیه) هغه څښلې وه او حضرت ابن زبیر هم داسې کړي، خو هغه کم عمره هلکان وو، کله چې حضور پاک ﷺ ښکر ولگاوه او هغه ته یې هغه وینه دځنولو له پاره ورکړه؛ نو هغه هغه وڅښله، په دې باندې حضور پاک ﷺ هغه ته وفرمایل: دچپه وینه کې چې زما وینه ګډه شوه هغوی ته به د دوزخ اور نه رسیږي."

۶ د فقه مالکي په کتاب منح الجلیل شرح مختصر الخلیل (ج: ۱ ص: ۵۴) "کې دي

إلا الأنبياء عليهم الصلاة والسلام ففضلتهم طاهرة ولو قبل بعثتهم لا صطفائهم قبلها واستنجاؤهم كان للتنظيف والتشريع.

ترجمه: "د انسان فضلات (متیازې) ناپاکې دي، سوا د انبیاءو کرامو ﷺ نه، چې دهغوی متیازې پاکې وې، که څه هم دهغوی دبعثت نه مخکې وي، دهغوی د بزرګوالي له وجې اودهغوی استنجا کول دتنظيف او تشريع له پاره و."

دامت دعلماوو داسې قسمه تصریحات بې شمیره دي، دهغوی په مقابله کې دتابش مهدي په شان دخلکورایه څه قیمت لري؟ ددې فیصله هرسړی کولی شي ----۱

کله چې دامعلوم شو چې طهارت فضلات (دمتیازو پاکوالی)، دحضور پاک ﷺ داسې خصوصیت دی چې په هغه باندې دحافظ الدنيا ابن حجر (رحمته الله علیه) په وینا په کثرت سره دلائل جمع دي او دخلور وارو مذهبونو محققین ددې منونکي دي؛ نو په دې مسئلې باندې په عموماتو استدلال کول صحیح نه دي، بلکې دقادیانانو په شان دجهالت حرکت دی، هغه خلک هم دعمومات سره استدلال کوي او دحضرت عیسیٰ علی نبینا وعلیه السلام خصوصیت، پرته له پلاره پیدایښ او درفع اسماني انکار کوي، افسوس دی چې تابش مهدي پخپله دقرآن پاک نه استدلال کوي اودجهالت په هماغه کنده کې لویږي، چې په هغه کې دهغه نه مخکې ډیر خلک لویدلي دي.

۴: د زرو رکعتو کولو کیسه

حضرت شیخ نورالله مرقدہ دیوبزرګ کیسه نقل کړې ده چې هغه به زر (۱۰۰۰) رکعتونه په ولاړه او زر (۱۰۰۰) رکعتونه په ناسته اداکول، تابش مهدي موږ ته دمنتوحساب لګوي وایي راته چې دخلیریشتمو گنتوپه لږ وخت کې دا ولې ممکن دي؟

ددې جواب دادی چې دحضرات انبیاءو ﷺ معجزې او دحضرات اولیاء الله کراماتو کیسې یوازې د عقلی خیالاتو اود ریاضي حسابونو په ذریعه دروغ ګڼل عقل مندي نه ده، بلکې د عقلیت هیضه ده.

مسلمان چې څنگه د انبياوو کرامو ﷺ معجزې حق کني، همداسې دهغوی دا عقیده هم ده چې "کرامات الاولياء حق". ترجمه: "د اولياوو الله کرامات حق دي".
کوم خارق عادت امر چې د يو ريښتوني نبي په لاس باندې ظاهر شي، هغه ته «معجزه» ويل کيږي او کوم چې د يوولي الله په لاس باندې ظاهر شي، هغه ته «کرامت» ويل کيږي.
امام اعظم ابو حنيفه (رحمته الله) الفقه الاکبر کې فرمايي:
"والايات للانبياء والكرامات للاولياء حق".

ترجمه: "د انبياوو کرامو ﷺ معجزې او نشانونه او د اولياوو کرامتونه حق دي".
شيخ علي قاري (رحمته الله) د دې په شرح کې ليکي:
"والايات اي خوارق العادات المسماة بالمعجزات للانبياء والكرامات للاولياء حق، اي ثابت بالكتاب والسنة ولا عبرة بمخالفة المعتزلة واهل البدعة في انكار الكرامة، والفرق بينهما ان المعجزة امر خارق للعادة كاحياء ميت واعدام جيل على وفق التحدي وهودعوى الرسالة والكرامة خارق للعادة الا انها غير مقرونة بالتحدي وهو كرامة للولي وعلامة لصدق النبي فان كرامة التابع كرامة المتبوع." (شرح فقه اكبر ص: ۹۵، مطبوعه مجتبائي دهلي، ۱۳۴۸هـ)

ترجمه: "د انبياوو کرامو ﷺ اياتونه يعنې هغه خارق عادات امور کومو ته چې معجزې ويل کيږي او د اولياء کرامات حق دي او معتزله او اهل بدعت کوم چې د کراماتو منکران دي، دهغوی د مخالفت هيڅ اعتبار نه شته او د معجزې او کرامت په مينځ کې فرق دادی چې: "معجزه" هغه خارق عادت امر دی چې هغه په ډول د تحدي يعنې درسات او نبوت دعوي سره وي، لکه دمړي ژوندي کول، يا يو ډله او جماعت هلاکول او "کرامت" خارق عادت امر ته وايي، خو هغه د تحدي سره مقرون نه وي او داسې خارق عادت، چې هغه د يوولي په لاس باندې ظاهروي هغه دولي کرامت دی او دهغه د متبوع نبي دريښتنولي علامت دی، ځکه چې کوم شی د تابع له پاره د شرف او کرامت موجب وي، هغه دهغه د متبوع له پاره هم شرف او کرامت دی".
امام طحاوي (رحمته الله) په خپله عقیده کې چې هغه د ثمامواهل سنتوپه نزد مسلمه ده، ليکي:
"وَنُؤْمِنُ بِمَا جَاءَ مِنْ كَرَامَتِهِمْ وَصَحَّ عَنْ الثَّقَاتِ مِنْ رَوَايَتِهِمْ".

ترجمه: "او د اولياء الله چې کوم کيسې نقل دي او د ثقه روايانو درواياتونه صحيح ثابت دي" په هغو باندې ايمان ساتو.
دهغه په حاشيه کې شيخ محمد بن مانع ليکي:

"کرامات الاولياء حق ثابتة بالكتاب والسنة وهي متواترة لا ينكرها الا اهل البدع كالمعتزلة ومن نحاحوهم من المتكلمين، وقد ضلل اهل الحق من انكرها، لانه بالكاره صادم الكتاب

والسنة ومن عارضهما وصادمهما برايه الفاسد وعقله الكاسد فهو ضال مبتدع." (العقيدة الطحارية ص: ۲۴، مطبوعه دائرة المعارف الاسلامية، آسيا آباد، بلوچستان).

ترجمه: "داولياء الله كرامتونه برحق دي، دكتاب او سنت سره ثابت دي اودامتواتردي، ددي منكران يوازې اهل بدعت دي، لكه دمعتزله قسم متكليمن اودحق والا دكراماتومنكران گمراه گرځوي، خكه چې هغوی خپل دې انكار سره دكتاب او سنت سره، مقابله كوي او كوم سړی په خپلو غلطو فيصلو او دكم عقل په ذريعه دقرآن او سنت سره اختلاف او مقابله وكړي، هغه گمراه او گناه كار دی."

په عقیده نسفيه کې داولياء الله دكرامتونومثالونه ذكرشوي دي، ليكلي يې دي: "وكرامات الاولياء حق فتظهر الكرامة على طريق نقض العادة للولي من قطع المسافة البعيدة في المدة القليلة وظهور الطعام والشراب واللباس عند الحاجة والمشى على الماء والطيران في الهواء وكلام الجباد والعجماء واندفاع المتوجه من البلاء وكفاية البهم عن الاعداء وغير ذلك من الاشياء." (شرح عقائد نسفي ص: ۴۴ او مابعد).

ترجمه: "اودالياء الله كرامات برحق دي، دولي له پاره په ډول دخرق عادت كرامات ظاهرېږي، مثلاً: په كمه موده کې طويل مسافت پوره كول، په وخت دحاجت په غيب سره دخوراك، اوبو او لباس ظاهرول، په اوبوباندې تلل، په هواكې الوتل، دبوټواوحيواناتو خبرې كول، دراتلونكي مصيبت ليرې كول، ددښمنانو په مقابله كې دفتح كفايت كيدل او داسې نور....."

دمعجزې او كرامت يو قسم دادی چې معمولي خوراك يا اوبه دډيروخلكوله پاره كافي شي. په احاديثوكې ددې ډيرواقتات ذكردي اوداولياء الله په سوانح كې هم دا شيان په تواتر سره نقل دي اوڅنگه چې دمعجزې او كرامت په ډول دخوراك څښاك په شيانو كې خارق عادت برکت پيدا كېږي، داسې په وخت كې هم داسې خارق عادت برکت پيدا كېږي چې دعقل او قياس ټولې پيماني ماتېږي، دداسې خارق عادت برکت يومثال دمعراج شريف كيسه ده.

حضورپاك ﷺ چې كله په معراج باندې تشریف يور؛ نو اوږد سفر يې وكړ، لومړی دمكې مكرمې نه بيت المقدس ته، هلته دانبياوو كرامو ﷺ امام شو، بيا له هغه ځای نه په اسمان باندې تشریف يور اوداسمان نه هم مخكې لامكان پورې ورسیده، دجنت او دوزخ سيل يې وكړ، اوس كه چيرې هغه ټولې كيسې دعقل او قياس په پيماني سره ناپ شي؛ نودهغه معراج دكيسو له پاره په اربونوكهريونو كلونه عرصه دركارد، خوالله پاك داتول هرڅه دشپې په يوه برخه كې وكړل، داسې كه په ډول دخرق عادت الله تعالی ديو مشهوربنده په وختونو كې غير معمولي برکت وفرمايي اوهغه په لېوخت كې دوه زره (۲۰۰۰) ركعتونه وكړل؛ نومحض دعقلي خيالونو په ذريعه انكار هغه سړی كولی شي كوم چې دانبياوو كرامو ﷺ دمعجزو او

حضرات اولياء الله (ﷺ) د کراماتونمکروي اوڅنگه چې مخکې معلوم شول چې داسې سړی د اهل سنت د زمري نه خارج دی

جناب تابش مهدي صاحب پخپله د جرح و تعدیل داسلحې نه ډک شوی د حضرت شیخ نورالله مرقدہ خلاف مقابلې له پاره راوتی و، خود حضرت شیخ نورالله مرقدہ کرامات وگورئ چې هغه لاره هیڅه کړه اود اهل باطل او اهل بدعت په صف کې ودریده:

وه شیخ! که دهوم تهی حضرت کې زهد کی!
مین کیا کهو که رات مجھے کس کے گهر ملے؟

حضرت امام ابوحنیفه (ﷺ) اونور ډیر علماوو کرامو د ډیرو عبادتونو کیسې په تواتر سره نقل دي، خو ډیر عقل پرست (کم عقل) حضرات د تابش مهدي په شان هغوی محض دخپل عقل په ذریعې سره رد کوي اوشاید داغریبانان په خپل ذهني او فکري پرواز په لحاظ سره معذوره هم دي، ځکه چې:

شپږه چشم که دلمردو جودانکار کوي؛ نو هغه معذوره گنل پنکار دي، خو چې کومو خلکو ته معلومه ده چې دالله پاک معامله دهغه د خاص بندگانو سره هغه نه وي، کومه چې زموږ په شان خلکو سره وي، هغوی د داسې کیسونه د انکار جرات نشي کولی۔۔۔۔

د تبلیغی جماعت فیضان، دیو سوال جواب

سوال: ستاسو په خدمت اقدس کې یوه پرچه تبلیغی جماعت، دا حدیثوپه رڼاکې چې د طیبه جومات مولانا دیوسري ریاض احمد په نوم سره تقسیم کړې ده، وړاندې ده، په دې کې من جمله اود خبروپه دریم حدیث کې لیکل شوي دي: "هغوی چې چیرته پیدا کړئ قتل یې کړئ د قیامت په ورځ دهغوی د قاتل له پاره ډیر اجرا و ثواب دی". (بخاری جلد ۲: ص ۱۰۲۴).

یوه خبره په خدمت کې عرض کوم چې رېښتیا ځینې خلک د دې جماعت ډیر زر جذباتي کیږي او پرته د څه اعتراض اود سوال جواب ورکولو نه، یا منلونه جگړې کوي اوحد دا چې کنخل وغیره هم شروع کوي، بل دا چې خلک کافي حده پورې یوازې کتاب کتل اولین فرض گڼي، خوپه عملي ژوند کې اکرام مسلم وغیره سره تعلق نه شته، دایوازې دنورو خلکو نه اوریدونکې خبره نه ده، داز ما ذاتي مشاهده ده، دتولونه غټه خبره داده چې خلک کلونه ولگوي، خود شپږ نمبرونه مخکې نه وځي اویوازې تبلیغی نصاب گوري، چې دهغه تشریحات په احادیث نبوي سره ملاویري، هغوی سره چې کله دقرآن پاک ذکر کوي؛ نوایې چې: "صحابه کرام (ﷺ) لومړی ایمان زده کړ، بیا قرآن او دا خلک کلونو لگولونه وروسته هم ایمان زده کوي، په قرآن باندې چیرې هم نه راځي، بلکې ډیر خلک په دې باندې مشتغل شوي دي اوجنگونه پرې کوي، له دې نه پرته زه تبلیغی جماعت سره تقریباً دلسو کلونو نه منسلک یم، خوله څه مودې راهیسې زما زړه ددې جماعت نه لرې شوی دی، خاص کر اوس ددې پرچې په

رڼا کې بالکل لرې دی، خو ولاړ یم، ستاسو په ډیره مهرباني وي زموږ رهنمائي وکړئ، په دې باندې تفصیلي رڼا واچوئ چې زه فیصله وکړم چې کومه یوه لار صحیح ده او دا حدیثونه دکومو خلکو له پاره دي؟

جواب: د تبلیغي جماعت په باره کې د جناب ریاض صاحب چې کوم اشتهار تاسو رالېږلی دی، داسې قسمه شیان، خوزما له نظره مخکې هم تیر شوي دي، دهغوی خو براه راست په تبلیغي جماعت باندې نه، بلکې په علماء دیوبند باندې اعتراض دی، چې هغه هغوی په دیوبندي فتنه سره تعبیر کوي، نعوذ بالله! حالانکې حضرات علماء دیوبند نه الله تعالی د دیني خدمتونو چې کوم کار په تیره پیړۍ کې اخیستي دي هغه دهر لیدونکي په مخامخ دی، کوم احادیث چې ریاض احمد صاحب نقل کړي دي، شراح حدیث اتفاق دي چې هغه دهغو خوار جو متعلق دي کومو چې حضرت علي (عليه السلام) په زمانه کې دهغه خلاف خروج کړی وو او هغوی به حضرت عثمان، حضرت علي او نور ټول صحابه کرام (رضی الله عندهم) نعوذ بالله په بدو لفظونو سره یادول.

د علماء دیوبند یا د تبلیغي جماعت دهغه سره رشته جوړول او د خوار جو په باره کې چې کوم حدیثونه بیان شوي دي هغه نه په عام مسلمانانو باندې، بلکې په اکابر اولیاء الله حضرت قطب العالم مولانا رشید احمد گنگوہي (رحمته الله علیه)، حجة الاسلام مولانا محمد قاسم نانوتوي (رحمته الله علیه)، حکیم الامت مولانا اشرف علي تھانوي (رحمته الله علیه)، حضرت اقدس مولانا خلیل احمد سهارنپوري (رحمته الله علیه)، حضرت اقدس مولانا سید حسین احمد مدني (رحمته الله علیه)، شیخ الاسلام مولانا شبیر احمد عثمانی (رحمته الله علیه)، حضرت اقدس مولانا مفتي محمد شفیع (رحمته الله علیه)، حضرت اقدس مولانا سید محمد یوسف بنوري (رحمته الله علیه)، حضرت شیخ مولانا محمد زکریا مہاجر مدني (رحمته الله علیه) وغیره په باندې لگول، ډیر ظلم دی، دهغو علماوو زندگي د علم نبوت دنشر او اشاعت او د الله تعالی ذکر په زړونو کې راسخ کولو کې تیره شوه، د تمامو فتنو په مقابل کې دې حضراتو خپله سینه وروسته نه کړه او په دین کې یو ادنی تحریف چیرې هم هغوی برداشت نه کړ، دا حضرات پخپله د اتباع سنت غلامان وو او خپلو ملگرو ته به یې د رسول الله (صلی الله علیه و آله) د اخلاق او ادابو باندې د ځان قربانولو تعلیم ورکولو، کومو خلکو ته چې دهغو اکابر په خدمت کې د حاضري کله توفیق ونه شو، هغه غریبانان چې څه غواړي وایي، خو چې کومو خلکو ته پخپله کلونو پورې دهغو علماوو په خفي وجلي محفلونو کې حاضري میسره شوې وي، هغه دهغوی د ټولو احوالو او کوائفو چشم دید گواه دي، هغوی ته معلوم دي چې دا حضرات څوک وو؟ بهر حال د کفارو او منافقینو په باره کې چې کوم ایتونه او حدیثونه راغلي دي، هغه په اولیاء الله باندې لگول عظیم ظلم دی او دا ظلم په هغه علماوو باندې نه دی، چې هغه خود کوم ذات عالي په رضا باندې مړه وو دهغه په دربار کې رسیدلي دي، هغوی ته اوس د چا مدح و ذم (تعریف او بدی) هیڅ فائده یا نقصان نه شته، کوم خلک چې په هغو علماوو باندې طعن کوي هغوی پخپله خپل آخرت خرابوي او په خپل ځان باندې ظلم کوي، حضرت صدیق اکبر (رضی الله عنده) او حضرت عمر فاروق اعظم (رضی الله عنده) ته به

خلکوڅه څه نه ويل؟ خودخلکو دبدگويي هغواکابرو عليه السلام ته څه نقصان دی؟ دا دواړه ترته پورې دحضور پاک ﷺ دمحبت مزې اخلي، خودبدگويي کولو والاو ته په دې سره هم عبرت نه کيږي، هم داسنت په اکابرديو بندکې هم جاري شول. دا بزرگان دحق تعالیٰ شانه درضا اورحمت په غيږه کې تللي دي اودهغوی بدگويي کولو والا په مفتنه خپل ايمان بربادوي، الله تعالیٰ دې دهغوی په حال باندې رحم وکړي.

پاتې شو ستاسودارشادچې تبليغ والا ديو سوال جواب ورکولو په ځای جنگ جگړې يا کنځلو باندې راځي. ممکن ده چې ستاسو داسې خلکوسره ملاقات شوی وي، خودهغوکم عقلو تقريباخلوينست کلونونه داکبرامت دليدلواودهغوی سره دناستې اودهغوی دخبرو اوريدلوموقع ملاويږي، زماپه مخکې خوداسې واقعه پيښه شوې نه ده.

اوستاسودارشادچې تبليغ والا دشپرونمېرونه ونه وتل اوددين دبل مهمات طرف ته توجه نه ورکوي. داهم کم نه کم زما دمشاهدې خلاف دي، په زرگونومثالونه خوزماپه مخکې دي چې په تبليغ کې وخت لگولونه مخکې هغه بالکل ازاد و اوپه تبليغ کې وخت لگولونه وروسته هغوی نه يوازې پخپله قرآن کریم وويلو، بلکې خپلويچيوباندې يې هم دقرآن مجيد حفظ وکړ اودانگريزي په ځای يې هغوی په ديني تعليم باندې ولگول، ديني مدرسې يې قائمې کړې، جوماتونه يې ابادکړل، دحلال حرام اودجائز ناجائزدهغوی په زړه کې فکر پيدا شو اوهغوی په هريو وړوې او غټې خبره کې ديني مسائل معلومول شروع کړل، ډيره ممکنه ده چې دځينوکم عقلو شان خلکونه غلطې کيږي، خودهغوزمه داري په تبليغ باندې اچول، هم داسې به وي چې دمسلمان دبدعملوزمه داري په اسلام باندې اچول (نعوذبالله) هم اسلام بدنامول دي، څنگه چې ديومسلمان بد عملي ياغلطي هم په اسلام باندې د صحيح عمل نه کولو له وجې سره ده، نه چې نعوذبالله داسلام له وجې، داسې ديوتبليغ والا غلطې يابد عملي هم دتبليغ کارپه پوره طريقې سره دنه هضمولوله وجې کيدای شي، نه چې پخپله دتبليغي کارله وجې اوکه دملامتيا لائق وي؛ نوهغه سړی دی، نه تبليغ.

تاسوليکلي دي چې تاسوتقريباً لسوکلونو نه تبليغ سره منسلک یئ، خواوس ستاسوزره دهغه نه بدشوی دی، داخومعلومه نه ده چې لس کاله تاسوپه تبليغ کې څومره وخت لگولی دی؟ خودزړه دبدوالي يوه وجه داهم کيدای شي چې دتبليغ په شان داوچت کارله پاره داصولو او ادابو درعايت ضرورت دی، هغه ستاسونه ونشول، په دې صورت کې تاسوته په خپلې کم عقلي باندې توبه واستغفارکول پکار دي اودادعاپه ډيرې زاری سره کول پکار دي:

"اَللّٰهُمَّ اِنِیْ اَعُوْذُبِکَ عَنِ الْحَوْرِ بَعْدَ الْکُوْرِ، رَبَّنَا لَا تُغْرِغْ قُلُوْبَنَاۤ اٰفَعَاۤ اِذْهَدَیْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْکَ رَحْمَةً الْکَ اَتَتْ الْوَهَابُ."

تبليغي جماعت باندې د اعتراضاتو حقيقت

سوال: اميد لرم چې جناب به په خيريت سره وي اوشپه او ورځ به د دين په خدمت او اشاعت كې مصروف يئ، الله تعالى دې پرې تاسو ټول عمر ثابت قدم پاتې كيدو توفيق دركړي (امين)

دا خبره پرته له څه مبالغې وایم چې ستاسو د تصنيف او تحرير له وجې زما په زړه كې چې ستاسو څومره عزت او احترام دی شايد چې دومره قدر او احترام زما په زړه كې دخپل مور وپلار له پاره هم نه وي، زما تعلق تبليغي جماعت سره دی او د تبليغي جماعت په باره كې ستاسو رايه مې څو څو ځله له نظره تيره شوې ده، په كومې چې تاسو د تبليغي جماعت تاييد او عقيدت مندي ډيرې زبردستې طريقې سره كړې وه، زموږ د اكاږيو مقصدي فريضه ده، اگړ چې موږ ته دا كار شرح صدر سره كول پكار دي محض تقليدي طريقې سره نه، خوبيا هم د عالمانو تاييد ددې فتنې په دور كې ډير زيات ضروري دی او بار بار ضروري دی.

په دې سلسله كې استدعا داده چې نن سبا يو جماعت گرځي د چا چې بڼې او ډېرې ډيرې هم وي دا جماعت مختلف بناړونو ته راځي او د لاوډ سپيكر په ذريعه دلمانځه، روژو او ددې قسمه بڼو اعمالو او ازلگوي، مثلاً: دروغ مه وايئ، غلامه كوئ، او داسې نور... او ورسره رسالې هم تقسيموي د كومو نوم چې يې (ضرب حق) ايښی دی او د منصف نوم يې عتيق الرحمان گيلاني ليكلي دی، داخل دا جماعت زموږ بناړ ضلع پشين كوټې ته راغلی و اوله ځانو سره يې ډير رسالې هم راوړې وې، زر، زړې څواوازونو وکړل او رسالې يې تقسيم کړلې اوله بناړه ووتل.

په دې رسالو كې عجيبه خرافات او بكواس ليكل شوي دي، درسالې په اكثر و صفحو باندې يې لويې لويې سرځي جوړې كړې او په تبليغي جماعت الزامات لگول شوي و، په يوه صفحه باندې د كومې نقل چې تاسو ته درليږم او ستاسو د كتاب "عصر حاضر"، مدد په كې اخيستل شوی دی، چې مفتي محمديوسف لدهيانوي دا جماعت عالمگير فتنه گرځولې ده او اوس د تبليغي جماعت خپلو مشرانو دې جماعت ته فتنه ويل شروع كړي دي.

گزارش دادی چې ستاسو په باره كې زما زړه كې صفا دی، خودامت د ساده گانو خلكو په دې فتنه كې د گيريدو ويره ده، له دې وجې دا خبره په ذريعه ددې خلكو مكر او فريب ښكاره كړئ او يوځل بيا تبليغي جماعت په خپلو زرينو خيالونو سره وستايئ او د باطل قوتونو حوصله شكني وكړئ چې زموږ په علاقه كې، بلكه په پوره پاكستان كې ساده گان خلك له دې فتنې نه بچ شي جواب زرتزره او په پوره تفصيل سره مطلوب دی.

جواب: مكرم و محترم! زيد مجده السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

تاسو د عتيق الرحمان گيلاني په نوم چې د كوم كس ذكر كړی دی، چې هغه د تبليغي جماعت خلاف پمفلټ ليكلي دي او په هغو كې ويل شوي دي چې مشرانو دا جماعت فتنه گرځولې ده اودا چې ددې معتدين د تبليغي جماعت د بدنامولو له پاره مستقل مهم چلوي

اوديرساده گان خلک ددي نه متاثره کيږي په دې سلسله کې خوضوري اموريکل غواړم،
ډيرپه غورسره يې ولولي'

۱ دتبليغ والاوو چې په کوم جومات کې گشت يابيان وي له هغه نه مخکې په دې
الفاظو سره اعلان کيږي چې حضرات ازمور اودتولوانسانانو کاميابي دالله تعالی په حکمونو
پوره کولوکې اودحضور ﷺ په مبارکو طريقوباندې تلوکې ده، ددې له پاره ديومحنت
ضرورت دی، ددې محنت په باره کې به دباقي لمانځه نه وروسته خبره کيږي تاسوتول ورته
کيني ان شاء الله ډيره نفع به درته ملاوشي.

دادي ددعوت اوتبليغ هغه محنت، کوم چې دتبليغي جماعت موضوع ده،،، اودکوم اعلان چې
په هر جومات کې کيږي.

۲ دالله تعالی بندگان دالله تعالی طرف ته رابلل داهغه پاک مقصددی دکوم له پاره چې
حضرات انبياء ﷺ مبعوث شوي وو اودې حضراتوبرته له څه اجرت نه يوازي دالله تعالی د
رضا له پاره ددعوت الی الله فريضه پوره کوله، په دې لاره کې دهغوی په وړاندې د مصيبتونو
غرونه راغلل، هغوی ته تکليفونه ورکړل شول، دهغوی بې عزتي وشوه، هغوی ورتل شول،
هغوی ته کنځل وشوې، اختارونه ورکړل شو او ويړول شو، خودهغوی په استقامت کې څه
کمښت رانغی، بلکې داتمام مصيبتونه اوتکليفونه هغوی دالله تعالی درضا حاصلولوله پاره
برداشت کړل او ددې له پاره يې دسر و مال اوعزت دقربانولونه مخ ونه گرځولو، دحضرات
انبياوو کرامو ﷺ کوم حالات چې په قران کريم اواحاديث شريف کې بيان شوي دي په هغوکې
چې يوخوا ته داواضحه کيږي چې داحضرات دايمان اويقين اوصبراستقامت اوبلندهمتي په
څومره اوچت مقام باندې فائزوو؛ نوهلته ورسره داهم معلوميږي چې ددعوت الی الله
مقصد څومره عظيم الشان اوعالی مقصد دی اوددې مقصدله پاره حضرات انبياوو کرامو ﷺ
فوق العاده قربانيانې وړاندې کړي دي.

۳ حضور ﷺ خاتم النبیین دی، په چاباندې چې دنبوت سلسله ختمه شوې ده اوله
هغه ﷺ نه وروسته به هيڅوک دنبوت اورسالت په منصب باندې فائز نه شي، دحضور ﷺ
دختم النبوت په طفيل ددعوت الی الله داکار، دکوموله پاره چې حضرات انبيا ﷺ راليږل
شوي وو، اوس دحضور ﷺ امت ته حواله شوی دی، دالله تعالی ارشاددی:

(وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْمُقِلُّونَ) (ال عمران: ۱۰۴)

ترجمه: اوپه تاسوکې يوه ډله داسې کيدل ضروري دي چې دخيرطرف ته رابلل کوي
اودنيکوکارونوله پاره ويل کوي اودبدکارونونه منع کول کوي اوداسې خلک به پوره کامياب
وي. (ترجمه حضرت نهانوی (رحمته الله عليه))

(كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ) (ال عمران: ۱۱۰)
ترجمه تاسو خلک بڼه ډله یی، هغه ډله چې دخلکوله پاره ظاهر شوې ده، تاسو خلکو ته ډنیکو کارونو ویناکوئ اود بدو خبرو نه منع کول کوئ اویه الله تعالی باندې ایمان لرئ،
(ترجمه حضرت تهانوی (رحمۃ الله علیه))

په دې ایتونوکې د دعوت الی الله، امر بالمعروف او نهی عن المنکر کار دامت محمدیه (علی صاحبها الصلوات والتسلیمات) ته حواله شوی اودې ته د،، خیر امت،، لقب ورکړل شوی دی، له کوم نه چې معلومېږي چې ددې امت، خیر امت،، کیدل هم ددې مبارک کار له وجې دي.
۴. په دې ایت شریفه کې د دعوت الی الله کومه فریضه چې امت ته حواله شوې ده، الحمد لله! د امت له دې فریضې کله هم غافله شوي نه دي، بلکې حضرات صحابه کرام رضوان الله اجمعین نه واخله ترننه پورې اکابر امت د اقدس فریضه پوره کوي اود دعوت الی الله د خاص خاص شعبوله پاره کسان اوجماعتونه میدان ته راوځي، کله د قتال اوجهاد په ذریعه، کله د وعظ اوارشاد په شکل، کله د درس تدریس په صورت کې، کله د تصنیف اوتالیف په ذریعه، کله د مدارسو او خانقاه گانو د قیام په طریقه، کله د اصلاح اوارشاد په لاره، کله د قضا و افتاء په ذریعه، کله د باطلو او گمراه فرقوسره د مناظرو اومباحثو په ذریعه، کله په انفرادي ډول او کله په اجتماعي ډول د تعلیم اوتبلیغ په ذریعه، دا ټول د دعوت الی الله مختلف شکلونه اومتخلفې شعبې دي، الحمد لله! د دعوت الی الله هیڅ یومیدان داسې نه شته کوم چې امت خالي پرېښی وي او هیڅ یوه شعبه داسې نه شته په کومه کې چې په گڼ شمیر کې کارکونکي جماعتونه نه وي، فالحمد لله علی ذالک.

۵. تبلیغي جماعت چې په کوم طرز باندې د دعوت الی الله کارکوي دادست نبوي ﷺ او طریقه سلف صالحین عین مطابق ده.

حضرت اقدس مولانا شاه محمد الیاس کاندهلوي (رحمۃ الله علیه)، حضرت قطب الارشاد مولانا رشید احمد گنگوڅي خادم، د حضرت اقدس مولانا خلیل احمد سهارنپوري مهاجر مدني خلیفه او دخپل دور د تمام اکابر امت معتمد اومنظور منظور، دهغه د ژوند یو یو عمل دست نبوي ﷺ په سانچې کې جوړ شوی و، هغه دایمان اواخلاص، زهد اوتوکل، ایثار اوهمدردی، صبر او استقامت، بلند نظری اوبلند همتي اواخلاق اواوصاف کې فائق الاقران و، الله تعالی ددوی نه د دین د دعوت اوتبلیغ تجدیدی کارواخیست اوالله تعالی دمادیت د جدید طوفان په مقابله کې هغوی باندې د... عمومي دعوت، طریقه منکشف کره اوهغوی له یو عام سړی هم دتبلیغ په کار کې ولگولو، د حضرت مولانا محمد الیاس دوخت نه تراوسه پورې «تبلیغي جماعت» هم په دې طریقه اونقشه باندې د دعوت الی الله کارکوي اوالحمد لله ثم الحمد لله،

ددې په ذريعه په کروړونو کسان الله تعالى د فسق او فجور د تيارونه راوويستل اود شريعت مطهره پابند او په سنت نبوي ﷺ مطابق د ژوند تيرولو جذبه يې ورکړه.

۶ د تبليغي جماعت په دې مبارک کار باندې دخلکوله طرفه دنا واقفي له وجې نکته چينۍ هم وشولې. ددوی په کار کې د خنډونو پيدا کولو کوشش هم وشو اود دوی د بدناملولو له پاره کيسې هم جوړې شوې، خدا دالله کاردی، الحمد لله! چې ددې تمامو خنډونو باوجود الله تعالى دخپلو مخلصو بندگانو نه د دين د دعوت کار اخلي اود الله تعالى درحمت او عنايت نه دا قوي اميد دی چې هغه به خپل بندگان ددې کار له پاره راوچتوي.

۷ دې ناکاره ته د ډير مودې راهيسې په تبليغي سفرونو کې د شريکيدو سعادت حاصل شوی دی او د تبليغ د مشرانو ذاتي نه ذاتي محفلونو کې د ناستې اود هغوی د حالاتو په غور سره د مطالعې کولو موقع ورته نصيب شوې ده، دالله تعالى لاک لاک شکر دی چې دې ناکاره ترڅومره پورې د نزدې نه نژدې کيدو موقع ملا وشوې ده؛ نو هماغومره راته ددې کار د افاديت او په دې کار کې دلگيدلو حضراتو حقانيت واضحه شوی دی، ددې له وجې زه په پوره بصيرت اوانشراح سره دا اظهار کول ضروري گڼم چې د تبليغي جماعت کار د يرزيات مبارک دی، د امت محمدیه ﷺ دنشاة ثانيه ذريعه ده اود ټولو مسلمانانو وروڼو په دې کار کې لگيدل د دنيا اود اخرت د سعادتونو ذريعه ده، الله تعالى دې موږ ته خپله رضانصيب کړي او په دنيا او اخرت کې دې دخپلو مقبولو بندگانو ملگرتيا او معيت رانصيب کړي. امين!

د تبليغيانو د شب جمعي پابندي کول څنگه دي

سوال: د کلونو نه د تبليغ والا د جمعي شپه خاص کړې ده او کله هم په کې وقفه نه راولي، الله

دې نه کړي چې د همدې عمل له وجې دې حديث کې داخل نه شي چې «لا تَخْصُلِيلَةَ الْجُمُعَةِ الْخ»، او دې باندې قائم اوسيدل خوبه بدعت نه وي؟

جواب: تعليم او تبليغ له پاره يوه ورځ يا شپه مقررول بدعت نه دي اونه ددې خيال ساتل بدعت دي ديني مدرسو کې د سبقونو له پاره وختونه مقرر دي اود هغه پابندي ضرور کيږي، دې باندې چاته د بدعت شک ونه شو.

❖ تصوف ❖

د بیعت تعریف او اهمیت

سوال: د بیعت څه معنا ده؟ ایا د یو کامل پیر بیعت کول لارمي دي؟

جواب: د بیعت مطلب دادی چې دیو مشر کامل متبع سنت په لاس باندې دخپلو گناهونو توبه کول او اینده دهغه په رهنمائي کې په دین باندې دتلو وعده کول، داصحیح دی اود صحابه کرام رضی الله عنہم نه د نبی پاک صلی الله علیه و آله په لاس باندې بیعت کول ثابت دي^۱ ترڅو پورې چې دیوالله والاسره دي رابطه نه وي، د نفس اصلاح نه کیږي او په دین باندې تلل مشکل دي، ځکه دیو بزرگ سره اصلاحي تعلق ضروري دی^۲، البته رسمي بیعت ضروري نه دی.

د پیر پیژندګلوي

سوال: ایا په اهل سنت والجماعت حنفي مذهب کې داسې پیران او بزرگان دي ومنل شي چې دهغوی په سرباندې نه دستار نبوي وي، نه سنت يعني ږیره مبارکه؟

جواب: پیر او مرشد خو هغه کیدای شي کوم چې د نبی پاک صلی الله علیه و آله په لار باندې تلونکی وي، کوم سړی چې د فرائضو او واجباتو او دستن نبوي صلی الله علیه و آله نه انکاري وي، هغه پیرنه، بلکې د دین ډاکو دی^۳.

^۱ [عن عوف بن مالک الأشجعي قال: كنا عند رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: ألا تبايعون رسول الله صلى الله عليه وسلم؟ فرددها ثلاث مرات، فقدمنا أيدينا فبايعناه، فقلنا: يا رسول الله! قد بايعناك فعلى م؟ قال: على أن تعبد الله ولا تشركوا به شيئاً والصلوات الخمس واسركلمة خفيفة أن لا تسألوا الناس شيئاً... إلخ (سنن النسائي ج: ۱ ص: ۵۴)

^۲ [تركية الأخلاق من أهم أمور عند القوم..... ولا يتيسر ذلك إلا بالمجاهدة على يد شيخ أكمل، قد جاهد نفسه، وخالف هواه، وتحلى عن الأخلاق الذميمة، وتحلى بالأخلاق الحميدة، ومن ظن من نفسه أنه يظفر بذلك بمجرد العلم ودرس الكتب فقد ضل ضلالاً بعيداً، فكما أن العلم بالتعلم من العلماء كذلك الخلق بالخلق على يد العرفاء، فالخلق الحسن صفة سيد المرسلين... إلخ إعلاء السنن ج: ۱۸ ص: ۴۴۲ كتاب الأدب، طبع دار القرآن]۔

^۳ [حضرت تهانوي رحمه الله فرمائي چې د کامل شيخ پیژندنه: کامل شيخ هغه دی چې په هغه کې دانبي وي (۱) داچې بقدر ضرورت علم دین لري (۲) په عقائدو اعمالو او اخلاقو کې د شریعت پابندوي (۳) د دنیا لالچ نه لري، د کمال دعوی نه کوي ځکه چې داهم د دنیا شعبه ده. (۴) دیو کامل شيخ په صحبت کې پاتې شوی وي. (۵) د دغه زمانې منصف عالمان او مشایخ یې ښه گڼي. (۶) د عوامو په نسبت خواص یعنی پوهه او دیندار خلک هغه طرف ته زیات... [بقیه په راروانه صفحه..]

د بيعت شرعي حيثيت او تعويذونه كول

سوال: په خندان کې يوه ښځه ده، چې هغه د يو پير صاحب مريده ده، هغه پير صاحب ماليدلی دی، انتهايي شريف او قابل اعتماد انسان دی، بهر حال هغې ښځې سره مې په څه خبره باندې بحث شو، هغې وويل چې د پير مريدي خود حضور پاك ﷺ د زمانې نه راروانه ده او خلک يې په حضور پاك ﷺ نه هم تعويذونه وغيره اخيستل، له دې نه پرته چې کوم سړی دا ولياء الله او فقيرانو ته ليرې تښتي، هغه انتهايي گناه گار دی او څوک چې نذر او نياز (منښته) ونه خوري او درود او سلام ونه وايي هغه دکافر نه هم بدتر دی او د قيامت په ورځ به حضور پاك ﷺ ټول مسلمانان وښي، دا ماد هغې د شل پنځه ويشتو منځو خبرو خلاصه راباسلې ده، ما هغې ته داهم وويل چې يو ځل حضور پاك ﷺ دخپلې مور د بښنې دعا غوښتله؛ نو الله تعالی حضور پاك ﷺ ددې خبرې نه منع کړ؛ نو چې حضور پاك ﷺ خپله مور ونه بښله؛ نو ددې گناهگارو مسلمانانو به سفارش ولې کوي؟ ما خو ښځې ته وويل، خوماته يادنه دي چې دا خبره ماته يو حديث کې ويلې وه ياديو قرآني ايات ترجمه ده، بهر حال که داسې وي؛ نو تاسو دمخکې ويل شويو ټولو خبرو تفصيل که په قرآن کریم سره راکړئ؛ نو د سپارې نمبر اود ايات نوم وليکئ او که په حديث کې وي؛ نو مهرباني وکړئ د کتاب نوم او صفحه نمبر وليکئ!

جواب: دامسائل د پير تفصيل غواړي، بهتره به وي چې تاسولو وخت وباسئ او ماته تشریف راوړئ، ځکه چې ددې خبرو متعلق د اسلام صحيح نقطه نظر عرض کړم، مختصر دا چې:

۱: شيخ کامل چې د شريعت پابند، د سنت نبوي ﷺ فرمانبردار او د بدعتونو او رسمونو نه ازاد وي، هغه سره تعلق قائمول ضروري دي.

د کامل شيخ يو څو علامې (نښې) درته ذکر کوم، کوم چې علماوو کرامو بيان کړي دي:

۲: چې د دين د ضرورياتو علم ورسره وي.

۳: د چا کامل په صحبت کې اوسيدلی وي او هغه شيخ ورته د بيعت اخيستلو اجازه ورکړې وي.

۴: دهغه په صحبت کې ناسته دا څرگند شوق پيدا کوي او د دنيا محبت نه زړه تورېږي.

۵: دهغه د مريدانو اکثريت د شريعت پابندوي او د رسمونو او بدعاتو نه پرهيز کوي.

... بقیه د تیر مخ].. مایل وي. (۷) له هغه نه چه کوم خلک بيعت کوي په هغوی کې د اکثر و حالات د شريعت د اتباع په اعتبار سره او د دنيا سره د حرص د کمښت په اعتبار سره ښه وي. (۸) دغه شيخ په تعليم او تلقين کې دخپلو مريدانو په حال باندې شفقت کوي او دهغوی يوه بده خبره واورې يا يې وويني؛ نو هغوی منع کوي، داسې نه وي چه هريو په خپله خوښې پرېږدي. (۹) دهغه په صحبت کې يو څو ځله کيनाستلو سره د دنيا په محبت کې کمښت اود الله تعالی په محبت کې ترقي محسوسه شي. (۱۰) پخپله هم هغه ذکر کې مشغول اوسېږي. (تربيت السالك، ص: ۱۰، شيخ کامل کی پهچان، تاليف حضرت تهانوي ح)

۶. چي هغه دنفس اصلاح کولی شي، د خرابو اخلاقو پيرينمودو او د بنوا اخلاقو تلتقین کولو

صلاحیت لري

۱. هغه مريد په غير شرعي حرکتونو باندې منع کوي

۲. د مشائخونه چي څوک بيعت کوي، دې ته "بيعت توبه" وايي او د اد حضور پاک ﷺ نه ثابت

دی^(۱۱)

۳. تعویذونه جائز دي، خود دې حیثیت یوازې علاج دی^(۱۲)، یوازې د تعویذونوله پاره پيري

مريدي کول دکان داري ده، داسې پير نه خلکوته د دين نفع نه رسيږي.

۴. د اولياء الله نه نفرت غلط دی، پير فقير که د شريعت پابندوي؛ نو دهغه په خدمت کې

حاضري کول يو علاج دی، گني زهر قاتل.

۵. د نذر او نیاز خوراک غريبانوته پکار دی، مالداره خلکوته نه او نذريوازې د الله تعالی جائز

دی، د غير الله جائز نه دی، بلکه شرک دی^(۱۳).

۶. درود او سلام په حضور پاک ﷺ باندې يو ځل ويل ضرور فرض دي، په کوم محفل کې چي

د حضور پاک ﷺ نوم مبارک راشي په هغه کې يو ځل درود شريف ويل واجب دي او کله هم چي

د حضور پاک ﷺ نوم مبارک راشي درود شريف ويل مستحب دي^(۱۴)، درود شريف په کثرت

سره ويل دا علی درجي عبادت دی او د درود او سلام په لټه اسپيکر کول بدعت دي^(۱۵).

^۱ [مرشد شدن ازان کس درست است که دران پنج شرط متحقق باشد، (شرط اول): علم کتاب وسنت

رسول داشته باشد، خواه خوانده باشد، خواه از عالم یاد داشته باشد، (شرط دوم): آنکه موصوف بعدالت

وتقوی باشد واجتناب از کبائر وعدم اصرار بر صغائر نماید. (شرط سوم): آنکه بی رغبت از دنیا وراغب

آخرت باشد، وبرطاعات مؤکده واذکار منقوله که در احادیث صحیحه آمده اند مداومت نماید. (شرط

چهارم): آنکه امر معروف ونهی از منکر کرده باشد. (شرط پنجم): آنکه ازمشائخ این امر گرفته باشد

وصحت معتد بها ایشان نموده باشد، پس هرگاه این شروط در شخصی متحقق است، چنانچه در قول جمیل فی

بیان صواء السبیل تفصیل این شروط مذکور است. (فتاوی عزیزی ج ۲ ص ۱۰۴، طبع مکتبه دیوبند، تفصیل

دپاره او گوری: امداد السلوك مع ارشاد الملوك للکنگوهی رح ص: ۶۶ تا ص ۷۰، طبع دارالاشاعت).

^۲ [وإنما تکره العوذة إذا كانت بغير لسان العرب، ولا یدری ما هو لعله یدخله سحر أو کفر أو غیر ذلک، وأما

ما کان من القرآن أو شيء من الدعوات فلا بأس به..... وعن النبی صلی الله علیه وسلم أنه کان یعوذ نفسه،

قال رضی الله عنه وعلى الجواز عمل الناس اليوم وبه وردت الآثار (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۳۶۳، کتاب الأضحية)

^۳ [والنذر للمخلوق لا يجوز لأنه عبادة والعبادة لا تكون لمخلوق ردالمحتار مع الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۳۹].

^۴ [وقد جزم بهذا القول أيضاً الحق ابن الهمام فی زاد الفقیر، فقال مقتضى الدلیل افتراضها فی العمرمرة، وإيجابها

کلما ذکر، إلا أن يتحد المجلس فيستحب التکرار بالتکرار.. إلخ فتاوی شامی ج: ۱ ص: ۵۱، مطلب هل نفع.. إلخ

^۵ [من أحدث فی أمرنا هذا ما ليس منه فهو رد] (بخاری شریف ج: ۱ ص: ۳۷۱، مسلم ج: ۲ ص: ۷۷) وهی (أی البدعة) اعتقاد خلاف المعروف عن الرسول صلی الله علیه وسلم لابعادة بل بنوع شبهة (ردمختار ج: ۱ ص: ۵۶۰).

کوم خلک چې درود او سلام نه وايي هغوی ته د ثواب نه محروم ويل صحيح دي، خود کافرنه بدتر سراسر جهالت دی

۷. ستاسو افقره چې حضور پاک ﷺ خپله مورونه بښله: نو د گنهگارو مسلمانانو سفارش به ولې وکړي ټير د گستاخي الفاظ دي، د دې نه توبه وکړئ

۸. د حضور پاک ﷺ دمور و پلار په باره کې ژبه بنده ساتل ضروري دي.^(۱)

۹. د حضور پاک ﷺ شفاعت د قيامت په ورځ د گناهگارو مسلمانانو له پاره حق دی او د دې نه انکار گمراهي ده، د حضور پاک ﷺ ارشاد مبارک دی:

"شفاعتي لاهل الکبائر من أمتي." (رواه الترمذی و ابوداؤد عن انس، ورواه ابن ماجه عن جابر، مشکوٰه ص: ۴۹۴). ترجمه: "زما شفاعت زما دامت د کبيره گناهونو والاو له پاره دی."

د کامل مرشد صفات

سوال: یوسړی چې دهغه عمر تقریباً پنځه ویشته کاله دي، هغه نه قرآن شریف ویلي دي، نه یې لمونځ زده دی اونه د دیني معلوماتو څخه خبر دی، دهغه تعلق زموږ دله کورنۍ سره دی، اوس د کور ټول خلک ماته دهغه صاحب نه بیعت اخیستلو وایي اودا کارماته دخپل عقل او علم خلاف په نظر راځي، ستاسو څه رایه ده؟

جواب: دیو مرشد په لاس باندې بیعت اخیستل دخپلې اصلاح له پاره وي او کامل مرشد هغه

دی چې په هغه کې لاندې ذکر شوې خبرې موجودې وي:

۱: د ضرورت مطابق دیني علم لري.

۲: دهغه عقیده، عملونه او اخلاق د شریعت مطابق وي.

۳: د دنیا حرص نه ساتي، د کمال دعوه نه کوي.

۴: دیو کامل مرشد د متبع سنت په خدمت کې اوسیدلی وي او دهغه له طرفه بیعت اخیستلو اجازه ورته حاصله وي.

۵: دهغه زمانې عالمان او د دین بزرگان دهغه په باره کې ښه رایه ساتي.

۶: دهغه سره تعلق ساتلو والا چې دین دار او پوه خلک وي او د شریعت پابندوي.

۷: هغه دخپلو مریدانو د اصلاح خیال ساتي او که له هغوی نه یو غیر شرعي کاروشي؛ نو په هغه ورته غوسه کیږي.

[۱] وبالجملة كما قال بعض المحققين: إنه لا ينبغي ذكر هذه المسئلة إلا مع مزيد الأدب، وليست من المسائل التي يضر جهلها أو يسأل عنها في القبر أو في الموقف، فحفظ اللسان عن التكلم فيها إلا بخير أولى وأسلم (رد المحتار ج: ۳ ص: ۱۸۵، باب نکاح الکافر).

۸ دهغه سره په ناسته دالله پاک سره محبت زياتيږي او د دنيا محبت كميږي.
په كوم انسان كې چې داصفات نه وي، هغه دمرشد جوړولولائق نه دی، بلكې هغه ددين او
ايمان دبنمن دی او دهغه نه پرهيز كول واجب دي^{۱۱}، مولانا رومي (رحمته الله) فرمايي
اے بسا ابليس آدم روئے هست پس به هر بدستى نه بايد داد دست
يعنې ډير ابليسيان دانسانانو په جامه كې راځي، ځكه دهرسړي په لاس كې لاس وركول
نه دي پكار.

په يووخت دوو بزرگانو سره اصلاحي تعلق ساتل

سوال: ايا په يووخت كې دوو بزرگانو سره اصلاحي تعلق قائمولى شو؟

جواب: اصلاحي تعلق خوديو شيخ سره پكار دی، البته كه شيخ (بزرگ) لرې وي؛ نو دهغه په
اجازې ديو مقامى بزرگ په خدمت كې حاضري او له هغه نه په اصلاح اخيستلو كې څه مضائقه
نه شته.

ذكر جهر، پاس انفاس

سوال: په گلگت كې له يوې څه مودې نه يو داسې فرقه په وجود كې راغلې ده چې هغه په پوزې
سره دساه په ذريعه (ځله بندوي)، ذكر كوي او ټولو عوامو ته هم ددې ترغيب وركوي، چې هغه ته
داخلك د پاس انفاس نوم وركوي، براه كرم ددې د صداقت متعلق وضاحت وكړئ.
جواب: دمشائخو په نزد دذكر مختلف تركيبونه رائج دي، كه داخلك چيرې ديو كامل شيخ په
هدايت باندي دا كوي؛ نو صحيح ده، گني غلط ده.

سوال: ذكر شوې فرقه وايي چې: په ذكره دا سره دبیت الله شريف زیارت، دسړيو په باره كې
دحال معلومول اودعذاب قبرمشاهده په ذكركولو سره په دنيا كې كيږي. اودا ذكر درناپه
ختمولودشپې كوي.

جواب: تاسو چې ددې خلكو كوم قول ليكلئ دی: په ذكره دا (دپوزې ذكر) دبیت الله شريف
زیارت كول، دسړيو حال معلومول اودعذاب قبر مشاهده په ذكر كولو دنيا كې كيږي. دې نه
اندازه كيږي چې دهغوی خلكو شيخ عالم نه دی، ځكه چې دا شيان نه دمقاصدو نه دي، نه
دهغوی په خاطر ذكر كيږي، دالله پاک په ذكر كې داشيان مقصد جوړول گمراهي ده، ذكر نه
مقصود يوازې دالله تعالى رضا پكار ده، ددې نه پرته ټول باطل دي، كه پرته دسعي اومحنت نه
څه شی حاصل شي؛ نو محمود دي، خو مقصود نه دي، دهغه طرف ته مطلق توجه نه ده پكار،

^۱ [د حوالی دپاره دتیری شوی صفحی حاشیه (مرشد شدن از ان الخ) وگورئ. ۱۰۰۰].

دقبرونومشاهده يا ددي پشان نورشيان په محنت او رياضت سره كافرانوته هم حاصليدای شي، ځكه دا كمال مقصود گنل جهالت او ضلالت دی

مراقبه دخپل شيخ په بنودل شوې طريقه باندې كول پكاردی

سوال: دمراقبې څه طريقه ده؟ اوپه دې كې څنگه كيناستل پكار دي؟ اومراقبه څنگه كول پكار دي؟ ستاسوبه ډيره مهرباني وي په تفصيل سره وفرمايئ اوددې متعلق كتابونه به چيرته پيداشي؟

جواب: مراقبه دهرسري دحال مناسب كيږي، دچاچې دكوم كامل شيخ سره تعلق وي هغه يې دخپل شيخ دطريقې مطابق كولى شي، دا علمي تحقيقات نه دي، بلكې دنفس داصلاح علاج دی اودخپل نفس د علاج نه بې فكره كيدل ددې په تحقيقاتوكې ويل لغو او فضول دي.

جهرې ذكر جائز دی، خود ضرورت نه زيات په لوړ اواز نه دی پكار

سوال: جهرې ذكر په تير اواز ذكر كول، جائز دي او كه نه؟ لكه دقرآن پاك تلاوت ياد كلمه طيبه ورد كول، يا الله الله كول، يا الله هو ويل په زور او شور سره جائز دي او كه نه؟ ځكه چې اكثر پيرمرشد چې عالمان هم وي ذكر په تير اواز سره كوي.

جواب: په تير اواز سره ذكر كول جائز دي، دبزرگانوپه ځينو سلسلو كې په ډول د علاج په تير اواز سره ذكر كولو تعليم شته اوجهر پخپله مقصود نه دی، بلكې د ضرورت نه زيات په لوړ اواز نه دی پكار، ترڅو ديولمونځ كونكي په لمانځه اودويده په خوب كې خلل رانه شي.^{۱۱}

بيعت اود نفس اصلاح

سوال: خيال پيدا كيږي چې ايا ديوشيخ (بزرگ) بيعت كول واجب او ضروري دي؟ كه چيرې دا ونشي اوديو بزرگ صحبت هم نصيب شوى نه وي؛ نودهغه سري دټول عمر لمونځ او روزانه دقرآن پاك تلاوت اوڅه دپنځه ويشتو كلونونه تهجد وغيره او نور نفلونه اوتسبيحات ټول بيكاره لاړل اوايا الله تعالى به په خپل فضل اوكرم سره دهغه سري بښنه ونه كړي؟

جواب: دشيخ (بزرگ) نه بيعت اخيستل، خو داسې واجب نه دي چې ددې نه پرته يو عمل هم معتبر نه وي، خوپه داسې طريقې ضروري ده چې ددې نه پرته دنفس اصلاح نه كيږي، روحاني اوقلبي مرضونه (لمونځ، روژه، ذكر واذكارو باوجود) باقي پاتې كيږي، دشيخ پيرنه دنفس اصلاح كيږي.

^۱ [ول حاشية الحموى عن الإمام الشعرائى اجمع العلماء سلماً وخلقاً على استحباب ذكر الجماعة فى المساجد وغيرها إلا أن يشوش جهرهم على نائم أو مصلي أو قارئ (رد المحتار ج: ۱ ص: ۶۶۰، باب ما يفسد الصلاة وما يكره فيها).]

مريد دې لومړۍ دخپل پير بنودل شوې وظيفې پوره كړي وروسته نورې

سوال: كه يو سړي د يو صاحب نه بيعت اخيستی وي؛ نو د پير صاحب بنودل شوي ذكرونه دې لومړۍ وايي ياهغه ذكرونه چې د كومو د فضائلو په كتابونو كې ذكر ملاويږي، څنگه چې د الله پاک رسول ﷺ ارشاد فرمايلي دي كوم سړی چې سهار سورت ياسين ووايي «ماښام پورې» به دهغه حاجتونه پوره شي اوداسې نور...، كه د يو سړي سره وخت كم وي؛ نو هغه كوم ذكرونه ووايي؟ په حديثونو كې ذكر شوي ياد هغه صاحب چې له چانه بيعت اخيستل شوی وي؟ داسې كه چيرې څوك د بيعت نه مخكې دا احاديثو ذكرونه وايي او هغه بند كړي؛ نو گناه خونه ده؟ د تهجد لمونځ څه ورځې كوم، څه ورځې نه كوم، د دې متعلق وضاحت وكړې او پرته اودس نه په كټ كې په ملاسته ملاسته دا احاديثو كتاب گورم، گناه گاريم يابې ادب؟ ايا درود شريف پرته له اوداسه ويلي شم؟

جواب: كوم نور ذكرونه چې معمول جوړ شي، كه هغه د شيخ په بنود لوسره وي، ياپخپله، دهغو په پريښودو كې بې برکتې ده، ځكه د ټولو معمولاتو پابندي كول پكار دي او كه يو وخت يې ونكړل شي؛ نو په بل وخت كې يې پوره كړئ، د تهجد په لمانځه كې پخپله ناغه مه كوئ، پرته له اوداسه نه د حديث شريف كتاب كتل خلاف اولی دي^(۱)، درود شريف پرته له اوداسه جائز دی، په اودس سره يې چې ووايي؛ نو نوره هم ښه خبره ده.

د "معروف" قيد حكمتونه

سوال: د ايت ترجمه: "اي نبي ﷺ! چې كله د ايمان والانسځې تاسوته په دې خبرو باندې بيعت كولو له پاره راشي چې هغوی به د الله پاک سره شرك نه كوي او په يوجائز حكم كې به ستاسو نافرمانې نه كوي؛ نو دهغوی بيعت قبول كړه. "لفظ: جائز" مفهوم زما په پوه كې نه راځي؟ واضحه يې كړئ، ايا د نبي حكم د "جائز" نه پرته بل څه كيداى شي؟

جواب: د "جائز حكم" ترجمه ده د قرآن كريم د لفظ "معروف"، پاتې شوه ستاسو د اشك چې: "د نبي پاک ﷺ حكم د جائز نه پرته څه بل څه كيداى شي؟" دراصل تاسو دا معلومول غواړئ چې قرآن كريم د "معروف" قيدولې لگولی؟ د دې دوه حكمتونو په ذهن كې راځي:

۱: يودا چې دا قيد واقعي دی، يعنې ستاسو هر حكم جائز او معروف دی، ځكه د نبي پاک (صلی الله عليه وسلم) د هر حكم تعميل دې وشي، د دې نظير د قرآن كريم دويم ايت دی: **اَلِیْكُم مَّا نَزَلَ اِلَيْكُمْ**، د "احسن" په قيد سره په دې باندې تنبيه كول مقصود دي چې كوم څه د الله پاک

^(۱) [و مندوب في نيف وثلاثين موضعاً ذكرهما في الخزانة..... فمنها ولغضب وقراءة وحديث ورواية ودراسة علم... إلخ (رد المختار ج: ۱ ص: ۸۹، كتاب الطهارة)۔

له طرفه نازل شوي وي، هغه ټول احسن دي، ځكه پرته له څه شكه په دې باندې عمل كوي. ۲. دويم حكمت داچې د بيعت سنت خويه د حضور پاك ﷺ نه وروسته هم جاري وي، خو غير مشروط اطاعت به نه كيږي، ځكه د "قيد معروف" قيد د حضور پاك ﷺ نه وروسته والا پيش نظر دی او په دې باندې تنبيه مقصود ده چې كله موږ د نبی پاك ﷺ اطاعت د معروف سره مشروط كړی دی؛ نو د غیر نبی اطاعت په غیر معروف کې څنگه جائز كيدای شي ----؟

په شريعت او طريقت كې فرق

سوال: په شريعت او طريقت كې څه فرق دی؟

جواب: د اعمالو د اصلاح سره چې كومه برخه متعلق ده هغه ته "شريعت" وايي اود زړه د اصلاح سره چې كومه برخه متعلق ده، هغه ته "طريقت" وايي.^[۱]

پرته له اجازې نه بيعت كول

سوال: ايا د يوداسې بزرگ بيعت كول جائز دي چې هغه د يوبزرگ د قبر نه د فيض حاصلولو د عوه كوي؟ او يوپير يا بزرگ په ژوند كې هغه خپل خليفه نه وي جوړ كړی.

جواب: پرته له اجازت او خلافت نه سلسله نه چلېږي.

لمونځ، روژه وغيره نه منونكي پير شرعي حيثيت

سوال: په پنجاب كې يوپير صاحب دی، دهغه مريدان په ډير تعداد كې هر طرف ته خواره شوي دي، دهغه څه مريدان زموږ عزيزان هم دي، د پير صاحب د فقيري انداز دی، نه دهغه ډيره شته اونه هغه د لمونځ روژې پابند دی، هغه وايي چې: "زموږ د هروخت لمونځ هم لمونځ دی هغه خپلو مريدانوته وايي چې: "موږ ستاسو دروژې لمونځ ذمه داران يو، كه تاسوي ادا كوي او كه نه." او خاص خبره داده چې هلته څوك هم لاړ شي دهغه مراد ضرور پوره كيږي، تاسونه پوښتنه داده چې دا تركوم حده پورې صحيح ده؟ او ايا د داسې پير صاحب بيعت كيږي او كه نه؟ او دهغه مريدانوكافي خلك گمراه كړي دي، تاسو جواب په اخبار كې شائع كړئ، مهرباني به وي.

[۱] حكيم الامت حضرت مولانا اشرف علي تهانوي رحمه الله فرمايي چې "شريعت"، نوم دی د احكام تكليفه د مجموعې. په دې كې ظاهري او باطني اعمال ټول داخل شو اود متقدمينو په اصطلاح كې لفظ "فقه"، د دې مترادف گڼل كيږي، لكه چې دامام ابوحنيفه رحمه الله نه د فقهي دا تعريف منقول دی. "معرفة النفس ماها وما عليها"، بيا د متاخرينو په اصطلاح كې شريعت جزو متعلق باعمال ظاهره نوم "فقه"، شو اود دويم جزو متعلق باعمال باطنه نوم "تصوف"، شو، دې باطني اعمالو طريقوته "طريقت"، وايي. (ترييت السالك ص ۱۱، طبع دارالاشاعت).

جواب: پیرا و مرشد خو هغه وي چې هغه پخپله هم د حضور پاک ﷺ په سنتو باندې چلېږي او خپلو متعلقینو ته هم په دې لارې باندې د تلو دعوت ورکوي. کوم سړی چې د لمونځ روژې منونکی نه وي، هغه مسلمان نه، بلکې گمراه او بې دینه دی^{۱۱} کوم خلک چې د داسې بې دینه په پنجه کې گیر شوي وي؛ نو هغه دې دخپل ایمان تجدید وکړي او هغه سړي سره دې تعلق ختم کړي، که اسلامي حکومت و؛ نو داسې زندیق ته به یې د مرتد کیدو سزا ورکړله. لمونځ، روژه، حج او زکات د اسلام ارکان دي، دا حضور پاک ﷺ ته هم معاف شوي نه و او نه حضور پاک ﷺ د چاله طرفه ددې ذمه داري اخیستې ده، ایا دهغه سړي د حضور پاک ﷺ نه زیات نعلق الله پاک سره دی؟ توبه! توبه! دا دخلکو د فرائضو ذمه داري په خپل سرباندې اخلي؟^{۱۲} نعتي شوه دارمانونو پوره کول؛ نو دنیا کې الله تعالی سپیو او خنزیرانو ته هم رزق ورکوي، محض دنیاوي مرادونه پوره کیدل د مقبولیت دلیل نه دی، بلکې ددې هماغه مثال دی چې د کوم سړي له پاره د سزایې موت حکم شوی وي، په جیل کې دهغه هریو ارمان پوره کیدای شي.

د نیادار پیر

سوال: زموږ محلي ته یو پیر صاحب دکلي نه هرکال راځي اوڅه وخت پورې دلته اوسېږي، خلک هغه ډیرمني، خوزمازېه یې نه مني چې زه هغه ته لاړشم یا یې مرید شم، وجه داده چې جومات کې په جمعي سره لمونځ نه کوي، بلکې په کور کې یې کوي، په رمضان المبارک کې هم جومات ته نه راځي، لمونځ یوازې اداکوي اود کور او جماعت په مینځ کې فاصله یوڅو قدمه ده، ایا پیر صاحب د جومات نه اوجته درجه لري؟ زما د وستانوسره اختلافات دی، تاسو د قرآن او حدیث په رڼا کې مسئله حل کړئ!

جواب: کوم سړی چې پرته له یو شرعي عذر نه جومات ته نه راځي هغه فاسق دی^{۱۳}، هغه نه

[۱] لا نزاع فی تکفیر من أنکر من ضروریات الدین (اکفار الملحدین ص: ۱۲۰) ایضاً: والمراد بالضروریات علی ما اشتهر فی الكتب ما علم کونه من دین محمد صلی الله علیه وسلم بالضرورة بأن تواتر عنه واستفاض وعلمته العامة کالوحدانيه والنوبة ووجوب الصلاة والزکات وحرمة الخمر ونحوها (اکفار الملحدین ص: ۳۷۲).

[۲] وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جَمِلِهَا لَا يَخْمَلُ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ، الآية (فاطر: ۱۸).

[۳] وعن عبدالله بن مسعود قال: لقد رأيتنا وما يتخلف عن الصلاة إلا منافق قد علم نفاقه (الفقه الحنفی وأدله ج: ۱ ص: ۲۰۳، باب صلاة الجماعة، فضل صلاة الجماعة) ثم اعلم ان ترك الفرض أو الواجب ولو مرة بلا عذر كبيرة وكذا ارتكاب الحرام وترك السنة بلا عذر تساهلاً وتكاسلاً لها صغير وكذا ارتكاب الكراهة والإصرار على ترك السنة كبيرة شرح فقه الأكبر ص: ۶۹ طبع دهلی).

بیعت کول جائز نه دي^{۱۱}،

که بیماریا معذوروې: نو دهغه حکم بل دی^{۱۲}

د مریدا نوږه خرونکي پیر بیعت کول

سوال: یو پیر دخپل مرید ږیره خروي، په دې ویلو چې "زموږ په سلسله کې ږیره نه شته"

د داسې پیر په باره کې شریعت څه وایي؟

جواب: هغه گمراه دی، له هغه نه بیعت حرام دی^{۱۳}.

د یو شعر مطلب

سوال: د لاندې ذکر شویو شعرونو تشریح وکړئ او صحیح مفهوم واضح یې کړئ:

۱ [مرشد شدن ازان کس درست است که دران پنج شرط متحقق باشد، (شرط اول): علم کتاب و سنت رسول داشته باشد، خواه خوانده باشد، خواه از عالم یادداشته باشد، (شرط دوم): آنکه موصوف بعدالت و تقوی باشد و اجتناب از کبائر و عدم اصرار بر صغائر نماید. (شرط سوم): آنکه بی رغبت از دنیا و راغب آخرت باشد، و بر طاعات مؤکده و اذکار منقوله که در احادیث صحیحه آمده اند مداومت نماید. (شرط چهارم): آنکه امر معروف و نهی از منکر کرده باشد. (شرط پنجم): آنکه از مشائخ این امر گرفته باشد و صحت معتد بها ایشان نموده باشد، پس هرگاه این شروط در شخصی متحقق است، چنانچه در قول جمیل فی بیان صواء السبیل تفصیل این شروط مذکور است. (فتاویٰ عزیزی ج ۲ ص ۱۰۴، طبع مکتبه دیوبند، تفصیل دپاره او گوری: امداد السلوک مع ارشاد الملوك للکنګوهی رح ص: ۶۶ تا ص ۷۰، طبع دارالاشاعت)۔

۲ [واذنبت انما سنة مؤكدة قريبة من الواجب فانها تسقط في حال العذر مثل المطر والريح في الليلة المظلمة إلخ (الفقه الحنفی وأدلته ج: ۱ ص: ۲۰۷، جواز الجماعة في النافلة) أيضًا: فلا تجب على مريض ومقعد وزمن ومقطوع يد ورجل من خلاف ولا على من حال بينه وبينها مطروطين إلخ وفي الشرح: (تتمة) مجموع الأعذار التي مرت متنا وشرحا عشرون ... إلخ : (ردالمحتار ج: ۱ ص: ۵۵۶، كتاب الطهارة)۔

۳ [حضرت تھانوی رحمہ اللہ فرمائي چي دکامل شی پيژندنه: کامل شیخ هغه دي چي په هغه کښي دانښي وي: (۱) داچي بقدر ضرورت علم دين لري (۲) په عقائدو اعمالو او اخلاقو کښي د شريعت پابندوي. (۳) د دنيا لالچ نه لري، دکمال دعوي نه کوي ځکه چه داهم د دنيا شعبه ده. (۴) ديو کامل شیخ په صحبت کښي پاتې شوې وي. (۵) ددغه زمانې منصف عالمان او مشائخ ئي ښه گنري. (۶) د عوامو په نسبت خواص يعنی پوهه او ديندار خلق هغه طرف ته زيات مائل وي. (۷) دهغه نه چه کوم خلق بيعت وي په هغوي کښي د اکثرو حالات د شريعت د اتباع په اعتبار سره او د دنيا سره د حرص دکمي په اعتبار سره ښه وي. (۸) دغه شیخ په تعليم او تلقين کښي دخپلو مریدانو په حال باندې شفقت کوي. او دهغوي يوه بده خبره واورې يا اوويني نو هغوي منع کوي، داسې نه وي چه هريو په خپله مرضي پريږدي. (۹) دهغه په صحبت کښي يو خوخل کي ناستلو سره د دنيا په محبت کښي کمی او د الله تعالی په محبت کښي ترقي محسوس شي. (۱۰) پخپله هم هغه ذکر کښي مشغول اوسيري. (تربيت السالك، ص: ۱۰، شیخ کامل کی پهچان، تاليف حضرت تھانوی رح)

خدا ان کا مربی وه مربی تهې خلافت کې
میرے مولا میرے هادی بے شک شیخ ربانی

جواب: شیخ کامل دخپلو مستفیدو د اصلاح کولو تربیت کوي او د حضرات صوفیه اتفاق دی چې شیخ ته د اصلاح او تربیت تدبیرونه د الله پاک له طرفه کیږي، ددې شعر همدا مطلب دی چې د الله پاک لطف او عنایت دهغوی تربیت کولو او هغوی به د الله پاک د مخلوق اصلاح او تربیت د الله پاک د القاء او الهام مطابق کوله.

د ذکر د یو کیفیت په باره کې

سوال: بنده یو ورځ په ذکر کې مشغول و، څه گورم چې زما په جسم یو عجیبه حالت راغی او طبیعت مې ډیر زیات نشه دی اوزما د جسم ټولو اعضاء نه، بلکې دویښته ویښته نه د الله اواز راځي او یو څو منته دا کیفیت و له هغې وروسته ختم شو، الحمد لله ستاسو په دعاگانو ټول معمولات ادا کوم، د دعاگانو محتاج یم، ددې متعلق راته څه وفرمایئ؟

جواب: دا کیفیت مبارک دی، محمود دی، خو مقصود نه دی، دادې کمال ونه گڼل شي، یوازې د الله پاک رضا حاصلول دې مقصد و گڼل شي.

د فرائضو پر بنسټ د دین پېشوا نشي کیدای

سوال: یو پیر صاحب محلې ته راغی، د مریدانو گڼه ناسته وه چې داډان اواز راغی، ما وویل: دلما نڅه تیاری وکړئ، موږ خو جومات ته لاړو خو پیر صاحب وویل: چې زه نفل کوم، اخرداسې ولې؟ لمونځ خو په هر مسلمان باندې فرض دی، ایا په پیر باندې فرض نه دی؟

جواب: دا خبره خود هغه پیر صاحب نه پته لگول پکار دي چې کوم خلک د فرائضو پر بنسټ د ونکې وي، ایا هغه د دین پېشوا جوړېدای شي؟

خپل ځان افضل گڼلو باندې د بل په اقتدا

کې د لمونځ نه کونکي شرعي حکم

سوال: که یو سړی خپل ځان افضل گڼي او د چاپه اقتدا کې لمونځ نه کوي، تردې چې دخپل پلار او غوث او قطب نه د افضل کیدو دعوه وکړي؛ نو ایا د داسې سړي پیروي جائز ده؟ ستاسو رهنمایي ډیر خلک د گمراهۍ نه بچ کولی شي.

جواب: که دهغه سړي دماغی حالت صحیح نه وي؛ نو معذوره دی، گڼي پرته له عذره جماعت ترک کول حرام دي او داسې سړی چې هغه ترک جماعت خپل معمول جوړ کړي، فاسق او دکبیره گناه مرتکب دی، هغه ته توبه کول پکار دي.^[۱]

[۱] تارك الجماعة يستوجب اساءة، ولا يقبل شهادته إذا تركها استخفافاً بذلك ومجانة... [بقیه په راروانه صفحه.

دتېرو شويو گناهونو نه توبه

سوال: عبدالله په ماضي کې د کبيره گناهونو مرتکب پاتې شوی دی، اوس يې توبه کړې ده اولمونځ گزار جوړ شوی دی، دلمانځه مسئلې يې هم زده کړې دي، په تبليغي جماعت کې يې وخت هم لگولی دی، خلکو ته دهغه دماضې په باره کې پته نه لگيږي، هغه نیک گڼي، که خلک د فرض لمانځه امامت له پاره هغه ته ووايي؛ نو ايا هغه امامت وکړي او که نه؟

جواب: له توبې وروسته هغه امامت کولی شي، ځکه چې دتوبې په حالت کې تېر گناهونه داسې معاف کيږي، لکه چې چيرې يې کړي هم نه وي.^(۱)

خپل ځان له نورو نه کمتر گڼل

سوال: تبليغي جماعت په گشت باندې وځي؛ نو په هدايت ورکولو وايي چې چاته دعوت ورکول وي هغه د ځان نه کمتر گڼل نه دي پکار، دهغه خبره صحيح ده، خو چې کله د عصر لمونځ په جمع يې ادا کړی وي او هغه سړي تراوسه پورې لمونځ ادا کړی نه وي؛ نو وايي تاسو صحيح لمونځ ادا کړی دی اود برکت والاجماعت سره يې؛ نو د بندده په زړه کې خيال راځي چې هغه لمونځ نه دی کړی، دې نه پرته په زړه کې خيال راځي چې دنیکۍ نه وروسته انسان ته تکبر کول نه دي پکار، خويوه نشه حاصلېږي، مهرباني وکړئ په دې باندې رڼا واچوئ!

جواب: خپل ځان له نورو کمتر گڼل په دې طريقې سره دي چې سړی دا ويره وساتي چې زه باوجود دخپل ظاهري نیک عملونو نه خدای دې نکړي په څه گناه باندې ونيول شم او هغه سړی دالله پاک دعناياتو مرکز جوړ شي، دامراقبه که وي؛ نو عجيبه ده، خود پسندي او تکبريه نه پيدا کيږي، باقی ديونیک کار سره خوشاليدل دا يوفطري خبره ده.

ددین اودنيا حقوق

سوال: بخدمت جناب محترم مولانا صاحب! دسلام مسنون نه وروسته عرض دی چې نن سبا زموږ په صنف (کلاس) کې په دې مسئلې باندې هروخت بحث شروع وي چې ددين او دنيا حقوق برابر دي، يعنې نه دا کم اونه هغه زيات، بلکې زموږ داسلاميات ليکچرر خوتردي ويلې دي چې که چيرې په گاونډه کې څوک ناروغ دی او هغه ډاکټر ته بوتلل وي اودلته دلمانځه هم وخت دی؛ نو لمونځ پرېږده اود گاونډي ناروغ حق ادا کړه اوداکټر ته مريض بوځه، ياکه مور وپلار ناروغ وي، بيا هم دهغوی خدمت له پاره لمونځ پرېښدلی شی، براه کرم په ذريعه

...بقية د ترمخ] .. (البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۶۵ باب الإمامة)۔

[عن عبدالله بن مسعود رضى الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: التائب من الذنب كمن لا ذنب له (مشکوٰة ج: ۱ ص: ۲۰۶، باب الاستغفار والتوبة، الفصل الثالث)۔

داخبار "جنگ" موخبر کړی چې دین او دنیا برابر دي؟ یادین غالب ساتل پکار دي؟ اوهغه کومې موقع دي چیرته چې د دین حکمونه پریرې دي او د دنیا کار کول بهتروي؟

جواب: یوه موقع هم داسې نه شته چیرته چې د دین کار پریرې دي او د دنیا کار کول بهتروي؛ اورښتیا خبره خو داده چې دیو مسلمان دخولې نه دین او دنیا په دوو خانو تقسیمول اودهغو په مینځ کې موازنه کول هم غلط دي، مسلمان خو چې د دنیا کوم کار هم کوي د دین دمطالبې اود تقاضې مطابق به یې کوي، مثلاً ستاسو ذکر شوي مثالونه به واخلو، د دین یوه تقاضا د لمونځ کولو ده او بله تقاضا د مریض ډاکټر ته ورلو، یو مسلمان به خپلې دواړه دیني مطالبې جمع کوي، که د لمونځ په وخت کې گنجائش دی او د مریض حالت نازک دی؛ نو هغه مریض دې ډاکټر ته ورسوي بیادې لمونځ ادا کړي او که د لمونځ وخت قضا کېږي؛ نو لومړی به ددې فرض نه فرغیږي. بهر حال دواړه دیني تقاضې دي او په دواړو کې د "الهم فالهم"، اصولو مطابق به ترتیب قائلول وي، یواخیستل او بل پرېښودل جهالت دی، داسې که مور وپلار داسې بې وسه وي چې دهغوی په پرېښودو باندې جومات ته نشې تللی او یو بل دهغوی خدمت والا هم نه وي؛ نو هغه به لمونځ په کور کې کوي، داهم د دین د تقاضې مطابق دی، مختصر دا چې یو مسلمان چیرې هم د دین په پرېښودو باندې د دنیا د مقدم کولو جرات نه شي کولی، ځکه ستاسو د لیکچرارې صاحبې فلسفه غلطه ده، هغې د دین صحیح مفهوم د دین اهمیت او د دین تقاضو باندې ځان صحیح پوه کړی نه دی.

حضرت شیخ (رحمۃ اللہ علیہ) سره په وابستګي باندې شکر

سوال: ستاسو مبارک تصنیف کړی کتاب "حضرت شیخ الحدیث مولانا محمد زکریا مهاجر مدني نور الله مرقده اودهغه خلفاء کرام" (مکمل ۳ جلد) مطالعه کوم، حضرت شیخ اقدس قدس الله سره العزيز حالات هم عجيبه دي، خپل خود احوال دی چې حضرت رحمة الله عليه متعلق کتلوسره دخپل ځان نه راته نفرت راځي چې ایا مونږ هم انسانان یو؟ او یوه مایوسي خورېږي.

جواب: یو تاثر ددی کوم چې تاسو لیکلی دی او یو تاثر ددی چې هغه بې حده امیدافزا او راحت بخش دی. هغه دا چې که چیرې موږ ددې لائق هم نه وو چې په انسانانو کې یې شمیر کړو، خود مالک څومره عظیم احسان او څنگه عنایت اورحمت دی چې زموږ یې داسې مقبول بندګانوسره تعلق جوړ کړی دی او کله چې الله پاک دا عنایت پرته له څه استحقاق نه فرمایلی دی؛ نو دهغوی درحمت او عنات نه امیددی چې ددې نسبت به عزت ساتو او موږ ته به دهغه مقبولان الهي ملګرتیا نصیب کړي، ان شاء الله، ثم ان شاء الله!

گرچې از نیکان نیم لیکن به نیکان بسته ام
در ریاض آفرینش رشته گلدسته ام

د دنیا دمحببت ختمولو او د آخرت فکر پیدا کولو نسخه

سوال: په دې وخت چې موږ د کومو مسائلو سره مخامخ یو تاسو ته علم هم دی، د دنیا بې حده محبت او د آخرت نه بې حده غفلت زموږ زړونه پانده کړي دي او د حرام، حلال فرق ختمیږي، زیات نه زیات دې د داسې مضامینو اشاعت وشي چې په هغه سره د دنیا نه نفرت او د آخرت ترغیب، د آخرت په تیاری کې مدد ملاتوشي او د حرامونقصاصات او د حلال برکتونه نهایت په تفصیل سره بیان شي، تردې چې حکومت ته دې مشوره ورکړل شي چې داسې سلیبس دې په تعلیمي ادارو، اکیدمیو، تریننګ سینترونو، په سرکاري ادارو کې وختافوқта دې وښودل شي او دوباره دې ورته ښودل کیږي ځکه چې کوم کس ته د کوم شي ښه علم وي او هغه علم ورته دوباره ښودل کیږي؛ نو کم نه کم هغه به دهغه نزدې نه لرې وي.

جواب: ستاسو مشوره د قدر لائق ده، خو چې کوم اصل مشکل مخې ته راځي هغه دادی چې زموږ زړه او دماغ دایمان په نورسره د منور کیدو په ځای انگریزي ظلمت سره تیاره کیږي، ځکه زموږ د معاشري مؤثر خلک او خاندانونه نه یوازې دا چې په صحیح غلط او تور سپین کې فرق هیرکړی دی، بلکې صحیح یې غلط او غلط یې صحیح، تور یې سپین او سپین یې تور گڼلي دي، که د قرآن او سنت په حواله سره څه خبره ویل کیږي؛ نو زموږ ذهن هغه نه هضموي، بلکې دخپل شوق مطابق څه نا څه تبدیلی په کې کیږي، د الله تعالی د صریح احکامونه کولو له پاره داسې بهاني راباسي چې ابلیس به هم ورته حیران پاتې شي، ددې مرض اصل علاج دادی چې په زړونو کې دې دوباره ایمان پیدا کړل شي، داسې ایمان چې هغه د الله تعالی د حکم په مخکې دیو مصلحت پرواه هم ونکړي او د رسول الله ﷺ د اسوة حسنه په مقابل کې بل یو تهذیب او رسم او رواج طرف ته نظر او چټول هم خوښ ونه گڼي، صحابه کرام رضی الله عنہم فرمایي چې:

”موږ لومړی ایمان زده کړی دی، له هغه وروسته مو قرآن او سنت زده کړي دي“^(۱) زموږ سره قرآن او سنت موجود وي، خو افسوس چې موږ دایمان د زده کولو کوشش نه دی کړی، اوس خو شاید د ډیرو ذهنونو دا خبره وتلې ده چې ایمان هم د زده کولو شی دی دعوامو له پاره ددې واضحه او اسانه نسخه داده چې د دعوت او تبلیغ په کار کې دې وخت ولگول شي.

[۱] عبدالله بن عمر وغيرهما تعلما الإيمان ثم تعلمنا القرآن فازدنا إيماناً، وانکم تعلمون القرآن ثم تعلمون الإيمان (الفتاوى الكبرى ج: ۴ ص: ۴۲۳، مسألة في قول النبي صلى الله عليه وسلم: انزل القرآن على سبعة أحرف، طبع دار الكتب العلمية، بيروت).

د فاسدو خیالاتو او د بد نظري علاج

سوال: په ما کې یو مرض دادی چې کله څوک په گناه کې مشغول وینم: نوله دې سره مې زړه هم خفه کیږي او افسوس هم راته کیږي، هغه او گناه دواړه مې په سترگو کې حقیروي. څو کله چې په خپله رانه گناه کیږي؛ نونه ویره وي او حقارت اونه نفرت اونه انکار اونه حیا، هیڅ هم نه وي هو! مخلوق ویره راسره وي، چې که چاته پته ولگیده؛ نو ذلیل به شم، ددې باوجود گناه پرېښودی نه شم.

جواب: گناه او گناهگاره خفه کیدل خودایمان علامت دی، تاهم په دې کې دا احتمال چې دا کس زمانه حالا او مالانېه وي، بس ددې استحضار کافي دی، ددې نه په زیات انسان مکلف نه دی.

سوال: فاسد خیالات، گنده وسوسې، د بد نظري په شان جرمونو ارتکاب کیږي، کله کله فوراً پښیمانتیا وي او کله کله پښیمانتیا نه بیخي خبر هم نه شي، ږیره خریلو سره، ناچ گانې سره، همدغه شان دهر گنده کار نه نفرت دی، ددې د ارتکاب کونکونه نفرت دی، خوپه مادې لذت گناهونو د ارتکاب غلبه وي.

جواب: فاسد خیالات، وسوسې وغیره کوم چې تاسو مرض گنې دامرض نه دی، بلکې غیر اختیاري اموري په کومو چې مواخذه نه شته، بلکې مجاهده ده، تاسو چیرته په فارغ وخت کې، مراقبه دعائیه، وکړئ، با وضومخ په قبله کینئ، سترگې اوږبه بنده کړئ او خپل حال د الله تعالی په وړاندې وړاندې کړئ او په زړه کې الله تعالی ته عرض وکړئ چې: یا الله، زما حال ستا په وړاندې دی، ته قادر مطلق یې، زما حالت ښه کړه او ما په آخرت کې رسوا مه کړې.

سوال: نن سبا زیبائش، عریانې عامه ده، کله چې دڅه ضرورت له پاره وځم؛ نو غیر محرم باندې نظریر یوتلو د جرم ارتکاب کیږي، د بد نظري نه بچ کیدل زما په شان کس له پاره ډیره گرانه ده.

جواب: فوراً دې نظرواړول شي^۱، د خیالاتو راتلل که غیر اختیاري وي؛ نو څه نقصان په کې نه شته، بلکې د هجوم خیالات باوجود په ارادې سره دوباره نه کتل مجاهده ده او ان شاء الله په دې به درته اجر ملاوېږي او دې سره دې استغفار هم وکړل شي، ان شاء الله د غلطو خیالاتو او اثراتو نه به زړه ووینځل شي.

^۱ [عن بريدة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لعلی: یا علی الاتبع النظرة النظرة، فإن لك الأولى وليست لك الآخرة. رواه أحمد والترمذی وأبو داؤد والدارمی (مشکوٰۃ ص: ۲۶۹، باب النظر إلى المخطوبة وبيان العورات)

په اسلام کې د ښې خبرې رائج کولو نه څه مراد دي؟

سوال: په "اخبار جهان" کې یو صاحب دیو حدیث ذکر کړی دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي چې کوم سړی په اسلام کې یوه ښه خبره قائمه کړي، هغه ته به ثواب ملاویرې او په هغه باندې د عمل کولو والا برابر نور ثواب به هم ورته ملاویرې. په "اخبار جنگ" مورخه ۷مې ۱۹۸۲ء کې هم دیو مضمون په سلسله کې هم ددې حدیث ذکر شوی دی، که داسې یو حدیث موجود وي؛ نو خیال دا پیدا کیرې چې د قیامت پورې به په هره زمانه کې داسې خلک پیدا کیرې، چې دهغوی په خپل ذاتي خیال او قابلیت له وجې ډیر ښې خبرې په اسلام کې رائج کیدای شي، داسې د دنیا ختمیدو پورې د ښو خبرو په مجموعې سره بالکل یو نوی اسلام په وجود کې راتللی شي او زموږ ایمان دی چې د الله تعالی نه بهتره د ښو خبره چاته پته ده؟ هغه د قیامت پورې چې څومره هم ښې خبرې کیرې ټولې یې په اسلام کې شاملې کړې او د حضور پاک ﷺ په زمانه کې یې اسلام مکمل کړ او حضور پاک ﷺ او د حضور پاک ﷺ صحابه کرام وړاندې هم د بهتره بهتره طریقو باندې عمل وکړو او زموږ له پاره یې یوه نمونه پرېښوده، ایادنن د دور یو مفکر د صحابه کرام وړاندې نه د بهتر عبادت طریقه پیدا کولو قابلیت لرلی شي؟ ایا څه ښې خبرې د اسلام مکمل کولو په وخت پاتې شوې دي، چې هغه نن ایجاد شوي دي، لهذا دا رائج کول د ذکر شوي حدیث مطابق به ثواب وي.

جواب: دا حدیث په مسلم (ج: ۱ ص: ۳۲۷) کې دی^۱ او تاسوته چې په دې کې کوم شک پیدا شوی و هغه د حدیث مفهوم دنه پوهیدو له وجې دی په صحیح مسلم کې ددې حدیث کیسه ذکرده، چې دهغه خلاصه داده چې په یوه موقع باندې حضور پاک ﷺ یو خوجا جت مندو ته د صدقې ورکولو ترغیب کړی و، یوانصاري د درهمویوه غټه تروره راوړه، هغه ته په کتلو باندې نور خلکو هم په صدقې ورکول شروع کړل، په دې باندې حضور پاک ﷺ ارشاد فرمایلی و، لهذا په دې حدیث کې ښې خبرې نه مراد دی هغه نیک کار د کوم چې شریعت ترغیب ورکړی دی، چې دهغه رواج په مسلمانانو کې پاتې نه دی، ددې برعکس د "بدو خبرو" رواج قائمولو والا باندې به خپله هم وبال وي او دنورو عمل کولو والا هم او د زمانې د خرابیدو له وجې د نیکۍ ډیر کارونه خلک هیروي او دهغه رواج یا ختم شي یا کم شي او په ورو ورو ډیرې بدۍ په اسلامي معاشره کې پیدا کیرې، مثلاً: ډیره پرېښودل نیکي ده، په اسلام کې واجب ده،

^۱ [د حدیث عبارت دادی: عن المنذر بن جریر عن أبيه قال: كنعند رسول الله صلى الله عليه وسلم فجاء رجل من الأنصار بصرة كادت كفه تعجز عنها فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم من سن سنة حسنة فله أجرها وأجر من عمل بها بعده... إلخ (صحیح مسلم ج: ۱ ص: ۳۲۷، باب الحث على الصدقة ولو بشق قرة... إلخ)

در رسول پاک ﷺ سنت مبارک دي، اسلامي نښه ده اوږد پيره خريل گناه ده، بدې ده، حرام ده، خو په مسلمانانو کې دا گناه ډيره داسې عامه شوې ده چې په دې باندې خوک بدهم نه وايي او ډير خلک خودا گناه هم نه گڼي، بلکې ددې برعکس ډيره پريښودل عيب او بې عزتي گڼل کيږي، بس کوم خلک چې ډيره رواج جوړ کړي، هغه ته به خپله هم ثواب ملاويږي او کوم خلک دهغه درواج په نتيجه کې هغه نيکي خپله کړي، دهغه ثواب به هم هغه ته ملاويږي، ددې برعکس کوم کس چې ډيرې خريلو رواج قائم کړي هغه ته به دخپل دهغه حرام کار هم گناه ملاويږي اوله هغه وروسته چې څومره خلک د قيامت پورې ددې حرام کار مرتکب وي، دهغوی هم، په حديث شريف کې دي چې په دنيا کې څومره قتلونه هم چې په ناحقه کيږي، دادم ﷺ زوی قابيل ته د هريو قتل يوه برخه ملاويږي، ځکه چې هغه لومړی انسان و چې هغه د قتل بنياد ايښی و^۱ الغرض! په حديث کې چې دکومې ښې خبرې يانېکۍ رواج ورکولو فضليت ذکر شوی دی، دهغه نه هغه شی مراد دی کومې ته چې الله او دهغه رسول پاک ﷺ نيکي وايي.

دتکبر علاج

سوال: يوسړی چې دروژې او لمونځ پابند دی، حج يې هم کړی دی او په خلکو باندې احسان کوي خواحسان کولو باندې واپس کول او په دې باندې دا خواهش لرل چې په چا باندې مې احسان کړی چې هغه دهغه پوښتنه کوي، پرته له تحقيق نه په اوريدونکو خبرو باندې عمل کوي، دنورو بدوايي، په نورو کې عيب راباسي، خپل اودخپلې ښځې بچيو اودلور خاوندانه سواد هغه په نظر کې ټول خلک دروغ ژن دي، دخپلې بزرگۍ اود زړه د صفايي صفت په خپلې ژبې سره کوي، خپله لور او دلور خاوند يې پخپله خپل کور کې ساتلي دي، خو خپل زوی ته د خسر گڼی نه دنفرت کولو تلقين کوي، زوی ته په انگور باندې د سختي کولو وايي او انگور ته داسې خبره کوي، لکه چې هغه ورته ډيره گرانه وي، الزام لگول په هغه کې دي.

جواب: ځينې خلک د تکبر په مرض کې اخته وي او دهغه مرض دا علامات دي کوم چې تاسو ليکلي دي که هغه سړی دنورو بدوايي؛ نو په بدې کولو کې تاسو هم څه نه دي پريښي، انسان ته دنورو د عيبونو په ځای په خپلو عيبونو باندې نظر ساتل پکار دي، دادالله پاک رحم او کرم دې په موږ چې هغه د ټول پرده پټه ساتلې ده، خپل عيبونو باندې سوچ کول او د الله پاک په رحم او کرم باندې شکر کول هم د تکبر علاج دی.

^۱ [عن عبدالله بن مسعود قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : لا تقتل نفس ظلما إلا كان على ابن آدم الأول كف من دمها لأنه كان أول من سن القتل] (تفسير ابن كثير، سورة المائدة ج: ۲ ص: ۵۲۳ طبع رشديه)

❖ د خوب حقيقت او تعبير ❖

سوال: ستاسونه د يوې داسې مسئلې پوښتنه كول دي چې زما په ذهن كې له ډيرې مودې راهيسې موجوده ده او هغه داده چې
الف د خوب په شريعت كې څه حيثيت دى؟
ب ايا د صحيح ده چې ځينې خوبونه بشارت (زيري) وي او ځينې خوبونه شيطاني و سوسو سره پيدا كيږي؟

ج له دې پرته داهم چې د خوب تعبير زموږ د علماوو كرامو ياديو بل چانه معلومولى شو؟
جواب: خوب شرعا حجت نه دى^(۱)، ښه خوب د مؤمن له پاره زيرى لري، دهغه تعبير له يو پوه، نيك انسان نه معلومول پكار دي، چې هغه د تعبيرونو په فن كې ماهروي.^(۲)

د حضور پاك ﷺ په خوب كې د زيارت حقيقت

سوال: تير وړځو كې زما د يو دوست سره د خبرو په دوران كې هغه وويل چې حضور پاك ﷺ چيرې هم يو صحابي رضي الله عنه ياد ازواج مطهراتو رضي الله عنهن په خوب كې تشریف نه و راوړي؛ نو څوك دادعوه نه شي كولى چې حضور پاك ﷺ هغه ته په خوب كې تشریف راوړى دى، دې خبرې سره موږ پرېشانه يو چې ايا بيا چې موږ څه وايو چې د فلاني بزرگ په خوب كې حضور پاك ﷺ تشریف راوړى دى، تركومې پورې رېښتيا دي؟

جواب: ستاسو د دوست دا خبره غلطه ده چې حضور پاك ﷺ چيرې هم د يو صحابي په خوب كې تشریف نه دى راوړى، د صحابه كرام رضي الله عنهم په زمانه كې ډير وراعات موجود دي، په خوب كې د حضور پاك ﷺ زيات كول حق دي، په صحيح حديث كې د حضور پاك ﷺ ارشاد مبارك دى:
"من رانى فى المنام فقد رانى، فان الشيطان لا يتمثل فى صورتي، متفق عليه." (مشكوه ص: ۳۹۴).

ترجمه: "چا چې زه په خوب كې وليدم هغه په رېښتيا زه وليدم، ځكه چې شيطان زما په شكل كې نه شي راتلى." (صحيح بخارى و صحيح مسلم).

^۱ [إن الرؤيا من غير الأنبياء لا يحكم بها شرعاً على حال إلا أن تعرض على ما في أدينا من الأحكام الشرعية فإن سوغتها عمل بمقتضاها، وإلا وجب تركها والإعراض، وإنما فائدتها البشارة أو النذارة خاصة وأما إستفادة الأحكام فلا... إلخ (الإعتماد للشاطبي ج: ۱ ص: ۲۶۰ بطبع بيروت).]

^۲ [عن أبي رزين العقيلي قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: رؤيا المؤمن جزءاً من أربعين جزءاً من النبوة وهى على رجل طائر ما لم يتحدث بها فإذاً تحدث بها سقطت، قال واحسبه قال ولأ تحدث بها إلّا لبياً أو حبيياً (ترمذى ج: ۲ ص: ۵۲، أبواب الرؤيا، باب إن الرؤيا المؤمن جزء من ستة وأربعين جزء من النبوة).]

له دې حديث شريف نه معلومه شوه چې کوم خلک په خوب کې د حضور پاک ﷺ د زيارت کولو منکران دي، هغه ددې حديث شريف نه ناخبره دي. په خوب کې د زيات شريف واقعات دومره بې شميره دي چې له هغو انکار ممکن نه دی

په خوب کې قيامت ليدل

سوال: زه کم نه کم يوه مياشت يادوه مياشتې بعدهرځل په خوب کې د قيامت ورځ وينم او خپل خان په نقصان کې وينم، مخکې ورځو کې مې يو حيرت انگيز اودغم والا خوب وليد، کورم چې په خلکو کې شور جوړ دی، زه ډيرويردونکې يم او يوسو رنگ موټر دی، چې په هغه کې زموږ دکالونۍ عالم ناست دی، زمايوتره هم له هغه سره ناست دی، هغه زماپه خواکې تير شول. مادناسټې له پاره هغه عالم ته ډيرمنت وکړ، خو هغه زه ديو درياب په غاړه پريښودم چې هلته د قيامت ورځ وه او په موټر کې يې پرې نه ښودم، تره مې هم ورته زماله پاره ډيرمنت وکړ چې هغه ته دناسټې له پاره ځای ورکړه، خو هغه وويل چې دا ډير گناه گاردی ځکه هم هلته يې پريږده، مادموټر پسې وروسته وکتل اوښه مې وژړل، ددې نه مخکې هم ماپه ډيرو خوبونو کې قيامت ليدلی دی، تاسوته دا درخواست دی چې زه څه وکړم؟ څه حل وفرمايئ، په دې خوب کې د قيامت نه څه م ادکيدای شي؟

جواب: په خوب کې د قيامت منظر ليدل ښه خبره ده، خودالله تعالی درحمت نه مايوس کيدل نه دي پکار. تاسودالله تعالی ديونیک بنده سره تعلق پيدا کړئ، ان شاء الله ستاسودپريشانۍ حالت به ختم شي

په خوب کې دمور وپلار دناراضکې مطلب

سوال: زما مور وپلار مړه شوي دي، دهغه وروسته چې کله ماته خوب راغلي، زما مور وپلار په نه پيژندگلوروح سره زماپه خوب کې راځي، دهغوروحونومسلسل په خوب کې راتلل زه ذهني ډول پريشانه کړی يم، کله زموږ پلار په څه باندې خفه ښکارېږي، موږ شپږ خوندي اودرې وروڼه يو، مولانا صاحب! خلک وايي چې: څوک په کور کې وفات کيدووالادي؛ نو دا روحونه دمړکيدو والادخان سره بوتلوله پاره راځي خو زه خوددولس مياشتونه دخپل مور وپلار روحونه ديوغيرروح سره په خوب کې وينم، زه باقاعده پنځه وخته لمونځ کوم، تلاوت هم کوم، ثواب هم دهغوی او ټولو روحونوته وړاندې کوم، دخدای له پاره ددې جواب ضرور راکړئ، زه په سوچ سوچ سره ډيره پريشانه شوې يم.

جواب: داخيال بالکل غلط دی چې که څوک مړکيدو والاوي؛ نووفات شوي خلک دمړکيدو والاله پاره راځي، تاسوته چې په خوب کې دمور وپلار ليدل په کثرت سره کيږي، دا ستاسود ډير محبت علامت دی، خلک خودخپل مور وپلار په خوب کې دليدلو له پاره مړه شو او تاسو

دخپلې کم عقلي له وجې پريشان یی ستاسو د پلار خفه لیدل هم ستاسو د خلکو د اصلاح او تربیت له پاره دي، بهر حال تاسو خلکو ته په دې سره پريشان کیدل بالکل نه دي پکار، البته د شریعت خلاف کارونه ترک کول پکار دي او دخپل مور و پلار له پاره داستغفار دعا کول پکار دي.

په خوب کې د حضور پاک زیارت کول ضروري نه دي

سوال: زه د حضور پاک ﷺ په خوب کې دیدار کول غواړم، طریقه یا وظیفه به څه وي؟

جواب: په خوب کې دیدار کول ډیر زیات ښه دي، خو که چاته په ټول عمر کې نه وي شوی، هغه د حضور پاک ﷺ په حکمونو باندې پوره پوره عمل کوي، ان شاء الله معنوي تعلق هغوی ته حاصل دی او هماغه مقصود اعظم دی او ددې طریقه دستوراتبع کول او په کثرت سره درود شریف ویل دي

د مذهب نه باغي ذهن والا خوب اودهغه تعبیر

سوال: یوې ماشومې دخپل اوږده او عجیبه خوب ذکر کړی و، چې هغه کې په طبیعت کې د جذباتوله وجې شک، الحاد او د اعمال صالحه نه د بې رغبتۍ تذکره کول په یو خوب کې بیان شوه، په کوم کې چې په عالم برزخ کې درو حونوپه خپل مینځ کې ملاویدل، د ملائکوسره خبرې او د الله تبارک و تعالی د تجلیات او نوراني پردو کې زیارت او د الله رب رحیم مهربان ذات سره شرف هم کلامی حسین او ښکلې منظرو باندې شوی و، په دې باندې درته څو خبرې لیکم چې د خوبونو د دنیا څه خاکه هم مخې ته راشي او ذکر شوي خوب د څه تعبیري اړخونو ذکر هم وشي.

جواب: لورې! زما سره د دومره اوږدو خطونو د لوستلوله پاره وخت نه وي، مگر ستا خط مې ددې باوجود د شروع نه واخله تراخه پورې ولوست، اول په دې پوه شه چې په خوب کې د ښه خیالات کوم چې په تحت الشعور او لا شعور کې پټ پراته وي په مختلفو صورتونو کې متشکل شي، ددې له وجې داپته لگول چې کومې برخې اصلي واقعه ده او کوم ذهني پیداواردی ډیر مشکل شي. دویمه دا خبره مخې ته ساتل پکار دي چې د خوب کوم اجزاء چې د ښه د ذهني خیالاتونه ماوراء وي هغه هم د تعبیر محتاج وي اوله هغه نه مراد ظاهري مفهوم نه وي.

دریمه خبره داپه ذهن کې ساتل پکار دي چې مابعد الموت (قبر او حشر) حالات په دې دنیا کې په مکمل ډول ظاهريدای نه شي، نه په بیداري کې اونه په خوب کې، ځکه چې زموږ ددې ژوند پیمانه دهغه متحمل کیدای نه شي؛ نو ځکه په خوب کې چې د مابعد الموت کوم مناظر ښودل کیږي هغه یو وړوکی شان نظاره وي

په دغودریو خبرو باندې د ښه پوهیدو وروسته په خوب باندې غورو کړی، ستا ذهن د مذهب نه باغي او خدای نه منکر و، له مرگه وروسته د ژوند قائل نه و، ددې له وجې الله تعالی تاته په خوب کې دهغه ژوند په باره کې «ستاسو د قوت برداشت رعایت ساتلوسره» څه وړې وړې نظاري

وښودلې، نيا چې دې دکوم پوست افس خبره کړې وه له هغه نه مراد دعاواستغفار او ایصال ثواب دی، کوم چې د ژوند یوله طرفه دمړیوله پاره کیږي او روحونوپه خپل مینځ کې په گپ شپ کې لیدل، ددې حقیقت طرف ته اشاره وه، چې دمسلمانانودروحونوهلته ملاقات کیږي اودفرنبتوسره ستا خبرې او رب العالمین سره دملاقات له پاره ستاتگ دې طرف ته اشاره وه چې داهل ایمان سره ډیر دشفقت اومحبت معامله کیږي اودلمونځ، روژې اوتلاوت په باره کې سوالات په دې خبرې باندې خبردار و، چې هلته همدغه شیان پکار راځي، کوم چې موږ دلته د بیکاري شغل گټو اودالله تعالی له طرفه داسې ویل چې، «ته څنگه یې؟» په دې باندې ستاسوپه الفاظوسره په ماباندې وجدشان راغی، چې زه تاسوته ویلی نه شم چې په دې اواز کې څومره نرمي اومحبت وي اه! هغه خوږ او مهربان اواز رښتیا دحق تعالی شان سره دخبرو دخوږوالي اودهغه دلذت کیفیت بیانولوله پاره الفاظ نه شته، داتاسوته لږه شان نظاره وښودل شوه، چې په کلام الهي څنگه خوند اوتائیردی؟ دالله تعالی دهغه مقبولوبندگانوبه څه حال وي چاته چې به الله تعالی دهم کلامي شرف ورکوي، الله تعالی دې یوازې په خپل لطف اویوازې په خپل فضل سره موږ ته هم دالوی دولت نصیب کړي.

دحق تعالی دیدارکوم کیفیت چې تاسوقلمبند کړی دی هغه یوازې یووړوکی شان تمثیل و، گني که دټولې دنیادمیندومینه رایوځای شي اودپوره کائنات حسن اوجمال هم په دې کې شامل شي؛ نوبیا به هم دهغه ذات پاک ادنی مخلوق وي، دمخلوق دخالق سره څه نسبت دی؟ اودهغه بې مثاله اوچت ذات څه مثال؟ په هرحال داټولې نظارې ستادذهني پیمانې مطابق وې اوتاته په انکار خدا باندې خبرداری درکول و، چې ددې هرڅه لیدونه وروسته به هم ته دخدای نه انکار کوې، اوس به زه تاسوته داعرض وکړم چې ستاسودا خوب ډیر مبارک دی اوپه دې کې تاسوته خبردارې درکړل شوی دی چې دخپل ژوندطریقې بدلې کړئ اودالله تعالی سره دملاقات په تیاري کې مشغوله شه، دخوانه کیدونه وروسته چې ستانه په حقوق الله اوحقوق العبادکې کومې کوتاهې شوې دي اوپه عبادت کې درنه سستي شوې ده له هغو نه توبه کړه اوددې ټولوشیانوتلافی وکړه اوالبت ه داخبره یاد وساتئ چې خوبونوسره نه څوک ولي جوړیږي اونه دالله تعالی دقرب ذریعه جوړیږي، ددې له وجې خوب ته دې څه اهمیت ورنکړل شي، بلکه دبیداري اعمال، اخلاق، دعقائدوصحیح کول او دالله اودرسول ﷺ مطابق جوړولو باندې دې پوره توجه اوهمت ولگول شي، زما ددې ټولو خبرو اولنۍ خلاصه داده چې د مابعد الموت کومې نظارې تاسوته ښودل شوې دي دهغو حقیقت هغومره نه دی څومره چې تاسوته ښودل شوې دي، دهغه ځای څومره حالات چې ستاسوپه پوه کې راتلی شي هغه ټول رسول الله ﷺ بیان فرمایلي دي، ددې نه زیات دهغه ځای حالات په پوهه کې راتلی نه شي، ترڅو پورې چې هلته تگ اودهغې مشاهده ونکړل شي، بهرحال ستاسوفرض دي چې اوس دخپل ژوند لاره بدل کړئ، چې کله تاسو ددې ځای نه لاړ شئ؛ نوستاسوشمیره په «مومنات قانتات»

کې وشي اوددې له پاره ضروري ده چې ديوشيخ متبع سنت سره اصلاحي تعلق قائم کړي او دهغه د هداياتو مطابق ژوند تير کړي والله الموفق

❖ د نومونو سره متعلق ❖

د بچيود نومونو کيښودلو طريقه

سوال: د مسلمان بچي نوم تجويز کولو په وخت د قرآن شريف نه دنوم حروف اخيستل اود بچي دنوم د حروفو اعداد او د تاريخ پيدا يښ اعداد په خپلوکي دملاوولو سره د نوم کيښودلو طريقه څومره حده پورې صحيح ده؟ د بچي دنوم تجويز کولو صحيح اسلامي طريقه څه ده؟ د قرآن او سنت په رڼا کي يې وښيي.

جواب: د قرآن او سنت په علم الاعداد باندې د اعتماد کولو اجازه نه شته، لهذا دا طريقه غلطه ده.^(۱) دنوم کيښودلو صحيح طريقه داده چې دالله تعالی د اسماء حسنی اود نبی کریم ﷺ د اسماء النبي طرف ته دنسبت کولو والا نومونه دي کيښودل شي، هم داسې دي د صحابه کرامو ﷺ او دخپلو بزرگانو په نومونو دي نومونه کيښودل شي.^(۲)

په نومونو کي تخفيف کول

سوال: زما پوره نوم عبدالقادر دی، خوپه تعليمي سندونو کي ماته قادر ليکل شوي دي، چې زما له پاره ډيره د پريشاني مسئله ده او قادر نه عبدالقادر جوړول ډيره مشکله طريقه ده؛ نو ځکه زه خپل نوم هم قادر کيښودل غواړم په عام ډول خلک ما هم د قادر په نوم سره مخاطب

[۱] ولا اتياع قول من ادعى علم الحروف المتهجيات لأنه في معنى الكاهن انتهى ومن جملة علم الحروف قال المصحف حيث يفتحونه ونظرون في أول الصفحة أي حرف وافقة وكذا في سابع الورقة السابعة فإن جاء حرف من الحروف مركبة من تخشلاكم حكموا بأنه غير مستحسن ولي سائر الحروف بخلاف ذلك وقد صرح ابن العجمي في منسكه وقال: لا يأخذ الفال من المصحف... إلخ (شرح الفقه الأكبر ص: ۱۸۳، لا يأخذ الفال من المصحف، طبع مجتبی دهلې).

[۲] عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن أحب اسماءكم إلى الله عبدالله وعبدالرحمن (صحيح مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۶، كتاب الأدب، باب النهي عن التكفي بأبي القاسم وبيان ما يستحب من الاسماء) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: سموا باسماء الأنبياء ولأ تسموا باسماء الملائكة (فيض القدير شرح جامع الصغير ج: ۷ ص: ۵۵۳ طبع بيروت) أيضاً: عن أبي وهب الجشمي وكانت له صحبة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: تسموا باسماء الأنبياء، أحب الاسماء إلى الله عبدالله وعبدالرحمن.... إلخ (سنن أبي داؤد، ج: ۲ ص: ۳۲۰، كتاب الأدب، باب في تغيير الاسماء).

کوي، خوبل طرف دا نوم دخدای صفت دی، ددې نوم څه صفات دي؟ ایا دا نوم زه کینودلی شم؟
جواب: القادر دالله تعالی پاک نوم دی او د عبدالقادر معنا: «دقادر بنده» او کله چې د عبدالقادر په ځای یوازې قادر وویل شي؛ نو ددې معنا دا شوه چې دبنده نوم دالله پاک په نوم باندې کینودل شو اوددې گناه کیدل بالکل واضحه دي^{۱۱}.

حضرت مفتي محمد شفیع په، معارف القرآن، جلد ۴ صفحه ۱۳۲ کې لیکي
 افسوس دی چې نن سبا عام مسلمانان په دې غلطی کې اخته دي، څه خلک خوهغه دي چې هغوی اسلامي نومونه کینودل هم پریښي دي، ددوی د شکلونو څومخکې هم مسلمان گڼل مشکل وو. دنوم نه به پته لگیده، اوس نوي نومونه په انگریزي طرز سره کینودل کیږي، دنجونو نومونه داسلامي بنځودنومونه دطرز نه خلاف خدیجه، عائشه، فاطمه، په ځای نسیم، شمیم، شهناز، نجمه، پروین شول، ددې نه زیات دافسوس خبره داده، چې دکومو خلکو اسلامي نومونه دي: عبدالرحمن، عبدالخالق، عبدالرزاق، عبدالغفار، عبدالقدوس وغیره په دې کې دتخفیف دا غلطه طریقه اختیار شوه چې یوازې اخري لفظ دهغه دنوم په ځای اخیستل کیږي، درحمن، رازق، غفار خطاب انسانوته ورکول کیږي اوددې نه زیات دغضب خبره داده چې، قدرت الله، ته، الله صاحب او قدرت خدا، ته د، خداصاحب، نوم اخیستل کیږي، داتول ناجائز حرام او گناه کبیره ده، څومره ځل چې دا لفظ اخیستل کیږي هم دهغه برابر دگناه کبیره ارتکاب کیږي اوداوریدلو والا هم دگناه نه خالي نه پاتې کیږي.
 داگناه بې مزې او بې فائدې داسې ده چې دا زموږ په زرگونو وروڼو دخپلې شپې او ورځې مشغله جوړه کړې ده او هیڅ فکر نه کوي چې ددې لږ شان حرکت انجام څومره خطرناک دی.

نومونه صحیح نه ادا کول

سوال: زموږ په معاشره کې دنجونو مونه ددوی دپلارانو سره منسلک وي، لکه: رضیه عبدالرحیم، فاطمه کلیم وغیره، ددوی تعلیمي سندونه هم په دې نومونو سره وي له واده وروسته ددوی نومونو سره ددوی دځاوندانو نومونه مثلاً: رضیه رحیم په ځای رضیه جمال، فاطمه کلیم په ځای فاطمه کاشف، خدای دې نه کړي که ځاوند مړ شو؛ نو بیا دا نومونه بدلېږي، ددې نومونو شرعي حیثیت څه دی؟

جواب: دپلار نوم یا دځاوند نوم یوازې دپیرندگلوله پاره وي، دبچي چې ترکومې پورې واده نه وي شوی ترهغه وخت پورې دهغې شناخت، دخترفلاني، سره کیږي او له واده وروسته، زوجه

^۱ [ومن قال لمخلوق: یاقدوس، أولقیوم أو الرحمن أو قال أسماء من أسماء الله الخالق کفر، انتهى وهو یفید أنه من المخلوق یا عزیز ونحوهم، یکفراً یضاً، إلا إن أراد بهما المعنی اللغوی، والأحوط أن یقول: یا عبدالقدیر، یا عبدالرحمن (شرح فقه الاکبر ص: ۲۳۸، طبع مجتبائی دهلی).]

فلاني، سره، په شرعي ډول، دختر فلاني، ويل هم صحيح ده او، زوجه: اي، ويل هم

د بچيو غير اسلامي نومونه کينودل

سوال: نن سبا ډير خلک دخپلو بچيو نومونه د اسلامي نومونو (يعنې کوم نومونه چې به مخکې خلکو کينودل، مطابق نه ږدي، ايا په دې کې گناه نه شته؟

جواب: د اولاد په حقونو کې يو حق د احم دی چې دهغه نوم دې ښه کينودل شي، ځکه د مسلمان په خپل اولاد باندې غير اسلامي نوم کينودل بد دي^[۱]

اسيه نوم کينودل

سوال: زما نوم اسيه خاتون دی او زه د ډيرو خلکو نه په اوریدو اوریدو تنگه راغلم چې ددې نوم معنا غلطه ده او دا نوم کينودل هم نه دي پکار.

جواب: خلک غلط وايي، اسيه نوم صحيح دی، په عين او صاد سره عاصيه، نوم غلط دی او ددې دواړو په معنا کې دځمکې او اسمان فرق دی.^[۲]

محمد احمد نوم کينودل څنګه دي؟

سوال: ايا محمد احمد د ماشوم نوم کينودلی شو؟

جواب: هيڅ حرج په کې نه شته.^[۳]

محمد يسار نوم کينودل

سوال: مادخپل زوی نوم محمد يسار ايښی دی، ايا دانوم صحيح دی؟

جواب: دا نوم صحيح دی، د ډيرو صحابه وو نوم و^[۴]، والله اعلم!

^[۱] عن أبي الدرداء قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: انکم تدعون يوم القيامة بأسماء أبائکم، فأحسنوا أسماءکم (سنن أبي داود ج: ۲ ص: ۳۲۰، باب في تغيير الأسماء، طبع سعيد).

^[۲] عن ابن عمر أنه ابنة لعمر كانت يقال لها عاصية فسمّاها رسول الله صلى الله عليه وسلم جميلة (صحيح مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۸، كتاب الآداب، باب إستحباب تغيير الإسم القبيح إلى حسن، وشامي ج: ۶ ص: ۴۱۸، باب الإستبراء وغيره، فصل في البيع، أبوداؤد ج: ۲ ض: ۳۲۸، كتاب الأدب، باب في تغيير الإسم القبيح).

^[۳] عن جابر بن عبد الله أن رجلا من الأنصار ولد له غلام فأراد أن يسمّيه محمداً فأتى النبي صلى الله عليه وسلم فسأله فقال: أحسنت الأنصار تسمّوا باسمي ولّا تكونوا بكنيتي (مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۶) ايضاً: فلا ينافي أن إسم محمد وأحمد أحب إلى الله تعالى من جميع الأسماء فإنه لم يختلنيبه إلّا ما هو أحب إليه، هذا هو الصواب (فتاوى شامي ج: ۶ ص: ۴۱۷).

^[۴] فقد ثبت أن النبي صلى الله عليه وسلم كان له غلام إسمه رباح، ومولى إسمه.. [بقية په راروانه صفحه.

عارش نوم کینودل صحیح نه دي

سوال: زما د زوی نوم عارش دی، ټول وایي چې دا نوم صحیح نه دی؛ نو ایا نوم بدل کړم؟ اود عارش معنا هم وښیئ!

جواب: عارش او عامرش فضول نومونه دي، ددې په ځای محمد عامر نوم کیرې دی.^{۱۱}

جمشید نوم کینودل

سوال: زما نوم جمشید حسین دی، ایا زما موجود نوم صحیح دی؟

جواب: دا نوم صحیح دی، د بدلولو ضرورت نه شته.

حارث نوم کینودل

سوال: ایا حارث اسلامي نوم دی؟ او ددې لفظي معنا څه ده؟

جواب: حارث صحیح نوم دی، ددې معنا ده: زمینداري کولو والا، محنت کولو والا.^{۱۲}

سوال: زما د زوی نوم حارث دی او ماته دحارث نوم متعلق دا پته لگیدلې ده چې دا نوم دشیطان

دنومونو څخه دی؛ نو ایا ددې په پته لگیدو وروسته نوم بدلولی شو؟

جواب: نه! صحیح نوم دی، د تبدیلولو ضرورت نه شته.^{۱۳}

خزیمه نوم کینودل

سوال: په تبلیغی نصاب کې یو نوم زینب بنت خزیمه مې وویل خزیمه زما خوښ شو، تاسونه

دا معلومول دي چې د خزیمه مطلب څه دی؟ ایا دا دیو صحابي نوم دی؟ ایا دا نوم زه په خپل

... بقیه د تیرمخ]... یسار فإقراره صلى الله عليه وسلم هذين الإسمين يدل على الجواز (تكملة فتح الملهم ج: ۴ ص: ۲۱۲)۔

[(تتمة) التسمية بإسم لم يذكره الله تعالى في عبادة ولأ ذكره رسول الله صلى الله عليه وسلم ولا يستعمله المسلمون تكلموا فيه، والأولى أن لا يفعل (فتاوى شامی ج: ۶ ص: ۴۱۷) أيضاً: بزازية على الهندية ج: ۶ ص: ۳۷۰ كتاب الكراهية)۔

[المفردات في غريب القرآن للأصفهاني ص: ۱۱۲ طبع نور محمد)۔

[حكه چه دمتعدد صحابه كرامو دا نوم وه مثلاً، حارث بن النس، حارث بن خزيمه وغيره عن أبي وهب الجشمي وكانت له صحبة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: تسموا بأسماء الأنبياء وأحب الأسماء إلى الله عبدالله وعبدالرحمن، وأصدقها حارث وهمام وأقبحها حرب ومرة (أبو داؤد ج: ۲ ص: ۳۲۰، باب في تغيير الأسماء، طبع ايج ايم سعيد)۔

بچی کینودلی شم؟

جواب: خزیمه د ډیرو صحابه کرامو رضی اللہ عنہم نومونه وو، په دې کې خزیمه بن انصاری رضی اللہ عنہ مشهور دی، چې دهغه لقب ذوالشهادتین دی (یعنی دهغه یوه گواهی ددوو سپو برابر ده).^[۱]

د خپل نوم سره د خاوند نوم کینودل

سوال: که یوه ښځه دخپل نوم سره دخپل خاوند نوم ولگوي؛ نو دا څنګه ده؟

جواب: هیڅ حرج په کې نه شته، انګریزي طرز دی.^[۲]

ایا دبچیو نومونه تاریخي پیدایښ سره کینودل شي؟

سوال: ایا دبچیو نومونه دتاریخ پیدایښ په حساب سره کینودل پکاردی؟ عدد وغیره

ملاوولوسره بهتر اوبښه معنا والانومونه کینودل پکاردی؟ داسلام په رڼاکې جواب راکړئ!

جواب: عدد ملاوولوسره نوم کینودل فضول شی دی، دمعنا اومفهوم په لحاظ سره نوم ښه کینودل پکاردی^[۳] البته تاریخي نوم کینودل چې دهغه په ذریعه پیدایښ کال محفوظ شي صحیح دی.

د ((محمد)) لفظ دخپل نوم جزء جوړول

سوال: شرعي اعتبارسره ایا د«محمد» لفظ خپل نوم سره لگول صحیح دي اوکه نه؟ ځینې

خلک وایي چې که دانوم په ځمکه باندې لیکل شوی وغورځیږي؛ نوایا ددې بې ادبي نه

[۱] مثلاً: خزیمه بن اوس بن زید..... ذکره موسی بن عقبه فیمن شهد بدرًا، خزیمه بن ثابت بن العاکه..... الأنصاری الأوسی..... من السابقین الأولین شهد بدرًا وما بعدها..... روی الدارقطنی من طریق أبي حنیفة عن حماد عن إبراهيم عن أبي عبد الله الجدلّی عن خزیمه بن ثابت ان النبی صلی الله علیه وسلم جعل شهادته شهادة رجلین..... خزیمه بن ثابت الأنصاری آخر روی عساكر فی تاریخه من طریق الحكم بن عینة أنه قبل له أشهد خزیمه بن ثابت ذوالشهادتین الجمل..... ومات ذوالشهادتین فی زمن عثمان خزیمه بن ثابت السلمی، خزیمه بن جزى بن شهاب العبد... إلخ (الإصابة فی تمییز الصحابة ج: ۱ ص: ۴۲۵، ۴۲۶، باب خ، ز، طبع دارالمعرفة بیروت).

[۲] التسمية باسم لم يذكره الله تعالى فی عبادة ولأ ذكره رسول الله صلی الله علیه وسلم ولا يستعمله المسلمون تكلّموا فيه، والأولى أن لا يفعل (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۶۲، الباب الثانی والعشرون فی تسمية الأولاد وكناهم والعقیقة).

[۳] قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: سموا بأساء الأنبياء... إلخ (فيض القدير ج: ۷ ص: ۳۵۵۳) أيضًا: عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: إن أحب الأسماء إلى الله: عبد الله وعبد الرحمن (صحیح مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۶، باب النهی عن التكنی بأبی القاسم وبیان ما يستحب من الأسماء).

کیري؟ او ایا دا خپل نوم سره ونه لگول شي؛ نو بهتره به وي؟

جواب: د نبي کریم ﷺ نوم مبارک خپل نوم سره لگول صحیح دي، ^{۱۱} بلکې که د نبي کریم ﷺ په نوم مبارک باندې د ماشوم نوم «محمد» کینودل شي؛ نو ددې فضیلت په حدیث کې راغلی دی ^{۱۲} دا پاک نوم په ځمکه باندې غورځول بې ادبي ده، چیرته چې ملاوشي؛ نو ادب او احترام سره دې اوچت کړل شي او په اوچت ځای دې کینودل شي چیرته چې د بې ادبي ویره نه وي.

د چاد نوم سره د ((محمد)) لفظ له پاسه «ص»، لیکل

سوال: هغه خلک چې دهغوی دنومونو نه مخکې یا وروسته «محمد» راځي، د محمد له پاسه وړوکی «ص» لگوي، اخیلي؟ په حقیقت کې «ص» مختصراً د محمد صلی الله علیه وسلم نشاندې کول دي.

جواب: د انحضرت ﷺ دنوم مبارک نه سوا د بل چاپه نوم باندې د «ص» علامت لیکل نه دي پکار په کومو نومونو کې چې لفظ محمد استعمالیږي، هغه ددې نومونو جز وي، د انحضرت ﷺ دنوم نامي حیثیت دهغه نه شي کیدای. ^{۱۳}

محمد نوم باندې د (ص) نشان لکول

سوال: ایا د محمد نوم سره «ص» یا «ص» لیکل ضروري دي؟ ما اکثر د محمد نوم سره «ص» لیکل شوی لیدلی دی، که لیکل ضروري دي؛ نو ایا داسې هم چې دروزنامه جنگ اخبار د فلمي صفحې په اشاعت کې فلم محمد بن قاسم په محمد له پاسه هم «ص» لگیدلی و، نو دبالله ددې معنا دویمه راوځي دا ولې؟

جواب: د محمد ﷺ نوم مبارک اوریدو سره درود ویل ضروري دي ^{۱۴} او په قلم سره لیکل ډیر ښه خبره ده ^{۱۵} خو چې کله دا نوم مبارک دیو بل سړي د نوم جز وي، په هغه وخت په دې باندې د «ص» نشان لگول نه دي پکار، ځکه چې هغه د انحضرت ﷺ نوم نه وي. ^{۱۶}

^۱ [عن انس رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: تسموا باسمي ولا تكتوا بكنيتي (صحيح مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۶ كتاب الأدب) أيضاً: ان اسم محمد وأحمد أحب إلى الله من جميع الأسماء فإنه لم يختزلني إلا ما هو أحب إلي (فتاوى شامي ج: ۶ ص: ۴۱۷، فصل في البيع).
^۲ [ورد من ولد مولود لسماء محمدًا كان هو مولوده في الجنة رواه ابن عساكر عن أمانة رفعه (فتاوى شامي ج: ۶ ص: ۴۱۷، فصل في البيع).
^۳ [قال الجمهور من العلماء: لا يجوز أفراد غير الأنبياء بالصلاة لأن هذا قد صار شعاراً للأنبياء إذا ذكروا فلا يلحق بهم غيرهم (تفسير ابن كثير ج: ۵ ص: ۲۲۸، سورة الأحزاب، طبع رشيدية كوثه).
^۴ [الآية تدل على وجوب الصلوة والسلام في الجملة ولوى العمر مرة.. [بقية په راروانه صفحه.

عبدالرحمن او عبدالرزاق ته درحمان اورزاق نوم اخیستل

سوال: «عبدالرحمن، عبدالخالق، عبدالرزاق»، زموږ په معاشره کې عام رواج دی چې «عبد» پرېږدي یوازې «رحمن، خالق او رازق»، وغیره په ویلو سره اخیستل کېږي، داسې نومونه خودالله تعالیٰ دي، ایا دا دنومونو بې ادبي نه ده؟

جواب: د «عبد» لفظ لرې کول دالله تعالیٰ په نومونو سره بنده ته اواز کول ډیر بد دي، دالله تعالیٰ نومونه دوه قسمه دي، یو قسم دهغه نومونو مبارک دي چې دهغو استعمال دبل چا له پاره هیڅ کله هم نه شي کیدی، لکه: «الله، رحمن، خالق، رازق» وغیره. دا نومونه دغیرالله له پاره استعمالول قطعي حرام او گستاخي ده، لکه دچانوم چې «عبدالله» وي او «عبد» ترې لیرې کړې اودې سړي ته «الله صاحب» وویل شي، یا «عبدالرحمن» ته «رحمن صاحب» وویل شي، یا «عبدالخالق» ته «خالق صاحب» وویل شي، دا ښکاره گناه او حرام دي^[۱] او دویم قسم چې دهغه استعمال دغیرالله له پاره هم راغلی دی، لکه څنگه چې په قرآن شریف کې دحضور پاک ﷺ ته «رؤف رحیم» فرمایل شوي دي، داسې نومونه دنورو خلکو له پاره ویل څه حده پورې گنجائش کیدای شي، خو د «عبد» لفظ لرې کول دالله تعالیٰ نوم دبنده له پاره استعمالول چیرې هم جائز نه دي، ډیر خلک په دې گناه کې اخته دي او دا محض د غفلت او بې پروايي کرشمه ده^[۲]

...بقیه د تیرمخ [وبه قال أبو حنیفة... إلخ (تفسیر مظهری ج: ۷ ص: ۳۷۴، طبع مکتبه اشاعة العلوم، دهلی)
[مسئله: قد استحب أهل الكتابة أن يكرر الكاتب الصلاة على النبي صلى الله عليه وسلم كلما كتبه... إلخ (ابن کثیر ج: ۵ ص: ۲۲۷ طبع رشیدی، سورة الأحزاب) ایضاً: وقال بعض أهل الحديث: كان لي جاز فمات فروى في المنام فقلت له: ما فعل الله بك؟ قال: غفر لي اقل: بم ذاك؟ قال: كنت إذا كتبتُ ذكر رسول الله صلى الله عليه وسلم في الحديث كتبتُ صلى الله عليه وسلم، (جلاء الأفهام في الصلوة والسلام على خير الأنام ص: ۲۳۰)۔

[^۱ قال الجمهور من العلماء: لا يجوز أفراد غير الأنبياء بالصلاة لأن هذا قد صار شعاراً للأنبياء إذا ذكروا إلخ (تفسیر ابن کثیر ج: ۵ ص: ۲۲۸، سورة الأحزاب، طبع رشیدی کوئته)۔

[^۲ قال أبو الليث: لا أحب للعجم أن يسموا عبدالرحمن و عبدالرحيم، لأنهم لا يعرفون تفسيره ويسمونه بالتصغير تاريخية وهذا مشتهر في زماننا، حيث ينادون من اسمه عبدالرحيم وعبدالكریم او عبدالعزيز مثلاً فيقولون: رحيم و كريم و عزيز ومن اسمه عبدالقادر قويدر وهذا مع قصده كفر (شامي ج: ۶ ص: ۴۱۷، فصل في البيع) ايضاً: ومن قال لمخلوق: يا قدوس، أو القيوم، أو الرحمن أو قال إسماً من أسماء الله الخالق، كفر انتهى وهو يفيد أنه من قال لمخلوق: يا عزيز ونحوهم يكفر ايضاً، إلّا إن أراد بهما المعنى اللغوي، والأحوط أن يقول: يا عبدالقدير يا عبدالرحمن (شرح فقه الأكبر ص: ۱۹۳ طبع قديمی)۔

[^۳ والتسمية باسم يوجد في كتاب الله كالعلي والكبير والرشد والبدیع جائزة... [بقیه په راروانه صفحه.

"مسیح الله" نوم کینودل

سوال: زما د ورور نوم «مسیح الله» دی، ډیر خلک وايي چې دا د عيسايانو په شان نوم دی، ولې ته عيسايي يي؟ دا نوم بدل کړه، راته ووايه دا نوم صحيح دی او که نه؟

جواب: دا نوم صحيح دی^(۱)، ولی «محمد عيسى» نوم کينودوسره انسان عيسايي کيږي...

د ماشومي نوم ((تحریم)) کینودل شرعا څنګه دي؟

سوال: مادخپلې لور نوم «تحریم» ایښی دی، د معنا په اعتبار سره ددې لفظ مطلب دی:

- ۱- حرمت والا.
 - ۲- دلمانځه نه مخکې ویلووالتکبیر «تکبیر تحریمه».
 - ۳- منع شوی وغیره.
- د څه علماوو او عامو خلکو خیال دی چې مادخپلې لور نوم صحیح نه دی ایښی، دستاسوبه ډیره مهرباني وي په دې سلسله کې زما رهنمائي وکړئ!
- جواب:** د «تحریم» معنا ده: «حرامول»، تاسو پخپله وگورئ چې دا نوم د ماشومي له پاره ترکوم حده پورې صحیح دی.^(۲)

د مسلمان نوم د غیر مسلمو په شان

سوال: داندیا مشهور فلم ستار «دلیپ کمار» مسلمان دی، خود هغه نوم چې زیات مشهور دی هغه دهندو نوم دی، ایا دا د اسلام په رڼا کې جائز دي؟

جواب: جائز نه دي.^(۳)

...بقیه د ترمخ].. لأنه من الأسماء المشتركة ويراد في حق العباد غير مايراد في حق الله تعالى، كذا في السراجية (فتاوى عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۶۲ کتاب الکراهية)۔

[۱] قال الله تعالى: إِنَّ اللَّهَ يُشْرِكُ بِكَلِمَةِ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَنْ الْمُقْرَبِينَ (آل عمران: ۴۵) وفي التفسير: والمسيح لقب من الألقاب المشرفة كالصديق والفاروق وأصله مشيحًا بالعبرانية، ومعناه المبارك وقيل سمي مسيحًا لأنه كان لايمسح ذاعاهة إلّا برا أو لأنه كان يمسح الأرض بالسحاحة، لا يستوطن مكانًا (تفسير نسفي ج: ۱ ص: ۲۵۵، طبع دار ابن كثير، بيروت)۔

[۲] حرام كول، ممانعت كول، عزت كول، حرمت كول، نيت تمل او په اول بارمونزكي الله اكبر ويل، جمع نى تحريمات ده (فيروز اللغات ت ح ص: ۳۴۸)۔

[۳] التسمية باسم لم يذكره الله تعالى ورسوله في عبارة ولا يستعمله المسلمون الأولى أن لا يفعل (فتاوى بزازية على هامش الهندية ج: ۶ ص: ۳۷۰ كتاب الكراهية، الفصل التاسع في المتفرقات)۔

"پرویز" نوم کینودل صحیح نه دي

سوال: زه له ډیرې مودې نه اورم چې «پرویز» نوم کینودل صحیح نه دي، کله چې دمشرانونه ددې پوښتنه وشوه؛ نویوازي دومره وضاحت یې وکړ چې دا نوم ښه نه دی، زما د ډیرو دوستانو دا نوم دی، صفحه «کتاب وسنت کی روشنی مین» «اخبار جهان» کې جناب حافظ بشیر احمد غازي ابادي هم ددې په تایید کولو سره ویلي چې دا نوم زموږ د حضور ﷺ د دښمن و، خبره څه واضحه نه شوه؟

جواب: «پرویز» د شاه ایران نوم و، چې هغه د حضور پاک ﷺ نوم مبارک شلولی و «نعوذ بالله» دا زموږ په زمانه کې دمشهور منکر حدیث نوم و، اوس پخپله سوچ وکړئ دداسې کافر نوم کینودل څنګه دي؟^[۱]

فیروز نوم کینودل شرعا څنګه دي؟

سوال: «فیروز» نوم کینودل څنګه دي؟ حالانکې د یوصحابي نوم هم فیروز و او د عمر فاروق رضی الله عنه د قاتل نوم هم فیروز و.

جواب: «فیروز» نوم کینودلو کې څه بدیت نه شته، باقی که څوک د حضرت عمر رضی الله عنه د قاتل په نیت سره دانوم کیږدي؛ نو چې څنګه نیت هغه شان مراد...!^[۲]

د نبی نوم کینودل

سوال: زما مسئله دنوم په باره کې ده، زما نوم «محمد» دی، چنانچې زه دا معلومول غواړم چې زما دانوم صحیح دی او که نه؟ ځکه چې زما دوستان او ډیر نور خلک هم ددې نوم په باره کې دا اعتراض کوي چې دا نوم زموږ د نبی پاک ﷺ دی او ددې بې ادبي کیږي.

جواب: د انحضرت ﷺ په نوم مبارک سره د ماشومانو نومونه کینودل، د صجابه کرامو رضی الله عنهم نه واخله ترننه پورې په مسلمانانو کې راروان دي او د انحضرت ﷺ نه ددې اجازه ثابته ده، بلکې په یو حدیث کې ددې نوم د کینودلو فضیلت هم راغلی دی.^[۳]

^[۱] ان ابن عباس أخبره أن رسول الله صلى الله عليه وسلم بعث بكتابه إلى كسرى (أى پرویز) فامرهم أن يدفعه إلى عظيم البحرين يدفعه عظيم البحرين إلى كسرى فلما قرأه كسرى مزقه قال: فدعا عليهم رسول الله صلى الله عليه وسلم أن يمزقوا كل ممزق (صحيح البخارى ج: ۲ ص: ۱۰۷۹، كتاب اخبار الآحاد، باب ما كان النبي صلى الله عليه وسلم يبعث من الأمراء والرسل واحداً بعد واحد).

^[۲] إغلا أعمال بالنيات وإغلا لأمري مانوى (صحيح البخارى ج: ۱ ص: ۲) الأمور بمقاصدها (الأشباه والنظائر)
^[۳] عن أنس قال فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم تسموا باسمي، ولا تكنوا بكنيتي (صحيح مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۶ كتاب الأدب) وفى الشامية: إن اسم محمد وأحمد أحب .. [بقية به راروانه صفحه.

((عبدالمصطفى)) او ((غلام الله)) نوم کيښودل

سوال: «عبدالمصطفى» او «غلام الله» نوم کيښودل څنگه دي؟ د «عبد» معنا بنده او د «غلام» معناد زوی ده؟

جواب: «عبدالمصطفى» د نوم نه ځينې علماوو منع فرمايلې ده چې په دې کې د عبدیت نسبت د غیر الله طرف ته دی^۱ «غلام الله» کې د غلام معنا د «عبد» ده. د «غلام» معنا د زوی نه متبادره ده، نه ترې مراد دی، ځکه دا نوم صحیح دی^۲ والله اعلم!

د نجونو نومونه شازیه، روبینه، شاهینه څنگه دي؟

سوال: ایا د نجونو مونه «شازیه، روبینه او شاهینه» غیر اسلامي نومونه دي؟

جواب: مهمل نومونه دي

((الله داد، الله دته او الله یار)) سره بنده مخاطب کول

سوال: ایا د الله تعالی ذاتي نومونو سره یو انسان مخاطب کول جائز دي؟ لکه «رحمن، الله داد، الله دته، الله یار» او داسې نور... ځکه چې ما په یو اسلامي کتاب کې (چې د اسماء الهی په موضوع باندې ولوستي و چې د الله تعالی ذاتي نومونه دې انسان نه خپلوي؛ نو ښه ده او د الله تعالی صفتي او فعلی نومونه خپلول پکار دي، مهرباني وکړئ تاسوپه دې باندې رڼا واچوئ چې موږ ته راهنمایی حاصله شي.

جواب: «رحمن» او «الله» خود الله تعالی پاک نومونه دي، خو «الله دته» او «الله یار» خود الله پاک نومونه نه دي، ځکه چې د «الله دته» ترجمه ده: د «عطاء الله» او «الله یار» ترجمه ده د «ولي الله» ځکه ستاسو ذکر شوي مثالونه صحیح نه دي، ترکومه پورې چې د الله تعالی ذاتي او صفتي نومونو تعلق دی؛ نواهل علم فرمائي چې د الله تعالی پاک نوم «الله» خو اسم ذاتي دی او باقي ټول نومونه صفتي دي، په دې صفتي نومونو کې «رحمن» ذاتي نوم پشان دی

... بقیه د ترمخ]... إلى الله من جميع الأسماء فإنه لم يختَر لِنبيه إلا ما هو أحب إليه... إلخ (فتاوی شامی ج: ۶ ص: ۴۱۷، فصل فی البیع) وفيه أيضًا: وورد من ولد له مولود فسماه محمدًا كان هو ومولوده في الجنة، رواه ابن عساکر عن امامة رفعه (رد المحتار ج: ۶ ص: ۴۱۷، فصل فی البیع).

^۱ قال العلامة ابن عابدين: ولا يسميه حكيمًا ولا أبا الحكم ولا أبا عيسى ولا عبد فلان.... ويؤخذ من قوله ولا عبد فلان منع التسمية بعد النبي، ونقل المناوي عن الدميري انه قيل بالجواز بقصد التشريف بالنسبة والأكثر على المنع خشية إعتقاد حقيقة العبودية كما لا يجوز عبد الدار (رد المحتار ج: ۶ ص: ۴۱۸، فصل فی البیع).

^۲ ويلحق..... أي عبدالله وعبدالرحمن ما كان مثلها كعبدالرحيم وعبدالمملك، وتفصيل التسمية كما محمول على من أراد التسمي بالعبودية لأنهم كانوا يسمون عبد شمس وعبد الدار (شامی ج: ۶ ص: ۴۱۷).

چې چیرته بل ته «رحمن» ویل جائز نه دي^{۱۱} نور ځینې نومونه داسې دي چې هغه د بل چاله پاره جائز نه دي، مثلاً چاته «رب العالمین» ویل جائز نه دي، البته ځینې نومونه داسې دي چې دنور چاله پاره هم دا استعمال شوي دي. مثلاً «رؤف» او «رحیم»، دالله تعالی نومونه دي، خو په قرآن مجید کې حضور پاک ﷺ ته هم «رؤف رحیم» فرمایل شوي دي^{۱۲} دغه شان «شکور» دالله تعالی نوم دی، خو په قرآن کریم کې بندگانوته هم «شکور» فرمایل شوي دي^{۱۳} نودالله تعالی اسماء مبارکه بل چاته ویل جائز دي او که نه؟ ددې ضابطه دا راووته چې دمعنا او مفهوم په لحاظ سره که هغه نوم دالله تعالی له پاره مختص وي؛ نو دا دبل چاله پاره استعمالول جائز نه دي او که هغه دالله تعالی له پاره مختص نه وي؛ نودنوروله پاره دهغه استعمال جائز دی^{۱۴}

((نائله)) نوم کینودل

سوال: «نائله» ایا عربي لفظ دی؟ ددې څه معنا ده؟ ما اوریدلي دي چې عزى، لات او نائله اوداسې نور... دبتانو نومونه دي، چې دهغوبه په یوه زمانه کې عبادت کیده، خون سبا «نائله» نوم نچونوته په ډیر شوق سره کینودل کیږي، ایا شرعا «نائله» نوم کینودل جائز دي؟

جواب: هو! عربي لفظ دی، چې دهغه معنا ده: «عطیه، سخي، حاصلونکې»، دا دځینې صحابیاتو نوم هم و (او دحضرت عثمان رضی الله عنه دبی بی هم)، که چیرې دا ناجائز و؛ نو حضور پاک ﷺ به ددې منع کولو حکم فرمایلی و.^{۱۵}

((الرحمن)) دیوانجمن نوم کینودل

سوال: زموږ په علاقه کې «الرحمن فلاحی سوسائتي» نومي یو انجمن قائم شو، دا انجمن دیني او فلاحی کارونه سرته رسوي، ووايي چې «الرحمن» دیوانجمن نوم کینودل جائز دي؟

^۱ [رفیه إسمان من أسماء الله تعالى المخصوصة به لا يسمّى بما غيره وهما الله والرحمن (أحكام القرآن للجصاص ج: ۱ ص: ۱۹)۔

^۲ [لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ (التوبة: ۱۲۸)۔

^۳ [،، إنه كان عبداً شكوراً، (الإسراء: ۳)۔

^۴ [والتسمية بإسم يوجد في كتاب الله كالعلى والكبير والرشد والبدیع جائزة، لأنه من الأسماء المشتركة ويؤاد في حق العباد غير مايراد في حق الله تعالى، كذا في السراجية (فتاوى عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۶۲ كتاب الكراهية)

^۵ [مثلاً نائلة بنت الربيع بن قيس بن عامر..... الأنصارية أخت عبدالله بن الربيع البدری..... فأسلمت وبايعت، نائلة بنت سلامة بن وقش..... ذكرها ابن سعد وقال: أسلمت وبايعت نائلة بنت عبيد بن الحر بن عمرو بن الجعد..... الأنصارية من بنى ساعدة ذكرها ابن حبيب في المبايعات... إلخ الإصابة في تمييز الصحابة ج: ۴ ص: ۴۱۶، ۴۱۷، حرف النون القسم الأول، طبع دارصادر، بيروت)۔

جواب: «الرحمن» دالله تعالى خاص نوم دی. ديو سړي يا ديو انجمن نوم کيښودل جائز نه دي.^(۱۱)

له خپل نوم سره ((حافظ)) لکول

سوال: که چيرې يوه اينجلۍ ياهلک حافظ وي او له خپل نوم نه مخکې «حافظ» لکولی شي او که نه؟ لکه «ارم» نوم دی؛ نو «حافظ ارم» ليکلی شي يا ویلی شي او که نه؟

جواب: که چيرې ریاکاري ترې مقصود نه وي؛ نو جائز دی.

له خپل نوم سره (شان) ليکل يا چاته (شاه جي) ويل څنګه دي؟

سوال: يو حديث مالوستلی و، کمی بیشی دې الله تعالى راته معاف کړي، دهغه معنا څه داسې ده چې که يو کس له خپل نوم سره «شان» وليکي يا ووايي، لکه «شاه جي»، «شاه صاحب»، اوداسې نور...؛ نو هغه کس به گناهگار وي، ځکه چې دا نوم يوازې او يوازې الله تعالى سره ښه بنګاري، ايا دا خبره صحيح ده؟

جواب: په حديث کې «شهنشاه» ويلو نه منع فرمايل شوې ده، چې دهغه معناده «بادشاهانو بادشاه»، دا دالله تعالى شان دی «سيد» وغيره ته چې څوک «شاه صاحب» وایي، دهغه منع نه شته.^(۱۲)

د ((سيد)) مصداق څوک دي

سوال: جناب عالي! زه ستاسو اسلامي صفحه په پاڼندي سره گورم «مسائل اور ان کا حل» په ويلو سره زما په ديني معلوماتو کې ډيره اضافه وشوه، زما په ذهن کې هم يو سوال دی چې دهغه حل غواړم، اميد دی چې جناب په تسلي بخش جواب سره به دټولو لوستونکو په معلوماتو کې اضافه وکړل شي، داسلام نه مخکې په هندوستان کې بت پرست قوم اباد و، چې دوی دخپلو عقائدو په لحاظ سره په څلورو ذاتو کې تقسيم شوي وو:

۱. برهمن. ۲. چهتري. ۳. ويش. ۴. شودر.

بيا په دې کې هم درجه بندي وه، څوک اوچت او ښکته، له دې وجې دبرهمن دنوم سره ددې دشناخت يولفظ شامل کيږي لکه: «دوبې، تربیدی، چوبې» اوداسې نور... په کوم وخت کې

[۱] قال أبو بکر الجصاص: وفيه إسمان من أسماء الله تعالى المختصة به لا يسمّى بهما غيره وهما الله والرحمن وقال في موضع آخر: وهو مع ذلك إسم مختص بالله تعالى لا يسمّى به غيره (أحكام القرآن ج: ۱ ص: ۹۹-۱۰۰).

[۲] عن أبي هريرة رواية قال: أخرج إسم عند الله وقال سفيان غير مرة أخرج الأسماء عند الله رجل تسمّى ملك الأملاك، قال سفيان يقول غيره تفسيره شاهان شاه (صحيح البخاري ج: ۲ ص: ۹۱۶، كتاب الأدب، باب أبغض الأسماء إلى الله تبارك وتعالى).

چې په هندوستان کې د اسلام راتګ وشو او خلک په انفرادي او اجتماعي حیثیت سره مسلمان شول، خود اسلام قبول کولو باوجود په دوی کې د هندو توب ذهنیت باقي پاتې شو، چې هغه ترننه پورې مسلمانان په څه نا څه شکل کې د هندوانو رسم او رواج خپل کړی دی او د هندوانو په شان مسلمانانو هم څلور ذاتونه جوړ کړل، د «برهمن» په مقابل کې «سید» «چهتری» په مقابل کې «پتهان» او باقي خلک څوک «شیخ» دی، څوک «مغل» د «سید» دوه طبقې دي، سني سید، شیعه سید، بیایه دې چې نورې فرقې هم دي چې هر «سید» دخپل نوم سره د شناخت له پاره څه لفظ استعمالوي لکه «صدیقي، فاروقي، عثمانی، علوی، جعفري» او یاداسې نور، یو صاحب ماته وویل چې: «زما تعلق دیوداسې ګروپ سره دی چې هغوی به په هندوستان کې د شرابو تجارت کولو، ټول خلک په اجتماعي حیثیت سره مسلمانان شول، وروسته ورته خیال راغی چې موږ کوم مسلمانان یو؟ ټولو فیصله وکړه چې موږ ټول خلک په ریښتني زړه سره مسلمانان شوي یو، ځکه موږ ټول «صدیقي» مسلمانان یو، له دې وجې زه خپل ځان سره «صدیقي» لیکم، اوس زه اصل مدعا بیانوم، هغه داده چې په یوه موقع باندې په لفظ «سید» باندې خبرې کیدلې؛ نو زما یو دوست (چې د سکول ماسټر دی) وویل: ایوب صاحب! تاسو هم سید یی، ما ورته وویل: «زه خو سید نه یم»؛ نو هغه یو غټ کتاب یې راوړو ماته یې راکړ او ویې ویل چې دا وګوره، دا کتاب د کراچۍ یو صاحب لیکلی دی او غالباً هغه دوه ځله چاپ شوی دی، په هغه کې لفظ «سید» باندې ډیر تحقیق شوی دی، په دې کې ویل شوي دي چې لفظ «سید» نه خانداني دی او نه نسلي، دا لفظ د اسلام نه مخکې په عربو کې به استعمالیدو، «سید» معنا سردار ده، د خاندان سربراه ته به «سید» ویل کیده، یهود او نصاراو ټولو به دا لفظ استعمالولو، په هریوه ژبه کې به څه نا څه لفظ د عزت او احترام له پاره استعمالیده، په انګریزي کې «مستر» او په هندي کې «شری مان»، په اردو کې «جناب عالی» او «محترم» په ډول د ثبوت هغوی داسې مضمونونه او کتابونه وښودل په کوم ځای کې چې لفظ «سید» د احترام او بزرګۍ په معنا کې استعمال شوی دی «سید خاندان» هغه تردې حده پورې رسیدلي دي چې اوریدلي دي چې خلق دخپلو لونیو ودونه نه کوي چې دوی ته یو اصل «سید» هلک نه پیدا کیږي، اوس د مخکې وضاحت نه وروسته زه دا معلومول غواړم چې د اسلامي احکاماتو په رڼا کې:

اول لفظ «سید» نه خانداني دی، نه نسلي؛ نو هر مسلمان د دې مستحق دی، دهغه دنوم سره لفظ «سید» استعمالولی شي او که نه؟ او هر مسلمان د بل مسلمان ورور دی او د اوچت والي او ښکته وایي قرآن پاک منع فرمایلي ده.

دویم کوم خلک چې خپل تعریف په خپله کوي، یعنې «سید» ویلوسره دا ظاهري چې زه سردار یم، عزت والا یم او د احترام لائق یم، برزګ یم، که دهغه کردار هرڅنګه وي، ایا دا صحیح ده؟ دهغه له پاره څه حکم دی؟

دريم: کوم خلک چې د «سید» بهانه کوي دنجونو ودونه نه کوي، دداسې خلکو له پاره څه حکم دی؟

جواب: ستاسوپه سوال کې يوڅو امور قابل تحقيق دي

اول: دحضور پاک ﷺ محبت دهرمسلمان له پاره دایمان جزء او دحضور پاک ﷺ ذات مبارک دټولو اهل ایمان له پاره دټولونه زیات محبوب او محترم دی، څنگه چې دالله تعالی ارشاد مبارک دی ((النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ)) (الاحزاب: ۶).

او حدیث: ((لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ)) (صحیح البخاری ج: ۱ ص: ۷، کتاب الايمان، مشکوٰه ج: ۱ ص: ۱۲، کتاب الايمان، الفصل الاول).

نه واضحه ده او دحضور پاک ﷺ سره دمحبت لازمي نتيجه دحضور پاک ﷺ متعلقينوسره محبت دی، دکومې درجې چې تعلق وي دهغه درجې محبت به هم وي.

دويم: دهرسړي طبعي ډول باندې دخپل اولاد سره محبت وي؛ نودمحمد ﷺ آل او اولاد سره محبت ساتل هم داهل ایمان له پاره دایمان تقاضا ده او په ډيرو نصوصوکې ددې حکم هم دی.^(۱)

دريم: څنگه چې دبادشاه اولاد ته شهزادگان شهزادگي ويل کيږي، هم داسې د سيدالرسول ﷺ اولاد ته «سید» ويل کيږي او دا لفظ حضور پاک ﷺ دسبطین کریمین ﷺ له پاره پخپله استعمال کړی دی، دحضرت حسن ﷺ په باره کې يې فرمایلي دي: «ابنې هذاسید»^(۲) او دحضرات حسنین ﷺ په حق کې فرمایلي: «سید اشباب اهل الجنة»^(۳) که حضور پاک ﷺ دا لفظ استعمال کړی نه و، بياهم دحضور پاک ﷺ اولاد خپل مشران او سرداران گڼل زموږ فرض و، چې د اقا اولاد ته اقا ويل کيږي، همدا معنا د«سید» ده.

څلورم: يو سړی دحضور پاک ﷺ په خاندان کې پیدا کيدل يو غير اختياري فضيلت دی، چې داد شکر لائق، خو پرته له څه شک نه، دفخر لائق نه دی، ځکه چې دحضور پاک ﷺ دنسب او نسبت ذمه داري هم ډيره نازکه ده اولاد ته دخپل پلار جانشين هغه وخت ويل کيږي چې هغه

^۱ [عن ابن عباس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أحبوا الله لما يغذوكم من نعمه وأحبوني بحب الله وأحبوا أهل بيتي بحبتي] (ترمذی ج: ۲ ص: ۲۱۹، مناقب اهل بيت)۔

^۲ [عن الحسن (البصري) أنه سمع أبا بكر سمعت النبي صلى الله عليه وسلم على المنبر والحسن إلى جانبه ينظر إلى الناس مرة وإليه مرة، ويقول: ابني هذا سيد ولعل الله أن يصلح به بين فتيين من المسلمين] (صحیح البخاری ج: ۱ ص: ۵۳۰، مناقب الحسن والحسين)۔

^۳ [جامع الترمذی ج: ۲ ص: ۲۱۷، باب مناقب أبو محمد الحسن بن علي بن أبي طالب والحسين... الخ]۔

دهغه په نقش قدم باندې وي. کوم سړی چې شهزاد کیدو سره د چورپیانو والا کار وکړي، هغه د چورپیانو نه بدتره گنل کېږي. بلکې دهغه په نسب کې هم شک پیدا کېږي چې دهغه نسب واقعاً د بادشاه نه ثابت هم دی او که نه؟ داسې چې کوم خلک د حضور پاک ﷺ په خاندان کې پیدا شوي گنده عقیدې، گنده عملونه او گنده اخلاق کې اخته وي دهغوی حالت زیات خطرناک دي او ددوی په باره کې اندېښنه ده چې د پسر نوح په شان ددوی په حق کې هم ((انه لیس من اهلک انه عمل غیر صالح)) (سورة هود: ۴۶) ونه فرمایلي شي، یوځل حضور پاک ﷺ قریش ته په خصوصي خطاب کولو کې فرمایلي و:

((وَأَنْتُمْ أَلا تَسْمَعُونَ) (إِنْ أُولَآئِهُ إِلَّا الْمُتَقُونَ) فَأَنْتُمْ أَلا تَأْتُونَ بِالْأَثْقَالِ فَتَنْعِرُ عَنْكُمْ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ قَرِيشًا أَهْلُ أَمَانَةٍ فَمِنْ بَغَاهُمْ الْعَوَارِثُ أَكْبَهُ اللَّهُ بِمَنْخَرِيهِ قَالَهَا ثَلَاثًا)) (مجمع الزوائد ج: ۱۰ ص ۲۶).

ترجمه: ایا تاسو دا نه اورئ چې د الله تعالی دوستان یوازې متقیان او پرهیزگار خلک دي، که تاسو هم متقیان او پرهیزگار یئ؛ نو بیا صحیح ده، گني واورئ! چې د قیامت په روځ نور خلک عملونه راوړي او تاسو به بوجونه راوړئ، چې دهغه په نتیجه کې به موږ ستاسو نه مخ واړوو، بیانې کریم ﷺ دواړه لاسونه اوچت کړل وېې فرمایلي: خلکو! بې شک قریش اهل امانت دي، کوم سړی چې دوی سره خیانت وکړي او ددوی خطایانې لټوي الله تعالی به هغوی پرمخې کړي. سیدانو ته دخپلو عقائدو، عملونو او اخلاقو او احوالو جائزه اخیستل کتل پکار دي، چې هغوی دخپل خوږ نبي حضرت محمد ﷺ سره ترکوم حده پورې مناسبت لري؟ دنصاراوو شکل او صورت او وضع او قطع خپلول او دبد کردارو او بدمعاشو اخلاق او اعمال اختیارولو خپل ځان ته ((سید)) ویل دشرم لائق دي.

پنهم: داگفتگو خود هغو حضراتو په باره کې ده چې هغه صحیح النسب ((سید)) دی، خو په دې زمانه کې ډیر جعلي سیدان جوړ شوي دي، امیر شریعت سید عطاء الله شاه بخاري (رحمته الله علیه) دیو داسې سید په باره کې مزاحا فرمایلي و: وروره! موږ خود پخوانه سیدان راروان یو، زموږ په سید کیدو کې خوشک کیدای شي چې خدای ته پته چې سیدان یو او که نه، خود فلاني صاحب په سید کیدو کې هیڅ شک نه شته، ځکه چې هغه خوزمادسترگو مخامخ سید جوړ شوی دی.

دا جعلي سیدان د ډیرو جرمونو لائق دي:

اول: خپل نسب بدلول، چې په دې باندې د دوزخ زیری دی^۱، په حدیث کې دي.

^۱ [روى عن النبى صلى الله عليه وسلم أنه قال: من ادعى إلى غير أبيه وهو يعلم أنه غير أبيه فالجنة عليه حرام (أحكام القرآن للجصاص ج: ۳ ص: ۳۵۴، زیر آیت: ادعوه لآباءهم، طبع سهیل اکیدمی).]

((من ادعى إلى غير أبيه فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين لا يقبل منه صرف ولا عدل)) ترجمه چاچې خپل نسب بدل کړ په هغه باندې دالله تعالی لعنت، دفرستو لعنت او دټولو انسانانو لعنت، دهغه نه فرض قبلېږي او نه نفل.

دویم جرم دحضور پاک ﷺ طرف ته محض د دروغو نسبت کول اودحضور ﷺ طرف ته د دروغو نسبت کول بدترین گناه او ذلیل ترین حرکت دی

دریم ددې خلکو مقصدمحض ددروغو فخر دی او فخر وتعلی، دخالق اومخلوق دواړوپه نظر کې د رزیل توب اود حرامی توب علامه ده.

څلورم داخلک دخپلو رذیلو اخلاقو او عملونو له وجې دحضور پاک ﷺ دپاک اولاد له پاره د تنگ اوعار اودبدنامي باعث جوړ شوي دي اوخلک دوی ته گوري دا گنهي چې سید (نعوذبالله) داسې وي.

شپږم خوددې نقلي سیدانو له وجې زموږ له پاره به دا جائز نه وي چې موږ د رسول الله ﷺ د اولاد توهین او گستاخي وکړو، دیو بزرگ مشهوره کیسه ده چې یو ځل هغه نه یوصاحب خپل یوضرورت اوحاجت ذکرکړ او ویې ویل چې زه د رسول الله ﷺ اولاد یم، ماسره تعاون وکړئ، دې بزرگ ورته وویل چې ددې څه دلیل دی چې ته د رسول الله ﷺ اولاد یې؟ هغه صاحب به ددې څه جواب ورکولو؟ خاموش پاتې شو، دشیپې هغه بزرگ خوب ویني چې دمحشر میدان قائم دی اوخلک د شفاعت له پاره دحضور پاک ﷺ په بارگاه عالي کې حاضرېږي، دا بزرگ هم حاضرشو او عرض یې وکړ: یا رسول الله! زه ستاسو امتی یم، زماهم شفاعت وکړئ حضور پاک ﷺ ورته وفرمایل چې: ستادامتي کیدو څه دلیل دی؟ چې زما دا اولاد اولاد کیدل پرته ددلیل نه تسلیم نه دي؛ نو ستا امتي کیدل پرته ددلیل نه څنگه تسلیم کړل شي؟ دې بزرگ ته په خپلې غلطې باندې تنبیه وشوه اودالله تعالی په بارگاه کې یې توبه وکړه.

دیرخلک دحضور پاک ﷺ په ازواجو او احبابو (رضی الله عنہم) په حق کې گستاخي کوي اوددې په مقابله کې، اوس ځینې خلک دحضور پاک ﷺ د اولاد بې ادبي کوي، دکوم صاحب دغې کتاب چې تاسوحواله ورکړې ده، ماته دهغه صاحب په باره کې معلوم دي چې دهغه تعلق هم دهغې فرقې نه دی اودا خلک دحضور پاک ﷺ د آل او اولاد خلاف د نفرت او بغض اظهار کولوله پاره وخت په وخت مختلف کوششونه کوي، ددوی د عقل او ایمان سره ترلرې پورې څه واسطه نه وي، زه تاسو ته ډیرپه عاجزي سره درخواست کوم چې تاسوپه دې غلط فهمي کې اخته نه شئ ((سید)) که سردار ته وایي: نو پخپله سوچ وکړئ چې زموږ د اقا حضرت محمد ﷺ اولاد زموږ سرداران نه دي؛ نوڅه دي؟ ایا زموږ دخوږ نبي ﷺ اولاد زموږ له پاره داحترام قابل نه دي؟ که موږ دوی ته داحترام له وجې ((سید)) وایو؛ نو اخر دا دکوم دلیل عقلي یا شرعي نه منع دي؟

اووم الله تعالى خاندانونه، قومونه، خپلولی او ذاتونه پخپله جوړ کړي دي، څنگه چې الله تعالى پخپله فرمایي «وجعلنکم شعوباً وقبائل» (الحجرات ۱۳) او په دې کې ډیر مصلحتونه کینودل شوي دي چې دهغه طرف ته د «لتعارفوا» دلفظ اشاره فرمایلي ده او په دې کې شک نه شته چې صفات، اخلاق او ملکات ډیر «اباعن جد» منتقل کیږي، هم دا وجه ده چې ځینې خاندانونه خپل خانداني روایات او داخلاقو او صفاتو په وجه اوچت گڼل کیږي او نور ځینې خاندانونه دا اخلاقي معیار قائم کولو نه قاصر پاتې کیږي، دا خبره دروزمره مشاهدې ده، چې په دې دڅه استدلال ضرورت نه شته، حضور پاک ﷺ هم دځینې خاندانونو مرتبه برقرار ساتلې ده، مشهور ارشاد مبارک دی: «د انسانانو هم کانونه دي څنگه چې د سپینو او سرو کانونه وي، کوم خلک چې په جاهلیت کې شریفان او عزت مند وو هغه به په اسلام کې هم بهتر او د عزت والا وي، خو چې د دین پوهه حاصله کړي»^{۱۱} په دې ارشاد مبارک کې حضور پاک ﷺ خاندانونه د سرو سپینو د کانونو سره تشبیه کړې ده چې ځینې کانونه بهتر او اعلیٰ وي او ځینې بې کاره او خراب، دې نه پرته حضور پاک ﷺ د قریش د خاندان فضائل هم بیان کړي دي، چې هغه د حدیث هریو طالب علم ته معلوم دي.^{۱۲}

اتم: د ځینو خاندانونو د ځینې نه اعلیٰ او اشرف کیدل، خو عقلاً او شرعاً مسلم دي، خو په دې سلسله کې دوه سختې غلطیانې کیږي، اول دا چې ځینې خلک خاندانونه د غرور او فخر ذریعه گڼي، حالانکې د الله تعالیٰ په نزد د عزت او کرامت شیان خاندان نه دي، بلکې دانسان د ذاتي عمل نوم دی، څنگه چې په «ان اکرمکم عندالله اتقاکم» (الحجرات: ۱۳) کې یې واضحه فرمایلي دي، ذاتي اعمال نه قطع نظر کول دیوسړي سید، قریشي، هاشمي، صدیقي، فاروقي کیدو باندې فخر کول او دا نسبتونه د فخر په ډول له خپل نوم سره لگول، دهغوی دکم عقلي او مردودیت علامت دی، په احادیث شریف کې په نسب باندې د فخر کولو سخت مذمت راغلی دی.^{۱۳}

[۱] عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الناس معادن كمعادن الذهب والفضة خيارهم في الجاهلية خيارهم في الإسلام إذا فقهوا، رواه مسلم (مشکوٰۃ ج: ۱ ص: ۳۲، کتاب العلم، الفصل الأوّل)

[۲] عن جابر بن سمره قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: لا يزال الإسلام عزيزاً إلى اثني عشر خليفة كلهم من قریش، وفي رواية لا يزال أمر الناس ما مضى ما ولهم اثنا عشر رجلاً كلهم من قریش (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۵۵۰، باب مناقب قریش وذكر القبائل).

[۳] عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم: ليتجهن أقوام يفتخرون بآبائهم الذين ماتوا هم فحم من جهنم أو ليكونن أهون على الله من الجعل الذي يدهده الخراء بأنفه إن الله قد أذهب عنكم غيبة الجاهلية وفخرها بالآباء إنما هو مؤمن تقى أو فاجر شقى الناس كلهم بنو آدم وآدم من تراب.. [بقیه په راروانه صفحه.

دويمه غلطې ددې خلاف داکيږي چې دعزت والادخاندانونو توهين اوبې ادبي کيږي اودليل دا وړاندې کيږي چې په اسلام کې نسب او خاندان هيڅ شی نه دی، دا خبره خوتردې حده پورې صحيح ده چې دالله تعالی دميني حاصلولو له پاره خاندان هيڅ حيثيت نه لري، بلکې ددې مدار داعمال صالحه له وجې دولايت اعلى ترين ځايونه طى کولى شي او دويم سړى په اعلى ترين خاندان کې پيدا شي اودخپلې بد عملي او بد کاري له وجې دجهنم خشاک جوړ شي. شيعه سعدي (رحمه الله) ليکلي چې: چې يو باندېچي (کلي وال) خپل زوى ته نصيحت کولو چې زويه! عمل وکړه، دقيامت په ورځ به داپوښتنه کيږي چې تاڅه وگتله راغله؟ داپوښتنه به نه کوي چې ستا نسب نامه څه ده؟

الغرض! ديوانسان دفضيلت او بزرگي دارومدار په خاندان باندې نه په علم او عمل او په زهد او تقوا باندې دی، ددې باوجود الله تعالی ددنياوي مصالح له پاره خاندانونه او قبيلې جوړې کړې دي^۱. او په دې باندې دکفووغيره ځينې مسئلې هم جاري کيږي، مثلاً: دحضور پاک (صلى الله عليه وسلم) دخاندان له پاره زکات حلال نه دی^۲؛ نوځکه دخاندانونو انکار کول اودښه خاندانونو فضيلت تباه کول غلط دي او په حقيقت کې ددې منشاهم کبر دی.

نهم: په خاندان باندې فخر او د غرور يوه شعبه داده چې دسيد خاندان داینجلۍ دغير سيد هلک سره نکاح جائز نه گڼل کيږي، حالانکې دموروپلار په رضاسره دسیدې اینجلۍ نکاح هر مسلمان سره کيدای شي، البته دموروپلار درضامندي نه پرته چې ډيرې خاندانې مسئلې پيدا کيږي؛ نوځکه په غيرکفوکې داینجلۍ دموروپلار درضا نه پرته نکاح نه شي کيدای، د تاريخ په کتابوبوکې دي چې دسادات جدامجدحضرت علي بن حسين (عليه السلام) چې «زين العابدین» په لقب سره مشهور دی، خپل غلام يې ازاد کړ او دخپلې لور نکاح يې له هغه سره وکړه او خپله وينځه يې ازده کړه، خپله نکاح يې له هغې سره وکړه، اموي خليفه هشام بن عبدالملک هغه ته پيغام وليږه چې تاسود قریش خاندان پوزه پرې کړه، ستاسو د لور له پاره په اعلى خاندان کې رشته ملاويدای شوه اوتاسو دا ديو غلام په نکاح کې ورکړه اوتاسو ته دخپل ځان له پاره داوچتې نه اوچته رشته ملاويدای شوه، خوتاسو يوه وينځه ازاده کړه او ښځه مو جوړه کړه.

په جواب کې ورته حضرت زين العابدین (عليه السلام) وفرمايل: «ستاسو له پاره درسول الله (صلى الله عليه وسلم) په ذات

...بقیه دتريمخ] رواه الترمذی وأبو داؤد (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۴۱۷، باب المفاخرة والعصية، طبع قديمی کتب خانه)
[وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا (الحجرات: ۱۳).]

^۲ قال (ای محمد بن زیاد) سمعت أبا هريرة قال: أخذ الحسن بن علي تمرًا من تمر الصدقة فجعلها في فيه فقال النبي صلى الله عليه وسلم: كخ كخ ليطرحها ثم قال أما شعرت إنا لا نأكل الصدقة (بخاری ج: ۱ ص: ۲۰۲، كتاب الزكوة، باب ما يذكر في الصدقة للنبي صلى الله عليه وسلم وآله، طبع نورمحمد).

مبارک کې بهترینه نمونه ده (دا د قرآن کریم د ایت یوه ټکړه ده، حضور پاک ﷺ زید بن حارثه ازاد کړ او دخپلې تروردلور حضرت زینب بنت جحش رضی الله عنها نکاح یې دوی سره وکړه او حضرت صفیه رضی الله عنها یې ازاده کړه اوله هغې سره یې خپله نکاح وکړه. مادر رسول الله ﷺ سنت ژوندي کړل^(۱) زه امید لرم چې ستاسو د سوالونو په جواب کې دا مختصرې اشارې به کافي وي، ولله الحمد اولواو آخره!

د بنواو بدو نومونو اثرات

سوال: د شریعت په رڼا کې ووايئ چې د چانوم دهغه په شخصیت اثر کوي؟ د مثال په ډول باندې د «زید» حالات خراب دي، که اوس هغه خپل نوم بدلوي؛ نوایا دهغه نوم بدلولو سره دهغه په شخصیت باندې به اثر پرېوځي؟

جواب: دښه نوم ښه اثرات او دبد نوم بد اثرات خو بې شکه وي^(۲)، ددې له وجې دښه نوم کینسودلو حکم دی، «زید» خوبد نوم نه دی چې دهغه له وجې دهغه حالات خراب وي او په نوم بدلولو سره به دهغه حالات صحیح شي؛ نوځکه ستاسو مثال صحیح نه دی.

(اصحاب) او (صحاب) دواړه الفاظ یوشان دي

سوال: په ریډیو پاکستان او تیلي ویژن باندې د کورس په صورت کې درود شریف ویل

کيږي، دهغه ټول الفاظ دادي: اللهم صل علی محمد وعلی اله وصحبه وبارک وسلم "محترمه! مهرباني وکړئ چې په «اصحابه» او «صحابه» د دواړو الفاظو مطلب هم یو دی یا د ټول اصحابو له پاره د جمعې په صیغې کې د لفظ «اصحابه» استعمال به صحیح وي؟ ستاسو په جواب باندې ریډیو پاکستان او تیلي ویژن ته توجه ورکول پکار دي.

جواب: «صحابه» او «اصحابه» دواړه الفاظ صحیح دي او د دواړو هم یو مطلب دی دا دواړه لفظونه د جمع په صیغې سره دي.

^۱ [أخبرنا علي بن محمد عن عثمان قال: زوج علي بن حسين ابنة من مولاة وأعتق جارية له وتزوجها، فكتب إليه عبد الملك بن مروان يعيره بذلك فكتب إليه علي: قد كان لكم في رسول الله أسوة حسنة، قد أعتق رسول الله صلى الله عليه وسلم صفية بنت حنن وتزوجها وأعتق زيد بن حارثة وزوجه ابنة عمته زينب بنت جحش (طبقات ابن سعد ج: ۵ ص: ۲۱۴).]

^۲ [عن ابن المسيب عن أبيه أن أباه جاء إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: ما اسمك؟ قال: حزناً قال: أنت سهل! قال: لا أغتر اسمًا سماه أبي، قال ابن المسيب: لما زالت الحزونة فباعد (صحيح البخاري ج: ۲ ص: ۹۱۴ كتاب الأدب، باب تحويل الإسم إلى إسم هو أحسن منه، طبع مير محمد كتب خانه)

ايا يوانسان ته (وکیل) ويل غلط دي؟

سوال: يو صاحب فرمايي چې «په گاونډي ملک هندوستان کې وکیل ته»، «بهارو» او بیرستې ته «مهابهارو» ويل کيږي، لهذا موږ تاسو به هم دا وايو. عرض يې وکړ چې دهغه ځای خبره پرېږده، هلته خودبتانو عبادت هم کيږي، چې هغه زموږ په مذهب کې ناجائز دي. کوم نازيبا الفاظ چې تاسو استعمالوي هغه نه خو زموږ په ځای کې ډيرې بدې معناوې اخيستل کيږي. يعنې د فاحشې ښځې ناجائزه گټې خوړلو والا خلک زموږ په ځای کې خو دنکاح په وخت د واده والاد سړي او ښځې هم وکیل وي، د قرآن په ايت مبارک کې وکیل داسې راغلی دی «حسبنا الله ونعم الوکیل» او موږ ته دهغه پيروي کولو سره د يو بهتر مرد کونکي د جوړولو پوره کوشش کول پکار دي؛ نو هغه صاحب زما په باره کې فرمايي: «تاسو د کفر مرتکب کيږئ، کوم صفت چې الله تعالی دخپل ځان له پاره ايښی دی هغه دخپل ځان سره منسوبوي»، واضحه دې وې چې زما چيرې هم دا مطلب نه دی، زما مطلب د خدای تعالی پيروي ده، صاحب! که خدای او دهغه فرښتې په حضور پاک ﷺ باندې درود شريف وايي او ايمان والاو ته هم ددې حکم وي او موږ هم درود ووايو؛ نو هغه کار کوم چې الله پاک وکړ، هغه موږ هم وکړ، خو د الله په اطاعت کې مو وکړ، توبه! توبه! (نعوذ بالله) د الله تعالی په برابرې کې نه؟ (الله تعالی دې راته معافي وکړي) بيا که چيرې د «حسبنا الله ونعم الوکیل» په پيروي کې موږ بهتر وکيلان او د بهتر مدد کونکي جوړولو کوشش وکړ؛ نو د خدای پناه دې وي! ايا رښتيا ددې حضراتو رايه زما له پاره صحيح ده؟ زه څنگه توبه وکړم او ماته خو خپله دا خبره غلطه نه ښکاري چې چيرته الحاد، شرک او بت پرستي وي، موږ ته پکار دي چې دهغه ځای خبره ونه منو.

جواب: د الله تعالی پاک نومونه په دوه قسمه دي، يو هغه چې اطلاق يې په نورو باندې جائز نه دی^۱ او يو هغه چې دهغو اطلاق په بل باندې هم جائز دی، مثلاً: د الله پاک نوم مبارک «الرؤف» هم دی، «الرحيم» هم دی، حالات کې په قرآن کریم کې دا صفات در رسول الله ﷺ له پاره هم ذکر شوي دي^۲، داسې د الله تعالی يو نوم «الوکیل» هم دی، ددې استعمال د نورو له پاره هم جائز دی، اگرچې د دواړو ځايونو په معناوو کې هماغه فرق دی چې کوم دخالق او مخلوق په مينځ کې دی، ستاسو موقف صحيح دی او دهغه صاحب موقف غلط دی.

^۱ [وهومع ذالك اسم مختص بالله تعالى لا يسمّى به غيره (احکام القرآن للجصاص ج: ۱ ص: ۹، باب القول في انها من فاتحة الكتاب، طبع سهيل اكيدي).]

^۲ [مثلاً: لقد جاءكم رسول من أنفسكم عزيز عليه ما عنتم حريص عليكم بالمؤمنين رؤوف رحيم (التوبة: ۱۲۸)]

کنیت د نوم په ډول استعمالول

سوال: زما نوم «ابوبکر» دی، یوځل مې له یو عالم صاحب سره ملاقات وشو، هغه ماته ویلي و چې دا خو څه نوم نه دی، یوازې کنیت دی، مهرباني وکړئ د شریعت په رڼا کې ماته مشوره راکړئ چې زه خپل نوم بدل کړم یا نوم زیات کړم یعنې د نوم نه وروسته «ابوبکر» استعمال کړم؟

جواب: کنیت هم د نوم په ډول استعمالیږي، ستاسو نوم صحیح دی، د بدلولو ضرورت نه شته.^(۱)

(ابوالقاسم) کنیت کینودل

سوال: زموږ په ښار «میاچنو» کې یو سړی دی چې دهغه نوم صوفي محمد بشیر دی. هغه د عطرو کار کوي، هغه یوه مدرسه هم جوړه کړې ده، هغه یو کتاب هم لیکلی دی چې دهغه نوم «اسرار ابراهیمیه» دی، په هغه کتاب باندې هغه خپل کنیت «ابوالقاسم» لیکلی دی، یعنې له نوم سره یې دا لیکلي دي: «ابوالقاسم صوفي محمد بشیر» دهغه د مدرسې نه چې کوم اشتهار راوځي په هغه باندې کنیت «ابوالقاسم» لیکل شوی وي او ما اوریدلي دي چې «ابوالقاسم» کنیت یوازې د حضور پاک ﷺ سره خاص دی، څوک خپل کنیت «ابوالقاسم» نه شي کینودلی. مهرباني وکړئ د حدیث نه ثابت کړئ چې «ابوالقاسم» کنیت یوازې د حضور پاک ﷺ سره خاص دی او که نه؟ د حضور پاک ﷺ نه پرته بل څوک هم خپل کنیت «ابوالقاسم» کینودلی شي؟

جواب: په مشکوه شریف کې په صفحه (۴۰۷)، حاشیه کې د «مرقاة» نه نقل شوي دي چې د حضور پاک ﷺ په کنیت باندې د «ابوالقاسم» کنیت د کینودلو منع د ډیرو علماوو او بزرگانو په نزد د حضور پاک ﷺ د ژوند پورې محدوده وه، د حضور پاک ﷺ نه وروسته ددې اجازه شته.^(۲) البته امام شافعي (رحمته الله علیه) او اهل ظاهر اوس هم د ممانعت قائل دي.^(۳)

[۱] ځکه چې د صحابه و وکرامونه ددې ثبوت شته، بخاری شریف کې دي: قالت عائشة وأبو سعيد وابن عباس و كان أبو بكر مع النبي صلى الله عليه وسلم في الغار (بخاری ج: ۱ ص: ۵۱۵، باب مناقب المهاجرين وفضلهم منهم أبو بكر عبدالله بن أبي قحافة) أيضًا: ولو كنت ابنه الصغیر بأبي بكر وغيره کرهه بعضهم وعامتهم لا یکره لأن الناس یريدون به التفاؤل، تارخانیة (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۴۱۸، کتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع).

[۲] وثانیها أن هذا الحكم كان في بدء الأمر ثم نسخ فيباح التكنی اليوم بأبي القاسم لكل أحد سواء فيه من اسمه محمد أو غيره وعلته التباس خطابه بخطاب غيره وهی الإشباه وهو متعين في حال حياته صلى الله عليه وسلم قال وهذا مذهب مالك وبه قال جمهور السلف وفقهاء الأمصار (مشکوة ج: ۲ ص: ۴۰۷ حاشية ۵ أيضًا في مرقاة المفاتيح شرح مشکوة المصابيح، باب الأسماء ج: ۴ ص: ۵۹۷، طبع بمبئی).

[۳] أحدها أنه لا يحل التكنی بأبي القاسم أصلًا سواء كان اسمه محمد أو أحمد .. [بقیه په راروانه صفحه.

له خپل نوم سره (صديقي) يا (عثماني) د تخلص په ډول کينودل

سوال: که يوسړی له خپل نوم سره تخلص «صديقي» يا «فاروقي» يا «عثماني» يا «علوي» د شجره نسب په حساب سره نه، د عقيدت او محبت له وجې ږدي، مثلاً: غلام سرور صديقي، له نوم سره يوځای کول جائز دي او که نه؟ د عقيدت او محبت له وجې.

جواب: د عقيدت او محبت د اظهار له پاره د يو بزرگ طرف ته د نسبت کولو مضائقه نه شته، خو «صديقي» يا «فاروقي» وغيره ويلوکې تلبیس او دوکه موندل کيږي او ريډونکي به هم دا گڼي چې د حضرت دې بزرگانوسره نسبي تعلق دی او غلط نسب کينودل حرام دي؛ نوځکه دا به هم صحيح نه وي.

لقب او تخلص کينودل شرعاً څنگه دي؟

سوال: يو حديث مبارک مې له نظر نه تير شو چې هغه د حسب او نسب په باره کې څه داسې دی، لکه څنگه چې يو سړی «شيخ، صديقي» نه وي او له خپل ځان سره «صديقي» وليکي، يا «قريشي» نه دی، خپل ځان ته «قريشي» وايي يا نسباً «انصاري» نه دی او خپل ځان ته «انصاري» وايي، يا «سيد» نه وي، خپل ځان ته «سيد» وايي، رسول الله ﷺ وفرمايل: چې کوم سړی د خپل ځان نسبت پرېږدي د يو بل طرف ته خپل نسبت وکړي؛ نو جنت په هغه باندې حرام دی، (مسلم، بخاري، ابوداود، دپورتنی حديث په رڼا کې که يو شاعر، مصنف، ليکوال، اديب او نور مختلف حضرات شوقيه خپل تخلص: پروانه، ناز، آسي، ناشا اوداسې نور... ږدي، ايا دا هم په دې زمرې کې راځي؟

جواب: دا حديث د نسب تبديل کولو متعلق دی، دڅه لقب يا تخلص اختيارول په دې شرط چې هغه پخپله غلط نه وي، په دې کې څه ممانعت نه شته.

له خپل نوم سره د غير مسلم نوم د تخلص په ډول کينودل

سوال: که يو سړی له خپل نوم سره د تخلص له پاره د يوه هندو نوم کيږدي؛ نو ايا د اسلام په رڼا کې دا صحيح دي؟

...بقية د ترمخ].. او لم یکن له اسم وهو مذهب الشافعي وأهل الظاهر (أيضاً).

۱] الكبيرة الثانية والثالثة والتسعون بعد المائتين، تبرؤ الإنسان من نسبه أو من والده وانتسابه إلى غير أبيه مع علمه به بطلان ذلك، أخرج الشيخان وأبو داود عن سعد بن أبي وقاص رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: من ادعى إلى غير أبيه وهو يعلم أنه غير أبيه فاجنّه عليه حرام (الزواجر عن اقتراف الكبائر ج: ۲ ص: ۶۲، طبع دار المعرفة، بيروت، بخاري ج: ۲ ص: ۶۱۹، باب غزوة الطائف، مسلم ج: ۱ ص: ۵۷، باب بيان حال إيمان من رغب... إلخ).

جواب: کوم نوم چې د هندوانوسره مخصوص دی دا د یو مسلمان دنوم سره جوړول صحیح نه دي.

د ستورویه نوم باندې نوم کینودل او خاص کاني اغوستل

سوال: دا وفرمایي چې دا ستوري کتل مثلاً عطارد، برج سنبله باندې نوم کینودل کیږي او بیا په کاني لاجوردي، نیلم، زرقون وغیره اغوستلو له پاره ویل کیږي، دا شرعاً تر کوم حده پورې جائز دي او ددې څه حیثیت دی؟

جواب: په دې شیانو باندې یقین کول د بې خدایه خلکو کار دی، د یو مسلمان په دې شیانو باندې اعتماد کول ناجائز دي^(۱)

پیدایش نه خوگنتې وروسته د مړ

کیدو نكي بچي نوم کینودل ضروري دي؟

سوال: کوم بچی چې ژوندی پیداشو او خوگنتې یا یوڅوورځې وروسته مړ شو، دهغه نوم کینودل ضروري دي او داسې بچی چې هغه لس پنځلس کاله مخکې مړه شوی دهغه نوم په هغه وخت نه وي کینودل شوی؛ نوایا اوس دهغه نوم کینودل ضروري دي؟

جواب: د داسې بچي نوم کینودل پکار دي^(۲)

په غلط نوم سره اواز کول یا پلار ته "ورور"

ویل، مور ته "اپا" ویل څنګه دي؟

سوال: دڅه خلکو په کورونو کې داسې رواج دی چې بچي، بلکه غټ هم خپلو خپلوانو ته په غلط نوم سره اواز کوي، مثلاً: بچي خپلې مور ته «بها بهي» او پلار ته «ورور» په ویلو سره اواز کوي، داسې پلار ته دهغه له نوم سره «ورور» ویل اواز کول لکه «ستار بهايي» «عبداللہ بهايي» وغیره، داسې څه بچي خپلې مور ته «باجي» وایي یا ورته «اپا» وایي. ستاسونه معلومول غواړم چې داسې نوم اخیستل شرعاً څنګه دي؟

[۱] وعن قتاده قال: خلق الله تعالى هذه النجوم لثلاث: جعله زينة للسماء ورجوماً للشياطين وعلامات يُهْدَى بها، فمن تأول فيها بغير ذلك أخطأ واضاع نصيبه وتكلف ما لا يعلم، رواه البخاري تعليقا في رواية رزين: وتكلف ما لا يعنيه وما لا علم له به وما عجز عن علمه الأنبياء والملائكة وعن الربيع مثله وزاد: والله ما جعل الله في لجم حياة أحد ولا رزقه ولا موته وإنما يفترون على الكذب ويتعللون بالنجوم (مشكوة ص: ۳۹۴، باب الكهانة، الفصل الثالث، طبع قديمي)

[۲] وروی إذا ولد لأحدكم ولد فمات فلا يدفنه حتى يسميه إن كان ذكراً وإن كان أنثى فليسم أنثى وإن لم يعرف فليسم يصلح لهما (شامي ج: ۶ ص: ۴۱۷، كتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع)۔

جواب: په غلط نوم سره اواز کول ښکاره ده چې غلط دي، که نور څه نه وي: نو کم نه دروغ خو ضرور دي او د مورويلار بې عزتي هم ده. ځکه ددې نه احتراز کول پکار دي او په کومو کورونو کې چې ددې غلط رواج دی دا تبديل کول پکار دي.^{۱۱}

په غلط نوم سره اواز کول

سوال: د اکثر و خلکو نومونه، عبدالصمد، عبدالحميد، عبدالقهار، عبدالرحيم، عبدالرحمن او داسې نور... کينډول کيږي، خو کتل کيږي دا چې دې خلکو ته يوازې صمد، حميد، قهار او رحيم او په داسې نورو... نومونو سره اواز کيږي. پوره نوم نه اخلي، حالانکې دا انتهايي سخته گناه ده، ځکه چې دا ټول نومونه دالله تعالی صفتي نومونه دي، يواښان (نعوذ بالله) صمد بې نياز، حميد (دچاچې حمدوشي) او قهار. رحمن، غفار ځکه کيدای شي؟ ددې نومونو متحمل خويوازي او يوازي دالله تعالی ذات مبارک دی. مهرباني وکړئ په دې سلسله باندې رڼا واچوئ چې مسلمان ته داسې قسمه نومونه کينډول پکار دي او که نه؟

جواب: نومونه خو دير ښه دي او ضرور کينډول پکار دي، خو څنگه چې تاسو ليکلي دي چې په غلط نوم سره اواز کول صحيح نه، بلکه گناه ده؛ نو ځکه پوره نوم اخيستل پکار دي.^{۱۲}

ايا "خدای" دالله تعالی نوم مبارک دی؟

سوال: دقرآن کریم په سورت الاعراف په ايت نمبر ۱۸۰ کې د الله تعالی ارشاد مبارک دی: "و ان ښه نومونه دالله تعالی له پاره دي؛ نو بس په دې نومونو سره الله تعالی موسوم کړئ او دداسې خلکو سره تعلق هم مه ساتئ چې څوک ددې نومونو نه بدفالي کوي، داسې خلکو ته به ددوی د کړو ضرور سزا ملایوږي په قرآن کریم کې دالله تعالی ۹۹ (يوکم سل) نومونه دي، چې په هغو کې "خدای" نوم نه شته، لهذا تاسو دقرآن کریم په رڼا کې دا ووايئ چې "خدای" ويل ترکومه پورې صحيح دي؟ نهايت ممنون به مويو.

جواب: دا خو ښکاره ده چې «خدا» د عربي ژبې لفظ نه دی، د فارسي لفظ دی، چې هغه د

[۱] ويکړه ان يدعو الرجل أباه وان تدعو المرأة زوجها باسمه قوله ويكړه ان يدعو إخ بل لابد من لفظ فيد التعظيم كياسيدى ونحوه لمزيد حقهما على الولد والزوجة ردالمحتار ج: ۶ ص: ۴۱۸، فصل في البيع).

[۲] قال تعالى: وَلَا تَلْمِزُوا أَلْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (الحجرات: ۱۱) قال العلامة ابن عابدين: حيث ينادون من اسمه عبدالرحيم، عبدالكرم أو عبدالعزيز مثلاً فيقولون: رحيم، كريم وعزيز بتشديد ياء التصغير، ومن اسمه عبدالقادر فيؤيدرو هذا مع قصده كفر ردالمحتار ج: ۶ ص: ۴۱۷، كتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع).

عربي لفظ د «رب» معنا ادا کوي، «رب» د الله تعالی په نومونو کې شامل دی او په قرآن او حدیث کې ډیره یراځي. په فارسي، اردو کې ددې ترجمه «خدا» سره کیږي او پښتو کې خدای سره؛ نوځکه خدا او خدای ویل صحیح دي او همیشه دامت بزرگان دا لفظ استعمالوي.

د (خدای) نوم باندې د اشکالاتو جواب

سوال: په «جنگ» ورځپاڼه کراچۍ ۱۷ اگست ۱۹۹۲م (په اسلامي صفحه اقرار) کې په عنوان «الله تعالی کیلئے لفظ خدا کا استعمال.....» د الله تعالی له پاره د خدای د لفظ استعمال، د یو سائل سوال او د ستاسو دا جواب له نظر نه تیرشو چې اسم ذات د الله تعالی ترجمه د لفظ «خدای» سره کیږي، د ستاسو په دې موقف باندې مختصر معروضات ستاسو په خدمت کې وړاندې کوو:

ستاسو خو دا خبره صحیح ده چې «د قرآن کریم ترجمه په نورو ژبو کې کیږي» خوددې نه ستاسو دا ترجمه اخیستل چې د اسم ذات هم ترجمه کیږي، صحیح نه ده، حقیقت دا دی چې په قرآن مجید کې ذکر شوي د ټولو پیغمبرانو او رسولانو د ذاتي نومونو یوه ترجمه چیرې هم نشي کیدای، لهذا د الله تعالی اسماء گرامی په ترجمو کې چې څنګه وي هماغسې قائم ساتل کیږي، ددې نه پرته چې د پیغمبرانو او رسولانو نه پرته هم د کومو نورو انسانانو چې ذاتي نومونه په قرآن پاک کې بیان شوي دي، دهغو هم ترجمه نه کیږي، تاسو پخپله هم دانساني نومونو ترجمه نه فرمایئ.

چې دا صورت وي چې په قرآن کریم کې ذکر شوي دیوعام انسان د ذاتي نوم ترجمه جائز نه وي؛ نو اخر مالک د ټول کائنات عظیم ترین ذاتي نوم د «الله» ترجمه «خدا، بهګوان یا ګاډ» څنګه جائز کیدای شي؟ بیا دا چې د قرآن نه پرته په ټوله دنیا کې هم دا اصول قائم دي چې د ذاتي نومونو ترجمه دې په یوه ژبه کې هم ونه کړل شي.

محترمه! لږ سوچ وکړئ چې په کوم ځای دیوعام انسان د ذاتي نوم دومره قدر او احترام وي، هلته د ټولې دنیا د انسانانو خالق د الله تعالی د ذاتي نوم ترجمه «خدای» کول د اسم اعظم د «الله» سره څومره لوی جسارت دی، څومره لوی توهین دی، څومره لویه بې عزتي په ناپوهي باندې کیږي، لهذا ددې سنگینې غلطې ازاله ضروري ده چې اسم ذات «الله» ته یوازې او یوازې هم «الله» ویل او ولیکل شي.

د ذکر شویو حقائقو پیش نظر تاسو ته گزارش دی چې تاسو په خپل موقف باندې نظر ثانی وفرمایئ او صحیح موقف په روزنامه «جنگ» کې ضرور شائع کړئ، چې په دې سره ستاسو لوستونکو هم اصلاح وشي.

جواب: ستاسو ټول خط په دې غلطې مفروضې باندې مېني دی چې ما دا ویلي دي چې د حق تعالی شانه، د اسم ذات «الله» ترجمه په لفظ «خدا» سره کیږي، حالانکې دا مفروضه غلطه ده

او په غلط فهمي باندې مبني ده، ما د سائل په جواب کې دا ليکلي و چې: (که چيرې دالله تعالی په پاکو نومونو کې ديونوم په بله ژبه کې ترجمه وکړل شي؛ نو دهغه دناجائز کيدو څه دليل دی؟)

مادالله تعالی دنومونو ديو نوم ترجمه کولو له پاره ليکلي دي، تعجب دی چې ستاسو په شان (لحق سرې ددې مطلب دا بيانوي چې ما اسم ذات د«الله» ترجمه کول صحيح گڼلې ده «الله» دحق تعالی شان اسم ذات دی، ددې ترجمه چيرې هم نه شي کيدای، نه يو عقل والا ددې ترجمې ته صحيح ويلی شي، مادالله تعالی ددېرو اسماء حسنی ترجمې ليکلي دي او دا چې د«خدا» لفظ داسماء مبارکه نه ديولفظ ترجمه ده.

اوس په وضاحت سره ليکم چې لفظ «خدا» دحق تعالی شان اسم ذات د«الله» ترجمه نه ده، لفظ «خدا» دفارسي لفظ دی، چې ددې معنا مالک، صاحب، اقا او واجب الوجود ده، په غياث اللغات کې دي:

ترجمه:----- لفظ «خدا» د«خدا» د خا پيش سره د مالک او صاحب په معنا کې راځي، کله چې لفظ «خدا» مطلق وي؛ نو دحق تعالی شان نه پرته په بل چاباندې نه ويل کيږي، خو په هغه صورت کې چې دڅه شي طرف ته مضاف وي، مثلاً: خداى داد، علماوو فرمايلي دي چې د لفظ «خدا» اصل معنا ده پخپله ظاهر کيدو والا (يعنې دچاوجود چې ذاتي وي، د بل چامحتاج نه وي، ځکه چې د«خدا» لفظ د دوو لفظونو مرکب دی، «خود» پخپله او «آ» او ددې لفظ د آمدن نه دامر صيغه ده او دفارسي قاعده ده چې دامر صيغه ديو اسم سره ملاويدوسره داسم فاعل معنا ورکوي، اگرچې حق تعالی شان، په خپل وجود او ظهور کې دنورو محتاج نه دی؛ نو ځکه دحق تعالی له پاره دا لفظ استعمال کړی شو، دا مضمون د «رشيدى» او «حيابان» ددواړو دنومونو کتابونو، نه ماخوځ دی او خان آرزو هم په سراج اللغات کې د علامه دواني او امام فخرالدين رازى (رحمته الله) نه همدا نقل کړي دي.

د غياث اللغات ددې تصريح نه معلومه شوه، لفظ «خدا» دخپلې اصلي معنا لحاظ سره دحق تعالی شان صفتي نوم دی، يعنې هغه پاک ذات چې دهغه وجود خپل ذاتي دی او هغه په خپل وجود کې دبل چامحتاج نه دی؛ نو ځکه ددې لفظ اطلاق دالله تعالی نه پرته په بل چانه کيږي او دا چې دا لفظ دعربي لفظ د «مالک» او د«رب» پشان دی، څنگه چې په عربي کې لفظ «رب» ته مطلق ويل کيږي؛ نو ددې استعمال دالله تعالی نه پرته دبل چاله پاره جائز نه دی، البته داضافت سره استعمال کيږي، مثلاً: «رب المال» دمال مالک، «رب البيت» دکور مالک؛ نو ددې اطلاق په نورو هم کيږي؛ نو داسې چې د«خدا» لفظ کله مطلق وويل شي او ددې نه مالک على الاطلاق مراد کيږي او هغه دالله تعالی پاک ذات دی او چې کله دا لفظ په اضافت سره وويل شي، نو دنورو له پاره هم استعمال کيږي.

❖ ږیره ❖

.....
(ږیره خود شیطان هم وه) ویلو والا، ایا مسلمان دی؟

سوال: زموږ جومات ته مستقل د پنځو لمونځونو له پاره امام صاحب د ضعیف العمری کیدو له وجې نه شي راتلای، یعنې د سهار او ماخسوتن په لمانځه کې غیر حاضر وي، په دې لمونځونو کې د انتظاميې صدر صاحب په خپلې خوښې سره یوسړي ته د لمانځه کولو دعوت ورکوي، خاص کر په سهار کې، بلکه دهغه پخپله هم ږیره نه شته او کله پخپله هم جمع ورکوي، اذان او اقامت هم پخپله کوي، اکثر او زیات داسې کیږي چې کومو حضراتو ته هغه د لمانځه کولو دعوت ورکوي یا خوهغه پرته د ږیرې وي یا د ږیرې کټ کولو والا صاحب وي، چې په دې باندې ما اعتراض وکړ چې د ږیرې کټ کولو، یعنې د مټي نه کمه یا پرته د ږیرې والا د دواړو په پسې دې لمونځ ونه کړل شي، بلکې که د سنت مطابق ږیرې والا موجود وي او د دین عالم هم وي؛ نو بیا هیڅ گنجائش نه شته، کوم صاحب چې مې د لمونځ ورکولو نه منع کړی و چې ستاسو ږیره کټ شوې ده، د لمونځ کولو په وخت ستاسو گیتي «بنسگری» هم ښکاره نه وي، تاسو د لمانځه ورکولو اهل نه یئ؛ نو دهغه صاحب چې څومره ږیره وه هغه هم په دې ویلو سره کټ کړه چې زما له پخوا د ږیرې والاو نه نفرت و او ښکاره یې ږیره و خریله، صفایې کړه، ددې سړي له پاره په اسلام کې څه حکم دی؟ او دا ویل چې ږیره د شیطان هم ده او ته هم شیطان یې، یعنې د ږیرې والا سړي ته ویل، د داسې سړي له پاره شریعت څه حکم ورکوي؟ او ددې شخړې له وجې جمعه کیږي او څه خلک په صف کې ولاړ وي چې کله امام تکبیر وایي؛ نو بیل شي، ایا دهغوی بیل لمونځ کول صحیح دي؟ لمونځ یې کیږي؟

جواب: د دې سوال په جواب کې یو څو امور عرض کوم:

اول: د ږیرې خریل او وړول (چې له یو مټي نه کمه وي) د ټولو فقهاوو په نزد حرام او گناه کبیره ده او د ږیرې خریلو او کټ کولو والا گناهگار او فاسق دی.^[۱]

[۱] قال ابن عابدين: نقلًا عن الصحيحين عن ابن عمر عن رسول الله صلى الله عليه وسلم: «أحفوا الشوارب وأعفوا اللحية»، قال لأنه صح عن ابن عمر راوى هذا الحديث أنه كان يأخذ الفاضل عن القبضة وعن النبي صلى الله عليه وسلم يحمل الإعفار على إعفائها عن أن يأخذ غالبها أو كلها كما هو فعل مجوس الأعاجم من حلق لحاهم ويؤيده ما في مسلم عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم: جزوا الشوارب وأعفوا اللحى خالفوا المجوس (شامی ج: ۲ ص: ۴۱۸، کتاب الحظرو الإباحة) .. [بقیه په راروانه صفحه.

دويم د فاسق اذان، اقامت او امامت مکروه تحریمي دی، دا مسئله د فقه حنفي په تقریباتو لوی کتابونو کې ذکرده^{۱۱}

دریم دهغه صاحب په ضد کې راتلل ږیره صفا کول او دا ویل چې: «ماته له پخوا ډیر وړوالو و نه نفرت و یادا چې «ږیره خو د شیطان هم ده، ږیره سخته خبره ده، دا د شیطان له طرفه یو دوکه ده، شیطان دیو مسلمان یوازې په گناهگارېدو باندې راضي کیږي نه، ځکه چې هغه ته پته ده چې مسلمان په خپلو کړو باندې د ندامت او ښکې بیوي، ټول گناهونه ورته معاف کړل شي. ځکه هغه کوشش کوي چې دا د گناه د سطح نه راکارېم او د کفر په حد کې یې داخل کړم. هغه گناهگار ته غوسه ورکوي نوریې هم گرموي اودهغه له خولې نه د کفر کلیمه وباسي»^{۱۲}

لږ غور وکړئ! حضور پاک ﷺ خپل امت ته یو حکم فرمایي چې ږیره غټه کړئ او بریتونه کم کړئ^{۱۳}! د حضور پاک ﷺ په دې حکم اوړیدلو سره که یو سړی ووايي چې: «زما خود ږیرې والو و نه نفرت دی، یا دا ووايي چې: «ږیره خو د شیطان هم ده، ایا داسې ویلو والا مسلمان دی؟ ایا څوک حضور پاک ﷺ ته داسې جواب ورکولی شي؟ په ږیرې والو کې خو یولک شل زره کم و بیش، انبیاء علیهم السلام هم شامل دي؟ صحابه کرام رضي الله عنهم اجمعین او اولیاء کرام (رضی الله عنه) هم په دې کې شامل دي، ایا دې ټولو سره نفرت ساتلو والا به مسلمان وي؟

ماته پته ده چې دهغه صاحب مقصد نه در رسول الله ﷺ حکم رد کول و نه د ټولو انبیاءو و کرامو علیهم السلام، صحابه کرامو (رضی الله عنه) او دا ولیاء کرامو (رضی الله عنه) نه د نفرت اظهار کول به و، بلکې دا

...بقیه د ترمخ]... أيضاً: تطويل اللحية إذا كانت بقدر المسنون وهو القبضة وأما الأخذ منها وهي دون ذلك كما يفعله بعض المغاربة ومحنة الرجال فلم يبحه أحد (ردالمحتار ج: ۲ ص: ۴۱۷، کتاب الخطر والإباحة، فصل في البيع).

۱] وأما الفاسق فقد عللوا كراهة تقديمه بأنه لا يهتم لأمر دينه، وبأن في تقديمه للإمامة تعظيمه وقد رجب عليهم إهانتهم شرعاً (فتاوى شامى ج: ۱ ص: ۵۶۰ باب الإمامة، طبع سعيد).

۲] رجل قال لآخر: إحلقت رأسك، وقلم أظفارك فإن هذه سنة، فقال: لا أفعل وإن كان سنة، فهذا كفر، لأنه قال على سبيل الإنكار والرد، وكذا في سائر السنن خصوصاً في سنة هي معروفة وثبوتها بالتواتر مجمع الأفرج: ۱ ص: ۶۹۲ كتاب السير، باب المرتد، طبع إحياء التراث العربى، أيضاً: شرح فقه الأكبر ص: ۱۷۴).

۳] عن ابن عمر رضى الله عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم قال: احفوا الشوارب واعفوا اللحى وفي رواية: أنه أمر بإحفاء الشوارب وإعفاء اللحى (صحيح مسلم ج: ۱ ص: ۱۲۹) وعن ابن عمر رضى الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: خالفوا المشركين، أو فروا اللحى واحفوا الشوارب (مشكوة ص: ۳۸۰) عن أبي هريرة رضى الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: جزوا الشوارب وارخوا اللحى خالفوا المجوس (صحيح مسلم ج: ۱ ص: ۱۲۹) عن زيد بن أرقم رضى الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من لم يأخذ من شاربه فليس منا (مشكوة ص: ۳۸۱).

يو داسې لفظ دی چې دا په غوسه کې دهغه له خولې نه هم داسې ووت، يا په زيات صحيح لفظونو کې، شيطان اشتعال ورکړ دهغه له خولې نه يې وويست، خودکتلو خبره داده چې دا الفاظ خومره سخت دي او ددې نتيجه څه راوځي؟ ځکه زه هغه ته درخواست کوم چې هغه دې ددې الفاظو نه توبه وباسي او چې ددې الفاظو نه د کفر انديښنه ده ځکه دې صاحب ته پکار دي چې دخپلې نکاح او ايمان هم احتياطا تجديد وکړي، په فتاوی عالمگير کې دي: 'دکومو الفاظو چې په کفر کيدو يا نه کيدو کې اختلاف وي دهغو قائل ته دې د تجديد نکاح، توبې او دخپلو الفاظو واپس اخيستلو حکم وکړل شي'.^(۱)

څلورم: ستاسو دامسئله جوړول خو صحيح وه، تاسو مسئله جوړولو سره انداز داسې اختيار کړ چې دې صاحب په غوسه او اشتعال کې په راتلو سره د کفر کليمه د خولې نه وباسله، گویا تاسو هغه د گناه نه د کفر طرف ته وغړخولو، دادعوت، د حکمت خلاف و، ځکه تاسو ته هم په دې باندې استغفار کول پکار دي او دخپل مسلمان ورور د اصلاح له پاره دعا کول پکار دي، هغه ته غوسه راوستلو سره دهغه په مقابلې باندې د شيطان مدد نه دي کول پکار.

(زما د پيرې له نومه نفرت دی) ويونکي شرعي حکم

سوال: زه يو تقريب ته تللی وم، هلته د يوې اينجلۍ د رشتې خبرې کيدې، داينجلۍ مور وويل چې: 'دا رسته ماته منظور نه ده، ځکه چې د هلک پيره ده' که چيرې دا وويل شو چې هلک د آفيسرۍ گريد کې دی، تعليم يافته دی او پيره خو نور هم ښه شی دی، په دې زمانه کې اسلام سره مينه کونکی دی؛ نو هغې وويل چې: 'زما د پيرې له نومه نفرت دی' تاسو وفرمايئ چې د پيرې دا بي عزتي ترکومې پورې صحيح ده؟ ايا داسې ويلو والا گناهگار نه دی؟ او که وي؛ نو ددې کفاره څه ده او د گناه درجه څه ده؟

جواب: پيره د حضور پاک ﷺ سنت مبارک دي، حضور پاک ﷺ ددې د پريښودلو حکم فرمايلي^(۲)، د پيرې خړيلو والا له پاره يې د تباهي دعا فرمايلي او دهغه شکل کتل يې خوښ نه دي فرمايلي^(۳) ځکه پيره پريښودل شرعا جائز ده او ددې خړيل او له يو مټي نه دکميدو په

^۱ [قال ابن عابدين: نعم سيذكر الشارح ان مايكون كفراً اتفاقاً يبطل العمل والنكاح، ومافيه خلاف يؤمر بالاستغفار والتوبة وتجديد النكاح (شامي ج: ۴ ص: ۲۳۰، أيضاً: الفتاوى البزازية على هامش فتاوى العالمگیری ج: ۶ ص: ۳۲۱).]

^۲ [عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه أمر بإحفاء الشوارب وإعفاء اللحية، وفي رواية: خالفوا المشركين، أحفوا الشوارب وأعفوا اللحى (مسلم ج: ۱ ص: ۱۲۹، بخاری ج: ۲ ص: ۸۷۵، ترمذی ج: ۲ ص: ۱۰۵).]

^۳ [فكره النظر إليهما وقال: ويلكما! من أمر كما هذا؟ قال: أمرنا ربنا، يعنينا..] بقیه په راروانه صفحه.

صورت کې ددې کټ کول د شریعت مطابق حرام دي.^(۱)

کوم مسلمان چې دا ووايي چې: «ماته د فلاني شرعي حکم نه نفرت دی، هغه مسلمان پاتې نه شو، کافر مرتد جوړېږي»^(۲) کوم سړی چې د حضور پاک ﷺ د شکل نه نفرت کوي هغه مسلمان څنگه پاتې کېدای شي -----؟ دا ښځه که د بېرې والا ته خپله لور ورکړي یا ورنکړي، خو هغه ته د کفر نه توبه کول او د ایمان او دنکاح تجدید کول لازمي دي.^(۳)

د یو کارتون د بېرې نه تال جوړول د اسلامي شعائرو بې عزتي ده

سوال: ددې خط سره بنده د یو کارتون تصویر در لیرې، چې په هغه کې د دوو سړیو تر پښو پورې بېرې جوړې شوي دي او بل طرف ته یې ددې نه تال جوړ کړی یو ماشومه پرې زانګې، دا کارتون د عام کولو له پاره د مشهور تافیانو کارخانې په تافیانو کې انغبستلی دی، د یو عام مسلمان دې ته په کتلو سره ویښته درېږي، د اسلام د شعائرو دا بې حرمتي او بې عزتي او بیا په داسې ملک کې چیرته چې (اسلام، اسلام) ویل کیږي، له زغمه وتلی عمل دی، بدقسمتي سره په پاکستانی قانون کې د ګندګي کومه ډهیرۍ (دانګریزي قانون) بدل شوی نوم دی، یو آرډي نینس موجود نه دی چې هغه د اسلام شعائرونه تحفظ ورکړي، ګني ددې کمپنۍ خلاف به قانوني کارروايي شوې وه، موږ د افسوس نه پرته هیڅ نشو کولی او خپل کار یوازې د لیکلو او ویلو پورې محدود ساتلی شو چې دا هم دایمان دویمه درجه ده، لهذا زما دا جذبات لوستونکو ته ورسوئ او که کولی شئ؛ نو ددې کمپنۍ خلاف دې کارروايي وکړل شي چې بیا چیرته څوک د اسلام د شعائرو پورې داسې خندا ونه کړي.

جواب: دا د اسلامي شعائرو ښکاره بې حرمتي ده، په ټولو مسلمانانو فرض دي چې د داسې بې ایمانه خلکو اخري انجام ته رسولو له پاره دې د احتجاج اواز اوچت کړي او د قانون نافذ کولو

...بقیه د ترمخ].. کسری (البداية والنهاية ج: ۴ ص: ۲۷۰، حياة الصحابة ج: ۱ ص: ۱۱۵)۔

^۱ قال ابن عابدين: وأخذ أطراف اللحية والسنة فيها القبضة..... ولذا يحرم على الرجل قطع اللحية (شامي ج: ۶ ص: ۴۰۷) أيضاً: أو تطويل اللحية إذا كانت بقدر السنون وهو القبضة..... وأما الأخذ منها وهي دون ذلك كما يفعله بعض المغاربة ومحنة الرجال فلم يبحه أحد (شامي ج: ۲ ص: ۴۱۷، عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۵۸)۔

^۲ كفر الحنفية بالفاظ كثيرة وأفعال تصدر من المتهكمين لدلائلها على الاستخفاف بالدين..... بل بالمواظبة على ترك سنة استخفافاً بها بسبب انما فعلها النبي صلى الله عليه وسلم زيادة أو إستباحها... إلخ (المسامرة مع شرحها المسامرة ص: ۳۲۷)۔

^۳ وفي شرح الوهبانية للشرنبلالي: ما يكون كفرًا اتفاقًا يبطل العمل والنكاح، وأولاده أولاد الزنا، وما فيه خلاف يؤمر بالإستغفار والتوبة (أى تجديد الإسلام) وتجديد النكاح (فتاوى شامي ج: ۴ ص: ۲۴۷ مطلب جملة من لا يقتل إذا ارتد)

والا ادارو فرض دي چې ددوی خلاف انضباطي کارروايي وکړي، د اسلام دشعائرو بی عزتي کفر دی^{۱۱} او په یو اسلامي ملک کې داسې کفرته دومره ازادي ورکول دالله تعالی عذاب ته دعوت ورکول دي.

دامت اکابرو پیره خریل په کبیره گناهونو کې شمیرلي دي

سوال: په اکابر امت کې مولانا شرف علي تهانوي (رحمته الله علیه) او مولانامفتي محمد شفیع صاحب (رحمته الله علیه) په خپلو کتابونو کې پیره خریل د گناه کبیره په فهرست کې ولې نه ده شامله کړې؟
جواب: حضرت تهانوي امداد الفتاوی (ج: ۴، ص: ۲۲۳) کې لیکي:
(پیره ساتل واجب او د قبضې نه زیات کت کول حرام دي).

یادونه: دلته د (قبضې نه زیات کت کولو) نه مراد دادی چې دچا پیره د قبضې نه زیاته وي دهغه د قبضې نه زیاته برخه کت کول خو جائز دي او دومره کت کول چې دهغه له وجې پیره د قبضې نه کمه پاتې شي، دا حرام دي.

او په صفحه: ۲۲۱ باندې لیکي: (یوڅو د پیرې خریل یا کت کول معصیت دی، خو په دې اصرار کول او د مانعین نه معارضه کول، له هغه نه هم زیات سخت معصیت دی).

او په صفحه: ۲۲۲ باندې لیکي: "په حدیث کې چې کوم کارونوته تغیر خلق الله، موجب لعن فرمایل شوي، پیره خریل یا وړول په مشاهده سره ددې نه زیات د تغیر اتباع شیطان کیدل او اتباع شیطان موجب لعنت و موجب خسران او موجب وقوع في الغرور، موجب جهنم کیدل منصوص دي، اوس په مذمت شدیدې کې څه شک دی؟

په دې عبارتونو کې حضرت تهانوي (رحمته الله علیه) پیره خریلو او کت کولو ته حرام، معصیت، دلعت موجب، موجب خسران او موجب جهنم فرمایي، ایا ددې نه وروسته هم ستاسو داویل صحیح دي چې حضرت تهانوي (رحمته الله علیه) دا گناه د کبیره گناهونو په فهرست کې شامله نه کړه -----؟

مولانامفتي محمد شفیع صاحب (رحمته الله علیه) د آیات کریمه: "لا تبدیل لخلق الله" په تفسیر کې لیکي:
(هغه به دالله تعالی جوړ کړل شوي شکلونه خرابوي)

اودا د فسق دعمل دی، لکه پیره خریل، بدن استري کول، صفا کول وغیره (معارف القرآن ج: ۲، ص: ۵۹)

[۱] من أهان الشريعة أو المسائل التي لابد منها كفر (شرح فقه الأكبر ص: ۱۷۴ طبع قديمی) وفيه أيضًا: ومن استخف بالقرآن أو بالمسجد أو بنحوها مما يعظم في الشرع، كفر (شرح فقه الأكبر ص: ۱۶۷) يكفر إذا وصف الله تعالى بما لا يليق به أو سخر باسم من أسمائه أو بأمر من أوامره أو أنكر وعده ووعدته أو جعل له شريكًا أو ولدًا أو زوجة أو نسب إلى الجهل أو العجز أو النقص (عالمگیری ج: ۲، ص: ۲۵۸، الباب التاسع في أحكام المرتدين)۔

دمفتي صاحب دقول مطابق چې ډيره خريل په اعمال فسق کې دي او ډيري خريلو والا فاسقان دي؛ نوله چانه پوښتنه وکړي چې په کومې گناه سره سپري فاسق شي هغه صغيړه وي او که کبيره؟

(د ډيري مسئله)

سوال: ۱: د ډيري شرعي حيثيت څه دی، واجب دی يا سنت؟ او ډيره خريل جائز دي يا مکروه يا حرام؟ ډير حضرات دا گڼي چې ډيره پريښودل يو سنت دی، که څوک يې پريږدي؛ نوښه خبره ده او که نه يې پريږدي؛ نو بيا هم څه گناه نه شته، دا نظريه ترکوم حده پورې صحيح ده؟

سوال: ۲: په شريعت کې د ډيري څه مقدار مقرر دی او که نه؟ که دی؛ نو څومره؟

سوال: ۳: د ځيني حافظانو عادت دی چې هغه درمضان مبارک نه لږ مخکې ډيره پريږدي او د رمضان مبارک نه وروسته يې بيا خريي، داسې حافظان په تراويحوکې امام جوړول جائز دي او که نه؟ او دوی پسې لمونځ کول صحيح دي او که نه؟

سوال: ۴: ځيني خلک د ډيري نه نفرت کوي او دې ته د حقارت په نظر سره گوري او که په اولاد يا خپلوانو کې څوک ډيره پريښودل غواړي؛ نو هغه منع کوي او پيغورونه ورکوي او څه خلک د واده له پاره د ډيري خريلو شرط ږدي، د داسې خلکو له پاره څه حکم دی.

سوال: ۵: ځيني خلک د حج کولو په دوران ډيره پريږدي اوله حج نه واپسي باندې يې صفا کوي، ايا د داسې خلکو حج صحيح دی؟

سوال: ۶: ځيني حضرات ځکه ډيره نه پريږدي چې که چيرې موږ ډيره پريږدو او څه غلط کار وکړو؛ نو په دې سره د ډيره والاو بدنامي او د ډيري بې حرمتي به وشي، د داسې حضراتو په باره کې څه حکم دی؟

جواب: ۱: ډيره خريل يا وړول (چې له يوموتي نه کمه وي) حرام او کبيره گناه ده، په دې سلسله کې لومړی يو خو حديثونه ليکم، له دې وروسته به د دې فائدي ذکر کوم:

۱. (عن عائشه رضي الله عنها قالت "قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: عشر من الفطرة قص الشارب واعفاء اللحية) الحديث (صحيح مسلم ج: ۱ ص: ۱۲۹).

ترجمه: حضرت عائشه رضي الله عنها فرمايي چې حضور پاک ﷺ وفرمايل چې: لس شيان په فطرت کې داخل دي، د بریتنوکت کول او د ډيري غټول----- الخ.

۲. (عن ابن عمر رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال "احفوا الشوارب واعفوا اللحي")

ترجمه: ابن عمر رضي الله عنهما نه روايت دی حضور پاک ﷺ وفرمايل چې: بریتنوکت کړئ او د ډيري غټي کړئ.

(وفي رواية: انه امر بأحفاء الشوارب واعفاء اللحية) (صحيح مسلم ج: ۱ ص: ۱۲۹)

ترجمه: او په یو روایت کې دي چې حضور پاک ﷺ د بریتونو کت کولو او د پیرې غټولو حکم وکړ. ۳: (عن ابن عمر رضی الله عنهما قال: قال رسول الله ﷺ: خالفوا المشركين، اوفروا الله واحثوا الشوارب). (متفق علیه، مشکوه ص: ۳۸۰).

ترجمه: ابن عمر رضی الله عنهما نه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي: د مشرکانو مخالفت وکړئ، پیرې غټې کړئ او بریتونه کت کړئ.

۴: (عن ابی هريره رضی الله عنهما قال قال رسول الله ﷺ "جزوا الشوارب وارخوا الله، خالفوا المجوس". (صحيح مسلم ج: ۱ ص: ۱۲۹).

ترجمه: د حضرت ابو هريره رضی الله عنهما نه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایلي: بریتونه کت کړئ او پیرې غټې کړئ، د مجوسیانو مخالفت وکړئ.

۵: (عن زید بن ارقم رضی الله عنهما ان رسول الله ﷺ قال: من لم يأخذ من هاربه فليس منا". (رواه احمد والترمذی والنسائی، مشکوه ص: ۳۸۱).

ترجمه: د زید بن ارقم رضی الله عنهما نه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي: څوک چې بریتونه نه کت کوي هغه زموږ نه دی.

۶: (عن ابن عباس رضی الله عنهما قال قال النبی ﷺ: لعن الله المتشبهين من الرجال بالنساء والمتشبهات من النساء بالرجال". (رواه البخاری، مشکوه ص: ۳۸۰).

ترجمه: د حضرت ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دی چې نبی کریم ﷺ وفرمایلي چې: د الله لعنت دي وي په هغو سړیو باندې چې هغوی د ښځوسره مشابهت کوي او د الله لعنت دي وي په هغو ښځو باندې چې کومې د سړیوسره مشابهت کوي.

فائده ۱: د لومړي حديث نه معلومه شوه چې بریت کت کول او پیره غټول د انسان د فطرت غوښتنه ده او بریت غټول او پیره کت کول خلاف فطرت دي او کوم خلک چې داسې کوي هغوی د الله تعالی فطرت خرابوي، په قران مجید کې دي چې شیطان لعین الله تعالی ته ويلي و چې زه به د ادم اولاد گمراه کړم او زه به هغوی ته حکم ورکوم چې هغه د الله تعالی تخلیق خراب کړي^۱ په تفسیر حقاني او په بیان القرآن وغیره کې دي چې پیره خریل هم د تخلیق خداوندی

۱ [قوله تعالى: وَإِنْ يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَّرِيدًا لَّعَنَهُ اللَّهُ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَفْرُوسًا وَلَأُصَلِّنَهُمْ وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا قُلْ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ فَعْلُهُمْ فَلْيُفْعَرْنَا خَلَقَ اللَّهُ..... يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا (النساء: ۱۱۹) -

په خرابولو کې شامل دي، ځکه چې الله تعالى سړيو مخ ته فطرتا ډيرې سره زينت او بنايست نصيت کړې دی، کوم خلک چې ډيره خروي هغوی د اغواء شيطان له وجې يوازې خپل مخ نه، بلکه خپل فطرت هم مسخ کوي.

ځکه چې دحضرات انبياء عليهم السلام طريقه د صحيح انساني فطرت معيار دی، ځکه د فطرت نه مراد د انبياوو کرامو (عليهم السلام) طريقه او دهغوی سنت هم کيدای شي، په دې صورت کې به مطلب داوي چې بریت کت کول او ډيره غټول د يولک څليرشت زره رياکم وزيات، پيغمرانو متفقه سنت دي^{۱۱} او دا هغه مقدس جماعت دی چې حضور پاک ﷺ ته ددوی داقتدء حکم ورکړل شوی دی: (اولئك الذين هدى الله فبهداهم اقتده) (سورة الانعام: ۹۰) ځکه چې کوم خلک ډيره خروي هغوی د انبياوو کرام (عليهم السلام) دطريقې مخالفت کوي، گويابه دې حديث کې تنبيه فرمايل شوې ده چې ډيره خريل ددريو گناهونو مجموعه ده:

۱: د انساني فطرت خلاف ورزي.

۲: په اغواء شيطان سره دالله تعالى تخليق خرابول.

۳: او د انبياوو کرامو (عليهم السلام) مخالفت.

په دې دريو وجو سره ډيره خريل حرام دي.

۲: په دويم حديث کې دبريتونو کت کولو او ډيرې غټولو حکم ورکړل شوی دی او دحضور پاک ﷺ دحکم تعميل په هر مسلمان باندې واجب او دهغه مخالفت حرام دی، بس له دې وجې هم ډيره پريښودل واجب او ددې خريل حرام شول.

۳: په دريم او څلورم حديث کې فرمايل شوي دي چې بریت کت کول او ډيره پريښودل دمسلمانان شعار دی، ددې برعکس بریت غټول او ډيره خريل دمجوسيانو او مشرکانو شعار دی او حضور پاک ﷺ خپل امت ته د مسلمانانو د شعار خپلولو او دمجوسيانو دشعار مخالفت کولو تاکيد فرمايلی دی، داسلامي شعار پريښودل اوديوگمراه قوم شعار اختيارول حرام دي، د حضور پاک ﷺ ارشاد مبارک دی:

"من تشبه بقوم فهو منهم."^{۱۲} (جامع صغیر ج: ۲ ص: ۸).

[^۱] قال النووي: وأما الفطرة، فقد اختلف في المراد بها ههنا.... قالوا: ومعناه: ألما من سنن الأنبياء صلوات الله وسلامه عليهم (شرح مسلم للنووي ج: ۱ ص: ۱۲۸) وفي المرقاة: الفطرة أي فطرة الإسلام خمس، قال القاضي وغيره فسرت الفطرة بالسنة القديمة التي اختارها الأنبياء واتفقت الشرائع وكأنها أمر جلي فطروا عليه، قال السيوطي: وهذا أحسن ما قيل في تفسيرها وأجمعه (مرقاة شرح مشکوة ج: ۴ ص: ۴۵۵ باب العرجل، طبع بمبئي).

[^۲] من شبه نفسه بالكفار في اللباس وغيره أو الفجار أو باهل التصوف والصلحاء الأبرار فهو منهم، أي في الإثم والخير، قال الطيبي: هذا عام في الخلق والخلق والشعار، ولما كان الشعار... [بقية په زاروانه صفحه.

ترجمه: کوم سړی چې دکوم قوم مشابهت وکړي هغه به هم له هغه نه وي. کوم خلک چې ږیره خروي او دمسلمانانو شعار ترک کوي او د کفر والاو شعار خپلوي، چې دکومو حضورپاک ﷺ مخالفت فرمایلي، دوی ته پکار دي چې دحضورپاک ﷺ وعید نه وویږي چې دهغوی حشر به هم دقیامت په ورځ په دې غیر قومونو کې وي. نعوذ بالله!

۴: په پنځم حدیث کې فرمایل شوي دي چې کوم خلک بریت نه کتې کوي هغه زموږ په جماعت کې شامل نه دی، ښکاره ده چې هم دا حکم دږیرې خریلوهم دی، دادهغوخلکو له پاره ږیر سخت خبرداری دی کوم چې محض دنفساني خواهشاتو او شیطاني اغوا له وجې ږیره خروي او ددې له وجې حضورپاک ﷺ د دوی له پاره دخپل جماعت نه دخارج کیدو اعلان فرمایي، ایا یو مسلمان چې دهغه حضورپاک ﷺ سره لږتعلق هم وي، دا خبرداری زغملی شي؟

اودحضورپاک ﷺ دږیرې خریلو گناه نه دومره نفرت و چې کله د شاه ایران قاصدان د حضورپاک ﷺ په خدمت کې حاضر شول؛ نو هغوی ږیرې خریلې وې او بریتونه یې غټ و:

"فکره النظر اليهما، وقال: ويلكما! من امركما بهذا؟ قال: امرنا ربنا يعنيان كسرى، فقال رسول الله ﷺ: ولكن ربي امرني بأعفاء لحيتي وقص شاربي" (الهداية والنهاية ج: ٤، ص: ٢٧٠، حياة الصحابة ج: ١، ص: ١١٥)

ترجمه: حضورپاک ﷺ ددوی طرف ته کتل هم خوښ نه کړل او ویې فرمایل: تاسو دې هلاک شئ! تاسو ته ددې شکل جوړولو چا ویلي و؟ هغوی وویل چې: دازمونږ د رب شاه ایران حکم دی، رسول الله ﷺ وفرمایل: خوزمارب ماته د ږیرې غټولو او بریتونو کمولو حکم فرمایلی دی کوم خلک چې دحضورپاک ﷺ درب دحکم خلاف ورزي اودمجوسیانودخدای دحکم فرمانبرداری کوي، هغوی ته سل ځله سوچ کول پکار دي چې هغوی به دقیامت په ورځ دحضور پاک ﷺ په دربار به څنگه سترگې پورته کوي؟ اوکه حضورپاک ﷺ وفرمایي چې: تاسو خپل شکل بدلولو له وجې زموږ جماعت نه خارج یئ؛ نو دشفاعت امید به له چانه ساتئ؟

۵: ددې پنځم حدیث نه دا هم معلومه شوه چې بریت غټول (اوداسې ږیره خریل او وړول، حرام اوکبیره گناه ده، ځکه چې حضورپاک ﷺ په یوکبیره گناه باندې داسې وعید فرمایلی دی چې داسې کولو والازموږ د جماعت څخه نه دی.

۶: په شپږم حدیث کې حضورپاک ﷺ لعنت فرمایلی دی په هغو سړیو باندې چې هغوی دښځو مشابهت کوي او په هغو ښځو باندې چې کومې د سړیو مشابهت وکړي، ددې حدیث ښه شرح کې ملاعلي قاري (رحمه الله) صاحب مرقاه لیکي چې د: (لعن الله) فقره، جمله په ډول د

بددعاهم كيدای شي، يعنې په هغو خلكو دې دالله تعالى لعنت وي او جمله خبردا كيدای شي، يعنې په داسې خلكو دې الله تعالى لعنت وفرمايي.^(۱۱) په ډيرې خريلو كې دتيرشوي مخكې قباحتونونه پرته يو قباح دښخوسره دمشابېت هم دي، خكه چې دښخواو سړيو په مينځ كې الله تعالى ډيرې امتياز ايښى دى، ډيرې خريونكي دې فرق ختمولوياندي ښخوسره مشابېت كوي، چې هغه د خدای اودرسول الله ﷺ دلعنت موجب دي. ددې ټولو نصوصو لاندې دامت بزرگان په دې خبره متفق دي چې ډيره غټول واجب دي اودا داسلام شعار دى اوددې خريل يا وړول (چې دشرعي حدنه كمه وي) حرام او كبيره گناه ده، چې په دې باندې رسول الله ﷺ سخت وعيدفرمايلى دى، الله تعالى دې هريو مسلمان ددې حرام كار نه دېچ كولو توفيق وفرمايي.

جواب: ۲: په مخكې احاديثوكې ډيرې دغټولو حكم وركړل شوى دى اوپه ترمذي كتاب الادب (ج: ۲، ص: ۱۰۰) په يو روايت كې چې هغه دسندپه اعتبارسره كمزرى دى، دا ذكر شوي دي چې حضور پاك ﷺ ډيرې مبارې طول اوعرض نه زياتي وينسته كټ كړي و^(۱۲) ددې وضاحت په صحيح بخاري كتاب اللباس (ج: ۲، ص: ۸۷۵) روايت نه كيږي چې حضرت ابن عمر رضيه الله عنهما دحج او عمرې نه دفارغ كيدو په موقع باندې چې احرام به يې خلاص و؛ نوډيره به يې په موتي كې ونيوله او زياته برخه به يې كټ كوله^(۱۳) دحضرت ابوهريره رضيه الله عنه نه هم ددې مضمون روايت نقل دى (نصب الرايه ج: ۲، ص: ۴۵۸)^(۱۴) ددې نه واضح كيږي چې ډيرې شرعي مقدار كم نه كم ديوموتي دي. (هدايه كتاب الصوم)^(۱۵)

څنگه چې ډيره خريل حرام دي، همداسې ډيره له يوموتي نه كمول هم حرام دي، په درمختار كې دي: (واما الاخذ منها وهى دون ذلك كما يفعله بعض المغاربة ومخثه الرجال فلم يباحه

[۱] (وعنه) اى ابن عباس (قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لعن الله) يحتمل الاخيار والدعاء (مرلة شرح مشکوة للأعلى القارى ج: ۴ ص: ۴۶۰، باب الترجل، طبع اصح المطابع بمبئى).

[۲] ان النبى صلى الله عليه وسلم كان يأخذ من لحية من عرضها وطولها هذا حديث غريب (ترمذى ج: ۲ ص: ۱۰۵)

[۳] وكان ابن عمر إذا حج أو أتمم قبض لحية. فما فضل أخذه (بخارى ج: ۲ ص: ۸۷۵، باب تقليم الأظفار)
[۴] وأما حديث أبى هريرة فرأى ابن عباس أيضاً حدثاً أبو أسامة بن شعبة عن عمرو بن أبوب، من ولد جرير عن أبى زرعة قال: كان أبو هريرة يقبض على لحية، فيأخذ ما فضل عن القبضة، انتهى (نصب الراية ج: ۲ ص: ۴۵۸)

[۵] ولا يفعل لتطويل اللحية إذا كانت بقدر المسنون وهو القبضة، قال فى هامشه فى المحيط: يختلف فى إعفاء اللحية قال بعضهم بتركها حتى تكثر أو القصر سنة لما زاد على قبضته قطعها (هداية، كتاب الصوم ج: ۱ ص: ۲۲۱).

احد، واخذ كلها فعل يهود الهند ومجوس اللاحم). (شامی طبع جديد ج: ۲، ص: ۴۱۸).

ترجمه: او ډيره وړول چې هغه له يوموتي نه کمه وي، لکه چې ځينې مغربي خلک او دهجراگانوپه شان خلک يې کوي، دې ته هيچاهم جائزه دي ويلې او پوره ډيره صفاکول خود هندوستان ديهوديانو او دعجمو دمجوسيانو کارو.

همدا مضمون په فتح القدیر (ج: ۲، ص: ۷۷) او بحر الرائق (ج: ۲، ص: ۳۰۲) کې دی، شيخ عبدالحق محدث دهلوي (رحمته الله) «اشعة اللمعات» کې ليکي:

(خلق کردن لحیه حرام است و گذاشتن آن بقدر قبضه واجب است). (ج: ۱، ص: ۲۲۸).

ترجمه: ډيره خريل حرام دي او ديو موتي پورې ددې غټول واجب دي (او که ددې نه کمه وي؛ نو وړول يې هم حرام دي).

په امداد الفتاوی کې دي: ^(۱) «ډيره پريښودل واجب دي او د قبضې نه زياته کټ کول حرام دي؛ لقوله عليه السلام: خالفوا المشركين او فروا اللحن. متفق عليه. في الدر المختار: يحرم على الرجل قطع لحيته وفيه السنه فيها القبضه»

ترجمه: څکه چې د حضور پاک ﷺ ارشاد مبارک دی چې: د مشرکانو مخالفت وکړئ، ډيرې غټې کړئ. (بخاری و مسلم) او په درمختار کې دي چې: د سړي له پاره ډيرې خريل حرام دي او ددې دمسنون کيدو مقدار يو موتی دی.

جواب: ۳: کوم حافظان چې ډيره خروي يا يې وړوي هغوی دکبيره گناه مرتکب او فاسقان دي، په تروايحوکې هم ددوی امامت جائزه دی او ددوی په اقتداء کې لمونځ مکروه تحريمي (يعني عملا حرام دی). ^(۲) او کوم حافظان چې يوازې په رمضان المبارک کې ډيره پريږدي او وروسته يې بيا صفا کوي، دهغوی له پاره هم د احکم دی، داسې سړی په فرض لمونځ او تروايحوکې امام جوړولو والا هم فاسق او گنهگار دي. ^(۳)

[۱] امداد الفتاوی ج: ۴، ص: ۲۲۰، طبع دارالعلوم کراچی.

[۲] ويکره إمامة عبد وأعرابي وفاسق وأعمى (قوله: فاسق) من الفسق وهو الخروج عن الاستقامة، ولعل المراد به من يرتكب الكبائر كشارب الخمر، والزاني، وأكل الزنا، ونحو ذلك..... وأما الفاسق فقد عللوا كراهة تقديمه بأنه لا يهتم لأمر دينه، وبأن في تقديمه للإمامة تعظيمه، وقد وجب عليهم إهالته شرعاً..... بل مشى في شرح المنية على أن كراهة تقديمه كراهة تحريم (رد المختار ج: ۱، ص: ۵۵۹، ۵۶۰، باب الإمامة).

[۳] قال تعالى: وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ بِأَمْرِ اللَّهِ تَعَالَىٰ عِبَادَهُ الْمُؤْمِنِينَ بِالْمَعَاوَةِ عَلَىٰ فَعْلِ الْخَيْرَاتِ وَهُوَ الْبِرُّ وَتَرْكُ الْمُنْكَرَاتِ وَهُوَ التَّقْوَىٰ، وَبَيْنَهُمَا عَلَى الْبَاطِلِ وَالتَّعَاوُنُ عَلَى الْمَآثِمِ وَالْإِثْمِ..... قال رسول الله عليه وسلم: الدال على الخير كفاعله..... ومن دعا إلى ضلالة كان عليه من الإثم مثل آثام من اتبعه إلى يوم القيامة (تفسير ابن كثير ج: ۲، ص: ۱۰، طبع دارالسلام).

جواب: ۴: ددې سوال په جواب باندې دپوهيدلوله پاره دا اصول په ذهن کې اچول ضروري دي چې داسلام د يوې نښې پورې خندا کول او دحضور پاک ﷺ ديو سنت تحقير(بي عزتي) کول کفر دی. چې په دې سره سړی له ايمان نه خارجيږي اودا مخکې معلوم شوي دي چې حضور پاک ﷺ ډيره داسلام شعار او دانبياوو کرام (عليهم السلام) متفقه سنت گرځولې ده، کوم خلک چې فطرتي ډول ډيرې نه نفرت کوي، دې ته دحقارت په نظر سره گوري، ددوی په خپلوانوکې که څوک ډيره پريښودل وغواړي، هغه منع کوي ياهغه ته پيغور ورکوي اوکوم خلک چې ډيرې خريلو نه پرته چاته رشته ورکولو له پاره نه تياريږي، داسې خلکوله پاره دخپل ايمان فکرکول پکار دي، دوی ته لازم دي چې توبه وباسي اودخپل ايمان او نکاح تجديدوکړي،^۱ حکيم الأمت مولانا شرف علي تهانوي (رحمته الله) په "اصلاح الرسول" ص: ۱۵ باندې ليکي:

«من جمله ددې رسوماتو ډيره خريل او کت کول دي، داسې چې له يوموتي نه کمه پاتې شي، يابريت غتول، چې دا په اوسنۍ زمانه کې دځوانانو په خيال کې خوش وضعي گڼل کيږي، په حديث کې دی چې: «ډيرې غټې کړۍ او بريټونه کموي» دا بخاري اومسلم روايت کړی دی.^۲ حضور اکرم ﷺ په صيغه امرسره دواړه حکمونه فرمايلي دي او امر حقيقتاً د وجوب له پاره وي، معلومه شوه چې دا دواړه دواجب په حکم کې دي اودواجبو پريښودل حرام دي، ډيرې کت کول او بريټونه غتول دواړه حرام کارونه دي، ددې نه زيات په دويم حديث کې ذکرشوي دي، رسول ﷺ وفرمايل: «کوم سړی چې خپل بريت وانخلي، هغه زموږ نه نه دی». دا احمد، ترمذي او نسائي روايت کړی.^۳

اوس چې ددې گناه کيدل ثابت شو؛ نوکوم خلک چې په دې باندې اصرار کوي اودا خوښوي او ډيره خريل عيب نه گڼي، بلکې په ډيرې پورې خاندې اوددې بدي بيانوي، ددې ټولو مجموعه امورسره دايمان پوره کيدل سخت دي، هغو خلکوباندې واجب دي چې هغوی ددې حرکت نه توبه وکړي اودايمان او نکاح تجديدوکړي او خپل صورت دالله تعالی او درسول الله ﷺ دحکم

[^۱] من استخف بالقرآن أو بالمسجد أو بنحوه مما يعظم في الشرع، كفر(شرح الفقه الأكبر ص: ۱۶۷ فصل في القراءة والصلاة) وفي الشرح الوهابية للشربلالي: ما يكون كفراً اتفاقاً يبطل العمل والنكاح..... وما له خلاف يؤمر بالاستغفار والتوبة وتجديد النكاح (ردالمحتار ج: ۴ ص: ۲۴۷، باب المرتد).

[^۲] عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: خالفوا المشركين أو فارقوا اللّٰه واحفوا الشوارب وفي رواية: المكوا الشوارب واعفوا اللّٰه مطلق عليه (مشكوة ص: ۳۸۰، باب الترجل، صحيح بخاري ج: ۲ ص: ۸۷۵، باب تقليم الأظفار، صحيح مسلم ج: ۱ ص: ۱۲۹، باب خصال الفطرة).

[^۳] عن زيد بن أرقم رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من لم يأخذ من شاربته فليس منا رواه أحمد والترمذي والنسائي (مشكوة ص: ۳۸۱، باب الترجل، الفصل الثاني، طبع قديم).

مطابق جوړ کړي.

جواب: ۵: کوم حضرات چې د حج د سفر په دوران یا حج چې د حج نه واپس راتلو باندې ډیره خروي یا یې وړوي، دهغوی حالت د عامو خلکو نه زیات درحم قابل دی، ځکه چې هغه دخدای په کور کې هم د کبیره گناه نه منع کیدای نه شي، حالانکې دالله تعالی په دربار کې هغه حج قبول وي چې هغه د گناهونو نه پاک وي او ځینې بزرگانو دمقبول حج علامت دالیکلی چې په حج سره دانسان په ژوند کې دیني انقلاب راشي، یعنې چې هغه دحج نه وروسته دطاعات پابندي او دگناهونو نه دېچ کیدو اهتمام وکړي.

دکوم سړي په ژوند کې چې په حج سره څه تغیر رانغی، که د مخکې نه د فرائضو پابند وي؛ نو اوس هم دی او که مخکې په کبیره گناهونو کې و؛ نو دحج نه وروسته هم په کبیره گناهونو کې اخته دی، دداسې سړي حج په حقیقت کې حج نه دی محض سیر او تفریح او ورزش دی، په فقهې ډول به دده فرض ادا کړل شي، خودحج د ثواب او ثمراتو نه به هغه محروم وي، څومره دحسرت او افسوس مقام دی چې سړی په زرگونو روپیو تاوان هم وکړي او دسفر مشقتونه هم برداشت کړي، ددې باوجود هغه ته دگناهونو دتوبه توفیق نه وي او څنگه چې تللی و هغه شان خالي لاس واپس راشي، که یو سړی دحج دسفر په دوران دزنا او غلا ارتکاب وکړي او هغه ته په دې کار باندې ملامتیا هم نه وي اونه توبه وباسي؛ نوهرسړی سوچ کولی شي چې دهغه حج به څنگه وي؟ دډیرې خړیلو کبیره گناه په یواعتبار سره دغلا او بدکاری نه هم بدتره ده، ځکه چې هغه وقتي گناه ده او دډیرې خړیلو گناه څلور ویشت گنټې گناه ده، سړی ډیره وځړي لمونځ ادا کوي، روژه نیسي، دحج احرام یې تړلی وي، خودهغه خړیلې شوې ډیره سره دلمونځ، روژې او حج په دوران کې هم دحضور پاک ﷺ دثبې نه په هغه باندې لعنت ویل کیږي او هغه دعین عبادت په دوران هم دحرام مرتکب دی، حضرت شیخ قطب العالم مولانا محمد زکریا کاندهلوي ثم مدني (نورالله مرقده) په خپلې رسالې 'د اړهی کاوجوب' کې لیکي:

ماته دداسې خلکو (چې هغه ډیره خروي) په کتلوسره به دا خیال راتلو چې دمرگ یو وخت مقرر نه دی او په دې حالت کې (کله چې ډیره خړیلې شوې وي) که مرگ واقع شي؛ نوپه قبر کې به دتولونه مخکې دسیدالرسول ﷺ دمخ مبارک زیارت کیږي؛ نوپه کوم مخ به دهغه دمخ مبارک مخامختیا کوي؟

ددې سره سره دا خیال راځي چې کبیره گناهونه خو: زنا، لواطت، شراب نوشي، سودخوري ددې سره سره دي، خو هغه ټولې وقتي دي، دنبی کریم ﷺ ارشاد مبارک دی: لا یزانی الزانی وغیره خو ډیرې دي، نو هغه ټولې وقتي دي، دنبی کریم ﷺ ارشاد مبارک دی: لا یزانی الزانی وهو مؤمن.... الخ" یعنې چې کله زنا کار زنا کوي؛ نو هغه په هغه وخت مؤمن نه وي.

مشانخو ددې حدیث مطلب دا لیکلی دی چې دزنا په وخت دایمان نور له هغه نه جدا کیږي، خودزنانه وروسته هغه نور ایماني مسلمان ته واپس راځي، خو قطع اللحية (ډیره خړیل او

وړول، داسې گناه ده چې هغه هروخت له هغه سره وي، که لمونځ کوي؛ نو بيا هم دا گناه ورسره ده، دروژې په حالت کې دی، دحج په حالت کې دی، غرض دهر عبادت په وخت دا گناه له هغه سره لگيدلې وي. (دارهي کا وجوب ص: ۲).

کوم حضرات چې دحج او زیارت له پاره تشریف وړي په هغوی فرض دي چې هغه دخدای اود رسول ﷺ دربار ته حاضریدو نه مخکې خپل مسخ شوی شکل صحیح کړي او ددې گناه نه په ریښتوني توبه وباسي او اینده همیشه له پاره ددې حرام کار نه دېچ کولو عزم وکړي، ګني خدای دې نه کړي چې داسې نه وي چې دشیخ سعدي (رحمته الله علیه) ددې شعر مصداق جوړشي:

خرعيسى اگر به مکه رود چو بیايد هنوز خراباشد

ترجمه: د عیسی خړکه مکې ته هم لاړشي خو چې واپس راشي بیا به هم خړوي.

هغه ته داهم سوچ کول پکار دي چې هغه به په روضه اطهر باندې سلام وړاندې کولو له پاره په کوم مخ حاضرېږي؟ او حضور پاک ﷺ ته به دهغه په بدل شوي شکل کتلوسره څومره اذیت وي؟

جواب: ۲: دهغو حضراتو جذبه په ښکاره ډیره ښه ده اودهغوی منشا دپیرې حرمت او عظمت دی، څوکه په لږ غور او تحمل نه کار واخیستل شي؛ نومعلومه به شي چې داخیال هم د شیطان یو چال دی، چې ددې په ذریعه شیطان ډیر خلک دوکه کړل او په دې حرام کار کې یې اخته کړل، په یو مثال سره په دې باندې پوه شئ، یو مسلمان دبل سره دوکه (فریب) کوي، چې دهغه له وجې پوره اسلامي دنیا بدنامیږي، اوس که شیطان هغه ته دا ووايي چې: ستاله وجې اسلام او مسلمان بدنام دي، داسلام دحرمت تقاضا داده چې تاسو--- نعوذ بالله ---- اسلام پرېږدئ او سګان جوړشئ؛ نوایا ددې وسوسې له وجې هغه ته اسلام پرېښودل پکار دي؟ نه! بلکې که دهغه په زړه کې داسلام واقعي حرمت او عظمت دی؛ نو هغه به اسلام نه پرېږدي، بلکې ددې گناهونو نه به منع شي کوم چې دمسلمانانو دبدنامي وجه ده، هم داسې که شیطان دا وسوسه اچوي چې: که ته ډیره پرېږدي او بدکارونه کوي؛ نو ډیره والا به بدنام شي او دا دپیرې دحرمت خلاف دي؛ نوددې له وجې ډیره خړیل نه دي پکار، بلکې دهمت نه به کار اخلي پخپله به ددې بدو کارونو نه دېچ کولو کوشش وکړل شي کوم چې دپیرې دحرمت خلاف دي او په کوموسره چې دپیرې والا بدنامیږي.

دې حضراتو اخر ولې فرض کړل چې موږ په ډیره پرېښودلوسره به بدعملونه نه پرېږدو؟ که ددوی په زړونو کې واقعي ددې اسلامي شعار عزت دی؛ نودعقل او دین تقاضا داده چې هغه ډیره پرېږدي او دا اراده وکړي چې ان شاء الله له دې وروسته به یوه کبیره گناه هم دهغوی څخه نه کيږي اودعا وکړي چې الله تعالی دې دوی ته ددې اسلامي شعار د عزت ساتلو توفیق ورکړي.

بهر حال ددې وهمي اندیښنې له وجې چې چیرته موږ په ډیره پرېښودو باندې ددې په عزت ساتلو کې کامیاب نه شو، ددې عظیم الشان اسلامي نښې نه محرومیدل په یوه طریقه هم صحیح نه دي، ځکه دټولو مسلمانانو له پاره لازمي ده چې اسلامي شعائر پخپله هم خپل کړي

او په معاشره کې ددې دژوندي کولو پوره کوشش وکړي چې دقيامت په ورځ دمسلمانانو په شکل او صورت کې ددوی حساب کتاب وي او هغوی درسول الله ﷺ دشفاعت او دالله تعالی درحمت قابل جوړشي.

(عن ابی هريرة رضي الله عنه ان رسول الله ﷺ قال: كل أمتي يدخلون الجنة الا من ابى، قالوا: ومن يابى؟ قال: من اطاعني دخل الجنة ومن عصاني فقد ابى). (صحيح بخاری ج: ۲، ص: ۱۰۸۱).

ترجمه: دحضرت ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي: زما د امت ټول خلک به جنت ته ځي، خو چې چا انکار وکړ، صحابه وو (رضي الله عنهم اجمعين) عرض وکړ چې: انکار څوک کوي؟ ويې فرمايل: چا چې زما اطاعت وکړ هغه به جنت کې داخلېږي او چا چې زما د حکم نافرمانی وکړه، هغه انکار کړي.

د پيرې خړيونکي دفتوا شرعي حيثيت

سوال: نن سبا په تي وي باندې ماډرن قسم موليان فتوا ورکوي، يعنې داسې مولوي چې هغه کلين شو (سفارېره خروي) او پينټ اوچوي په تي وي باندې راځي او د خلکو د مسئلو جوابونه ورکوي، سوال دادی چې د داسې خلکو په فتوا عمل کول جائز دي او که نه؟

جواب: پيره خړيونکی ښکاره فاسق دی ^(۱) او د فاسق خبر په دنياوي معاملاتو کې د اعتماد قابل نه دی، په ديني امورو کې به ولې وي؟ ^(۲)

له موټي نه کمه پيره ساتلو باطل استدلال جواب

سوال: ۱. په عام ډول د علماء کرامو په تحريرو کې مې وييلي دي چې اسلام د پيرې غټولو او د بریتونو کټ کولو حکم کړی دی او په اسلام کې چې کومه پيره منل کېږي؛ نو دهغې حد کم نه کم چې له يوموتي نه کم نه وي، ددې حد نه د کم مقدار پيره نه د سنت مطابق ده اونه په شريعت کې ددې څه حيثيت شته، ماته يوازې دا معلومول دي چې که چيرې اسلام د پيرې غټولو حکم ورکړی دی چې ضد دی د کمولو؛ نو حضرت ابن عمر رضي الله عنه د قبضي نه زياته پيره ولې کټ کړې

[۱] (قوله: وفاسق) وهو الخروج عن الاستقامة ولعل المراد به من يرتكب الكبائر، كشارب الخمر والزاني، وآكل الربا ونحو ذلك (ردالمحتار ج: ۱ ص: ۵۵۹ باب الإمامة)۔

[۲] قال القاضي ثناء الله: فلا يقبل شهادة الفاسق إجماعاً لأن العدالة شرط في الرواية حيث قال الله تعالى: إِنَّ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَاءً فَبَيِّنُوا، ففي الشهادة بالطريق الأولى (المظهر ج: ۱ ص: ۴۲۷) إتفقوا على أن الإعلان بكثرة يمنع الشهادة ولـى الصغائر إن كان معلناً بنوع فسق مستثنى يسميه الناس بذلك فاسقاً مطلقاً لا تقبل شهادته..... وعن أبي يوسف الفاسق إذا كان وجيهاً في الناس ذامروءة تقبل شهادته والأصح أن شهادته لا تقبل كذا في الكافي (عالمگیری ج: ۳ ص: ۴۶۶، كتاب الشهادات، الباب الرابع فيمن تقبل شهادته ومن لا يقبل)

وه؟ ايا غتول او وړول ديوبل په ضد کې دي؟

جواب: ۱. د پيرې غتولو حديث د حضرت عمر ابن عمر رضي الله عنهما نه روايت دی ^(۱) او هم له هغه نه د قبضي نه زياتې وړولو حکم روايت دی ^(۲)، چې ددې نه ثابتېږي چې د پيرې غتولو دوجوب حد قبضه ده، ددې نه زياته واجب ده.

سوال: ۲. د پاکستان نه يوديني عالم د پيرې متعلق ليکلي دي، دهغه خلاصه داده، چې د پيرې متعلق نبي صلی الله علیه و آله وسلم يو مقدار هم مقرر کړی نه و، يوازې دا هدايت يې فرمايلي و چې: پيره دې پرېښودل شي، البته په پيرې پرېښودلو کې د فاسقانود صفت نه پرهيزدې وکړل شي اودومره پيره دې پرېښودل شي چې په دې باندې په عام ډول د پيرې ساتلو اطلاق کېږي، په کتلو کې داسې هم نه ښکاري لکه چې له يو څو ورځونه يې پيره نه وې خړلې او کتلووالا دا دوکه ونه خوري؛ نو د شارع منشا پوره کېږي، ددې سره زه تاسوته ددې يوښتنې کولو درخواست کوم چې ددې پيرې پرېښودلو يعنې ددې په مقدار کې اختلاف دی او که نه؟ معلومه شوه چې دځينې خلکو په نزد پيره غتول يعنې دا په خپل حال باندې پرېښودل پوره سنت دي اودځينې خلکو په نزد د موتي برابر پيره پرېښودل مسنون دي او په خپل حال باندې پرېښودل مکروه دي اودځينې خلکو په نزد يو حدهم مقرر نه دی، بس چې کومه پيره په عامه معنا کې پيره وي هغه پرېښودل صحيح دي، وضاحت مطلوب دی.

جواب: ۲. د موتي برابر پيره پرېښودلو باندې خو اجماع ده، له دې نه کمول د چاپه نزد هم جائزه دي ^(۳)، البته له موتي نه په زياته پرېښودلو کې اختلاف دی، دځينو په نزد زياته کت کول مطلقاً ضروري او مباح دي، دځينو په نزد د حج او عمرې د حلق او قصر نه وروسته د قبضي نه زياته وړول مستحب دي، په عامو حالاتو کې مستحب نه دي، دځينو په نزد که د پيرې ويښته دومره غټ شي چې په نظر ښه نه راځي؛ نو دا کت کول ضروري دي، الغرض اختلاف چې هرڅه دی د قبضي نه په زياتې کې دی ^(۴).

^(۱) [عن ابن عمر رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: احفوا الشوارب واعفوا اللحى، وفي رواية: أنه أمر بإحفاء الشوارب وإعفاء اللحية (صحيح مسلم ج: ۱ ص: ۱۲۹، باب خصال الفطرة).]

^(۲) [محمد قال: أخبرنا أبو حنيفة عن أبي حنيفة عن ابن عمر رضي الله عنهما أنه كان يقبض على لحيته، ثم يقص ما تحت القبضة قال محمد: وبه نأخذ وهو قول أبي حنيفة (كتاب الآثار ص: ۱۹۸، باب حف الشعر من الوجه، طبع قديمي).]

^(۳) [وأما الأحذ منها وهي دون ذلك كما يفعله بعض المغاربة ومحنة الرجال فلم يبحه أحد، وأخذها كلها لعل يهودا هند و مجوس الأعاجم (فتاوى شامى ج: ۲ ص: ۴۱۸ طبع جديد، فتح القدير ج: ۲ ص: ۳۴۸، كتاب الصوم، باب ما يوجب القضاء والكفارة، طبع مصطفى حلي، مصر).]

^(۴) [و صرح في النهاية بوجوب قطع ما زاد على القبضة بالضم ومقتضاه الإثم .. [بقية په راروانه صفحه.

ددې عالم دين داويل چې حضورپاک ﷺ د ډيرې هيڅ حد مقرر کړې نه و فرمايلي، غلطه ده، ځکه چې حضورپاک ﷺ د ډيرې غټولو حکم فرمايلي دی، دکت کولو حکم يې نه دی فرمايلي^{۱۱}. د حضورپاک ﷺ اود صحابه کرامو رضی اللہ عنہم ډيرې به له قبضې نه زياتې وې، البته ځينو صحابه وو مثلاً: حضرت ابن عمر، حضرت عمرو حضرت ابوهريره رضی اللہ عنہم نه له قبضې نه زياتې وړولو عمل نقل شوی و او دترمذي په روايت کې، چې دا ضعيف هم گرځول شوی دی، د حضورپاک ﷺ نه د حج او عمرې په موقع باندې له قبضې نه زياتې وړولو نقل شوی دی^{۱۲}، پس د حضورپاک ﷺ اود صحابه کرامو د عملي بيان نه معلومېږي چې د ډيرې کم نه کم حد يوه قبضه ده، د يوې قبضې نه کم وړول جائز نه دي، ځکه که جائز و؛ نو حضورپاک ﷺ به کم نه کم په پوره عمر کې د جواز له پاره يوځل خوبه دا ضرور کړې وه او له يو صحابي نه به هم دا عمل ضرور نقل شوی و، پس د فاسقانودکومو وضع مخالفت حضورپاک ﷺ حکم فرمايلي هغه شکل وضع هم داده چې د قبضې نه دې کمه وړه کړل شي.

سوال: ۳: په مذهبي کتابونو کې او د علماوو کرامو په خطونو کې دا خبره موجوده ده چې له يوموتي نه کمې ته چاهم جائزه دي ويلي او په دې باندې اجماع ده، خو علامه عيني (رحمته الله عليه) عمده القاري (کتاب اللباس، باب تقليم الاظفار) کې د توفير اللحية حديث په شرح کولو دامام طبري (رحمته الله عليه) په حوالې سره فرمايي: در رسول الله ﷺ نه ددې خبرې دليل ثابت دی چې د ډيرې غټولو متعلق حديث عام نه دی، بلکې په دې کې تخصيص دی او د ډيرې په خپل حال باندې پريښودل ممنوع او ددې وړول واجب دي، البته په سلفو کې ددې مقدار او د حد په معامله کې اختلاف دی، ځينو ويلي چې ددې حد په اوږد والي کې زيات شي او په پلن والي کې هم دخورولو له وجې بده معلومېږي----- ځينې صحابه ددې خبرې قائل دي چې په اوږدوالي او پلن والي کې يې کمه کړې په شرط ددې چې وړه نه کړل شي، له دې نه وروسته فرمايي: ددې مطلب زما په نزد دادی چې د ډيرې وړول تر هغه حد پورې جائز دي چې هغه د عامو معناوونه خارج نه شي.

جواب: ۳: په کومو مذهبي کتابونو کې چې دا نقل شوي چې له يوې قبضې نه کمولو ته چاهم

... بقيه د ترمخ].. بترکه إلا أن يحمل الوجوب على الثبوت وفي الشرح: قوله: صرح في النهاية إلخ حيث قال وما وراء ذلك يجب قطعه هكذا عن رسول الله صلى الله عليه وسلم أنه كان يأخذ من اللحية من طولها وعرضها..... وسمعت من بعض أعمدة الموالى أن قول النهاية يجب بالحاء المهملة ولا بأس به فإذا زاد على قبضة شيء جزه كما في المنية، وهو سنة كما في المبتغى وفي المنجى والينابيع وغيرها لا بأس بأطراف اللحية إذا طالت ولا ينتف الشيب إلا على وجه التزين (شامي ج: ۲ ص: ۴۱۸، باب ما يفسد الصوم... إلخ)
^۱ عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إثمكوا الشوارب وأعفوا اللحى (بخارى ج: ۲ ص: ۸۷۵)
^۲ أن النبي صلى الله عليه وسلم كان يأخذ من لحيته من عرضها وطولها رواه الترمذي (مشكوة ج: ۲ ص: ۳۸۱)

غلط نه دي ويلي او دا په دې باندې اجماع ده، دانقل بالكل صحيح دی، دائمه فقهاوو چې کوم مذهبونه رائج دي، يادکومو اقوال چې په کتابونوکې نقل شوي دي، له هغو ټولونه همدا معلومېږي چې د پيرې قبضې نه کمول حرام دي.^(۱)

ترکومې پورې چې د علامه عيني (رحمته الله عليه) د عبارت تعلق دی، علامه عيني (رحمته الله عليه) دامام طبري (رحمته الله عليه) د کلام تلخیص کې دی او تاسو د علامه عيني (رحمته الله عليه) د عبارت خلاصه نقل کړه، بهر حال په دې کې دوه خبرې د توجه قابلې دي:

اول: دا چې ستاسو په نقل شوي عبارت کې کوم دوه قولونه نقل شوي دي، په هغو باندې ظاهري نظر اچولوسره دا شک کېږي (او همدا شک ستاسو د سوال منشا ده) چې لومړی فريق خو د پيرې حديوه قبضه مقرر وي او دزياتې دکت کولو حکم ورکوي او دويم فريق له قبضې نه کم هم دکت کولو اجازت ورکوي، «په شرط ددې چې ډيره وړه نه وي»، خود عبارت مطلب واضح غلط دی، څنگه چې مامخکې ويلي دي، په سلفوکې کې له هيچا هم د قبضې نه کم د پيرې وړولو اجازت نقل نه دی، علامه عيني (رحمته الله عليه) چې کوم اختلاف نقل کړی دی هغه په مافوق القبضه کې دی او ددې مطلب دادی چې ځينو سلفو خود صفا صفاکت کولو حد مقرر کړو، له موتي نه دې زياته کتې کړل شي، گویا دهغو حضراتو په نزد دې ډيره يوازې دموتي برابر پريښودل شي، زياته نه، ددې برعکس ځينې ددې تعيين نه کوي چې ډيره دې بس يوه قبضه پريښودل شي، هغوی له قبضې نه دزياتې پريښودلو قائل نه دي، البته د طول او عرض نه دمعمولی کت کولو اجازت ورکوي، په شرط ددې چې دا کت کول داسې ښکاره نه وي چې په هغه سره ډيره وړه په نظر راشي، دسلفو اختلاف هم د قبضې نه دزياتې کت کولو او په نه کت کولو کې دی، د قبضې نه کمه کې نه دی.

بله د توجه قابله خبره د علامه عيني (رحمته الله عليه) دا قول دی، دهغه ترجمه تاسو دانقل کړې ده چې ددې مطلب زما په نزد دادی چې د پيرې وړول تردې حده پورې جائز دي چې هغه د عرف عام نه خارج نه کړل شي کتل دادی چې دا (عرف الناس) چې داتاسوپه (عرف عام) سره تعبیر کړی دی چې په دې سره د کومو خلکو عرف مراد دی؟ ايا دداسې معاشرې عرف چې هغه د صحيح اسلامي معاشرې عکاسي کوي؟ ياد داسې معاشرې عرف په هغه باندې فسق او فجور او

[۱] ولا بأس إذا طالت لحيته أن يأخذ من أطرافها ولا بأس أن يقبض على لحيته فإن زاد على قبضة منها شيء جزه وإن كان ما زاد طويلاً تركه كذا في الملتقط والقص سنة فيها وهو أن يقبض الرجل لحيته فإن زاد منها على قبضة قطعه كذا ذكره محمد في كتاب الآثار عن أبي حنيفة وقال: به نأخذ، كذا في المحيط السرخسي (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۵۸) أيضاً: وعن النبي صلى الله عليه وسلم يحل الإغفاء على إغفائها عن أن يأخذ غالبها أو كلها كما هو فعل مجوس الأعاجم من حلق لحاهم (رد المختار ج: ۲ ص: ۴۱۸، كتاب الصوم، باب ما يفسد الصوم وما لا يفسده، طبع سعيد)

د نفس غلبه وي؟ غالباً د سوال ليكلو په وخت د جناب په ذهن کې د عرف عام همدا دويم صورت به وي، خو كه چيرې تاسو لېشان د توجه نه كاراخيستې واى؛ نو واضحه شوې به وه چې دلته د علامه عيني (رحمته الله عليه)، سلفو په مسلك كې خبرې كوي او د «سلف صالحين» لفظ عموماً د صحابه وو او تابعينو (رحمته الله عليهم) له پاره استعمالېږي^{۱۱}، ځكه په دې عبارت كې هم د دوى عرف عام مراد دى، هم د دوى عرف د صحيح اسلامي معاشري نمايندگي كوي او هم د دوى عرف په ډول د دليل او سند وړاندې كيدای شي، اوس وگورئ چې خبره څنگه شو؟ خبره داسې شوه چې د صحابه وو (رحمته الله عليهم) او د تابعينو (رحمته الله عليهم) په دور كې په عام ډول څومره چې د پيرې پريښودلو رواج و، له هغه نه كمول د سلفو د دې دويم جماعت په نزد جائز دي^{۱۲}، اوس زه پوښتنه كوم چې د صحابه وو (رحمته الله عليهم) او د تابعينو (رحمته الله عليهم) عرف عام خو بيل پاتې شو! ايا د يو صحابي يا تابعي نه هم له يو موتي نه كمه پيره ساتل ثابت دي؟ كه نه وي؛ نو د علامه عيني (رحمته الله عليه) له عبارت نه د يو موتي نه د كمې پيرې جواز څنگه راغى؟ په هر حال د علامه عيني (رحمته الله عليه) په عبارت كې نه خو له موتي نه كم كټ كول مراد دي او نه د خلكو د (عرف عام) نه د خرابې شوې معاشري عرف عام مراد دى.

د پيرې له يو موتي كيدو نه څه مراد دي؟

سوال: پيره يو موتي پورې پكار ده، يوه قبضه (يو موتي) له كوم ځاى نه شروع كيږي؟ ايا د شونډو د لاندې نه ياد زني لاندې نه قبضه اچول پكار دي، بيا كوم ځاى پورې چې د گوتو گيره راشي.

جواب: د زني د لاندې نه، يعنې ويښته له هر طرف نه يوه قبضه كيدل پكار دي.^{۱۳}

د غټو بریتونو حکم

سوال: د يو سړي بریت دومره غټ دي چې داوبو وغيره د څښلو په وخت باندې بریت په دې

^۱ [وقال الزيلعي: أو يظهر سب السلف يعني الصالحين منهم وهم الصحابة والتابعون (ردالمحتار ج: ۴ ص: ۲۳۷)]
^۲ [ولذا يحرم على الرجل قطع لحية أو تطويل اللحية إذا كانت بقدر المسنون وهو القبضة..... وأما الأخذ منها وهي دون ذلك كما يفعله بعض المغاربة ومخنة الرجال فلم يبحه أحد (شامى ج: ۶ ص: ۴۰۷، كتاب الحظر والإباحة، والدر المختار ج: ۲ ص: ۴۱۷، ۴۱۸، طبع سعيد، عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۵۸، كتاب الكراهية، الباب التاسع عشر).]

^۳ [وكان ابن عمر إذا حج أو اعتمر قبض على لحية فما فضل أخذه (صحيح بخارى ج: ۲ ص: ۸۷۵، باب تقليم الأظفار) قوله فما فضل..... ويجوز كسرها أى مازاد على القبضة أخذه بالقص ونحوه وروى مثل ذلك عن أبي هريرة وفعل عمر برجل وعن الحسن البصرى أنه يؤخذ من طولها وعرضها ما لم يفحش (صحيح بخارى ج: ۲ ص: ۸۷۵، باب تقليم الأظفار) أيضاً: وأخذ أطراف اللحية والستة فيها القبضة (شامى ج: ۶ ص: ۴۰۷).]

اوبو و غيره کي لگيري: نو د داسي بریتونو او د دې اوبه و غيره څه حکم دی؟
جواب: دومره غټ بریت پرینسودل شرعا گناه ده، په حدیث کي راځي:

(عن زید بن ارقم رضی الله عنه ان رسول الله ﷺ قال: من لم يأخذ من شاربہ فلیس منا). (مشکوٰۃ ص: ٣٨١). **ترجمه:** د حضور پاک ﷺ ارشاد مبارک دی چې کوم سړی بریت نه کموي هغه زموږ نه نه دی.

بیره د ټولو انبیاءو (عليهم السلام) سنت ده او د صحیح فطرت مطابق ده

سوال: ایا بیره پرینسودل ضروري دي؟ او ولې؟

جواب: په اسلام کي سپړوته د بيري پرینسودلو تاکیدي حکم دی؟ او دا په ډیرو وجو سره ضروري ده:

اول: حضور پاک ﷺ بیره پرینسودل په هغو عملونو کي شمیرلې ده کوم چې د ټولو انبیاء کرامو (عليهم السلام) سنت مبارک دي، د کوم شي پابندي چې حضرت آدم عليه السلام نه واخله تر حضور پاک ﷺ پورې دخدای ټولو نبیانو کړې وي، دیو مسلمان له پاره په هغه باندې تگ څومره ضروري کیدای شي هغه تاسو پخپله د دې اندازه کولی شئ.^{١١}

دویم: بیا حضور پاک ﷺ بیره غټول او د بریت کمولو ته فطرت فرمایلي دي^{١٢}، له دې نه معلومېږي چې بیره خریل د فطرت خلاف عمل دی، دیو مسلمان له پاره د صحیح فطرت خلاف عمل کول او د خلاف فطرت نه منع کول، چې څومره ضروري کیدای شي، هغه واضح دي.

درېم: دا چې حضور پاک ﷺ امت ته د دې تاکیدي حکم فرمایلي دی او د حضور پاک ﷺ د تاکیدي حکمونو ضروري کیدل ټولو ته معلوم دي.^{١٣}

^١ عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: الفطرة خمس أو خمس من الفطرة، منها قص الشارب وفي رواية: أعفوا اللحية قال النووي: ذكر جماعة من العلماء غير الخطابي قالوا ومعناه أنها من سنن الأنبياء صلوات الله وسلامه عليهم وقيل هي الدين (شرح الكامل للنووي بهامش مسلم ج: ١ ص: ١٢٨)، كتاب الطهارة، باب خصال الفطرة) وفي المرقاة: الفطرة أي فطرة الإسلام، خمس، قال القاضي وغيره فسرت الفطرة بالسنة القديمة التي اختارها الأنبياء واتفقت البشائر، وكأنها أمر جلي فطروا عليه، قال السيوطي وهذا أحسن ما قيل في تفسيرها وجمعه (مرقاة المفاتيح شرح مشكوة ج: ٤ ص: ٤٥٥ باب الرجل، طبع بمبئي).

^٢ عن عائشة قالت: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: عشر من الفطرة قص الشارب وإعفاء اللحية وفي رواية: أنه أمر بإحفاء الشوارب وإعفاء اللحية (مسلم ج: ١ ص: ١٢٩، كتاب الطهارة، باب خصال الفطرة) عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه أمر بإحفاء الشوارب وإعفاء اللحية (مسلم ج: ١ ص: ١٢٩).

څلورم دا چې حضور پاک ﷺ د دې په حکم فرمایلو سره د تاکید فرمایلی دی چې: «د مشرکانو مخالفت وکړئ» او په یو بل حدیث کې فرمایلي چې «د مجوسیانو مخالفت وکړئ» له دې نه معلومېږي چې د حضور پاک ﷺ په زمانه کې هم ډیره خریل دې دینه قومونو نښه وه او حضور پاک ﷺ خپل امت د دې گمراه قومونو خلاف فطرت تقلید نه منع کړی. ^{۱۲۱} په یو حدیث کې دي چې «یو قوم د بل قوم مشابعت وکړي، هغه به هم په هغوی کې شمیرل کیږي» ^{۱۲۲} د سیرت په کتابونو کې دا واقعه ذکر شوې ده چې د ایران د بادشاه سفیر د حضور پاک ﷺ په دربار کې حاضر شو، د هغوی ډیرې خریل شوې وې، حضور ﷺ چې د دوی شکلونه ولیدل؛ نو د نفرت کولو په اظهار سره یې وفرمایل: «دا څه شکل مو جوړ کړی دی؟» هغوی عرض وکړ چې: زموږ خدای (شاه ایران) د دې حکم راکړی دی، حضور پاک ﷺ وفرمایل: «خو زما رب ماته ډیرې پرېښودلو حکم راکړی دی، او حضور پاک ﷺ هغوی سره دخبرو کولو نه انکار وکړ» ^{۱۲۳}

پنځم: ډیره پرېښودل د انبیاء (عليهم السلام) سنت او صحیح انساني فطرت دی، ځکه دا دسړي مخ ښایست دی او ډیره خریل خو دسړي حسن او جمال په خاورو کې ملاول دي ^{۱۲۴}، شاید په دې باندې دا وویل شي چې نن سبا خو ډیره خریل د ښایست موجب گڼل کیږي، د دې

^۱ [قال النووی فی الکامل: فحصل خمس روايات: أعفوا، وأوفروا، وأرخوا، وأرجوا، ووقروا، ومعناها كلها تركها على حالها هذا هو الظاهر من الحديث الذي يقتضيه ألفاظه، وهو الذي قاله جماعة من أصحابنا وغيرهم من العلماء (شرح النووی علی مسلم ج: ۱ ص: ۱۲۹، کتاب الطهارة، باب خصال الفطرة)۔

^۲ [عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: خالفوا المشركين أوفروا اللّٰحي واحفوا الشوارب وفي رواية: جزوا الشوارب وأرخوا اللّٰحي خالفوا المجوس (بخاری ج: ۲ ص: ۸۷۵، مسلم ج: ۱ ص: ۱۲۹، کتاب الطهارة، باب خصال الفطرة) وفي المرقاة للقراري: خالفوا المشركين أى فإنهم يقصون اللّٰحي ويتركون الشوارب حتى تطويل كما فسره بقوله أوفروا، أى أكثروا اللّٰحي (مرقاة المفاتيح ج: ۴ ص: ۴۵۷، باب الترجل، طبع بمبئی)۔

^۳ [قال النبی صلى الله عليه وسلم: من تشبه بقوم فهو منهم (جامع الصغير ج: ۲ ص: ۸، طبع بیروت)۔
^۴ [فكره النظر إليهما، وقال: ويلكما! من أمركما بهذا! قال: أمرنا ربنا، يعنيان كسرى، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ولكن ربى أمرنى بإعفاء لحيى وقص شاربى (البداية والنهاية ج: ۴ ص: ۲۷۰، حياة الصحابة ج: ۱ ص: ۱۱۵)۔

^۵ [عن أبى هريرة عن النبی صلى الله عليه وسلم قال: الفطرة خمس أو خمس من الفطرة، منها قص الشارب وفي رواية: أعفوا اللّٰحي قال النووی: ذكر جماعة من العلماء غير الخطابي قالوا ومعناه أنها من سنن الأنبياء صلوات الله وسلامه عليهم وقيل هي الدين (شرح الکامل للنووی بهامش مسلم ج: ۱ ص: ۱۲۸، کتاب الطهارة، باب خصال الفطرة) وفي المرقاة: الفطرة أى فطرة الإسلام، خمس، قال القاضى وغيره فسرت الفطرة بالسنة القديمة التي اختارها الأنبياء واتفقت الشرائع، وكأنها أمر جلی فطروا عليه، قال السيوطى وهذا أحسن ما قيل في تفسيرها وجمعه (مرقاة المفاتيح شرح مشكوة ج: ۴ ص: ۴۵۵ باب الترجل، طبع بمبئی)۔

جواب دادی چې که په یوې معاشره کې خراب او ګنده رسم رواج شي او عام خلک محض تقلیدي په دې باندې عمل کوي اوددې دقباحث (خرابي) طرف ته نظر نه ځي، ګني ددې تجربه هر سړی کولی شي چې هغه ږیره خریلې مخ په شیشه کې وګوري اویا ږیره پرېږدي او شیشه وګوري، پخپله به دهغه وجدان فیصله وکړي چې په ږیره خریلو سره دهغه شکل خراب شوی وي.

سپړم: د تجربې والا خلکو وینا ده چې د سړیو د ږیرې وینسته او د بڼڅو د سروینسته دخولې فاضل رطوبتونه جذب کوي، هم دا وجه ده چې د چا ږیره ګڼه او ډکه وي، دهغه وورئ او غاښونه به مضبوط وي، په نسبت دهغه سړي دکوم چې ږیره رنګړی وي او همدا وجه ده چې په مغرب کې سړي ږیره صفا خروي او دهغوی بڼڅې د سروینسته کټ کوي ځکه هغوی د ووریو او غاښونو په ناروغیو کې په عام ډول مبتلادي. هغه د بڼه نه بڼه کریم (توته پیست) استعمالوي خود ګندګی مرض نه ختمیږي.

د ملک صدر ته یو وفد د ږیرې پرینودو دعوت ولې ورکړ؟

سوال: د «اقرآ» داسلامي صفحې په یو مضمون کې مې ولوستل چې د علماء کرامو یو وفد صدر پاکستان سره ملاو شو او دې وفد صدر پاکستان ته دیواسلامي شعار د ږیرې پرینودلو تلقین وکړ، په دې سلسله کې ډیر اشکالات په ذهن کې راځي، مهرباني وکړئ! جواب ضرور راکړئ!

سوال: ۱: ایا ږیره هم داسې اهمه اسلامي نښه ده چې ددې له پاره دومره مصارف په اوچتولو صدر سره ملاقات وکړل شي او هغه ته ددې دعوت ورکړل شي؟

سوال: ۲: ما اوریدلي دي چې ږیره پرینودل خو محض سنت دي، که دا پرېږدئ؛ نو ثواب به وشي او که نه یې پرېږدئ؛ نو هیڅ ګناه نه شته، ایا دا صحیح ده؟

سوال: ۳: د ذکر شویو معلوماتو مطابق ددې کار له پاره په زرګونو روپۍ خرچ کول اسرف نه دی؟

سوال: ۴: بیا دا هم ممکنه ده چې د ږیرې نه پرینودلو په صورت کې هغه هرچا سره هر ډول خبره کولی شي او دې سره به په مخاطب باندې اثر هم کیږي، خود ږیرې پرینودلو په صورت کې خوبه هغه پوخ د مذهبي فرقې سړی وي چې په دې سره به یقیناً دهغه خبرې به هغه مقام نه پاتې کیږي، ایا که په دې غرض یو سړی ږیره نه پرېږدي؛ نو د جناب په خیال کې هغه ته اجازت پکار دی؟ براه کرم! زما ددې سوالونو جواب راکړئ ماته اوزما په شان دنورو مسلمانانو خدشات لرې کړئ، ځکه که رښتیا دا هم داسې داسلام شعار دی؛ نو ددې نه د یو مسلمان محرومیدل نه دي پکار.

جواب: ۱: د ږیرې په اهم ترین اسلامي شعار کیدو کې شک نه شته، حضور پاک ﷺ دا د مسلمانانو امتیازي نشان ګرځولی دی، د حضرت پاک ﷺ ارشاد مبارک دی: (په خپل وضع

قطع کې د مشرکانو مخالفت وکړئ، ږيرې غنيې کړئ او بریتونه کټ کړئ، (بخاری)^[۱] که دفوج کمانډر انچيف يوه خاصه وردي (يوني فارم) دخپل فوج امتيازي نشان وگرځوي؛ نودفوج ديو سپاهي له پاره ددې دمخالفت گنجائش نه پاتې کيږي، اوس سوچ وکړئ چې کوم شی دامت نبي ﷺ دخپل امت امتيازي نښه گرځولې وي، دهغه مخالفت ديوامت له پاره کله روا کيدای شي؟ اوڅوک چې ددې خبرې پوهيدو باوجود دخپل نبي ﷺ مخالفت کوي هغه (دامتي) ويلو څه خوله لري؟ حضور پاک ﷺ ته ددې فعل (ږيرې خريلو) نه داسې نفرت و چې کله کسری د ايران دبادشاه سفيران دحضور پاک ﷺ په دربار کې حاضرشو؛ نودهغوی ږيرې خريل شوې او بریتونه يې غټ وو، حضور پاک ﷺ دهغوی شکل او صورت ته په کتلوکې دناخوښي اظهار وکړ او ډيره په ناخوښي لهجه کې يې وفرمايل: (تاسودې هلاک شئ، تاسوته دداسې مکروه شکل جوړولو چا ويلي دي؟ هغوی وويل چې: (موږ ته زموږ رب يعنې کسری حکم را کړی دی) حضور پاک ﷺ وفرمايل: (چې زما رب خوماته دږيرې غټولو او بریتونو کمولو حکم را کړی دی) (البدایه والنهایه ج: ۴ ص: ۲۶۹، حیاة الصحابه ج: ۱ ص: ۱۱۵).

ددې نه معلومه شوه چې ږيره خريل دمجوسيانو درب حکم دی او ږيره غټول دمحمد ﷺ درب حکم دی، غور وکړئ چيرته چې دمجوسيانو درب حکم يوطرف وي او بل طرف ته درسول الله ﷺ درب حکم وي، يومسلمان ته دچا حکم منل پکار دي؟

جواب: ۲: داتاسوته چاغلط ويلي دي چې ږيره پريښودل محض سنت او دثواب کار دی اودنه پريښودلو هيڅ گناه نه شته، دټول امت دعلماوو په نزد يوموتی ږيره غټول واجب دي، څنگه چې دوترو لمونځ واجب دی او ږيره خريل او ديو موتي نه کمول په اجماع سره حرام او گناه کبيره ده.^[۲]

جواب: ۳: دمسلमानانو يو مقتدر او داحترام لائق شخصيت ته (څنگه چې صدرپاکستان) ديو واجب حکم دعوت ورکول او په دې باندې خرچ کول قطعاً اسراف او فضول خرچي نه ده، دتبليغي جماعت سابق امام حضرت مولانا محمد يوسف دهلوي (رحمته الله عليه) په باره کې دا خبره اوريدلې ده چې يو سړي هغه ته عرض وکړ چې تاسودومره تاوانونه وچتوي امريکې ته جماعتونه ليرې، ايا دا اسراف نه ده؟ په جواب کې ورته هغه وفرمايل چې: (که زه دټولې دنيا خزانه خرچ کړم او امريکې والاوته دحضور پاک ﷺ په يوسنت زده کولوکې کامياب شم؛ نوزه به دا وگنم چې دا سودا گرانه نه ده) داسې که يو بنده خدايي جذبه ساتي چې زموږ داعلی مشرانوپه مخ باندې داسلام او سنت نور وي او هغه ددې له پاره په زرگونو نه په لکونو روپۍ

[۱] عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: خالفوا المشركين وقرؤا اللحي وأحفوا الشوارب (بخاری ج: ۲ ص: ۸۷۵، باب تعليم الأظفار).

[۲] حوالی باربار تیری شوی.

خرچ کوي؛ نو انشاء الله دهغه دا خرچ به د قیامت په ورځ «انفاق في سبيل الله» په مد کې شمارل کېږي، ان شاء الله! ان شاء الله!

جواب: ۴: ستاسو څلورم سوال خوبالکل فضول او احساس کمتری ښکاردی. کاش! تاسو چې که د حضرت عمر فاروق رضی الله عنه دا ارشاد مبارک یاد وي: «نحن قوم اعزنا الله بالاسلام» یعنې «موږ هغه قوم یو چې الله تعالی د اسلام په ذریعې عزت را کړی».

د مسلمانانو د ذلت او پسماندگي د ټولونه غټه وجه داده چې شیطان د دوی په غوږونو کې پوکی وهلی دی چې که تاسو د اسلام په فلانې مسئلې باندې عمل وکړ او فلانې مصلحت به فوت شي، په دې ترقي یافته درو کې به خلک تاته څه وايي؟ حالانکې د مسلمان عزت د اسلام په حکمونو باندې عمل کولو کې دی او د اسلام په حکمونو پرېښودلو کې دهغوی د ذلت او رسوايي راز پټ دی، په قرآن کریم کې دی: «عزت د الله تعالی له پاره دی او دهغه د رسول صلی الله علیه و آله وسلم له پاره او دایمان والاو له پاره، خو منافقان په دې خبرې باندې نه پوهیږي»^{۱۱} د مسلمانانو چې کوم حاکم دخدای او دهغه د رسول صلی الله علیه و آله وسلم پابندوي، غیر مسلم هم هغه ته په عزت او احترام سره گوري او هغه په پوره خود اعتمادی سره خبرې کولی شي، بیا غیبي تاید او د الله تعالی نصرت دهغه سره وي، ځینې غټ غټ عیسایان او سکان په اعلی ترین عهدو باندې لگیدلي او بیایې هم ډیره پرېښودې وي، چې دهغه ښه اثر پرېوځي.

بیرې ته حرام ویل څنګه دي؟

سوال: په یو اوسني اشاعت کې «مسلمانو کی امتیازې نشان» په عنوان سره دیوسائل ډیرې متعلق د سوالونو جوابونه ورکړل شوي وو، په دې سلسله کې څه سوالونه زما په ذهن کې دي، ددې سوالونو په جواب راکولو د شکريې موقع را کړی، بهتر به دا وي چې ددې جواب په اخبار کې را کړی ځکه چې کومو خلکو دا مضمون کتلی وي چې هغوی نور هم مطمئن شي. په قرآن کې په واضح ډول بیان شوي دي چې د حلال او حرم اختیار یوازې خدای ته دی، ددې نه پرته که چاهم یو حلال حرام یا حرام حلال کړل هغه په الله تعالی باندې دروغ وویل. (النحل: ۱۱۶، المائدة: ۸۷ وغیره) ددې تاید د نبی کریم صلی الله علیه و آله وسلم د ارشاد مبارک نه کیږي چې الله تعالی په خپل کتاب کې چې کوم شی حلال کړی هغه حلال دی او کوم یې چې حرام کړی هغه حرام دی، د کومو شیانو په باره کې یې سکوت فرمایلی هغه معاف دي، لهذا د الله تعالی دا فیاضی قبوله کړئ ځکه چې د الله تعالی نه هیره نه کیږي، بیا هغه د سورت مریم دایت تلاوت کړ:

ترجمه: او ستاسو رب هیرولو والا نه دی، د څه شي په حرام او حلال ګرځولو کې د امت د علماوو

[۱] لا اله الا الله، وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ (المنافقون: ۸)۔

چې کومه رويه وه دهغه مطابق امام شافعي (رحمته الله عليه) په «كتاب الام» کې دقاضي ابويوسف (رحمته الله عليه) نه روايت کوي:

«ما ډير اهل علم او مشايخ ليدلي دي چې هغوی فتوا ورکول نه خوښوي اودخه شي ته دحلال او حرام ويلو په ځای چې دالله تعالی په کتاب کې چې څه دي ددې په پرته تفسیر بيانولوباندې اکتفا کوي، ابن سائب (رحمته الله عليه) چې هغه ډير مشهور تابعي دی، وايي چې: له هغه خبرې نه ځان بچ کړی چې ستاسو حال دهغه سړي په شان شي چې هغه وايي چې الله تعالی فلانی شی حلال کړی دی، یا هغه ته خوښ دی او الله تعالی به دقيامت په ورځ وفرمايي: نه مادا حلال کړی و او نه ماته خوښ و، داسې ستاسو حال دی دهغه سړي په شان هم نه شي چې هغه وايي چې فلانی شی الله تعالی حرام کړی دی، خود قيامت په ورځ به الله تعالی وفرمايي: ته دروغ ژن يې، نه مادا حرام کړی و اونه مې ددې نه منع کړې وه، ابراهيم نخعي (رحمته الله عليه) چې هغه دکوفې مشهورو فقهاوو تابعينو نه دی، نقل شوي دي چې: که دهغه اصحاب فتوا ورکوي؛ نو (دامکروه ده) یا په دې کې هيڅ حرج نه شته الفاظ استعمالوي، ځکه چې په څه شي باندې دحرام او حلال حکم لگولو نه زيات غير ذمه دارنه خبره نوره څه کيدای شي؟ (بحواله اسلام مين حلال و حرام، يوسف القرضاوی)

دعلامه ابن تيميه (رحمته الله عليه) نه نقل شوي دي چې سلف صالحين دحرامو اطلاق په هغه شي باندې کوي چې دهغه حرمت په قطعي ډول ثابت وي، امام احمد بن حنبل (رحمته الله عليه) دسوالونو په جواب کې فرمايي: «زه دا مکروه گڼم، ښه يې نه گڼم، يادا خوښيدو والا نه دی». (بحواله ايضاً).

ذکر شويو دالله حکم، حديث او دفقهاوو له عمل نه واضحه کيږي چې هغوی به څه شی حرام یا حلال نه گرځولو ترکومې پورې به چې هغه واضح شوی نه وو، ځکه چې دحرام او حلال کولو اختيار يوازې او يوازې الله پاک ته دی، بيا څنگه دفقهاوو قول دڅه شي په حلال او حرام کې سند وي؟ هغه څه شي ته مکروه ويلی شي، ناجائز ويلی شي، دحلال او حرام فتوا خونه شي ورکولی؟ يوبل حديث دی حضرت جابر (رضي الله عنه) وايي: رسول الله ﷺ دگوتو څټلو او دلونښي صفا کولو حکم فرمايلی دی او فرمايلي: چې تاسوته پته نه شته چې په کومه گوته يانواله کې برکت دی؛ نوایا دډوډۍ خوړلو نه وروسته دگوتونه څټونکی او دلونښي نه صفا کونکی دحرامو مرتکب دی؟ ځکه چې دلته خوښکاره حکم دی، داسې قسمه نور حدیثونه هم وړاندې کيږي، خو په دې کې دچامتعلق دحرام فتوا نشي ورکولی، څنگه چې په شدت سره دپيرې ديوموتي په کميدو باندې لگول کيږي (حالانکې نه خدای او نه دخدای رسول ﷺ دا مقدار مقرر کړی دی).

جواب: دامت دعلماوو په نزد ديوموتي په مقدار برابر ډيره پريښودل واجب دي او خريل ياديوموتي نه کمه کټ کول حرام دي، شيخ ابن همام (رحمته الله عليه) فرمايلي:

«واما الاخذ منها وهي دون ذلك كما يفعله بعض البغاربة ومخذه الرجال فلم يبيحه احد».

ددې نه دوه کرښې مخکې دي: «يحمل الاعفأ على اعفائها من ان يأخذ ظالبها اوكلها كما هو فعل

المجوس الاعاجم من حلق لحاهم كما يشاهد في الهند... (فتح القدير ج: ۲ ص: ۷۷).

توجه: او د پيرې کټ کول چې هغه له يوموتي نه کمه وي، څنگه چې ځينې مغربي ملکونو او خلک او دهجر اگانويه شان سړي يې کوي، دا چاهم حلال او مباح نه دي ليکلي ---

----- او پوره پيره صفا کول د هندوستان ديهودانو او د عجمو دمجوسيانو کار دی. همدامضمون په شامي طبع جديد ج: ۲ ص: ۴۱۸، البحر الرائق ج: ۲ ص: ۳۰۲ او شيخ عبدالحق محدث دهلوي (رحمته الله) فارسي شرح مشکوة ج: ۱ ص: ۲۲۸ کې هم دی، دفعهاء امت په دې اجماع او د متفقه فيصلي نه وروسته دا گڼل څه مشکل نه دي چې د پيرې پرينسودلو حکم د کومې درجې دی؟ او د دې د کټ کولو او خړيلو ممانعت د کومې درجې پورې دی؟ پرته له شکه څه شي ته حرام وي لکه د پير احتياط نه کار اخيستل پکار دي، خو چې کوم شی په بالاجماع حرام وي هغه ته په جائز ويلو کې هم د څه کم احتياط ضرورت نه شته، يو حلال ته حرام ويل بده خبره ده؛ نو د اجماعي حرامو حلالولو کوشش هم څه بڼه خبره نه ده.

دا خو تاسو بيا لکل صحيح فرمايلي چې د حلال او حرام اختيار يوازې الله پاک ته دی، د الله تعالی حلال شوي شيان حرامول او حرامو ته د حلالولو حق چاته هم حاصل نه دی، ستاسو دا ارشاد هم په ځای دی چې سلف صالحين به په فتوا ورکولو کې د احتياط کولو او کول هم پکار دي اوستاسو دا وينا هم صحيح ده چې هر يو حکم د يوې درجې نه وي، حکم کله داستحباب په درجه کې هم وي، بلکې کله د جواز په درجه کې هم، لکه څنگه چې فرمايلي دي: "واذا حللتهم فاصطادوا" په دې ايت کریمه کې د بنکار کولو حکم محض د جواز په درجه کې دی^(۱) داسې د څه شي ممانعت کله د تحریم له پاره هم وي، کله د کراهت تحريمي په ډول، کله د کراهت تنزيهي په ډول او کله يوازې د ارشاد په ډول وي.^(۲)

ددې امر تعين کول چې کوم يو حکم د کومې درجې دی؟ او کوم يو ممانعت د کومې درجې دی؟ دا د امت د علماوو کار دی، زما او ستا کار نه دی او داسې خو د اجتهاد سره تعلق ساتي ځکه

^(۱) [واعلم ان صيغة الأمر حقيقة في الوجوب كقوله تعالى: أقيموا الصلوة، وقد تستعمل في معان كثيرة منها النذب كقوله تعالى: فكاتبوهم إن علمتم فيهم خيرا، والتاديب كقوله عليه السلام لابن عباس: كل مما يليك، وهو داخل في النذب وللإرشاد كقوله تعالى: واستشهدوا وللإباحة كقوله تعالى: كلوا مما رزقكم الله، وللإكرام كقوله تعالى: أدخلوها بسلام امنين... إلخ (تسهيل الوصول إلى علم الأصول ص: ۳۸، بحث الأمر).]

^(۲) [فذهب الجمهور إلى أن معناه الحقيقي هو التحريم كقوله تعالى: لا تقربوا الزنى، وتستعمل صيغة النهي في معان أخرى مجازاً منها الكراهة كقول عليه السلام: لا تصلوا في مبارك الإبل والدعا كقوله ربنا لا تزغ قلوبنا وللإرشاد كقوله تعالى: لا تسئلوا عن أشياء... إلخ (تسهيل الوصول إلى علم الأصول ص: ۶۰).]

په ځينو امورو کې د امت د علماوو په مينځ کې اختلاف هم پيدا کيږي چې يو امام يو شي ته جائز وايي؛ نوبل ناجائز، يو ورته واجب وايي؛ نو بل ورته سنت، خود پيري په مسئله کې د علماوو هيڅ اختلاف نه شته

بريت په قينچي سره وړول سنت او پتري سره صفا کول جائز دي

سوال: د پيري متعلق شرعي حکمونه څه دي؟ غالبا داسنت ده، اصل مسئله د پيري دنوعيت او د وضع قطع ده، په عامې مشاهدې کې خو رنگ په رنگ، مختلف قسمه پيري په نظر راځي، ځينې حضرات يې ډيره گڼه او بنايسته ساتي، ځينې يې يوازې په زنه ساتي او بني او گس طرف ته د مخ وينسته خروي، په عربي ملکونو کې ددې عام رواج دی، ځينې د پيري سره سره بریت هم پريږدي، ځينې په پتري سره بریت خروي، مهرباني به وي وضاحت وکړي چې د حنفي عقيدې په مطابق اصل احکامات څه دي؟ زه گڼم چې په دې باره به څه حدود او قيود وي اوباقی انفرادي اختيار ته به هم دخل وي که داسې وي؛ نو هغه څه حدود دي، چې د کومو پابندي لارمي ده؟ په زنه باندې او بني او گس طرف د مخ باندې څومره وينسته پکار دي؟ چې په سائز کې څومره اوږده وي؟ بریت ساتل، کټ کول يا په پتري سره خريل کومه يوه صحيح طريقه ده؟ ايا د څټ لاندې طرف وينسته صفا کول سهي دي، وضاحت وفرمايئ.

جواب: په حديث پاک کې د پيري غټولو او بریتونو صفا کولو حکم دی^[۱] په حنفي مذهب کې د پيري غټولو کم نه کم حد دادی چې ډيره به په موتي کې ونيسي کومه چې زیاته وي هغه کټ کولی شئ، ددې نه زیات کټ کول جائز نه دي، گویا ډيره کم نه کم یو موتی پکار ده.^[۲] د بریتونو حکم دادی چې په قينچي سره کم کټ کول سنت دي او په پتري سره صفا کول د ځينو په نزد صحيح دي او د ځينو په نزد مکروه دي او د شونډو برابر که بریت کټ کړل شي؛ نو بیا هم جائز دي.^[۳] بریت د سکانوپه شان غټول حرام دي او کمول يې ضروري دي^[۴]، د خريلو دوه صورتونه دي، يودا چې پوره بریت دې صفا کړل شي او دويمه خبره دا ده چې د شونډو سره دې دومره

[۱] عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم: إنكوا الشوارب وأعفوا اللحى (بخاری ج: ۲، ص: ۸۷۵).
[۲] والقص سنة فيها وهو أن يقبض الرجل لحيته فإن زاد منها على قبضته قطعه كذا ذكر محمد في كتاب الآثار عن أبي حنيفة، قال: وبه نأخذ، كذا في محيط السرخسي (عالمگیری ج: ۵، ص: ۳۵۸، كتاب الكراهية).
[۳] وياخذ من شاربه حتى يصير مثل الحاجب كذا في الضيائية (عالمگیری ج: ۵، ص: ۳۵۸، كتاب الكراهية).
[۴] من تشبه بقوم فهو منهم (مشکوٰۃ ج: ۲، ص: ۳۷۵، كتاب اللباس) وعن زيد بن أرقم أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من لم يأخذ من شاربه فليس منا (مشکوٰۃ ص: ۳۸۱، باب الترجل، الفصل الثاني).

وخريل شي چې دشونډو سرخي ظاهره شي.^{۱۱}

د ډيرې خريلو گناه په هر حال کې د انسان سره وي

سوال: دڅه خلکو خيال دی چې بې ډيرې سړی په جومات کې اذان نشي کولی اونه هغه امامت کولی شي اوڅه خلک ددې خبرې په حق کې نه دي، زيات کوشش کوم اولمونځ په جمع سره کوم، ځکه ما په رمضان کې چې کله موقع ملا وشوه اذانونه مي هم کړي، څلور ورځې مخکې ما په جومات کې اذان کولو: نوڅه خلکو زه ځکه اذان کولو نه منع کړم چې زما ډيره نه وه، اوس اهمه مسئله داده چې ايا څوک پرته د ډيرې نه اذان کولی شي اوکه نه؟ او زموږ په مذهب اسلام کې چې يومکمل دين دی په دې باره کې څه ويل شوي دي؟ او د ډيرې زموږ په مذهب کې څه اهميت دی؟ ايا ډيره په هر مسلمان باندې فرض ده؟ ايا ډيرې نه پرته يو عبادت هم نه قبلېږي؟ او ډيره څومره غټول پکار دي؟

جواب: ډيره پريښودل په هر مسلمان باندې واجب دي او ددې خريل او وړول (چې له يوموتي نه کمه وي) حرام دي.^{۱۲} اوداسې کولووالا فاسق او گنهگار دی، د فاسق اذان^{۱۳} او امامت مکروه تحريمي دی.^{۱۴} د ډيرې شرعي مقدار واجب يوموتي دی، پاتې شوه دا چې دهغه عبادت قبلېږي اوکه نه؟ ددې علم الله تعالی ته دی، خودومره خبره بالکل ظاهره ده چې کوم سړی د عين عبادت په حالت کې هم دالله تعالی نافرمانی کوي، دهغه دقبلولو توقع ساتل به څنگه وي؟ د ډيرې خريلو گناه داسې ده چې خوب، وينه او هر حال کې د انسان سره وي.

^۱ [عن ابن عباس قال: كان النبي صلى الله عليه وسلم يقص أو يأخذ من شاربِه وكان إبراهيم خليل الرحمن صلوة الرحمن عليه يفعلُه رواه الترمذی (مشکوٰة ج: ۲ ص: ۳۸۹) أيضًا: واختلف في المسنون في الشارب هل هو القص أو الحلق؟ والمذهب عند بعض المتأخرين من مشايخنا أنه القص قال في البدائع: وهو الصحيح وقال الطحاوي القص حسن والحلق أحسن وهو قول علماؤنا الثلاثة، فمر قال في الفتح: وتفسير القص أن ينقص حتى ينتقص عن الإطار وهو بكسر الهمزة: ملتقى الجلدة واللحم من الشفة، وكلام صاحب الهداية على أن يحاذيه (ردالمحتار ج: ۲ ص: ۵۵۰) أيضًا: حلق الشارب بدعة وقيل سنة وفي الشرح: قوله وقيل سنة مشى عليه في الملتقى وعبارة المجتبى بعد ما رمز للطحاوي حلقه سنة ونسبه إلى أبي حنيفة وصاحبيه والقص من حتى يوازى الحرف الأعلى من الشفة العليا سنة بالإجماع (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۴۰۷)۔

^۲ [قوله وهو أى القدر المسنون في اللحية،، القبضة،، قال في النهاية وما وراء ذلك يجب قطعه وأما الأخذ منها وهى دون ذلك كما يفعلُه بعض المغاربة ومحنة الرجال فلم يبحه أحد (فتح القدير ج: ۲ ص: ۲۲۰)۔

^۳ [ويكره اذان الجنب وإقامته وإقامة المحدث لا أذانه على المذهب وأذان امرأة وخنثى وفاسق ولو عالمًا (الدر المختار ج: ۱ ص: ۳۹۲، باب الأذان، طبع ايچ ايم سعيد)۔

^۴ [وأما الفاسق فقد عللوا كراهة تقديمه بأنه لا يهتم لأمر دينه، وبأن في تقديمه للإمامة تعظيمه وقد وجب عليهم إهانة شرعًا (فتاوى شامى ج: ۱ ص: ۵۶۰، باب الإمامة، طبع ايچ ايم سعيد)۔

واده کول زیات اهم دي که بیره پریښودل

سوال: زه یو ناواده کړی ځوان یم، اوس زما دواډه پروگرام تیارېږي، په دوو ځایونو کې یوازې د ډیرې پریښودلو له وجې انکار وشو او په دریم ځل همدا شرط کیښودل شو، داسې زما له پاره یوه سختې پیدا شوه، ځکه چې دمجرد په حیثیت سره زه همیشه ژوندنه شم تیرولی او دگناه ارتکاب ممکن دی، جناب ته گزارش دی چې په ډیره او واده کولو کې په اسلام کې دکو یو فضیلت دی؟ په دواړو کې کوم یو عمل زیات اهم وگنل کیږي؟ ستاسو په ډیره مهرباني وي په دې سلسله کې زما حوصله افزایي وکړئ او ماته مفیده مشوره راکړئ اوزماد موږو پلار مشوره داده چې دواډه کولو نه وروسته تاسو ډیره بیا پریښودلئ شئ، خو واده په نن سبا درو کې ناممکن خونه ده خومشکل ده، ځکه چې دواډه تعلق د عمر سره دی.

جواب: ډیرې او واده اهمیت په خپل ځای دی، ډیره دتولو انبیاء کرامو (علیهم السلام) متفقہ سنت، دسړي فطرت او اسلام شعار دی، حضور پاک ﷺ ډیرې پریښودلو باربار حکم فرمایلی^(۱) او ددې په صفا کولو یې د غیظ او غضب اظهار فرمایلی دی، همدا وجه ده چې ډیره پریښودل بالاتفاق واجب دي او خریل یا دیوموتې نه دکمیدو په صورت کې کټ کول بالاتفاق حرام او گناه کبیره ده^(۲) کوم خلک چې ډیرې ته دنفرت په نظر سره په کتلو د واده له پاره ډیرې صفا کولو شرط لگوي او د یو سنت نبوي ﷺ داسلام دشعار توهین کولو له وجې دایمان نه خارج دی، تاسو ته دواډه له پاره ډیرې صفا کولو فکر نه دی پکار، بلکې هغو خلکو ته دایمان دتجدید فکر کول پکار دي^(۳).

^۱ [عن ابن عمر عن النبی صلی الله علیه وسلم أنه أمر بإحفاء الشوارب وإعفاء اللحية، وفي رواية: عشر من الفطرة قصر الشارب وإعفاء اللحية... إلخ قال النووي: ومعناه أنها من سنن الأنبياء صلوات الله وسلامه عليهم وقيل هي الدين شرح الكامل للنووي بهامش مسلم ج: ۱ ص: ۱۲۸، ۱۲۹]۔

^۲ [وأما الأخذ منها وهي دون ذلك كما يفعله بعض المغاربة ومحنة الرجال فلم يبحه أحد وأخذ كلها فعل يهودا هند ومجوس الأعاجم (الدر المختار ج: ۲ ص ۱۸، باب ما يفسد الصوم وما لا يفسده فتح القدير ج: ۲ ص: ۲۷۰)۔

^۳ [من استخف بالقرآن أو بالمسجد أو بنحوه مما يعظم في الشرع كفر (شرح فقه أكبر ص: ۱۶۷، فصل في القراءة والصلاة، طبع قديمي) وفي الشرح الوهبانية للشرع بلالي: ما يكون كفرًا اتفاقًا يبطل العمل والنكاح وما فيه خلاف يؤمر بالاستغفار والتوبة وتجديد النكاح (رد المحتار ج: ۴ ص: ۲۴۷، باب المرتد، طبع سعيد گراحي)۔

د نایي له پاره بیره خریل او غیر شرعي ویښته جوړول

سوال: زه پنځه وخته لمونځ کوم. یوه ورځ مې د مسلمانانو لاسونځ وکړ او ویده شوم، په خوب کې وینم چې څوک ماته وایي چې ظالمه! ته به د قیامت په ورځ خدای ته څه جواب ورکوي؟ چې ته دخوږ نبي ﷺ سنت پرې کوي (بیره خړیې) زه ځکه ننونوکار کوم، تاسو مهرباني وفرمایی جواب راکړئ چې زه څه وکړم؟ ایا دا کار پرېږدم؟

جواب: ستاسو خوب ډیر مبارک دی. بیره خریل حرام دي^۱، د حرامه پیښه اختیارول دیو مسلمان دشان سره نه ښایي، تاسو د ویښتو وړولو کار ضرر کوي، خود ډیرې خریلواو غیر شرعي ویښتانو جوړولو نه انکار کوي.

ایا ډیرې پورې خدا کونکي مرتد دی حاکم سکه بیره سنت ده؟

سوال: (۱۹ دسمبر ۱۹۸۲ء) په (جنگ) ورځپاڼه کې تاسو په خپل ستاسو مسائل اودهغو حل کې د محترم سید امتیاز علي صاحب دیو سوال جواب ورکړی دی. ډیرې والاو پورې د خدا کولو په باره کې کړی و، ستاسو په جواب سره داسې واضع شوی چې ډیرې پورې خدا کولو والا مرتد دی او د اسلام نه خارجيږي او ډیره پرېښودل سېده او د ډیرې پورې خدا کولو والا یا انکار کولو والا د اسلام نه خارج یا مرتد نه وي، خو گناهگار وي او فرضو انکار کولو والا مرتد او د اسلام نه خارجيږي ددې نه زما منشا هرگز نه وه چې ډیرې دې انکار یا دې ورپورې خدا وکړل شي (نعوذ بالله) دا سخت دگناه کار دي، بلکې مقصود مې ددې چې د شریعت په رڼاکې دې صحیح فتوا جاري کړل شي.

جواب: ډیره پرېښودل یوازې سنت نه، بلکې واجب دي او ددې خریل او وړول حرام او گناه کبیره ده^۲ د حضور پاک ﷺ په څه خبره باندې عمل نه کول گناه ده، خود دین دڅه خبرې یا د حضور پاک ﷺ دیو سنت پورې خدا کول یوازې گناه نه، بلکې کفر او ارتداد دی او په دې سره سړی واقعي د اسلام د داترې نه بهر وځي^۳، ځکه چې د حضور پاک ﷺ دیو سنت پورې

^۱ [والأخذ منها وهي دون ذلك كما يفعله بعض المغاربة ومحنة الرجال فلم يجه أحد فتح القدير ج: ۲ ص: ۲۸۰، الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۱۸، باب ما يفسد الصوم وما لا يفسده].

^۲ [وأخذ أطراف اللحية والسنة فيها القبضة..... يحرم على الرجل قطع لحية (الدر المختار ج: ۱ ص: ۴۰۷) وأما الأخذ منها وهي دون ذلك كما يفعله بعض المغاربة ومحنة الرجال فلم يجه أحد، وأخذ كلها فعل يهود الهند ومجوس الأعاجم (الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۱۸، باب ما يفسد الصوم وما لا يفسده).]

^۳ [قال إن الهمام: وقد كفر الخنفية من واطب على ترك السنة إستخفافاً بها بسبب أنها فعلها النبي صلى الله عليه وسلم زياده أو إستباحها... إلخ (شرح فقه الأكبر ص: ۱۵۲) أيضاً: من... [بقية به راوانه صفحه].

خدا کول يا دا بدگنل اود نفرت به نظر سره ورته کتل په اصل کې د حضور پاک ﷺ توهين اوبې عزتي او د حضور پاک ﷺ پورې خدا کول دي. ايا څوک -- نعوذ بالله! د حضور پاک ﷺ بې عزتي کولو او د حضور پاک ﷺ پرې خدا کولو نه وروسته هم مسلمان پاتې کيدای شي؟ ايا د کوم سړي په زړه کې چې د ماشو د وزر برابر ايمان هم وي هغه د حضور پاک ﷺ يو مبارک سنت پورې د خدا کولو جرا.؟ ايا شي؟ او که څوک بدبخته ددې جرات هم وکړي: نو دهغه ايمان بېقي پاتې کيدای شي؟ چيرې هم نه! چيرې هم نه! ايمان خو دمنلو او تسليمولو نرم دی. سره بې د حضور پاک ﷺ ديو وړوکي نه دوړوکي سنت پورې هم خدا وکړي ياد. ته د نفرت په نظر سره وگوري، ايا هغه دايمان او تسليم مظاهره وکړه يا د شيطان په شان د کبر، نجاست او دکفر او عناد.....؟ دا نکته د قرآن کریم، احاديثونه او دامت د علماوو ارشادانو له اکل واضح ده چې ديو سنت پورې خدا کولو والا مسلمان نه دی، کافر او مرتد دی. ناب چې څه فرمايلي چې د سنت پورې خدا کولو سره سړی يوازې گناهگار هيږي او د فرضو پورې خدا کولو سره کافر او مرتد کيږي، دا اصول صحيح نه دي، صحيح دادي چې ددې خبرې پورې خدا کول کفر او ارتداد دی.^(۱)

بیره د مسلمانانو د تشخص اظهار دی

سوال: د جمعې په اشاعت کې مې يو مضمون له نظره تیر شو، مضمون نگار په خپل دې مضمون کې نه يوازې د ويرې زياتې انتهاپسندې مظاهره کولو سره په نظر راته، بلکه هغه د يوې داسې الزام تراشۍ مرتکب شوی دی چې دهغه تصور هم يو مسلمان نشي کولی، مضمون نگار په خپل دې مضمون کې دا ليکلي دي چې: «الله تعالی انسان دسړي او ښځې دجوړې نه پيدا کړی دی، ددواړو په نفسياتو، جذباتو او مخونو کې يې ښکاره فرق ايښی دی، دسړي په مخ باندې يې د ښځې دمخ په مقابل کې د سړي دوجاهت له پاره بیره پيدا کړه، بلکه بنياسته يې پرې خوره کړې ده، خوافسوس چې نن دايمان دعوه کونکو دالله تعالی ددې بهرین تخليق نه انکار کړی، بلکه ددښمني سره يې، دا انساني فطرت رد کړی دی، دا يې

...بقیه د ترمخ].. استخف بالقرآن أو بالمسجد أو بنحوه أو مما يعظم في الشرع كفر (شرح فقه الأكبر ص: ۱۶۷) أيضًا: من استخف بالقرآن أو بالمسجد أو بنحوه مما يعظم في الشرع كفر (شرح فقه الأكبر فصل في القراءة والصلاة).

[قال في المسيرة.....كفر الحنفية بالفاظ كثيرة..... أو إستباحها كمن إستقيح من آخر جعل بعض العمامة تحت حلقه أو إحفا شاربہ ... إلخ (المسيرة مع المسامرة ص: ۳۲۷) أيضًا: من استخف بالقرآن أو بالمسجد أو بنحوه مما يعظم في الشرع، كفر (شرح فقه الأكبر فصل في القراءة والصلاة).

د خپل مخ نه لرې غورځولې ده. دا خبر هم علومه ده چې الله تعالى يوشی هم بې کاره پيدا کړې نه دی، بس يوشی يې بې کاره پيدا کړی دی هغه دسړي په مخ باندې ږيره ده (معاذ الله) زه گڼم چې د دنیا يو مسلمان هم په دې خبره باندې ايمان نه ساتي چې الله تعالى ږيره بې کاره پيدا کړې ده، دا د ډاکټر صاحب الزام تراشي ده چې هغه دا په ټولو انسانانو باندې کوي، ددې نه په مخکې ټلو موصوف په صحيح مسلم اود مشکوٰۃ احاديث بيانولو نه وروسته د حضرت ابن عباس رضي الله عنه نه يو روايت هم بيان کړی دی چې: (الله رسول ﷺ فرمايلي چې: په هغوسړيو دې لعنت وي څوک چې د بنځومشابهت کوي او په هغوبنځودې لعنت وي کومې چې دسړيو مشابهت کوي، ددې نه وروسته هغه ليکلي چې د ږيرې نه پرېښودونکو د عيسايانو دمخ سره محبت، دهندوانو دمخونوسره محبت، سړي وي او د بنځو په شان مخ سره محبت او د الله در رسول ﷺ دمخ مبارک نه نفرت (معاذ الله)، د ټولواښياوو (عليهم السلام) د مخونو نه نفرت، د صحابه کرامو رضي الله عنهم د مخونو نه نفرت (معاذ الله) دادی ايمان، داده در رسول الله ﷺ اطاعت او فرمانبرداری، په ذکرشوي خط کې مضمون نگار داسې يوه خبره کړې ده، يوداسې الزام يې لگولی دی چې دهغه تصور يوداسې مسلمان سره هم نه شي کيدلی چې هغه يوازې دنوم مسلمان وي او هغه ترننه پورې يو عمل هم د مسلمانانو په شان نه وي کړی، بيا هم دهغه په زړه کې د نبی پاک ﷺ مخ مبارک سره او د صحابه کرامو رضي الله عنهم دمخ مبارک دومره زيات محبت دی چې دهغه تصور هم شايد نه شي کولی، يو مسلمان په خپل زړه کې دانبياء (عليهم السلام) او د صحابه کرامو رضي الله عنهم نه د نفرت تصور خوپه ذهن کې چيرې راوستلی نه شي، تاريخ دداسې مثالونونه ډک دی چې در رسول الله ﷺ په نوم باندې ځان قربانونکي، د صحابه کرامو رضي الله عنهم په محبت کې خپل سرپورې قرباني والا عام مسلمانان وو، په اخر کې، زه مضمون نگار صاحب ته درخواست کوم چې د خدای له پاره داخرت سوال جواب ځان ته مخکې کيږده او په عامو مسلمانانو باندې ددې خبرې الزام مه لگوه چې دهغه تصور هم هغوی نه شي کولی، زموږ په معاشره کې چې زه وایم چې نوي (۹۰) فيصد غير اسلامي معاشره ده، بې شميره سنتونه يې پرېښي دي، خوپه دې سنتونو باندې د عمل نه کولو مطلب دا نه دی چې (معاذ الله) عام مسلمان دا گناه د نبی کریم ﷺ سره د نفرت يا د صحابه کرامو رضي الله عنهم سره د نفرت په بنياد باندی کوي. بلکې دا گناه هغه يقينا د گناه د احساس ساتلوسره د معاشرې د خرابي له وجې کوي، بلکې زه خوبه دا ووايم چې دا گناه دهغه نه د کم عقلي له وجې کيږي، دنورو گناهونو اخته کيدو دا مطلب نه دی چې د نبی کریم ﷺ يا د صحابه کرامو رضي الله عنهم نه نفرت کوي؛ نو د ږيرې نه پرېښودلو دا مطلب له کوم ځای نه دی چې دا (معاذ الله) نبی کریم ﷺ يا د صحابه کرامو رضي الله عنهم نه نفرت دی؟ د خدای له پاره! دداسې ليکلو نه منع شی چې په هغه کې د الزام لگولو نه سوا هيڅ نه وي، دداسې الفاظ استعمالولو نه پرهيز وکړئ چې په هغه سره خلک د نبی کریم ﷺ او د صحابه کرامو رضي الله عنهم نه د بې عزتي مطلب واخلي، د همداسې ليکلو نه خلک فايده اوچتوي

او دالزام لگولو سلسله شروع کيږي

جواب: ستاسودا وينا صحيح ده چې د گناهگار نه گناهگار مسلمان هم د الله تعالى سره، د نبي کریم ﷺ سره او صحابه کرامو رضی الله عنہم سره محبت لري، خو محبت په زړه کې پټه شی دی اود دې اظهار دانسان په حرکاتو سره کيږي. کله چې خلکو ته معلومه شوه چې ډیره د نبي کریم ﷺ سنت ده، حضور پاک ﷺ د دې دغټولو حکم فرمایلی دی او د دې په خریلو باندې تردې پورې دغوسې او غضب اظهار فرمایلی دی چې داسې خلکو ته یې د مجلس نه د پاڅېدو حکم وفرمایلو او دا چې زه تاسو سره خبرې نه کوم. (تاریخ ابن کثیر (رضی الله عنه) ج: ۴، ص: ۲۶۹) ^{۱۱} له دې وجې د امت ټولو علماوو ډیره خریل حرام او کبیره گناه گرځولې ده ^{۱۲} کوم مسلمان چې د حضور پاک ﷺ د دې تاکیدي حکم خلاف د نصاراوو او مجوسیانو مشابعت کوي، دهغه په باره کې څه رایه قائمه شي؟ ډیره خریل د بنځوسره مشابعت دی او د بنځو مشابعت کولو والا باندې الله تعالى لعنت فرمایلی دی ^{۱۳}، ایا یو مسلمان چې دهغه رسول الله ﷺ سره ریښتوني مینه وي، هغه به دا ملعون کار وکړي؟ داخو تاسو صحیح فرمایلي چې ځینې مسلمان په غیر شعوري ډول د معاشرې د خرابي له وجې په دې گناه کې اخته شوي دي، خو ډیر خلک داسې دي چې هغه د پیرې نه نفرت کوي، پیرې پورې خندا کوي او داوایي چې: «ډیره وخریه، گني انجیلی نه درکوو، او ډیر مورویلار خپل ځوانان بچي په دې گناه باندې مجبوروي، ایا د دوی په باره کې هم دا وویل شي چې د دوی حضور پاک ﷺ سره محبت دی؟ زه د دوی په زړه کې د پټې محبت انکار نه کوم، خود دوی طرز عمل د محبت مخالفت کوي، بلکې د حضور پاک ﷺ سره ضد او د عناد مظاهره کوي، الله تعالى دې موږ ټولو ته د حضور پاک ﷺ ریښتوني محبت نصیب وفرمایي.

ایا د پیرې خړیونکي عبادت قبليري؟

سوال: څوک چې ډیره نه پرېږدي یا د سنت خلاف ډیره پرېږدي، ایا دهغوی عملونه قبليري او که نه؟

جواب: دا خو به قبلونکي ته معلومه وي، خو چې کوم سړی د عبادت په موقع باندې هم د الله

[۱] ودخلا علی رسول الله صلی الله علیه وسلم وقد حلقا لحاهم وأغفياشوارهما فکره النظر لیهما وقال ویلکما من أمرکما بهذا؟ قالأ أمرنا ربنا، یعنیان کسری، فقال رسول الله علیه وسلم: ولكن ربی أمرنی بإعفاء لحتی وقص شاربی، ثم قال: (إرجعا حتّی تأتیا غدا) (البداية والنهاية ج: ۴ ص: ۲۷۰، طبع دارالمعرفة بیروت) [۲] [حواله سابقه].

[۳] [عن ابن عباس قال: لعن النبی صلی الله علیه وسلم المتشبهین من الرجال بالنساء والمتشبهات من النساء بالرجال] (بخاری ج: ۲ ص: ۸۷۴، باب المتشبهین بالنساء والمتشبهات بالرجال).

تعالی دنافرماني علامې سره ولاړ وي، هغه ته نه په دې باندې ملامتياوي، نه هغه ددې نه توبه کوي، دهغه عبادت قبلول پکار دي اوکه نه؟ ددې فتوا د خپل خدای درکړي عقل نه وکړی! مثلاً کوم سړی چې دحج په دوران کې هم ددې گناه نه توبه ونه باسي اونه دحج نه وروسته ددې نه منع شي، څه خیال مودی چې دهغه حج به، حج مبرور وي؟ اودحج مبرور دهغه حج نوم دی چې دخدای تعالی دنافرماني نه پاک وي.^{۱۱}

❖ جسماني وضع قطع ❖

.....

انساني وضع قطع او اسلامي تعليم

سوال: داسلام په افابي نظام حیات (دژوندقانون) کې دانسان له پاره دوضع قطع، ډیزاین، لباس اوداسې نورو... باره کې څه اصول، قواعد او ضوابط وضع شوي دي؟ یادا چې په ظاهري شکل او شباهت د اصولو او ضوابطو بندشونونه ازاد کړي دي، نن د موجوده مسلمان نه خوږو عام مسلمان په دې ضمن کې څه نتيجې ته درسيږو نه قاصر دی، دعلامه اقبال په شان فلسفي او علم والاد مسلمان ظاهري حالت کتلو سره فرمایلي و:

وضع مین تم هو نصاری، تو تمدن مین هندو

یه مسلمان هین جنهین دیکه کي شرمائین یهود

دا هم ضرور وضاحت کړی چې پتلون او ټائي د غیرمسلمو دښو نه دي اوکه نه؟ اوڅوک چې په دې عامل وي، هغه خلک د غیرمسلمو د تقلید په وعید کې به راځي اوکه نه؟

جواب: دوضع قطع په باره کې دا اصول مقرر شوي دي چې دالله تعالی د مقبولو بندگانو وضع قطع دې اختیار کړل شي اود فاسقو، بدکارو او کافرانو دوضع قطع نه دې اجتناب وشي، دا په شکل او صورت کې هم، د لباس په تراش خراش کې هم، په نشست او برخاست کې هم، خوراک څښاک کې هم، په ملاقات اوراشه درشه کې هم.^{۱۲}

[۱] عن أبي هريرة قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من حجَّ لله ولم يرفث ولم يفسق، رجع كيوم ولدته أمته، وفي رواية: قالت: يا رسول الله! ترى الجهاد أفضل العمل أفلاً نجاهد؟ قال: لا لكن أفضل الجهاد حجٌّ مبرور (بخاری ج: ۱ ص: ۲۰۶). أيضاً: أن الحج المبرور على ما نقله العسقلاني عن ابن خالو به المقبول وهو كماترى أمره مجهول وقال غيره هو الذى لا يخالطه شيء من المعاصي ورجحه النووي وهذا هو الأقرب وإلا قواعد الفقه أنسب وقيل الذى لا رياء فيه ولا سمعة ولا رفث ولا فسوق وهذا داخل فيما قبله وقيل الذى لا معصية بعده... إلخ (إرشاد السارى ص: ۲۲۲ طبع دار الفكر بيروت).

[۲] وعنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من تشبه بقوم فهو منهم،... [بقية په راروانه صفحه.

پاني او کالر په اصل کې د عيسايانو مذهبي شعار و. اوس په ښکاره ډول د يو خاص قوم خصوصيت نه دی پاتې شوی، خودخپل اصل په لحاظ سره مکروه ده او پتلون شرت هم ددې خلکو شعار دی. ددې دا اختيارولو والا په حق کې د حديث د وعيد انديښنه ده، والله اعلم^(۱)

د ښځې وړيځې جوړول شرعا څنګه دي؟

سوال: زما يوه ملګرې دا وايي چې وړيځې جوړول د ګناه خبره نه ده، ځکه چې د وړو کي بچي ويښته په وړو سره مړلوباندې لرې کيږي؛ نو د غټيدونه وروسته د وړيځو ويښته ليرې کول غلطه خبره خونه ده.

جواب: په حديث شريف کې خوپه داسې ښځوباندې لعنت راغلی دی، بيا به دا ګناه ولې نه وي؟ "عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: لعن النبي ﷺ الواصلة والمستوصلة والواشيه والمستوشيه". (صحيح بخاری ج: ۲، ص: ۸۷۹).

ترجمه: حضرت ابن عمر رضي الله عنهما فرمايي چې: نبي اکرم ﷺ لعنت فرمايلي دی په ويښتو جوړونکې باندې او جوړولو والا باندې او په خال وهونکې او خال وهلو والا باندې.

د ښځو د فيشن له پاره ويښته او وړيځې کټ کول

سوال: ايا په شريعت کې جائز دي چې ښځې دې خپلې وړيځې جوړې کړي او نورو ته دې وښيي او اصلي وړيځې وڅروي په رانجو يا څه ذيو بل تورشي سره دې نقلي جوړې کړي او څه کم يازيات ويښته پريږدي؟ نن سبا په ټول ملک کې کم نه کم زما د خيال مطابق (۷۵) فيصده تعليم يافته ښځې ويښته کټ کړې ګرځي او ددوی په سرونو باندې لويټي هم نه وي. که د چاسره لويټه وي هم؛ نو په غاړه کې يې درسې په څير اچولې وي او که دوی ته ووايي چې دا په اسلام کې جائز نه دي؛ نو جواب ملا ويږي چې اوس د ترقۍ دور دی، په دې کې هر څه جائز دي او بيا سړي هم ويښته کټ کوي او موږ د سړيو سره اوږه په اوږه څو او مغربي خلک هم ويښته کټ کوي، چې هغوی زموږ نه زياته ترقي کړې ده.

جواب: ددې مسئلې حل واضح دی چې داسې ښځو ته نه د خدای او نه د رسول ﷺ ضرورت شته، نه د دين اسلام، دوی ته د «ترقي» ضرورت دی، خوله مرګ نه وروسته به ددې حقيقت

...بقیه د ترمخ... ای من شبه نفسه بالكفار مثلاً في اللباس وغيره أو بالفساق أو الفجار أو بأهل التصوف والصلحاء الأبرار فهو منهم أي في الإثم والخير... إلخ (مرقاة شرح مشکوة ج: ۴ ص: ۴۳۱، کتاب اللباس، الفصل الثاني، طبع بمبئی).

۱. فاما ممنوعون من التشبه بالكفرة وأهل البدعة المنكرة في شعارهم فالمدار على الشعار... إلخ (شرح فقه الأكبر ص: ۲۲۸، طبع مجتبی دهلې).

معلوم شي، کوم سړی چې په الله تعالى اودهغه په رسول ﷺ باندې ايمان لري، هغه ته پکار دي چې هغه په هر کار کې دالله او رسول ﷺ حکم ته لازمي وگوري.^{۱۱}

ايا بنځې دمخ اولاسونو وينستان صفا کولی شي؟ اود وريځو حکم

سوال: زما په مخ اولاسونوباندې ډير گڼ وينستان دي، ايا زه دا وينستان صفا کولی شم، په دې کې څه گناه، خونه شته؟

جواب: صفا کولی يې شئ.^{۱۲}

سوال: زما وريځې په خپلو کې ملاو شوې دي، وريځې نه جوړوم، خود وريځو بيلولو له پاره د مينځ نه وينستان صفا کوم، ايا زما دا عمل صحيح دی؟

جواب: دا عمل صحيح دی.

سوال: اکثر چې کله وينستان غټ شي؛ نو دهغه دوه سرونه راوځي، چې دهغه له وجې وينستان يوبل سره ونښلي، په داسې صورت کې دوينستانو سرونه کټ کول، ايا گناه ده؟

جواب: په دې صورت کې دسرونو کټ کولو اجازت دي.

د بنځو بانه جوړول څنګه دي؟

سوال: اينجلی چې نن سبا بانه جوړوي، ايا دا جائز دي؟ ما په يو کتاب کې لوستلي و، چې د بنځې دجسم سره اوسپنه لگول حرام دي، ايا دا درست دي؟

جواب: دبانو جوړولو کار جائز نه دی، حضور پاک ﷺ په دې باندې لعنت فرمايلي دی، جوړونکي والا باندې هم او چې څوک يې جوړوي په هغوی هم.

"عن ابی ریحانه قال: نهی رسول الله ﷺ عن عشر عن الوشر والوشم والتف رواه ابو داؤد والنسائي". (مشکوٰۃ ص: ۳۷۶)

ترجمه: (حضرت ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله ﷺ د لسو (۱۰) شيانونه منع فرمايلي ده، د وينتوسره وينسته لگولو نه، په جسم باندې داغونه لگولونه اود وينستو ويستلو نه ---- الخ)

^۱ قال تعالى: وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (الحشر: ۷)

^۲ والا فلو كان في وجهها شعر يفرز وجهها عنها بسببه ففي تحريم إزالة بعد، لأن الزينة للنساء مطلوبة للتحسين... إلخ (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۳۷۳ كتاب الحظر والإباحة، طبع ايج ام سعيد كراچی)۔

د ښځې له پاره دمخ او لاسونو وینستان کټ کول څنګه دي؟

سوال: ایا دښځوله پاره دمخ، لاسونو او د وریځو مینځ صفا کول گناه ده؟ جواب ضرور را کړئ.

جواب: محض دښایست له پاره، خو فطري جوړښت بدلول جائز نه دي، حضور پاک ﷺ دویښتو په خپله ویستونکې یا خلکوته ویستونکو باندې لعنت فرمایلی دی (مشکوٰه شریف ص: ۳۸۱)^{۱۱} البته که دښځې په مخ باندې غیر ضروري وینستان راشي؛ نودهغو د صفا کولو علماوو اجازت لیکلی دی، داسې چې دکومو وینستانو څخه د خاوند نفرت وي دهغو د صفا کولو اجازت یې هم ورکړی دی، (ردالمحتار، کتاب الحظر والاباهه)^{۱۲} خوله دې نه دې دسر د وینستانو اجازت ونه گڼل شي.

سوال: ایا غتیدونکي نوکونه مکروه دي.

جواب: بالکل! سخت مکروه دي.^{۱۳}

دښځې له پاره دسر د وینستا نودوه کمځی جوړول څنګه دي؟

سوال: مسئله داده چې زه دکالج طالب علمه یم او اکثر دوه کمځی تړم، خو یوه ورځ زما ملګرې ماته وویل چې: د دوو کمځو تړل سخته گناه ده اوماته یې دقبر دمړي حال وویلو چې دهغه دپښویه گوتوکې وینستان نښتلي و، ماد تصدیق له پاره خپلې ترور نه پوښتنه وکړه؛ نو هغې هم ماته هم دا وویل چې دا گناه ده او ورسره دا یې هم وویل چې میک اپ کول، تنګې جامې او د فیشن جامې اچول هم گناه ده او ورسره هم هغه واقعہ چې ماته خپلې ملګرې اورولې وه، واوروله، له هغې ورځې نه ترننه پورې ما دوه کمځی نه دې جوړې کړې، خوزما دبلې

[^۱] عن عبدالله بن مسعود قال: لعن الله الواشمات والمستوشمات والمتنمصات والمتفلجات للحسن المغيرات خلق الله، فجاءته امرأة فقالت: إنه بلغني أنك لعنت كيت وكيت، فقال: مالي لا ألعن من لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم، ومن هو في كتاب الله... إلخ (مشکوٰه ص: ۳۸۱، باب الرجل، الفصل الأول).

[^۲] وإلا فلو كان في وجهها شعر يفرز وجهها عنها بسببه ففي تحريم إزالته بعد، لأن الزينة للنساء مطلوبة للتحسين... إلخ (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۳۷۳ كتاب الحظر والإباحة،، طبع ايج ايم سعيد كراچی) أيضًا: قطعت شعر رأسها أثمت ولعنت..... والمعنى المؤثرة التشبه بالرجال الدر المختار ج: ۶ ص: ۴۰۷، كتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع).

[^۳] عن أنس قال: وقت لنا رسول الله صلى الله عليه وسلم في قص الشارب وتقليم الأظفار..... أن نترك أكثر من أربعين ليلة (مشکوٰه ص: ۳۸۰، باب الرجل) والأفضل أن يقلم أظفاره ويحفي شاربته ويحلق عاتنه وينظف بدنه بالإغتسال في كل أسبوع مرة، فإن لم يفعل ففي كل خمسة عشر يومًا، ولا يعذر في تركه وراء الأربعين ويستحق الوعيد (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۵۷).

ملګرې ویناده چې دا ټولې دوهم پرستی خبرې دي. هغه ضد هم کوي چې زه دوه کمځۍ جوړې کړم، ستاسوبه ډیره مهرباني وي ماته ددې هفتې په صفحه کې جواب راکړئ او ددې پریشاني نه مې ازاده کړی. زه به ستاسو ډېره شکرګزاره یم

جواب: په دې مسئله کې یوه اصلي قاعده باندې پوهیدل پکار دي چې دمسلمان له پاره دداسې وضع قطع او دلباس دداسې کولو اجازه نه شته، چې په هغه کې د کافرانو یا فاسقانو او بدکارو مشابهت وموندل شي. که څوک سړی، که هغه مؤمن سړس وی یا بنځه، داسې وکړي؛ نو هغه ته د کافرانو شکل او صورت محبوب دی اودا خبره دالله تعالی دناراضي موجب ده، د دوو کمځیو فیشن هم غلط دی^{۱۱}

دارایشگاه (بیوتی پارلر) شرعي حکم

سوال: زموږ په ښار کراچۍ کې ډیرې زیاتې ارایشگاهې (بیوتی پارلر) دي. په اسلام کې ددې په باره کې څه حکم دی؟ دښار په مصروف کاروباري مرکزونو کې دسړیو حضراتوسره د ارایشگاه دوکانونه خلاص شوي دي، مهرباني به مووي په شرعي لحاظ سره ددې له پاره څه حکم دی، ویې لیکئ؟ ایا سړی او بنځه یوځای کاروبار کولی شي؟

سوال: ۲: ایا دښخوله پاره د ارایشگاه (بیوتی پارلر) کار زده کول اودا دپیشي په ډول خپلول په اسلام کې جائز دي؟

سوال: ۳: په ارایشگاه کې چې په کوم انداز سره دښخو جوړول او ښایسته کول کیږي، ایا هغه په اسلام کې جائز دي؟ ځکه چې له ارایشگاه بهرته راتلونه وروسته په بنځه او سړي کې فرق کول مشکل کیږي، زموږ په ارایشگاهو کې چې دښخو وینستان په کوم انداز سره کټ کیږي، ایا دا په شرعي لحاظ سره جائز دي؟

سوال: ۴: دځینې ارایشگاهو (بیوتی پارلر) له وجې دښخو دسپلائي کولو کاروبار هم کیږي، په شرعي لحاظ سره دداسې کاروبار څه حکم دی، چې په هغه سره په ملک کې فحاشي خوره شي؟

جواب: ښخوته خود ارائش او ځان سازولو اجازت دی، خو په دې شرط چې دحدود دننه وي. خو په موجوده دور کې د ارایشگاه چې دا کومه (پیشه) کیږي په دې کې څه داسې غلطیاني دي

۱۱ عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من تشبه بقوم فهو منهم رواه أحمد وأبو داود وابن ماجه وفي رواية عن ابن عمر بن العاص قال: رأى رسول الله صلى الله عليه وسلم على ثوبين معصفرين فقال: إن هذه من ثياب الكفار فلا تلبسهما (مشكوة ج: ۲ ص: ۳۷۴، ۳۷۵) وفي المرقاة ج: ۴ ص: ۴۳۱. كتاب اللباس من شبه نفسه بالكفار في اللباس وغيره أو بالفساق أو الفجار أو بأهل التصوف والصلحاء الأبرار... فهو منهم، أي في الإثم والخير قال الطيبي: هذا عام في الخلق والخلق والشعار. ولما كان التعارض يظهر في الشبه ذكر في هذا الباب.

چې دهغو له وجې دا پيشه حرامه ده او هغه خرابياني په لنډ ډول دا دي

اول ځينې ځای سړي دا کار کوي اودا خالص بې حيايي ده

دویم داسې ښځې په بازارونو کې دحسن نمايش کوي گرځي، داهم بې حيايي ده

درېم څنگه چې تاسوپه دريم نمبر کې ليکلي دي، دارانشگاه نه بيرته راتلونو وروسته په سړي او ښځه، هلک او اينجلی کې فرق کول مشکل کيږي، حالانکې دسړيو دښځو اود ښځو د سړيو سره مشابهت کول دلعت موجب دي.^{۱۱}

څلورم څنگه چې تاسوپه څلورم نمبر کې ليکلي دا دحسن مرکزونه، د فحاشي خفيه اډې هم دي

پنځم عامه تجربه داده چې داسې کاروبار کولو والاو، که هغه سړي وي يا ښځه، ددين او ايمان سره هيڅ واسطه نه پاتې کيږي، ځکه دا ظاهري زيبايش دباطني خرابي ذريعه هم ده

د ښځو ويښته کت کول شرعا څنگه دي؟

سوال: ايادکت شويو ويښتانو او دنړۍ لوپتو سره (څنگه چې نن سبا چليږي، دجارجيت

وغيره لوپتې، لمونځ کيږي اوکه نه؟ دکت شويو ويښتانو هم ووايي، ځکه چې نن سبا دزياتو نجونو ويښتان کت شوي وي او هغه لمونځ هم کوي.

جواب: ښځو له پاره دسر ويښتان کت کول جائزه دي، د ويښتانو کت کولو گناه به بيله وي، خو لمونځ به يې کيږي.^{۱۲}

دسر لوپته که دومره نرۍ وي چې دننه نه بدن په نظر راځي له دې سره به لمونځ نه کيږي.^{۱۳}

[۱] عن علقمة قال: لعن عبدالله الواشيات والمتفلجات للحسن المغيرات خلق الله فقالت: أم يعقوب: ما هذا؟ قال عبدالله: وما لي لا ألعن من لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم... إلخ (بخاری ج: ۲ ص: ۸۷۹، باب المتمصات) قال ابن عباس لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم المتشبهين من الرجال بالنساء والمتشبهات من النساء بالرجال (بخاری ج: ۲ ص: ۸۷۴، باب المتشبهين بالنساء والمتشبهات بالرجال)

[۲] وعنه (أى ابن عباس) قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: لعن الله المتشبهين من الرجال بالنساء، والمتشبهات من النساء بالرجال (رواه البخاری ص: ۳۸۰، باب المترجل) ولوحلقت المرأة رأسها فإن فعلت لوجع أصابها لا بأس به، وإن فعلت ذلك تشبهت بالرجل فهو مكروه (فتاوى عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۵۸) وفي ردالمحتار ج: ۶ ص: ۴۰۷ قطع شعر رأسها أثمت ولعنت، زاد في البرازية، وإن ياذن الزوج لأنه لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق والمعنى المؤثرة التشبه بالرجال.

[۳] لورفعت يديها للشروع في الصلوة فانكشفت من كميتها ربع بطنها أو جنبها لا يصح شروعها اه قال في الدرالمختار: وللحرّة ولو خشي جميع بدنها حتى شعرها النازل في الأصح خلا الوجه والكفين فظهر الكف عورة على المذهب والقدمين (ردالمحتار على الدرالمختار ج: ۱ ص: ۴۰۵، مطلب في ستر العورة).

له عذر پرته د بنځې له پاره د سروينستان کټ کول مکروه دي

سوال: زما د سر دوينستانو سرونه شليرې چې له دې وجې وينستان نه غتيرې او وينستان خراب هم په نظر راځي، چې ددې له وجې دوينستانو سرونه کټ کوم، چې ټول وينستان برابر وي او شلیدلي سرونه هم ختم شي، ايا دوينستانو د حفاظت کولو له پاره کله ناکله لږ شان وينستان کټ کول جائز دي؟

جواب: له عذر پرته د بنځې له پاره د سروينستان کټ کول مکروه دي، تاسو چې کوم عذر ليکلی دی، دا کافي دی او که نه؟ ماته په دې کې شک دی، له نورو علماوو نه دې معلومات وکړل شي.^(۱)

د بنځوپه نايي وينستان کټ کول

سوال: اکثر ويل کيږي چې په اسلام کې د بنځو وينستان کټ کول جائز نه دي، ايا د بنځوپه نايي باندې وينستان کټ کول جائز دي؟

جواب: د بنځو د سروينستان کټ کول مطلقاً ناجائز دي، که دا په بنځې سره هم واړه کړي او که نامحرم سره يې کټ کړي؛ نو ډبل جرم به وي.^(۲)

د بنځو وينستان وړول د لعنت موجب دي

سوال: نن سبا کومې بنځې چې دخپل سروينستان د فيشن په ډول وړوي يا د هلکانوپه شان يې ډير واړه ساتي، ددوی له پاره په اسلام کې څه حکم دی؟

جواب: په حديث کې دي: **دالله تعالی لعنت په هغو سړيو باندې کوم چې د بنځو مشابهت کوي او په هغو بنځو باندې کوم چې د سړيو سره مشابهت کوي.** (مشکوٰه شريف، ص: ۳۸۰، بحواله بخاری) دا حديث ستاسو د سوال جواب دی.

"عن ابن عباس رضی الله عنهما قال: قال النبي ﷺ: لعن الله المتشبهين من الرجال بالنساء والمتشبهات من النساء بالرجال." (مشکوٰه، ص: ۳۸۰).

ترجمه: حضرت ابن عباس رضی الله عنهما فرمايي چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي چې: **دالله تعالی لعنت دی بنځو مشابهت سره کوونکو سړيو باندې او سړيو سره مشابهت کوونکو بنځو باندې.**

^۱ ايضاً پورتنی حواله وگورئ.

^۲ [قطعت شعر رأسها أثمت ولعنت زاد في البزاية وإن ياذن الزوج لأنه لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق والمعنى المؤثرة التشبه بالرجال... إلخ (در مختار ج: ۶ ص: ۴۰۷، كتاب الحظر والإباحة) ايضاً: عن ابن عباس قال: لعن النبي صلى الله عليه وسلم المخنثين من الرجال والرجال من النساء (مشکوٰه ص: ۳۸۰ باب الرجل)

د بنځوآري مانگ (کږه پياڅه) ويستل

سوال: ما اکثره له مشرانو بنځونه اوريدلي دي چې دنجونو يا بنځوآري مانگ (کږه پياڅه) ويستل داسلام په رڼا کې جائز نه دي، هغه داسې چې کله بنځه مړه شي؛ نو دهغې دوينستانو په مينځ کې لار ويستل کيږي او په کږه لاره ويستلو ويستلو سره وينستان عادت کيږي او بيا د مينځ لار ويستل مشکل کيږي، تاسو و فرمايئ چې د قرآن او حديث په رڼا کې دا خبره صحيح ده؟

جواب: کږه لار ويستل د اسلامي تعليماتو خلاف دي، په مسلمانانو کې ددې رواج د گمراه قومونو د تقليد له وجې شوی دی، ځکه دا وجب الترك دی.^۱

ايا بنځوته د ځان جوړولو اجازه شته؟

سوال: نن سبا کاسميټک (میک اپ) په پاکستان کې عام دی او په دې سلسله کې موږ د یورپ سره په مقابلې کې کوشش کوو، زه سوچ کوم چې په کروړونو روپۍ موږ ددې شيانو له پاره د زرمبادلې په شکل کې خرچ کوو او اوس حال دادی چې د کورونو په بخت کې ډیر رقم یوازې د میک اپ له پاره ږدو، دا ټول شيان د یورپ ملکونو نه راځي، په دې کې روغن، غوړوالی لارمي ضروري جز دی او دا ملکونه د (خنزیر) استعمال په ازادانه ډول کوي او په دې کې هرشی عام او په مخصوصې طریقې سره استعمالوي، زموږ پاکستاني وروڼه خويندې د یورپ جوړ شوي شيان خاص کر (میک اپ) ډیر په فخر استعمالوي، بلکې که دا ووايم چې ددې له پاره باقاعده ټائم ټيبل سره د ماهرینو خدمات، ترڅو پورې چې دکور والا پخپله په دې کې مهارت حاصل نه کړي، سوال دادی چې موږ خلک په دې احساس کمتری کې ولې اخته یو؟ اسلام دسادګۍ، تعلم ورکړی دی، د بنځو له پاره یې د بنایست او سنگار یو خاص حد مقرر کړی دی، خوشبویاني د مسلمانانو د لباس یوه برخه ده، بیا داسې ولې ده؟ بیا داسې ولې کيږي؟ دا وبا له کوم ځای نه راغلې ده؟ او په پاکستان کې ددې مرکز او مارکیټ کوم ځای دی؟ اوبیاددې اشتهارات په ټي وي، ریډیو، سنیماګانو باندې ولې کوي؟ قانون نافذ کوونکي ددې نوټس ولې ته اخلي؟ یو طرف ته داسلام نظام راوستلو خبره کيږي، بل طرف ته د غیرملکي اشتهارات باران دی، علماء، هوښیاران او نور د ملک اکابرین دې په دې وليکي، خبرې دې پرې وکړي، په دې پخپله هم پوه شي نور خلک دې هم په دې پوه کړي او هریو کوشش دې وکړي، دا یو اپییل دی، خدای دې کامیاب کړي.

^۱ [عن ابن عباس قال: كان النبي صلى الله عليه وسلم يحب موافقة أهل الكتاب فيما لم يؤمر فيه، وكان أهل الكتاب يسدلون أشعارهم وكان المشركون يفرقون رؤسهم فسدل النبي صلى الله عليه وسلم ناصيته ثم فرق بعد بخاري ج: ۲ ص: ۸۷۷، باب الفرق].

جواب: ستاسو جذبات د قدر لائق دي، ښخو ته د زيب اوزينت اجازت دی، خود دې هم څه طريقه پکار ده، خوزموږ چې دلته په زيبائش او آرائش کې چې څومره بې حيايي کيږي، ددې اصلاح کول لائق دي، يو غريب خاندان، د غريبي معاشري او د غريب ملک له پاره دا عبث شيان په يوه طريقه هم ښه نه ښکاري، څومره روپۍ چې په دې فضولياتو باندې صرف کيږي دا د ملک په فلاح او بهبود او ترقي باندې خرچ کول کيدای شي، خومشکل دادی چې په مسلمانانو کې د ښ کمزوری شوی دی، د عقل او تدبير کمزوري هم ډيره زياته شوې ده، اجتماعي سوچ خو بالکل ختم شوی دی. همدا وجه ده چې په هرځای کې وهل خورو.

د نجونو غټ نوکان

سوال: د نجونو له پاره غټ نوکان پرېښودل جائز دي او که نه؟

جواب: شرعي حکم دادی چې هر هفته، که نه وي: نو پنځلس ورځې وروسته نوکان وپوئ، که څلويښت ورځې تيرې شوې او نوکان دې کټ نه کړل؛ نو گناه وشوه، همدا حکم دهغو وينستانو هم دی، چې د صفا کولو حکم يې شوی دی، په دې حکم کې ښځې او سړي دواړه برابر دي.^(۱)

د ښځو له پاره بليچ کریم استعمالول جائز دي

سوال: سوال دادی چې د ښځو په خوله باندې تور وينسته وي، چې په هغه سره خوله توره ښکاري او داسې ښکاري لکه چې بریت يې راوتلي وي، ددې له پاره يو کریم راځي چې دهغه په لگولو سره وينسته د څرمنې درنگ پشان کيږي او ښکاري نه چې په مخ باندې وينسته دي، دې ته بليچ کول وايي؛ نو ايا داسې دوينستانو رنگ بدلو سره گناه کيږي؟ که مخ سپين وي او وينسته تور وي؛ نو مخ بد ښکاريږي، ځکه ښځې او اينجلۍ بليچ کوي؛ نو ايا دا کول گناه ده؟

جواب: د ښځو له پاره دمخ وينستان ويستل يا صفا کول يا ددې رنگ بدلول جائز دي.^(۲)

د سړيو له پاره دوينستا نوپا کولو پاوډر استعمالول

سوال: د غير ضروري وينستانو لري کونکي پاوډر، ايا يوازې ښځې استعمالولی شي او که

^۱ [عن أنس قال: وقت لنا في قص الشارب، وتقليم الأظفار ونف الإبط وحلق العانة أن لا نترك أكثر من أربعين ليلة رواه مسلم (مشكوة ص: ۳۸۰، باب الرجل) والفضل أن يقلم أظفاره ويحفي شاربته ويحلق عانته وينظف بدنه بالإغتسال في كل أسبوع مرة، فإن لم يفعل ففي كل خمسة عشر يوماً ولا يعذر في تركه وراء الأربعين، فالأسبوع هو الفضل، والخمسة عشرة الأوسط، والأربعون الأبعد، ولا عذر فيما بعد الأربعين ويستحق الوعيد (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۵۷، كتاب الكراهية، الباب التاسع عشر في الحتان وقلم الأظفار).

^۲ [فلو كان في وجهها شعر ينفر زوجها عنها بسببه ففي تحريم إزالته بعد، لأن الزينة للنساء مطلوبة للتحسين (رد المحتار ج: ۶ ص: ۳۷۳، كتاب الحظر والإباحة، فصل في النظر والمس).

سري بي هم استعمالولى شي؟

جواب: د سريو له پاره ددې استعمال مكره او نامناسب دى^{۱۱}

د تخرگ او نور زياتي ويښتان خومره مودې نه وروسته صفا كړو؟

سوال: مولانا صاحب د تخرگ ترخ او نور غير ضروري ويښتان خومره موده وروسته صفا كول پكاردې؟ دې نه پرته د سريو له پاره د ويښتانو صفا كولو يا ودر اود سڅوله ياره د بليد پتري استعمال څنگه دى؟

جواب: غير ضروري وښتان هره هغه صفا كول سنت دى. څلوېښت ورځو پورې پريښودل جائز دي. له دې وروسته گناه ده^{۱۲} سري د ويښتانو صفا كولو يا ودر استعمالولى شي^{۱۳} او ښځې هم بليد پتري استعمالولى شي

د سري د سرويښتان خومره اوږدول پكاردې؟

سوال: د سري د سرويښتان خومره اوږدول پكاردې؟ د څڼو په نوم د ښځو په شان د اوږده اوږدو ويښتانو اجازت سنه او كه نه؟

جواب: د حضور پاك ﷺ ويښتان مبارك به د غوږونو نرميو پورې و، كه په اصلاح جوړولو كې به سستى وشوه: بودهعه به به هم لاندې كيدل. دا د سريو له پاره سنت دي^{۱۴}. خو دومره اوږدول چې د ښځو په شان ښكاري. دا جائزه دي^{۱۵}

۱ [وأما العانة. ففي البحر عرس النهاية أن السُّنَّة فيها الحلق، لما جاء في الحديث. عشر من السنة مها الاستحداد، وتفسيره حلق العانة بالحديد (ردالمحتار ج: ۲ ص ۵۵۰) أيضًا. ويستحب حلق عانته قال في الهندية ويبتدئ من تحت السرة ولوعالج بالنورة يجوز كذا في الغرائب وفي الأشباه والسُّنَّة في عانة المرأة التفت (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۴۰۶)

۲ [والأفضل أن يفلم أظفاره ويحفى شاربته ويحلق عانته وينظف بدنه بالاعتسال في كل أسبوع مرة، فإن لم يفعل ففي كل خمسة عشر يومًا، ولا يعذر في تركه وراء الأربعين (عالمگیری ج: ۵ ص ۳۵۷). كتاب الكراهية، الباب التاسع عشر]

۳ [ولوعالج بالنورة في العانة يجوز كذا في الغرائب (فتاوى عالمگیری ج: ۵ ص ۳۵۸). كتاب الكراهية]

۴ [عن أنس أن النبي صلى الله عليه وسلم كان يضرب شعره منكبيه. وفي رواية عن قتادة سألت أنس بن مالك عن شعر رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: كان شعر رسول الله صلى الله عليه وسلم رجلاً ليس بالسيط ولا الجعد بين أدنيه وعاتقيه (بخاری ج: ۲ ص ۸۷۶، باب الجعد، ابوداؤد ج: ۲ ص ۲۲۳) عن عائشة قالت..... وكان له شعرفوق الجمدة دون الوفرة رواه الترمذی (مشكوة ص: ۳۸۲، باب الرجل) (قوله وكان له شعرفوق الجمدة الخ) هذا بظاهره يدل على أن شعره صلى الله عليه وسلم كان امرأً موسطاً بين الجمدة والوفرة. وليس بجمدة ولا وفرة إذ معنى فوق الوفرة، أن شعره [بقيه په راروانه صفحه]

دوينستانو ساتلو سنت طريقه

سوال: دوينستانو ساتلو مسنونو طريقه څه ده؟ نبي کریم ﷺ څنگه ويښتان ساتلي و، که لوی يې ساتلي و؛ نوڅومره لوی يې ساتلي و؟ اوکه ويښتان يې واړه و؛ نوڅومره واړه و؟ نن سبا انگرېزي ويښتان جوړيږي، همدغه شان ويښتان دين دار خلک او عام خلک دواړه ساتي ددې څه حکم دی؟

جواب: نن سبا چې دکومو ويښتانو ساتلو فيشن دی دا خود سنت خلاف دی، حضور ﷺ به په سرباندې ويښتان مبارک ساتل او هغه به په عام ډول تر غوږونو پورې و، که جوړولو کې به پرې وخت تیر شو؛ نو تر غوږونو نه به هم تیر شول، خود نن سبا ځوانان چې کوم ويښتان ساتي داد حضور ﷺ سنت نه دي، بلکه د غیر قومونو نقل دی.^{۱۲۱}

سوال: ۲: دسهار لمونځ مې په جومات کې وکړ، بيا دڅه کار له پاره د جومات نه وتل وشو؛ نو د اشراق لمونځ په بل جومات يا کور کې کولی شو؟ يا که همدغه جومات کې کينو؟

جواب: که دڅه ضرورت له پاره تگ وشي؛ نو بل ځای کې هم د اشراق لمونځ کيدای شي، که په کور کې يې وکړئ يا په جومات کې، البته په حديث شريف کې دي چې کوم کس دسهار لمونځ د جمعې سره وکړي او بيا په خپل ځای ناست وي تردې پورې چې د اشراق وخت شي او بيا پورته شي اودوه رکعاته يا څلور رکعاته د اشراق لمونځ وکړي؛ نو هغه ته ديو حج او يوې عمرې ثواب ملاوېږي.

...بقیه د ترمخ] لم یصل إلى محل الجمعة وهو المنكب، ومعنى دون الوفرة، ان شعره أطول من محل الوفرة إلى شحمة الأذن، ولعل ذلك باعتبار اختلاف أحواله صلى الله عليه وسلم، وفي رواية أبي داود: قالت: كان شعر رسول الله صلى الله عليه وسلم فوق الوفرة دون الجمعة قبل هو الصواب... إلخ (مراقبة شرح مشکوة ج: ۴ ص: ۴۷۰، کتاب الترجل، طبع بمبئی)۔

۱] وعنه (أى ابن عباس) قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لعن الله المتشبهين من الرجال بالنساء والمتشبهات من النساء بالرجال رواه البخارى (مشکوة ج: ۱ ص: ۳۸۰ باب الترجل)۔

۲] عن أنس بن مالك قال: كان شعر النبی صلى الله عليه وسلم إلى نصف أذنيه (شمائل ترمذی ص: ۳، باب ماجاء فی شعر النبی صلى الله عليه وسلم وعن عائشة رضی الله عنها قالت: كنت اغتسل أنا ورسول الله صلى الله عليه وسلم من إناء واحد وكان له شعر فوق الجمعة ودون الوفرة) (ما یصل إلى شحمة الأذن) شمائل ترمذی ص: ۳ أيضاً (الباب أيضاً) حدثنا محمد بن خالد حدثنا عبد الرزاق أخبرنا معمر عن ثابت عن أنس قال: كان شعر النبی صلى الله عليه وسلم إلى شحمة أذنيه (أبو داود ص: ۲۲۳، باب ماجاء فی الشعر) حدثنا حفص بن عمر ناشئة عن أبي إسحاق عن البراء قال: كان النبی صلى الله عليه وسلم له شعر يبلغ شحمة أذنيه (أبو داود ج: ۲ ص: ۲۲۴، باب ماجاء فی الشعر)

د سروينستان خريل

سوال: يومولانا صاحب دافرمایي چې سرباندې وينستان ساتل دهرچا له پاره ضروري دي، يوازې دحج او عمرې نه پرته د سروينستان کټ کول بدعت دي؛ نو تاسو تحقيق کولو سره وفرمایي چې ايا حضور ﷺ په مدينه منوره کې سر خريلی دی؟ اود خلفاوو راشدينو څه عمل و؟ اود نورو صحابه کرامو او څلورو امامانو څه عمل و؟ اود صحاح سته دمحدثينو څه مسلک دی؟

جواب: ... ومن الله الصواب: د حضور ﷺ دحج او عمرې نه پرته د سروينستان خريل زما په علم کې نه شته، البته ځينو احاديثو څخه دسر خريلو جواز معلومېږي او هغه دادي:

۱: عن ابن عمر رضي الله عنهما ان النبي ﷺ رأى صبياً قد حلق بعض راسه وترك بعضه فنهاهم عن ذلك فقال: احلقوه كله او اتركوه كله. (ابوداؤد ج ۲ ص ۲۲۱)

ترجمه: د حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنهما نه روايت دی چې رسول الله ﷺ يوماشوم وليد چې دهغه دسر څه برخې نه وينستان خريل شوي و او څه باندې وينستان و، حضور ﷺ هغوی ددې نه منع کړل او ويي وويل چې: ياخوپوره سر وڅړئ او يا يې پوره پرېږدئ.

۲: عن عبدالله بن جعفر رضي الله عنهما ان النبي ﷺ امهل آل جعفر ثلاثان يأتهم، ثم اتاهم فقال: لا تبكوا على اخي بعد اليوم، ثم قال: ادعوا بني اخي، فجئ بئنا كنا فرخ، فقال: ادعوا إلى الحلاق، فحلق رؤسنا. (ابوداؤد ج ۲ ص ۲۲۱)

ترجمه: حضرت عبدالله بن جعفر رضي الله عنهما نه روايت دی چې کله چې دهغه پلار حضرت جعفر رضي الله عنه په جنگ موته کې شهيد شو؛ نو حضور ﷺ د جعفر اولاد ته درې ورځو پورې د غم د اظهار کولو موقع ورکړه او حضور ﷺ هغوی ته رانغی، بيا درې ورځې وروسته حضور ﷺ هغوی راغی او ويي فرمايل: له نن نه وروسته زما ورور پسې مه ژاړئ، بيا يې وفرمايل: زما ورورونه ماته راوړئ، موږ حضور ﷺ ته راوستل شو، لکه موږ چې چرگوتې و، حضور ﷺ وفرمايل حلاق (نایي) را وغواړئ، حلاق را وغوښتل شو او هغه زموږ د سروينستان صفا کړل.

۳: عن ابی هريره رضي الله عنه ان رسول الله ﷺ قال: من كان له شعر فليكرمه. (ابوداؤد ج ۲ ص ۲۱۷)

ترجمه: د حضرت ابو هريره رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي چې چا وينستان ساتلي وي هغه ته پکار دي چې هغه ښه طريقې سره وساتي (تيل دې پرې لگوي او گومنځوي دې) دلومړي حديث (حديث نهی عن القزع) لاندې په "لامع الدراري" کې حضرت شيخ نورالله مرقده دمکي تقرير په حواله باندې د حضرت اقدس گنگوحي قدس ارشاد نقل کړی دی:

وفي تقرير المبکی: قال قدس سره القزع في اللغة حلق بعض الراس وترك بعضه فهو مکروه تحريراً

کيف ماكان، لاطلاق النهى عنه..... الى قوله..... فالحاصل ان السنة حلق الكل او ترك الكل
وماسوا هياكله منهى عنه. (لامع ح ۳ ص ۳۳۰ مطبوعه سهارنيور)

ترجمه مکي تمير کي دي چي حضرت گنگوهي قدس سره فرمايلي دي چي لغت کي دقزع
معناده چي دسرده برخي وينسان وخريل شي اوده برخي پرينودل شي، داسي کول مکروه
تحريمي دي، که به هرشکل کي وي، ځکه چي مع کول يي مطلق دي، مطلب داچي سنت
ياخپوره سر خريل دي باپوره وينستان پرينودل دي، دې دواړو صورتونو پرته بل
هريو صورت منع دی

او بل حديث کي حضرت اقدس سهارنيوري قدس سره «بذل المجهود» کي ليکي
وفيه الكبير من اقارب الاطفال يتولى امرهم وينظر في مصالحهم من حلق الراس وغيره. (بذل ج
۵ ص ۷۷ مطبوعه سهارنيور)

ترجمه له دې حديث نه دامسنله معلومه شوه چي دماشومانو څوک مشر وي هغه به د
ماشومانو د کارونو ولي وي اودهغو ماشومانو د ضرورتونو مثلاً دسرگنجي کولو وغيره به
خبال ساتي.

د اکابرينو (عليه السلام) ددې تصريحاتو مطابق دحضور (عليه السلام) د ارشاداتو نه دسرگنجي
کولو جواز ثابتيږي له دې وجي حضرت گنگوهي قدس سره حلق سنت گڼي.
خلفاوو راشدينو کي درې خليفه گانو (عليه السلام) نه دحج او عمرې نه پرته دسروينستانو
دخيلو روايت نه شته، البته دحضرت علي (عليه السلام) نه روايت دی چي هغوی به دسروينستان خريل
عن علي (عليه السلام) قال: ان رسول الله (عليه السلام) قال: من ترك موضع شعرة من جنابة لم يغسلها فعل
بها كذا وكذا في النار، قال علي (عليه السلام) فمن ثم عادت راسي، فمن ثم عادت راسي، فمن ثم عادت
راسي، وكان يجز سعة (عليه السلام). (ابوداؤد ج ۱ ص ۳۳)

ترجمه دحضرت علي (عليه السلام) نه روايت دی چي حضور (عليه السلام) فرمايلي دي چاچي دجنابت غسل کي
ديوينس نه برابر ځای هم ونه وينځلو، هغه به دوزخ کي داسي داسي سوځول کيږي، حضرت
علي (عليه السلام) به دا حديث بيانولو چي له دې وجي ماخپل سرسره دبنمني ساتلې ده، درې ځله يي
وفرمايل روايت کونکی وايي چي حضرت علي (عليه السلام) به خپل سروينستان کټ کول (اودې ته يي
دبنمني ويلې ده).

نورو صحابه کرامو کي دحضرت حذيفه (عليه السلام) صاحب سر رسول الله صلى الله عليه
وسلم، نه روايت دی چي هغوی به سرگنجي کولو.

عن ابی البختری قال: خرج حذيفة (عليه السلام) وقد جم شعرة، فقال: ان تحت كل شعرة لا يصيبها الماء

جنابة فعا فوها فلذا لك عادت راسي كباترون. (مصنف ابن ابي شيبة ج ۱ ص ۱۰۰)

ترجمه ابوالبختري (رحمته الله) وايي چې حضرت حذيفه (رحمته الله) دباندې تشریف راوړ، دې حال کې چې خپل وينستان يې کټ کړي وو، ويې فرمايل چې د هروينسته نه لاندې کوم ته چې اوبه نه وي رسيدلي جنابت دی، دې نه نفرت کوی، هم له دې وجې مادخپل سرسره دښمني کړې ده، څنگه چې تاسو وينې

دوی دواړو حضراتو ته د حضور (رحمته الله) په مخکې د سروينستان خريل او حضور (رحمته الله) به ددې تصويب او تقرير فرمايلي وي، ددې نه دا نتيجه اخيستل کيدای شي چې د سروينستان خريل نه يوازې دخليفه راشد (حضرت علي کرم الله وجهه) او يواوچتې مرتبې والا صحابي (حضرت حذيفه (رحمته الله) سنت دي، بلکه داد حضور (رحمته الله) تقريرې سنت دي دڅلوروا مامانوفقي کتابونو کې هم د سروينستانو خريل يا کټ کول جائز گڼل شوي دي.

فقه حنفي: درمختار کې د منظومه وهبا نيه نه نقل شوي دي.

(وقد قيل حلق الراس في كل جمعة يحب وبعض بالجواز يعبر).

ترجمه: او ويل شوي دي چې هره جمعه باندې سر خريل مستحب دي او ځينې حضرات دا جواز سره تعبير کوي.

علامه ابن عابدين شامي (رحمته الله) ددې په حاشيه کې ليکي:

(وفي الروضة للزندوي: ان السنة في شعر الراس اما الفروق واما الحلق وذكر الطحاوي: ان

الحلق سنة ونسب ذلك الى العلماء الثلاثة. (ردالمحتار ج ۶ ص ۴۰۷ کراچي)

ترجمه: د زندويسي په الروضه کې دي چې د سر په وينستانو کې سنت يا خولار ويستل دي يا يې گنجي کول دي او امام طحاوي (رحمته الله) ذکر کړي دي چې گنجی کول سنت دي او دا قول هغه زموږ د دريو امامانو (امام ابو حنيفه، امام ابويوسف او امام محمد رحمهم الله) طرف ته منسوب کړی دی. فتاوی عالمگيري کې د علامه شامي (رحمته الله) نقل شوی عبارت د «تاتارخانيه» په حواله باندې نقل کولوسره دې کې دا اضافه هم کړې ده:

يستحب حلق الراس في كل جمعة. (فتاوی هندیه ج ۵ ص ۳۵۷، کويت).

ترجمه: هره جمعه سر گنجی کول سنت دي.

فقه شافعي: امام محي الدين نووي (رحمته الله) شرح مذهب کې ليکلي دي:

(فرع) أما حلق جميع الرأس فقال الغزالي لا بأس به لمن أراد التنظيف ولا بأس بتركه لمن أراد دهنه وترجيله: هذا كلام الغزالي: وكلام غيره من أصحابنا في معناه: وقال احمد بن حنبل رحمه

الله لا بأس بقصه بالمقراض وعنه في كراهة حلقه روايتان: والمختاران لا كراهة فيه ولكن السنة تركه فلم يصح ان النبي صلى الله عليه وسلم حلقه الا في الحج والعبرة ولم يصح تصريح بالنهي عنه: ومن الدليل على جواز الحلق وانه لا كراهة فيه حديث ابن عمر رضي الله عنهما قال رأى رسول الله صلى الله عليه وسلم صبياً قد حلق بعض شعرة وترك بعضه فنهاهم عن ذلك وقال احلقوه كله أو اتركوه كله رواه أبو داود بأسناد صحيح على شرط البخاري ومسلم: وعن عبد الله بن جعفر رضي الله عنهما ان النبي صلى الله عليه وسلم أمهل آل جعفر

ثلاثاً ثم أتاهم فقال لا تبكوا على أخي بعد اليوم ثم قال ادعوا لي بني أخي فجئني بنا كأننا أفرخ فقال ادعوا لي الحلاق فأمره فحلق رؤسنا حديث صحيح رواه أبو داود بأسناد صحيح على شرط البخاري ومسلم. (المجموع شرح المذهب، ج ۱ ص ۲۹۵، ۲۹۶)

ترجمه: پاتې شوه مسئله دټول سرگنجی کول؛ نوامام غزالي (رحمته الله) فرمايي چې دې کې هيڅ بده خبره نه شته، دهغه سړي له پاره کوم چې صفایي کول غواړي اوسرته گنجي کولو کې هم هيڅ بده خبره نه شته، دهغه سړي له پاره کوم چې دتیل لگولو او گومنځولو اراده ساتي، دادامام غزالي (رحمته الله) ارشاد دی اوزموږ دنور حضراتو (شافعيه) کلام همدغه شان دی، امام احمد بن حنبل (رحمته الله) فرمايي چې قينچي باندې دسروينستان کټ کولو کې هيڅ بده خبره نه شته اودسرگنجی کول مکروه دي اوکه نه؟ دې باره کې دامام احمد (رحمته الله) نه دوه روايتونه دي، مختار دادي چې دې کې هيڅ بده خبره نه شته، خوسنت دادي چې حلق ونه کړل شي، ځکه چې دحضور ﷺ نه دحج او عمرې نه پرته حلق کول ثابت نه دي اوددې دمنع کولو تصريح هم ثابت نه ده او دې خبرې دليل دی چې سرگنجی کول جائز دي اودې کې هيڅ کراهت نه شته، دحضرت ابن عمر (رحمته الله) حديث دی چې حضور ﷺ يو ماشوم وليد چې دهغه سرڅه ځای کې گنجی شوی و اوڅه ځای نه وگنجی شوی، حضور ﷺ ددې نه منع وفرمايله اوويې فرمايل چې: ياخوپوره سرگنجی کوئ ياپوره يې پرېږدئ، دا حديث امام ابوداؤد (رحمته الله) دداسې صحيح سند سره روايت کړی کوم چې دبخاري او مسلم په شرط دی اودحضرت عبدالله بن جعفر (رحمته الله) نه روايت دی چې حضور ﷺ دهغه کوروالو ته درې ورځې ورکړې (دغم کولوله پاره) بيايې هغوی ته تشریف راوړو اوويې فرمايل چې: له نن نه وروسته زما ورور پسې مه ژاړئ، بيايې وفرمايل: زما ورورونه ماته راولئ، موږ ورته راوستل شو، لکه چې موږ دمرغيو بچي وو (دماشوموالي اود وينستانو غټيدوله وجې يې دمرغۍ بچيو سره تشبيه ورکړې ده) ويې فرمايل نايي راولئ، حلاق راغی؛ نو هغه ته يې حکم وکړ، هغه زموږ دسروينستان وخريل.

فقه حنبلي: څنگه چې دامام نووي (رحمته الله عليه) عبارت نه پورته معلومه شوه، دامام احمد (رحمته الله عليه) په نزد باندې قينچي باندې وينستان ګټ کول پرته له څه کراهت نه جائز دي (پخپله دامام احمد (رحمته الله عليه) عمل هم دې باندې و) اود حلق باره کې له هغه نه دوه روايتونه دي، راجح اومختار دادي چې حلق هم له کراهت نه پرته جائز دی، امام ابن قدامه مقدسي حنبلي په (المغني) کې داتفصيل سره ليکلي دي دهغه عبارت دادي.

فصل: واختلفت الرواية عن أحمد في حلق الرأس.

فعنه أنه مكروه، لما روي عن النبي صلى الله عليه وسلم { أنه قال في الخوارج: سيماهم التحليق } فجعله علامة لهم.

وقال عمر لصبيغ: لو وجدتك مخلوقاً لضربت الذي فيه عيناك بالسيف.

وروي عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال: { لا توضع النواصي إلا في حج أو عبرة }.

رواه الدارقطني، في الأفراد، وروي أبو موسى عن النبي صلى الله عليه وسلم: { ليس منا من حلق } رواه أحمد.

وقال ابن عباس الذي يحلق رأسه في البصر شيطان. قال أحمد كانوا يكرهون ذلك.

وروي عنه: لا يكره ذلك لكن تركه أفضل.

قال حنبل: كنت أنا وأبي نحلق رموسنا في حياة أبي عبد الله فيراناً ونحن نحلق فلا ينهانا، وكان هو يأخذ رأسه بالجلدين ولا يحفيه ويأخذه وسطاً.

وقد روى ابن عمر { أن رسول الله صلى الله عليه وسلم رأى غلاماً قد حلق بعض رأسه وترك بعضه، فنهاهم عن ذلك }.

رواه مسلم، وفي لفظ قال: { احلقه كله أو دعه كله }.

وروي عن عبد الله بن جعفر، { أن النبي صلى الله عليه وسلم لما جاء نبي جعفر أمهل آل جعفر ثلاثاً أن يأتيهم، ثم أتاهم، فقال: لا تبكوا على أخي بعد اليوم، ثم قال: ادعوا بني أخي، فجيء بنا، قال: ادعوا لي الحالق فأمر بنا فحلق رموسنا }.

رواه أبو داود، والطيالسي؛ ولأنه لا يكره استئصال الشعر بالمقراض.

وهذا في معناه، وقول النبي صلى الله عليه وسلم: { ليس منا من حلق } يعني في البصيبة؛ لأن فيه "أو صلق" أو خرق. قال ابن عبد البر: وقد أجمع العلماء على إباحة الحلق، وكفى بهذا حجة. وأما استئصال الشعر بالمقراض فغير مكروه رواية واحدة.

قال أحمد: إنما كرهوا الحلق بالموسى وأما بالمقراض فليس به بأس؛ لأن أدلة الكراهة تختص بالحلق.. (المعنى مع السرح الكبير ج ۱ ص ۷۳، ۷۴)

ترجمه د سرويسنانو خريلوباره کې دامام احمد (رضي الله عنه) مختلف روايتونه دي. يوروايت کې دي چې دامکروه دي، ځکه چې دحضور ﷺ نه روايت دی چې حضور ﷺ د خارجيانو باره کې فرمايلي دي چې دهغوی نښه سرگنجی کول دي، سرخريل يې د خوارجو نښه ښودلې ده حضرت عمر رضي الله عنه صبيغ ته فرمايلي وکه چيرې ستاسرگنجی وي؛ نوتوره باندې به ستاسرکت کې و اودحضور ﷺ نه روايت دی چې حضور ﷺ فرمايلي دي چې دتندي وينستان مه کت کوی، خوپه عمره اوحج کې، دادارقطني په افراد کې روايت کړی دی اوحضرت ابوموسی رضي الله عنه دحضور ﷺ نه روايت کوي چې حضور ﷺ فرمايلي دي چې هغه کس زمونږ نه دی کوم چې سرگنجی کړي. دامسنداحمدروايت دی. حضرت ابن عباس رضي الله عنهما فرمايلي دي چې کوم سړی چې په ښار کې خپل سرگنجی کوي هغه شيطان دی.

امام احمد (رضي الله عنه) فرمايلي دي چې بزركان دامکروه گڼي، دامام احمد (رضي الله عنه) نه دويم روايت دادی چې دامکروه نه دي، خوافضل هم نه دي. امام حنبل وايي چې مااوزماپلاربه دامام احمد (رضي الله عنه) په ژوند کې سرگنجی کولو، امام احمد (رضي الله عنه) به ليدل اومنع به يې نه فرمايله اوپخپله به يې په قينچې باندې کت کولو، په چاره به يې نه کت کولو.

حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنهما روايت کوي چې حضور ﷺ يوماشوم وليده چې دهغه دسرڅه برخه گنجی شوې وه اوڅه نه، حضور ﷺ ددې نه منع وفرمايله. (دادصحيح مسلم روايت دی) اويوروايت کې دي چې حضور ﷺ وفرمايل پوره يې گنجی کړی يا يې پوره پرېږدی. اودحضرت عبدالله بن جعفر رضي الله عنه روايت دی چې کله دحضرت جعفر دشهادت (شهيد موته) خبر راغی؛ نوحضور ﷺ دهغه کوروالاووته درې ورځې مهلت ورکړو (دغم اظهار کولو له پاره) دهغوی ته يې تشریف رانه وړ، درې ورځې وروسته يې تشریف راوړ اوويې فرمايل. له نن نه وروسته زماوروريسې مه ژاړی، بيایي وفرمايل زما د ورور بچي ماته راولی موږ ورته راوستل شو، ويې فرمايل حلاق راولی، حلاق راغی؛ نو هغه ته يې زمونږ دسرنو دگنجي کولو حکم وکړ. (دادابوداؤد طيالسی روايت دی) اوسرگنجی کول له دې وجې هم مکروه نه دی چې نری قينچې باندې دسروينستان بالکل صفا کول مکروه نه دي اوحلق هم همداسی دی اودحضور ﷺ ارشاد دی چې هغه کس زمونږ نه دی چا چې حلق کړی وي، له دې نه مرادپه مصيبت کې حلق کول دي. ځکه چې هم دې حديث کې دي (اوصلق وخرق) يعنې چغې يې ووهلې يا جامې يې وشلولې.

حافظ ابن عبدالبر (رحمته الله) وايي چې دحلق دمباح کيدو باره کې دعالمناو اجماع ده اوداکافي دليل دی، پاتې شوه په قينجی باندې نری نری واره کول، دې کې يوروايت دی چې دامکروه نه دي.

امام احمد (رحمته الله) فرمايي چې هغه په چاره باندې حلق کول مکروه گڼلی دی اوقينچي باندې کټ کولو کې يې هيڅ حرج نه دی گڼلی، ځکه چې کراهت دحلق سره خاص دی.

فقه مالکي: دمالکيه حضراتوله ټولونه اوچت ترجمان الامام الحافظ ابو عمرو ابن عبدالبر

(رحمته الله) قول دالمغنی په حواله باندې پورته تير شوی دی چې: **اجمع العلماء على اباحة الحلق.**

اودحافظ ابن قدامه مقدسي (رحمته الله) دقول مطابق «وکفی به حجة» دادليل اوبرهان په لحاظ باندې کافي دی، دحافظ ابن عبدالبر (رحمته الله) قول علامه عيني په شرح بخاري کې هم نقل کړی دی: **(وادی ابن عبدالبر الاجماع على اباحة حلق الجميع).** (عمدة القاری ج ۲۲ ص ۵۷ بیروت)

ترجمه: اوحافظ ابن عبدالبر دحلق په مباح کيدو باندې داجماع دعوه کړې ده.

دپورته بيان شوې فقهې تفصيل نه وروسته دمحدثينو حضراتو دمسلک وضاحت غير ضروري دی، خوددې حضراتو مسلک دهغوی دترجمود بابونونه واضح دی، دحضرت ابن عمر (رضي الله عنهما) حديث «نهى عن القزع» دترمذي نه پرته باقي ټولو حضراتو تخریج کړی دی اودې باندې يې دابابونه قائم کړي دي.

صحيح بخاری ج ۲: ص ۸۷۷، باب القزع (كتاب اللباس)،

صحيح مسلم ج ۲: ص ۲۰۳، باب كراهة القزع (كتاب اللباس والزينة)،

نسائی ج ۲: ص ۲۷۵، النهی عن القزع (كتاب الزينة)،

ابن ماجه ص ۲۵۹، النهی عن القزع (كتاب اللباس)،

ابوداؤد ج ۲: ص ۲۲۱، باب فی الصبی له ذوابة (كتاب الترجل)،

له دې نه پرته امام نسائي (رحمته الله) په ج ۲: ص ۲۷۴ باندې د«الرخصة فی حلق الراس»، اوامام

ابوداود (رحمته الله) د«باب فی حلق الراس» عنوان هم قائم کړی دی، خود«کراهة حلق الراس»

عنوان چاهم نه دی قائم کړی، ددې نه ددې حضراتو مسلک واضحېږي چې ددوی په ټوډ باندې قزع مکروه ده، يعنې داچې دسرڅخه برخې وينستان کټ شي اودڅخه برخې پريښودل شي، خودټول سروينستان کټ کول مکروه نه دي.

خلاصه داچې صحيح احاديثوکې دسرڅښکي کولو اجازه ورکړل شوې ده، صحابه کرامو کې دځينو اکابرو صحابه کرامودې باندې عمل کول ثابت دي، اودابن عبدالبر (رحمته الله) دقول مطابق دټولو عالمانودې جواز باندې اجماع ده، همدادخلو روامامانو مسلک دی اودمحدثينو حضراتو، له دې وجې دې ته ناجائز يادعت ويل ځنګه چې سوال کې ذکر شوي دي، فضول

خبره ده. البته داویل به صحیح وي چې سرباندې وینستان ساتل د حضور ﷺ اوصحابه کرامو ﷺ مبارک عمل و، خودتشریعی سنت نه دي، بلکه دعادت سنت دي، له دې وجې حلق اوقصر اگر چې پرته له د کراحت نه جائز دي، خو وینستان ساتل اولی او غوره دي، دامضمون دامام نووي (رحمته الله علیه) په عبارت کې راغلی دی، علامه ملا علي قاري د حدیث ابن عمر (رضی الله عنهما) د «احلقوا کله او اترکوا کله» - یایې پوره گنجی کړی یایې پوره وساتئ، ... لاتنډې لیکي:

أو اترکوا کله فيه إشارة إلى أن الحلق في غير الحج والعمرة جائز وأن الرجل مخیر بین الحلق وترکه لكن الأفضل أن لا یحلق إلا في أحد النسکین كما کان علیه مع أصحابه رضي الله عنهم وانفرد منهم علي کرم الله وجهه. (مرقاۃ ج ۴ ص ۴۰۹ بی)

ترجمه: دې کې له حج او عمرې نه پرته د حلق د جائز کیدو او شهره ده او دا چې انسان ته اختیار دی چې حلق وکړي یا پرېږدي، خو افضل دادی چې د عمرې او حج نه پرته حلق ونه کړي، د حضور ﷺ اوصحابه کرامو ﷺ په عام ډول همدا معمول و او حضرت علي (رضی الله عنه) په حلق کولو کې جدا و.

هم دې مسئلې باره کې د حضرت حکیم الامت تهانوي قدس سره دوه فتاوې مې له نظره تیرې شوي دي، دخلکو د فایدې له پاره هغه وړاندې کوم:

د سروینستان کټ کول

سوال: (۲۹۵) زیدوایي چې د ټول سروینستان ساتل سنت دي او د حج نه پرته سرگنجی کول د سنت خلاف دي او خشخشي وینستان ساتونکي ته د سنتو مخالفت کولو باندې د ملامته کولو قابل گڼي، عمرو وایي چې حضرت علي (رضی الله عنه) سرگنجی کړی و او حضور ﷺ هغه ددې عمل نه و منع کړی، له دې نه معلومېږي چې د حج نه پرته هم د سرگنجی کول سنت دي او د خشخشي وینستانو ساتلونه منع نه ده شوې، هغه به په خپل اصل باندې وي او اصل اباحت او جواز دی خشخشي وینستان ساتل د دریو امامانو نه ثابت دي او که نه؟ او څه ته چې زید بدعت وایي دا صحیح دي او که نه؟ او داسې وینستان ساتونکي ایا شرعاً د ملامتیا قابل دي او که نه؟

جواب: مطلق سنت دادی کوم چې حضور ﷺ د عبادت په ډول کړي دي، گڼي د زوائدو سنتونه به وي، وینستان ساتل د حضور ﷺ د عادت له وجې و، د عبادت په ډول نه، له دې وجې اولی کیدو کې یې هیڅ شک نه شته، خوددې خلاف ته د سنت خلاف نه شي ویل کیدای، که د حضرت علي (رضی الله عنه) هم نه وي اودا خو لاهغه حدیث هم موجود دی او د حضور ﷺ انکار نه کول یقیني دلیل دی د وینستانو پرته د کراحت نه کټ کولو باره کې اود سنت خلاف نه کیدو باره کې، کوم حالت کې چې بالکل گنجی کول جائز دي؛ نو قصر کولو کې څه بده خبره ده؟

للاجتماع على تساوى حكم القصر والحلق لشعر الراس في مثل هذا الحكم والى التساوى اشير بقوله تعالى: محلقين رؤسكم ومقصرين. والله تعالى اعلم. ۱۸ ربيع الاول ۱۳۲۱، ۱۳۲۱ هـ

(امداد ج ۲: ص: ۱۵۲)

د سروېښتان کټ کول

سوال: (۲۹۶) له مسنون سلام نه وروسته عرض دادی چې دمولوي اسحاق صاحب یو خط دکوټې بلوچستان نه راغلی دی، مضمون یې دادی چې نن دماښام له لمانځه وروسته حضور شاه ابوالخیر صاحب، وفرمایل: کتاب الاسماء والکنی موږ دحیدرآباد نه راغونښتی دی اوله دې نه مخکې دنیا کې راته ددې زیارت نه دی ملاوشوی، مدینه منوره کې دشیخ الاسلام قبه کې دروم دسلطان کتب خانه بې مثال ده، هغه کې مې هم داکتاب نه ولیدلی، موږ به کې یو داسې مسئله ولیده کومه چې موږ ته نن پورې نه وه معلومه اونه به تاسو ته معلومه وي، ماعرض وکړ چې هغه څه ده؟ ویې فرمایل خشخشي وینښتان څنگه چې ستادي او هندوستان کې چې ددې عام رواج دی، دا عمل دقوم لوط دی، که چیرې سرباندې وینښتان وي؛ نوددې قابل وي چې هغه کې لاروویستل شي یا بالکل وخریل شي، یوازې دادواړه صورتونه مسنون دي، ماله هغه وخت نه توبه وکړه، بیایې وفرمایل چې: که چیرې ته حلق خوښوې؛ نو حلق کوه اوکه فرق خوښوې؛ نودې نیت سره وینښتان ساته اویې وفرمایل چې دا تریکلوسره مشهور کړه اومیرته ته یې ولیږه، چې ټول خادمان توبه وکړي او خشخشي وینښتان نه ساتي اودایې هم وفرمایل چې دارواج کوم خلکو اختیار کړی دی؟ ماعرض وکړ چې دنصاراوو نه نقل شوی دی، هغه اثر دادی:

من کتاب الکفی للذولای قال: حدثني ابراهيم بن الجنيد قال حدثني الهيثم بن خارجة قال حدثنا ابو عمران سعيد بن ميسرة البكري الموصلي عن انس بن مالك قال: انه دخل عليه شاب قد سکن عليه شعره فقال مالك: والسكينة افرقه او جزء فقال له رجل: يا ابا حمزة! من كانت السكينة؟ قال: في قوم لوط، قال: كانوا يسكنون شعورهم ويمضغون العلك في الطريق والمنازل ويحذفون ويفرجون اقبيتهم الى خواصرهم. انتهى.

(سکینه الشعر، د وینښتانوسیده پریښودل، نه خریل اونه لاروویستل) دخط مضمون هم دلته ختم شو.

پورته بیان شوی مضمون لوستلوسره دا ارشاد وفرمایي چې وینښتان په قینچي باندې کټ کول څنگه چې په عام ډول رواج دی جائز دي اوکه نه؟ اود قوم لوط سره یوشان والی دی اوکه نه؟ اوکه چیرې جائز دي؛ نو ذکر شوي اثر څه مطلب دی؟ اوکه چیرې ناجائز او حرام دي؛ نو د محلقین

رؤسهم اومقصرين. څه جواب دی؟ اوکه داحکم یوازې خاص دحاجیانوله پاره دی اودا ارشادهم وفرمایي که چیرې دویښتانو کټ کول جائز دي؛ نوټول ویښتان ساتل اولارویستل بهتر دي اوکه حلق یا قصر؟ اودحلق نه قصر بهتر دی اوکه نه؟ تفصیل اودلیل سره جواب راکړی، ځکه چې اکثر خلک اوتردې چې عالمان هم قصر کوي، که چیرې دا کار ناجائز دی؛ نوددې نه توبه وکړل شي اوکه چیرې داسې جائز دي؛ نود ذکر شوي اثر مطلب صفا، شافي، تسکین ورکونکی داسې ارشاد وفرمایي چې اطمینان وشي.

جواب: د قصر جواز د حج سره خاص کیدل د دلیل محتاج دي او کیدای شي چې چاته شک وي چې ددې نسبت «یاخذ من کل شعرة قدر الانملة» لیکل وي؛ نو پوهیدل پکار دي چې دا ادانی مقدار دی، دزیاتې نفې کول مقصد نه دی، درمختار کې دبدائع نه نقل شوي دي ((قالوا یجب ان یزید فی التقصیر علی قدر الانملة..... الخ)).

اودغه شان دربع تخصیص دادنی بیان له پاره دی، درمختار کې تصریح ده «تقصیر الکمل مندوب» هغه شک لرې شو اوفارق منتفی دی، جواز یې عام دی اوکه چیرې یوکس ذکر شوي اثر ته فارق ووايي؛ ښه دې وجې صحیح نه دی چې ذکر شوی اثر د ثبوت او دلالت دمخدوش کیدونه پرته دمقصود له پاره مفید نه دی، لومړی دا چې ترڅو دروایت کونکو توثیق نه وي شوی، ترهغه وخت پورې ددې صحت یا حسن ثابت نه دی اوضعیف حدیث د عالمانو د تصریح له مخې دڅه شرعي حکم له پاره مثبت نه شي کیدای (۱).

(۱) د کتاب الاسماء والکنی ددې روایت په سند کې ابو عمران سعید بن میسره البکری الموصلي دروغژن دی، له دې وجې داروایت نه یوازې منکر، بلکې موضوع دی، حافظ ذهبی رحمته الله علیه په میزان الاعتدال کې او حافظ ابن حجر رحمته الله علیه لسان المیزان کې لیکلي دي: سعید بن میسرۃ البکری ابو عمران، قال البخاری: عنده مناکیر وقال ایضاً منکر الحدیث، وقال ابن حبان، یروی الموضوعات، وقال الحاکم: روی عن انس موضوعات، وکذبه یحیی القطان.

ترجمه: امام بخاری رحمته الله علیه فرمایي چې هغه سره منکر روایتونه دي اودا چې داروایت کونکی دا احادیثو منکر دی ابن حبان رحمته الله علیه فرمایي چې داموضوع روایتونه دي کوي حاکم رحمته الله علیه فرمایي چې: هغه دحضرت انس رضی الله عنه نه دیرزیات موضوع روایتونه روایت کړي دي اوامام یحیی بن سعید القطان ده ته دروغژن ویلي دي.

شیخ ابن عراق رحمته الله علیه دتوابع الشریعة المرفوعة عن الاحادیث الشیعة الموضوعة په مقدمه کې لیکي: من عرف بالکذب فی الحدیث وروی حدیثاً لم یروه غیره فان لحکم علی حدیثه ذلک بالوضع اذ انضمت الیه قرینه تقتضی وضعه، کما صرح به العلائی وغیره (ج ۱ ص ۱۰).

ترجمه: کوم کس چې احادیثوکی دروغ ویلو باندې مشهور وي هغه .. [بقیه په راروانه صفحه.

دويم داچې د سکینه دا تفسير کوم چې په سوال کې مذکور دی دليل ته محتاج دی، خواه که لغت وي يا صحيح نقل وي اودا دواړه امور د مستدل په ذمه دي، دريم په دې کې د «جزو» لفظ د تخيره ډول راغلی دی اوپه لغت او استعمال کې د «جز» معنا بالکل د ختمولو ده، د حلق سره مخصوص نه ده، بلکې دوينستانوسره هم خاص نه ده، مشکوة باب الترجل کې د حضرت انس رضي الله عنه روايت دی چې: «فَقَالَتِ امِي لَا اجْزَاهَا»، اومخکې يې ددې علت بيان کړی دی: کان رسول الله ﷺ يمدّه، اوبنکاره خبره ده چې دا علت د «جز» دمعنا د عموم مقتضي دی او شمائل ترمذي کې د حضرت مغيره رضي الله عنه نه روايت دی: فَأَتَى بِجَنْبِ مَشْنُوِيٍّ ثُمَّ اخَذَ الشُّفْرَةَ فَجَعَلَ يَجْزِي دې کې دوه نسخې دي، حاء او جيم، دې څخه عموم د غير شعريه پاره ظاهر يږي، څلورم کيدای شي چې دا مقيد حکم دی صورت کې وي، چې کله وينستان د لارويستلو قابل وي اوبيا په کې لارونه ويستل شي، کوم ته چې سدل ويل کيږي، په دې باب کې حديث کې راغلي دي: فسدل النبي ﷺ ناصيه ثم فرق بعده، متفق عليه کذا في المشكوة باب الترجيل. حضور ﷺ د تندي دوينستانوسدل فرمايلي و. خوبيايې هغه کې لارويستل شروع کړل، ددې صورت خلاف چې واره واره وينستان وي اوکه غټ شوي نه وي اوياکټ شوي وي، دې صورت کې دا حکم نه وي، افريقه او جزه، علی سبيل التخير فرمايل ددې دمعنا د اصطلاح له وجې سند کيدای شي ځکه چې تخير موقوف دی دوينستانوپه غټيدوباندې، پنځم کيدای شي چې دانهي مخصوصه وي هغه صورت سره کله چې دباطلو خلکوسره ديوشان والي له وجې وي، څنگه چې دې وخت کې

...بقیه د ترمخ] داسې حديثونه روايت کوي کوم چې دهغه نه پرته بل څوک نه شي روايت کولی؛ نوخوبه دهغه روايت ته موضوع وايو اوددې موضوع کيدو طريقه هم موجودده، څنگه چه حافظ علائی وغيره تصريح کړې ده.

ابن عراق رحمه الله هم دې مقدمې کې د کذاب ووضاع دروايت کونکو فهرست ورکړی دی، دې کې په ۲۳ نمبر صفحه کې د حرف سين لاندې ۲۲ نمبر باندې د سعيد بن ميسرة البکري ذکر دی الفاظوکې راغلي دي. کذبہ يحيى القطان وقال ابن حبان: يروى الموضوعات ددې د تفصيل ته معلومه شوه چه دا حديث هم د موضوعاتو دهغه ذخيره نه يو حديث دی، کوم چه سعيد بن ميسره، د حضرت انس رضي الله عنه په حواله باندې نقل کوي اوکله چه داروايت موضوع دی؛ نو ددې له وجې به د مسئلواستنباط هم صحيح نه وي دې نه پرته د غير مجتهد له پاره دا جائزه دي چې يو کتاب کې يوروايت کتلوسره هغه باندې عمل شروع کړي، بلکې هغه ته داهم کتل پکاردې چې امامانو او مجتهدينو حضراتودې باره کې څه فرمايلي دي؟ ځکه چې دليل کتل د مجتهدينو وظيفه ده، دعامو نه. اوڅلور واره امامان دې باندې متفق دي چې دسروينستان ساتل جائز دي اوکت کول يې هم جائز دي اوپه قينچي باندې کټ کول يې هم جائز دي اوپه چاره باندې حلق کول هم جائز دي څنگه چې پورته تفصيل بيان شوی دی، يو خود عامو له پاره دعالمانو د اجماع مخالفت جائزه شي کيدای. والله اعلم بالصواب. محمد يوسف عفا الله عنه

نوی فیشن ایجادشوی دی، یاداچی دڅه فسادپه نیت وي، څنگه چې نور متعاطفات هم دې باندې دلیل دي، گني مضغ العلک اوقباء کې چاک په دواړو طرفونو باندې ساتل هم ناجائزوي، ولا قائل به.

ددې وجوهاتوله وجې دا اثر مخصص یا مفسر د تقصیر جواز نه شي کیدای د، نهی عن القزع، په مقابله کې د حدیث د صحت له وجې د حلق اطلاق کولی شي، تقصیر فی نفسه بحاله جائز دی، البته عارض تشبیه نه کوم ځای چې تشبیه لارم راځي ځینو صورتونه به منع شي، هذا ما حضری الان، ولعل الله يحدث بعد ذلك امرا، والله اعلم ۲۴ ربیع الثانی ۱۳۲۴ هـ (امداد ج ۲ ص ۱۷۲ امداد الفتاوی ج ۴ ص ۲۲۴ تا ۲۲۶)

د عطرو او سرمې لگولو مسنونه طریقه

سوال: د عطرو او سرمې لگولو سنت طریقه معلومول دي او ډوډۍ د خوړولو په وخت څلور ټوټې کول خوړل پکار دي یا پرته د ټوټې کولو نه خوړل پکار دي؟ له دې نه پرته کوم یو داسې کتاب دی چې په هغه کې مکمل سنت ذکر دي؟

جواب: د عطرو لگولو څه خاص مسنونه طریقه نه شته؟ البته د بنې طرف نه ابتدا کول سنت دي^(۱) په رانجو لگولو کې د حضور پاک ﷺ معمول دا و چې په بنۍ سترگه کې یو سلاټي، بیاه گس کې، بیاه بنۍ کې، داسې د بنۍ سترگې نه به یې شروع کوله او په بنۍ به یې ختموله.^(۲) ډوډۍ څلور ټوټې کولو سنت زما په علم کې نه شته. اسوه رسول اکرم ﷺ د حضرت ډاکټر عبدالحی (رحمته الله علیه) تالیف دی، ددې مطالعه کول فایده مند دي داسې "خصائل نبوي شرح شمائل ترمذی" د حضرت شیخ الحدیث مولانا محمد زکریا صاحب نورالله مرقده تالیف دی، ددې مطالعه هم د برکت نه ډکه ده.

نیل پالش لگولو سره غسل اودس نه کیږي

سوال: نن سبا ښځې خاص کر هغه ښځې چې هغه په دې دور کې ډاکو شش کوي چې د دنیا والاو سره لاړې شو، لږ ډیر فیشن کوي، مثلاً: نیل فالش وغیره لگوي، پوښتنه داده چې نیل

^(۱) [يستحب البداءة باليمنى في كل ما كان من باب التكریم والزينة والنظافة ولخوذلك... إلخ (شرح المسلم للنووى ج: ۲ ص: ۱۹۷، باب استحباب لبس النعال في اليمنى... إلخ).]

^(۲) [قال عصام ويؤيد الإكتفاء بالإثنين في اليسرى ماذكر بعض الأئمة انه صلى الله عليه وسلم كان يفتح في الإكتحال باليمنى ويختم بها تفضيلاً لها فإن الظاهر انه صلى الله عليه وسلم يكتحل في اليمنى الإثنين وفي اليسرى كذلك ثم يأتي الثالث اليمنى ليختم بها ويفضلها على اليسرى لواحده (حاشية نمبر ۱۰، شمائل ترمذی ص: ۵ طبع مکتبه رشديه ساهيوال).]

فالش لگولو سره اودس کيږي؟ لمونځ دې سره ادا کيږي او که نه؟ ياله اوداسه وروسته نيل پالش لگولو سره لمونځ ادا کيږي؟ ځکه چې اوريدلي مې دې چې په نيل فالش لگولو سره اودس نه کيږي، چې اودس نه کيږي؛ نو انسان صفا کيدای څنگه شي؟ لهذا ددې سوال جواب په راکولو به ستاسو ډيره مهرباني وي ځکه چې له ډيرو ورځونه زه په دې مشکل کې اخته يم چې په نيل فالش لگولو سره لمونځ نه کيږي، يا ددې له وجې انسان ناپاکه کيږي؛ نو هغه څه چې دې چې دهغو له وجې انسان ناپاکه کيږي؟ دقرآن او سنت په رڼا کې جواب راکړئ او د شکرې موقع راکړئ!

جواب: په اوداسه کې چې دکومو اعضاوو وينځل ضروري دي، که په هغه باندې داسې شي لگيدلی وي چې هغه اوبه د بدن څرمنې ته رسيدلو نه منع کړي؛ نو اودس نه کيږي، همداحکم دغسل هم دی، نيل پالش چې لگيدلی وي؛ نو اوبه نوکونو ته نه رسيږي، ځکه دنيل پالش لگولو په صورت کې اودس او غسل نه کيږي^۱ بنځې دفيش په ډول نيل پالش او سرخي لگوي، حالاتکې په دې شيانوسره دبنځې په بنياست کې هيڅ اضافه نه کيږي، بلکې ذوق سليم ته دا شی بدمذاقه معلومېږي، کله ددې له وجې دالله تعالی دنوم اخيستو توفيق هم نه نصيب کيږي؛ نو ددې استعمال يو سليم الفطرت مسلمان څنگه خوښولی شي؟ بنځوته د ځان جوړولو او بنياسته کولو اجازه شته، خوددې هم څه طريقه او سليقه پکار ده، داسې خونه ده چې دڅه شي فيش راوځي انسان دې هغه وکړي.

ايا رانجه دسترگوله پاره نقصاني دي؟

سوال: موږ دبزرگانونه اوريدلي دي چې په سترگو کې رانجه لگول سنت دي، خودتي وي په يو پروگرام کې يوه اکتير صاحب وفرمايل چې: په علم طب کې رانجه لگول نقصاني ځمي که دا په رښتيا دي اود حضور پاک ﷺ په نزد رانجه لگول ښه خبره ده اوسنت دي؛ نو بيا دحضور پاک ﷺ کار څنگه نقصاني کيدای شي؟ مهرباني وکړئ په دې باره کې هم ووايئ.

جواب: رانجه لگول له شک پرته سنت دي^۲ ادا اکتير صاحب نوی تحقيق دتجربې په رڼا کې

^۱ [ويجب أي يفرض غسل كل ما يمكن من البدن بلا حرج مرة كاذن..... ولا يمنع الطهارة ونيم أي خرف ذباب وبرغوث لم يصل الماء تحته وحناء ولو جرمه به يفتق، ودرن ووسخ، وكذا دهن، ودسومة إلى آخره، ولا يمنع ما على ظفر صباغ ولا طعام بين أسنانه أو في سنه المجوف به يفتق، وقيل: إن صلبا منع، وهو الأصح (الدرالمختار ج: ۱ ص: ۱۵۲، ۲۵۴، مطلب ابحاث الغسل، أيضًا: عالمگیری ج: ۱ ص: ۱۳ الباب الثاني في الغسل).]

^۲ [عن عباس أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: اكتحلوا بالإنثد فإنه يجلبو البصر وينبت الشعر وزعم أن النبي صلى الله عليه وسلم كانت له مكحلة يكتحل بها كل ليلة ثلاثة في هذه رواه الترمذی (مشکوة ج: ۲ ص: ۳۸۳، باب الرجل، الفصل الثاني).]

غلط دی، کاش! چې ډاکټر صاحب خلکو ته ووايي چې د تې دې شعاگانې دسترگوله پاره خومره نقصاني دي.

د ښځو غوږونه او پوزه سوري کول

سوال: د قرآن او سنت په رڼا کې وښیئ چې د جینکو غوږونه او پوزه سوري کول ورسم ترکوم حده پورې ثابت دی؟ یا دامحض یو رسم دی؟

جواب: ښځوله پاره والی وغیره اچول جائز دي او ددې ضرورت له پاره غوږونه، پوزه سوري کول هم جائز دي.^{۱۱}

ایا د ځوان سړي ختنه کول ضروري دي؟

سوال: که دیو مسلمان بچي ختنه له څه وچې (چې هغه ته ددې پته وي) موروپلار نه وي کړې؛ نوگناه به دچا وي؟ ۱: دختنې له پاره به څه کول پکار وي؟ ۲: ایا هغه به مسلمان وي او که نه؟ یعنې دعام مسلمان په شان.

جواب: ختنه کول د صحیح قول مطابق سنت او اسلامي نښه ده^{۱۲}، که موروپلار په ماشوم والي کې نه وي کړي؛ نو د موروپلار د آخرت د ملامتیا لائق دي، خو پخپله هغه کس د ملامتیا لائق نه دی، د ځوانیدو وروسته هم که دا سړی غواړي؛ نو هغه ته پکار دي چې ختنه وکړي او که تحمل نه وي؛ نو دا معاف دی او نن سبا خو سرجري دومره ترقي کړې ده چې دختنې دنا قابل تحمل سوال نه شته، باقي دختنې نه کولو باوجود هم دا سړی مسلمان دی، خو چې دادالله تعالی او درسول الله ﷺ ټول حکمونه د زړه سره مني.^{۱۳}

ایا د ماشوم پیدایښي ویښتان لرې کول ضروري دي؟

سوال: اوریدلي مودي چې کله ماشوم پیداکيږي؛ نو دهغه جسم پاکيږي او په اوریدو کې راغلي دي چې دهغه ویښتان هم ترکومي پورې چې دسرنه صفا نه کړل په ویښتانو کې غلاظت

^۱ قال فی شرح التویر: ولا بأس بثقب أذن البنت والطفل استحساناً ملتقط قال ابن عابدين: ظاهره أن المراد به الذکر مع أن ثقب الأذن لتعليق القرط وهو زينة النساء فلا يحل للذكور (الدر المختار مع رد المحتار ج: ۶ ص: ۴۲۰)
^۲ عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: الفطرة خمس، أو خمس من الفطرة: الختان والإستحداد وتقليم الأظفار ونف الإبط وقص الشارب (بخاری ج: ۲ ص: ۸۷۵، باب تقليم الأظفار، مسلم ج: ۱ ص: ۱۲۸، باب خصال الفطرة).

^۳ الشيخ الضعيف إذا أسلم ولا يطبق الختان إن قال أهل البصر لا يطبق يترك لأن ترك الواجب بالعذر جائز فترك السنة أولى، كذا في الخلاصة، قيل في ختان الكبير إذا أمكن أن يحن نفسه فعل والا لم يفعل (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۵۷، الباب التاسع عشر في الختان والخصاء... الخ).

پاتې کيږي، چې دهغه له وجې دهغه وينستانوته لاس لگولوسره لاس ناپاکه کيږي، چې ددې بيا وينخل ضروري کيږي؛ نو ايا دا خبره ريښتيا ده؟ او که ديوي اينجلۍ وينستان په وړوکوالي صفانه کړل شي او هغه اينجلۍ د پنځونه شپږو کلنو شي، داداسې عمر دی چې په دې کې د سرگنجي کول بدمنل کيږي؛ نو بيا په داسې صورت کې څه کول پکار دي؟

جواب: له پيدايښ نه وروسته بچۍ مينخل کيږي، په هغه مينخلو سره دهغه وينستان هم پاکيږي، البته پيدايښي وينستان لرې کول سنت دي.^(۱)

جسم باندې خالونه لگول شرعا څنګه دي؟

سوال: موجوده دور کې دا يوه طريقه په معاشرې کې رائج شوې ده چې خلک په مصنوعي مشينونو سره په لاسونو باندې نومونه ليکي يا د څه درنده (ځناور) يا د ونې تصوير جوړوي، ايا په دې باندې څه گناه هم ملابيږي؟ اوله دې سره اودس کيږي او که نه؟

جواب: په بدن باندې خالونو لگولونه په حديث کې منع راغلي ده او حضور پاک ﷺ په دې باندې لعنت فرمايلي دی:

«ان رسول الله ﷺ لعن الواشمة والمستوشمة». (صحيح بخاری ج: ۲، ص: ۸۷۹).

ترجمه: رسول الله ﷺ په جسم داغونه لگونکو او لگولو والو باندې لعنت فرمايلي دی.

بنځوته د سړيو په شان ځان جوړول

سوال: زموږ په خاندان کې يوه بنځه ده، چې هغې له ماشوم والي نه د سړيو ځال چلن اختيار کړی دی، د سړيو لباس اچوي، د سړيو په شان وينسته پريږدي، مختصر ځان ته سړی وايي او که دخاندان يو سړی هغې ته بنځه وايي؛ نو جگړه ورسره کوي، له دې نه پرته هغه بنځه روژي او لمنځ په ډير پابندي سره کوي او ځان دخلکو په مخکې يو دين ډار او صحيح سړی وړاندې کوي او په حقيقت کې هغه دينداره هم ده، تاسوماته ووايي چې ايا د شريعت په لحاظ دا جائز دي؟ دهغې بنځې عمر اوس د څلويښت کلونو برابر دی.

جواب: بنځې له پاره د سړي او سړي له پاره د بنځې مشابهت کول حرام دي، حضور پاک ﷺ په دې باندې لعنت فرمايلي دی:

«عن ابن عباس رضی الله عنه قال: لعن رسول الله ﷺ المتشبهين من الرجال بالنساء والمتشبهات من النساء بالرجال». (صحيح بخاری ج: ۲، ص: ۸۷۴).

[۱] عن الحسن عن سمرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الغلام مرقن بعقيقته تذبح عنه يوم السابع ويسمى ويحلق رأسه رواه أحمد والترمذي وأبو داود والنسائي (مشكوة ص: ۳۶۲، باب العقيقة، طبع قديمي)

ترجمه: د حضرت ابن عباس رضي الله عنه نه روایت دی فرمایي چې: رسول الله صلی الله علیه و آله بنځوسره مشابهت کونکو سړیو باندې لعنت فرمایلی او سړیوسره مشابهت کونکو بنځوباندې لعنت فرمایلی دی.

که د وړیځو ویښتان غټ شي؛ نو کټ کول یې جائز دي

سوال: د وړیځو ویښتان غټیدو باندې یا په بې زیبه کیدو باندې دا کټ کول کیږي یا په رابښکلو سره ویستل کیږي او که نه؟

جواب: چې ویښتان غټ شي؛ نو ددې کټ کول جائز دي، خو په رابښکلو سره ویستل یې صحیح نه دي.^(۱)

تور خضاب په دې نیت سره لگول چې خلک ورته ځوان ووايي

سوال: ماد حجه الاسلام امام محمد غزالي رحمته الله علیه تصنیف "کیمیائے سعادت" مطالعې په دوران کتلي دي چې د سړیو حضراتو ډیرې باندې تورې نکرېزي په دې نیت سره لگول چې خلک هغه ځوان وگڼي، ډیره سخته گناه ده او حضور اکرم صلی الله علیه و آله فرمایلي چې کوم سړی په ډیرې باندې خضاب لگوي چې ځوان په نظر راشي، هغه ته به د جنت خوشبوهه نصیب نه شي او دا هم روایت دي چې د ټولو نه لومړی په ډیره کې باندې خضاب فرعون لگولی و او د حضور پاک صلی الله علیه و آله ارشاد مبارک دی چې کوم الله تعالی د سپینو ویښتو بزرگي درکړې ده دا خلک هغه پټوي. ستاسوبه ډیره مهرباني وي د قرآن او سنت په رڼا کې دا په تفصیل سره بیان کړئ، ځکه چې زماڅه مشران داسې کوي او زه دهغوی د مشري له وجې هغوی نه شم منع کولی، له دې پرته چیرې دا هغوی په خپل شان کې گستاخي ونه گڼي، هسې هم دا ویا عامه شوې ده، مادا هم لوستلي دي چې د دښمن مرعوب کولو په غرض ډیره کې دنگریزو لگولو اجازه شته، ځکه چې په جنگ احد کې حضور پاک صلی الله علیه و آله د داسې کولو حکم فرمایلی و، خو خضاب لگول ډیره سخته گناه ده.

جواب: امام حجه الاسلام غزالي رحمته الله علیه چې کومه مسئله لیکلې ده، هغه صحیح ده، تور خضاب (تور نگرېزي، وسمه) لگول د اکثرو علماوو په نزد ناجائز دي او په حدیث کې ددې ممانعت راغلی دی.

((عن ابن عباس رضي الله عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم يكون قوم يخضبون في آخر الزمان بالسواد كحواصل الحمام لا يريحون رائحة الجنة)) (ابوداؤد ج: ۲، ص: ۲۲۶).

^۱ وعن أبي يوسف رحمه الله تعالى: ولا بأس بأخذ الحاجبين وشعر وجهه ما لم يتشبه بالمخنث... إلخ (فتاوى عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۵۸، كتاب الكراهية، الباب التاسع عشر من الحثان... إلخ).

ترجمه: حضرت ابن عباس رضي الله عنه د حضور پاک صلی الله علیه و آله نه روایت کوي چې حضور پاک صلی الله علیه و آله فرمایلي: په اخري زمانه کې به خلک په داسې تور رنگ سره خضاب لگوي، لکه دکوتري د بچي په شان هغه ته به د جنت خوشبو هم نصیب نه شي.

دسر دوينستانو غونډولو شرعي حکم

سوال: ۲۵ جولای نه ۳۱ جولای په اخبار جهان کې "کتاب سنت روئے مي" د بنځې دسر خلاص وینستان، ولوستل، دهغې ورځې نه موږ په عجيبه شک کې اخته يو، ځکه چې موږ خود ماشوموالي نه دا اورو چې وینستان ترلي ساتل پکار دي او د ۸ تاريخ په ستاسو مسائل او دهغو حل کې هم تاسو د عاليه امير د سوال په جواب کې يوازې دا ليکلي دي، چې هغه دچوټو فيشن بددي، تاسو دا نه دي ليکلي چې چوټي ترل بددي، ځکه چې ددې مراسلې نه خوموږ دا مطلب هم اخیستی شو چې چوټي ترل بددي، هغه څه داسې و:

"کوم احاديث چې لاندې ذکر کوم، دهغوبه رڼا کې د بنځې جوړه، کمځی، پوني ساتلو شرعا اجازه نه شته، حضور پاک صلی الله علیه و آله دوينستانو په راغونډولو او راغونډولو والاو باندې لعنت ویلي دي، احاديث شريف دا دي: نمبر ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، د صحیح بخاري شريف له دریم جلد څخه په نقل.

نن سبا چې دوينستانو کوم فيشن دی، ایا هغه شرعي حیثیت لري؟ ددې احاديثوبه رڼا کې د بنځې وینستان خلاص شوي، په ملا او شاگانو باندې پراټه پکار دي، حافظ صاحب دا مسئله ډیره اهمه ده، تاسو ددې وضاحت وکړئ، زموږ شکونه ختم کړئ. د حافظ صاحب جواب دا و: تاسو کافي وضاحت کړی دی، اوس زموږ دوضاحت ضرورت نه شته.

اوس زموږ گزارش دادی چې تاسولر په وضاحت سره جواب راکړئ ځکه چې په دې جواب سره موږ ته تسلي نه ده شوې، هسې موږ په دې عمل شروع کړی دی، خوبیا هم زموږ په کورونو کې زیاتې بنځې وینسته ترلي ساتي؛ نو دا دوينستانو فيشن په مسلمانانو کې له کوم ځای نه راغی؟ ځکه چې په دې لحاظ سره خوموږ په یو ډول گناه کې اخته يو، ځکه چې حضور اکرم صلی الله علیه و آله لعنت فرمایلي دي په داسې خلکو باندې، تاسو زموږ رهنمائي وکړئ او مسلمانانو بنځوته سیده لاره وښیئ.

جواب: د بنځو دسر وینستان راغونډول نه يوازې جائز، بلکه امهات المؤمنین او د صحابیات رضي الله عنهن سنت دي، په صحیح مسلم (ج: ۱، ص: ۱۴۹) کې ام المؤمنین ام سلمه رضي الله عنها حدیث دی:

عن أم سلمة قالت قلت يا رسول الله إني امرأة أشد ضفر رأسي فألقضه لغسل الجنابة قال لا إنا يكفيك أن تحثي على رأسك ثلاث حثيات ثم تفيضين عليك الماء فتطهرين (صحیح مسلم ج: ۱، ص: ۱۴۹).

ترجمه: د حضرت ام سلمه رضي الله عنها نه روایت دي چې هغې حضور پاک صلی الله علیه و آله ته عرض وکړ چې زه د

سر وینستان راغونډوم، ایا د غسل او جنابت له پاره ماته د سروینستان خلاصول پکار دي؟ ویي فرمایل: نه! بس همدومره کافي ده چې په سرباندې درې ځله اوبه واچوه (چې ورسره دوینستو بیخونه لامده شي)، بیا په ټول بدن باندې اوبه واچوه.

په صحیح بخاري او دا حدیثو په نورو کتابونو کې د حضرت عائشې رضی الله عنها حدیث مبارک دی چې د حجه الوداع په موقع باندې حضور پاک صلی الله علیه وسلم هغې ته حکم کړی و چې: د سر وینسته خلاص کړه او گومنځ یې کړه.

عن عبید بن عمیر قال بلغ عائشة أن عبد الله بن عمرو يأمر النساء إذا اغتسلن أن ينقضن رؤوسهن فقالت يا عجبا لابن عمرو هذا يأمر النساء إذا اغتسلن. (صحیح مسلم ج: ۱، ص: ۱۵۰).

ترجمه: د حضرت عائشې رضی الله عنها حدیث مبارک دی چې هغې ته دا خبر ورسید چې عبدالله بن عمر رضی الله عنه ښخوته حکم ورکوي چې هغوی دې د غسل له پاره خپل ترلي وینستان خلاص کړي، په دې باندې د اعتراض کولو له وجې حضرت عائشې رضی الله عنها وفرمایل: په ابن عمر باندې تعجب دی! هغه ښخوته د غسل له پاره د وینستانو خلاصولو حکم ورکوي، دا ولې نه وایي چې هغوی دې د سروینستان وڅړي.

ددې حدیثونو مبارکونه ثابتیږي چې د امهات المؤمنین او صحابیات رضی الله عنهن سرونه ترلي و د "اخبار جهان" مراسله نگار چې د کومو حدیثونو حواله ورکړې ده، ددې احادیثو د موجوده زیربحث مسئلې سره هیڅ تعلق نه شته، هغه دیوبلې مسئلې سره متعلق ده، د جاهلیت په زمانه کې دا دستور و چې د کومو ښځو د سروینستان به کمیدل هغوی به د بهره نه وینستان راغونډول، چې دهغوی وینستان زیات شي او ځینو ښځو به د جوړولو په دې فن کې مهارت لرلو، په داسې ښځو باندې حضور پاک صلی الله علیه وسلم لعنت فرمایلی دی کومې چې د سروینستان زیاتولو له پاره وینسته ولگوي یا جوړ کړي.^(۱)

ایا د غیر مسلم ختنه کول ضروري دي؟

سوال: یو سړی چې دهغه عمر پنځوس (۵۰) کاله دی، مخکې هغه عیسایي و، اوس هغه د الله په فضل او کرم سره کلمه ویلي مسلمان شوی دی، هغه مخکې کافرو، ځکه هغه ختنه نه ده کړې، اوس هغه مسلمان دی، دهغه له پاره ختنه کول ضروري دي او که نه؟

جواب: د ختنې حکم خوددیر عمرسړي له پاره هم دی، شرط دادی چې هغه ددې متحمل وي، که دهغه متحمل نه وي؛ نو پرې دې ښودل شي.^(۲)

[۱] عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم لعن الله والواصلة والمستوصلة والواشمة والمستوشمة (بخاری ج: ۲، ص: ۸۷۸، باب الوصل في الشعر).

[۲] عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: الفطرة خمس، أو خمس.. [بقیه په راروانه صفحه.

حضرت ابراهيم عليه السلام ته د ختنې حکم کله وشو؟

سوال: د مولانا حفظ الرحمن سيوهاروي (رحمته الله) د يو کتاب دمطالعې کولو اتفاق وشو، مولانا ليکلي و چې د حضرت ابراهيم عليه السلام ختنه په يو کم سل کاله (۹۹)، عمر کې وشوه؛ نو بيا هغه خپل اولاد ته د دې امر حکم وکړ، ايا د دې نه مخکې دا حکم و او که نه؟ په هر حال اوس تاسو مهرباني وکړئ لږ په وضاحت سره دا مسئله بيان کړئ.

جواب: کله چې له ټولو نه مخکې دا حکم حضرت ابراهيم عليه السلام ته وشو؛ نو ظاهره ده چې د دې نه مخکې به يې حکم نه و، تاسو ته په دې کې څه اعتراض دی ---؟^(۱)

.....

❖ لباس ❖

د لباس شرعي حکمونه

سوال: د سړيو او ښځو له پاره په وينستانو په جوړولو کې څه پابندي شته؟ او همدا رنگه د دوی د لباس متعلق، ايا څه خصوصي هدايت شريعت ورکړي دي؟

جواب: د سر وينستانو له پاره د څه خاصې وضع يا وړولو پابندي شريعت نه ده لگولې، البته څه حدود يې داسې ضرور مقرر کړي دي چې خلاف کول يې منع دي، د دې حدود لاندې چې سړی څه غواړي کولی يې شي، هغه حدود دادي:

۱: که وينسته خريل غواړي؛ نو ټول سردې و خړي د څه برخې خريل او د څه برخې نه خريل منع دي.^(۲)

... بقیه د ترمخ] .. من الفطرة: الختان والاستحداذ وتقليم الأظفار ونف الإبط وقص الشارب (بخاری ج: ۲ ص: ۸۷۵، باب تقليم الأظفار، مسلم ج: ۱ ص: ۱۲۸، باب خصال الفطرة) الشيخ الضيف إذا أسلم ولا يطبق الختان إن قال أهل البصر لا يطبق يترك لأن ترك الواجب بالعذر جائز فترك السنة أولى، كذا في الخلاصة، قيل في ختان الكبير إذا أمكن أن يحتن نفسه فعل والا لم يفعل (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۵۷، الباب التاسع عشر في الختان والخصاء... إلخ).

^(۱) عن يحيى بن سعيد أنه سمع سعيد بن المسيّب يقول: كان إبراهيم خليل الرحمن أول الناس ضيف وأول الناس اختن وأول الناس قص شاربه وأول الناس رأى الشيب فقال: يارب ما هذا؟ قال الرب تبارك وتعالى: وقار يا إبراهيم! قال: رب زدني وقاراً رواه مالك (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۳۸۵، باب الرجل، الفصل الثالث).

^(۲) عن نافع عن ابن عمر قال: سمعت النبي صلى الله عليه وسلم ينهى عن القزع، قيل لنافع: ما القزع؟ قال: يخلق بعض رأس الضمى ويترك البعض متفق عليه والحق بعضهم التفسير بالحديث بقي... [بقيه په راروانه صفحه

- ۲: دوينستانوپه وضع کې د کافرانو او فاسقانو نقل او مشابهت مه اختياروئ.^(۱)
- ۳: سړی دې دښخوپه څير او ښځې دې د سړيوپه څير وينستان نه ساتي.^(۲)
- ۴: که وينستان غټ وي؛ نو دا صفا ستره ساتئ، تيل پرې لگوئ او د ضرورت مطابق يې گومنځ کوئ هم.^(۳) چې وينستان گډوډ نه وي، خو وينستان داسې مشغله هم مه جوړوئ چې هغه په تکليف کې داخل شي.^(۴)
- ۵: لوڅ سر مه گرځئ.^(۵)
- ۶: په سپينو وينستانو باندې تور خضاب لگول منع دي، ديويل رنگ خضاب کولی شئ.^(۶) رسول الله ﷺ به عام ډول وينسته پريښودل، کله به دغوږونو نيمايي پورې و، کله به دغوږونو نه لاندې او کله به تراوږو پورې.^(۷)

...بقیه د ترمخ] .. وعن ابن عمر ان النبی صلی الله علیه وسلم أرى صبياً قد خلّق بعض رأسه وترك بعضه فنهاهم عن ذلك وقال احلقوا كله واتركوا كله (مشکوّة ج: ۱ ص: ۳۸۰، باب الترجل الفصل الأول) وفي الزخيرة..... ويكره القزع وهو أن يحلق البعض ويترك البعض قطعاً (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۴۰۷، كتاب الحظرو والإباحة، فصل في البيع).

۱] قال صلى الله عليه وسلم ولا تشبهوا باليهود ولا بالنصارى (سنن ابن ماجه ص: ۹۹، ترمذی ج: ۲ ص: ۹۹) أيضاً: وفي الزخيرة ولا بأس أن يحلق رأسه وسط رأسه ويرسل شعره من غير أن يفتله وإن فتلته فذلك مكروه لأنه يصير مشبهاً ببعض الكفرة والمجوس في ديارنا يرسلون الشعر من غير فتل ولكن لا يحلقون وسط الرأس بل يجزون الناصية تاترخانية..... ويكره القزع وهو أن يحلق البعض ويترك البعض قطعاً مقدار ثلاثة أصابع كذا في الغرائب (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۴۰۷، كتاب الحظرو والإباحة، فصل في البيع).

۲] وعن ابن عباس قال: لعن النبي صلى الله عليه وسلم المختنن أى المتشبهين بالنساء من الرجال في الزى واللباس والخضاب والصوت والصورة التكلم والمترجلات، بكسر الجيم المشددة أى التشبه بالرجال من النساء، زياً وهيئة ومشية ورفع صورت ونحوها... إلخ (مرقاة شرح مشکوّة ج: ۴ ص: ۴۵۹، ۴۶۰، باب الترجل، طبع بمبئی) أيضاً: عن ابن عباس قال: لعن النبي صلى الله عليه وسلم المتشبهين من الرجال بالنساء، والمتشبهات من النساء بالرجال (بخاری شریف ج: ۲ ص: ۸۷۴، باب المتشبهين بالنساء والمتشبهات بالرجال).

۳] عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من كان له شعر فليكرمه (مشکوّة ج: ۲ ص: ۳۸۲، باب الترجل، الفصل الثاني).

۴] عن عبدالله بن يزيد أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان ينها عن كثير من الإرفاه (مشکوّة ج: ۲ ص: ۳۸۲، باب الترجل، الفصل الثاني).

۵] عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من تشبه بقوم فهو منهم (من تشبه بقوم) أى من شبه نفسه بالكفار مثلاً في اللباس وغيره أو بالفاسق أو الفجار أو بأهل التصوف والصلحاء الأبرار (فهو منهم) أى في الإثم والخير (مرقاة المفاتيح شرح مشکوّة ج: ۴ ص: ۴۳۱، كتاب اللباس، الفصل الثاني، طبع بمبئی هند).

د لباس متعلق هماغه اصول دي كوم چې دويښتانونه باره كې بيان شول، چې دڅه خاصې وضع پابندي شريعت نه ده لگولې، البته څه حدود ددې هم مقرر دي، له دې نه تجاوز نه دی پکار، هغه حدود دادي

۱: دسړي بايد قميص، پرتوگ، تهنند وغيره، دومره لاندې ونه رسيږي چې ښنگري ياد هغو څه برخه پټه شي.^[۱۳]

۲: لباس چې دومره نری يا تنگ نه وي چې هغه اعضاء ظاهر شي دكوموچې پټول واجب دي.^[۱۴]

۳: په لباس كې دكافرانو او فاسقانو نقل او مشابهت اختيار نه كړئ.^[۱۵]

۴: سړی دې دښځو لباس او ښځې دې دسړيو لباس نه اغوندي.^[۱۶]

۵: دخپل مالي استطاعت نه دزيات قيمتي لباس اهتمام مه كړئ.^[۱۷]

۱[عن أبي هريرة قال النبی صلی الله علیه وسلم إن اليهود والنصارى لا یصبغون فخالقوهم، وفي رواية واجتنبوا السواد (بخاری ج: ۲ ص: ۸۷۵، باب الخضاب، مسلم ج: ۱ ص: ۱۹۹) وفي رواية: غیر الشیب ولا تشبهوا باليهود وفي رواية: غیره الشیب الحناء والکتم (ترمذی ج: ۱ ص: ۳۰۵، مشکوة ج: ۲ ص: ۳۸۲) ۲[عن مالك أن جتته لتضرب قريباً من منكبہ..... قال شعبة شعره يبلغ شحمة أذنيه، وفي رواية: كان شعر رسول الله صلی الله علیه وسلم رجلاً ليس بالسبط ولا الجعد بين أذنيه وعاتقيه بخاری ج: ۲ ص: ۸۷۶، باب الجعد) ۳[عن أبي هريرة أن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال: لا ينظر الله يوم القيامة إلى من جرّ إزاره بطراً (بخاری ج: ۲ ص: ۸۶۱، باب من جرّ ثوبه من الخلاء) وفي رواية عن أبي سعيد هل سمعت من رسول الله صلی الله علیه وسلم شيئاً في الإزار؟ قال: نعم! سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم يقول إزار المؤمن إلى أنصاف ساقيه لا جناح عليه ما بينه وبين الكعبين وما أسفل من الكعبين في النار يقول ثلاثاً لا ينظر الله إلى من جرّ إزاره بطراً مشکوة ص: ۳۷۴، كتاب اللباس، مسلم ج: ۲ ص: ۱۹۵، ابن ماجه ص: ۲۵۵]۔

۴[فكل لباس ينكشف معه جزء من عورة الرجل والمرأة لا تفره الشريعة الإسلامية، مهما كان جليلاً أو موافقاً لدور الأزياء، وكذلك اللباس الرقيق أو اللصق بالجسم الذي يحكى للناظر شكل حصّة من الجسم الذي يجب ستره، فهو في حكم ما سبق في الحرمة وعدم الجواز (تكملة فتح الملهم ج: ۴ ص: ۸۸)۔

۵[أن اللباس الذي يتشبه به الإنسان بأقوام كفره لا يجوز لبسه لمسلم إذا قصد بذلك التشبه بهم (تكملة فتح الملهم ج: ۴ ص: ۸۸، كتاب اللباس) عن ابن عمرو بن العاص أخبره قال رأى رسول الله صلی الله علیه وسلم على ثوبين معصفرين، فقال: إن هذه من ثياب الكفار فلا تلبسها (مسلم ج: ۲ ص: ۱۹۲ باب النهي عن لبس الرجل الثوب المعصفر)

۶[عن ابن عباس قال: لعن النبي صل الله عليه وسلم المتشبهين الرجال بالنساء والمتشبهات من النساء بالرجال (بخاری ج: ۲ ص: ۸۷۴، باب المتشبهين بالنساء والمتشبهات من النساء بالرجال، طبع مير محمد كتب خانه)۔

۷[قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: من تلبس بما لم يعط كان كلابس ثوبي زور اعلم أن الكسوة منها فرض..... كما في التنف بين النفيس والخسيس إذ خير الأمور أوسطها وللهي عن الشهرة وهو ما كان في نهاية النفاسة أو الخساسة (رد المحتار ج: ۶ ص: ۳۵۱ كتاب الحظرو الإباحة، فصل في اللبس، طبع سعيد)۔

- ۶: مالداره سړی دې دومره خراب لباس نه اچوي چې کتونکي هغه ته غريب ووايي.^{۱۱}
 ۷: دفخر، نمائش او تکلف نه اجتناب وکړي.^{۱۲}
 ۸: لباس يوازې صفا پکار دی، سړيو له پاره سپين لباس زيات خوښ کړل شوی دی.^{۱۳}
 ۹: سړيو له پاره د اصلي ريښمو لباس اچول حرام دي.^{۱۴}
 ۱۰: خالص سور لباس د سړيو له پاره مکروه دی، ديو بل رنگ گډون که په کې وي يا دانه دار وي؛ نوڅه مضائقه په کې نه شته.^{۱۵} والله اعلم!

دپټکي شرعي حيثيت ، اوږد والی اورنگ

سوال: که يوسړی د سنت له وجې پټکی تړي، خوکه دکور والا او دوستان ټول يې بدگني او هغه تنگوي؛ نو هغه څه وکړي؟ له دې پرته دا هم ووايي چې ددې موجوده پيمائش څه دی؟

جواب: پټکي تړل د حضور پاک ﷺ سنت مبارک دي^{۱۶}، دا بدگنل ډيره بده خبره ده، که ويې تړي؛ نو ثواب دی، که ويې نه تړي؛ نو گناه نه شته، ويل کيږي چې د حضور پاک ﷺ پټکی مبارک به دوه قسمه و، يو غټ بل وړوکی، وړوکی به تقريباً درې گزه و او غټ به تقريباً پنځه گزه و، خوپه يوروايت کې هم دپټکي اوږد والی نقل نه دی، حضور پاک ﷺ به سپين لباس

۱ عن عمر بن شبيب عن أبيه عن جده قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن الله يحب أن يرى بصفته المجهول، يبصرو يظهر (أثر نعمته) أي إحسانه وكرمه تعالى (على عبده) فمن شكرها إظهارها ومن كفرها كتمانها، قال المظهر يعني إذا أتى الله عبداً من عباده نعمة من نعم الدنيا فليظهرها من نفسه، بأن يلبس لباساً يليق بحاله لإظهار نعمة الله عليه... إلخ (مرقاة شرح مشكوة ج: ٤ ص: ٤٣١، ٤٣٢ كتاب اللباس، الفصل الثاني، طبع بمبئي هند).

۲ [ولباس بلبس الثياب الجميلة إذا لم يكن للكبير... إلخ (بازاية على الهندية ج: ٦ ص: ٣٦٨، أيضاً: رد المختار ج: ٦ ص: ٣٥١، كتاب الحظرو والإباحة).

۳ [قال صلى الله عليه وسلم: البسوا من ثيابكم البياض، فإنها أطهر وأطيب (سنن نسائي ج: ٢ ص: ٢٩٧).

۴ [إني (حذيفة) سمعت رسول الله عليه وسلم يقول: لاتلبسوا الديباغ والحري... إلخ (مسلم ج: ٦ ص: ١٨٩، باب تحريم استعمال إناء الذهب... إلخ) عن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من لبس الحري في الدنيا لم يلبس في الآخرة (مسلم ج: ٢ ص: ١٩٢، باب تحريم استعمال إناء الذهب... إلخ).

۵ [وفي الحاشية الزاهدي يكره للرجال لبس المعصفر والمزغفر والمورس والحري الأحرار كان أو غيره إذا كان في صبغه دم والا فلا (رد المختار ج: ٦ ص: ٣٥٨، فصل في اللبس، أيضاً: شمائل ترمذي مترجم ص: ٤١٠، ٥٣، طبع مير محمد كراچی).

۶ [كانت له عمامة تسمى السحاب، كساها علياً، وكان يلبسها ويلبس تحتها القلنسوة، وكان يلبس القلنسوة بغير عمامة، ويلبس العمامة بغير قلنسوة (زاد المعاد في هدى خير العباد ج: ١ ص: ١٣٥، طبع مؤسسة الرسالة).

خوښواو^{۱۱}، ځکه سپينه عمامه (پټکۍ) هم خوښونکۍ ده او د سفر په دوران کې توره عمامه (پټکۍ) يې هم استعمال کړې ده.^{۱۲}

عمامه (پټکۍ) سنت نبوي او ددې ترغيب

سوال: زړه مې غواړي چې په ديني مدرسو کې په هر طالب علم باندې دا پابندي وي چې په سرباندې پټکۍ تړل دهغوی له پاره لازمي وي، د دواړو جهانو د بادشاه حضرت محمد ﷺ سنت مبارک دي او د ديني مدرسو طالب علما هم ددې پابندي کول يشي، دنظرونو له پاره به ډير خوشگوار منظر وي چې په هريو جماعت کې، په هر درس کې ناستي، د هريو طالب علم په سرباندې تاج مبارک ايښی وي، په لمونځ کې هم په سلونو حضرات د الله تعالیٰ په مخکې ددې تاج سره ولاړ وي، اميد دی چې کله دې طالب علما د خپل څه کار له پاره په بازار کې په سرباندې دا تاج مبارک ايښی وي يو خاويل خوا چې څي؛ نو د دواړو جهانو د بادشاه حضرت محمد ﷺ سنت مبارک په صدقه کې د الله تعالیٰ په زرگونو رحمتونه د ښار په کوڅه کوڅه کې ورپرې، الله تعالیٰ ته خو د خپل حبيب په هره يوه ادا باندې مينه راځي او د الله تعالیٰ درحمت نه لرې نه ده چې ديو سنت په صدقه کې زموږ د هدايت او نجات فيصله وکړي.

جواب: ماشاء الله! ډير مبارک تحريک دی، د مدارس عربيه طالب علمانوته ددې سخت ترغيب ورکول پکار دي او يوازې طالب علما نه، بلکې ټولو مسلمانانوته پکار دي چې د نبی اکرم ﷺ دا سنت مبارک ژوندی کړي او پټکۍ د سنت په نيت سره په سرباندې وتړي.

ټوپۍ پسرول او پټکۍ تړل

سوال: ايا ټوپۍ پسرول او پټکۍ تړل سنت دي؟

جواب: ټوپۍ او پټکۍ دواړه سنت دي.^{۱۳}

^۱ [عن سمره عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: ألبسوا من ثيابكم البياض فإنها أطهر وأطيب... إلخ (سنن نسائي ج: ۲ ص: ۲۹۷، باب الأمر بلبس البيض من الثياب).]

^۲ [عن جابر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم: دخل يوم فتح مكة وعليه عمامة سوداء بغير إحرام... إلخ (سنن نسائي ج: ۲ ص: ۲۹۹، باب لبس العمام السود).]

^۳ [واعلم انه صلى الله عليه وسلم كانت له عمامة سوداء، تسمى السحاب وكان يلبس تحتها القلانيس، جمع قلنسوة وهي غشاء مبطن يستر به الرأس، قال الفراء، وقال غيره: هي التي تسميها الشاشية والعراقية، وروى الطبراني وأبو الشيخ والبيهقي في شعب الإيمان من حديث ابن عمر رضي الله عنهما، كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يلبس قلنسوة ذات آذان يلبسها في السفر، وربما وضعها بين يديه إذا صلى، وإسناده ضعيف، كذا في أبي داود والمصنف، فرق ما بينا وبين المشركون العمام على القلانيس، قال المصنف غريب، وليس إسناده بالقائم... إلخ (جمع الوسائل شرح شمائل ج: ۱ ص: ۳۰۴، باب ماجاء.. [بقية په راروانه صفحه].]

سپين يا تورپټكى وهل څنگه دي؟

سوال: حضرت! زما دوست د جمعې په ورځ باندې تورپټكى وهي، هغه ته چا وويل چې ته له كله بريلوى شوى يې؟ ايا پټكى وهل د بريليانو نښه ده؟

جواب: سپين يا تورپټكى وهلې شي او كه چيرې د شيعه گانوسره مشابهت وي؛ نو بيا دې تورنه په سروي

د سړيو په سربا ندي ټوپى كيښودل

سوال: ښځوته په سرباندې دلوپټې پسرولو تاكيد شته؛ نو ايا سړيو ته دلمانځه پرته هم په سرباندې ټوپى پسرول ضروري دي؟ ددې جواب هم په تفصيل سره وفرمايئ.

جواب: په كور كې كه سړى پرته ټوپى وي؛ نو هيڅ خبره نه ده، خود سړيو لوڅ سره په بازارونو كې گرځيدل د ادب خلاف دي او علماء د داسې خلكو شهادت نه قبلوي^(۱) نن سبا چې د سړيو دا لوڅ سر بازارونو او دفترو ته دتلو رواج عام دي، دا د فرنگيانو تقليد دي، ښه ښه دينداره خلك هم د لوڅ سر اوسيدو عادتې شوي دي. ان الله وانا اليه راجعون!

ښځوته د مختلف رنگونو جامې اغوستل جائز دي

سوال: زموږ بزرگان دڅه رنگونو جامې، بنگري (مثلاً: تور، شنه رنگونه) اچولو نه منع فرمايي، دهغوى وينا ده چې د فلاني رنگ جامو اغوستلو سره مصيبت راځي، دا تركوم حده پورې صحيح ده؟

جواب: د مختلفو رنگونو بنگري او جامې اغوستل جائز دي او دا خيال چې فلاني رنگ سره مصيبت راځي، محض وهم پرستي ده، په رنگونو سره هيڅ نه كيږي، په اعمالو سره انسان د الله تعالى په نظر كې مقبول يا مردود كيږي او په بدو عملونو سره مصيبتونه نازلېږي.^(۲)

... بقیه د ترمخ].. فی عمامة رسول الله صلى الله عليه وسلم) وروی الطبرانی عن ابن عمر مرفوعاً کان یلبس قلنسوة بیضاء، وروی الرویانی وابن عساکر بسند ضعیف عن ابن عباس أنه صلى الله عليه وسلم کان یلبس القلانس تحت العمامم وبغير العمامم، ویلبس العمامم بغیر قلانس وکان یلبس القلانس الیمانیة، ومن أیض المضربة، ویلبس ذات الآذان فی الحرب..... کذا فی الجامع الصغیر للسيوطی (مرقاة شرح مشکوة ج: ۴ ص: ۴۲۴ باب اللباس، طبع بمبئی).

[قال: ولا من یفعل الأفعال المستحقة کالقول علی الطريق والأکل علی الطريق لأنه تارك للمروة وإذا کان لا یستحي عن مثل ذالک لا یمتنع عن الکذب لیتهم... إلخ (الهدایة ج: ۳ ص: ۱۶۲ باب من یقبل شهادته ومن لا یقبل)^۱ وکره لبس المعصفر..... مفاده أنه لا یکره للنساء ولا بأس بساتر الألوان... إلخ (درمختار ج: ۶ ص: ۳۵۸، کتاب الحظر والإباحة، فصل فی اللبس).

دښخو پرتوگ دښنگرو نه لاندې پورې پکار دی

سوال: تاسو فرمایلي و چې د ښنگرو پورې پرتوگ پکار دی، ایا دا حکم دښخوله پاره هم دی یا یوازې دسړیو له پاره مخصوص دی؟ او هروخت یا یوازې دلمانځه له پاره؟

جواب: نه! دا دسړیو حکم دی، دښخو پرتوگ دښنگرو نه لاندې پورې پکار دی.^(۱)

پرتوگ او کمیس دښنگرو نه لاندې کول گناه ده

سوال: یو مولانا صاحب ازار (پرتوگ) دښنگرونه لاندې خوړندول په لویو گناهونو کې شمیرلي دي، په دې کې هېڅ شک نه شته چې په دې باندې کافي احادیث بیان شوي دي اوددې احادیثونه وروسته دابن عمر رضی الله عنهما حدیث مبارک چې په بخاري شریف کې دی، له دې نه هم معلومه شوه چې دا له وجې دتکبر حرام دي، داسې مکروه پرته دقصده معاف دي، په فتاویٰ عزیزی کې دي چې دامکروه دي چې سړی دې پانجامه، لنگ او ازار (پرتوگ) دښنگرونه لاندې پورې ورسوي.

جواب: پرتوگ، پایجامه، یاخادر دښنگرو نه لاندې لگول کبیره گناه ده اوکه نه؟ په دې سلسله کې دوه خبرې دتحقیق غوښتونکې دي، لومړۍ دا چې کبیره گناه څه ته وايي؟ دویمه دا چې موجوده زیربحث فعل د گناه کبیره په ضمن کې راځي اوکه نه؟

لومړۍ خبره: مجمع البحار (البحار ج: ۴، ص: ۳۵۸ طبع جدید حیدر آباد دکن) "نهایه" نه دگناه کبیره دا تعریف نقل کړی دی:

"هغه کار دکوم له وجې چې حد واجبیږي، یا په کوم چې شارع خصوصي وعید اورولی وي او په دې کې شک نه شته چې دشرک نه وروسته کبیره گناوې دحد په اعتبار سره یا دهغه وعید کوم چې شارع فرمایلي، په شدت او ضعف کې مختلفې دي."^(۲)

ددې عبارت نه معلومه شوه چې دکوم کار په خاص ډول نوم اخیستل شوی وي، حضور پاک صلی الله علیه و آله یو دنیاوي یا اخروي وعید اورولی وي، مثلاً: فلانی سړی ملعون دی، په فلاني سړي باندې به درحمت نظر نه وي، یا فلانی سړی دجهنم مستحق دی، دې ټولو فعلونو ته گناه کبیره وايي او دا هم معلومه شوه چې څنگه دنیکی درجې مختلفې دي، داسې دکبیره گناهونو درجې هم مختلفې دي، ځینې گناهونه، په کبیره گناهونو کې ډیر لوی شمیرل کیږي اوځینې

^(۱) یعنی أن يكون الإزار فوق الكعبين إلى نصف الساق وهذا حق الرجال، وأما النساء فیرخين إزارهن أسفل من إزار الرجال یستر ظهر قدمهن... إلخ (الفتاویٰ الهندية ج: ۵ ص: ۳۳۳، کتاب الکراهية).

^(۲) هو الموجبة حدًا أو ما أوعد الشارع عليه بخصوصه، ولا شك أنها بعد الشك يختلف بحسب الحد وبحسب ما أوعده به شدة وضعفا (مجمع بحار الأنوار ج: ۴ ص: ۳۵۴).

ددې نه دكمې درجې.

دويمه خبره: دكبيره گناهونو دمعلوميدو نه وروسته اوس دا كتل دي چې حضورپاك ﷺ پرتوگ، قميص، پانجامه يا خادر دبنسگرونه دلاندې كولو په باره كې څه فرمايلي دي؟ په دې سلسله كې يو څو احاديث نقل كوم:

۱. عن ابى هريرة رضي الله عنه ان رسول الله ﷺ قال: لا ينظر الله يوم القيامة الى من جرازاره بطراً، متفق عليه. (مشكوة ص: ۳۷۳).

ترجمه: دحضرت ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي: چې الله تعالى به دقيامت په ورځ دهغه سړي طرف ته درحمت په نظر نه گوري چې هغه د تكبر له وجې خپل خادر ځان پسې وروسته راكاري. (مشكاة ص: ۳۷۳، كتاب اللباس، الفصل الاول)

هم دا حديث په مجمع الزوائد كې (ج: ۵ ص: ۱۲۲، ۱۲۶) له لاندې ذكر شويو صحابه كرامو رضي الله عنهم نه نقل شوی دی: حضرت عائشه رضي الله عنها، حضرت جابر رضي الله عنه، حضرت حسين بن علي رضي الله عنه، حضرت انس بن مالك رضي الله عنه، حضرت هبيب بن مغفل رضي الله عنه، حضرت عبد الله بن مغفل رضي الله عنه.

دحضرت انس رضي الله عنه دحديث الفاظ دا دي: "عن انس رضي الله عنه عن رسول الله ﷺ قال: الا زار الى نصف الساق او الى الكعبين لا خير في اسفل من ذلك. رواه احمد والطبراني في الاوسط ورجال احمد رجال الصحيح." (مجمع الزوائد ج: ۵ ص: ۱۲۲، باب في الازار وموضعه، طبع دار الكتب العلمية، بيروت).

ترجمه: حضرت انس رضي الله عنه روايت كوي چې: رسول الله ﷺ فرمايلي: چې څادر دنيمې پونډۍ پورې پكار دی يا (زيات نه زيات) بنسگرو پورې او چې ددې نه لاندې وي په هغه كې هيڅ خير نه شته. او د عبدالله بن مغفل رضي الله عنه د روايت الفاظ دا دي:

"عن عبدالله بن مغفل رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: ازاراة المؤمن الى نصف الساق وليس عليه حرج فيما بينه وبين الكعبين وما اسفل من ذلك ففي النار." (مجمع الزوائد ج: ۵ ص: ۱۲۶، باب في الازار وموضعه، طبع دار الكتب العلمية، بيروت).

ترجمه: حضرت عبدالله بن مغفل رضي الله عنه روايت كوي چې رسول الله ﷺ فرمايلي: چې دمومن لنگ (پرتوگ) دنيمې پونډۍ پورې وي او كه دنيمې پونډۍ نه واخله تر بنسگرو پورې په مينځ مينځ كې وي: نو بيا هم په دې كې هيڅ حرج نه شته او چې ددې نه لاندې وي هغه په دوزخ كې دی. ۲۲: "عن ابى هريرة رضي الله عنه ان رسول الله ﷺ قال: لا ينظر الله يوم القيامة الى من جرازاره بطراً." (صحيح بخاری ج: ۲ ص: ۸۶۱، باب من جر ثوبه من الخلاء).

ترجمه: دحضرت ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي: چې الله تعالى به دقيامت په ورځ دهغه سړي طرف ته درحمت په نظر نه گوري چې هغه د تكبر له وجې خپل خادر

خان پسي وروسته راکاري (صحيح بخاري و مسلم، مشکوة ص: ۳۷۳).

۳۳: "عن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله ﷺ قال: ان الذي يجر ثيابه من الخيلاء لا ينظر الله اليه يوم القيامة." (مسلم ج: ۳ ص: ۱۹۴، باب تحريم جراتوب خيلاء).

ترجمه: حضرت عبدالله ابن عمر رضي الله عنهما نه روايت دي چې رسول الله ﷺ فرمايلي: کوم سړي چې د تکبر له وجې خپل خادر خان پسي وروسته راکاري روان وي، الله تعالى به د قيامت په ورځ دهغه طرف ته نظر نه کوي. (حواله بالا)

۳۴: "عن ابي سعيد الخدري رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول: ازاراة المؤمن الى انصاف ساقيه، لا جناح عليه فيما بينه وبين الكعبين، وما اسفل من ذلك ففي النار، قال ذلك ثلاث مرات، ولا ينظر الله يوم القيامة الى من جر ازاراة بطراً. رواه ابو داود ابن ماجه." (مشکوة ص: ۳۷۴، کتاب اللباس، الفصل الثاني).

ترجمه: حضرت ابوسعید خدری رضي الله عنه نه روايت دي چې: ماله رسول الله ﷺ نه اوریدلي دي چې: د مؤمن لنگ د نیمې پوندۍ پورې وي او د نیمې پوندۍ نه تر ښکرو پورې په مینځ کې که وي؛ نو په دې کې هیڅ گناه نه شته او چې د دې نه لاندې وي هغه په دوزخ کې دي، دا خبره یې درې ځله و فرمایله او الله تعالى به هغه سړي طرف ته د قيامت په ورځ نه گوري کوم چې د تکبر له وجې خپل خادر خان پسي وروسته راکاري روان وي (موطا امام مالک ص: ۳۶۷، ابو داود، ابن ماجه، مشکوة ص: ۳۷۴).

۵: عن ابن مسعود رضي الله عنه قال سمعت رسول الله ﷺ يقول: من اسبل ازاراة في صلاته خيلاء فليس من الله جل ذكره في حل وحرام،، (ابوداؤد ج: ۱۱ ص ۹۳۹، باب الاسبال في الصلوة ۳)

ترجمه: د حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه نه روايت دي چې: مادر رسول الله ﷺ نه دا فرمان اوریدلی دي چې: کوم سړي د تکبر له وجې په لمانځه کې خپل خادر د ښکرو نه لاندې وساتي، دهغه الله تعالى سره هیڅ تعلق نه شته، نه په حلالو کې، نه په حرامو کې.

۶۶: "عن عطاء بن يسار عن بعض اصحاب النبي ﷺ قال: بينما رجل يصلي وهو مسبل ازاراة قال له رسول الله ﷺ: اذهب فتوضأ قال: فذهب فتوضأ ثم جاء، فقال له رسول الله ﷺ: اذهب فتوضأ، ثم جاء، فقال: يا رسول الله! مالک امرته يتوضأ ثم سكت عنه، فقال: انه كان يصلي وهو مسبل ازاراة وان الله تبارک وتعالى لا يقبل صلوة عبد مسبل ازاراة." (مبيج الزوائد ج: ۵ ص: ۱۵۴-۱۵۵، کتاب اللباس، باب في الازار وموضعه).

ترجمه: حضرت عطاء بن يسار (رضي الله عنه) له ځينو صحابه کرامو رضي الله عنهم نه روايت کوي چې: یو سړي

لمونځ کاو او دهغه څادر د بنسټګرو نه لاندې و، حضور پاک ﷺ هغه ته وفرمايل: لاږشه اودس وکړه بيا راشه! هغه اودس وکړ راغی، حضور پاک ﷺ ورته بيا وفرمايل: لاږشه اودس وکړه بياراشه! هغه بيا اودس وکړ راغی، چا عرض وکړ: يا رسول الله ﷺ! تاسو هغه ته داودس کولو حکم ولې وکړ؟ حضور پاک ﷺ وفرمايل: دې سړي خپل څادر د بنسټګرو نه لاندې کړی لمونځ يې کولو او الله تعالی دداسې سړي لمونځ نه قبلوي د چا څادر چې د بنسټګرو نه لاندې وي.

۷۷: "عن ابن عباس رضی اللہ عنہما قال: قال رسول الله ﷺ: كل شيء جاوز الكعبين من الازار في النار." (مجمع الزوائد ج: ۵ ص: ۱۵۴، کتاب اللباس، باب فی الازار وموضعه).

ترجمه: د حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہما نه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي: هر هغه ازار چې د بنسټګرو نه کښته وي هغه په دوزخ کې دی.

۸۸: "عن أبي ذر رضي الله عنه عن النبي ﷺ قال: ثلاثة لا يكلمهم الله يوم القيامة ولا ينظر اليهم ولا يزكيهم ولهم عذاب اليم، قال ابو ذر: خابوا وخسروا، من هم يا رسول الله ﷺ؟ قال: المسبل والمنان والمنفق سلعته بالحلف الكاذب. رواه مسلم." (مشکوٰۃ ص: ۲۴۳، باب المساهلة فی المعاملة، الفصل الاول).

ترجمه: د حضرت ابو ذر عفاري رضی اللہ عنہ نه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي: درې سړي داسې دي چې الله پاک به د قیامت په ورځ له هغوی سره خبرې نه کوي او نه به د هغوی طرف ته نظر کوي او نه به هغوی پاکوي او د هغوی له پاره سخت عذاب دی.

اول: هغه چې څادريې له بنسټګرو نه لاندې وي.

دویم: هغه چې صدقه ورکړي او احسان کوي.

درېم: هغه سړی چې هغه د دروغو په قسم خپل مال بدلوي. (صحیح مسلم، مشکوٰۃ ص: ۲۴۳).

په دې احادیثو کې دداسې سړي له پاره چې هغه خپله پاچامه، کمیس، لنگ (ازار) د بنسټګرو نه لاندې ساتي، حضور پاک ﷺ د هغه له پاره لاندې وعیدونه فرمایلي دي:

۱. هغه د دوزخ مستحق دی.

۲. الله تعالی به د هغه طرف ته نه ګوري، نه به هغه سره خبرې کوي او نه به هغه پاکوي.

۳. هغه د دردناک عذاب مستحق دی.

۴. د هغه شمیرې د دروغ ژن او احسان بارونکي په صف کې کړي.

۵. د هغه د الله تعالی حرام او حلال سره هیڅ واسطه نه شته.

۶. د هغه لمونځ نه قبلېږي.

ددې تصریحاتو نه معلومېږي چې د الله تعالی او د هغه رسول الله ﷺ په نظر کې دا معمولي ګناه نه ده، بلکې دا ګناه په کبیره ګناهونو کې شمیرل کېږي، پاتې شوه دا چې په حدیث کې دا

مطلق نه دی، بلکې دهغه سړي له پاره دی چې هغه د تکبر له وجې خپله پاچامه یا خادر د ښنگرونه لاندې ساتي، کله چې حضرت ابوبکر رضی الله عنه عرض وکړ چې کله کله زما خادر لاندې پریوځي؛ نو حضور پاک صلی الله علیه و آله وسلم وفرمایيل چې ستاشمیرپه هغه خلکو کې نه دی^{۱۱} ددې شک حل دادی چې یو پرته له قصد او ارادې څخه خادر یا پرتوگ د ښنگرونه لاندې کیدل دي، ددې منشا خوتکبر نه دی، ځکه داسې سړی ددې وعیدونو مستحق نه دی اوبل دا چې په قصد، اختیار او ارادې سره داسې کول دي، ددې منشاء تکبر دی، ځکه داسې سړی دخپل تکبر له وجې ددې وعیدونو مستحق دی، دلته دا شک هم حل کیږي چې د ښنگرو نه لاندې شلوار یا پاچامه ساتل خوپه ظاهره معمولي خبره معلومیږي، حضور پاک صلی الله علیه و آله وسلم په دومره معمولي خبرو باندې دومره لوی وعیدونه ولې فرمایلي؟ جواب دادی چې د حضور پاک صلی الله علیه و آله وسلم نظر په دې ظاهري کار باندې نه دی، بلکه ددې په منشاء باندې دی او هغه تکبر دی، چې دهغه له وجې دا ظاهري کار پیدا کیږي؛ نو چې ددې منشاء تکبر دی او تکبر د ابلیس صفت دی؛ نو ځکه ددې په کبیره گناه کې هیڅ شک نه شته^{۱۲}.

زموږ په زمانه کې چې کوم خلک پرتوگ، پاچامه او خادر د ښنگرونه د لاندې ساتلو عادت دي، هغه دا کار د عزت موجب گڼي او د ښنگرونه پورته ساتلو کې ورته ځان سپک محسوسیږي او د حضور پاک صلی الله علیه و آله وسلم سنت، نیمې پونډۍ پورې لنگ وهلوته ډیر د حقارت په نظر گوري، اوس دې وفرمایيل شي چې ددې منشاء د تکبر نه پرته څه ده؟ بلکې د نبی علیه السلام سنت ته په سپک نظر کتلو کې خود گناه نه زیات د ایمان وتلو ویره ده^{۱۳} ځکه زما رایه اوس هم داده چې شلوار، پاچامه او خادر په قصد سره د ښنگرو نه لاندې ساتل، دا فخر گڼل او ددې خلاف کول سپک او بې عزتی گڼل کبیره گناه ده، هو! که چیرته له قصد او ارادې پرته داسې وشي؛ نو گناه نه شته، علماء حضرات ځینې وخت په حرامو باندې هم د مکروه اطلاق کوي، څنگه چې

^۱ [قال أبو بكر: يا رسول الله! إن أحد شقي إزارى يسترخى إلا أن أتعاهد ذلك منه، فقال النبي صلى الله عليه وسلم: إنك لست ممن يصنع ذلك خيلاء (نسائي ج: ۲ ص: ۲۹۸، باب الإسهال الإزار).]

^۲ [قال القاضي ثناء الله: وأنه تعالى انما طرده وأهبط لتكبره، عن ابن مسعود قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يدخل الجنة أحد في قلبه مثقال ذرة من خردل من كبر، رواه مسلم وفي رواية: ألا أخبركم بأهل النار؟ كل عتل جواظ متكبر! متفق عليه (مظهری ج: ۳ ص: ۳۳۳، طبع مکتبه اشاعة العلوم دهلي).]

^۳ [قال ابن الهمام: وقد كفر الحنفية من واطب على ترك سنته إستخفافاً بها بسبب انها فعلها النبي صلى الله عليه وسلم زيادة أو إستقباحها... إلخ (شرح فقه الأكبر ص: ۱۸۶، طبع دهلي مجتباتي) قال في شرح تنوير: قلت ثم رأيت في معروضات المفتي أبي السعود سؤالاً ملخصه: أن طالب علم ذكر عنده حديث نبوي فقال أكل أحاديث النبي صلى الله عليه وسلم صدق يعمل بها، فأجاب بأنه يكفر أولاً بسبب إستفهامه الإنكارى، وثانياً بإلحاقه الشين للنبي صلى الله عليه وسلم، ففى كفره الأول عن إعتقاده يؤمر بتجديد الإيمان فلا يقتل، والثاني بفقد الزندقة (الدر المختار ج: ۴ ص: ۲۳۵).]

علامه شامي (رحمته الله عليه) ليكلي دي (ج: ۱، ص: ۱۳۱)^۱، خكه كه په فتاوى عزيزي كې كه دې ته مكروه ليكلي دي؛ نو دا به هم په دې باندې محمول كړل شي، فرض كړئ كه دا صغيره هم تسليم كړل شي؛ نو بيا هم صغيره گناه له ضدنه وروسته كبيره جوړېږي، مشهور قول دى:

«لصغيرة مع الاصرار، ولا كبيرة مع الاستغفار، يعنى په گناه باندې د دوام كولو له وجې صغيره گناه، كبيره جوړېږي او له استغفار وروسته كبيره گناه هم صغيره جوړېږي. كوم خلك چې شلوار، پاجامه وغيره د بنسگرو نه لاندې ساتي، دهغوى په دې گناه باندې دوام كول خو واضح دي، خكه نو له دوام وروسته دا گناه يقينا كبيره گناه ده.

دا بحث مي ليكلى و چې د شيخ ابن حجر مكي (رحمته الله عليه) كتاب «الزواجر عن اقتراف الكبائر» مي وكوت، له دې نه د راقم الحروف درايې تاييد وشو، خكه مناسب معلومه شوه چې د فائدي حاصلولو له پاره دې د شيخ (رحمته الله عليه) ترجمه دلته نقل كړل شي، هغه ليكي:

يوسل نهمه (۱۰۹)، كبيره گناه: خادر، جامه، لستونى او يا شمله د تكبر نه اوږدول.

يوسل لسمه (۱۱۰)، كبيره گناه: تكبر سره گرځيدل.

۱: دامام بخاري (رحمته الله عليه) او دنورو حضراتو نه روايت دى چې: كوم ازار د بنسگرونه لاندې وي، هغه په دوزخ كې دى.

۲: دنسايي روايت دى: دمؤمن پايتځي دپيرې پنډۍ پورې وي، بيا نيامې پنډۍ پورې، بيا بنسگرو پورې او كوم چې د بنسگرونه لاندې وي، هغه په دوزخ كې دي.

۳: په صحيحين وغيره كې دي: الله تعالى به دهغه سړي طرف ته نظر نه كوي چې هغه د تكبر له وجې خپلې جامې ځان پسې راكاپي.

۴: له دې پرته: الله تعالى هغه سړي طرف ته نظر نه فرمايي چې څوك د تكبر له وجې خپل خادر ځان پسې وروسته راكاپي.

۵: له دې پرته: كوم سړى چې د تكبر له وجې خپل خادر د ځان پسې راكاپي روان وي، الله تعالى به د قيامت په ورځ دهغه طرف ته نظر نه كوي په دې اوږيدو باندې حضرت ابوبكر صديق (رضي الله عنه) عرض وكړ: يا رسول الله ﷺ! زما خادر لاندې پريوځي، حال دا چې زه ددې حفاظت كوم، حضور پاك ﷺ هغه ته وفرمايل: ته له هغو خلكو نه يې څوك چې د اكار د تكبر له وجې كوي.

۶: په صحيح مسلم كې د حضرت عبدالله بن عمر (رضي الله عنهما) نه روايت دى چې: ما په خپلو غوږونو درسول الله ﷺ نه دا اوريدلي دي: كوم سړى چې خپل خادر ځان پسې راكاپي روان وي هغه ددې سره د تكبر نه پرته د بل څه شي اراده نه كوي؛ نو الله تعالى به د قيامت په ورځ دهغه طرف ته نظر نه كوي.

[۱] (قوله ومكروهه) هو ضداً محبوب، قد يطلق على الحرام كقول القدوري... إلخ (رد المختار ج: ۱، ص: ۱۳۱)، مطلب في المكروه وأنه قد يطلق على الحرام، (طبع سعيد).

۷. امام ابوداود، د حضرت ابن عمر رضي الله عنهما نه روايت کوي چې: رسول الله ﷺ د خادر په باره کې چې کوم څه فرمايلي هما هغه په قميص کې هم دي.

۸. امام مالک، ابوداود، نسايي، ابن ماجه او ابن حبان په (خپل صحيح کې) دعلاء بن عبدالرحمن روايت دخپل پلار نه نقل کړی دی چې: مادابو سعيد خدری رضي الله عنه نه دتهبندي په باره کې پوښتنه وکړه (چې کوم ځای پورې پکار دی؟) نوويې فرمايل: چې تا ديو باخبر انسان نه سوال وکړ، د رسول الله ﷺ ارشاد مبارک دی چې: دمؤمن خادر دنيمې پنډۍ پورې پکار دی، دنيمې پنډۍ نه واخله تر بنسگرو پورې په مينځ مينځ کې وي؛ نوپه دې کې هيڅ حرج نه شته، يا يې وفرمايل هيڅ گناه نه شته او که څوک يې ددې نه لاندې ساتي هغه په دوزخ کې دی او کوم سړی چې خپل خادر را کاږي روان وي، الله تعالى به د قيامت په ورځ دهغه طرف ته نظر نه کوي.

۹. امام احمد (رضي الله عنه) د داسې سند نه چې دهغه راوي ثقه دی له ابن عمر رضي الله عنهما نه يې روايت کړی دی چې: زه د حضور پاک ﷺ په خدمت کې حاضر شوم او زما خادر کشيده، (څنگه چې نوې جامه کشيږي) حضور پاک ﷺ وفرمايل: څوک دي؟ ماعرض وکړ: عبدالله بن عمر، ويې فرمايل: که ته عبدالله (دالله بنده) يې؛ نوخپل لنگ اوچت ساته، بس مادنيمې پنډۍ پورې لنگ اوچت کړ، راوي وايي چې: بيا ترمرگ پورې هغه به په دې هيئت سره لنگ وهلو.

۱۰. امام مسلم، ابوداود، نسايي، ترمذي، ابن ماجه نه روايت دی چې: درې سړي داسې دي، چې هغوی سره به د قيامت په ورځ نه الله تعالى خبرې کوي اونه به دهغوی طرف ته نظر کوي او نه به هغوی پاک کړي او دهغوی له پاره سخت عذاب دی، دا خبره (کومه چې دقرآن کریم اقتباس دی) حضور پاک ﷺ درې ځله وفرمايله، حضرت ابوذر رضي الله عنه عرض وکړ: دا خلک خو ډير نامراده او نقصان اوچتونکي دي، يا رسول الله ﷺ دا کوم خلک دي؟ ويې فرمايل: دبنسگرونه لاندې ازار ساتلو والا، چې صدقه ورکړي بيا احسان کوي، دروغو قسم خوړولو باندې سودا خرڅولو والا.

۱۱. امام ابوداود، نسايي او ابن ماجه د داسې روايانو نه چې جمهوريې توثيق کړی دی، روايت کړی دی چې: دجامې (د ضرورت نه زيات) خوړندول په لنگ کې هم وي، په قميص کې هم او په عمامه کې هم، کوم سړی چې څه شی دتکبر له وجې ځان پسې را کاږي روان وي، الله تعالى به د قيامت په ورځ دهغه طرف ته نظر نه کوي.

۱۲. او په يو روايت کې دي چې: دخادر دبنسگرو لاندې کولو نه منع شی دا کا ربه تکبر کې شميرل کيږي او الله تعالى دا نه خوښوي.

۱۳. دطبراني په معجم اوسط کې دي: اي دمسلمانانوډلې! دالله تعالى نه وويريږئ، رشتې ملاو کړئ، ځکه چې دصله رحمي نه مخکې ديوشي ثواب هم نه ملاويږي او دظلم او تعدي نه احتراز وکړئ، ځکه چې دظلم د سزا نه د يوشي سزا هم مخکې نه ملاويږي او د مورويلار له نافرمانۍ نه احتراز وکړئ، ځکه چې دجنت خوشبو دزرو کالو په مسافت سره به راځي، خو په

الله قسم! دمورو پلار نافرمان ته به دا نه نصيب کيږي، نه قطع رحمي کولو والا ته، نه بوډا زنا کار ته اونه د تکبر له وجې خپل خادر راکاږلو والا ته، تکبر يوازې د الله تعالى (چې د دواړو جهانو بادشاه دی، له پاره دی.

له دې پرته د طبراني روايت دی: کوم سړی چې خپله جامه ځان پسې راکاږي روان وي، الله تعالى به د قيامت په ورځ دهغه طرف ته نظر نه کوي، که هغه (پخپل گمان) د الله تعالى په نزد ډير زيات خوښ ولې نه وي. د بيهقي په روايت کې دي: جبرائيل عليه السلام زما خوا ته راغی او ويې ويل چې: دا پنځلسم شعبان دی او په دې شپه کې الله تعالى، د بنو کلب د چيلو د تعداد برابر خلک ازادوي، خو الله تعالى په دې شپه نظر نه کوي د مشرک طرف ته، نه د جادوگر طرف ته، نه خپلوي ختمونکو طرف ته، نه لنگ د بننگرو نه لاندې ساتونکي طرف ته، نه دمورو پلار د نافرمان طرف ته، نه د شراب خور طرف ته.

۱۵. امام بزار (رحمته الله) د حضرت ابوهريره (رضي الله عنه) نه روايت کوي چې: موږ د نبی کریم ﷺ په خدمت کې حاضر وو چې د قریش يو سړی حلې ته راغی، کله چې پاڅيد لاړ؛ نو حضور پاک ﷺ وفرمايل: بريده! دا داسې سړی دی چې الله تعالى به دده له پاره د قيامت په ورځ يو وزن هم نه تياروي، په تکبر سره د گرځيدلو، باقي احاديث د کتاب په لومړيو کې د تکبر په بحث کې تير شوي دي.

تنبیه: ددې دواړو شيانو په تکبر کې شمير داسې شى دی چې په دې احاديثو کې يې تصريح شوي ده. ځکه چې په دې دواړو کارونو باندې سخت وعيد فرمايل شوی دی او د شيخينو (رافعي او نووي رحمهما الله، د صاحب "عده" دا قول مسلم ساتل چې: په تکبر سره گرځيدل صغيره گناه ده" دا په دې صورت محمول دي، چې هغه د تکبر قصد نه وي کړی چې هغه ددې سره ملاويږي، لکه مخلوق سپک گڼل، گنې دا کار کيږه گناه ده ځکه چې تکبر کيږه گناه ده، څنگه چې مخکې تير شوي دي او زموږ د علماوو يوې ډلې په شيخينو (رافعي (رحمته الله) او نووي (رحمته الله)) باندې اعتراض کړی چې ددوی د صاحب "عده" قول مسلم ساتل محل نظر دی چې دا فعل د فخر او تکبر په قصد سره وي، د الله تعالى ارشاد دی: "او په ځمکه کې تکبير سره مه گرځئ"، ته ځمکه نه شې شلولی او نه د غرونو او ږدوالي ته رسېدلی شې، دا ټولې خبرې ددې بدي ستا درب په نزد ناخوښه دي" او په صحيح مسلم کې دي: "هغه سړی به جنت ته نه داخليږي دچاپه زړه کې چې ددې برابر تکبر هم وي" او په صحيحينو کې دي: "ايا تاسو ته دوزخې خلک ونه ښاييم؟ سخت مزاجه، متکبر" او په صحيحين کې دي: "الله تعالى به د قيامت په ورځ د داسې سړي طرف ته نظر نه کوي چې هغه خپله جامه په تکبر سره راکاږي" له دې پرته په صحيحينو کې دي: "يو سړی حله اچولې وه روان و، هغه ته خپل ځان ښايسته ښکاريده لږې گومنځ کړی و، په رفتار کې يې تکبر و، سمدستي الله تعالى هغه په ځمکه کې خښ کړ، بس هغه به تر قيامت پورې په ځمکه کې دننه ډوبیږي".

دشيخ ابن حجر (رحمته الله) ددې تقرير نه معلومه شوه چې په تكبر سره څرځيدل گناه كېره كيدو كې، خوځينو حضراتو اختلاف كړى دى، خوياجامه دښنگرونه لاندې ساتل گناه كېره كيدو كې دهیچا اختلاف نه شته، هذا ما عندى، والله اعلم بالصواب^{۱۱}

۱] الكبرية السعة بعد المائة: طول الإزار أو الثوب أو الكم أو العذبة خيلاء، الكبرية العاشرة بعد المائة: التبخر في المشي: أخرج البخاري وغيره: ما أسفل من الكعبين من الإزار ففي النار، وفي رواية للنسائي: ، إزار المؤمن إلى عضلة ساقه ثم إلى نصف ساقه ثم إلى كعبيه وماتحت الكعبين من الإزار ففي النار، والشيخان وغيرهما: ، لا ينظر الله يوم القيامة إلى من جرّ ثوبه خيلاء، ، وأيضاً: لا ينظر الله إلى من جرّ إزاره بطراً، ، وأيضاً: من جرّ ثوبه خيلاء لم ينظر الله إليه يوم القيامة، فقال أبو بكر الصديق رضي الله عنه: يا رسول الله إن إزارى يسترخى إلا أن أتعاهده، فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم: إنك لست ممن يفعله خيلاء، ، وفي رواية لمسلم عن ابن عمر سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم بأذى هاتين يقول: ، من جرّ إزاره لا يريد بذلك إلا المخيلة فإن الله لا ينظر إليه يوم القيامة^{۱۲} والخيلاء بضم أو كسر ففتح ومد: الكبر والعجب، والمخيلة من الإختيال وهو الكبر واستحقار الناس وأبوداؤد عن ابن عمر: ما قال رسول الله صلى الله عليه وسلم في الإزار فهو في القميص، ، ومالك وأبوداؤ والنسائي وابن ماجة وابن حبان في صحيحه عن العلاء بن عبد الرحمن عن أبيه قال: سألت أبا سعيد عن الإزار فقال على الخبر بها سقطت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إزار المؤمن إلى نصف الساق ولا حرج، أو قال: ولا جناح عليه فيما بينه وبين الكعبين، ما كان أسفل من ذلك فهو في النار، ومن جرّ إزاره بطراً لم ينظر الله يوم القيامة^{۱۳} وأحمد بسند رواه ثقات عن ابن عمر: ” دخلت على النبي صلى الله عليه وسلم..... وعلى إزار يتقعقع فقال: من هذا؟ قلت: عبدالله بن عمر إقال: إن كنت عبدالله فارفع إزارك، رفعت أزارى إلى نصف الساقين، فلم تنزل إزارته حتى مات، ، ومسلم والأربعة: ” ثلاثة لا يكلمهم الله يوم القيامة ولا ينظر إليهم ولا يزكّيهم ولهم عذاب أليم، قال: فقرأها رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلاث مرات، قال أبوذر: خابوا وخسروا، منهم يا رسول الله؟ قال: المسبل والمثان والمنفق سلعته بالخلف الكاذب: وفي رواية: ” المسبل إزاره ” وأبوداؤ والنسائي وابن ماجة من رواية من وثقه الجمهور: ” والإسبال في الإزار والقميص والعمامة، من جرّ شيئاً خيلاء لم ينظر الله إليه يوم القيامة ” وفي رواية: ” إياك وإسبال الإزار فإنه من المخيلة ولا يحبها الله ” والطبراني في الأوسط: ” يامعشر المسلمين! اتقوا الله وصلوا أرحامكم، فإنه ليس من ثواب أسرع من صلة رحم، وإياكم والبغى فإنه ليس من عقوبة أسرع من عقوبة البغى، وإياكم وعقوق الوالدين، فإن ربح الجنة يوجد من مسيرة ألف عام، والله! لا يجدها عاق ولا قاطع رحم ولا شيخ زان ولا جارّ إزاره خيلاء إغالكبرياء الله ربّ العلمين ” الحديث وأيضاً: ” من جرّ ثوبه خيلاء لم ينظر الله إليه يوم القيامة وإن كان على الله كريماً ” والبيهقي: ” أتاني جبريل عليه السلام فقال لي: هذه ليلة النصف من شعبان، والله فيها اعتقاء من النار بعدد شعور الغنم بنى كلب لا ينظر الله فيها إلى مشرك ولا إلى ساحر ولا إلى قاطع رحم ولا إلى مسبل ولا إلى عاق لوالديه ولا إلى مدمن خمر ” والبزار عن بريدة قال: ” كنا عند النبي صلى الله عليه وسلم فأقبل رجل من قریش يحطّرف حلة له، فلما قام عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: يا بريدة! هذا لا يقيم الله له يوم القيامة وزناً ” ومروث بقية أحاديث التبخر في أوائل الكتاب في بحث الكبير..... (تنبيه) عدهذين من الكبانر هو ما صرحت به الأحاديث لما فيها من شدة الوعيد عليهما، وتقرير الشيخين صاحب العدة على أن التبخر في المشي من الصغائر يتعين حمله على ما لم ينته به الحال إلى أن يقصد به التكبر المنضم إليه نحو... [بقية به راروانه صفحه.

په لباس کې درې شيان حرام دي

سوال: سړيو او ښځو ته په لباس اچولو کې څه احتياطي پکار دی؟

جواب: په لباس کې درې شيان حرام دي:

۱. سړيو له پاره د ښځو او ښځو له پاره د سړيو په څير لباس اچول.^(۱)
۲. په وضع قطع او په لباس کې د فاسقانواو بد کارو مشابهت کول.^(۲)
۳. د فخر او تکبر واللباس اچول.^(۳)

اوس دا پخپله وگورئ چې ستاسو په لباس کې ددې خبرو خيال ساتلی شئ او که نه ---؟

حضور پاک ﷺ په کړتې باندې سپوږمۍ ستوری نه و جوړ کړي

سوال: مخکې هفته زه ديو درزي (خیاط) دوکان ته لاړم، هلته يو مولوي صاحب گرتې جوړولو

ته راغلی و، کله چې درزي دهغه ناپ واخيست؛ نو مولوی صاحب درزي ته وويل چې: "د کړتې په وروسته طرف سپوږمۍ ستوری په هغه تارسره جوړ کړه کوم تار چې ته د کړتې له پاره استعمالوي؟ کله چې هغه لاړ؛ نو ما درزي نه پوښتنه وکړه چې ددې سپوږمۍ ستوري څه مطلب دی؟ دا مولوي صاحب ولې جوړوي؟" نو هغه وويل چې حضور پاک ﷺ هم دخپلې کړتې په وروسته طرف ستوری سپوږمۍ جوړه کړې وه، ځکه دا سپوږمۍ ستوری جوړوي، که دا خبره

...بقیه د ترمخ] .. استحقاق الخلق والا فهو كبيرة إذا تكبر من الكبائر كما مر وصرح به جمع من أئمتنا، ومن ثم اعترض على الشيخين جمع بأن تقريرهما له على ذلك فيه نظر إذا تعمدت تكبراً وفخراً وإكثاراً قال تعالى: "وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا كُلُّ ذَلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا" والمرح: التبخر كَمَا فِي رِيَاضِ النَّوَى وروى مسلم: "لَا يَنْظُرُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ بَطْرًا" وفيهما أيضاً: "بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي فِي حُلَّةٍ تَعَجِبُهُ نَفْسُهُ مَرَجَلَةً رَأْسَهُ يَخْتَالُ فِي مَشْيِهِ إِذْ خَسَفَ اللَّهُ بِهِ فَهُوَ يَتَجَلَجَلُ فِي الْأَرْضِ" ويتجلجل بالجيم: أى يغوص ويترل فيها إلى يوم القيامة (الزواجر عن إقتراف الكبائر ص: ۱۵۸، ۱۵۷، طبع دار المعرفة، بيروت).

۱ [الكبيرة التاسعة بعد المائة تشبه الرجال بالنساء فيما يخصن به عرفاً غالباً من لباس..... لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم الرجل يلبس لبسة المرأة والمرأة تلبس لبس الرجل (الزواجر ج: ۱ ص: ۱۵۵).]

۲ [وعنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من تشبه بقوم فهو منهم أى من شبه نفسه بالكفار مثلاً في اللباس وغيره أو بالفاسق أو الفجار..... فهو منهم أى في الإثم والخير (مرقاة شرح مشکوة ج: ۴ ص: ۴۳۱، كتاب اللباس، الفصل الثاني).]

۳ [عن أبي هريرة يقول: قال النبي صلى الله عليه وسلم أو قال أبو القاسم صلى الله عليه وسلم بينما رجل يمشي في حلة تعجبه نفسه مرجلة رأسه يخال في مشيته إذ خسف الله به فهو يتجلجل إلى يوم القيامة (بخاري ج: ۲ ص: ۸۶۱، باب من جر ثوبه من الخيلاء، مسلم ج: ۲ ص: ۱۹۵، باب تحريم التبخر في المشي مع إعجابه الخ).]

صحيح وي؛ نوایا د حضور پاک ﷺ نقل کول یا دهغه برابري کول په اسلام کې جائز دي؟
مهرباني وکړئ په وضاحت سره جواب راکړئ، شکريه!
جواب: ماته په یو حدیث کې هم دانه دي ملاو شوي چې حضور پاک ﷺ د کړتې په شاباندې سپوږمۍ ستوری جوړ کړی وي، ځکه دا کیسه غلطه ده.

سارهي اغوستل شرعا څنګه دي؟

سوال: سارهي اغوستل جائز دي یا ناجائز؟

جواب: که سارهي داسې واغوستل شي چې په هغه سره ټول جسم پټ شي؛ نو هيڅ حرج نه شته، خو نن سبا په زرګونو کې په مشکل سره يوه ښځه داسې دپوره جسم پټولو والا سارهي اغوندي، په سارهي اغوستلو کې شرعي پرده نه شي کيدای، ځکه يوازې په سارهي اغوستلو کې د ښځې له پاره بهر وتل جائز نه دي.^(۱)

دلنډې جامې استعمال

سوال: محترمه! زه تاسو ته داپوښتنه کول غواړم چې دلنډې جامې اغوستل جائز دي یا ناجائز؟
جواب: دادي صفا شي او دهغه غير اسلامي وضع قطع دې بدله کړل شي؛ نو بيا يې اچولی شئ.

مصنوعي ريښم اغوستل

سوال: په بخاري او مسلم کې د حضرت براء بن عازب رضی الله عنه روايت شوی يو حديث مې له نظره تير شو (چې دا په يو ماهنامه کې پټ و)، په هغه کې حضور پاک ﷺ د يو خوشيانو نه منع فرمايلې ده، په هغه کې يو دا هم دی چې: "دسوت او ريښم په ملاوت سره تياره شوې جامه" ددې نه سوال دا پيدا کيږي چې نن سبا په بازارونو کې دريښمو (سلک) مختلف قسمه جامې موجودې دي، د دوکاندارانو وينا ده چې دا خالص ريښم نه دي، بلکې دريښم او ملکوت سره ملاو شوې جامه ده؛ نو ايا په دې حالت کې دا حرامه شوه؟ بيا د (راوسلک) په نوم هم يوه جامه اغوستل کيږي دا په کومه زمره کې راځي؟

جواب: د مصنوعي ريښمو چې کومې جامې تياريږي، داريښم نه دي؟ ځکه ددې اغوستل او استعمالول جائز دي، البته که د اصل ريښم جامه وي؛ نو دهغې اغوستل صحيح نه دي.^(۲)

[۱] عن أبي هريرة صفان من أهل النار ونساء كاسيات... إلخ قيل معناه تستبرع بعض بدنها وتكشف بعضه إظهارًا لجمالها ونحوه وقيل معناه تلبس ثوبًا رقيقًا يصف لون بدنها (مسلم مع شرح الكامل للنووي ج: ۲ ص: ۲۰۵)

[۲] إني (أي حذيفة) سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: لا تلبسوا... [بقية په راروانه صفحه.

په سکولونو کې د انگریزي یونیفارم پابندی

سوال: زه دیو مقامي کالج طالب علم یم، زموږ په کالج کې د حاضري له پاره د انگریزانو په خیر د یونیفارم (لباس) پابندی ده، په هغه کې پینټ او شرټ لارمي دي، که یو طالب علم دا وانه چوي؛ نو هغه له کلاس نه ویستل کیږي، حالانکه په ډیرو کالجونو کې دا پابندی نه شته، پاکستان یو اسلامي ملک دی او زموږ صدر جنرل محمد ضیاء الحق صاحب د اسلامي نظام د نفاذ اعلان کوي، پینټ او شرټ د انگریزانو لباس دی، که زموږ پرنسپل صاحب ددې په ځای د قومي لباس پابندی ولگوي؛ نو دا به د اسلامي نظام له پاره ګټور وي، د انگریزي لباس قید لګول تر کوم حده پورې صحیح دي؟

جواب: دانسان په زړه کې چې د چاسره عزت وي دهغوی شکل او صورت خپلوي، د قومي لباس یا اسلامي لباس په ځای د انگریزي لباس او شکل صورت پابندی د یهود او نصاری پوند تقلید او د حضور پاک ﷺ د عزت او محبت په زړه کې دنه شتون وجه ده^۱ ددې صحیح علاج خو دادی چې په ځوانانو طالب علمانو کې اسلامي جذبه بیداره شي او هغوی قومي لباس خپل یونیفارم (لباس) وگرځوي.

بنځې له پاره د نړۍ جامې استعمال

سوال: ایا په اسلام کې د نړۍ جامې د استعمال اجازه شته؟ نن سبا دا رواج عام دی او دا خبره بده نه ګڼل کیږي، زما خیال دی چې دا بالکل غلط ده او د اسلام د اصولو خلاف خبره ده، خوزماسره هیڅوک متفق نه دي، ایا زما رایه غلطه ده؟ ستاسوبه ډیره مهرباني وي که په دې باره کې مو صحیح معلومات راکړل چې زموږ د ټولو اصلاح وشي، زه غواړم چې په دې مسئله زیاته نه زیاته توجه ورکړل شي؟

جواب: بنځې له پاره داسې نړۍ جامه جائز نه ده چې په هغه سره دننه بدن په نظر راشي، په حدیث شریف کې د داسې بنځو په باره کې فرمایل شوي دي چې هغوی به د جنت د خوشبو نه هم

...بقیه د ترمخ]... الحریر ولا الدیاج... إلخ قال النووی: اما المختلط من حریر وغیره فلا یحرم إلا أن یکون الحریر اکثر وزنا والله أعلم (مسلم مع شرح الکامل للنووی ج: ۲ ص: ۱۸۹، باب تحریم استعمال إناء الذهب... إلخ).

^۱ من تشبه بقوم فهو منهم ای من شبه نفسه بالكفار مثلاً فی اللباس وغیره او بالفساق أو الفجار أو باهل التصوف والصلحاء الأبرار فهو منهم ای فی الإثم والخیر (مرقاة شرح مشکوة ج: ۴ ص: ۴۳۱، کتاب اللباس، الفصل الثانی)

محرومه وي، دسر داسې نړۍ جامې سره چې دهغې دننه وينستان په نظر راځي، لمونځ هم نه کيږي.^{۱۱}

بنځې له پاره د سپينې جامې استعمال

سوال: ځينو خلکو دامشهوره کړې ده چې که بنځه په سپينې جامې باندې په رنگين تار سره کشيده کاري وکړي؛ نو بنځه هغه سپينه جامه اغوستی شي، سپينه جامه اغوستل جائز دي او که نه؟

جواب: دسړيو شکل او صورت اختيارولو او لباس جوړولو والا بنځو باندې او د بنځو په څير لباس او شکل صورت اختيارولو والا سړيو باندې حضور پاک ﷺ په رښتيا لعنت فرمايلي دي^{۱۲}، خود سپين رنگ جامه د سړيو سره خاص نه ده، لهذا که مکمل سپينه جامه يابه سپينې جامې باندې درنگينې کشيده کاري والا جامې بنځې واغوندي؛ نو په هغه کې هيڅ خبره نه شته، په دې شرط چې دهغې جامې انداز دسړيو په څير نه وي، الغرض! بنځو له پاره داسې جامې اچول پکار دي چې په هغه کې د سړيو مشابهت په قطعي ډول ونه موندل شي.

موجوده زمانه اود بنځو لباس

سوال: نن سبا د نجونو مختلف لباسونه چليږي، زموږ مشرانې بنځې دې لباسونو ته د ناخوښۍ په نظر گوري او يوازې دروايتي لباس مثلاً: کميس، پرتوگ او پروني داغوستلو اجازه ورکوي، ايا د فیشن او دور جديد دغوښتنو مطابق لباس اچول جائز دي؟ زما مطلب دی چې داسې لباس چې په فیشن کې هم شامل وي او په هغه سره د اسلامي حکم خلاف ورزي هم نه کيږي، مثلاً: ميکسي، فليپر، شرت او داسې نور... اسلام د لباس په معامله کې يوازې د جسم پټولو تنبيه کړې ده، يو قسم لباس يې نه دی خاص کړی، څنگه چې زمانه تيرېږي ددې شکل صورت او انداز هم بدلېږي، لهذا د ډيرو تغيريز شيانو خپلولو سره سره که د لباس تبديلي خپله کړل شي؛ نو په دې کې څه قباحه دی؟

جواب: لباس که هر قسمه واغوستل شي، جائز دی خو په دې شرط چې په هغه کې دلاندې ذکر شوي شيانو نه احتراز شوی وي.

[۱] عن أبي هريرة قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: صنفان من أهل النار لم أرهما..... ونساء كاسيات عاريات ميلات مائلات رؤسهن كأسنمة البخت المائلة، لا يدخلن الجنة ولا يجدن ريحها، وإن ريحها لتوجد من مسيرة كذا وكذا، (مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۵، باب النساء الكاسيات العاريات... إلخ).

[۲] عن ابن عباس قال: لعن النبي صلى الله عليه وسلم المتشبهين من الرجال بالنساء والمتشبهات من النساء بالرجال (بخاري ج: ۲ ص: ۸۷۴، باب المتشبهين بالنساء والمتشبهات بالرجال).

الف: په هغه کې اسراف او تبذیر نه وي.^{۱۱}

ب: فخر، تکبر او بنودنه نه وي.^{۱۲}

ج: په هغه کې د کافرانو او فاسقانو مشابهت ونکړل شي.^{۱۳}

د: د سپړو لباس د ښځو او د ښځو لباس د سپړو په څیر نه وي.^{۱۴}

ه: لباس دومره تنگ او نری نه وي چې په هغې سره د بدن یا د بدن جوړښت ښکاره شي.^{۱۵}

د کالروالا قميص

سوال: د کالروالا قميص اچول ګناه ده؟ د لباس په باره کې څه رڼا واچوي؟

جواب: کالر لګول د انګریزانو شعار دی، مسلمانانوته ددې نه پرهیز کول پکاردی.^{۱۶} کرته سنت ده.^{۱۷} د لباس مسئلې په یو کتاب کې وګورئ، مختصراً دا چې:

۱ [قال النبی صلی الله علیه وسلم کلووا واشربوا ولبسوا وصدقوا فی غیر اسراف ولا مخیلة (صحیح بخاری ج: ۲ ص: ۸۶۰) وأما ما یقصد به الخیلاء والكبر أو الأشر أو الریافهه حرام، وعن ابن عباس أن النبی صلی الله علیه وسلم قال: کل ماشئت، وألبس ماشئت أخطأتک إثنان سرف ومخیلة (تکملة فتح الملهم ج: ۴ ص: ۸۸ کتاب اللباس) ایضاً.

۲ [عن عبدالله بن عمرو أخبره أنه رآه رسول الله صلی الله علیه وسلم وعليه ثوبان معصفران فقال: هذه ثياب الکفار فلا تلبسهما (سنن یسائی ج: ۲ ص: ۲۹۷) والمبدأ الثالث: أن اللباس الذی یتشبه به الإنسان بأقوام کفرة لا یجوز لبسه لمسلم إذا قصد بذلك التشبه بهم (تکملة فتح الملهم ج: ۴ ص: ۸۸، کتاب اللباس، طبع دارالعلوم کراچی).

۳ [عن ابن عباس قال: لعن النبی صلی الله علیه وسلم المتشبهین من الرجال بالنساء والمتشبهات من النساء بالرجال (بخاری ج: ۲ ص: ۸۷۴، باب المتشبهین بالنساء والمتشبهات بالرجال).

۴ [فکل لباس ینکشف معه جزء من عورة الرجل والمرأة، لا تقره الشریعة الإسلامية، مهما کان جلیلاً أو موافقاً لدور الأزیاء، وكذلك اللباس الرقیق أو اللاصق بالجسم الذی یحکى للنظر شکل حصه من الجسد الذی یجب ستره، فهو فی حکم ماسبق فی الحرمة وعدم الجواز (تکملة فتح الملهم ج: ۴ ص: ۸۸، کتاب اللباس، طبع دارالعلوم کراچی).

۵ [وأعنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من تشبه بقوم فهو منهم رواه أحمد (مشکوة ص: ۳۷۵، کتاب اللباس) وفي المرقاة: من تشبه بقوم أى من شبه نفسه بالکفار مثلاً فی اللباس وغيره أو بالفساق أو الفجار أو بأهل التصوف والصلحاء الأبرار فهو منهم أى فی الإثم والخیر (مرقاة شرح مشکوة ج: ۴ ص: ۴۳۱، کتاب اللباس، طبع أصح المطابع بمبئی).

۶ [عن أم سلمة قالت: کان أحب الثیاب إلی رسول الله صلی الله علیه وسلم... [بقیه په راروانه صفحه.

۱_ په لباس کې نمود او نمائش او فضول خرچي نه وي ^(۱)

۲_ دکافرانو او فاسقانو مشابهت نه وي ^(۲)

۳_ د سړيو لباس د ښځو او د ښځو لباس چې د سړيو په څيرنه وي ^(۳)

د نيک ټائي لکولو شرعي حيثيت

سوال: زموږ په مذهب اسلام کې ټائي ترل څنگه دي؟ ايا زموږ مذهب اسلام د ټائي ترلو اجازه ورکوي او که نه؟ ما اوريدلي دي چې عيسايان د حضرت عيسى عليه السلام د پانسي په مناسبت ټائي تړي، خو زموږ ډير دانشورانو هم په غاړو کې ټائي خوړندوي کړي گرځي، قومي لباس يې پريښي، هغوی يورپي لباس خپلوي، اخر دا ولې؟

جواب: ما په يو کتاب کې لوستلي دي چې انساني کلو پيديا برتانيکا چې کله لومړی ايډيشن شائع شو؛ نو په هغه کې د ټائي متعلق ويلي شوي و چې له دې نه مراد هغه نشان دی چې د مقدس صليب د علامې په ډول يې عيسايان په غاړه کې اچوي، خو په وروسته ايډيشنو کې يې دا بدل کړي دي، که دا خبره صحيح ده؛ نو ددې مطلب دادی چې څنگه د هندو مذهب شعار زنار دی، داسې ټائي د عيسايانو مذهبي شعار دی او ديو قوم مذهبي شعار خپلولو يوازې جائز نه، بلکې د اسلام غيرت او حमित هم خلاف دي ^(۴)

د سړيو او ښځوله پاره د سرو زرو اچولو حکم

سوال: ايا سړيو او ښځو دواړو ته سره زر اچول يعنې گوتمه او کالي (گېڼه) جوړول او په غاړه کې اچول حرام دي؟

جواب: د ائمه اربعه اجماع ده چې د سرو زرو اچول سړيو له پاره حرام دي او د ښځوله پاره حلال دي، ډيرو اکابرينو په دې باندې اجماع نقل کړې ده ^(۵)، دا احاديث په کومو کې چې د ښځوله پاره د سرو زرو اچولو نه منع معلوميدای شي، اهل علم ددې ډير توجيهات کړي دي.

...بقیه د ترمخ [.. القميص رواه الترمذی وأبو داؤد (مشکوٰۃ ص: ۳۷۴، کتاب اللباس، طبع قدیمی کتب خانه)

۱ [دتیری شوی صفحی حاشیه نمبر ۲ وگوری]۔

۲ [أيضاً تیره شوی حاشیه (عن عبدالله بن عمرو اخبره انه... الخ) وگوری]۔

۳ [أيضاً تیره شوی حاشیه (فکل لباس ینکشف معه جزء من عورة الرجل... الخ) وگوری]۔

۴ [فاما ممنوعون من التشبه بالكفار وأهل البدعة المنكرة في شعارهم..... فالمدار على الشعار (شرح فقه أكبر

ص: ۲۲۸) ومن تزرب زنار اليهود والنصارى..... کفر (ایضاً)۔

۵ [وأما خاتم الذهب فهو حرام على الرجل بالإجماع وكذا لو كان بعضه ذهب وبعضه فضة..... وأما النساء

فباح لهن لبس الحرير وجميع أنواعه وخواتيم الذهب وسائر الخلی منه ومن الفضة (مسلم مع شرح الكامل

للنوی ج: ۲ ص: ۱۸۸، باب تحريم استعمال إناء الذهب والفضة..... الخ)۔

اول: د ممانعت احادیث منسوخ دي.

دویم: منع دهغو بنځوپه باره کې ده کومې چې دخپل بنایست اظهار کوي.

درېم: دا وعید دهغو بنځوپه حق کې دی کومې چې د زیوراتو زکات نه ادا کوي.

څلورم: دکومو زیوراتو اچولو سره چې فخر او تکبر پیدا کېږي، د هغه ممانعت د فخر او تکبر له وجې دی، له دې وجې نه چې سره زر د بنځوله پاره حرام دي.^[۱]

الغرض! دامت علماء او محدثین چې څوک دا احادیث روایت کوي، یوازې هغوی ددې په معنا او مفهوم باندې هم پوهیږي، چې دتولو اهل علم په دې باندې اتفاق دی چې سره او رینښم دبنځوله پاره حلال دي؛ نو هغه احادیث، خویا منسوخ دي، یابه د هغه مناسب توجیه وشي.^[۲]

سړي له پاره د سرو زرو دگوتمی استعمال

سوال: سړي له پاره د سرو زرو دگوتمی استعمال حرام او کبیره گناه ورته دکومو وجوهاتو له وجې ویل شوي دي؟ ډیر مسلمانان د واده، کوژدن په رسم کې د واده سړي ته لازمي دسرو زرو گوتمه اچوي، ددې پوره تفصیل بیان کړئ.

جواب: حضور پاک ﷺ دخپل امت دسړیو له پاره سره زر او رینښم حرام گرځولي دي^[۳]، ددې وجې خو حضرات علماء کرام ډیرې بیانوني، خوزما او ستاسو له پاره خو دا وجه کافي ده چې

^[۱] قال ابن ارسلان هذا لحديث الذي ورد فيه الوعيد على تحلى النساء بالذهب تحتل وجوها من التأويل..... أحدها: أنه منسوخ كما تقدم من ابن عبد البر، الثاني: أنه في حق من تزينت به تبرجت وأظهرته، الثالث: أن هذا في حق من لا تؤدي زكاته دون من أداها، الرابع: أنه إنما منع منه في حديث الأسورة والفتحات لما رأى من غلظه فإنه من مظنة الفخر والخيلاء (بذل الجهود شرح سنن أبي داود ج: ٦ ص: ٨٧، طبع عارف کمپنی مکتبه قاسمیه ملتان، کتاب الخاتم باب ماجاء في الذهب للنساء).

^[۲] هذا لحديث ومابعده وكل ما شاكله منسوخ وثبت إباحة للنساء بالأحاديث الصريحة الصحيحة وعليه إنعقد الإجماع قال الشيخ ابن حجر: النهي عن خاتم الذهب أو التختيم به مختص بالرجال دون النساء فقط إنعقد الإجماع على إباحته للنساء (سنن أبي داود ج: ٢ ص: ٥٨١، حاشیه نمبر ٧، باب ماجاء في الذهب للنساء، طبع سعید).

^[۳] حدثنا عاصم عن أبي عثمان قال: كتب إلينا عمر ونحن بآذربيجان أن النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن لبس الحرير إلا هكذا وصف لنا النبي صلى الله عليه وسلم إصبعيه ورفع زهيرا الوسطى والسبابة (بخاری ج: ٢ ص: ٨٦٧، باب لبس الحرير وإفتراشه للرجال وقدر ما يجوز منه) وفي رواية عن البراء بن عازب: هانا النبي صلى الله عليه وسلم عن سبع، هانا عن خاتم الذهب أو قال حلقة الذهب، وعن الحرير والإستبرق والديباغ (بخاری ج: ٢ ص: ٨٧١، باب خواتيم الذهب) وفي رواية عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه نهى عن خاتم الذهب... إلخ (بخاری ج: ٢ ص: ٨٧١، باب خواتيم الذهب، ومسلم ج: ٢ ص: ١٩٥.. [بقیه په راروانه صفحه.

خدای او رسول ﷺ فلانی شی حرام گرځولی دی او دهغوی هر یو حکم په بې شمیره حکمتونو باندې مبنی دی، کوم خلک چې دواړه کوږدن په موقع باندې دواړه سړي ته گوتمه اچوي هغه دحرام کار مرتکب او گناهکار دي دچا په بد عملي سره خو مسئله نه حل کیږي.

سوال: په گوتمه کې غمی لگول څنگه دي؟

جواب: جائز دي

د څه کار له وجې د سرو زرو گوتمه اچول

سوال: دلته زموږ یو سړی وایي چې د سرو زرو گوتمه ځکه دسړي له پاره جائز ده چې د ضرورت په وخت پکار راځي، که سړی لاوارث مړ شي؛ نو دهغه د کفن دفن انتظام ددې گوتمې په خرڅولو باندې به وشي، په دې باره کې وضاحت وکړئ!

جواب: الله او رسول ﷺ خو سره زر حرام کړي دي^{۱۱} ایا دا مصلحت کوم چې دا صاحب بیانوي دالله او رسول ﷺ په علم کې نه و؟ نعوذ بالله! او بیا تاسو څومره لاوارثه مړه لیدلي دي چې دهغوی د گور او کفن انتظام د سرو زرو د گوتمې څخه پرته ونه شو؟

د ساعت زنځیر او گوتمه اچول

سوال: په اسلام کې دسړي له پاره سره زر اچول حرام دي، ایا سپین زر اچول سنت دي؟ که دي؛ نو څو گرامه سپین زر اچول پکار دي؟ د ساعت زنځیر د گلت وي، ایا گلت هم حرام دي.

جواب: سړي له پاره ددرې نیمو ماسو گوتمې اچول و اجازت دی، د گهرۍ چین د گلت جائز دی.^{۱۲}

په غاښ باندې د سرو سپینو خول لگول

سوال: که نیم غاښ مات شي؛ نو په دې باندې سپین زر یا د سرو زرو خول لگول جائز دي او که نه؟

جواب: د سرو سپینو زرو خول لگول جائز دي.^{۱۳}

...بقیه د ترمخ]... ونسائی ج: ۲ ص: ۲۹۴، باب النهی عن لبس خاتم الذهب)۔

۱] عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه نهى عن خاتم الذهب أى فى حق الرجال (وقبل أسطر) أجمع المسلمون..... على تحريمه على الرجال (مسلم مع شرحه الكامل للنووى ج: ۲ ص: ۱۹۵)

۲] ويكره للرجال التختيم بماسوى الفضة كذا فى النبايع والتختيم بالذهب حرام فى الصحيح، وينبغى أن تكون فضة الخاتم المثقال ولايزادعليه، وقيل لايلبغ المثقال وبه وردالأثر (فتاوى عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۳۵، كتاب الكراهية)

۳] وجوزهما محمد أى جوزالذهب والفضة أى جوزالشدهما (شامى ج: ۶ ص: ۳۶۲، كتاب الحظروالإباحة فصل فى اللبس، طبع ايج ايم سعيد كراچى)۔

ښځوله پاره د سرو سپینوزرو پرته د یو بل د هات گوتمه اچول

سوال: ایا د ښځو د گوتمې په باره کې څه خاص حکم شته؟

جواب: ښځوله پاره د سرو سپینو پرته د یو بل د هات گوتمه اچول جائز نه دي.^{۱۱}

سړي له پاره په غاړه کې لاکت یا زنځیر اچول

سوال: ایا سړی په غاړه کې د سپینوزرو زنځیر اچولی شي؟ که اچولی یې شي: نوددې وزن څومره پکار دی؟ په بازاره کې په یو د هات باندې ایت الکرسي لیکل شوي وي او هغه لاکت په دې زنځیر کې اچولی شي او که نه؟

جواب: سړي ته د سپینو زرو د گوتمې اجازه ده، خو چې ددې وزن د درې نیمو ماشو نه کم نه وي، له گوتمې پرته د سرو سپینو د بل کالي (گینې) اچول د سړي له پاره جائز نه دي.^{۱۲}

د شریفانو د لوبو له پاره نټکی اچول څنګه دي؟

سوال: ایا د شریفانو د لوبو له پاره نټکی اچول جائز دي؟ ما اوریدلي دي چې یوازې طوائف خپلو لوبو ته نټکی اچوي.

جواب: هسې خو ښځو ته د پوزې د زیوراتو هم اجازه ده^{۱۳}، خو ښځو ته د بازارې ښځو د مشابهت نه پر هیز کول لازمي دي.

نیکر اچولوسره لوبې کول سخته ګناه ده

سوال: تینس، هاګي، فټ بال، تیراکي، اسکوائش، باکسنگ، ټیبل تینس او داسې نور... په دې ټولو لوبو کې لوبغاړي نیکر یا چډې (چې دنوم نه واخله دهغوی بهرنۍ برخې پورې وي) اچوي لوبه کوي او دنوم نه واخله کونډو پورې برخه ستردي، دې ته کتل سړي له پاره هم جائز نه دي اونه د خلکو په مخکې ددې ښکاره کول جائز دي، تاسو دا ووايئ چې ایالوبغاړي او سیلانیان دواړه ګناهګار دي؟

جواب: لوبغاړي او سیلانیان دواړه سخت ګناهګار دي، حضور پاک ﷺ په عورت کتونکو او

^۱ [التختم بالحديد والصفير والنحاس والرصاص مکروه للرجال وللنساء (شامي ج: ۶ ص: ۳۶۰، کتاب الحظر والإباحة، فصل فی اللبس، هکذا فی عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۳۵، کتاب الکراهية، الباب العاشر).]

^۲ [ويکره للرجال التختم بماسوی الفضة کذا فی النبیع والتختم بالذهب حرام فی الصحيح، وينبغي أن تكون لفظة الخاتم المثقال ولايزاد عليه، وقيل لا يبلغ المثقال وبه ورد الأثر (فتاوی عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۳۵، کتاب الکراهية)]

^۳ [ولابأس بثقب أذن البنت (در مختار ج: ۶ ص: ۴۲۰، کتاب الحظر والإباحة، فصل فی البیع).]

عورت بنودونکو دواړو باندې لعنت فرمایلی دی: لعن الله الناظر والمنظور اليه.^(۱۱)

د تور رنگ چپل یا خپلی اچول

سوال: د څه خلکو نه مې اوریدلي دي چې په پښوکې د تور رنگ خپلی یادڅه قسم چپله وغیره اچول د اسلام په رڼا کې حرامه ده او ددې له پاره دلیل دا وړاندې کوي چې د خانه کعبې د غلاف رنگ تور دی، ځکه تور رنگ په پښوکې اچول گناه ده.

جواب: د تور رنگ خپلی اچول جائز دي، دې ته حرام ویل بالکل غلط دي.

د پرفیوم (عطر، سپري) استعمال

سوال: ایا د بهر ملکونو سپري پرفیومز (عطر) لگول جائز دي؟ دا هم ووايي چې د کوم قسم سپري لگول پکار دي؟

جواب: ستاسو سوال غلط دی، تاسو ته د نا جائز شک له څه وجې چې و، دا ظاهرول پکار و، اوس د ټولې دنیا دمصنوعاتو په باره کې ماته څه خبر دی، چې په څه کې څه څه شيان اچول کېږي؟ که په هغه سپري کې څه نجس (گنده) شی دی؛ نو دهغه استعمال جائز نه دی، که نجس (گنده، حرام) شی نه شته؛ نو استعمال به جائز وي.

بنځه د لاس په رغوي کومې طريقې سره نکريزي لگولی شي؟

سوال: ماته خپل دوست ویلي و چې نکريزي یوازې په رغوي باندې لگول پکار دي، د رغوي لاندې یا په وروسته لگول نه دي پکار ځکه چې داسې هندوان لگوي، مهرباني وکړئ په دې مسئله باندې رڼا واچوئ د شکريې موقع راکړئ.

جواب: په دې کې د هندوانو مشابهت نه شته، جائز دي.

په گوتمه باندې د الله تعالی صفات لیکل

سوال: په گوتمه باندې د الله تعالی د صفتي نومونو څخه یو نوم لیکل او هغه په گوتمه کول جائز دي او که نه؟

جواب: جائز دي په دې شرط چې بې ادبي یې نه کیږي اودا په گوتمه کول او بیت الخلاء ته تلل جائز نه دي.^(۱۲)

^۱ [عن الحسن مرسلًا قال: بلغني أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لعن الله الناظر والمنظور اليه رواه البيهقي في شعب الإيمان (مشكوة ج: ۲ ص: ۲۷۰ باب النظر إلى المخطوبة وبيان العورات، طبع قديمي).
^۲ [فلونقش اسمه تعالى أو اسم نبيه صلى الله عليه وسلم استحب أن يجعل الفص... [بقية به راروانه صفحه.

د سرو سپينو تعويذ د وړو هلکانو او ونجونو له پاره استعمالول

سوال: د ماشومانو له پاره تعويذ اخيستل کيږي، دا د سرو او سپينو په تعويذ کې واچوي ايا وړو هلکانو او ونجونو ته يې اچول جائز دي او که نه؟

جواب: دلته په دوو مسئلو باندې ځان پوه کړئ، يوه دا چې سره او سپين زر د زيور (گينې) ډول د ښځو له پاره اچول جائز دي، سړيو له پاره حرام^(۱) (البته سړی د درې نيمو ماسو نه د کم وزن د سپينو زرو گوتمه اچولی شي)، خو سره سپين دلونښي په حيثيت استعمالول نه د سړيو له پاره حلال دي، نه د ښځو له پاره^(۲) مثلاً: د سپينو د زرو چمچي يا لونښي استعمالول، د تعويذ له پاره چې کوم سره سپين استعمال کيږي دهغه حکم د زيور نه دی، بلکه د استعمال دلونښو دی، ځکه نه دا د سړيو له پاره جائز دي او نه د ښځو له پاره.

بله خبره داده چې کوم شی د بغيو له پاره حلال نه دی، هغه د وړو بچيو له پاره استعمالول هم جائز نه دي. ځکه د وړو هلکانو او ونجونو له پاره د سرو سپينو تعويذ استعمالول به جائز نه وي.^(۳)

...بقية د ترمخ].. في كفه إذا دخل الخلاء وأن يجعله في يمينه إذا استنجى (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۲۶۹، فصل في اللبس) أيضاً: ولو كتب على خاتمه إسمه أو إسم الله تعالى أو ما بدا له من أسماء الله تعالى نحو قوله حسي الله ونعم الوكيل أو زبي الله أو نعم القادر الله فإنه لا بأس به وعلى هذا إذا كان عليه خاتم وعليه شيء من القرآن مكتوب أو كتب عليه إسم الله تعالى فدخل المخرج معه يكره وإن اتخذ لنفسه مبالاً طاهرًا في مكان طاهر لا يكره كذا في المحيط (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۲۳، كتاب الكراهية، الباب الخامس... إلخ).

[عن أبي موسى الأشعري أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: حرم لباس الحرير والذهب على ذكور أمتي وأحل لأنثاهم (ترمذی ج: ۱ ص: ۳۰۲).]

[فإن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لا تشربوا في إناء الذهب والفضة (مسلم ج: ۲ ص: ۱۸۹) أيضاً: ويكره الأكل والشرب بالدهان والتطيب من إناء ذهب وفضة للرجل والمرأة لإطلاق الحديث وكذا يكره الأكل بملقعة الفضة والذهب والإكتحال بميلها وما أشبه ذلك من الإستعمال كمكحلة ومرآة وقلم ودواة ونحوها (الدرالمختار ج: ۶ ص: ۳۴۱، كتاب الحظر والإباحة، طبع ايج ايم سعيد كراچی).]

[ويكره أن يلبس الذكور من الصبيان الذهب والحرير لأن التحريم لما ثبت في حق الذكور وحرم اللبس حرم الإلباس كاختم لما حرم شربه حرم سقيه (هداية ج: ۳ ص: ۴۵۶ طبع محمد علي كتب خانه كتاب الكراهية) أيضاً: وكره إلباس الصبي ذهباً أو حريراً فإن ما حرم لبسه وشربه حرم إلباسه وإشرا به (قوله وكره) لأن النص حرم الذهب والحرير على ذكور الأمة بلا قيد البلوغ والحرية، والإثم على من ألبسهم لأننا أمرنا بحفظهم ذكره التمرتاشي، وفي البحر الزاخر: ويكره للإنسان أن يخبض يديه ورجليه وكذا الصبي إلا الحاجة، بناية، ولا بأس به للنساء أقول: ظاهره أنه كما يكره للرجل فعل ذلك بالصبي يكره للمرأة أيضاً وأن حد لها فعله لنفسها (ردالمحتار على الدرالمختار ج: ۶ ص: ۳۶۳، فصل في اللبس).]

د خنزیر د وینستو والا برش باندې حجامت کول

سوال: زه له ډیرې مودې نه ډیرې جوړولو له پاره د چین د جوړ شوي صابن برش استعمالوم، هغه خراب شوی دی؛ نو اوس مې نوی راوړی دی، په دې کې، مایه دې ځل وکتل چې هغه د خنزیر د وینستو نه جوړ شوی دی، یوازې زه نه ټول نایان وغیره هم دا برش استعمالوي او په نایي حضراتو باندې د دین عالمان هم خط وغیره جوړوي؛ نو نایان هم هغه برش استعمالوي؛ نو ایا د خنزیر د وینستو د برش استعمال صحیح دی؟ که صحیح نه وي؛ نو حکومت د داسې برشونو د راغوبستلو اجازه ولې ورکوي؟ حکومت ته پکار دي چې په پاکستان کې د دې برشونو راغوبستل بند کړي.

جواب: په ډیره خریلو او د خنزیر د وینستو په استعمال کې څه فرق دی؟ دواړه حرام دي او دواړه کبیره گناه ده^[۱] داسې ناپاکه برش اخیستل هم جائز نه دي، حکومت ته پکار دي چې د دې برشونو په راغوبستلو باندې پابندي ولگوي، خوشا د حکومت له پاره د حلال حرام او پاک ناپاکه تصور د پوهې قابل نه وي!

سړیو له پاره نکریزي لگول شرعا څنګه دي؟

سوال: ایا په اسلام کې د سړیو له پاره نکریزي لگول جائز دي؟ او ایا دې سره لمونځ کیدای شي؟

جواب: سړي، په سراوړېرې باندې نکریزي لگول شي، په لاسونو باندې نکریزي لگول د ښځو له پاره صحیح دي، د سړیو له پاره نه، لمونځ ورسره کیږي.^[۲]

مصنوعي غاښونه لگول

سوال: تاسو مهرباني وکړئ د مصنوعي غاښونو په باره کې شرعي نقطه نظر سره وضاحت وکړئ چې ایا مصنوعي غاښونه لگول جائز دي او که نه؟ او دلمانځه په حالت کې د مصنوعي غاښونو څه حکم دی؟ ایا د مصنوعي غاښونو سره لمونځ کیږي او که لرې کول یې ضروري دي؟

^[۱] [محرم على الرجل قطع لحيته (ردالمختار ج: ۶ ص: ۴۰۷، کتاب الحظرو الإباحة، فصل فی البیع) واما الأخذ منها وهی دون ذالک كما یفعله بعض المغاربة ومحنة الرجال فلم یحبه أحد، وأخذ کلها فعل یهودا هند و مجوس الأعاجم (ردمختار ج: ۱ ص: ۴۱۸، کتاب الصوم) أيضاً: وفي الدرالمختار: خلا جلد خنزیر فلا یطهر (قوله فلا یطهر) اى لأنه نجس العین بمعنى أن ذاته بجميع أجزائه نجسة حیاً ومیتاً (ردالمختار على الدرالمختار ج: ۱ ص: ۲۰۴، أحكام الدباغة)۔

^[۲] وعن الإمام ان الخضاب حسن لكن بالحناء والکتم والوسمة (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۵۹) أيضاً: يستحب للرجل خضاب شعره ولحیه (قوله خضاب شعره ولحیه) لا یدیه ورجلیه فإنه مکروه للتشبه بالنساء (ردالمختار على الدرالمختار ج: ۶ ص: ۲۲۴، کتاب الحظرو الإباحة، فصل فی البیع)۔

جواب: مصنوعي غاښونه کوم چې دمصالي نه جوړ شوي دي، لگول جائز دي او په لمانځه کې ددې دلرې کولو ضرورت نه شته^{۱۱}

ايا دپټکي يا ټوپي نه پسرورنکی گناهکار دی؟

سوال: ايا پټکی يا ټوپي نه پسرول گناه ده؟ ايا ددې گناه هم دډيرې خړيلو په شان ده يا ددې نه کمه؟

جواب: سر ښکاره ساتل د ادب خلاف دي^{۱۲} او ډيره خړيل حرام دي^{۱۳}

❖ دخوراک وڅښاک شرعي احکام ❖

په چپ(گس) لاس خوراک

سوال: زه په چپ(گس) لاس ټول کار کوم، مثلاً: ليکل او خوراک کوم؛ نو تاسو دا ووايئ چې استنجا په گس لاس سره کيږي؛ نوماته په گس لاس سره استنجا کول پکار دي؟ اوس په گس لاس سره خوراک زما عادت جوړ شوی دی، په ښي(راسته) لاس سره يې نه شم خوړلی، تاسو ددې جواب ضرور راکړئ.

جواب: تاسو دا عادت پرېږدئ، په چپ لاس سره خوراک څښاک کول د شيطان کار دی، تاسو په چپ لاس سره چيرې هم خوراک مه کوئ^{۱۴}، تاسو که کوشش وکړئ؛ نو په مزه مزه به په ښي

۱ [في الدر المختار سنة التحرك بذهب بل بفضة وجوزها محمد ويتخذانفاً منه لأن الفضة تنته قال الكرخي إذا سقطت ثنية رجل فإن أ باحيفة يكره وخالفه أبو يوسف فقال: لا بأس به قال أبو يوسف: سألت أبا حنيفة عن ذلك في مجلس آخر فلم يرباعدها بأساً (رد المختار ج: ۶ ص: ۳۶۲، كتاب الحظرو الإباحة، فصل في اللبس)۔

۲ [اوهم ددی وجه نه بغير ټوپي مونځ مکروه دي: وکره وصلاحه حاسراً أي کاشفاً رأسه للتکاسل ولا بأس به للتذلل... إلخ، وفي الشرح: قوله التکاسل أي لأجل التکسل بأن استثقل تغطيته ولم يرها أمراً مهماً في الصلاة فتركها لذلك وقال في الحلية: وأصل التکسل ترك العمل لعدم الإرادة قوله ولا بأس به للتذلل قال في شرح المنية: فيه إشارة إلى أن الأولى أن لا يفعله وأن يتذلل ويخضع بقلبه فإنهما من أفعال القلب ونص في الفتاوى العتبية على أنه لو فعله لعذر لا يكره وألاً ففيه التفصيل المذكور في المتن وهو حسن وعن بعض المشايخ أنه لأجل الحرارة والتخفيف مكروه، فلم يجعل الحرارة عذراً وليس بعيد (در مختار ج: ۱ ص: ۶۴۱، مطلب في الكراهة التحريمية والتزيهية)۔

۳ [قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: خالفوا المشركين، أوفروا اللحى واحفوا الشوارب (بخاری ج: ۲ ص: ۸۷۵) أيضاً: يحرم على الرجل قطع لحته (در مختار مع الرد المختار ج: ۶ ص: ۴۰۷) وأما الأخذ منها وهي دون ذلك كما يفعله بعض المغاربة ومحنة الرجال فلم يبيحه أحد (فتح القدير ج: ۲ ص: ۲۷۰)۔

۴ [وعنه (أى ابن عمر) قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يأكلن .. [بقية به راروانه صفحه.

راسته، لاس باندې دخوړلو عادت جوړ شي، زه به درته دا نه وایم چې تاسو خوراک په چپ (گس) لاس سره کوئ او استنجا په ښي لاس کوئ، بلکې دا به درته وایم چې په چپ لاس سره ډوډۍ خوړلو عادت پرېږدئ

په کرسو او میزباندي خوراک کول

سوال: په اسلام کې د کرسی او تیبل څه حکم دی؟ ایا د حضور پاک ﷺ په مبارک زمانه کې کرسی او میزونه و؟ نن سبا دخلکو په کورونو کې او پخپله زما په کور کې په کرسو او میزونو باندې ډوډۍ خوړل کیږي، ایا دا صحیح دي؟ دا هم ووايي چې زموږ اقا جناب رسول الله ﷺ ډوډۍ په څه شي باندې دسترخوان خوړولو ډوډۍ به یې خوړله، یابه یې لاندې دسترخوان خوړولو؟

جواب: حضور پاک ﷺ به په ځمکه دسترخوان خوړولو ډوډۍ به یې خوړله^(۱)، په میزباندي حضور پاک ﷺ چیرې هم خوراک نه و کړی او همدا د حضور پاک ﷺ سنت مبارک دي، په میز کرسی باندې خوراک د انگریزانو "سنت" دي^(۲)، مسلمانانوته د یهودانو او نصاراوو عادت

...بقیه د ترمخ] .. أحدکم بشماله ولا یشرین بها، فإن الشیطان یأکل بشماله ویشر بها رواه مسلم (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۳۶۳ کتاب الأطعمة، الفصل الأول)، وفي المرقاة: قال التورپشقی: المعنی أنه یحمل أولیائه من الإنس علی ذالک الصنع لیضاد به عبادالله الصالحین ثم ان من حق نعمة الله القیام بشکرها أن تکرّم ولا یستهان بها، ومن حق الکرامة أن تتناول بالیمین ویمیزها بین ما کان من النعمة و بین ما کان من الأذى، قال الطیبی: وتحریره أن یقال: لا یأکلن أحدکم بشماله ولا یشرین بها فإنکم إن فعلتم ذالک کتتم أولیاء الشیطان، فإن الشیطان یحمل أولیائه من الإنس علی ذالک، قال النووی: فیه أنه ینبغی إجتنب الأفعال التي تشبه أفعال الشیاطین (مرقاۃ المفاتیح شرح مشکوٰۃ المصابیح ج: ۴ ص: ۳۶۲ کتاب الأطعمة، الفصل الأول، طبع أصح المطابع)

[۱] عن أنس قال: ما علمت النبی صلی الله علیه وسلم أکل علی سکرجة قط قبل لقتادة فعلى ما كانوا یأکلون؟ قال: علی السُّفَر (بخاری ج: ۲ ص: ۷۱۱، کتاب الأطعمة) أيضًا: وفي المرقاة للقارئ: (قال) أی قتادة (علی السُّفَر) بضم ففتح جمع سَفرة، فی النهاية: السُّفَر الطعام یتخذه المسافر وأكثر ما یحمل فی جلد مستدير فنقل إسم الطعام إلی الجلد، وسمی به کما سمیت المزادة راویة و غیر ذالک من الأسماء المنفولة، ثم اشتهر لما یوضع علیه الطعام جلدًا کان أو غیره مما عد المائدة لما مر من أنها شعار المتکبرین غالبًا، فالأکل علیها سَفرة وعلی الخوان بدعة لكنها جائزة (مرقاۃ شرح مشکوٰۃ ج: ۴ ص: ۳۶۴، کتاب الأطعمة، طبع بمبئی)

[۲] عن أنس قال: ما أکل النبی صلی الله علیه وسلم علی خوان (ترمذی ج: ۲ ص: ۱) قوله علی خوان أو الحاصل أن الأکل علیه (أی الخوان) بحسب نفس ذاته لا یربوا علی ترک الأولویة، فأما إذ ألزم فیہ التشبه بالیهود والنصارى کما هو فی دیارنا کان مکروها تحریمیًا... إلخ وفي الحاشیة: وقال القارئ فی شرح الشمانل بعد ذکر الاختلاف فی ضبط الصحیح انه اسم أعجمی معرب ویطلق فی المتعارف علی ماله أرجل ویكون مرتفعًا عن الأرض واستعماله لم یزل من دأب المترفین لتلا یفتقروا إلی خفض الرأس، وقال المناوی: یعتاد المتکبرون من العجم الأکل علیه لتلا تنخفض رؤسهم فالأکل .. [بقیه په راروانه صفحه.

خپلول پکار نه دي.^{۱۱}

په واده کې چې د ناستې ځای نه وي په ولاړه خوراک کول

سوال: نن سبا دا رواج عام شوی دی چې په دعوتونو کې په ولاړه ډوډۍ ورکول کیږي، دې ته د "بوفې" نوم ورکړل شوی دی، که یو سړی په ولاړه ډوډۍ ونه خوري؛ نو هغه بدگنل کیږي، ایا په ولاړه ډوډۍ خوړل صحیح دي؟ واضح دې وي چې هلته د ناستې له پاره یو ځای هم نه وي، جواب په تفصیل سره راکړئ!

جواب: شرعاً په ولاړه خوراک کول مکروه او ناخوښه عمل دی،^{۱۲} پاتې شوه دبهادرو داسې نه کول بدگنل: نوددې وجه داده چې هغوی د نن "مذهب" خلک داسې په خوراک لیدلي دي، خدای دې نه کړي که سباده خناوړوپه څیر رواج شروع شو؛ نوماته اندیښنه ده چې په لاسونو سره خوراک کول به "غیرمذهب" کار وگنل شي، پاتې شوه دا چې هلته د ناستې ځای نه وي؛ نو د داسې دعوت ډوډۍ خوړل څه ضروري دي چې چیرته د ناستې ځای نه ملایوېږي؟ که کور والا د ناستې ځای مهیا کولو نه مجبور شي؛ نو ډوډۍ په کور کې وخوړئ!-----

په تقریبونو کې د ډوډۍ خوړلو سنت طریقه

سوال: زموږ دلته دیو دینداره دوست مؤقف دادی چې د ډوډۍ خوړلو ډیر زیات آداب دي، په دې کې یو دا هم دی چې په ناسته دې ډوډۍ وخوړل شي، په اجتماعي تقریبونو کې کله چې باقی آداب نظرانداز کیږي؛ نویوازي په ناسته د ډوډۍ خوړلو ادب باندې دومره زور ولې؟ دهغه وینا داده چې ترڅو پورې د قرآن او حدیث واضح دلائل ونه ښودل شي، زه مطمئن کیږم نه، ځکه چې دهغه د قول مطابق ځینې مجلسونو کې هغه علماء هم په ولاړه ډوډۍ خوړلو باندې لیدلي دي.

جواب: د ډوډۍ خوړلو سنت طریقه داده چې دسترخوان دې خورکړل شي په ناسته دې وخوړل شي^{۱۳} زموږ دلته چې په تقریبونو کې په ولاړه ډوډۍ خوړلو چې کوم رواج شروع شوی دی، دا

...بقیه د ترمخ].. علیه بدعة لکنه جائز إن خلا عن قصد التكبر (الکوکب الدرۍ شرح الترمذی ج: ۲ ص: ۱ مع الحاشیه نمبر ۱، طبع دهلی مکتبه یحویه)۔

[۱] قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ليس منا من تشبه بغيرنا، لا تشبهوا باليهود ولا بالنصارى (سنن ابن ماجه ص: ۹۹، جامع الترمذی ج: ۲ ص: ۱۰۲، باب ما جاء في التشبهات بالرجال من النساء)۔

[۲] عن أنس أن النبي صلى الله عليه وسلم لم يأكل حتى يشرب الرجل قائماً، فقيل: الأكل؟ قال: ذاك أشد (ترمذی ج: ۲ ص: ۱۰، باب ما جاء في النهي عن الشرب قائماً، طبع کتب خانہ رشیدیہ دهلی)۔

[۳] عن أنس قال: ما علمت النبي صلى الله عليه وسلم أكل على سكرجة قط، ولا خبز له مرقق قط، ولا أكل على خوان قط، قيل لقتادة: فعلى ما كانوا يأكلون؟ قال: على السفرة.. [بقیه په راروانه صفحه.

د سنت خلاف او دمغربي قومونو ايجاد شوى بدعت دى، باقي ادا ب كه موچيرې ملحوظ ونه ساتل: نوددې دا معنا نه ده چې موږ خپل تهذيبى، ديني او معاشرتي اثار او نشانونه يو يو ختمول شروع كړو، كوشش خو دا پكار دى چې د پريښودل شوي سنت د ژوندي كولو تحريك وچلول شي، نه دا چې د اسلامي معاشرې كوم لږ ډير علامتونه په نظر راځي ددې ختمولو له پاره ملا وتړل شي، كه ځينې علماء د يو غلط رواج په نزد كمزوري شي ياد عوامو د خواهش مخكې سربښكته كړي: نود هغوى دا كار په مجبوري خو محمول دى، خودا د سند او دليل په ډول وړاندې كول صحيح نه دي.

په پنځو وارو گوتو خوراك او په پرلت ناسته ډوډۍ خوړل شرعاڅنگه دي؟

سوال: ايا په ملاسته يا په ناسته پښې باندې پښه اړول سپيره دي؟ د شپې جارو وهل، په اوچت ځاى كينا ستل پښې رڼول، پنځو وارو گوتو سره خوراك، خوړلو په وخت پرلت لگول كينا ستل او گوتې ټكول، ايا دا ټول كارونه غلط دي؟ كه غلط دي؛ نوددې وضاحت وكړئ.

جواب: پرلت كينا ستلو سره خوراك كول^۱ او گوتې ټكول مكروه دي^۲، باقي شيان مباح (جايز) دي.

په ولاړه خوراك كول د سنت خلاف دي

سوال: زموږ دميمن ترست يو كميوټي هال دى، هلته ودونه او نور ډير تقريونه كيږي، نن سبا په ودونوكې عام رواج په ولاړه ډوډۍ وركولو وي، زموږ د ترست نيكان خلك په دې نتيجه باندې رسيدلي دي چې موږ كم نه كم په خپل كميوټي هال كې د دعوتونو په موقع

... بقيه د ترمخ]... (بخارى ج: ۲ ص: ۸۱۱ كتاب الاطعمة، طبع مير محمد كتب خانه) (عن انس) اقام النبي صلى الله عليه وسلم بيني بصفية لدعوت المسلمين الى وليمته، امر بالانطاع فبسطت فلقى عليها التمر والاقط والسمن، وقال عمرو عن انس: بنى بها النبي صلى الله عليه وسلم ثم صنع خبسا في نطع (بخارى ج: ۲ ص: ۸۱۱، كتاب الاطعمة، طبع مير محمد كتب خانه) وفي المرقاة: (قال) اى قتادة (على السفر) ثم اشتهر لما يوضع عليه الطعام جلدا كان او غيرها ما عدا المائدة لئلا يلمس، من انها شعار المتكبرين غالبا،

فلا اكل عليها سنة، وعلى الخوان بدعة لكنها جائزة (مرقاة ج: ۴ ص: ۳۶۴ طبع اصح المطابع بمبئي).

[و عن ابي حنيفة قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: لا اكل متكئا رواه البخارى (مشكوة ص: ۳۶۳) وفي المرقاة: (لا اكل متكئا) ونقل في الشفاء عن المحققين انهم فسروا بالتمكّن للأكل والقعود في الجلوس كالمترج المعتمد على وطأ تحته لان هذه الهيئة تستدعى كثرة الأكل، وتقتضى الكبر، وورد بسند ضعيف انه صلى الله عليه وسلم زجر ان يعتمد الرجل بيده اليسرى عند الأكل، وقد أخرج ابن أبي شيبة عن النخعي انهم كانوا يكرهون أن يأكلوا متكئين مخافة أن تعظم بطونهم (مرقاة المفاتيح شرح مشكوة المصابيح ج: ۴ ص: ۳۶۳ كتاب الاطعمة، طبع اصح المطابع بمبئي)

[و] يكره (أن يفرق أصابعه) بأن يمدّها أو يغمزها حتى تصوت (حلى كبير ص: ۳۴۹، سهيل اكيدي لاهور)

باندې د ډوډۍ خوړلو انتظام د سنت مطابق وکړو او په ولاړه يا په کرسۍ يا تيبل باندې د ډوډۍ خوړلو انتظام ونه کړو، تاسو زموږ په دې سلسله کې رهنمايي وکړئ چې په ولاړه خوراک کول څنگه دي؟ او په ناسته د سنت مطابق ډوډۍ خوړل څنگه دي؟

جواب: په ولاړه ډوډۍ خوړل د سنت خلاف دي،^{۱۱} کله چې د سنت خلاف يو کار په اجتماعي ډول وشي: نو دهغه قباحت او بدوالی نور هم زياتيږي، دنن سبا په دعوتونو کې چې کوم په ولاړه ډوډۍ خوړلو رواج دی، هغه په حقيقت کې په اجتماعي ډول د سنت خلاف د عمل مترادف دی او د دې سنت خلاف په عمل کې د داسې قسمه دعوتونو منتظمين پکې برابر شريک دي. لهذا کومو خلکو چې په خپل کمپوټي هال کې د سنت مطابق د تيبل کرسۍ نه پرته لاندې دسترخوان باندې دناستې ډوډۍ خوړلو کوم اهتمام کړی دی، هغه نهايت قابل تحسين دی، نورو کمپوټي او نورو هال والو ته د دې پيروي: **تَعَاوَلُوا عَلَى الْبِرِّ**^{۱۲} (په نیک کارونو کې تعاون، کولو ثبوت وړاندې کول پکار دي).

په ولاړه اوبه څښل شرعا څنگه دي؟

سوال: يو صاحب تاکيد وکړ چې په ولاړه اوبه څښل نه دي پکار، که په غلطي سره هم وڅښل شي: نو قی کول پکار دي، خو په دې عمل کولو نه وروسته کله يې چې خپلو مشرانو ته مشوره ورکړه: نو يو عزيز اختلاف وکړ چې په "تعليم الاسلام" کې ليکل شوي دي چې حضور پاک ﷺ يو ځل د جهاد په عرض سره د يوې قافلې سره سفر کولو؛ نو د سختې گرمي او دوپ له وجې ورته سخته تنده محسوس شوه، حضور پاک ﷺ درمضان په مياشت کې هلته اوبه راوغوښتلې او په ولاړه يې پخپله هم وڅښلې او په خپلو ملگرو يې هم وڅښلې، د واقعې حقيقت څه دی؟ او ايا په ولاړه اوبه څښل جائز دي؟

جواب: په ولاړه اوبه څښل مکروه دي، خو قی کول ضروري نه دي، دا يې په ډول د علاج او اصلاح په تجويز سره فرمايلي و او د حضور پاک ﷺ په ولاړه اوبه څښل که چيرته ثابت وي؛ نو د څه عذر او د ضرورت له وجې به وي، مثلاً: صحابه کرامو رضی الله تعالی عنهم ته په جهاد کې د روژې نه نيولو حکم ورکول.^{۱۳}

^۱ [عن أنسٍ أن النبي صلى الله عليه وسلم هي أن يشرب الرجل قائمًا، فقيل: الأكل؟ فقال: ذلك أشد (جامع الترمذی ج: ۲ ص: ۱۰ باب ماجاء في النهی عن الشرب قائمًا).
[المائدة: ۲].

^۲ [عن أنسٍ أن النبي صلى الله عليه وسلم هي أن يشرب الرجل قائمًا، فقيل: الأكل؟ فقال: ذلك أشد (جامع الترمذی ج: ۲ ص: ۱۰ باب ماجاء في النهی عن الشرب قائمًا) أيضًا: والصواب فيها أن النهی على كراهة التزیه وأما شربه قائمًا فيان للجواز وأما قوله فمن نسي .. [بقیه په راروانه صفحه].

د خوراک په دوران خاموشي ساتل

سوال: په حديث کې دي چې د ډوډۍ خوړلو په وخت خاموشي اختيارول پکار دي، خودخه عالمانو حضراتو دا ويناده چې د ډوډۍ خوړلو په وخت د دين اسلام اوښې خبرې کولی شئ، ددې برعکس څه نور علماء وايي چې ډوډۍ خوړلو په دوران کې خاموشي پکار ده او که څوک سلام هم وکړي؛ نو دهغه جواب مه ورکوي او نه سلام کوي او خبرې مه کوي.

جواب: داسې يو حديث هم زماله نظر نه نه دی تير شوی چې په هغه کې د ډوډۍ خوړلو په دوران د خاموشي حکم فرمايل شوی وي، امام غزالي (رحمه الله) په "احياء العلوم" کې ليکي چې: د ډوډۍ خوړلو په دوران خاموشي اختيارول نه دي پکار، ځکه چې دا د عجمو طريقه ده^(۱)، بلکې هغوی ته ښې خبرې کول پکار دي او دنيکانو خلکو حالات او حکايتونه بيانول پکار دي.

په ډوډۍ خوړلو کې د دواړو لاسونو استعمال

سوال: زموږ دوو دوستانو په خپلو کې بحث کيږي چې دغوښې په دواړو لاسونو سره خوړل پکار دي او که نه؟ يو وايي چې: په يولاس سره خوړل پکار دي او دويم لاس ددې سره لگول نه دي پکار او بل وايي چې: په دواړو لاسونو سره خوړل هم جائز دي. مهرباني وکړئ تاسو په شرعي لحاظ سره جواب راگرئ!

جواب: که ضرورت وي؛ نو د دواړو لاسونو استعمال صحيح دی.

د کاشوغې سره ډوډۍ خوړل

سوال: په غټو خلکو کې د کاشوغې (چمچې) سره د ډوډۍ خوړلو رواج دی، ايا دا په اسلام کې جائز دي؟

جواب: په لاس سره ډوډۍ خوړل سنت دي^(۲) او په چمچې سره ډوډۍ خوړل جائز دي.

...بقیه د ترمخ].. فليستسقیء فمحمول علی الإستحباب لیستحب لمن شرب قائماً أن یتقایاه هذا الحديث صریح فان الامر إذا تعذر حمله علی الوجوب حمل علی الإستحباب وقال القاضي رحمه الله: هذا النهی من قبیل التأديب والإرشاد إلى ما هو إلا خلق والأولی وليس فی تحریم (مرقاة شرح مشکوة ج: ۴ ص: ۴۰۲، باب الأشرية، الفصل الأول)۔

[۱] ولا یصمت علی الطعام فهو من سيرة الأعاجم (الباب الثالث والأربعون فی آداب الأكل، إحياء العلوم ص: ۱۸۸ ملحق الإحياء)۔

[۲] عن ابن كعب بن مالك عن أبيه قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يأكل بثلاث أصابع ويلق يده قبل أن يمسحها (صحيح مسلم ج: ۲ ص: ۱۷۵) سنن الأكل منها إستحباب لعق اليد محافظة على بركة الطعام وتنظيفها وإستحباب الأكل بثلاث أصابع ولا يضم إليها الرابعة والخامسة إلا لعذر بأن يكون مرقا وغيره مما لا يكن بثلاث وغير ذلك من الأعذار (شرح المسلم للنووي ج: ۲ ص: ۱۷۵)۔

د ډوډۍ خوړلو په وخت سلام کول

سوال: زما ډيو دوست وينا ده چې: د ډوډۍ خوړلو په وخت نه سلام جائز دی او نه جواب ورکول.
جواب: کوم سړی چې په خوراک کې شریکیدل غواړي، هغه خوږه ډوډۍ خوړونکو سلام کولی شي، بل نه، ^{۱۱} او که څوک سلام واچوي نو د ډوډۍ خوړونکو په ذمه دهغه هېڅ جواب نه شته ^{۱۲}

نرم خوراکونه په چمچې سره خوړل

داسې خوراکونه (لکه: ورزې، حلوا، دلیه، رائته او نور نیم مائع قسمه خوراکونه) کوم چې په لاس سره خوړل کیږي؛ نویو خود لاسونو خرابیدلو خطر وي او بل په دې کې د لاسونو دنوکونو د گندگي د شاملیدلو احتمال وي (که لاسونو هرڅنګه وینځل شوي وي یا نوکونه که په هر قسمه واړه شوي وي، په هغه کې دڅه نه څه گندګي نه انکار نشي کیدای) مکمل دپاکي اصول او نظریه دنظر لاندې ساتل ددهات داسې چمچو سره خوراک کیږي چې هغه داستعمال نه مخکې په ښه طریقه سره په گرمو اوبو او دصابون په مدد سره ښه صفاشوې وي؟ ایا په دې صورت کې دچمچواستعمال د سنت او شریعت خلاف خوږه نه وي؟ او موږ خوراک په لاس سره د خوړلو په هغو احکاماتو او سنن باندې د زړه نه عمل کوو او خشک خوراکونه په لاسونو سره خوړو.

جواب: د لاسونو د گندګي کومه فلسفه چې تاسو بیان کړې ده، هغه خو دا اعتبار لائق نه ده، د شریعت حکم دادی چې له خوراک نه مخکې دې لاسونو په ښې طریقه سره وویځل شي ^(۱۳)، له هغه وروسته دهغو و همونو او ناروغیو هېڅ اعتبار نه شته چې څه نا څه گندګي به ضرور په لاسونو کې پاتې شوي وي، ځکه مکمل دپاکي اصول او نظریه دنظر لاندې ساتلو سره د لاس په ځای دچمچې استعمال ته ترجیح ورکول محض وهم پرستي ده، له دې پرته د چمچې سره خوراک کول جائز دي، خصوصاً چې خوراک داسې وي چې په لاس سره خوړل مشکل وي؛ نو په یوه وجه عذر هم دی، ګني اصل سنت هم دادي چې ډوډۍ دې په لاس سره وخوړل شي ^(۱۴).

^۱ وفي النهر عن صدرالدين الغزي: سلامك مكروه ودع آكلا إلا إذا كنت جائعاً وتعلم منه أنه ليس يمنع (الدرالمختار ج: ۱ ص: ۶۱۷، باب ما يفسد الصلاة وما يكره فيها).

^۲ يكره السلام على العاجز عن الجواب حقيقة كالمشغول بالأكل والاستفراغ أو شرعاً كالمشغول بالصلاة وقراءة القرآن، ولوسلم لا يستحق الجواب (ردالمحتار ج: ۱ ص: ۶۱۷: باب ما يفسد الصلاة وما يكره فيها)

^۳ وسنة الأكل بالبسملة أوله والحمد لله آخره وغسل اليدين قبله وبعده (الدرالمختار مع ردالمحتار ج: ۶ ص: ۳۴۰، كتاب الحظر والإباحة).

^۴ شمائل ترمذی مترجم ص: ۱۱۲، طبع میر محمد کراچی.

د سوتوپه اورپوخ شوی خوراک خوړل

سوال: نن سبا ډیر خلک د سوتوپه څپیا کوباندې خوراک تیاروي خوري يې، زه دا معلومول غواړم چې ایا شرعاً د څپیا کو په اور باندې خوراک پخول جائز دي؟ او ایا د څپیا کو په اور باندې د تیار شوي شي خوړل جائز دي؟

جواب: دا جائز دي.^{۱۱}

په پلیټ کې لاس وینځل

سوال: کتل شوي دي چې ډیر خلک د ډوډۍ خوړلو وروسته په کوم پلیټ کې چې خوراک کوي په هماغه کې لاسونو هم وینځي، د شریعت په رڼا کې دا کار جائز دی؟

جواب: داسې کول د تهذیب خلاف دي او که څه خاص مجبوري وي؛ نو بیله خبره ده.

لوبنی ولې پټول پکار دي؟

سوال: ما له څه خلکو اوریدلي دي چې د شپې که شی په کچن (پخلنځای) کې ښکاره پاتي شي؛ نو شیطان دا جوته کوي، هسې هم په سائنسي نقطه نظر سره په دې ښکاره لوبنو کې جراثیم وي، ځکه دا د وینځلو وروسته استعمالول پکار دي، تاسو نه دا پوښتنه کول دي چې ددې څه شرعي حیثیت شته یا محض د صفایي په خاطر داسې کول پکار دي؟

جواب: په حدیث شریف کې د شپې په وخت د لوبنو پټولو او دخالي لوبنو سرچپه کولو حکم دی، ددې وجه په یو حدیث کې دا بیان شوې ده چې پټ شوي لوبني کې شیطان نه داخلېږي^{۱۲}، په یو بل حدیث کې دا وجه ذکر شوې ده چې په کال کې یوه شپه داسې راځي چې په هغه کې وبا نازلېږي او په کوم لوبني باندې چې سر نه وي په هغه کې داخلېږي^{۱۳}.

په بې خبري کې حرامه مړی (گوله) خوړل

سوال: که یو مسلمان په بې خبري کې بهرملک کې د خنزیر غوښه وخوري؛ نو څه حکم دی؟ یوځل زما سره دا واقع شوې وه چې ما یوه مړی (گوله) غوښه وخورله، خوماته سمدستي پته

^۱ [وسئل أبو الفضل عن اشعال التنور باخشاء البقر هل يجوز إذا خبزها الخبز؟ قال: يجوز. أكل ذلك الخبز وسئل أبو حامد عن شعل التنور بأرواث الحمر هل يخبزها؟ قال: يكره ولورش عليه ماء بطلت الكراهة وعليه عرف أهل العراق ورماده طاهر (البحر الرائق ج: ۸ ص: ۲۱۰ کتاب الکراهية)۔

^۲ [أقال غطو الإناء وأوكوا السقاء واغلقوا الأبواب واطفئوا السراج فإن الشيطان لا يحل سقاء (مسلم ج: ۲

ص: ۱۷۰)

^۳ [فإن في السنة ليلة يرحل فيها بلاء لا يمر بإناء ليس عليه غطاء أو سقاء ليس عليه وكاء إلا فيه من ذلك الوباء (مسلم ج: ۲ ص: ۱۷۱، باب إستحباب تخمير الإناء وهو تغطية وإيكاء السقاء... إلخ)۔

ولگیده چې دا دخنزیر غوښه ده، په خوله کې مې چې کومه مړۍ وه هغه مې هم وغورځوله، اوس زما له پاره څه حکم دی؟

جواب: دا خو تاسو ښه کړي چې مړۍ مو سمدستي وغورځوله، ستاسو په ذمه هیڅ گناه نه شته، خو دې احتیاطي نه مو کار واخیست او لومړی مو پته ونه لگوله، ځکه استغفار وکړئ.

دیتیمانوله کوره خوراک دمجبوري له وجې جائز دی

سوال: دیتیم مال خوړل حرام دي، خوزه مجبورادخپل یتیم خپلوان په کور کې څه خوراک څښاک کوم، که نه یې خورم؛ نو هغه ډیر خفه کیږي، ایا په ماته دا جائز دي چې زه دخپل خپلوان یتیم په کور کې څه وخورم؟ د قرآن او سنت په رڼا کې ووايئ!

جواب: دیتیمانو مال خوړل غټه گناه ده^{۱۱}، ددې نه چې څومره پرهیزکولی شئ ویې کړئ، خودخپلوي او تعلق له وجې کله انسان مجبورېږي، په داسې حالت کې دهغه زړه ساتلو له پاره تاسو دهغه په کور کې خوراک کوئ، خودهغه نه زیات هغه ته په هدیه کې ورکوی!

ایا چای حرام دی؟

سوال: مولانا صاحب یو صاحب فتوا ورکړه چې چای څښل حرام دي اول خو هغه گرم گرم څښل کیږي چې دهغه نه حضور پاک ﷺ منع فرمایلي ده، دویم چای اکثر په چپ لاس سره څښل کیږي چې دامکروه ده، دریم پوکی هم ورکول کیږي.

جواب: دچای دناجائز کولو فتوا خو یو بزرگ هم ترننه پورې نه ده ورکړې، خو په چپ لاس سره څښل^{۱۲} او پوکی ورکول مکروه دي^{۱۳}.

دسگریټ، پان، نسوارو او چای شرعي حکم

سوال: د سگریټ، پان، نسوارو اوداسې نورې... نشې په اسلام کې څنگه دي؟ دا شیان مکروه دي یا حرام؟ ایا چای څښل هم داسې دي، لکه دسگریټ، پان یا د نسوارو نشه کول؟

[۱] وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا (النساء: ۲) إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلُونَ سَعِيرًا (النساء: ۱۰) أيضًا: وفي التفسير: أي يأكلون ما يجزى إلى النارفكأنه نار، روى أنه يبعث أكل مال اليتامى يوم القيامة والدخان يخرج من قبره ومن فيه وأنفه وأذنيه فيعرف الناس أنه كان يأكل مال اليتيم في الدنيا (تفسيرنفسى ج: ۱ ص: ۳۳۴، طبع دار ابن كثير، بيروت)

[۲] ولا يشرب بشماله (ترمذى ج: ۲ ص: ۲) وعن أبي هريرة رضى الله عنه قال: أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: لياكل أحدكم يمينه ويشرب بشماله وليعط يمينه، فإن الشيطان يأكل بشماله (ابن ماجه ص: ۲۳۵)

[۳] عن ابن عباس قال: لم يكن رسول الله صلى الله عليه وسلم ينفخ في طعام ولا شراب ولا يتنفس في الإناء (ابن ماجه ص: ۲۴۵، باب النفخ في الشراب، طبع نورمحمد كتب خانه).

جواب: سگریټ، نسوار، تمباکو پرته له ضرورت مکروه دي، د ضرورت له وجې مباح (صحیح) دي.^{۱۱} چای دنشې والا شیانوکې شامل نه دی، که څوک یې نه څښي نه ډیره بڼه ده او که ویې څښي: نو هیڅ خبره نه ده.

د حرامو کټلو والا دعوت قبول

سوال: که د بینک، سینما او فوټو استوډیو مالکان یا ملازمان په خپل یو تقریب کې خپلو ملګرو او خپلوانو ته ډوډۍ دعوت ورکړي: نو آیا په هغه دعوت کې شریکیدل پکار دي او که نه؟

جواب: د کومو خلکو چې غالبه ګټه د حرامو وي، دهغوی ډوډۍ خوړل جائز نه دي.^{۱۲}

د شرابو په باره کې شرعي حکم

سوال: په "جنگ" روزنامه کې په (۴ ستمبر ۱۹۸۱م) په اسلامي صفحه کې یوه بڼځه لیکي چې: "شراب حرام نه دي" په دې سلسله کې هغې د قرآن پاک حواله هم ورکړه چې هغه زه لفظ په لفظ درته وایم، واورئ: خلک تاسو نه د شرابو او قمار په باره کې پوښتنه کوي، تاسو وفرمایئ چې په دې دواړو کې دغټې ګناه خبرې هم دي او دخلکو له پاره فائده هم دي" د شریعت د احکامو په رڼا کې وایئ چې شراب حرام دي او که نه؟ او که حرام دي: نو دهغه نه انکار کولو والا څنګه دي؟

جواب: د کوم مضمون په باره کې چې تاسو سوال کړی دی، په هغه کې د شرابو له حرمت نه انکار نه دی شوی. تاسو ته غلط فهمي شوې ده، شراب قطعي حرام دي.^{۱۳} د فقه حنفی په مشهور کتاب "هدایه" کې د شرابو (خمر) دا احکام لیکل شوي دي:

۱. شراب دخپل ذات له وجې حرام دي، ددې د حرمت مدار په نشې باندې نه دی، د ځینو خلکو دا وینا چې: "دا پخپله حرام نه دي، بلکې ددې نشه حرامه ده" کفر دی، ځکه چې دا د الله د کتاب نه انکار دی، د الله تعالی کتاب دې ته "رجس" ویلي دي او "رجس" هغه نجاست ته وایي چې هغه دخپل ذاتي نجاست له وجې حرام وي او په سنت متواتره کې بیان دي چې حضور پاک ﷺ شراب حرام ګرځولي دي او په همدې دامت اجماع ده.^{۱۴}

^۱ قوله فيهم منه حكم التبات وهو الإباحة على المختار أو التوقف وفيه إشارة إلى عدم تسليم إسكارة وتفتيره وإضراره وإلا لم يصح إدخاله تحت القاعدة المذكورة (شامی ج: ۶ ص: ۴۶۰، کتاب الأشربة).

^۲ أكل الربا وكاسب الحرام أهدي إليه أو أضافه وغالب ماله حرام لا يقبل ولا يأكل ما لم يجز به (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۴۳، کتاب الكراهية، الباب الثاني عشر في الهدايا والضيافات) أيضًا: إذا كان غلب مال المهدي

حلالا فلا بأس بقبول هديته وأكل ماله ما لم يبين أنه من حرام (الأشياء والنظائر ص: ۱۲۵، طبع إدارة القرآن)

^۳ قال تعالى: "يا أيها الذين آمنوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَلْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ"، (المائدة: ۹۰).

^۴ والثالث ان عينها حرام غير معلول بالسكر ولا موقوف عليه ومن الناس... [بقية په راروانه صفحه.

- ۲: شراب، دمتيازو په خير نجاست غليظه (سخت پليت) دي، ځكه چې ددې نجاست د قطعي دلايلونه ثابت دي.^{۱۱}
- ۳: دا حلال گڼلو والا كافر دی، ځكه چې هغه د دليل قطعي منكر دی.^{۱۲}
- ۴: دمسلمان په حق كې دا بې قيمته شی دی، ځكه كه دمسلمان سره شراب وي او څوك دا ضائع كړي؛ نوپه دې هيڅ نيول نه شته.^{۱۳}
- ۵: ددې يوه قطره هم حرامه ده او په دې باندې به حد جاري كيږي.^{۱۴}
- ۶: دڅښلو پرته ورځخه بله فايده اخيستل هم جائز نه دي.
- ۷: ددې په خرڅولو چې كومې پيسې ملاويږي هغه هم حرامې دي.^{۱۵}
- د هدايه په دې حوالې سره معلومه شوه چې شراب (خمر) حرام دي او ددې د حرمت نه منكر په څلور واړه مذهبونو كافر دی، ځكه چې هغه دقرآن كريم، درسول الله ﷺ او دټول اسلامي امت بې عزتي كوي.

ايا شراب يو مريض ته ورکول کيدای شي؟

- سوال:** ايا په شرابو کې شفا شته؟ او ايا هغه يوداسې مريض ته ورکول کيدای شي چې په هغه سره دهغه ژوند بچ کيدای شي؟
- جواب:** شراب خو پخپله ناروغي ده، په دې کې به څه شفا وي.....! ترکومې پورې چې مريض ته د ورکولو تعلق دی، په هغه کې د شرابو هيڅ خصوصيت نه شته، بلکې دټولو ناپاکو شيانو يو حکم دی او هغه دا چې ددې ناپاکه شي پرته که نورڅه علاج ممکن نه شو او دماهره اکتريه نزد په هغه سره دهغه ځان بچ کيدای شي؛ نوپه داسې نازک حالت کې ناپاکه شی استعمالولی شی.^{۱۶}

...بقیه د ترمخ].. من انکر حرمة عينها وقال إن السكر منها حرام لأن به يحصل الفساد وهو الصد عن ذكر الله وهذا كفر لأنه جحد الكتاب فإنه رجسًا والرجس ما هو محرم العين وقد جاءت السنة متواترة ان النبي صلى الله عليه وسلم حرم الخمر وعليه إن عقد الإجماع (هداية ج: ٤ ص: ٤٩٠، كتاب الأشرية)۔

۱. أيضاً تیره شوی حاشیه (قال تعالى: يا ايها الذين.... الخ) وگورئ!۔

۲. [استحلال المعصية كفر إذا ثبت كونها معصيةً بدليل قطعي (ردالمحتار ج: ٢ ص: ٢٩٢، باب زكاة الغنم)۔

۳. [فلا بد من كون المسروق متقومًا مطلقًا فلا قطع بسرقة خمر مسلم مسلمًا كان السارق أو ذميًا (الدرالمختار ج: ٤ ص: ٨٤، كتاب السرقة)۔

۴. [قال في التنوير: يحرم مسلم ناطق مكلف شرب الخمر ولو قطرة (ردالمختار ج: ٤ ص: ٣٧، باب حد الشرب المحرم)

۵. [قال النبي صلى الله عليه وسلم: ان الذي حرّم شرهها حرّم بيعها (نسائي ج: ٢ ص: ٢٣٠، بيع الخمر)۔

۶. [وقال محمد رحمه الله تعالى: لا يظهر أبدًا ويكره الإحتقان والإكتحال بالخمر وكذا الإقطار في الإحليل وأن يجعل في السعوط فالحاصل ان لا ينتفع بالخمر إلا أنها إذا تخلل فينتفع به سواء صار خلا بالمعالجة أو بغير المعالجة (قاضيان بمأش الهندية ج: ٣ ص: ٢٢٦) ويجوز للعليل شرب البول والدم .. [بقیه په راروانه صفحه.

در نکړلیو چوکیداري کول او د شرابو بوتل راوړل او ورکول

سوال: زه چیراسي یم او کله کله ماته په زبردستي د شپې ناوخته پورې دایساریدو ویل کیږي او د شپې د شرابو او طوائفو سره مزه اخیستل کیږي، زمانه د چوکیداري فرائض په زبردستي سره اخیستل کیږي، بلکې د بوتل راوړلو هم راته ویل کیږي چې د فلاني ځای نه راوړه، زه د موجوده قانون او د الله تعالی نه ویریرم، سخت پریشانه یم، دنوکري سوال دی، د قرآن او سنت په رڼا کې ووايي چې ماته څه کول پکار دي؟ اوس زه مجبورا ملازمت ساتلی شم؟ او ایا د الله په نزد زه په دې گناه کې ددوی سره شریک خو نه یم؟

جواب: دا خو ښکاره ده چې په دې بدې او بدکاري کې مدد ستاسو هم شامل دی^(۱)، اگرچې د مجبوري نه وي تاسو یوبل ملازمت یاد معاش ذریعه وگورئ او چې کله ملاو شي؛ نو دا گنده نوکري پرېږدئ او د الله تعالی نه استغفار کوی.

د شرابو په خالي بوتل کې اوبه کیښودل

سوال: ډیر حضرات د چاپه کورونو کې چې فريج وي، د شرابو په خالي بوتلونو کې اوبه اچوي په فريج کې یې ږدي او دا اوبه څښي، ایا هغه اوبه څښل جائز دي؟

جواب: که دا بوتلې پاکې شي؛ نو په دې کې اوبه کیښودل جائز دي^(۲) خو یوه درجه کراحت پکې شته، لکه څنگه چې میتيازو بوتل صفا کړل شي او داوبو له پاره استعمالیږي.

د ډوډۍ خوړلو وروسته لاسونه او چتول او اجتماعي دعا کول

سوال: له ډوډۍ خوړلو وروسته په اجتماعي ډول لاسونه او چتول او دعا کول ثابت دي او که نه؟

جواب: له ډوډۍ وروسته دعا کول ثابت دي^(۳)، البته په اجتماعي ډول دعا کول ثابت نه دي که میلما نه دکوربه له پاره دعا وکړي؛ نو څه مضائقه نه شته.

...بقیه د ترمخ] .. والمیة للتداوی إذا إخره طیب مسلم أن شفاءه فيه، ولم یجد من المباح ما یقوم مقامه (درمختار ج: ۶ ص: ۳۸۹ کتاب الحظرو الإباحة)۔

^(۱) وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ (المائدة: ۲)۔

^(۲) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: وإني كنت هيتكم عن الظروف وإن ظرفاً لا يحل شيئاً ولا يحرمه (ترمذی ج: ۲ ص: ۹، أبواب الأطعمة)۔

^(۳) عن أبي سعيد قال: كان النبي صلى الله عليه وسلم إذا أكل طعاماً قال: الحمد لله الذي أطعنا وسقانا وجعلنا من المسلمين (ابن ماجه ص: ۲۳۶، باب مسح اليد بعد الطعام)۔

د حرام ځناورو د شکلونو بسکت

سوال: عرض دی چې له پیرې مودې نه د زړه د غوښتنو نه مجبور یم، کم عمره ماشومان چې کله هم د سپیو، پيشوگانو شیرو غیره حرامو ځناورو شکلونو والا بسکت په خوړولو وینم. ددې له وجې زه په ذهني انتشار کې اخته کېږم. موږ مسلمانان یو، زموږ د ملک اساس هم په اسلامي نظریاتو باندې دی. زموږ په ملک کې د بسکت فیکتریانو د مسلمان کیدو سره سره داسې بسکت ولي جوړوي چې په هغه کې کراحت وي؟ په دې سره د حرام او حلال تصور د ماشومانو د ذهن نه به لرې شي، کیدای شي دا یو وړوکی شان خبره وي، خوددې ختمول او د ختمولو انتظام ضروري دی، چې زموږ د کم عمره او ناپوهه بچیو تربیت په اسلامي طرزو شي.

جواب: ستاسو خیال صحیح دی، اول خو د تصویر جوړولو په اسلام کې جواز نه شته^۱، بیا داسې ګنده تصویرونه نور هم زیات بد دي، په دې باندې قانونا پابندي پکار ده.

د هډوکي چوپل

سوال: هډوکي چوپل څنګه دي؟ اوریدلي مې دي چې د غوښې په خوړلو هډوکي چوپل نه دي پکار چې په دې خدای پاک د پیریانو خوراک پیدا کوي.

جواب: جائز دي، دا خو صحیح ده چې الله تعالیٰ په خوړل شویو هډوکو باندې د پیریانو له پاره خوراک پیدا کوي^۲، خوله دې نه دا نتیجه اخذ کول چې د هډوکو چوپل جائز نه دي، دا نتیجه صحیح نه ده.

په شیدو خوړونکو ماشومانو باندې افیوم خوړل

سوال: زموږ اکثر میندې خپلو پیوڅښونکو ماشومانو ته د شپې په وخت افیم ورکوي چې ماشوم د شپې ویده شي او آرام وکړي، ایا دا جائز دي؟

جواب: د افیمو استعمال چې څنګه د غټو له پاره جائز نه دی، همداسې پیوڅښونکو ماشومانو ته ورکول هم شرعا حرام^۳ او له طبي نقطه د صحت له پاره سخت مضر دي، کومې میندې چې داسې کوي هغوی خپل بچي په خپلو لاسونو سره ذبح کوي، خدای دې دوی ته عقل ورکړي!

^۱ عن عبدالله بن مسعود قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: أشد الناس عذاباً عند الله المصوّرون (مشکوّة ج: ۲ ص: ۳۸۵، باب التصاوير، الفصل الأوّل).

^۲ عن أبي هريرة قال: أتبع رسول الله صلى الله عليه وسلم فسأله عن الأحجار والعظم والروثة فقال: إنه جاء في وفد نصيبين من الجن هم فسألوني الزاد فدعوت الله لهم أن لا يمروا بعظم ولا بروثة إلا وجدوا عليه طعاماً (طحاوی ج: ۱ ص: ۹۴، باب الإستجمار بالعظام).

^۳ ونقل في الأشربة عن الجوهره حرمة أكل بنج وحشيشة واليون لكن دون حرمة الخمر (درمختار ج: ۴ ص: ۴۲).

د غلا په بجلۍ پوخ شوی خوراک خوړل او په گرمو او بو اودس کول

سوال: موږ د دنیا والا په دنیا کې د یرقسمه غلاګانې ګورو، مولانا صاحب! خلک ګڼي چې د بجلۍ غلا، غلا نه وي، ایا د غلا په بجلۍ کې یو عبادت قبلیدای شي؟ د غلا په بجلۍ سره چلیدو والا بیا په دې هیترباندې خوراک پخول پکاردی او چې هغه خوراک د حلال دولت وي، ایا هغه خوراک جائز دی؟ زموږ ښار سره نژدې په یو جومات کې ګیزر (داوېو گرمولو اله) بالکل پرته دمیتړنه لګیدلی دی. جومات والا ددې بل نه ورکوي، خلک، په دې سره اودس کوي اولمونځ ادا کوي. ایا په دې گرمو او بوسره لمونځ کیږي؟ جواب ضرور راکړئ، مهرباني به وي

جواب: سرکاري ادارې د ټول قوم ملکیت دی او ددې غلا هم داسې جرم دی څنګه چې دیو انسان څخه غلا حرامه ده^۱، بلکې د سرکاري ادارو غلا دیو خاص سړي د غلا نه هم زیاته سخته ده. ځکه چې دیوسړي نه انسان معافي همی شي خو په اته کروړو انسانانو کې به له کوم کوم کس نه معافي غواړې ګرځې به؟ کوم خلک چې پرته له میتړ بجلۍ استعمالوي هغه د ټول قوم نه غلا ده د جومات د کوم ګیزر چې تاسو ذکر وکړ که محکمې د جومات له پاره مفتې بجلۍ ورکړې وي: نوصحیح ده، ګڼي دا د جومات د انتظامیې کمیټې غلا ده او دهغه په گرمو او بیه اودس کول درست نه دي، همدا حکم دهغو ټولو خلکو او ادارو هم دې کومې چې د غلا بجلۍ استعمالوي.

سوال: که چا داسې غلا کړې وي او هغه توبه کول وغواړي: نو دهغه څه تدارک کیدای شي؟

جواب: ددې تدارک دادی چې د الله تعالی نه دې معافي وغواړي او څومره بجلۍ چې هغه په ناجائزه استعمال کړې ده، دهغه اندازه وکړه او محکمې ته یې ادا کړه^۲ ددې مثال داسې دی چې یوسړی پرته د ټکټ نه په ریل کې سفر وکړ، د دومره سفر کرایه دهغه په ذمه باندې واجب الادا ده، هغه ته پکار دي چې دهغه رقم برابر ټکټ واخلي او هغه ضائع کړي.

د فریقینو د صلح په وخت د ذبح شوي ګډه (پسه) شرعي حکم

سوال: زید عمرو قتل کړ، اوس زید دمقتول د وارثانو سره د صلح کولو له پاره شل (۲۰) یا دیرش (۳۰) سړي او یو (۱) یا دوه (۲) ګډان ذبح کولو له پاره خپل ځان سره بوځي، د صلح کولو

۱] لا يجوز لأحد أن يتصرف في ملك غيره بلا إذنه أو وكالة منه أو ولاية عليه... إلخ (شرح المجلة ص: ۶۱)

المادة: ۹۶) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ألا لا يحل مال امرئ إلا بطيب نفس منه (مشكوة ج: ۱ ص: ۲۵۵) أيضًا: إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا (النساء: ۵۸)۔

۲] والحاصل إن علم أرباب الأموال وجب رده عليهم (فتاوى شامى ج: ۵ ص: ۹۹. مطلب فيمن ورث مالاً حراماً)

وروسته هغه دوه گدان ذبح کوي، دهغه خوراک ددواړو فریقینو له پاره یادنورو خلکو له پاره جائز دی یا ناجائز؟

جواب: دناجائز کیدو شبه ولي وشوه-----؟

سري او بنځي ته دیوبل جوته خوړل

سوال: مسئله داده چې له ډیرې مودې نه دا خبره اوریدل کیږي چې یوازې خور او ورور دیوبل جوته پی څنبلی شي، بنځه خاوند او یو غیر سړی او بنځه دیوبل جوته پی نه شي څنبلس، ایا دا خبره ریښتیا او حدیث دی یا هسې خبره ده؟

جواب: دبنځي خاوند جوته خوراک څښاک یو بل ته جائز دی او دمحرّم بنځو اوسړیو جوته هم یوبل ته جائز ده^{۱۱} د ناپیژندګلو سړیو او بنځو جوته خوراک څښاک دفتنې دویرې له وجې مکروه دی.^{۱۲}

دبچي جوته خوراک څښاک

سوال: د یو تی رودونکي ماشوم پلار دخپل بچي جوته خوراک څښاک کولی شي اوکه نه؟

جواب: شرعاً ددې ناجائز کیدو هیڅ وجه نه شته.

د دوبي دکور خوراک

سوال: زما یو څو دوستان دوبيان دي، خلک وايي چې دهغوی دکور خوراک جائز نه دی، مهرباني وکړئ د قرآن او حدیث په رڼا کې جواب راکړئ، مهرباني به موي.

جواب: ولي جائز نه دی -----؟

قرعه اچول او د شرط خوراک څښاک

سوال: موږ اکثر دوستان قرعه (پچه) اچوو، د چا په نوم چې قرعه (پچه) راوځي هغه څه نا څه په موږ باندې خوري یا څښي، ایا داسې خوراک جائز دی؟

جواب: دا جائز نه دی، جواړي ده.^{۱۳}

^۱ عن عائشة قالت: كنت أشرب وأنا حائض ثم أناولته النبي صلى الله عليه وسلم فيضع فاه على موضع في (مسلم ج: ۱ ص: ۱۴۳، باب جواز غسل الحائض رأس زوجها وترجيله... إلخ).

^۲ يكره للمرأة سؤر الرجل وسؤرها له (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۴۲۶، باب الإستبراء وغيره، فصل في البيع).

^۳ إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رَجَسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (المائدة: ۹۰) وكل ما يقامرها فهو داخل في الاستقسام بالأزلام عبارة أو دلالة جلية أو خفيفة (مظهری ج: ۳ ص: ۲۳).

سوال: ددوو حضراتو په مینځ کې داموافقه وشوه چې دبیلونکي به سل (۱۰۰) ریاله ادا کوي، معامله دقرآن مجید دترجمې وه، یو وویل چې دقرآن په ترجمو کې فرق نه شته، بل وویل چې فرق شته بیلونکي (۱۰۰) ریاله ادا کړل، په دې سره د هغه نه ټولو دوستانو بروسټ وخورل، داسې معاهده کول او داسې خوراک څنگه دی؟ هغه شرط حرام وي چې دبیلونکي روږی ادا کړي او لاړشي، دلته بیلونکي هم زموږ سره بروسټ وخورل.

جواب: که د دواړو طرفو نه شرط و؛ نو حرام دی او که د یو طرف نه دانعام وعده وه، بل طرف څخه نه وه؛ نو دا جائز دي.^{۱۱}

غیر شرعي مجلس کې شرکت کول حرام دي

سوال: زما ددوست وینا ده چې دبنادي یا د ولیمې وغیره دعوت وي؛ نو دهغه قبلول په هر مسلمان باندې ضروري دي، خیردی که په هغه کې دتصویرونو، فلمونو یا په ولاړه دخوراک اهتمام وي، یا دهغه امدني غیر شرعي دسود وغیره وي، هغه وایي چې سړی دې ځان بچ کړي یو طرف ته دې شي، خو لاړ دې ضرور شي، ورسره دا هم وایي چې دعوت ولیمه وغیره قبلولو سنت دي او دیو حدیث مفهوم دی: "جبرائیل علیه السلام ماته دگاونډي په باره کې بې حده وصیت کړی دی، زما گمان و چې شاید گاونډي ته وراثت هم ورکړل شي" له دې وجې دمسلمان دعوت قبول کړی پته نه شته خودمسلمان زړه به خفه شي چې هغه ډیره غټه گناه ده او په خاندان یا پخپلو کې به تفریق پیدا شي، حالانکې په امت کې د جوړ حکم دی، ددې وجو هاتو له وجې هغه تگ ضروري گڼي او زما دکمزروې رایې مطابق په داسې دعوتونو کې شریکیدل خالص حرام دي، خاص ډول د غیر شرعي امدني والا دعوت، هو! که دعوت والا دا وعده وکړي چې زه به یې د سنت مطابق ورکوم اود فوتو وغیره نه به یې بچ کوم؛ نوهیڅ گنجائش نه شته، خوبیا هم هغه ته د نیک او پرهیزگار تگ چیرې هم صحیح نه دی، زما دناقصه پوهې وینا ده چې که چیرې دیو کور په یوه برخه کې اور ولگيږي؛ نو یو عقل مند سړی به هم دهغه کور بله برخه کې چیرته چې اور نه دی لگیدلی، کیناستل به چیرې هم خوښ نکړي، هم داسې په داسې دعوتونو کې دالله تعالی عذاب نازلیري او دایې بل طرف ته خوراک کوي، ستاسو به ډیره مهرباني وي زموږ ددواړو په مینځ کې فیصله وکړي چې څوک قرآن او حدیث ته زیات نژدې او صحیح دي، ځکه چې موږ دواړه به ستاسو رایه په هر شان قبلوو، ورسره دا هم ووايي چې له چاسره داسې نیکی کول چې په هغه کې خپل دنیاوي یا د اخرت نقصان وي، دا ترکوم حده پورې صحیح ده؟

^{۱۱} وفي التوير وشرحه حل الجعل ان شرط المال في المسابقة من جانب واحد وحرم لو شرط فيها من الجانبين لأنه يصير قماراً (ج: ۶ ص: ۴۰۲، كتاب الحظر والإباحة، باب الاستبراء، فصل في البيع).

جواب: په کومو دعوتونو کې چې د غیر شرعي امورو ارتکاب کېږي او انسان ته له وړاندې دهغه علم وي، هغه ته تګ حرام دی، که دمخکې ورته علم نه وي او سمدستي ورته پته ولګېږي؛ نو پورته دې شي او لاړ دې شي یادې صبر وکړي، ^{۱۱} دولیمې دعوت قبلول سنت دي، خو چې کله سنت د خرافاتو او محرماتو سره ملاو شي؛ نو هغه قبلول سنت نه، بلکې حرام دي. ^{۱۲}

د غیر مسلمو سره خوراک څښاک

سوال: زما مسئله داسې ده چې زه یو ډیر غټ پروجیکټ کې کار کوم، هلته زیات اکثریت باندې مسلمانان کار کوي، خو په هغه پروجیکټ کې د مزدورانو بل غټ تعداد دمختلف قسمه عیسایانو هم دی، هغوی تقریباً له هر هټل نه خوراک څښاک کوي او هر قسمه لوبښي استعمالوي، مهرباني وکړئ شرعي مسئله وښیئ چې له هغوی سره په خوراک څښاک کولو زموږ ایمان خو کمزوری کېږي نه؟

جواب: اسلام د فضولیاتو قائل نه دی، غیر مسلمو سره دوستي ساتل، د هغوی په خیر شکل او صورت اختیارول او د هغوی په خیر عادتونه خپلول حرام دي ^{۱۳}، خو که د هغوی لاسونه نجس (ګنده) نه وي؛ نو د هغوی سره خوراک کول هم جائز دي، د حضور پاک ﷺ په دسترخوان باندې کافرانو هم ډوډۍ خوړلې ده، هو! د طبیعت کرکه بیله خبره ده او د غیر مسلمو سره یوځای خوراک څښاک کولو کې د هغوی سره یو قسمه دوستي شروع کېږي او د هغوی د کفر نه نفرت ختمیږي، ځکه علماء کرام د غیر مسلمو سره یوځای خوراک څښاک کولو نه منع فرمایي، هو! که ضرورت راشي؛ نو جائز دی. ^{۱۴}

۱] ومن دعی إلى الولیمة فوجد ثمة لعباً أو غناءً فلا بأس بأن یقعده..... وأما إذا علم قبل الحضور فلا یحضر... إلخ (فتاوی عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۴۳، کتاب الکراهیة، الباب الثانی عشر فی الهدایا والضيافات).

۲] ولو دعی إلى دعوة فالواجب أن یجیه إلى ذالک، وإنما یجب علیه أن یجیه إذا لم یکن هناك معصیة ولا بدعة... إلخ (فتاوی عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۴۳، کتاب الکراهیة، الباب الثانی عشر فی الهدایا والضيافات).

۳] قال تعالى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ (المتحنة: ۱) عن عبدالله بن مسعود قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من كثر سواد قوم فهم منهم، ومن رضى عمل قوم كان شريكاً لعمله (المطالب العالیة بزوائد المسانید الثمانية ج: ۲ ص: ۴۲ رقم الحديث: ۱۶۰۵، طبع دارالمعرفة، فتح الباری ج: ۳ ص: ۴۷، طبع نشر الكتب الإسلامية).

۴] ولا بأس بطعام اليهود والنصارى كله من الذبائح وغيرها ويستوى الجواب بين أن يكون اليهود والنصارى من أهل الحرب أو من غير أهل الحرب ولا بأس بطعام المجوس كله إلا الذبيحة فإن ذبحتهم حرام، ولم يذكر محمد رحمه الله تعالى الأكل مع المجوس ومع غيره من أهل الشرك؛ انه هل يحل أم لا وحكى عن الحاكم الإمام عبدالرحمن الكاتب أن ابتلى به المسلم مرة أو مرتين فلا بأس به وأما الدوام عليه فيكره كذا في المحيط ولا بأس بضيافة الذمی وأن لم یکن بینهما إلا معرفة كذا في الملئقط... [بقیه په راروانه صفحه.

د خنزیر چربي استعمالولو والا هوټل کې خوراک کول

سوال: زه چې له کله دې ته راغلی يم، یوه خبره مې پریشانه کوي چې کله هم هوټل ته ډوډۍ خوړلو له پاره ځم: نو خوراک په "Two Cow" برانډ غوړیو کې پوخ شوی ملاویري او موږ اوریدلي دي چې هغه کې د خنزیر وازگه استعمالیږي، په دې باندې یو نوټ ولیکئ او ووايئ چې دا استعمالول حرام دی اوکه نه؟ ځکه چې دلته په ټولو هوټلونو کې همداغوري استعمالیږي او زموږ مسلمان وروڼه داخوري.

جواب: تحقیق وکړئ، که واقعي په کې د خنزیر وازگه استعمالیږي: نو په داسې هوټلونو کې خوراک کول جائز نه دي.^{۱۱}

د هندو له هوټل نه خوراک کول

سوال: د یو هندو په هوټل کې د هندو دلاس پخ شوې ډوډۍ اوسېزي خوړل جائز دي اوکه نه؟

ځکه چې که دلته د غوړو نه پرته ډوډۍ خورې: نویوازې د هندو په هوټل کې ملاویري.

جواب: که د هندو لوبښی صفا وي او یقین درته وي چې هغه څه غلط شی نه استعمالوي: نو دهغه په هوټل، کور یا دوکان کې خوراک کول جائز دي.^{۱۲}

د خاوند مال له اجازې پرته په خپلو خپلوانو خوړل

سوال: د خاوند د مال نه د خوراک شیان دهغه له اجازې پرته پخپله یا خپلو بچیوته یا

خپلو خپلوانو باندې خوړل جائز دي؟

جواب: داسې شیان چې دهغه په خوراک څښاک یا ورکولو څښلو باندې په عام حروفو کې اعتراض نه کیږي، دهغه اجازه شته، البته که ښځې ته اندازه وي چې خاوند ته به دا خبره خوښه نه وي: نو دمکمل اجازې پرته داسې مه کوئ، خلاصه داده چې د خاوند اجازه ضروري

...بقیه د ترمخ] .. وفي التفريق لأبأس بأن يضيف كافراً لقراءة أو حاجة كذا في التمراتشي ولا بأس بالذهب إلى ضيافة أهل الذمة هكذا ذكره محمد رحمه الله تعالى (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۴۷، کتاب الکراهية)۔

۱ [حُرْمَتُ غَلَبِكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ (المائدة: ۳) أيضاً: وفي التفسير: ولحم الخنزير وكله نجس وإنما خص اللحم لأنه معظم المقصود (تفسير نسفي ج: ۱ ص: ۴۲۵) أيضاً: في الدرالمختار: خلا خنزير فلا يظهر (قوله فلا يظهر) أي لأنه نجس العين بمعنى أن ذاته بجميع أجزائه نجسة حياً وميتاً (الدرالمختار مع زبد المختار ج: ۱ ص: ۲۰۴ مطلب في أحكام الدباغة)۔

۲ [ويكره الأكل والشرب في أواني المشركين قبل الغسل، ومع هذا لو أكل أو شرب فيها قبل الغسل جاز..... وهذا إذا لم يعلم بنجاسة الأواني فاما إذا علم فإنه لا يجوز... إلخ (فتاوى هندية ج: ۵ ص: ۳۴۷، کتاب الکراهية، الباب الرابع عشر)۔

ده، که هغه عرفا يا صراحتا وي.^{۱۱}

دقرآن خواني په داسې محفلونو کې شريکيدل چې په هغه کې فرائض ماتيري

سوال: ايا ديبلمازه ښځو په دعوت باندې دهغوی په داسې قرآن خواني کې شموليت به مناسب وي چيرته چې له مازديگر نه واخله تر ماسخوتن نه وروسته پورې ښځې دخپل ټول فيشن سره يوځای شوې وي، دخوراک څښاک هم پوره اهتمام وي، نور دا چې د پردې نوم او نشان نه وي؟

جواب: داسې محفلونه چې هلته ددين دفرائضو او احکامو لحاظ نه کيږي، په هغو کې شرکت کول جائز نه دي.^{۱۲}

ايا کم خوراک عيب دی؟

سوال: محترم المقام جناب حضرت مولانا محمد يوسف صاحب مدظلهم، دمسنون سلام نه درخواست دادی چې زه په گورنمنټ هايي سکول گگومندي، ضلع وهاري کې داستاد په حيث کار کوم اود علماء ديو بند خادم یم، تاسوته به معلومه وي چې په تعليمي ادارو کې دبحث او مباحثې سلسله هروخت جاري وي، په دې سلسله کې ستاسو نه لږ وضاحت غواړم، دماهنامه "بينات" په يوه شماره کې حضرت بنوري (رحمته الله عليه) دخپل پلار متعلق مضمون ليکلی و، په هغه کې دوه خبرې دا اعتراض قابلې دي، په هغه باندې کيپتن عثمانی والا اعتراض کوي او زموږ په سکول کې هم داسې خلک موجود دي او هغوی په موږ باندې اعتراضات کوي، په دې سلسله کې تاسو تسلي بخش جواب وفرمائی، دهغوی په نزد دحضرت بنوري (رحمته الله عليه) دوه خبرې دا اعتراض قابلې دي:

۱- زما والد صاحب (دحضرت بنوري (رحمته الله عليه) والد صاحب) په درې نيمې ماسې خوراک باندې ټول عمر تير کړی.

۱ [عن أبي أمامة قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول في خطبته عام حجة الوداع: لا تنفق امرأة شيئاً من بيت زوجها إلا بإذن زوجها (مشكوة ج: ۱ ص: ۱۷۲).]

۲ [دعوى إلى وليمة وثمة لعب أو غناء... إلخ (الدر المختار) وفي الشرح: وفي الترخانية عن الينابيع: لو دعى إلى وليمة فالواجب الإجابة إن لم يكن هناك معصية ولا بدعة والإمتناع أسلم في زماننا إلا إذا علم يقيناً أن لا بدعة ولا معصية... إلخ (رد المحتار ج: ۶ ص: ۳۴۸ كتاب الحظر والأباحة) أيضاً: وفي البزاية: ويكره..... اتخاذ الدعوة لقراءة القرآن وجمع الصلحاء والقراء للختم أو لقراءة سورة الأنعام أو الإخلاص والحاصل أ، اتخاذ الطعام عند قراءة القرآن لأجل الأكل يكره..... وأطال في ذلك في المعراج وقال وهذه الأفعال كلها للسمعة والرياء فيحترز عنها لأنهم لا يريدون بها وجه الله (رد المحتار ج: ۲ ص: ۲۴۱، باب صلاة الجنائز).

۲- او دهغه نکاح حضرت علي (عليه السلام) ترلې وه.

۱- وضاحت وکړئ چې يو مثال په اسلام کې داسې شته چې په خوب کې د يو صحابي يا تابعي نکاح تړل شوي وي؟

۲- څوک له مرگ وروسته دوباره ژوندی کيدای شي د نيافته راتلئ شي؟ که ممکن وي؛ نو دهغه څه مثال وړاندې کيدای شي؟ ځکه چې ډير خلک د حضرت نانوتوي (عليه السلام) متعلق وايي چې هغه دوباره د يو بند ته راغلی و، ستاسوپه کتاب کې ليکل شوي دي.

ايا يوصاحب دبريلوي حضرات له طرفه ليکل شوي کتاب "زلزله" جواب تحرير کړی دی؟ او د کيپتن عثماني کتاب "توحيد خالص" يې ليکلی دی؟ مهرباني وکړئ وضاحت وکړئ، ما د اشارې په ډول اعتراض ليکلی دی، باقي نور خيريت دی.

قاري عبدالباسط، په گورنمنټ هائي سکول گگومندي بورې والا، ضلع وهاري کې استاد

جواب: مکرم و محترم جناب قاري عبدالباسط صاحب زید مجدہم

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

جناب تاسو تحرير فرمايلي دی چې د حضرت بنوري (عليه السلام) په دې مضمون باندې، چې هغه دخپل والد ماجد (نورالله مرقدہ) په وفات باندې ليکلی و، ډاکټر کيپتن عثماني ته دوه اعتراضونه دي:

اول: د حضرت په دې عبارت باندې چې په هغه کې د والد صاحب مرحوم د کم خوراک بيان شوی دی چې په غفوان شباب (ځواني) کې به هغه يوازې درې ماشې خوراک باندې اکتفاء کوله. زه په دې باندې بالکل پوه نه شم چې ډاکټر عثماني ته په دې کې قابل اعتراض څه خبره په نظر راغله؟ يا تاسوته په دې کې څه شک راغی؟ زما محترم! زيات خوراک خو پرته له شک د مذمت لائق دی، شرعا هم او عقلا هم او کم خوراک خو د عقل او شرع په يوقانون کې هم د اعتراض لائق نه دی، بلکې خوراک چې څومره کم وي هغومره شان لائق مدح دی، په شرط ددې چې په کم خوراک کې د تباهي يا د صحت د خرابي خطر نه وي، ځکه د عقل د خاوندانو په نزد خوراک پخپله مقصد نه دی، بلکې د ژوند او صحت د بقا له پاره ضرورت دی، د شيخ سعدي (عليه السلام) د قول مطابق:

خوردن براى زيستن و عبادت کردن است :: تو معتقد که زيستن براى خوردن است او که د اشکال منشا دا وي چې په درې نيمې ماشې خوراک سره انسان څنگه ژوندی اوسيدای شي؟ نو دا اشکال که چيرته د يوې دروغ ژبنې خولې سره جوړېږي؛ نو صحيح ده، خود يو مؤمن چې هغه د الله تعالى په قدرت باندې يقين ساتي دهغه له طرفه دا اشکال وړاندې کيدل يقينا د حيرت موجب دی، ټولو ته پته ده چې فرېښتې الله تعالى محض د تسبيح او تقدیس سره ژوندی ساتي، حضرت عيسى عليه السلام دوه زره کاله له مادي خوراک پرته په اسمان کې ژوندی

دی. مشکوة شریف، ص ۴۷۷، کې د حضرت اسماء بنت یزید رضی اللہ عنہا روایت نه حدیث د جال مروی دی. چې په هغه کې د جال د زمانې د قحط ذکر فرمایلی شوی دی. حضرت اسماء رضی اللہ عنہا فرمایي چې ما عرض وکړ یارسول الله صلی اللہ علیہ وسلم موږ اوږه اغږو ساتوی، اوس د ډوډۍ پخولو نوبت نه راځي چې موږ لوږه محسوس کوو، په دې ورځو کې د اهل ایمان والاڅه وکړي؟ ویې فرمایلي:

"يجزئهم ما يجزي اهل السماء من التسبيح والتقدس." ^(۱)

ترجمه: هغوی ته به هغه تسبیح او تقدیس کافي شي کوم چې د اسمان والو ته کافي کیږي. داکبر اولیاء الله په حالاتو کې د تقلیل طعام واقعات په دومره کثرت سره نقل دي چې حد تواتر ته رسیدلي دي، دامام بخاري رحمته الله علیه په باره کې علامه کرمانی رحمته الله علیه لیکي:

"كان في سعة من الدنيا وقدورث من ابيه مالا كثيرا، وكان يتصدق به وربما يأتي عليه نهار ولا ياكل فيه، وانما ياكل احيانا لوزتين او ثلاثاً." (مقدمه لاص: ص ۹).

ترجمه: امام بخاري رحمته الله علیه ته الله تعالی د دنیا فراخي ورکړې وه، ډیر زیات مال هغه ته دخپلې مور له طرفه ملاو شوی و. چې دې نه به هغه صدقه ورکوله، خود هغه خپل خوراک دومره کم و چې ځینې وخت به یې ټوله ورځ کې خوراک ونکړ، بس کله ناکله به یې دوه درې بادامه خوړل. افسوس دی چې دنن سبا مادي عقلونه دخپلې سطح داوچت سوچ کولونه معذوره دي، ځکه موږ خلک د داسې حالاتو پوهیدلو نه هم معذوره شوي یو او ډاکتر عثمانی خو بادشاه انسان دی. هغه خو امام احمد بن حنبل رحمته الله علیه په شان اکابر باندې هم پرته له تکلف د مشرک کیدو فتوا ورکړې ده، د حضرت اقدس بنوري رحمته الله علیه یا دهغه د پلار محترم دامام احمد بن حنبل رحمته الله علیه په مقابله کې څه حیثیت دی ...؟

تاسو بل اعتراض دا نقل کړی دی چې نکاح حضرت علي رضی اللہ عنہ ترلې وه، مناسبه به دا وي چې لومړی په دې سلسله کې د حضرت بنوري رحمته الله علیه بابت نقل کړل شي، هغه رحمته الله علیه لیکي:

دهغوی د پلار مرحوم حضرت سید مزمل رحمته الله علیه خو وفات شوی و. والده مکرمه یې ژوندی وه، دهغې اصرار و چې ازدواجي ژوند اختیار کړي. خو د عزم عبادت او طاعت منافي به پوهیده او انکار به یې کولو. تردې پورې چې په یو خوب کې دا حقیقت واضح شو چې حضرت علي رضی اللہ عنہ د فلانۍ بي بي سره په فلاني خاندان کې نکاح تړي، ددې واقعي وروسته انکار ختم شو او په ازدواجي ژوند کې یې قدم کینود او دهغه خوب تعبیر داسې ریښتیا شو:

[۱] عن أسماء بنت یزید قالت: کان رسول الله صلی الله علیه وسلم فی بقی لذكر الدجال فقلت: یا رسول الله! والله إنا لنعجن عجیناً لما نخبزه حتی لمجوع فكیف بالمؤمنین یومئذ؟ قال: یجزی اهل السماء من التسبیح والتقدیس (مشکوة ص: ۴۷۷ باب العلامات بین یدی الساعة)۔

ستاسو په نقل شوي اعتراض کې او د حضرت بنوري (رحمته الله علیه) په تحریر کې د ځمکې او اسمان فرق دی، حضرت بنوري (رحمته الله علیه) د واقعی ذکر فرمایلو چې دهغه تعبیر ظاهر شو او تاسو دا نقل کوئ چې: "نکاح حضرت علي (رحمته الله علیه) ترلې وه" د رویایي صالحه مبشرات کیدل خو پخپله په احادیثو کې راغلي دي او په صحیح بخاری (۱۰۳۸) باب كشف المرأة في المنام کې د حضرت عائشې (رضی الله عنها) نه روایت دی چې حضور پاک (صلی الله علیه و آله) فرمایلي چې: "ته ماته په خوب کې دوه ځله ښکاره شوې، یو شخص (فرنبتې) ته د رینسمو په ټکړې کې اوچته کړې وې او هغه ماته ویل چې دا ستا ښځه ده، ماچې کلاو کړه او ومې کتل: نو هم ته وې، ماوویل چې که چیرې دا دالله تعالی له طرف په مقدري کې وي؛ نو همیشه به وي."^{۱۱}

د انبیاء کرامو علیهم السلام خوب خوبه د وحی قطعي حیثیت ساته او ایمان لرونکو د خوب حیثیت محض د مبشراتو دی، بهر حال دیوکس په خوب کې دا لیدل چې د فلانۍ ښځې سره دهغه نکاح کیږي، د مبشراتو د قبیل نه ده، بیا معلومه نه ده چې په دې کیسه کې تاسو ته یا نورو حضراتو ته ولې شک راغلی دی.

۲- له مرگ وروسته دنیا ته دراتگ دوه وجې کیدای شي او دواړه ممکنې دي، یو صورت دادی چې مړ دوباره ژوندی شي او هغه د عام معمول مطابق ژوندی شي، په قرآن کریم کې ددې مثالونه موجود دي، د حضرت عیسی (علیه السلام) په معجزاتو کې په ډیرو ځایونو کې ذکر شوي دي چې هغه به دالله تعالی په مدد سره مړي ژوندی کول^{۱۲}، سورة بقره ایت: ۲۵۹ کې دهغه سړي واقعه ذکر شوې ده کوم چې الله تعالی سل (۱۰۰) کال، مړ کړی و او بیا یې ژوندی کړ: **فَأَمَّا اللَّهُ فَمِنَ مَائَةِ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ**^{۱۳}، هم د سورة بقره په ایت: ۲۱۰-۲۱۳ کې دهغو زرگونو سړیو واقعه ذکر شوې ده کوم چې دمرگ له ویرې د کورونو نه بهر وتلي و او هغوی ته دمرگ ورکولو وروسته هغوی بیا الله تعالی ژوندي کړي وو^{۱۴} سورة بقره په ایت: ۵۵ او ۵۶ کې موسی (علیه السلام) دهغه رفقاء له مرگ وروسته د هغوی د ژوندي کولو ذکر دی، کومو چې د موسی (علیه السلام) نه غلطه

[۱] باب كشف المرأة في المنام عن عائشة قالت: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أريتكم في المنام مرتين، إذا رجل يملك في سرقة حرير فيقول هذه امرأتك، فاكشفها فإذا هي أنت فأقول: إن يكن هذا من عند الله يمضه (صحيح البخاري ج: ۲ ص: ۱۰۳۸ طبع قديمي).

[۲] وَرَسُولًا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ وَأُخَيِّبُ الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ الْآيَةُ (آل عمران: ۴۹).

[۳] أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتُ مِائَةَ عَامٍ الْآيَةُ (البقرة: ۲۵۹).

[۴] أَلَمْ تَر إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ الْآيَةُ (البقرة: ۲۴۳).

مطالبه کړې وه:

((وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ (۵۵) ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (۵۶)) (البقرة: ۵۵-۵۶)

او د سورة اعراف په ايات: ۱۵۵ کې هم د دې نور تفصيل ذکر کړی شوی دی^[۱].

الغرض! داسې قسمه نور ډیر واقعات په قرآن کریم کې ذکر دي.

او د یو مړ شوي سړي دنیا کې دوباره په نظر راتلو دویم صورت دا کیدای شي چې د معروف ژوند سره خو دهغه جسم په دنیا کې ژوندی نه کړل شي خو په خوب یا بیداري کې دهغه شبيه که یو سړي ته په نظر راشي، دې ته دوباره ژوند ویل صحیح نه دي، بلکې دا د یو قسم روحاني کشف دی، کله خو داسې کیدای شي چې الله تعالی دخپل یو بنده اعانت له پاره یوه غیبی لطیفه د مړ شوي بزرگ په شکل کې راوليږي (ځکه چې هغه شکل دهغه له پاره مانوس کيږي)، څنگه چې حضرت جبرئیل علیه السلام د مریم عليها السلام په مخکې په انساني شکل کې متمثل شوی و^[۲]، په دې صورت کې وفات شوي بزرگ ته د دې واقعي خبر نه کيږي، لکه څنگه چې د معراج په شپه کې د انبیاء کرام علیهم السلام روحونه د حضور پاک صلی الله علیه و آله وسلم په مخکې متمثل شوي وو، البته حضرت عیسی عليه السلام دخپل عنصری جسد سره موجود و^[۳] چې دا ټول هرڅه باذن الهي وي، په هغه کې دهغه وفات شوي بزرگ هیڅ اختیار نه وي، ځکه داسې واقعات دکشف او کرامت له قبیلې گڼل کيږي اود دې واقعاتو نه انکار هغه سړی کولی شي کوم چې د انبیاء کرامو علیهم السلام په معجزاتو او د اولیاوو کرامات نه مني، خوداهل سنت والجماعت عقیده داده چې: کرامات الاولیاء حق. (د اولیاء الله کرامات حق دي).

څنگه چې په فقه اکبر او نورو ډیرو کتابونو کې ذکر دي^[۴]، د حضرت نانوتوي (رحمته الله علیه) واقعه دکومې طرف ته چې تاسو اشاره فرمایلي ده، هغه هم دهمدې قبیلې نه ده، چې په هغه کې

^۱ [واختار موسى قومه سبعين رجلاً لميقاتنا فلما أخذتهم الرجفة قال رب لو شئت أهلكتهم من قبل وإني أفرسنا إليها روحاً فتمثل لها بشراً سوياً الآية (مریم: ۱۷)].

^۲ [فأرسلنا إليها روحاً فتمثل لها بشراً سوياً الآية (مریم: ۱۷)].

^۳ [وكذلك رؤية النبي صلى الله عليه وسلم الأنبياء في ليلة الإسراء في السماوات، الصحيح أنه رأى فيها الأرواح في مثل الأجسام مع ورودهم أحياء في قبورهم يصلون (شرح الصدور ص: ۲۴۰، باب مقرأ الأرواح، طبع دار الكتب العلمية)].

^۴ [والآيات أى خوارق العادات المسماة بالمعجزات للأنبياء والكرامات للأولياء حق أى ثابت بالكتاب والسنة ولا عبرة بمخالفة المعتزلة وأهل البدعة في إنكار الكرامة (شرح فقه أكبر ص: ۹۵، طبع مجتبائی دهلې، أيضاً: شرح العقيدة الطحاوية ص: ۵۵۸، الإيمان بكرامات الأولياء طبع مكتبة سلفية لاهور)].

شرعا او عقلا هيڅ شک نه شته.

د بريلوي کتاب "زلزله" محققانه جواب مولانا محمد عارف سنبهلي "بريلوي فتنے کا نیا روپ" په نوم سره ليکلی دی، په پاکستان کې داکتاب "اداره اسلاميات"، ۱۹۰ انارکلي، لاهور نه شائع شوی دی او د ډاکټر عثمانی د کتاب "توحيد خالص" جواب مولانا ابوجابر عبدالله دامانوي "الدين الخالص" په نوم سره ليکلی دی، داکتاب "حزب المسلمين، فاروق اعظم روډ، کيماري کراچي" نه شائع شوی دی، اميد دې چې ستاسو مزاج گرامي به عافيت سره وي..... والسلام!

د اب زمزم څښلو سنت طريقه

سوال: د اب زمزم څښلو مسنونه طريقه وليکئ.

جواب: د اب زمزم څښلو نه مخکې دعا کول، ^{۱۱} قبلې طرف ته مخ کول او په ولاړه اب زمزم څښل مستحب دي. ^{۱۲}

د پيپسي، مرنډا، ټيم، سيون اپ او داسې نورو شرعي حيثيت؟

سوال: نن سبا زمرد بازارونو کې پيپسي، مرنډا، ټيم اوسيون اپ دا څلورواړه شربتونه اوله دې پرته نور شربتونه ډيرزيات مشهور دي. په خاص ډول پورته بيان شوي څلور شربتونه، ويل داغوارم چې يوځل د پيپسي فيکټري ته مې دتلو اتفاق وشو، هلته ماته پته ولگيده چې دچينو شربت خوپاکستانۍ فيکټري کې تيارېږي، خو ددې مشرباتو چې کومه اصلي ماده ده هغه دامريکې نه راځي، ياد ساتل پکار دي چې دا شربتونه په ټوله دنيا کې يعنې ټولومسلم او غيرمسلم ملکونو کې جوړېږي، دفيکټري والاو دقول مطابق ټولې دنيا ته اصلي ماده دامريکې نه راځي، ددې ويرې چې دې کې څه ملاوت نه وي، خوداډيره غټه مسئله ده، موږ ددې شربتونو نه پرهيز شروع کړی دی، ځکه چې اوس په هرځای کې دا شربت ميلمنوياندي څښل کيږي، چې نه يې څښو؛ نو خلک به څه وايي او اکثر شيان دغيرملکونو وي، دغه شيان او شربتونه استعمالولی شو او که نه؟

جواب: زه خودا شربتونه څښم، که چاسره ددې تحقيق وي چې دا شربتونه پاک نه دي: نونه دي څښي.

۱ [وکان ابن عباس رضی الله عنهما إذا شرب ماء زمزم قال: اللهم إني أسئلك علماً نافعاً ورزقاً واسعاً وشفاءً من كل داء] (ارشاد الساری ص: ۳۳۸، طبع دارالفکر، بیروت).

۲ [عن ابن عباس قال: سقيت النبي صلى الله عليه وسلم من زمزم فشرب قائماً] (ابن ماجه ص: ۲۴۴، باب الشرب قائماً) أيضاً: شرب من ماء زمزم أى قائماً مستقبل القبلة (ردالمحتار ج: ۲ ص: ۵۲۴، مطلب في طواف الصدر).

ايا د حنفي فقهي مطابق د خلوروشيا نوشراب جائز دي

سوال: زمونږ د حنفي فقهي مطابق د خلوروشيانوشراب حلال دي، د هدايه شريف كتاب الشريه كې د حضرت الامام الاعظم ابو حنيفه (رحمه الله) د غنمو، جوارو اود شهدود شراب حلال ليكلي دي او د دې څښونكي كه چيرې نشه شي: نودهغه حدنه شته.

موږ يوه كمپني جوړه كړې ده، دهغه نوم موږ د،،حنفي وائن سټور“ ايښى دى، تاسونه دا معلومول غواړو كه چيرې هغه بيئر، وسكي، برانډي او شمپئين خرڅوو: نودابه جائزوي او كه نه؟

جواب: فقه حنفي كې فتوا په دې ده چې هر نشه راوستونكي شراب حرام دي، نجس اود حد قابل دي. (شامى ج ۶ ص ۵۵ طبع جديد)

❖ لوبې ❖

د لوبو شرعي حكم

سوال: تيرو ورځوكي د هندوستان ټيم پاکستان ته په دوره راغلي و، چې په هغه كې سيد مجتبي کرمانی د هندوستان ویکټ کيپر و او هغه مسلمان دی او هغه د مسلمانانو خلاف لوبه کوله، ایا دا جائز دي؟ او که جائز دي: نو په کوم لحاظ؟

جواب: داسې لوبه، تماشه اونور فضوليات چې په هغه کې لمونځ هم قضا کيږي، پخپله حرام دي، که هغه د مسلمان خلاف یا د کافر خلاف ولې نه وي ---- ۱۱۹

د تاش د شرط د میوې وغیره شرعي حکم

سوال: په تاش باندې پیسې کیږدي خلک پرې جواړي کوي، چې دا حرام دي، په اسلام کې په هره معامله کې شرط حرام دی، مسئله داده چې په تاش باندې د پیسو په ځای که د میوې وغیره شرط ولگوي: نو ایا هغه میوه هم حرامه ده؟ اود حرام خوړولو والا متعلق الله تعالی اود الله تعالی رسول ﷺ چې کوم ارشادات مبارک فرمایلي هغه هم ولیکئ: نو ستاسو به ډیره مهرباني وي،

۱ وکړه کل هو لقوله عليه السلام كل هو المسلم حرام إلا ثلاثة: ملاعبة أهله، وتأديبه لفرسه، مناضلته بقوسه... الخ وفي الشامية: كره كل هو أى كل لعب وعبث (رد المحتار على الدر المختار، كتاب الحظر والإباحة ج: ۶ ص: ۳۹۵) وأما ما لم يرد فيه (أى فى اللهو) النص عن الشارع، وفيه فائدة ومصلحة للناس، فهو بالنظر الفقهي على نوعين: الأول: ما شهدت التجربة بأن ضرره أعظم من نفعه، ومفاسده أغلب على منافعها، وأنه من اشتغل بها أهله عن ذكر الله وحده، وعن الصلوات والمساجد، إلحق بذلك بالنهي عنه، لأشتراك العلة، فكان حراماً أو مكروهاً (تكملة فتح الملهم ج: ۴ ص: ۴۳۴، ۴۳۵ طبع مكتبة دارالعلوم كراچی)۔

ځکه چې زه په کوم ځای کې اوسېږم هلته دا عمل ډیر زیات کیږي، ایا په داسې میوې سره روژه ماتی جائز دی؟

جواب: څنگه چې په تاش باندې دروپیو پیسوس شرط حرام او جواړي ده، داسې د میوې یا د بېل څه شي شرط هم حرام او جواړي ده^(۱) او په داسې میوې وغیره سره روژه ماتول هم داسې دي چې یو سړی ټوله ورځ روژه ونیسي او ماښام د سپي یا د خنزیر په غوښې سره روژه ماته کړي، ځکه چې څنگه د سپي او خنزیر غوښه حرامه ده، همدا سې سود او جواړي هم پلیته او حرامه ده.^(۲)

کیرم بوره او تاش کول

سوال: کیرم بوره، لږو او تاش له شرط پرته کول څنگه دي؟ ځینې خلک وایي چې: "موږ د وخت پاس کولوله پاره ډاکوو" او کوم سړی چې مقابله بایلي؛ نو هغوی په نورو باندې چای یا بوتل څښي، دا د اسلام په رڼا کې جائز دي یا ناجائز؟

جواب: تاش او داسې قسمه نورې لوبې که څه هم هغه د شرط تړلو نه پرته وي، دامام ابو حنیفه (رضی الله عنه) په نزد ناجائز او مکروه دي او دبایلونکي نه چای یا بوتل څښل حرام دي.^(۳)

د کونډو نه اوچته برخه برینډولوسره لوبه کول

سوال: زموږ بچیو ته د لوبوبه دوران وردی اغوستل لازمي وي، اوس ځینې ځوانان هم دي، دهغوی له پاره دوردي اچولو څه حکم دی چې دهغوی عورت هم ښکاره کیږي؟

جواب: دنوم نه کونډو پورې حصه په عورت کې داخله ده، او د عورت ښکاره کول حرام دي^(۴)، اول خولوبه څه فرض، واجب، سنت یا مستحب نه ده چې دهغې له پارهي حرام وار تکاب وکړل شي او که ضرور لوبه کیږي؛ نو وردي دې داسې تجویز کړل شي چې په هغې کې عورت پټه وي، بهر حال د عورت ښکاره کول حرام او ناجائز دي.^(۵)

^۱ [و حرم لوش شرط] فيها (من الجانین) لأنه يصير قماراً (الدر المختار ج: ۶ ص: ۴۰۳، فصل في البيع، كتاب الحظر والإباحة، طبع أيج ايم سعيد).

^۲ [يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (المائدة: ۹۰)].

^۳ [و کره تحریمًا للعب بالنرد وكذا الشطرنج وهذا إذ لم يقامر ولم يداوم ولم يخل بواجب وإلا فحرام بالإجماع (در مختار مع التوير ج: ۶ ص: ۳۹۴، كتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع)].

^۴ [وينظر الرجل من الرجل سوى ما بين سرتة إلى ما تحت ركبتة فالركبة عورة لرواية الدارقطني ماتحت السرة إلى الركبة عورة (رد المحتار على الدر المختار ج: ۶ ص: ۳۶۴، ۳۶۶، كتاب الحظر والإباحة، فصل في النظر)].

^۵ [كل ما أدى إلى ما لا يجوز لا يجوز (در مختار ج: ۶ ص: ۳۶۰، كتاب الحظر والإباحة)].

کرکت کول شرعاً څنګه دي؟

سوال: زموږ په ځوانانو کې کرکت دیوې وبا صورت اختیار کړې دی، خاص ډول په کراچۍ کې، چې هلته هریو خپل وخت په کرکت ضائع کوي، نن سبا خو کرکت د تینس بال نه هم ښه کیږي، په هره کوڅه کې هلکان کرکت کولوباندې په نظر راځي، دهغې نه وروسته میچ کیږي او تورنامنتس هم کیږي، د تورنامنتس څه داسې کیږي چې هر څنګه یو ټیم چې هغه تورنامنت کوي، د مختلف ټیمونو په کوم چې تورنامنت کې برخه اخلي داتیري فیس په ډول څه پیسې چېل شوې وي اخلي، اوبیا داسې د کافي ټیمونو په کوم رقم جمع کیږي، دهغو ترافې دهغه تورنامنت کامیاب ټیم ته ورکول کیږي، داسې د ټولو پیسو ترافې په خاصو لوبغاړو تقسیم کیږي، اوباقی هلکان یا ټیم کوم چې په دې کې پیسه لګوي هغوی ته هیڅ نه ملایږي، دلویې داسې طریقې ته څه ویل کیږي؟ آیا دا جواړي ده؟ ناجائز ده یا جائز؟

جواب: دلویو د جواز درې شرطونه دي، یو دا چې دلویې مقصود یوازې ورزش یا تفریح وي، پخپله دې دامستقل مقصد نه جوړیږي، دویم دا چې لوبه پخپله هم جائز وي، په هغې لوبه کې څه ناجائز کارونه موندل شي، دریم دا چې په هغې سره په شرعي فرائضو کې کوتاهي یا غفلت نه پیدا کیږي، دامعیارکه مخې ته کینودل شي؛ نو ډیرې لویې ناجائزې او غلطې په نظر راځي، زموږ د لوبو شوقین ځوانان لوبه پاره لوبه یو داسې خوښه مشغله جوړه شوې ده چې دهغې په مقابل کې نه هغوی ته د دیني فرائضو خیال شته، نه د تعلیم طرف ته توجه شته، نه د کور په کارونو وغیره کې اونه د ضروري کارونو احساس شته اود تعجب خبره خوله داده چې کوڅې او سړکونه یې دلویو میدانونه جوړ کړي دي، ددې هم ورته احساس نه وي چې په دې باندې به تلونکو ته تکلیف وي او دلویو سره یې داسې مینه پیدا شوې ده ګویا زموږ ځوانان یوازې دلویوله پاره پیدا شوي دي، ددې نه پرته د ژوند څه مقصد نشته، داسې لوبو ته څوک جائز ویلی شي --؟

ښځو ته د هاکي کولو د جواز د فتوا حیثیت

سوال: دمخکې هفتې په 'اخبار جهان' کې د کتاب وسنت کی روشنی مین کې یوه فتوی له نظر نه تیره شوه، چې دهغې مقصد داو چې په موجوده دور کې زنانې هاکي ټیمونه دنویو غوښتنو مطابق دي، زه ستاسو ته د همدې فتوا په باره کې پوښتنه کول غواړم، آیا تاسو هم د حافظ صاحب رایې سره اتفاق کوئ؟ که تاسو هم د ښځو د هاکي ټیمونه جائز گڼئ نو ستاسو به ډیره مهربانی چې د حدیث او د علماء کرامو حوالې هم راکړئ، که تاسو دا ناجائز گڼئ اویقینا گڼئ به یې هم نوتراوسه پورې تاسو ددې په باره کې یو نوټس ولې وانه خيست؟ آیا دا اسلام پورې خندا نه ده؟

جواب: په اسلامي صفحه کې په دې باندې موږ دخپلې رایې اظهار کړی دی، ځکه ستاسو دا

ارشاد خوصحيح نه دی چې: "تراوسه پورې ددې نوټس ولې نه دی اخیستل شوی؟" زموږ رایه دا ده چې په موجوده دروکې څنگه چې لوبو ته رواج ورکړل شوی دی داسې ښکاری چې پوره قوم د لوبو له پاره پیدا شوی دی، او هم دا لوبې یې د ژوند د ټولونه اهمه کارنامه فرض کړې ده، د لوبو داسې مشغله خودسریو له پاره هم جائز نه ده^{۱۱}، نودښځو له پاره به څنگه جائز وي، بیا هاکي مردانه لوبه ده، د ښځونه ده، ځکه ښځې دې میدان ته راوستل د صنف نازک ذلت اوسپکوالی هم دی، اوس که سړي په سړیتوب پرېښودو باندې او ښځې په سړیتوب ښودو باندې راغلي دي؛ نو ددې څه علاج ----؟

کوټرې ساتل شرعاً څنگه دي؟

سوال: ما کوټرې ساتلي دي، نن یو صاحب راته وویل چې کوټرې ساتل نه دي پکار، ځکه چې دا شار (ویران ځای، غواړي).
جواب: دهغه صاحب بیان کړې وجه خوصحيح نه ده، البته که داسې وویل شي چې دکوټرو ساتلو مشغله ناجائز ده، نو صحيح ده.^{۱۲}

د کراتې لوبه شرعاً څنگه ده؟

سوال: نن سبا د کراتې لوبه دخلکوډیره خوښیږي، او په دې وخت په کراچۍ کې په زرگونو ځوانان د لوبه زده کوي، ددې لوبې یو روایت دی چې ددې زده کوونکي په ځمکه باندې پرلت ولگوي او لاسونه په ځمکه باندې کیږدي او خپل سردهغو خلکو د تصویر په مخکې کښته کوي، کوم چې ددې فن مشران دي، سوال دا دی چې آیا داسې دهر انسان د تصویر په مخکې سرکښته کول شرک او ناجائز خونه دي؟

جواب: ناجائز دی، دادغیر الله د تعظیم له پاره یې د سجدې پشان شکل جوړ کړی دی، چې

^۱ [وکره کل هو لقوله عليه السلام کل هو المسلم حرام إلا ثلاثة: ملاعبة أهله، وتأديبه لفرسه، مناضلته بقوسه... إلخ وفي الشامية: کره کل هو أي کل لعب وعبث (رد المختار على الدر المختار، کتاب الحظر والإباحة ج: ۶ ص: ۳۹۵) وأما ما لم يرد فيه (أى فى اللهو) النص عن الشارع، وفيه فائدة ومصلحة للناس، فهو بالنظر الفقهي على نوعين: الأول: ما شهدت التجربة بأن ضرره أعظم من نفعه، ومفاسده أغلب على منافعه، وأنه من اشتغل بها ألهاه عن ذكر الله وحده، وعن الصلوات والمساجد، إلحق بذلك بالمنهى عنه، لأشتراك العلة، فكان حراماً أو مکروهاً (تكملة فتح الملهم ج: ۴ ص: ۴۳۴، ۴۳۵ طبع مکتبه دارالعلوم کراچى)
^۲ [عن أبى هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم رأى رجلاً يتبع حمامة فقال: شيطان يتبع شيطانه (أبى داؤد ج: ۲ ص: ۳۱۹، باب فى اللعب بالحمام) أيضاً: (يکره امساك الحمامات) ولو فى برجها (در مختار ج: ۶ ص: ۴۰۱، فصل فى البيع، کتاب الحظر والإباحة)۔

دا صحیح نه دی،^{۱۱} پاتې شو د کراتې زده کړه، دا که چېرته دیوبنده مقصد له پاره وي نو جائز ده^{۱۲}، په دې شرط چې د دې لوبې په دوران شرعي فرائضوته نقصان ونه رسیږي، ګیني جائز نه ده^{۱۳}.

د تاش او شطرنج لوبه د حدیث په رڼا کې

سوال: زموږ په ځای کې خلک فارغو وختونو کې د تاش او شطرنج لوبه کوي او خاص طور باندې د جمعې مبارکې په ورځ، ځکه چې درخصتي ورځ وي، لوبه کوي، که موږ هغوی منع کړو چې په اسلام کې تاش او شطرنج کول منع یا حرام دي، نو هغوی وایي چې جائز دي، حرام نه دي، که حرام دی نو موږ ته یې د حدیثو په یو معتبر کتاب کې وښایه!

جواب: په حدیث کې دي: "عن ابی موسی الاشعري رضی الله عنه ان رسول الله ﷺ قال: من لعب بالندف فقد عصی الله ورسوله." (ابوداؤد ج: ۲ ص: ۳۱۹).

ترجمه: د حضرت ابو موسی اشعري رضی الله عنه نه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي چې: چا نرد شیر (زمري لوبه) وکړه، هغه د الله تعالی اود هغه در رسول ﷺ نافرمانی وکړه. په یو بل حدیث کې دي:

"عن سليمان بن بريدة عن ابيه عن النبي ﷺ قال: ومن لعب بالندف شیر فکانما غس یدة فی لحم خنزیر ودمه." (ابوداؤد ج: ۲ ص: ۳۱۹).

ترجمه: حضرت سليمان بن بريدة د خپل پلار نه نقل کوي چې رسول الله ﷺ ارشاد وفرمایلو: چا چې نرد شیر (لوبه) وکړه، هغه خپل لاسونه د خنزیر په غوښې او وینه کې ولړل. امام ابو حنیفه رحمته الله علیه، امام مالک رحمته الله علیه او امام احمد رحمته الله علیه په دې باندې متفق دي چې د تاش او شطرنج هم دا حکم دی، نرد شیر لوبه کول په کبیره ګناهونو کې شمیرل کیږي^{۱۴}، د دې نه د تاش او شطرنج اندازه ولگوي! --- الله تعالی دې مسلمانانو ته هدایت وکړي!

^۱ الإنحاء للسلطان أولغيره مکروه لأنه يشبه فعل الجوس کذا فی جواهر الأخلاطی ویکره الإنحاء عند التحية وبه ورد النهی (فتاوی عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۶۹، کتاب الکراهية).

^۲ الأمور بمقاصدها: یعنی أن الحكم الذي يترتب على أمر يكون على مقتضى ما هو المقصود من ذلك الأمر، و يقرب من هذه القاعدة، قاعدة إنغا الأعمال بالنيات (شرح المجلة لسليم رستم باز ص: ۱۷ المادة: ۲، طبع کوته)

^۳ كل ما أدى إلى ما لا يجوز لا يجوز (درمختار ج: ۶ ص: ۳۶۰ کتاب الحظرو الإباحة، طبع سعيد).

^۴ تفصيل دپاره وگوري: الزواجر عن إقتراف الكبائر ج: ۲ ص: ۲۰۰ تا ۲۰۲، لابن حجر مکی الهيتمي).

تاش کول شرعاً څنګه دي؟

سوال: ماوریدلی دی چې تاش کول داسې دي لکه مورخو سره زنا کول، ستاسوبه ډیره مهرباني وي، ددې مسئلې وضاحت وکړئ ځکه چې کوم مسلمانان په دې لوبه کې اخته دي، چې هغوی د لوبه پرېږدي.

جواب: دا حدیث خومي کله له نظره نه دی تیر شوی، البته ځینې نور سخت حدیثونه په دې سلسله کې روایت دي، په یو حدیث کې دی:

"ملعون من لعب بالشطرنج، والنظر اليها ككل لحم الخنزير." (کنز العمال حدیث: ۴۰۶۳۶).

ترجمه: شطرنج کونکی ملعون دی، او څوک چې ورته گوري دهغه مثال داسې دی لکه د خنزیر د غوښې خوړونکی.

په یو حدیث کې دی: "ان الله تعالى ينظر في كل يوم ثلاثمائة وستين نظرة، لا ينظر فيها الى صاحب الشاه يعني الشطرنج." (الدیلمی عن وائله، کنز العمال حدیث: ۴۰۶۵۶).

ترجمه: الله تعالی روزانه په خپلو بندگانوته درې سوه او شپته (۳۶۰) ځله درحمت په نظر گوري، خود تاش او شطرنج کولو والا په دې کې هیڅ برخه نشته.

په یو بل حدیث کې دي: "ادا مررتم بهؤلاء الذين يلعبون بهذه الالزام والشطرنج والنرد وما كان من هذه فلا تسلموا عليهم وان سلموا عليكم فلا تردوا عليهم." (الدیلمی عن ابی هريرة رضى الله عنه، کنز العمال حدیث: ۴۰۶۴۴).

ترجمه: کله چې تاسوپه دې شطرنج او نرد کونکو تیرېږئ نو هغوی ته سلام مه کوئ، او که هغوی تاسوته سلام او کړی نو جواب یې مه ورکوئ.

کفاية المفتي کې دي چې: تاش، چوسر، شطرنج، د فضولیاتو په طور باندې کول مکروه تحریمي دي او عام طور باندې د کونکو غرض همدا وی، خو په دې لوبو کې د مشغولتیا ډېری وخت د فرائضو او واجباتو د تفویت (قضا کولو) وجه جوړېږي، په دې صورت کې ددې کراهت د حرمت حد پورې رسیږي.

تیلی پیتھی، هینا تزم او یوګا زده کول

سوال: نن سبا مختلف سائنسی علمونه، مثلاً: تیلی پیتھی، هینا تزم (نظربندي) وغیره ښودل کېږي، ددې اکثر کارونه په جادوسره د کیدونکو کارونو مشابه وي، حالانکې دا جادو نه دي آیا ددې علمونو زده کول د مسلمان له پاره جائز دي؟

جواب: په دې علمونو کې مشغولیدل جائز نه دي.^{۱۱}

ایا اسلام نجونو ته د لوبو اجازه ورکړې؟

سوال: آیا اسلام نجونو ته د لوبو کولو اجازه ورکوي؟

جواب: کومه لوبه چې د نجونو له پاره مناسب وي او په هغې کې د بې پردګۍ احتمال نه وي، دهغې اجازه شته، ګیني نه، ځکه تاسوته وضاحت کول پکار دي چې تاسود کومې لوبې په باره کې معلومول غواړئ؟ نن سبا ډیرې لوبې د خدای نه غیر تهذیبونو او بې غیرته قومونو داسې هم رواج پیدا کړي دي چې هغه نه یوازې د اسلامي حدودو نه لرې دي، بلکې دانساني وقار او نسواني حیاء هم خلاف دي.

په انعامي پروګرامونو او مقابلو کې شریکیدل

سوال: د موجوده دور په انعامي پروګرامونو او مقابلو کې که څوک سړی مقرر فیس ادا کولو نه بغیر شریک شي او په قرعه اندازې کې دهغه انعام راووځي؛ نو په هغه صورت کې هغه انعامي رقم اخیستلی شي او که نه؟

جواب: په انعامي پروګرامونو او مقابلو کې که دحل کولو والا به فیس ادا کوي، نوییا خو جواړي ده، چې هغه حرام ده^{۱۲}، او که فیس نه ادا کوي دا مجالس فضول او لایعنی (عبث) دي نو په هغې کې شرکت کول مکروه دي، او که هغه په دیني معلوماتو باندې مشتمل وي نو په هغې کې شرکت کول ښه خبره ده.

د لوبو له پاره باید څه ډول لباس وي؟

سوال: ډیرې لوبې داسې وي چې په هغې کې سړی شرت نیکراچوي او لوبه کوي، ددې نه پرته چې کله ګشتي کوي نو یوازې نیکر (کچې) اچوي او باقی ټول جسم بریندوي، داسې نن سبا ټول خلق تنګ پتلونونه او شرتونه اچوي چې ګریوانونه یې اکثر خلاص وي، آیا دا ډول جامې اغوستل دسړیو له پاره په اسلام کې جائز دي؟

^۱ واعلم أن تعلم العلم يكون فرض عين وهو بقدر ما يحتاج لدينه وحرامًا وهو علم الفلسفة والشعبدة والتنجيم والرمل وعلوم الطبائعين، والسحر، والكهانة... إلخ (درمختار ج: ۱ ص: ۴۲ تا ۴۵، مقدمة)
^۲ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَلْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (المائدة: ۹۰) أيضًا: وسمى القمار قمارًا لأن كل واحد من المقامرين ممن يجوز أن يذهب ماله إلى صاحبه، ويجوز أن يستفيد مال صاحبه وهو حرام بالنص (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۴۰۳، فصل في البيع، كتاب الحظر والإباحة).

جواب: دنوم (ناف) نه گوندو (زنګنونو) پورې د بدن برخه عورت ده، دادخلکوپه مخکې ښکاره کول جائز نه دي^{۱۱}، او داسې تنګ لباس اغوستل هم جائز نه دي چې ور سره دننه اندامونه ښکاري^{۱۲}.

د ویديويو گیم شرعي حکم

سوال: ویديويو گیمز چې دمغربي ملکونو نه وروسته اوس زموږ په ملک کې هم یو رواج جوړ شوی دی، ددې شوقیان دلته یوه یا دوه روپې ورکړي خپل شوق پرې پوره کوي، خو په دې کې هیڅ قسمه څه شرط، نه دڅه قسم انعام لالچ ورکول کیږي، بلکې دا لوبه دنورو امورو نه پرته په نشانه بازی وغیره باندې مشتملې وي، ددې شرعي حیثیت څه دی؟

جواب: ویديويو گیم او دکتونکوپه مشاهدې سره چې څومره پته ولگیده او حقیقت معلوم شو، دا لوبه دیوڅو وجاهاتوپه وجه شرعاً جائز نه ده.

اول: په دې لوبه کې دیني او جسماني هیڅ فائده نه حاصلیږي، او کومه لوبه چې ددې دواړو فائده نه خالي وي، هغه جائز نه ده.

دویم: په دې کې وخت اور پیسه ضائع کیږي، او دالله تعالی د ذکر نه غافلونکې ده.

درېم: دټولونه سخت نقصان داچې ددې لوبې له عادت کیدو وروسته یې بیا پر ښودل سخت شي.

څلورم: ځینې گیمونه (لوبې) په تصویرونو باندې مشتملې وي چې هغه شرعاً جائز نه دي^{۱۳}.

[^۱] وينظر الرجل من الرجل سوى ما بين سرتة إلى ما تحت ركبته فالركبة عورة لرواية الدارقطني ما تحت السرة إلى الركبة عورة (ردالمحتار على الدرالمختار ج: ٦ ص: ٣٦٤، ٣٦٦) أيضاً: والرابع ستر عورته ووجوبه عام ولو في الخلوة على الصحيح إلا لغرض صحيح وهي للرجل ما تحت سرتة إلى ما تحت ركبته وفي الشرح: قوله ولو في الخلوة أي إذا كان خارج الصلاة يجب الستر بحضرة الناس إجماعاً وفي الخلوة على الصحيح (ردالمحتار ج: ١ ص: ٤٠٤، مطلب في ستر العورة، طبع سعيد).

[^٢] مالك عن علقمة ابن ابى علقمة عن أمه أنها قالت: دخلت حفصة بنت عبد الرحمن على عائشة زوج النبي صلى الله عليه وسلم وعلى حفصة خمار رقيق، فشقه عائشة وكستها خماراً كثيفاً عن أبي هريرة أنه قال: نساء كاسيات عاريات مائلات لميلات لا يدخلن الجنة، ولا يجذن رجبها، ورجبها يوجد من مسيرة خمسمائة سنة (موطأ إمام مالك ص: ٧٠٨، ٧٠٩، مايكره للنساء لباسه من الثياب) عن عائشة أن أسماء بنت أبي بكر دخلت على رسول الله صلى الله عليه وسلم وعليها ثياب فارض عنها وقال: يا أسماء! إن المرأة إذا بلغت المحيض لن يصلح أن يرى منها إلا هذا وهذا، وأشار إلى وجهه وكفيه رواه أبو داود (مشكاة المصابيح ص: ٣٧٧، الفصل الثالث، كتاب اللباس).

[^٣] وهذه الأحاديث صريحة في تحريم تصوير الحيوان وأنه غليظ التحريم... إلخ (شرح النووي على مسلم ج: ٢ ص: ٢٠١، باب تحريم صورة الحيوان... إلخ).

پنځم: په دې لوبې سره اگر چې ماشومانو ته مزه او د زړه سکون ملاوېږي، خود نا جائز شيانونه مزه حاصلول هم حرام دي، بلکې ځينو علماوو کفرپورې ليکلي دي.^(۱)

دې نه علاوه په دې سره د ماشومانو ذهن خرابېږي او په دې سره مقصدي تعليم کې خلل پيدا کېږي، بيا بچيو ته په سبق او نور د فائدو کارونو کې دلچسپي نه پاتې کېږي او داسې نور... د دې ذکر شويو وجو هاتوپه وجه دا لوبه، د الله تعالی دارشاد مصداق ده: "ځينې خلک په خپل جهالت سره لوبې تماشې اختياروي او په هغې باندې پيسه خرچ کوي چې د الله تعالی دلارې نه خلک لرې کړي او د دين خبرې لوبې تماشې جوړوي، دهغو خلکو له پاره د ذلت والاعذاب دی.

"(سوره لقمان آيت نمبر: ۶).^(۲)

حضرت حسن (رضي الله عنه) د "لهو الحديث" په متعلق فرمايي چې: په ذکر شوي آيات کې لهو الحديث نه مراد هر هغه شی دی چې د الله تعالی د عبادت او ياد نه لرې والی راولي^(۳)، مثلاً فضول لهو ولهب، فضول کيسې کول، د خندا او مذاق خبرې، غلطې مشغلې اوسندري ويا لوداسې نور... واضح ده چې د ذکر شوي ايت شان نزول اگر چې خاص دی، خود عموم د الفاظوپه وجه به حکم عام وي، يعنې کومه لوبه چې فضول او وخت او پيسه ضائع کونکې وي هغه هم د ذکر شوي آيت په وعيد کې شامله ده او په ويديو گيم کې دا ټولې غلطۍ موجودې دي، ځکه دا لوبه ناجائزه، په دې کې وخت او پيسه لگول جائزه دي او د اترک کول لازم دي.

د ويديو گيم په دوکان کې د قران فریم لگول

سوال: د ويديو گيم په يو دوکان کې د موسيقي تيز اواز، نيم برېنډ تصويرونه ديوالونو باندې لگيدلي دي، داوسنی دور هلکان او جينکۍ گيمونو کولو کې مصروف وي او د پرانستي قران فریم هغه دوکان کې لگيدلی دی، د دوکان مالک هلک ته چې کله وويل شو چې دا د قران کریم بې حرمتي ده چې د دې ټولوشيانوپه موجوديت کې تا د افریم لگولی دی، هغه وويل چې دا د دې ټولوشيانونه اوچت دی، پوښتنه ترې و شو چې ولې دې لگولی دی؟ ويې ويل د برکت له پاره! دې نه مخکې چې زه څه وکړم تا سونه دا پوښتنه کول غواړم چې ايا داسې ځايونو کې د قران کریم ايتونه لگول جائز دي؟ او که چرې دا بې حرمتي ده؛ نو د مسلمان په حيثيت باندې زموږ څه ذمه

[۱] وفي البزازیة: إسماع صورة الملاهی کضرب قصب ونحوه حرام والجلوس علیها فسق والتلذذ بها کفر (الدر المختار ج: ۶ ص: ۳۴۹، کتاب الحظرو الإباحة).

[۲] ومن الناس من يشتري لهم الحديث ليضل عن سبيل الله بغير علم ويتخذها هزواً أولئك لهم عذاب مهين (لقمان: ۶).

[۳] هو الحديث على روى عن الحسن، كل ما شغلك عن عبادة الله تعالى وذكره من السمر والاضاحك والخرافات والغناء ونحوها (روح المعاني ج: ۲۱ ص: ۶۷ سورة لقمان، طبع دار إحياء التراث العربی).

داري ده؟ ځکه چې داشيان اوس په ډيرو ځايونو کې ليدل کيږي.

جواب: ناجائز کاروبار کې د برکت له پاره د قران مجيد ايتونه لگول بې شکه د قران مجيد بې حرمتي ده، د مسلمان په حيثيت باندې زموږ دا فرض دي چې داسې گنده او بې حيا کاروبار بند کړل شي. کومې مخلې، يا علاقه کې داسې دوکان وي، خلک دې هغه نه برداشت کوي، د قران مجيد د بې حرمتي برداشت کول د ټولې معاشرې له پاره د الله تعالى قهر ته دعوت ورکول دي.

❖ موسيقي او گډا ❖

د سندرو (گانو) په ذريعه تبليغ کول

سوال: يوه ښځه ده هغه دا وايي چې هغه سندرو په ذريعه (ريکارډ باندې) د الله تعالى پيغام خلکو ته رسول غواړي، اوس تاسو ووايئ چې آيا په اسلام کې دا جائز دي؟

جواب: سندري خوالله پاک حرامې کړې دي^(۱)، نودابه په سندره ويلو د الله پاک پيغام څنگه رسوي...؟ دا خود شيطان پيغام دی چې هغه د گانو او سندرو په ذريعه رسول کيږي.

آيا موسيقي د روح غذا او گډا (ډانس) ورزش دی؟

سوال: آيا دا صحيح ده چې موسيقي د روح غذا ده؟ آيا گډا او موسيقي ته 'فحاشي' ويل درست دي؟ موږ چې کله هم د گډا او موسيقي له پاره د 'فحاشي' لفظ استعمالوو نو خلک داسې گرميږي لکه چې مونږ يوه کبیره گناه وکړه. ۲- آيا سيمپيزه گډا او نورې گډاگانې په اسلام کې جائز دي؟ ۳- عام طور باندې مې خلکو نه اوريدلي دي چې که ډانس (گډا) د ورزش په نيت سره وکړل شي، که هغه هر قسمه گډا وي، نو جائزه ده، آيا دا صحيح ده؟

جواب: دا خو صحيح ده چې موسيقي د روح غذا (خوراک) دی، خود شيطاني روح غذا، دانساني روح نه، دانساني روح غذا د الله تعالى ذکر دی.^(۲)

۲- گډا حرامه ده.^(۳)

^۱ [وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ... إِنْ قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ فِيهِ هُوَ وَاللَّهُ الْغَنَاءُ وَقَالَ الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ: انْزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ..... فِي الْغَنَاءِ وَالْمَزَامِيرِ (تفسير ابن كثير ج: ۵ ص: ۱۰۰) ذکر شيخ الإسلام أن كل ذلك مكروه عند علمائنا، واحتج بقوله تعالى ومن يشتري لهو الحديث الآية، جاء في التفسير: أن المراد الغناء سماع الغناء فهو حرام بإجماع العلماء والحاصل انه لا رخصة في السماع في زماننا (رد المحتار ج: ۶ ص: ۳۴۸، ۳۴۹ كتاب الحظر والإباحة).

^۲ [الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ] (الرعد: ۲۸) -

^۳ [وكره كل هو لقوله عليه الصلاة والسلام كل هو المسلم حرام إلا ثلاثة .. [بقية په راروانه صفحه.

۳- داخلک پخپله هم پوهیږي چې گډا او ډانس ته په ورزش ويلو خپل ځان ته دوکه ورکوي، بالکل هماغه شان لکه چې څوک شرابو ته د "شربت" نوم ورکړي او خپل ځان ته د دوکې ورکولو کوشش وکړي.

موسیقی غیر فطري تقاضا ده

سوال: تاسو فرمایي چې په موسیقي سره روح نه، بلکې نفس خوشالېږي. یعنې تاسو دامنې چې په انساني فطرت کې چېرته چې لوږه تنده او جنسي خواهشات وي هلته د موسیقي نه مزه اخیستلو جلب هم راځي، اوس د لوږې له پاره حلاله ډوډۍ او د جنسي تقاضا له پاره نکاح خوموږ ته اسلام راکړې ده، خود نفسي فطرت چې هغه موسیقي غواړي ددې له پاره اسلام څه راکړي دي؟ او کله چې دېنه قاري په قرات او لحن داؤد علیه السلام سره به کائنات په وجد کې راتلل، دا ولې؟

جواب: یو اصل چې هغه په هرځای کې ستاسوله پاره گټور دی، یاد ساتل پکار دي چې انساني غوښتنې ځینې فطري دي او ځینې غیر فطري، ددې دواړو په مینځ کې اکثر خلک فرق نشي کولی، حق تعالی چې هغه د فطرت خالق دی، هغه د انساني فطري تقاضو د آرام له پاره پوره سامان تیار کړی دی، او د غیر فطري تقاضو پوره کولونه یې منع کړې ده، په خوش لحانۍ سره ښه کلام ویل او اوریدل یو حده پورې فطري تقاضا ده، اسلام ددې اجازه ورکړې ده^(۱)، خود ساز، آلات وغیره فطري تقاضې نه دي، ددې نه یې منع فرمایلي ده^(۲).

... بقیه د ترمخ] .. (قوله و کره کل هو) ای کل لعب و عبث فا الثلاثة بمعنى واحد کما فی شرح التأویلات، والإطلاق شامل لنفس الفعل، واستماعه كالرقص والسخرية، والتصفيق فإنما كلها مكروهة، لأنها زی الکفار، واستماع ضرب الدف والمزمار وغير ذلك خرام (رد المحتار مع الدر المختار ج: ۶ ص: ۳۹۵ کتاب الحظر والإباحة، فصل فی البيع)۔

[۱] (۱) أما سماع الصوت الطيب من حيث إنه طيب فلا ينبغي أن يحرم بل هو حلال بالنص والقياس المألقياس فهو أنه يرجع إلى تلذذ حاسة السمع بإدراك ما هو مخصوص به أما النص فيدل على إباحة سماع الصوت الحسن امتنان الله تعالى علا عباده إذ قال: يزيد في الخلق ما يشاء فقل هو الصوت الحسن، وفي الحديث ما بعث الله نبياً إلا أحسن الصوت، وقال صلى الله عليه وسلم: لله أشد أذناً للرجل الحسن الصوت بالقرآن من صاحبه القينة لقينته ... إلخ (إحياء العلوم ج: ۲ ص: ۲۷۱، بيان الدليل على إباحة السماع)

[۲] وعن جابر رضى الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الغناء ينبت النفاق في القلب كما ينبت الماء الزرع (مشكوة ص: ۴۱۱، باب البيان والشعر) عن نافع رضى الله عنه قال: كنت مع ابن عمر في طريق فسمع زمزماً فوضع أصبعه في أذنيه ونا عن الطريق إلى جانب الآخر ثم قال لي بعد أن بعد: يا نافع! هل تسمع شيئاً؟ قلت: لا! فرفع أصبعه عن أذنيه قال: كنت مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فسمع صوت يراع فصنع مثل ما صنعت قال نافع: وكنت إذا ذاك صغيراً .. [بقيه په راروانه صفحه.

موسيقي او اسلامي ثقافت

سوال: په جنگ ورځپاڼه کراچۍ کې جمعه ۳۱ مارچ باندې د حکومت يوې ثقافتی ادارې اشتهار ورکړې و، په هغه کې يې دخلکونه د تربيت له پاره درخواستونه غوښتي وو:

۱- موسيقي او گانې (سندرې) زده کول غواړي، ۲- گډا زده کول غواړي، زموږ اسلامي حکومت په انتهايي جرات سره هم د اسلام مخالفت کړی دی، ستاسوبه ډيره مهرباني وي چې په دې باره کې دخپلې رايې اظهار ضرور وکړئ!

جواب: راگ رنگ، رقص، سرور او موسيقي د اسلامي ثقافت شعبه نه ده، بلکې دنوي ثقافت شعبه ده، چې هغه شرعاً حرام او ناجائز ده^{۱۱}. د پاکستان د حکومت په سرکاري سطح باندې ددې سرپرستي او حوصله افزائي کول، اسلامي نقطه نظر سره دمذمت لائق دي، افسوس چې زموږ حکمرانان (د قيام پاکستان نه تر نن پورې) نوم خود اسلام اخلي، خوسرپرستي د جاهليت او کفري نښو کوي، ددې نتيجه دا ده چې زموږ معاشره د اخلاقو آخري حدودو نه مخکې روانه ده.

موسيقي او سماع

سوال: يو څو ورځې مخکې مې دامام عزالي (رحمه الله) د کتاب 'کيمياي سعادتي' اردو ترجمه نسخه کيميا اووم باب 'آداب واحکام سماع ووجد' عنوانو مطالعه کړ، په کتلوسره يې زماناچيز په پوهه کې دا خبره راغله چې که موسيقي کله کله اود خوشحالي په موقع باندې واوريدل شي نوجائزده، آيا دا خبره صحيح ده؟

جواب: صحيح نه ده! د (سماع) معنا دنن سبا موسيقي نه ده، دا خاص اصطلاح ده اودهغې خپل آداب او شرائط دي^{۱۲}.

... بقیه د ترمخ] .. (رواه ابوداؤد ج: ۲ ص: ۳۲۶، مشکوة ص: ۴۱۱، باب البیان والشعر)۔

۱ [وعن أبي أمامة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: لا يحل بيع المغنيات ولا شراؤهن وأكل أثمانهن حرام فيهن أنزل الله عز وجل على: ومن الناس من يشتري لهوا الحديث... إلخ تفسير ابن كثير ج: ۵ ص: ۱۰۱ سنن ترمذی ج: ۱ ص: ۲۴۱) (قوله وكره كل لهو) أي كل لعب وعبث، فالثلاثة بمعنى واحد كما في شرح التأويلات، والإطلاق شامل لنفس الفعل، واستماعه كالرقص والسحرة والتصفيق، وضرب الأوتار من الطنبور والرباب والقانون والمزمار والصنج والبوق، فإنما كلها مكروهة لأنها زى الكفار (رد المحتار ج: ۲ ص: ۳۹۵) عن أبي أمامة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا تبعوا القينات ولا تشتروهن ولا تعلموهن ولا خير في تجارة فيهن وثمانهن حرام (ترمذی ج: ۱ ص: ۲۴۱) أعوذ بالله!۔

۲ [أن السماع قديكون حراماً محضاً وقديكون مباحاً وقديكون مكروهاً وقديكون مستحباً أما الحرام فهو لأكثر الناس من الشبان ومن غلبت عليهم شهوة الدنيا فلا يحرك السماع منهم إلا ما هو الغالب على قلوبهم من الصفات المذمومة، وأما المكروه فهو ممن لا يزل على صورة المخلوقين... [بقيه په راروانه صفحه.

په ډرامو او فلمونو کې کله خاوند او کله ورور ښودل

سوال: جناب ته معلومول پکار دي چې زموږ په اسلامي ملک پاکستان کې فلمونه او ډرامې جوړېږي، په هغې کې عجيبه شان روايتونه دي، هغه دا چې يوسړی په فلم يا ډرامه کې د يوې ښځې خاوند ښودل کېږي، هماغه سړی په دويمه ډرامه کې د هماغې ښځې ورور، زوی او يا په يوه بله رشته سره ښودل کېږي، د اشيان زموږ په مذهب (اسلام) کې تر کوم حده پورې جائز دي؟ او که ناجائز دي نو د دې د منع کولو له پاره څه اقدامات کول پکار دي؟

جواب: چې فلمونه او ډرامې جائز نه دي، نو کوم څه چې تاسو ليکلي دي، دهغه د جائز کيدو څه سوال دی؟^{۱۱}

ورايېتي شواو استيج ډرامې کې کار کول او کتل

سوال: گدا اوسرود، موسقي، ورائټي شو، استيج ډرامې وغيره کې په هر حيثيت سره حاضري کول، د اسلام په نزد حرام دي، دا خبره موږ ته د علماء دين نه معلومه شوه، نن سبيله کراچۍ کې د دې قسمه تفريحتو ډيره زرو او شور سره رواج زياتيږي، د ټي وي او فلمونو اداکاران کله نه چې استيج باندې راغلي نو د ډرامو مشرانو د ټکټونو قيمت د پنځوس (۵۰) نه دوو سوو (۲۰۰) ته لوړ کړی دی، بيا يې هم خلک خوښوي، له دې پوهې سره چې دا موږ د کاهلي، تن آساني او عياشۍ طرف ته مائل کوي، همدارنگه موږ د خپل فرح منصبي نه غافل کوي، زه تاسو ته دا معلومول غواړم چې داسې په تفريح کې چې څومره خلک شريک دي، آياتول گناهگاران دي؟ کوم چې کار کوونکي دي هغه خو په محنت سره رزق گټي، مثلاً: اداکار، گلوکار او نور ملازمان وغيره.

جواب: د گناه په کار کې شرکت کولو والا ټول گناهگار دي، يوازې د درجو فرق دی، او په غلط کار سره رزق گټل هم غلط دي.^{۱۲}

... بقیه د ترمخ] .. ولکنه يتخذہ عادة له فی اکثر الاوقات علی سبیل اللہ، واما المباح فهو لمن لا حظ له منه إلا التلذذ بالصوت الحسن، واما المستحب فهو لمن غلب عليه حب الله تعالى ولم يحرك السماع منه إلا الصفات المحمودة والحمد لله وحده وصلى الله على محمد وآله (احياء العلوم ج: ۲ ص: ۳۰۶، المقام الثالث من السماع، طبع دار المعرفة، بيروت، لبنان).

[۱] وَمِنْ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ (لقمان: ۶) (لهو الحديث على ما روى عن الحسن كل ما شغلك عن عبادة الله تعالى، وذكره من السمر والأضاحيك والخرافات والغناء ونحوها) (روح المعاني ج: ۲۱ ص: ۶۷ طبع بيروت) وذكر شيخ الإسلام أن كل ذلك مكروه عند علمائنا، واحتج بقوله تعالى: ومن الناس من يشتري لهو الحديث الآية، جاء في التفسير أن المراد الغناء سماع غناء فهو حرام بإجماع العلماء (رد المحتار ج: ۶ ص: ۳۴۸، ۳۴۹، كتاب الحظر والإباحة).

[۲] وأعلم أن الإعانة على المعصية حرام مطلقاً بنص القرآن أعني قوله تعالى: .. [بقيه په راروانه صفحه.

د ماشوم يا غټ په سالگره باندې دگډا کونکو انجام

سوال: کوم مسلمان چې په خپل کور کې د ماشوم يا غټ سالگره لمانځي، چې د يهودانو رسم دې، په دې موقع باندې د کورځوانان هلکان او د بهرغیر محرم هلکان کيک کټ کولونه وروسته دهجراگانو پشان دخپلې مور، خویندو او نورو مسلمانانو بښځوسره گډاگانې کوي، اوبياهماغه خلق کله هم په هغه کور کې دقرآن پاک ختم هم کوي، ددې خلکو په آخرت کې څه مقام دی؟ دشریعت په رڼا کې جواب راکړئ!

جواب: په آخرت کې ددوی مقام خوالله پاک ته معلوم دی، البته ددوی داعمل دپروکبیره گناهونو مجموعه ده.

د ساز نه پرته د سندرې اوريدو شرعي حکم

سوال: که یوسرې بغیر د ساز او موسیقي نه په پټه یا بڼکاره سندرې وایي نودواړه صورتونه جائز دی یا ناجائز؟ یا بڼځه انفرادي یا اجتماعي، پټه یا په بڼکاره چې هغه ددې بڼځې محرم اوري، که سندرې ووايي نوځه حکم دی؟ او که هغه دهغوی غیر محرم هم اوري نوځه حکم دی؟ او هماغه سندرې په ریډیو، تیپ ریکارډ کې ساز او موسیقي سره ویل کیږي اوس که په هغې ټولو صورتونو کې تمبل وهلو سره سندرې وویل شي نو دهغې څه حکم دی؟ په دې کې زموږ ډیر علماء هم مبتلادي اوداگناه هم نه گڼي، نو ددې مسئلې وضاحت منظر عام باندې راوستل ضروري دي.

جواب: د ساز اتوسره سندرې ویل حرام دي، که سندرې ویونکی سړی وي یا بڼځه، او که یوازې یې وایي یا په محفل کې، داسې شعرونه چې په کفر او شرک یا په یوه گناه باندې مشتمل وي، دهغو ویل هم (دآلاتونه بغیر) حرام دي^(۱). البته مباح شعرونه او داسې شعرونه چې دحمد او نعت

...بقیه د تیرمخ].. وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ (احکام القرآن لمفقی محمد شفیع ج: ۳ ص: ۷۴) أَيْضًا: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ وَكَسْبِ الزَّمَارَةِ، رَوَاهُ فِي شَرْحِ السَّنَةِ مَشْكُوتُ الْمَصَابِيحِ ص: ۲۴۲، الْفَصْلُ الثَّانِي، بَابُ الْكَسْبِ وَطَلْبِ الْحَلَالِ وَأَيْضًا: عَنْ أَبِي أَمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَبِيعُوا لِقَيْنَاتٍ وَلَا تَشْتَرَوْهُنَّ وَلَا تَعْلُمُوهُنَّ وَتُغْنِيَنَّ حَرَامًا وَفِي مِثْلِ هَذَا نَزَلَتْ وَمَنِ النَّاسُ مَنْ يَشْتَرِي هُوَ الْحَدِيثُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ.

[۱] وَمَنِ النَّاسُ مَنْ يَشْتَرِي هُوَ الْحَدِيثُ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ، (هُوَ الْحَدِيثُ) عَلَى مَا رَوَى عَنْ الْحَسَنِ كُلِّ مَا شَغَلَكَ عَنْ عِبَادَةِ اللَّهِ تَعَالَى، وَذَكَرَهُ مِنَ السَّمَرِ وَالْأَصْحَاكِ وَالْخِرَافَاتِ وَالْفَنَاءِ وَنَحْوِهَا (رُوحُ الْمَعَانِي ج: ۲۱ ص: ۶۷ طبع بیروت) مَنْ قَعَدَ إِلَى قِيَةِ يَسْتَمِعُ مِنْهَا صَبَّ اللَّهُ فِي أُذُنِهِ الْآتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (كَتَابُ الْعَمَالِ ج: ۱۵ ص: ۲۲۰ حَدِيثُ غُبَر ۴۰۶۶۹) إِسْتِمَاعُ صَوْتِ الْمَلَاهِي كَضَرْبِ قَصَبٍ وَنَحْوِهِ حَرَامٌ لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ، إِسْتِمَاعُ الْمَلَاهِي مَعْصِيَةٌ وَالْجُلُوسُ عَلَيْهَا فَسْقٌ... إلخ (الدَّرَالْمُخْتَارُ ج: ۶ ص: ۳۴۹). وَمَنِ النَّاسُ... [بقیه په راروانه صفحه.

يادحکمت اودانايي په خبروباندې مشتمل وي، هغه په ترنم سره ويل جائزدي. اوکه د ښخواوسړيو غونډه نه وي نونورو ته يې هم اورول جائزدي. که ښځه هم په تنهائي کې ياپه ښځوکې داسې شعرونه په ترنم سره ووايي (چې هلته يوسړی هم نه وي) جائزدي، نن سبا عشقيه سندرې په هيڅ حکمت اودانايي باندې مشتملې نه دي، بلکې په هغې سره نفساني خواهشات را اوچتېږي اودگناه رغبت پيدا کيږي، ځکه دا بالکل حرام دي، دښخوله پاره هم اودسړيو له پاره هم، په حديث کې هم دداسې سندرو په باره کې فرمايل شوي دي چې هغه په زړونوکې نفاق پيدا کوي.^(۱)

معياري سندرې اوريدل

سوال: زما دسندرو اوريدو ډير شوق دی؛ خوزما دې هوده او اخلاقونه لرې سندرونه نفرت دی، آيا زه ښې او معياري سندرې اوريدای شم؟

جواب: سندره که معياري وي يا خرابه، حرامه ده، په حديث شريف کې دي: "من قعد الى قنية يستمع منها صلب الله في اذنيه الا انك يوم القيامة." (کنز العمال ج: ۱۵ ص: ۲۲۰، حديث نمبر: ۴۰۶۶۹).

توجه: کوم سړې چې ديوې سندره ويونکې ښځې طرف ته غوږ کيږدي، دقيامت په ورځ به الله تعالی دداسې خلکو په غوږونوکې ويلی شوې کلايي «رصاص» اچوي.

موسيقي ته له توجه پرته يوازې شعرونه اوريدل

سوال: که په يوداسې محفل ته دتلواتفاق وشي چې په هغه کې جائز شعرونه له مزاميرو او موسيقي سره يوځای ويل کيږي؛ نوموسيقي ته له توجه کولو پرته هغه جائز شعرونه اوريدل پکار دي اوکه نه؟

جواب: په کوم محفل کې چې دمزاميرو، موسيقي اودنورو فضول شيانو او محرمتواترتکاب کيږي، په داسې محفلونوکې ناسته بالکل جائز نه ده، که څه هم دهغو طرف ته توجه اودهيان نه وي.^(۲)

... بقيه د ترمخ] .. من يشتري لهو الحديث الآية، جاء في التفسير ان المراد الغناء..... سماع غناء فهو حرام بإجماع العلماء (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۳۴۹، كتاب الحظر والإباحة)۔

^۱ [عن جابر رضى الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الغناء ينبت النفاق في القلب كما ينبت الماء الزرع (مشكوة ص: ۴۱۱، باب البيان والشعر، الفصل الثالث، طبع قديمی)۔

^۲ [ولو دعى إلى دعوة وإنما يجب عليه أن يجيبه إذا لم يكن هناك معصية ولا بدعة... إلخ (فتاوى عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۴۳) وفي البزازیة: إسماع صوت الملاهي كضرب قصب ونحوه حرام والجلوس عليها فسق... إلخ (الدرالمختار، كتاب الخطر والإباحة ج: ۶ ص: ۳۴۹)

دموسيقي علاج

سوال: زما عمر درې ديرش (۳۳) کاله دی، داته ويشتو (۲۸) کالو پورې زما دموسيقي سره ډير شوق و، ۱۹۸۱ء کې د حج سعادت راته نصيب شو، له هغه وروسته مادهر قسمه موسيقي اوريدو، تپ ريكارډ خپل ځان سره داينښودلو يابه گاډي کې استعمالولو نه او ټي وي وغيره نه توبه وکړه، خواوس دڅه مودې نه چې کله د سحر لمونځ له پاره پاڅم نو دماغ مې د گانونه ډک وي، د ماسخوتن نه وروسته دويده کيدوپه وخت هم دا حالت وي، اوپه ورځ کې هم اکثروختونو کې هم دا حالت وي، دې حالت نه سخت پريشان يم، ستاسوبه ډيره مهرباني وي چې يو روحاني علاج راته ووبښايئ.

جواب: که غير اختيار طور باندې دې سندرې په دماغو کې راځي نو په هغې باندې هيڅ مؤاخذه نشته^(۱)، په زيات ذکر او د قرآن پاک په تلاوت سره به ددې کيفيت اصلاح وشي، څنگه چې يوشی ليدلونه وروسته سترگې بندې کړې نوڅه وخت پورې دهغه شي نقشه د سترگو مخامخ وي، په ورو ورو بيالري کېږي، په هر حال دې نه دويرې ضرورت نشته، خو دتوبې او استغفار تجديد دې وکړل شي.

د سندرو اوريدو غلط عادت به څنگه ختم شي؟

سوال: زه د سندرو ويلو ډير زيات شوق لرم، داشيطاني عمل دی، پريښودل کيږي نه، دې له پاره ستاسو صاحبانوپه مخکې درخواست دی چې يوداسې عمل، طريقه يا وظيفه تجويز وفرمايئ چې ددې عمل نه زړه او دماغ خالي شي.

جواب: اختياري عمل له پاره د همت استعمالولو نه پرته يوه وظيفه هم نشته، البته دوه شيان ددې معين دي، يودا چې په قبر او د قيامت په ورځ به په دې گناه چې کومه سزاملويږي، دهغې سوچ وکړئ، دويم دا چې دالله تعالی په مخکې په ډيرې عاجزۍ سره دعاو کړئ په ورو ورو به ان شاء الله دا عادت ختم شي.

د طوائفو گډا او سندرې

سوال: زموږ په ملک کې په وړکي او غټ هريو ښار کې څه مخصوصو علاقو کې دگډا او سندرو کاروبار کيږي، لکه مجرا ورته وايي، په دې کې ښځې، کوموته چې "طوائف" ويل کيږي، خپل نازيبا حركتونه اولباس سره سړي حضراتو ته چې "تماش بين" ويل کيږي، سندرې اوروي او گډيږي. آيا په اسلام کې دا جائز دي؟ که نه دي نو دا کاروبار زموږ په ملک کې په ښکاره ولې

^(۱) عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ان الله تجاوز عن أمي ما وسوست به صدرها ما لم تعمل به أو تتكلم متفق عليه (مشکوٰۃ المصابيح ص: ۱۸، باب الوسوسة، الفصل الأول).

چليږي؟ آياددې گناه زموږ په حکمرانانو باندې نه راځي؟ آياددې گناه زموږ په علماوو، صدراعظم، د علاقې په کونسلر، د صوبايي او قومي اسمبلۍ په ممبرانو باندې نه راځي، کوم چې ددې د ختمولو کوشش نه کوي؟ آيادا گناه د محلي واليانو ددې ده کوم چې په هغه علاقه کې اوسېږي؟

جواب: د طوائف په گډا اوسندرو ويلو کې د حرام کيدو څه شک دی؟ "کوم خلک چې ددې حرام کار ارتکاب کوي او کوم خلک چې د قدرت لرلو يا وجود هغه نه منع کوي، هغه ټول گناهگار دي، د عالمانو کار په ژبه منع کول دي، او د حکومت کار په زور او طاقت سره منع کول دي."

له ساز پرته د سندرو د جواز شرطونه

سوال: زما يودوست وايي چې له ساز پرته سندره ويل گناه نه ده، هغه دا وايي چې د سندري د گناه کيدو دوه وجې دي، يوساز او بل ددې ويل. که د سندري ويل هم غير اسلامي نه وي اوساز هم نه وي نو سندره ويل کيدای شي. هغه وايي چې له ساز پرته سندري بدې نه دي. ددې ويل هم ښه دي او په دې کې د وطن سره محبت هم پيدا کېږي. مهرباني وکړئ داراته ووايي چې آياد هغه خبره صحيح ده او که نه؟

جواب: ښه شعرونه په خوبه آواز سره ويل او اوريدل په درې شرطونو سره جائز دي:

۱. ويونکي پيشه لرونکي، فاسق، بې ږيري، هلک يا ښځه نه وي. او چې په هغه مجلس کې هم ماشوم يا ښځه نه وي.

۲. د شعرونو مضمون د شريعت خلاف نه وي.

۳. چې د ساز او موسيقي آلات نه وي.^{۱۳۱}

[۱] وأعلم ان الإعانة على المعصية حرام مطلقاً بنص القرآن أعني قوله تعالى. وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ (أحكام القرآن لفق محمد شفيع ج: ۳ ص: ۷۴) أيضاً: عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم عن ثمن الكلب وكسب الزمارة رواه في شرح السنة مشكوة المصباح ص: ۲۴۲. الفصل الثاني، باب الكسب وطلب الحلال) وأيضاً: عن أبي أمامة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا تبغوا لقينات ولا تشتروهن ولا تعلموهن وثنهن حرام وفي مثل هذا نزلت ومن الناس من يشتري لهوا الحديث رواه احمد والترمذي وابن ماجه).

[۲] عن أبي سعيد الخدري رضى الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من رأى منكم منكراً فليغيره بيده فإن لم يستطع فبلسانه... إلخ (مشكوة ص: ۴۳۶) وفي المرقاة تحت هذا الحديث: وقد قال بعض علمائنا الأمر الأول للأمراء والثاني للعلماء والثالث لعامة المؤمنين... إلخ (مرقاة المفاتيح ج: ۸ ص: ۸۶۰، ۸۶۲).

[۳] تيرى شوى حوالې.

د ريډيو جائز خبرې اورېدل ګناه نه ده

سوال: د ريډيو او تيلي ويژن رواج عام شوی دی. تقريباً د هر مالداره او غريب په کور کې موندل کېږي، ريډيو باندې عام طور باندې هر قسمه پروگرامونه نشريږي، د قرآن مجيد تلاوت، اذان، د حرم شريف لمونځ، حمد او نعت، مناجات، د دين متعلق سوالونه او جوابونه، اسلامي تقريرونه، طبي سوالونه او جوابونه، مشاعره، قوالي ډډول سره، ډرامې، لوبې او داسې نور... تحرير و فرمايي په دې کې کوم قسم پروگرامونه اورېدل پکار او کوم قسم اورېدل نه دي پکار؟ څنگه چې تلاوت کېږي نو څنگه واورول شي؟ ددې آداب به څه وي؟ وغيره تفصيلاتونه مو خبر کړئ، يعنې د ريډيو استعمال اسلامي طريقه څه ده؟

جواب: په ريډيو کې خويوازي آواز وي، ځکه په ريډيو باندې گټورې او جائز خبرې اورېدل جائز دي، اولوبې ګډاګانې داسې قسمه فضوليات او غلطې خبرې اورېدل ګناه ده^۱ په تيلي ويژن باندې تصوير هم راځي، ځکه هغه مطلقاً جائز نه دی.

آيا قوالي جائز ده؟

سوال: قوالي چې نن سبا دلته کېږي، ددې څه حکم دی؟ آيا دا صحيح ده يا غلط؟ او غټ غټ ولی الله هم ددې اهتمام کوي او په دې کې د الله تعالی اودهغه درسول الله ﷺ نه پرته د بل چا تعريف هم نه کوي، که جائزه ده نوڅه ده؟ اوزمونږ په اسلامي ملک کې ولې په تيزي سره روانه ده؟

جواب: د نعتيه شعرونو ويل او اورېدل خوډيره ښه خبره ده، په دې شرط چې مضمون يې د شريعت خلاف نه وي. خو په قوالي کې ډول، بجه او د موسيقي آلاتو استعمال کېږي، دا جائزه نه دی^۲ او د اولياء الله طرف ته داشيان منسوبول، په هغو بزرگانو باندې تهمت دی.

^۱ [ومن الناس من يشتري لهو الحديث ليضل عن سبيل الله، (لهو الحديث) على ماروى عن الحسن كل ما شغلك عن عبادة الله تعالى، وذكره من السمر والأضاحيك والخرافات والغناء ونحوها (روح المعاني ج: ۲۱ ص: ۶۷ طبع بيروت) من قعد إلى قية يستمع منها صب الله في أذنيه الآتک يوم القيامة (کتر العمال ج: ۱۵ ص: ۲۲۰ حديث نمبر ۴۰۶۶۹) إستماع صوت الملهى كضرب قصب ونحوه حرام لقوله عليه السلام، إستماع الملهى معصية والجلوس عليها فسق... إلخ (الدر المختار ج: ۶ ص: ۳۴۹) ومن الناس من يشتري لهو الحديث آلاية، جاء في التفسير ان المراد الغناء..... سماع غناء فهو حرام بإجماع العلماء (رد المختار ج: ۶ ص: ۳۴۹، کتاب الحظر والإباحة)

^۲ [ومن الناس من يشتري لهو الحديث ليضل عن سبيل الله بغير علم... إلخ قال ابن مسعود..... هو والله الغناء..... وقال الحسن البصرى: انزلت هذه الآية..... في الغناء والمزامير (تفسير ابن كثير، سورة لقمان ج: ۵ ص: ۱۰۰، طبع رشديه كوئته) إستماع صوت الملهى كضرب قصب ونحوه حرام لقوله عليه السلام، إستماع صوت الملهى معصية والجلوس عليها فسق... إلخ... [بقية په راروانه صفحه.

آيا قوالي اوريدل جائز دي؟

سوال: د قوالي په جواز او عدم جواز باندې تاسو څه فرمايئ؟ اود راگ اوريدل شرعاً څنگه دي؟

جواب: دراک اوريدل شرعاً حرام او کبيره گناه ده، د شريعت مسئله کومه چې د حضور پاک ﷺ نه ثابته ده هغه زموږ له پاره دين دی، که ديويزرگ په باره کې ددې خلاف نقل وي، اول خوبه موږ نقل غلط گڼو، او که نقل صحيح وي، نو دهغه بزرگ دکارڅه تاويل به وکړل شي، اود قوالي موجوده صورت قطعاً د شريعت خلاف او حرام دی، اود بزرگانو طرف ته ددې نسبت کول بالکل غلط او دروغ دي.

د سکه ورور او خور يوځای کړا کول

سوال: ۱- آيا په اسلام کې ديو سکه ورور او خور يوځای کړا او سندرې ويل جائز دي؟ که څوک داسې کار وکړي نو دهغوی شرعي حيثيت څه دی؟ اوسزايې څه ده؟

۲- په اسلام کې د سکه ورور او خور تصويرونو کې قابل اعتراض کيدو شرعي حيثيت او سزا څه ده؟

جواب: ددې فتنې نه ډک دور کې د دين دکوالي اود اخلاقي کمزوري دا حال دی چې په معاشره کې کومه گناه هم عامه شي هغه حلاله گڼل کيږي، يوه زمانه داسې وه چې کوم سړي به د سندرو ويلو پيشه اختياروله هغه ته به يې ډم او ميراثي ويلو، او خلکوبه هغه ته په بدنظر کتل، خون چې هر څوک دا پيشه اختياروي هغه ته "فنکار" ويل کيږي، اودهغه پيشه د "فن او ثقافت" په نوم سره يادېږي، اوبياستم ظريفي دا چې هر څوک ددې گناهونو خلاف آواز اوچتوی دې ته رجعت پسند او "تنگ نظري" تصور کيږي.

د سندرې ويلو متعلق د حضور پاک ﷺ يو څومبارک ارشادات ستاسو په خدمت کې لاندې ليکو: ترجمه: حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه نه روايت دی چې حضور پاک ﷺ سندرې ويلو او اوريدلو نه منع کړې ده.

"قال عليه الصلوة والسلام: الغناء ينبت النفاق في القلب كما ينبت الماء البقل." (درمنثور ج: ۵ ص: ۱۵۹).

ترجمه: د حضرت ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دی چې نبی کریم ﷺ فرمايلي چې: د سندرې محبت

... بقيه د تير مخ] .. (فتاوی شامی ج: ۶ ص: ۳۴۹، کتاب الحظرو الإباحة) (قوله وکره کل هو) أي کل لعب وعبث، فالثلاثة بمعنى واحد كما في شرح التأويلات، والإطلاق شامل لنفس الفعل، وإستماعه كالرقص و السحرية والتصفيق، وضرب الأوتار من الطنبور والرباب والقانون والمزمار والصنج والبوق، فإنها كلها مكروهة لأنها زى الكفار (رد المحتار ج: ۶ ص: ۳۹۵، کتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، طبع ايج ايم سعيد کراچی)

په زړه کې داسې نفاق پیدا کوي څنگه چې اوبه وایښه را زرغونوي.

"عن عمران بن حصین رضی اللہ عنہ ان رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم قال فی هذه الامة خسف ومسح وقذف. فقال رجل من المسلمين: یا رسول الله! ومتی ذلك؟ قال: اذا ظهرت القیان والمعاذف، وشربت الخمر." (ترمذی شریف ج: ۲ ص: ۴۴).

ترجمه: د حضرت عمران بن حصین رضی اللہ عنہ نه روایت دی چې نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلي چې: په دې اُمت کې په ځمکه کې د دتنه کیدو، صورتونه مسخ کېدو او د کانونو د بارانونو واقعات به کیږي، په دې باندې یو مسلمان سړی وویل چې: اې د الله تعالی رسول صلی اللہ علیہ وسلم! دابه کله وي؟ حضور پاک صلی اللہ علیہ وسلم ورته و فرمایلي چې: کله د دسندرو ویلو او د بجو رواج شي او په کثرت سره شراب څښل کیږي. داسې د تصویرونو معامله هم ده، نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم د ساه لرونکو تصویرونو ویستل حرام ګرځولي دي د تصویر جوړونکي یې د سخت عذاب مستحق ګرځولي دي، دې باره کې ارشاد مبارک دی: ۱: "عن عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ قال: سمعت رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم يقول: اهد الناس عذاباً عند الله المصورون. متفق علیه." (مشکوٰۃ ص: ۳۸۵).

ترجمه: د حضرت عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ نه روایت دی، فرمایي چې: ما د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم نه واوریدل، ،

فرمایلي یې چې: له ټولو خلکو څخه په سخت عذاب کې به تصویر جوړونکي وي.

۲: "عن ابن عباس رضی اللہ عنہ قال: سمعت رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم يقول:.... من صور صورة عذب وكلف ان ينفخ فيها وليس بنافع. رواه البخاری." (مشکوٰۃ ص: ۳۸۶).

ترجمه: د حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہ نه روایت دی چې نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلي دي چې: چا تصویر (د ساه لرونکي) جوړ کړي، الله تعالی به هغه ترهغې وخت پورې په عذاب کې ساتي ترڅو پورې چې هغه په هغه تصویر کې روح وانه چوي، حالانکې هغه چېرې هم په هغه کې روح نشي اچولی.

بس چې په اسلام کې د داسې قسم عام تصویرونه ویستل حرام دي؛ نو فحش قسمه تصویرونه شائع کول به څنگه جائز وي؟ اوبیاد ورور او خور په یوځای دریدل او په کمره کې په یوبل لاسونه اچول تصویرونه ویستل خودبې حیايي حدودی، تردې چې د اسلامی تعلیماتو مطابق د ورور او خور رسته ډیر زیاته نژدې او ډیره زیاته نازک ده، ځکه حضور پاک صلی اللہ علیہ وسلم په یو حدیث کې حکم فرمایلي دي

"اذا بلغ اولادکم سبع سنین ففرقوا بینهم." (کنز العمال حدیث نمبر: ۴۵۳۲۹).

ترجمه: کله چې ستاسو د بچو عمر ونه اووه (۷)، کاله شی نو د هغوی بستری بیلې بیلې کړئ.^{۱۱}
دې نه پرته علماء کرامو هم دفتنې له ویرې په وخت دخپلو محارمونه هم پرده لارمې
گرځولې ده.^{۱۲}

الغرض په سوال کې چې د کومو افسوسناکو واقعاتو ذکر دی، هغه واقعي دیو غیور مسلمان له پاره ناقابل برداشت دي. او هغه په دې باندې دا احتجاج کولونه بغیرنشی پاتې کیدای. لهذا حکومت ته پکار دي چې زرددې بې حیايي او فحاشي د ختمولو کوشش وکړي او ددې ذمه دار خلکو ته سزاګانې ورکړي.

دریدو او ټپي وي د ملازما نو شرعي حیثیت

سوال: زه د گورنمنټ ادارې سره وابسته یم، یعنی گورنمنټ مالک او زه ملازم یم، ددې رشتې لاندې چې مالک څه ووايي د غلام یا ملازم په دې باندې عمل کول ضروري دي، که د مالک په حکم باندې دروغ وویل شي او په چا باندې بهتان ولگول شي او هغه هم داسې چې: لکونو او کروړونو خلکو غوږ ایښی وي؛ نو د هغه عمل د جزا او سزا حق دار څوک دی، مالک یا ملازم؟
یعنې حکم کونکی یا په حکم باندې عمل کونکی؟ نور وضاحت وکړئ چې ریډیو او ټی وی باندې خبرونه ویل زما د یو ټپي ده، او د اسکرپټ د مشرانو افسرانو یعنې د حکومت طرف نه ورکول کیږي، او په هغه کې زما د خوښې هیڅ عمل دخل نه وي، بغیر شک په دې کې زیات تر مبالغه او ځینې وخت الزام او بهتان تراشي وي، د اسلامي اصولو مطابق تبصره او نصیحت وفرمایئ چې ضمیر مطمئن شي.

جواب: د الله تعالی بې شمیره بندګانو ددې نوعیت خطونه ولیکل، چې په هغو کې یې دخپلو غلطیو دا حساس اظهار وکړ، د معافي تدبیر یې معلوم کړ، خوز ما خیال و چې د نشریاتي ادارو افسران او کارکنانو کې "ضمیر قیدی" شاید هیڅ نشته، الله تعالی دې تاسو ته د خیر بدله درکړي چې تاسو زموږ ددې غلط فهمي ازاله وکړه او معلومه شوه چې په دې طبقه کې هم څه باضمیر او خدای ترسه خلق موجود دي، چې د هغوی په طرز عمل باندې ضمیر هغوی ملامت کوي او د هغوی ایماني طاقت اوس هم باقی دی، ددې بې ساخته تمهید نه وروسته اوس ستاسو د سوال جواب عرض کوم.

^۱ وإن لم یأمن ذالک أوشک، فلا یجل له النظر والمس، کشف الحقائق لابن سلطان والمجتبی (در مختار ج: ۶ ص: ۳۶۷، فصل فی النظر والمس، کتاب الحظر والإباحة، طبع سعید کراچی).

^۲ وإن لم یأمن ذالک أوشک، فلا یجل له النظر والمس، کشف الحقائق لابن سلطان والمجتبی (در مختار ج: ۶ ص: ۳۶۷، فصل فی النظر والمس، کتاب الحظر والإباحة، طبع سعید کراچی).

داخبره خودهر عام او خاص په علم کې ده چې دجرم ارتکاب کولو والا اواجزت ورکولو والا دقانون په نظر کې دواړه يوشان مجرمان دي، دقيامت په ورځ چې الله تعالى په دربار کې پيشي کيږي: نوهرسړی به دخپل قول اوفعل جواب ورکوي، هغه وخت به نه څوک مالک وي، نه ملازم، نه به څوک اعلى افسر وي، نه ماتحت، که چاڅه جرم دمشرپه وينا باندې کړی وي: نو دا مشربه هم نيول کيږي اودهغه مزدور هم.

زموږ په نشریاتي اداره (ريډيو، ټی وی) کې چې څه نشریږي دهغو یو څو قسمونه دي:

اول دالله تعالى شریعت پورې خندا کول، ددين والتوضیح کول، دقرآن او سنت غلطه معنا تعبیر کول، اوبه شرعي مسائلو کې تحریف (ردو بدل) کول، دا ددې نوعیت والا نور امور داسې دي چې دهغو سرحدونه دکفر سره ملاويږي^{۱۱}، اوکوم خلک چې دسرکار اوداعلى افسرانوپه حکم باندې دداسې جرمونو ارتکاب کوي، دهغوی جرم دمعافي قابل نه دی، که هغه قصدا ددې جرمونو ارتکاب کوي، یا یې یوازې دااعلى افسرانودخوښې له پاره.

دویم: دسرکار په مخالفینو باندې تهمت لگول، په هغوی باندې غلط الزامونه لگول، دیو مسلمان تحقیر او سپکه کول، داډول شيان په حقوق العباد کې شامل دي، اودالله تعالى په عدالت کې چې کله دا مقدمې پيش شي، نوالله تعالى به حق دار ته خپل حق خامخا ورکوي، مگردا چې حق دار خپل حق معاف کړي، اودحق ورکولو صورت به داسې وي چې دظالم نیکی په حق دار ته ورکړي، اوکه دهغه سره نیکی ختمې شي نودحق دار گناه به په هغه باندې واچوي، دصحیح مسلم په حدیث کې دي چې:

حضور پاک ﷺ صحابه وو نه پوښتنه وکړه چې تاسوته پته ده چې مفلس (غریب) څوک دی؟ هغوی عرض وکړ چې په موږ کې خوهغه سړی غریب شمارل کيږي چې هغه سره نه روپی وی، نه ورسره ساز او سامان وي، نبی کریم (صلی الله علیه وسلم وفرمایل چې: زمادامت مفلس هغه سړی دی چې هغه به دقيامت په ورځ لمونځ، روژه او زکات له ځان سره راوړي، خو په داسې حالت کې به راشي چې کوم کس ته یې کنځلې کړي وي، په چا باندې یې تهمت لگولی وي، دچا مال یې خوړلی وي، دچاوینه یې بهولې وي، څوک یې وهلي وي، هغو ټولو خلکو ته به دچا چې حق تلفي شوې وي، دهغه نیکی ورکړل شي، بیا که نیکی ختمې شوې اودخلکوچې کوم حقونه دهغه په ذمه باندې وو هغه پوره نه شو، نو دهغو خلکو گناهونونه به هغه باندې واچول شي، بیا به الله تعالى هغه دوزخ ته واچوي.^{۱۲} (مشکوٰه ص: ۴۳۵).

۱) وأما الهازل. والمستهزئ إذا تكلم بكفر إسخفاً، ومزاحاً وإستهزاء يكون كفرًا عند الكل وإن كان إعتقاده خلاف ذلك (فتاوی عالمگیری ج: ۲ ص: ۲۷۶، كتاب السير موجبات الكفر).

۲) وعن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: أتدرون ما المفلس؟ قالوا: المفلس فينا من لا درهم له ولا متاع، فقال: إن المفلس من أمتي من يأتي يوم القيامة بصلوة وصيام وزكوة... [بقية به راروانه صفحه.

الغرض! دالله تعالیٰ به عدالت کې به دهرظالم نه دمظلوم بدله اخیستل کیږي، اودقیامت په ورځ دنیکو او بدو نه پرته بله یوه سکه به هم نه وي، لهذا دظالم نیکی به مظلوم ته ورکړل شي، اوچې دظالم نیکی ختمې شي اودمظلوم بدله ادا نه شي؛ نو دمظلوم گناه به (دحق په اندازه) دظالم په ذمه واچول شي.

ددرهم: دظالم حکمران په مدح او تعریف کې دځمکې او آسمان قالبونه ملاول، دهغه د دروغو کارنامو مبالغه سره تشهیر کول، اوداسې نور...

داشیان هم کبیره گناهونه دي اودنشریاتی ادارو چې څومره ملازمان په دې گناهونو کې شامل دي دقیامت په ورځ به هغوی ددې گناهونو هم جواب ورکوي، که بیا هغوی الله تعالیٰ په خپل رحمت سره معاف کوي، یا دهغو جرمونو برابر سزا ورته ورکوي، دهغو ادارو د ملازم په حیثیت سره د کبیره گناهونو ارتکاب خو ستاسوله پاره مشکل دی، که دهغو ټولو گناهونو د بوج اوچتولو همت در سره وي نو په شوق سره په هغو ادارو کې ملازمت وکړي، او که دهغو گناهونو انبار په یوې طریقي سره هم نشي اوچتولی، نو دخپل آخرت خرابولو په ځای به تره ده چې د ملازمت نه استعفی ورکړي د خپلې ددوځ ډکولو څه بل انتظام وکړي، او که دهغې هم څه صورت په نظر رانغی نو دکمې درجې تدبیر ددی چې د شپې په تنهایی کې دا تصور وکړي چې زما د عمل دفتر دالله تعالیٰ په دربار کې پیش دی، په خپلو ټولو گناهونو باندې دې توبه او استغفار وکړي، او په کومو کومو خلکو چې موالزام لگولی وي، دهغوی په حق کې د الزام سره دمغفرت دعا وکړي اودالله تعالیٰ په دربار کې عرض وکړي چې: یاالله! دکومو کومو خلکو چې ماحق تلفي کړې ده، هغوی ته زما د طرف نه بدله ورکړي او هغوی زما څخه راضي کړي، هغه هم په خپل رحمت سره معاف کړي. که تاسودا خپل روزانه معمول جوړ کړ نو دالله په رحمت سره امید دی چې ستاسود گناهونو بوج به سپک شي اوستاسو سره به دمعافي معامله وفرمایي.^(۱) الله تعالیٰ دې موږ ټولو ته دخپل حساب ورځ مخامخ ایښودو توفیق راکړي!

...بقیه د تیر مخ].. ویانی قد شتم هذا ولذف هذا واکل مال هذا وسفک دم هذا وضرب هذا فیعطی هذا من حسناته وهذا من حسناته، فإن لیت حسناته قبل أن یقضی ما علیه أخذ من خطایاهم فطرحت علیه ثم طرح فی النار (مشکوة ص: ۴۳۵، باب الظلم، الفصل الأول).

[و عن أبی هريرة رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من كان له مظلمة لآخره من عرضه أو شيء فليتحلل منه اليوم قبل أن لا يكون دينار ولا درهم ان كان له عمل صالح أخذ منه بقدر مظلمة وان لم یکن له حسنات أخذ من سيئات صاحبه فحمل علیه (مشکوة ص: ۴۳۵، باب الظلم، الفصل الأول) أيضًا: فإن عجز عن ذلك كله بأن كان صاحب الغيبة ميتًا أو غائبًا مثلًا فليستغفر الله تعالى والمرجو من فضله أن یرضی خصماءه فإنه جواد کریم (إرشاد الساری ص: ۳ طبع دار الفکر، بیروت، لبنان).

حرامه کته په خپل د دوستانو خرچ کول

سوال: که انسان په حقه حلال او محنت سره مال وگټي او جائز دولت په خپل محنت سره وگټي نو آیا دا آمدنی شرعي طور باندې جائزه شوه؟ خو که انسان په ناجائزه، غلاګانو، ډاکو، رشوت او په غلطو طریقو سره مالداره جوړشي نو آیا دهغه د بچیو پرورش، دهغه د مور او پلار پالنه، دهغه د بنځې اخراجات آیاد اتول ناجائز شول؟ او مولانا صاحب! آیا ناجائز آمدني یوازې په غلطو کارونو کې به خرچ کیږي؟ آیا ناجائزه او درشوت په آمدني سره حج نه کیږي؟

جواب: کوم سړی چې په ناجائزه طریقې سره دولت پیدا کوي، مثلاً: غلا، ډاکه، رشوت وغیره، هغه مالداره نه، بلکې غریب او فقیر دی، د قیامت په ورځ به یوه یوه روپی هغه ادا کوي، او د قیامت په ورځ د خلکو د ګناهونو انبار به خپل ځان له پاره انبار کړي دوزخ ته به ځي.^(۱)

۲: ظاهره ده چې حرامه آمدني چرته چې خرچ کړل شي هغه به ناجائز وي^(۲)، که هغه په خپل مور او پلار خرچ کړي یا یې په بنځه بچو باندې، داسې هر چا باندې حرام خوري.

۳: تجربه هم دا ده چې حرامه آمدني په حرامه لار باندې ځي، او د قیامت په ورځ به د ځان وېال جوړه شي.

۴: په حرامه آمدني کې ورکړل شوې صدقه، خیرات او حج نه قبلېږي^(۳). په حرام آمدني سره صدقه کول داسې دی چې په خپل بدن او کپړو باندې ګندګي ولګوي او د یو بزرګ زیارت کولو له پاره دهغه کورته لار شي.

د ګډا اوسندرو په اړه د وزیر خارجه غلطه فتوا

سوال: وزیر خارجه سردار آصف علي په استریلیا کې یوه فتوا ورکړې وه چې ګډا، سندري، رقص، په اسلام کې جائز دي، آیا تاسو د اسلامي شریعت په رڼا کې د سردار آصف په دې فتوا

^(۱) [أيضاً پورتنی حواله].

^(۲) [عن عبدالله بن مسعود عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لا يكسب عبد مال حرام فيتصدق منه فيقبل منه ولا ينفق منه فيبارك له فيه ولا يتركه خلف ظهره إلا كان زاده إلى النار، إن الله لا يمحو السيئ بالسيئ ولكن يمحو السيئ بالحسنان إن الحبيث لا يمحو الحبيث رواه أحمد وكذا في شرح السنة (مشكوة ص: ۲۴۲، باب الكسب وطلب الحلال).]

^(۳) [عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن الله طيب لا يقبل إلا طيباً، وإن الله أمر المؤمنين بما أمر به المرسلين، فقال: يا أيها الرسل كلوا من طيبات واعملوا صالحاً، وقال تعالى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ، ثم ذكر الرجل يطيل السفر أشعث أغبر يمد يديه إلى السماء: يَا رَبِّ! يَا رَبِّ! ومطعمه حرام، ومشربه حرام، وملبسه حرام، وغذى بالحرام، فألقى يستجاب لذلك رواه مسلم (مشكوة ص: ۲۴۱، باب الكسب وطلب الحلال) بلکه د ثواب په نیت داسې کول کفر دی ولی اغیظ من تصدق على فقير شيئاً من الحرام يرجوا الثواب كفر... الخ (شرح لفقہ الاکبر ص: ۲۳۳ طبع دهلی مجتہالی).]

باندې بحث کولی شي؟ آيا د يو اسلامي ملک د وزير خارجه دافتوا د محمد ﷺ د شريعت خلاف نه ده؟ د محمد ﷺ د شريعت مطابق څه سزا وزير خارجه ته ورکول پکار دي؟ جواب ريښتيا اوصحيح راکړئ ځکه چې د محمد ﷺ په اسلامي شريعت کې په تاسو هم مکمل ذمه واري عائد کېږي، او جواب واضح راکړئ، ويرېږئ مه ځکه چې الله تعالى د حق او انصاف سره دی.
 حواص: سردار آصف احمد علي خو "سردار" دی، مفتی خو نه دی چې دهغه په فتوا باندې - - - وکړل شي. غلطه فتوا که د وزير خارجه وي ياد هغه نه هم د غټ وزير، غلطه ده، او که په ملک کې اسلامي شريعت نافذوي نو د کمې نه کمه سزا داده چې هغه سړی دې دهرې سرکاری عهدې نه نا اهل وگرځول شي.

السلام عليكم پاکستان ويل

نن سبا يو مقامی ريډيو چينل دی چې دهغې نشریات د مغربي تهذيب او کلچر په تقليد ۲۴ گنتې شروع وي، د مخلوطو ټيليفونونو په ذريعه فحاشۍ ته ترقی ورکول کېږي، بلکې بل طرف ته د مال اسراف هم کېږي.

ټوله شپه ښځې سړيو کمپيوسره په فون باندې خبرې کوي او په جواب کې سړي کمپيټر اظهارد شعرونو او گانوپه ذريعه کوي، دې پروگرام ته هر ټيليفون کونکی اول،، السلام عليكم پاکستان،، وايي، په جواب ورته هم وعلیکم السلام پاکستان ويل کېږي، يعنې د جنت د کلام،، السلام عليكم،، دلته څومره بې ادبي کېږي او په ځينې ټي وي پروگرامونو کې پنجابي تهذيب ښکاره کوي او کلیوال ماحول پکې پيش کېږي، په کوم کې چې راتلونکو ميلمنوته کوربانه وايي،، بسمیلیان،، بسمیلیان. د پورتنو گزارشاتونه پس زما په ذهن کې څو سوالونه پيدا کېږي:

- ۱: ايا،، السلام عليكم،، سره څه بل لفظ يوځای کول يعنې،، السلام عليكم پاکستان،، ويل جائز دي؟
 - ۲: ايا ښځې په ټيليفون باندې غير محرم سره بې تکلفه خبرې کولی شي؟
 - ۳: دبسم الله په ځای کوم خلک چې (نعوذ بالله)،، بسمیلیان،، وايي ددې څه مطلب دی؟ او کوم خلک چې د قران کریم ايتونو گډوډ داسې وايي ددې په باره کې قران او حديث څه فيصله کړې ده؟
- جواب:** کوم خلک چې په پاکستان کې فحاشي خوروي، د مرگ نه پس به په عذاب قبر کې راگير وي^۱، او ددوی سره به ددوی حکمرانان هم رانيول کېږي، ځکه چې د املاک د فحاشۍ اړې له پاره نه و جوړ شوی، بلکې د قران او سنت حکمراني جاری کولو له پاره جوړ شوی و.
- ۱: السلام عليكم، د مسلمانانو شعار دی^۲، لیکن ددې دا قسمه استعمال د شعار بې حرمتي ده.

[۱] إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ (النور: ۱۹).
 [۲] عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ... [بَقِيَهُ فِي رَأْوَاهُ صَفْحَهُ].

۲ دینخو نامحرمة سربوسره بی تکلفه خبری کول حرام اونا جائز دی، الله تعالی ددوی اوازههم پرده جوړه کوړې ده او په قران کریم کې یې فرمایلي دي: **فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ**...^{۱۱} یعنی د خبرو کولویه وخت کې ستاسوپه ژبو کې نرم والی راتلل پکار نه دي، ددې وجې نه داسې اوبنځې ښاهگاردې اودوی ته دالله تعالی په وړاندې استغفار کول پکار دي اوددې کار نه منع کیدل پکار دي، ځنې دمرگ نه پس به دوی ته سخت عذاب ورکړل شي، چې لیدونکي به ترې هم ترس وخوري

۳ دابسملیان، مهمل لفظ دی، اودا پنجا بی تهذیب نه دی، بلکې دداسې کونکو دزړه بیماری ده.

❖ فلم کتل ❖

ریډیو او تیلی ویژن د دیني مقاصدوله پاره استعمالول

سوال: جناب عالي! ریډیو، تیلی ویژن او وي سي آر هغه آلات دي چې دا سندرو ویلو اود تصویرونو دنمایش له پاره جوړ شوي دي، اودهمدې غلطو مقصدونوله پاره مستقل طور باندې استعمالیږي

(څنگه چې مشاهده ده) خوددې سره سره مذهبي پروگرامونه په نوم سره مختصر وختونونوله پاره دقرآن پاک تلاوت، تفسیر، حدیث، اذان، درس وغیره هم پیش کیږي، سوال دادې چې:

۱- آیا ددې آلاتو مروج استعمال جائز دی؟ ۲- آیا داسې دقرآن، حدیث او ددیني شعائرو تقدس نه مجروح کیږي؟

سوال: آیا په یو اسلامی ملک کې مذهبي پروگرام او نور پروگرامونه یا مذهبي امور اود نورو امورو تفريق، داسلام دتصور حیات نفی نه ده، چې دهغو ټولو پروگرامونه او ټول امور مذهبي او دیني دي اودانسانني ژوندیوه شعبه یا کار ددین نه بهرنه دی؟

جواب: کوم آلات چې دلهاوولعب (فضولیاتو) له پاره موضوع دي، هغه ددیني مقصدونوله پاره

...بقیه د ترمخ].. ای الإسلام خیر؟ قال: تطعم الطعام، وتقرئ السلام علی من عرفت ومن لم تعرف متفق علیه وعن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تدخلون الجنة حتى تؤمنوا ولا تؤمنوا حتى تحابوا، أولا أدلكم على شيء إذا فعلتموه تحاببتم؟ افشوا السلام بينكم رواه مسلم (مشکوة ص: ۳۹۷، باب السلام، الفصل الأول)۔

۱ فلا تخضعن بالقول، قال السدي وغيره: يعني بذلك ترقيق الكلام إذا خاطب الرجل، ولهذا قال تعالى: فَيُطَمِّعُ الَّذِي لِي قَلْبِهِ مَرْضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا قال ابن زيد قولاً حسنًا جميلًا معروفًا في الخير، ومعنى هذا أنها تخاطب الأجانب بكلام ليس فيه ترخيم أي لا تخاطب المرأة الأجانب كما تخاطب زوجها (تفسير ابن كثير ج: ۵ ص: ۱۶۸)۔

استعمالول د دين بې عزتي ده، ځكه ځينې علماء خوپه ريډيوياندي تلاوت هم منع فرمايي، خو ما دريډيوپه باره كې داسې سختي نه ده بنودلې، زه دجائزو شيانوله پاره ددې استعمال جائز گڼم خوښي وي، او دهغه ذريت مطلقاً حرام گڼم.^{۱۱}

تي وي ساتل ولې جائز نه دي حالانكي دا

د ښو پروگرامونوله پاره استعماليري؟

سوال: داخل ۲۰ ربيع الثاني ۱۴۱۴ هجري بمطابق ۱۸ اكتوبر ۱۹۹۳ اخبارلوستلوپه دوران كې د... مسبق لمونځ، په باره كې د سوال په جواب تاسوليكلي و چې ټي وي يولعنت دى... په دې باره كې زما گزارشاتوته تاسولې شان توجه وفرمايئ اوماته اجازه راكړئ چې زه څه گزارشات پيش كړم، چې زما په ناقص عقل كې كوم نوى خيالات راروان دي دهغو تسلي وشي، زه داسلامى شعائروپابندي كولووالا يوحقيرانسان يم، زما د اخیال راځي چې د حج دادا كولوپه دوران كې د حج دادا كولو كومې طريقې په ټي وي باندې د كتوموقع ملاويږي، د ټي وي په ذريعه د خانه كعبې زيارت دزيات نه زيات مسلمانانوته نصيب كيږي، د ټي وي په مدد سره دقران پاك په تلاوت كې قاري صاحبان د الفاظوپه ادائيكې سره سره د الفاظوشناخت هم كوي، چې دهغې په وجې سره ټي وي كتونكى ته په خپل تلاوت كې د غلطيوپه صحيح كولو كې مدد ملاويږي، د ټي وي په مدد سره عامو خلکوته د لمونځ دلوستلو، په لمونځ كې د اودريدلو، د تكبيرنه پس د لاس داوچتولو او بيا د لاس د صحيح ترلو صحيح طريقه بنودل كيږي، ركوع، قومه، قعده، سجده او تشهد كې دناستې صحيح طريقه باربار خلكوته ذهن نشين كيږي، خلق په لمونځ كې ولاړا كثر لاسونه خوځوي او خشوع او خضوع د ماتولو حركتونه كوي، دوى ته په سمعي اوبصرى طريقه بيان سره پوهول كيږي. كه په يووخت كې يو عالم دين په ټي وي باندې تقرير وكړي؛ نو د سمعي اوبصرى قوتونه د كتونكوله پاره په پوهيدو كې اساني پيدا كولو كې

^۱ [ودلت المسألة أن الملامه كلها حرم، ويدخل عليهم بلا إذنهم لانكار المنكر قال ابن مسعود رضى الله عنه اللهم والغناء ينبت النفاق في القلب كما ينبت الماء النبات (قوله ودلت المسألة) لأن محمد رحمه الله تعالى أطلق اسم اللعب والغناء، فاللعب وهو اللهو حرام بالنص، قال عليه الصلاة والسلام: هو المؤمن باطل إلا في ثلاث... الخ (ردالمحتار مع الدرالمختار ج: ۶ ص: ۳۴۸ كتاب الحظر والإباحة) وفيه أيضاً: وكره كل هو لقوله عليه الصلاة والسلام، كل هو المسلم حرام إلا ثلاثة (قوله وكره كل هو) أى كل لعب وعبث فالثلاثة بمعنى واحد، كما في شرح التأويلات، والإطلاق شامل لنفس الفعل وإستماعه كالرقص والسخرية والتصفيق وضرب الأوتار من الطنبور والبربط والرباب والقانون والمزمار والصنج والبوق، لأنها كلها مكروهة، لأنها زى الكفار وإستماع ضرب الدف والمزمار وغير ذلك حرام (ردالمحتار مع الدرالمختار ج: ۶ ص: ۳۹۵، كتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع)۔

مددور کوي، لهدا معلومه داشوه چې که ټي وي ددين دتبليغ له پاره استعمال کړل شي؛ نو دتبليغ يوه ډيره موثره ذريعه جوړيدای شي.

بلکې زه خوددې پروگرام جوړولوپه کوشش کې يم چې د عالم اسلامي د مرکزي ټي وي نشریات وي چې دهغې په ذريعه په بين الاقوامی ژبو کې دقران پاک او احاديث مبارکه تعليمات اوسمع ياوبصري ذريعه سره خلکو ته دنيا گوټ گوټ پورې ورسول شي، په مکه المکرمه کې بين الاقوامی اسلامي مرکز نه نشریات وي، اودې سره په مسلمانان دنيا کې او غيرمسلمانان دنيا کې اسلامي نشریات ورسپړي اودتبليغ کار په خای دمحدود ساتلوعام کړل شي، همدغه شان د اسلام تبليغي مرکز داسلام انسائيکلويديا تياره کړي، په بين الاقوامی ژبو کې ددې ترجمه وشي، اوتي وي په اسلامي تعليمات عام کولو کې استعمال کړل شي، نن دوش انټيناپه مدد سره خلک په کورونو کې دبين الاقوامي ادارو فحش لټريچر او اخلاق سوزپروگرامونه گوري، که اسلامي بين الاقوامی ټي وي نيټ ورک سره يوپاورفل اسلامي چينل سره ذريعه سره اسلامي اخلاقيات عام کړل شي، په اسلامي اخلاقوباندې دتیارې شوې معاشرې عملي تصويرونه پيش کړل شي چې دخلکوپه زړونو کې دهغه سکون قلب دحاصلولوطرف ته کشش پيداشي اوهغوی دلچراواخلاق سوزپروگرام په خای داسلامي بين الاقوامی نشریاتي ادارې په ذريعه دژوند داخلاقو عملي نمونې وويني اوداسلام پيغام کوم چې دسرف سمعي ذريعه سره خورپړی دکتوبه ذريعه سره نورهم موثر کړل شي. اوددې اهم پيغام رساني په ذريعه سره داسلام پيغام عام کړل شي لهداپورتني امور ټي وي او ددې استعمال دخير او برکت باعث جوړولی شي،،،

جواب: ستاسو خيالات لائق قدردي، مگردانکته ستاسوپه ذهن کې پکارده چې دين اسلام دهدايت دين دی، دکوم دعوت تبليغ له پاره چې الله تعالی حضرات انبيائي کرام ﷺ مبعوث کړل، اود حضور ﷺ نه پس حضرات صحابه کرامو، حضرات تابعينو، اوائمه دين اوبزرگان دين او علماء امت دافريضة هميشه پوره کړې ده، دهدايت دخوړولو کارهم ددغه حضراتوپه نقش قدم باندې تلوسره کيدای شي، دهغوی دلارې نه علاوه په بله لاره نه، دالله تعالی لاک لاک شکر دی چې نن هم ددين دتبليغ کارهم په دغه لاره باندې روان دی، دتبليغ دين له پاره دداسې ذرائعو د اختيارولو اجازت شته چې بذات خودمباح اوجائزوي دحرام اونا جائزه ذرائعو اختيارولو سره دهدايت دخوړولو کارنه شي کيدای، ځکه چې ناجائزه ذرائع په خپله شريدي، دشربه ذريعه شر خوريدای شي، دشربه ذريعه دخيراوهدايت دخوريدوخيال هم غلط دی، دټي وي مدارپه تصوير باندې دی اوزموږ شريعت تصويرسازي حرامه گرځولې ده اوس کوم شی چې شرعاً حرام وي؛ نو هغه دهدايت دخوړولو ذريعه څنگه جوړيدای شي؟ دې سره خو گمراهي ته ترقي ملاويدای شي، خو که تاسو غواړئ چې ددې په ذريعه دخلکوپه زړونو کې ايمان او هدايت ښکته کړئ نو دا صرف يوخيال دی.

په زرگونو خلک په ټي وي باندې ديني پروگرامونه گوري خو په هغوی کې به درته يوکس هم داسې ملاونه شي چا چې په ټي وي باندې کتوسره ايمان زده کړی وي او هغه د گناهونو نه توبه کړې وي او نيک او پاک ژوند يې اختيار کړی وي، هو ابې شميره خلک داسې شته چې د ټي وي په کتوسره بې لارې شوي دي او دهغوی دننه دايمان کومه لږه شان برخه چې پاتې وه دهغې نه يې هم لاس ونيځلی دی، که تاسو هر څومره مثالونه راکړئ ليکن د ټي وي مثال غلط دی، ما درته ويلي دي چې ټي وي د تصوير د وجې نه نجس العين دی. ددې وجې نه ستاسو دا وينا چې ټي وي بدنه دی،، غلطه ده. د خنزير استعمال که تاسو بڼه کوئ بهر حال هغه نجس العين دی. دهغه د بڼه استعمال سوال نه پيدا کيږي.

غرض دا چې ويلوسره چې تاسو کومه نتيجه ويستلې ده هغه هم غلطه ده. ځکه چې ستاسو دا نظريه چې هيڅ شی هم بذات خود بڼه يا بد نه وي " غلطه ده. زما دا وينا ده چې کوم شريعت حرام گرځولي دي هغه په خپله هم بد دي او هغه د څه بنيگړې له پاره استعمالول زيات بد دي. تاسو ددې اصل مقررولو وخت کې دا خبره په ذهن کې وه چې زموږ دين د دنيا هيڅ يوشی هم بذات خود نه بڼه گرځولی دی او نه بد، حالانکې دا خبره صريحاً غلطه ده. شريعت ټول شيان په دريو برخو تقسيم کړي دي چې څه شيان بذات خود بڼه دي، څه شيان بذات خود بد دي او څه شيان بذات خود نه بڼه دي او نه بد دي. ستاسو دا اصل په دريم قسم باندې جاري کيږي چې د داسې شي استعمال بڼه وي نو هغه بڼه او که بدوي نو هغه بدوي، خو کوم شی چې بذات خود بد وي، نجس العين وي، حرام وي، دهغه بڼه والی او بدوالی دهغه په استعمال باندې موقوف نه دی، که دده بد استعمال وي نو هم بد دی او که بالفرض بڼه استعمال يې وي نو هم بد دی، ټي وي نجس العين دی، ددې بد استعمال هم بد دی او ددې بڼه استعمال هم بد دی، بلکې بد بدتر دی، او دين ددې گندگي سره ملوث کول په خپله يو جرم دی.

د حضور پاک ﷺ په ژوند فلم - يهودي سازش

سوال: زما يو دوست محترم د يو دوست په کور کې ټيلي ويژن باندې دوي سي آر په ذريعه د امريکې جوړ شوی يو فلم "Message" چې اړدو معنایې "پيغام" ده، وکوت، او دهغه فلم تعريف يې راته په دفتر کې وکړ، په اصل کې هغه فلم د حضور پاک ﷺ د زمانې متعلق و او دهجرت نه وروسته واقعات يې پکې قلم بند کړي و، په هغې کې يې د ابنودلي وو چې د اسلام په اشاعت کې څومره سختی مخې ته راغلې وې، د مسجد قبا تعمير، حضرت بلال حبشي رضي الله عنه يې په اذان کولو سره بنودلی و، د حضرت حمزه رضي الله عنه کردار هم يو عيسايي اداکار پکې کړی، د ټولونه بده خبره دا ده چې په دې فلم کې يې د حضور پاک ﷺ د سوري مبارک پورې هر څه بنودلي، يعنې د ادمسجد قبا تعمير کيږي او هغه سوری خښته اوچتوي، غرض ددې د ظاهرو لوکوشش يې کړی چې په دې فلم کې (نعوذ بالله) د حضور پاک ﷺ تصور مبارک دی، زما محترم دوست دې

ته یو تبلیغي فلم ویلو، ویل یې چې په دې کې مسلمانانو باندې ظلم او ستم ښودل شوی او ډیر ښه منظرونه یې پکې ښودلي دي. ددې غرض یې تعریف کړی دی، خو چې ماکله واوریدل نو خفه شوم، مافورا وویل چې داسې فلمونه مسلمانانوته چرې هم کتل نه دي پکار، بلکې دداسې فلمونو بایکات دې وکړي. د مسلمانانو ایمان څومره کمزوری شوی دی، د دومره غټو غټو هستیو او صحابه کرامو رضی الله عنہم کردار زناکاره شرابیانو عیسایانو اداکارانو ادا کړی او پته نشته د کوم ناپاکه سوري یې د حضور پاک صلی الله علیه و آله وسلم د سوري سره تشبیهه ورکړې، څومره دافسوس خبره ده. تاسوته درخواست دی چې آیا داسې فلم ښودل پکار دي؟ او که نه نو کومو خلقو چې دافلم کتلی دی هغوی ته توبه استغفار کول پکار دي، د خدای له پاره! ددې جواب ضرور په اخبار کې ورکړئ او کتونکو ته ددې څه سزا ورکول پکار دي؟

جواب: د حضور پاک صلی الله علیه و آله وسلم په ژوند باندې فلم جوړول، په اسلام او مسلمانانو پورې د بدترینې خندا کولو مترادف دي، د امت علماء کرامو په دې باندې سخت احتجاج کړی دی او حساس مسلمان دا د اسلام خلاف یو یهودی سازش تصور کوي. دداسې فلمونو کتل گناه ده او ددې بایکات کول فرض دي.^{۱۱}

د "فجر اسلام" په نامه فلم کتل څنګه دي؟

سوال: یو څو کاله مخکې پاکستان ته یو فلم راغلی و "فجر اسلام" په هغه کې د حضور پاک صلی الله علیه و آله وسلم د زمانې نه مخکې دانسانانو د گمراهي اوجاهالت دور ښودل شوی و، او دافلم یو مسلمان ملک جوړ کړی و، چې په هغه کې یې د مختلفو اشارو په ذریعه د ډیرو مقدسو هستیو نشاندهي کړې وه، او هغه په پاکستان کې د بزنس ریکارډ مات کړی و، آیا داسې فلم د یو مسلمان ملک له پاره جوړول او یو مسلمان ته ښودل جائز دي؟ او چې یو غیر ملکی ملک داسې فلم جوړوي؛ نو پوره اسلامي دنیا د هغه مذمت کوي او چې کله موږ مسلمان داسې حرکت کوو نو د اشیان موږ سره څومره حده پورې ښايي؟ داسوال څکه اهم یې چې د یو امریکایي فلم "Message" په باره کې مې ستاسو دکالم په باره کې کتلي و، څکه زه د مخکې درج شوي "فجر اسلام" په باره کې هم د پوښتنې کولو جرات کوم او کیدای شي چې په دې دواړو فلمونو کې څه ښایي فرق وي، چې زه په هغه باندې پوهیدونه بې وسه یم، نو ستاسو بیه ډیره مهرباني وي چې ددې

^۱ عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من رأى منكم منكراً فليغيره بيده فإن لم يستطع فبلسانه، فإن لم يستطع فبقلبه وذلك أضعف الإيمان (مشكوة ص: ۴۳۶، باب الأمر بالمعروف، الفصل الأول) وفي المرقاة: وقد قال بعض علمائنا الأمر الأول للأمراء والثاني للعلماء، والثالث لعامة المؤمنين ثم أعلم أنه إذا كان المنكر محرماً وجب الزجر عنه (مرقاة شرح مشكوة ج: ۵ ص: ۳، باب الأمر بالمعروف، طبع بمبئی).

وضاحت ضرور وکړي چې زموږ اصلاح وشي.
جواب: په "فجر اسلام" فلم باندې علماء کرامو سخت احتجاج کړی او دايې د اسلام او حضور پاک ﷺ خلاف یو سازش ګرځولی دی، خو په دې څه وکړل شي چې نن اسلام، په اسلامي ملکونو کې د ټولنو نه زیات مظلوم دی، الله تعالی دې حکمرانانو ته د دین پوهه نصیب کړي، آمین!

په ټي وي د حج فلم کتل هم جائز نه دي

سوال: مخکې ورځو کې په ټي وي باندې د "حج فلم" وښودل شو، چې هغه ډیرو خلکو وکوت، په اسلام کې براه راست د فلم څه حیثیت دی؟ یو سړی وايي چې ویديو فلم هر رنگ جائز دی، ځکه چې د اد سائنس ایجاد دی او د ترقۍ نشانه ده، له همدې امله استعمال کې راوستل کېدای شي، په دې شرط چې په هغه کې ښځه نه وي، آیا د هغه دا خیال صحیح دی؟

جواب: کوم سړی چې ټي وي او ویديو فلم ته جائز وايي، هغه خوبالکل غلط وايي، په شریعت کې تصویر مطلقاً حرام دی^{۱۱}، که د دقیانوسي زمانې د خلکو د لاس جوړ کړی ولې نه وي، یا جدید سائنسي طریقې دا ایجاد کړي وي، ترکومې پورې چې د "حج فلم" تعلق دی، د هغه جوړولو والا هم ګناه ګاردي او کتونکي هم، دواړو ته به د عذاب اولعنت پوره پوره برخه ملاوېږي، په دنیا کې خو ورته ملاوېږي، د آخرت انتظار دې کوي -----!

د اسلامي فلم، کتل

سوال: مونږ د پوستل کالوني سائټ کراچۍ اوسیدونکي یوه اهمه مسئله په اسلامي ریښه سره حل کول غواړو، عرض دادی چې په انګریزي ژبه کې په اسلامي موضوعاتو باندې د جوړ شوي فلم په باره کې معلومول غواړم، په هغه فلم کې حضرت ابوبکر صدیق، حضرت عمر فاروق، حضرت امیر حمزه، حضرت بلال حبشی رضی الله عنه او د حضور پاک ﷺ داوښې مبارکې آواز هم مختصر طور باندې اوریدل کېږي، مسئله دا پېښه ده چې آیا د یو اسلامي فلم حیثیت سره دا فلم کتل جائز دي یا دا چې موږ د دې فلم په کتلو د ګناه مرتکب شوي یو؟

جواب: دا فلم "اسلامی فلم" نه دی، بلکې د اسلام او اکابر اسلام پورې د خدا کولو مترادف دی، د هغه کتل کبیره ګناه ده.^{۱۲}

^۱ عن عبدالله بن مسعود رضى الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: أشد الناس عذاباً عند الله المصورون (مشکوٰة ص: ۳۸۵، کتاب الأدب، باب التصاوير) وظاهر كلام النووى فى شرح مسلم الإجماع على تحريم تصوير الحيوان، وقال وسواء صنعه لما يمتحن، أو لغيره فصنعه حرام بكل حال، لأن فيه مضاهاة لخلق الله تعالى (رد المحتار ج: ۱ ص: ۶۴۷، باب مكروهات الصلاة).

^۲ عن جابر رضى الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الغناء ينبت النفاق فى القلب كما ينبت الماء الزرع (مشکوٰة ص: ۴۱۱، باب البيان والشعر) وفى المرقاة: قال النووى: .. [بقية به راروانه صفحه.

په ټي وي هم فلم کتل جائز نه دي

سوال: موږ دلته په قطر کې کار کوو او کله چې دکارنه فارغېږو نو بیا په خپل کور کې ټيلي وېژن گورو، چې هغه مونږ ټول دوستان په شریکه گورو، زمونږ په دوستانو کې کافي خلک داسې دي چې هغه حاجیان دي، اوځینودوه دوه ځله حج کړی دی، اوځینې دجومات امامان هم دي، داټول حضرات ما بنام پنځه بجې ټي وي ته کیني اودشپې دولس (۱۲) بجو پورې دټي وي نه مزې اخلي او دلچسپ خبره دا ده چې دلته تقریباً ټول پروگرامونه په عربی او انگریزي کې وي او په هغو حضراتو کې یوهم په هغه ژبه باندې نه پوهیږي، ظاهره ده ددې نه دهغوی مراد پروگرام باندې پوهیدل نه، بلکې دهغه اداکارانې کتل وي، چې هغه یوه گناه ده، زمونږ چې کوم دوستان سنیما ته ځي نوداحاجي صاحبان او مولوی صاحبان هغوی د فلم تلو نه منع کوي، او هغوی ته وایي چې 'فلم کتل گناه ده' او چې کله یو فلم په ټي وي باندې وي نوداخلک دټولونه مخکې په ټي وي باندې فلم کتلوله پاره کیني، تاسو موږ ته دا ووايئ چې آیاتي وي کتل، دداسې پرهیزگارنوله پاره درست دی؟ آیا په ټي وي او فلم کې هیڅ فرق نشته؟ او آیا دهغوی ددعوی مطابق فلم کتل گناه ده او په ټي وي کې هماغه فلم کتل گناه نه ده؟ ددې سوالونو جوابونه راکړئ اودشکریې موقع راکړئ، والسلام.

جواب: په ټي وي باندې هم فلم کتل جائز نه دي، په ټي وي اونه د سنیما په فلم کې څه بنیادي فرق نه شته، ددواړو په مینځ کې دفرق مثال داسې دی چې څنگه یوسړی گنده بازارته لاړشي او بدکاری وکړي، اودویم یوه فاحشه خپل کورته راوغواړي اوبدکاری ورسره وکړي، ځکه ټولو مسلمانانوته ددې گندگي نه پرهیز کول پکار دي.^(۱)

په ټي وي کې دښځو شکل اوصورت کتل

سوال: آیا په ټي وي کې هم دښځو شکل اوصورت کتل گناه ده؟ مایه یوې رسالې کې لوستلي و چې نامحرمو ښځوته کتل اودهغې عادتې کیدل ډیره غټه گناه ده، دمرگ په وخت به دې انجام ښه نه وي، آیا ددې اطلاق په ټي وي باندې هم کیږي؟

جواب: ټي وي کتل جائز نه دي، په دې کې نامحرم ښځوته کتل گناه ده.^(۲)

...بقیه د تیرمخ].. فی الروضة: غناء الإنسان بمجرد صوته مکروه، وسماعه مکروه، وإن کان سماعه من الأجنبية کان أشد کراهة، والغناء بآلات المطربة هو شعار شاربی الخمر کالعود والطنبور والصنج والمعازف ومائر الأوتار حرام (مرقاة المفاتیح، کتاب الأداب ج: ۷ ص: ۵۵۷، ۵۵۸، طبع إمدادیه).

۱- تیری شوی دوه حاشیې وگورئ...
۲- ایضاً.

په ټي وي اوریدو باندې ښه تقریرونه اوریدل

سوال: زمونږ دومره شوق شوی دی چې موږ چېرته هم ښه بیان کیږي هلته خان رسو، ان تردې چې په یو ویډیو کیسټ باندې هم دیو عالم بیان ښه وي: نو ورته کینو او رویې او خاص کړد جمعې په ورځ په ټي وي چې کوم پروگرامونه راځي، هغه هم اورو، خو موږ ته چا وویل چې دا جائز نه دي، له دازه تاسو ته درخواست کوم چې ووايي دا جائز دي او که نه؟

جواب: زمونږ په شریعت کې د جاندار (سه لرونکي) تصویر حرام دی، او حضور پاک ﷺ په دې باندې لعنت فرمایلی دی^۱، په ټيلي ويژن او ویډیو فلمونو کې تصویري، کوم شی چې حضور پاک ﷺ حرام او ملعون و فرمائي، دهغه د جواز سوال هم نه پیدا کیږي، داسوال بالکل فضول دی، که څوک د أم الخبائث (شرابو) په باره کې ووايي چې د ادنیو مقصودونو له پاره استعمالیږي نو بالکل فضول خبره ده، زمونږ په دور کې ټي وي او ریډیو د أم الخبائث درجه لري او دا د بې شمیره خبائثو سرچینه ده.

د حضور پاک ﷺ په باره کې جوړ شوی فلم کتل

سوال: وي سي آر په لومړي ځل گندگی خوره کړې ده، اوس معلومه شوې ده چې په وي سي آر باندې په ملتان او ساهيوال کې هماغه فلم بنودل کیږي چې د نبی پاک ﷺ په حیات طیبه باندې جوړ دی او په هغه فلم باندې ټولې اسلامي دنیا د غم او غوسې اظهار کړی و او اسلامي حکومتونو یې مذمت هم کړی و، آیا حکومت به په دې کې څه مثبت قدم اوچت کړي او دې شیطاني عمل ختمولو له پاره دعوا موفرض نه دی؟ کوم خلک چې ددې ظلم د چلولو، بنودلو او کتلو مجرمان دي، دهغوی له پاره د حضور پاک ﷺ د شریعت څه حکم دی؟ مایه دې سلسله کې پوره وثوق او معتبرو شهادتونو سره معلومه کړې ده چې دا فلم بنودل کیږي، د نور تصدیق له پاره زه په خپل ځان کې نور جرات نه وینم چې دانا پاکه فلم وگورم.

جواب: د حضور پاک ﷺ د ذات مقدس په موضوع د فلم جوړول، ډیر زیات زړه خفه کونکی توهین دی، د اسلام د بنمنانو بار بار ددې کوشش وکړي، خو غیور و مسلمانونو دهغوی دا کوشش همیشه له پاره ناکام کړي، که ستاسو اطلاع صحیح ده نو دا ډیر د افسوس حرکت دی، حکومت ته پکاردې چې ددې پوره نوټس واخلي او ددې مرتکبو خلکو ته درسالت د توهین په جرم سخته سزا ورکول پکاردې، که حکومت دې طرف ته توجه نه کوي؛ نو مسلمانونو ته پکاردې چې مخکې شي او پخپله ددې د ختمولو کوشش وکړي.^۲

^۱ عن أبي جحيفة عن أبيه ان النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن ثمن الدماء و ثمن الكلب و كسب البغى و لعن أكل الربا و موكله و الواشمة و المستوشمة و المصور صحیح بخاری ج: ۲ ص: ۸۸۱.

^۲ عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: .. [بقیه په راروانه صفحه.

ټيلي ويژن کتل څنگه دي؟

سوال: ټيلي ويژن کتل څنگه دي؟ خوپه دې ديني غوراو فکر اود تفسيرونو وغيره بيانونه هم کيږي، پاتې شوه د تصوير مسئله نو ځينې عالمان وايي چې دا عکسونه دي، څوک وايي چې تصوير ساکن فوتو، ممانعت دي، اوداگر ځي راگر ځي وضاحت وکړي.

جواب: د ټيلي ويژن مدار تصوير دی، اود تصوير ملعون کيدل هر مسلمان ته پته ده، او يو ملعون شی د يونيک کار له پاره ذريعه جوړول هم صحيح نه دي. مثلاً چې په شرابوسره څوک اودس وکړي اولمونځ اداکړي، تمام علماء کرام په دې باندې متفق دی چې عکسي تصويرونه کوم چې په کيمرې سره اخيستل کيږي دهغو حکم هم د تصوير دی، که هغه متحرک وي يا ساکن.^(۱)

ويديو فلم په چاره باندې قياس کول صحيح نه دي

سوال: درمضان په دې مياشت کې د اعتکاف له پاره يوې خانقاه ته لارم، دهغې خانقاه چې کوم پير صاحب دی، دهغه په طريق کارباندې زه دکافي عرصې نه ذکر کوم، دې ځل چې کله زه د بيعت په ارادې سره هلته لارم نو هلته يو عجيبه منظر په کتلوکې راغی، پير صاحب به د ماسپښين او مازيگر په مينځ کښ يوه گنټه د قرآن پاک درس ورکولو، چې دهغه ويديو فلم به جوړيده، کله چې مادا شی وليدو نو ماد بيعت اراده بدله کړه دلته خپل ځای ته په راتلو باندې ماهغه ته خط وليکه، په هغه کې مې هغه ته وليکل چې علماء کرام خو ويديو ناجائز گڼي، هغوی په جواب کې وليکل چې: "ويديو فلم وی يا کلاشنکوف يا چاره، چاقو وي، د جائز کارونوله پاره دهغو استعمال هم جائز، اود ناجائز کارونوله پاره يې استعمال هم ناجائز".

اوس تاسو فرمايئ چې د دين علماء او مفتيان صاحبان په دې سلسله کې څه فرمايي؟ آيا د دين د تبليغ له پاره ويديو فلم استعمالول جائز دي؟ او که نه وي نو جواب راکړئ ځکه چې زماسره د دې يو مثبت جواب وي، دهغه جواب هم تاسوته درليږم.

...بقية د ترمخ] .. من رأى منكم منكراً فليغيره بيده فإن لم يستطع فليسه، فإن لم يستطع فليقلبه وذلك أضعف الإيمان (مشكوة ص: ۴۳۶، باب الأمر بالمعروف، الفصل الأول) وفي المرقاة: وقد قال بعض علمائنا الأمر الأول للأمرء والثاني للعلماء، والثالث لعامة المؤمنين، وقيل المعنى انكار المعصية بالقلب أضعف مراتب الإيمان لأنه إذا رأى منكراً معلوماً من الدين بالضرورة فلم ينكره ولم كرهه ورضى به واستحسنه كان كافراً..... ثم أعلم أنه إذا كان المنكر حراماً وجب الزجر عنه (مرقاة شرح مشكوة ج: ۵ ص: ۳)، طبع أصح المطابع بمبئي).

۱) په تير مخ حاشيه (عن عبدالله بن مسعود (رض)، الخ، او حاشيه (عن جابر (رض)، الخ) او گوري).

جواب: په ویديوفلم باندې تصویرونه اخیستل کېږي او د جاندار (سah لرونکي) تصویر حرام دی.^{۱۱} او په اسلامي شریعت کې د حرام اجازت نشته، ځکه داپه چاره، چاقو باندې قیاس کول غلط دي، اودهغه پیر صاحب اجتهاد ناروا دی، تاسو ښه وکړل چې د داسې غلط سړي نه مو بیعت وانه خیست

ښځې ته د ټي وي کتلو اجازه ورکول

سوال: دیوسړی دپلار په کور کې ټیلی ویزن دی، د کور ټول خلک هریو پروگرام گوري، خوهغه سړی ددې نه نفرت کوي، دهغه ښځه ټي وي کتلو له پاره دهغه نه اجازه غواړي، خوهغه سړی دا نه خوښوي، دټیلی ویزن پروگرام کتل څنگه دي؟

جواب: ټیلی ویزن چې په هغه کې دفحاشو تصویرونو نمائش وي، او دانسان له پاره په یو اعتبار سره په کې دگناه عوت دی، دهغه کتل شرعاً جائز نه دي، ځکه چې څنگه غیر محرم ښځو ته کتل جائز نه دي، همداسې دسړي تصویرونه کتل هم جائز نه دي، لهذا جناب ته پکار دي چې خپلې ښځې ته دټي وي کتلو اجازه ور نه کړي.^{۱۲}

کمپیوټر او انټرنیټ باندې د کار کولو حکم

سوال: زه د کمپیوټر شعبې سره تعلق لرم اوزما ذمهې د انټرنیټ سره ده، په دې کې هر قسم پروگرامونه وي، ایا شرعي حیثیت سره ددې کار د کولو اجازه شته؟

جواب: کمپیوټر دنوي دور داسې ټیکنالوجي ده دکومې نه چې دگټې او نقصان دواړه کارونه اخیستل کیدای شي، ددې وجې نه ددې د استعمال اجازه شته، البته دا کوشش کول پکار دي چې ددې کوم غلط اړخونه او بد اثرات دي، هغو نه ځان محفوظ وساتل شي اوددې شعبې سره تعلق ساتل او پکې کار کولو کې هیڅ نقصان نشته. بلکې کوشش پکار دی چې په شعبه کې خاص انټرنیټ کې زیات نه زیات داسلام په باره کې کار وکړل شي. اوداد کافرانوله پاره ازاد پرې نه ښودل شي.

^{۱۱} [عن عبدالله بن مسعود رضی الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: أشد الناس عذاباً عند الله المصورون (مشکوۃ ص: ۳۸۵، کتاب الأداب، باب التصاویر) وظاهر کلام النووی فی شرح مسلم الإجماع علی تحريم تصوير الحيوان، وقال وسواء صنعه لما يمتهن، أولغيره فصنعتة حرام بكل حال، لأن فيه مضاهاة لخلق الله تعالى (رد المحتار ج: ۱ ص: ۶۴۷، مطلب إذا تردد الحكم بين سنة وبدعة).

^{۱۲} وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ (النور: ۳۱).

دويديو کيسټ خرخونکي گټه ناجائز ده، اوهغه

دکتونکوپه گناه کې هم شريک دی

سوال: زما د دوکان نه چې کوم خلک فلمونه چې هغه ځينې وخت غلط فلمونه هم وي، وړي، آيا دهغوی سره به زما گناه هم کيږي؟

جواب: هو! تاسو هم په دې گناه کې برابر شريک یئ، او دې نه علاوه دا آمدنی هم پاکه نه ده.^{۱۱}

سوال: ويل کيږي چې فلمونو کتلوسره معاشره خرابيږي، جينکي بې پردې کيږي، او واړه واړه بچي په کوڅوکې د قرآن پاک د آياتونو په ځای نوې اومشهورې گانې ويلوباندې په نظر راځي، اوزه اتفاق کوم چې داسې کيږي، خو آيا ددې گناه زما په سرباز ماپشان نور خلک چا چې دويديو فلمونو د وکانونه په کراچۍ کې بلکې د ټول ملک په گوټ گوټ کې خلاص کړي دي، دهغوی په سر باندې به هم وي؟ بهر حال موږ خود رزق گټلو دوجې داسې کوو او زموږ مقصد رزق گټل وي، څوک خرابول نه.

جواب: دا څومخکې ليکل شوي دي چې تاسو او ستاسو پيشان کاروبار کولو والا په دې گناه کې او په دې گناه سره پيدا کيدونکو نورو گناهونو کې برابر شريک یئ. پاتې شوه دا چې ستاسو مقصد څو دی پيدا کول دي، په معاشره کې گندگي خورول نه، ددې جواب مې هم مخکې ليکلی دی چې داسې رزق گټل حلال نه دي چې په هغه سره معاشره کې خرابي پيدا کيږي او گندگي خوريږي.^{۱۲}

په ټيلي ويژن کې کارکونکي ټول گناهکار دي

سوال: په ټيلي ويژن کې عام طور باندې د ميوزک او لوبو پروگرامونه بنودل کيږي، اکثر مخلوط گانې او پروگرامونه وي، اود دې گناه په کار کې د ټيلي ويژن مالکان هم شامل دي، ددې گناه كفاره ممکن ده كه نه؟ او كه ده نوڅه؟

۱ [قال تعالى: وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ (المائدة: ۲) ولا تجوز الإجارة على شيء من الغناء والنوح والمزامير، والطبل، وشيء من اللهو لا أجر في ذلك، وهذا كله في قول أبي حنيفة وأبي يوسف ومحمد رحمهم الله تعالى أجمعين (عالمگیری ج: ۴ ص: ۴۴۹، كتاب الإجارة)، قلت: وقد منعت معزيا للنهر أن ما قانت المعصية بعينه، يكره بيعه تحريماً (الدرالمختار ج: ۲ ص: ۳۹۱، كتاب الحظرو الإباحة).

۲ [وعن أبي أمامة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لا تتبعوا القينات ولا تعلموهن، ولا خيري تجارة فيهن وثمان حرام (ترمذی ج: ۱ ص: ۲۴۱).

جواب: گډاگانې او سندري حرام دي، تيلي ويژن کتل هم گناه ده، گډيدلو والا، تيلي ويژن چلولو والا او تيلي ويژن کتلو والا ټول گناهگار دي، الله تعالى دې ورته نیک هدايت نصيب کړي!

د ريډيو او تيلي ويژن په محکمو کې کار کول

سوال: څنگه چې ټولو خلکو ته پته ده چې زمونږ په ملک کې ډيرې داسې ادارې دي چې دهغو وجود هم په اسلامي نقطه نظر سره جائز نه دی، مثلاً: تيلي ويژن، ريډيو وغيره، چې په هغه کې گډاگانې، موسيقي او داسې قسمه نور شيان نشر کيږي، چې دهغو په وجه سره زما اود ډيرو مسلمانانو په زړه کې به دامسئله وي چې په دې محکمو سره به د زرگونو بلکه په لاکونو خلکو روزي وابسته ده، په دې کې به ډير داسې خلک هم وي چې هغوی به خپل فرض ډير په ايماندارۍ او د يانت دارۍ سره ادا کوي، نو آيا دهغو خلکو رزق چې هغه ددې ادارو سره منسلک دي، جايز دی؟ او که جائزه وي؛ نو آيا هغه خلک گناهگار دي؟ ځکه چې هغه خلک په دې پيسو سره دخپلو معصومو بچيو پرورش کوي، چې هغوی تراوسه په ښه او بد کې تميز هم نشي کولی، نو آيا هغوی هم په دې گناه کې شريک دي او يا ټوله گناه دهغوی په مور او پلار باندې ده؟

جواب: د گډا او موسيقي په گناه کيدو^۱ اود دهغو په ذريعه حاصل شوي روپيو په ناپاکي کې څه شک دی ----؟ باقي هغه واړه بچي ترڅو پورې چې نابالغ دي، په گناه کې شريک نه دي، بلکې په حرامې گټې سره د پرورش وېال دهغوی په مور او پلار باندې دی.

د وي سي آر کتلو سزا څه ده؟

سوال: زمونږ په معاشره کې د وي سي آر لعنت خور شوی دی، چې ورسره زمونږ نوی نسل په فلمونو کتلو ډير متاثره شوی دی، ځکه زه غواړم چې تاسو د قرآن او سنت په رڼا کې واضحه کړئ چې ددې څه سزا ده؟

جواب: ددې سزا خوپه دنيا کې ملاويږي چې نوي نسل خپل اودنورو ژوند سخت کړی دی، دا آخرت عذاب ددې نه هم سخت دی ----!

ټي وي او ويډيو فلم

سوال: څه فرمايي د اسلامي شريعت مفتيان او د دين علماء په دې باره چې د ټي وي او ويډيو کيسټ شرعي حيثيت څه دی؟ آيا دا د تصوير د حيثيت نه ممنوع دی او که نه؟ په دې باره کې لاندې يو څو گزارشونه ستاسو په خدمت کې پيش کول غواړم:

^۱ [قال تعالى: وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ (لقمان: ۶)۔

۱: که ټي وي مخامخ دشعاگانو په ذريعه کوم څه چې هلته کيږي هغه هم په دې کې مونږ ته ښکاري، څنگه چې کله کله د حج پروگرامونه نشر کيږي، کوم څه چې هلته حجاج کرام کوي هغه هم په دې ټي وي کې دلته گورو، آيا هغه وخت ټي د دور بين پشان نه وي؟ او آيا که په يوې آله سره لرې آواز اوريدل جائز دي نو آيا لرې کتل جائزه دي؟

۲: په فلم کې يوه خرابي دانښودل کيږي چې په دې کې تصوير دی، او تصوير حرام دی؛ خود ويډيو کيسټ حقيقت دادی چې په ويډيو کيسټ کې يوشان تصوير هم نه چاپ کيږي، بلکې دهغې په ذريعه دهغو مخامخ شيانوشعاگانې ټيپ کيږي، څنگه چې آواز ټيپ کيږي، ټيپ کيدو باوجود څنگه چې د آواز څه صورت نه وي، لهذا فلمي فيتواو ويډيو کيسټو کې ډيرزيات فرق دی، په فلمي فيتواو کيسټو کې خوتصوير باقاعده په نظر راځي، کوم تصوير چې په پرده غټ کړي او ښودل کيږي خو ويډيو کيسټ مقناطيسي وي چې هغه مذکوره شعاگانې جذب کوي، بيا دا جذب شوې شعاوې د ټي وي سره متعلق کوي، نو ټي وي هغه شعاگانې د تصوير په شکل کې بدلې کړي او خپله آينه کې يې ظاهروي، چونکې دا صورت متحرک او نه ايساريدونکی وي داد عامو آئينو په صورت باندې قياس کيږي، ترڅو پورې چې د شيشې مخې ته وې په هغې کې به شکل وي، او د لرې کيدو په صورت کې به ختم شي، داسې چې ترڅو پورې د ويډيو کيسټ رابطه د ټي وي سره وي تصوير په نظر راځي، او درابطې منقطع کيدو سره به تصوير هم فنا شي.

۳: د آئينې او ټي وي ناپائيداره عکسونو ته حقيقي معنا کې تصوير، تمثال، مجسمه، استيچو وغيره ويل صحيح نه دي، ځکه د پائيدار کيدونه مخکې عکس وي، تصوير نه ملاوېږي، او چې کله داپه څه طريقې سره پائيدار کړل شي نو هماغه تصوير جوړيږي، اوس که هغه ته کتونکی تصوير ووايي نو صحيح به وي.

۴: او دا چې کله علماوو په اتفاق سره ډيرزيات واره تصوير لکه: بټن ياد گوتمې په غمي د تصوير استعمال ته جائز ويلي د، يخودلته په ويډيو کې خوبالکل د تصوير وجود نه وي، او په يو طاقتور دوربين سره هم په نظر نه راځي.

۵: مخکې خبرو ته په پام سره زما په خيال ټي وي پخپله خراب يا مذموم نه دی، هو! موجوده پروگرامو د نظر لاندې ساتلو سره ټي وي ته مذموم ويل کيږي، خود دې نه دانه لارميږي چې انسان دې ټي وي نه ساتي، بلکې غلط پروگرامونه دې نه گوري، لکه: ريډيو.

۶: دا خبره د غور کولو ده چې که د پاکستان مقدربنه جوړشي اودلته مکمل اسلامي نظام قائم شي نو آياتي وي او ټي وي استيشن به ختم شي؟

۷: دا چې دلته موږ ته دا ويل کيږي چې مفتی محمود (رحمته الله عليه) به کله کله په ټي وي باندې تقريرونه اورول، آيا دهغه عمل دا نه ښايي چې هغه پخپله ټي وي غلط نه گڼي؟

۸: دا چې د حجاز او مصر د علماوو په دې باره کې څه خيال دی؟

۹: موږ ته د سائنس طالب علما وایي چې په موږ کې څوک ټي وي گوري، هغه په علمي سائنس کې زموږ نه مخکې دی، ځکه چې په ټي وي کې جدید پروگرامونه گوري، آیا موږ ته د مخکې تلو اجازه نشته؟

اوپه آخر کې دا عرض کول ضروري گڼم چې زما د اتول بحث ټي وي خامخا جائز گڼل نه دي، بلکې د دې نوې مسئلې ټول طرفونه ستاسو په مخکې ایښودل مې مطلب دي، که غلطې شوې وي نو معافی راته وکړئ.

جواب: کوم نکات چې تاسو پېش کړي دي، اکثر او بیشتر مخکې هم مخې ته راغلي دي، ټي وي اود ویډیو فلم کیمره کومه چې تصویر اخلي هغه چې غیر مرئي وی (په نظرنه راځي)، خو تصویر بهر حال محفوظ دی، اوداپه ټي وي باندې کتل کیږي او ښودل کیږي چې په لاس سره د تصویر غلط نظام په ځای په سائنسي ترقۍ کې د تصویر سازي یوه دقیقه طریقه ایجاد شوې ده، خو چې شارع تصویر حرام گرځولی دی د تصویر سازۍ طریقه چې هرنگه ایجاد شې خو تصویر به حرام وي او زما په ناقصه خیال کې په لاس سره تصویر سازي کې هغه غلطیانې نه وې چې هغه ویډیو فلم او ټي وي پیدا کړي دي، د ټي وي او ویډیو کیسټ په ذریعه هر کور سنیما گهر جوړ شوی دی، آیا دا خبره په ذهن کې راځي چې شارع په لاس سره تصویرونه جوړول حرام وگرځوي، جوړوونکو ته یې ملعون او "اشد عذاباً یوم القيامة" ووايي اود دفحاشۍ او بې حیایی د اطوفان چې هغه ته په عامو لفظونو کې ټي وي وایي، حلال او جائز وگرځوي -----؟

پاتې شوه دا چې په دې کې څه فائده هم دي، نو آیا شراب او خنزیر، سودا و جواړي کې فائده نشته؟ خو قرآن کریم په دې ټولو فائدو ویلو دا کرښه راکارېلې ده: "وَاللَّهُمَّ اكْبِرْ مِنْ نَفْعِهِمَا". داهم ویل کیږي چې ویډیو فلم او ټي وي سره د اسلامي تبلیغ کار اخیستل کیږي، زموږ دلته په ټي وي باندې دیني پروگرامونه هم ښودل کیږي، نو آیا زه په ډیر ادب سره پوښتنه کولی شم چې د دې دیني پروگرامونو کتلو سره څومره غیر مسلم د اسلام په دائره کې داخل شوي دي؟ څومره بیلمازه لمونځ شروع کړ؟ څومره گناهگار اود گناه نه توبه وکړه؟ لهذا دامحض دوکه ده، دفحاشۍ د آله چې هغه د سر نه پښو پورې نجس العین او ملعونه ده، او چې د دې جوړوونکي په دنیا و آخرت کې ملعون دي، هغه به د اسلام په تبلیغ کې څه کار وکړي؟ بلکې د ټي وي د اپروگرامونه د گمراهۍ خورولو یوه مستقلة ذریعه ده، شیعه گان، مرزايي، ملحد، کمیونسټ او د کچه علم والا خلک د دې دیني پروگرامونو له پاره ټي وي گوري او چې هر څه دهغوی په ژبه باندې راځي وایي یې، څوک په دوی باندې پابندي لگولو والا نه شته، او څوک په غلط او صحیح کې د فرق کولو والا نه شته، اوس دې وویل شي چې دې سره د اسلام تبلیغ او اشاعت کیږي او که د اسلام بنسټه صورت مسخ کیږي -----؟

پاتې شو داسوال چې فلانی دا وایي اوداکوي، دازموږ له پاره د جواز دلیل نه دی.

فلم اود دین تبلیغ

سوال: زیارت ۲۹ اکتوبر ۱۹۸۱ء په اشاعت کې جناب کوثر نیازی صاحب لیکلي دي چې 'د فلم اوتې وي په ذریعه د اسلام اشاعت کول پکار دي، او فلم اوتې وي داسې زبردسته میډیاده چې په هر یو کور کې موجوده ده، او هر وړوکی او غټ ته یوه چسکاده. مخکې کوثر صاحب لیکلي چې: 'اوس هغه زمانه نه ده چې د فلم جائز یا ناجائز کیدو په باره کې بحثونه وکړل شي، که موږ یې خوښوو یا نه خوښوو، په ټوله دنیا کې د ادتفریح په ډول خپل شوی دی نو آیا واقعي دا ذریعه د اسلام د عظمت له پاره استعمالیدای شي؟ مخکې لیکلي چې 'د حرام حلال اجاره دارې حلقې به پخپله ددې عصری رجحان په مخکې بې وسه شي نو آیا مناسب به نه وي چې مسلمان ملک په ډیرې خوشحالی سره د فلم سازي له پاره اصلاحي او انقلابي انداز فکر اختیار کړي؟'

جواب: ستاسو په سوال کې یو خو خبرې د غور قابلي دي:

اول: جناب کوثر صاحب چې د حرام او حلال د 'اجاره دارو حلقو' په لفظ سره چې کوم طنز کړی دی، که دهغوی مراد علماء کرام دي نو قابل افسوس جهل مرکب دی، ځکه چې یوشی حرام یا حلال گرځول د الله اور رسول ﷺ کاردی، د علماء کرامو قصور صرف دادی چې هغه د الله تعالی اور رسول پاک ﷺ حرامو شویو شیانو ته یوازې دخپلو نفسي خواهشاتو یا دخلکو د غلطو خواهشاتو په وجه حلال ویلونه معذوردی. که کوثر صاحب دا 'اجاره دارې' سره تعبیروي چې حضرات علماء کرام، کفر او نفاق ته اسلام ولې نه وایي؟ حرام ته حلال ولې نه وایي؟ منکراتو او خواهشاتو ته نیکي او پارسایي ولې نه وایي؟ او هر هغه خرابه ادا کومه چې په معاشره کې یو رواج شروع شي، هغې ته عین صراط مستقیم ولې نه وایي؟ --- نوزه جناب کوثر صاحب ته عرض کوم چې دا اجاره دارې ډیره مبارکه ده، او امید دی چې د قیامت په ورځ دهغوی همدا الفاظ د شهادت په طور باندې د الله تعالی په دربار کې پیش کړل شي او دده نه هم توقع ساتم چې هغه دې د احکم الحاکمین په عدالت کې دا گواهی ضرور ورکړي (که هغه په قیامت باندې ایمان لري، چې: 'یا الله! ستادې بندگانو د حلال او حرام اجاره دارې قائم کړې وه. تاسو او ستاسو رسول ﷺ چې کوم شیان حرام گرځولي وو، موږ د زمانې د حالاتو واسطه ورکړه او هغوی ته مباربار اپیل وکړ چې اوس دې داشیان حلال کړل شي، خود الله تعالی دې بندگانو د چاهم ونه منله، دهغوی هم یواصرارو چې کوم شی الله تعالی حرام گرځولی دی، هغه به همیشه له پاره حرام وي، د قیامت پورې یو انسان هم دخدای اود رسول پاک ﷺ حرام شوی شی نشي خللولی چې کله کوثر صاحب د الله تعالی په دربار کې د شهادت ورکړي: نوموړې به وگورو چې د احکم الحاکمین فیصله د چا په حق کې کیږي؟ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَى!

دويم: دكوثر صاحب دا ارشاد چې: اوس هغه زمانه نه ده چې دفلاني شي په جائز او ناجائز کې به بحثونه كيږي، په دې کيسې کتلوسره خو کم از کم زه ډير خفه شوم، آيا يوداسې سړي سره چې دهغه په زړه کې د جوار د دانې دلسمې برخې برابر ايمان هم وي، داتوقع کيدای شي چې دڅه شي شرعاً حلال يا حرام او جائز يا ناجائز کيدو بحث ته بې کاره ووايي؟ --؟ العياذ بالله! استغفر الله! اود کوثر صاحب دادلېل هم عجيبه دی چې: که موږ يې خوښوو يا نه خوښوو په ټوله دنيا کې دادتفريح په ډول خپل شوی دی آيا کوم شی چې په انسانيت او شرافت او آئين اود شرع علی الرغم، اود فسق او فجاريه عامو خلکو کې خپل کړل شي هغه جائز او حلالېږي؟ اودهغه په جائز او ناجائز باره کې به بحث کول فضول او بې کاره وي؟ نن په ټوله دنيا کې دقانون خلاف ورزي زياتيږي، کوثر صاحب ته پکاردې چې دټولې دنيا حکومتونو ته مشور ورکړي چې دادآئين او قانون پابندي فضول ده، هرځای بس دځنگل په شان قانون پکاردی چې دچاپه زړه کې څه راشي کوي دې، اوچرته چې څوک وغواړي څي دې، که مهذب حکومتونو ته داسې مشور ورکړل شي، نويقين دی چې دمشورې ورکونکي ځانې به دماغي شفاخانه وي، څومره دحيرانتيا خبره ده چو يو تعليم يافته کس، چې هغه ځان ته مسلمان وايي، خداى اورسول پاک ﷺ ته دامشوره ورکوي چې: "جناب! دا شلمه پيړۍ ده، په دې زما کې ستاسو حلال او حرام ته هيڅوک نه گوري، ځکه موږ ددې نه لرې وساتئ: لا حول ولا قوة الا بالله!

دويم: فلم او تصوير الله پاک او حضور پاک ﷺ حرام گرځولي دي اوددې په جوړوونکو يې لعنت فرمايلی دی، دكوثر صاحب دامشوره چې داحرام اوملعون شی اسلامي عظمت له پاره استعمالول پکاردې، ددې مثال بالکل داسې دی چې يوسړی داسې مشوره ورکړي چې په دې زمانه کې دسودنه خلاصې ممکن نه دی، ځکه ددې دحرام يا حلال کيدو بحث خويې کاره دی، پکار دا و چې ټول اسلامي ملکونه دسودپه نجاست سره دې جو ماتونو تعمير کړي، زه ددې په پوهيدو بې وسه يم چې آخرهغه به کوم يو اسلام وي چې دهغه عظمت به ديو حرام اوملعون شي په ذريعه کامياب شي؟ چې دحلال او حرام بحثونه په خپل ځای پرېښودل شي؛ نو بيا اسلام چېرته پاتې شو، دڅه چې تبليغ، اشاعت او عظمت او سربلندی غوښتونکي ده ----؟

کوثر صاحب ته شايد پته نشته چې اسلام ته دخپل اشاعت او سربلندي له پاره ددې شيطاني آلاتو ضرورت نشته، اوددې شيطاني آلاتونه چې کوم شي ترقي بيا مومي هغه به اسلام درسول پاک ﷺ له لوري راوړل شوی اسلام نه وي، بلکې دكوثر صاحب اوهغه د دوستانو جو شوی اسلام به وي، چې په هغه کې به نه دکفر او ايمان فرق وي، نه به پکې دحلال او حرام فرق وي، نه دجائز او ناجائز سوال، نه به پکې دسړي او ښځې حدود وي، نه دينکۍ اوبدۍ تصور، نه به داخلاص او نفاق په مينځ کې فرق وي، په داسې اسلام کې به هرڅه كيږي، خودرسول پاک ﷺ اسلام به نه وي.

ځلورم کوثر صاحب اسلامي ملکونو ته دامشوره ورکوي چې هغوی دې په انتهايي خوشحالي سره د فلم سازي په صنعت کې اصلاحي او انقلابي تبديلي وکړي.

تر کومې پورې چې فلم کې د اصلاحي او انقلابي تبديلي تعلق دی، ما مخکې ویلي دي چې در رسول پاک ﷺ په نظر کې تصویر نجس العین او ملعون دی، او امام الهنډ مولانا ابوالکلام آزاد (رحمته الله علیه) مورخ اسلام علامه سید سلیمان ندوی (رحمته الله علیه) داسې شخصیتونو ته هم چې هغوی په یوه زمانه کې په شدمد کې د تصویر د جواز قائل وو، دا اعتراض شوی و چې په موجوده دور کې یو عکسي تصویر هم د حضور پاک ﷺ مطابق حرام او ملعون دی، نو کوم شی چې پخپله نجس دی، هغه څنګه څوک پاکولی شي؟ او چې دهغه ماهیت بدستور باقي وي، آیا امتیازې که په یوې لیبارتري کې پاکې کړل شي؛ نو هغه به پاکې شي؟

په فلمونو کې چې هر څنګه تبديلي وکړل شي، دهغه ماهیت نه بدلیږي، هو! تا سوداګولی شی چې دهغه فحش اجزا حذف کړی، په دې کې نسواني کردار واچوی، دهغه باوجود فلم، به هم فلم وي، دهغه ماهیت له پیله حرام او ملعون دی، نو هیڅ اصلاحي او انقلابي قدم هم دا د حرمت او ملعونیت نه نشي بچ کولی، هو! ددې به یو نقصان ضرور وي چې اوس خو یو عام مسلمان هم فلم ګناه ګڼي، د کوثر صاحب د فتوی نه وروسته به ډیر کم عقل خلک به دا ګناه هم نه ګڼي، داسې به د فسق نه د کفر حده ورسېږي.

او که دیو صاحب دا مقصدوي چې حج، غزوات وغیره اسلامي نښو باندې دې فلم جوړ کړل شي، نو دا ددې نه هم بدترین شی دی، ځکه اسلامي نښې د تفریح اولهو لعب موضوع جوړول د شعائر اسلام بې حرمتي او توهین دی، اگر چې د داسې کونکي دا مقصد نه وي، او چې هغوی ددې د پوهیدلو صلاحیت هم نه لري.

او ددې نه هم بدتره خبره دا چې داسې فلمونه به کم عقل خلک د ثواب کار وګڼي (څنګه چې د حج فلم خلک ډیر په محبت سره ثواب او عبادت ګڼي او ګوري یې)، دهغه سخت جرم کیدل صفا واضح دي چې کوم شی الله تعالی او دهغه رسول ﷺ د ګناه کار او د الله تعالی د غضب او لعنت موجب ګرځولی و، دا خلک هماغه شی عبادت او د الله تعالی درضا موجب ګڼي، دا د خدای او در رسول پاک ﷺ صریح مقابله ده، او د خدای تعالی د شریعت موازي یونوی شریعت جوړولول څومره لوی جرم دی؟ په دې هر سرې پوهیږي، خلاصه دا چې په فلمي صنعت کې یو هم داسې اصلاحي او انقلابي قدم ممکن نه دی چې هغه دا صنعت د الله تعالی د لعنت نه وباسي.

تر کومې پورې چې دا انتها پسندی نه دلاندې راګوزیدو د مشورې تعلق دی، ما مخکې عرض کړی دی چې د حلال او حرام اختیار د امت یو سړی ته هم نه دی ورکړل شوی، او د خدای حرام کړل شوي کار ته حرام ویل انتها پسندی نه، بلک عین ایمان دی، که دا د شاهي تخت د لفظ سره تعبیر کول صحیح دي، نو دا د ایمان شاهي تخت دی، او د ایمان د شاهي تخت نه دلاندې راګوزیدو مشوره یو مسلمان نشی ورکولی او کوم سړی چې دلاندې راګوزیدو اراده وکړي، هغه

مسلمان نشی پاتې کیدای، کوثر صاحب ته که ایمان او اسلام پکار وي، نوزه به هغه ته یوه مخلصانه مشوره ورکړم چې هغه دې پخپله دمغرب د شاهي تخت نه لاندې راکوزشي اود خپل ایمان د حفاظت فکري وکړي اود خپلو کفریه کلماتونه دې توبه وکړي.

فلم کتلو له پاره روپی ورکول

سوال: زموږ دمحلې یو څو هلکان د فلم له پاره پیسې جمع کوي اوموږ هغوی ته مخکې پنځه ویشت (۲۵) روپې ورکړې وې، اوموږ فلم نه و کتلی، اوس تاسوته دا درخواست دی چې د فلم له پاره پیسې ورکول هم گناه ده، اوفلم کتل هم گناه ده، هغوی ته به په آخرت کې څه سزاملایږي؟ دقرآن او حدیث په رڼا کې دهغوی څه سزا ده؟ اوڅه گناه ده؟

جواب: کومه سزا چې د فلم کتونکو ده هماغه سزا دهغه له پاره د پیسو ورکونکو هم ده.

❖ تصویر ❖

تصویریومعاشرتي ناسور اود قومي اصلاح (۹) نکاتي انقلابي پروگرام

سوال: دتصویرونود حرمت په سلسله کې صحیح حدیثونه دنن سبا په دور کې څنگه منطبق کیدای شي؟ د نبی علیه السلام ارشاداتو باندې عمل ولې متروک یا منسوخ شوی دی؟ آیا دا غلط دي چې دزنانه یا مردانه تصویر په شناختی کارو باندې وي یا په پاسپورټ وغیره باندې، ټول شرعي طور باندې حرام دي، خودبین الاقوامی قوانینو مطابق دتصویرفتنې نه بچ کیدل مشکل شوي دي. د ضرورت په وخت یا هنگامي، اضطراری صورت کې دا د حرامو مړی به تیرېږي، په صنعتی ادارو، سکول، کالج او ددیني ادارو طالب علمانو له پاره په هرحال تصویر جوړول او دشناختي کارو وغیره اهمیت او ضرورت زیاتېږي، دتصویر جوړوونکو او فوټوگرافرو غوښل، درنګین عکاسي شاهکار، خاص طور دځوانانو، دبنائسته جینکو او د کارکن بنځو تصویرونه روزانه داخبارونو بنائست جوړېږي، د فلمي صنعت مرکزونه، سینما، تیلی ویژن، وي سي آر، ویدیو بلیورنټ وغیره د خرافاتو لعنت بیل دی، گویا چې دپاک نظریاتی قوم مکمل طور باندې ناپاکه جوړلو منصوبه بندي په تدریجي ډول کار کوي (لا حول ولا قوة)، بهرملک سیاحت، تفریح، ملازمت، تجارت یاد مقدسو ځایونو د زیارت له پاره د تصویر جوړولو نه بغیر څه لار نشته، اوس خود شریفانو دنگیاندو او لونو نورو ته کتل راکتل، او په نقالي کې خصوصاً د طالباتو او معلماتو د نمائش شوق هم ښکاره شوی دی، اود مسلمان عوامو نه احساس حرمت او دگناه نه نفرت هم ختمېږي، دملک د تقسیم په لومړیو ورځو کې د ملک کرنسی او پاکستانی سکې یوازې د ستوری سپوږمۍ په نشان سره جوړې وې، پته نه لگېږي چې په وروسته راتلونکو بادشاهانو باندې څه وشو چې دشریعت مطهره واضح احکام یې نظرانداز کړل اود "شجر ممنوعه" په شوق کې اخته شو، ځینو علماء هم دتصویرونو حرمت

نظر انداز کوي په اخبارونو کې د تصویرونو اشاعت د فخر باعث ګڼي، یوه وړو کې یا غټه جلسه، تقریب یا اتیرویو پریس د فوټو ګرافرو نه بغير بنائسته نه ښکاري، انا لله وانا اليه راجعون!

الحمد لله زمونږ د وزیر اعظم د خاندان خلکو دا خبري فوټو ګرافرو په فرمائش باندې د تصویر جوړولو نه انکار کړی دی، خو په عوامي سطح باندې د تصویر حرمت ښکاره کیږي، آیا د ګمراهۍ ددې طوفاني سیلاب مقابله اجتماعي یا انفرادي طور باندې کیدای شي؟

جواب: د د تصویر دفتنې نه له مبالغې پرته په سلګونو فتنو خولې خلاصې کړي دي او د قوم د تباه کیدو په کوشش کې دي، تر کومې پورې چې د بین الاقوامی قوانینو د مجبوري په وجه سره تصویر جوړول ناگزیر وي هغه ځای پورې خوموږ معذور ګڼل کیږو، او دا توقع کیږي چې په دې به مواخذه نه وي^۱، خوزموږ په ځای کې خو د تصویر فتنې هغه قیامت راوستی دی چې الامان والحفیظ! داسې ښکاري چې ددې حرمت او قباحت هم د زړونو نه وتلی دی، او-----

نعوذ بالله----- دې ته د تقدس او احترام درجه حاصله ده، د کرنسۍ په نوټ باندې د قائد اعظم د تصویر تاسو ذکر وکړ، ددې نه علاوه په ټولو سرکاري او قومي ادارو کې د قائد اعظم اقبال او دنور اکبرو تصویرونه څوړندول ګویا قومي فرض ګڼل شوي دي، ان چې د شرعی عدالت جج صاحبان او وکیلان او علماء په قرآن او سنت باندې د آفرین نکتې فرمائي او د جج صاحبان په سرباندې تصویر وڅوړند دی، ددې نه علاوه دا چې په تیرو کلونو کې زمونږ شرعي عدالت فیصله وکړه چې تصویر حلال دی "نعوذ بالله من ذالک..." قیاس کن زگلستان من بهار مرا"

پاتې شو ستاسو دا سوال چې آیا د ګمراهۍ ددې طوفاني مقابله کیدای شي؟ جواب دادی چې بې شکه کیدای شي، خوش شرط دا دی چې موږ دا عهد وکړو چې موږ به مسلمانان جوړیږو ژوند به تیروو، او د الله تعالی په دربار کې دخپل ګناه ګار ژوند نه په توبه کولو باندې راضي شو.

تاسو ته به یاد وي چې کله جنرل محمد ضياء الحق صاحب په لومړي ځل اسلامي نظریاتي کونسل قائم کړی و او په هغه کې حضرت اقدس شیخ الاسلام سید محمد یوسف بنوری (رحمته الله علیه) یې هم نامزد کړی و، په هغه وخت حضرت بنوری (رحمته الله علیه) جنرل صاحب په مخکې یو تجویز پیش کړی و چې "یوم توبه" دې ولمانځل شي او ټول قوم دې دخپلو ټولو ګناهونو نه د الله تعالی په مخکې توبه وکړي، د "یوم توبه" اعلان وشو خو کیفیت دا و چې:

سبحه برکف، توبه برلب، دل پراز ذوق ګناه :: معصیت راه خنده می آید براستغفار ما

"یوم توبه" خو ولمانځل شوه، خو چاديو ګناه نه دیرینېدو و اراده او آئنده ددې نه دمنع کیدو عهد یې ونکړ، د معصیت تیز طوفان په مخکې د بند اچولو له پاره دا انقلابي اقداماتو ضرورت

^۱ الضرورات تبیح المحظورات (الأشباه والنظائر ج: ۱ ص: ۴۳ الفن الأول، طبع دار القرآن کراچی) وفي الشرح المجلة: الضرورات تبیح المحظورات بقدر الضرورة، أى أن الأشياء الممنوعة تعامل كالأشياء المباحة وقت الضرورة (شرح المجلة ص: ۲۹ المادّة: ۲۱)۔

دی، خو انقلاب دنن سبا په مشهورو معناووکې نشته، بلکه دشرنه دخیر طرف ته انقلاب، د بدۍ نه دنیکی طرف ته انقلاب، دمعصیت نه دطاعت طرف ته انقلاب، اود کفر او نفاق نه د ایمان او اخلاص او اعمالو طرف ته انقلاب، ددې انقلاب مختصر شان خاکه وړاندې کوو:

❖ په سرکاري سطح باندې د "یوم توبه" اعلان وکړل شي او ټول قوم دې دخپلو سابقه گناهونو نه په ریښتونې توبه وباسي او آئنده له پاره دې د ټولو گناهونو نه دمنع کیدو او دشرعي فرائضو دپابندۍ عزم او اراده وکړي.

❖ د سخت ضرورت نه پرته دې په هر قسمه تصویرونه باندې پابندي ولگوي، ټي وي، وي سي آر او په هر قسمه فلم باندې دې پابندي ولگول شي، سینماگانې دې په تعلیمي ادارو او ټیکنیکل کالجونو بدلې شي، کوم خلک چې د فلمي صنعت سره وابسته دي هغوی دې په داسې ادارو کې ولگول شي چې هغه دملک او قوم له پاره گټورې وې.

❖ په نوي نسل کې دلویو شوق ډیر زیات دی، تردې چې دنجونو دهاکي تیمونه بین الاقوامي مقابلو له پاره تیا یږي، چې دا دیو مسلمان ملک له پاره دشرم لائق ده، حالانکې مسلمان باید لویغاړی نه بلکه مجاهدوي، ځوانان په لوبوکې د مشغولو لویه ځای په دوی کې دجهاد شوق پیدا کړل شي او دټول قوم ځوانان دې په مجاهد فورس کې تبدیل کړل شي.

❖ دښځو بې حیايي او بې پردگي، دسړی او ښځې اختلاط او دځوانو نجونو او هلکانو مخلوط تعلیم نوی نسل بالکل ناکاره کړی دی، له مبالغې پرته نوي (۹۰) فیصده ځوانان هلکان او نجونه غیرصحت منده دي، ځکه لږمې ده چې دښځو بې حیايي دې پابندي ولگول شي، دکومو ښځوله پاره چې ملازمت ضروري وي دهغوی له پاره دې دپردې د ملازمت انتظام وکړل شي، او دنجونوله پاره دې دبیلو تعلیمي ایدارو بندوبست وکړل شي.

❖ دانعامي بون او انعامي قرعه اندازي لعنت په ټول ملک باندې خوردي، چې هغه دسود او جواړي طرقي یافته شکل دی، دا دې ختم کړل شي.

❖ دبینکاري سودي نظام دې ختم کړل شي او دمضاربت په اصولو باندې کارکولو والا سرکاري او غیرسرکاري ادارې دې جوړې شي، اوپه پوره دیانت او امانت سره حلال او جائز کاروبار دې وکړی، اوپه پوره ذمه داری سره دمضاربت اصولو باندې دمنافع تقسیم دې وکړي او هغه خلک چې پخپله کاروبار نشی کولی دهغوی له پاره د حلال رزق دگټلو حالات پیدا کړل شي.

❖ رشوت، ډاکې، غلا، سوال کول او ددې نوعیت دټولو حرامو ذریعو دې خاتمه وکړل شي. ددې له پاره دقوم دخلکو اخلاقي او ایماني اصلاح کولو له پاره دې ددعوت او تبلیغ مؤثر نظام قائم کړل شي، چرته چې دسرکاری ملازمانو له پاره مختلف شرطونه ایښودل شوي دي، هلته یو شرط دا هم ایښودل پکار دي چې د ملازم له پاره دشرعي فرائضو پابندي او د محرماتو نه اجتناب لږمې دی.

⑤ په تعلیمي ادارو کې ملحد، بې دینه او بد دینه استاذان د طالب علمانو داخلاقو او اعمالو په خرابولو او دوی د انسانیت د حدود نه په آزادولو کې مؤثر کردار ادا کوي، د استاذانو په انتخاب کې دې په خاص طور سره اهتمام وکړل شي چې هغه د غیر دیني نظریو حامل نه وي، په یونظریاتي ملک کې تعلیمي ادارې د ملاده وکي (تیر) حیثیت لري، او د نوي نسل په جوړولو او تباہ کولو کې د ټولو نه مؤثر د تعلیمي ادارو استاذان دي، د دوی نه بچ کیدل ممکن نه دي، خوځومره د حیرانتیا او تعجب خبره ده چې په اسلامي جمهوریه پاکستان کې د نوي نسل کچه ذهنونه داخلاقې ډاکوانو او بدمعاشانو په حواله شوي دي، د معلم له پاره یوازې ټوگری حاصلولو شرط دي، د دین او دیانت هیڅ لحاظ نه لري.

⑥ په ملک کې عدالتونه مظلوم ته د انصاف ورکولو له پاره جوړ شوي دي، خو رشوت، سفارش، او د جانب داری په وجه څومره ظلم چې په عدالتونو کې کیږي هغه ټولو ته معلوم دی، دیو غریب اوسیدونکي له پاره د انصاف حاصلولو ناممکنه پاتې شوي دي، الا ماشاء الله! د عدل معناده د صحیح قانون مطابق فیصله کول، که د ملک قانون غدار وي، د دې مطابق به د عدل فیصله نه وي، بلکې ظلم به وي، او که قانون د انصاف والا وي خو که په فیصله کې دیو فریق رعایت وکړل شي نو دا فیصله به هم ظلم وي، دا اصول مخې ته کیښودلو سره دې انصاف وکړل شي چې زموږ څومره فیصلې د عدل او انصاف مطابق کیږي؟-----

عدالتونه په صحیح معناوو کې عدالتونه جوړولو له پاره لازمي ده چې تمام غیر اسلامي او غیر شرعي قوانین دې په یو قلم سره منسوخ کړل شي، او عدالتونه دې پابند کړل شي چې هغه دې هره فیصله د قرآن او سنت مطابق وکړي، دې نه علاوه دا هم لازم دي چې د عدالت په کړسې داسې خدای ترسه او دیانت دار منصفان کینول شي چې هغوی ته دا احساس وي چې دوی به دخپلې هر یوې فیصلې حساب د قیامت په ورځ د الله تعالی په مخکې ورکوي.

د قومي اصلاح کولو دا نهه (۹) نکاتي انقلابي پروگرام دی، چې په دې باندې پوره عمل ضروري دی، او که د تساهل (سستی) نه مو کار واخیست؛ نو په دې ملک باندې چې کوم د الله تعالی د قهر توره، د بمونو، د هماکو، ډاکو، زلزلو، طوفانونو، د قحط او گراني او په خپلو کې د انتشار په شکل کې جاري دی، د دې انجام به ډیر گران وي او د آخرت عذاب د دې نه هم سخت دی ---- الله تعالی دې زموږ حکمرانانو سره پوره قوم ته د ایمان او پوهې دولت نصیب کړي، او دخپلو خوښو بندگانو په وجه دې مونږ گناهکاران دخپل قهر او عذاب نه محفوظ وساتي!

د قانوني مجبوري په وجه فوتو جوړول

سوال: تاسو لیکلي دي چې شریعت د هر یو ساه اخیستونکي فوتو جوړول حرام ګرځولي دي، خو قومي شناختی کار د جوړولو له پاره د فوتو شرط د سړو له پاره لازمي دی، داسې د پاسپورټ جوړولو له پاره هم لازمي دی، داسې د ملازمت په سلسله کې هم د فوتو ضرورت وي،

سوال دا دی چې سړی د ذکر شویو وجوهاتو په وجه باندې فوتو وباسي؛ نو په دې سلسله کې شریعت څه وایي؟ حالانکې د ذکر شویو کارونو له پاره حکومت فوتو لارمې گرځولی دی، اوس چې په دې ملک کې الحمد لله داسلامی طرز حکومت نافذیږي نو آیا حکومت ته علماوو څه داسې تجویز هم ورکړی دی چې دفوتو وغیره استعمال دې منع وگرځول شي؟

جواب: دقانوني مجبوری په وجه چې کوم فوتو جوړیږي هغه د عذر په وجه دمعافي لائق کیدای شي^(۱) ستاسوداخیال صحیح دی چې اسلامي حکومت ته پکار دي چې دفوتو استعمال منع وگرځوي، غالباً حکومت د یو څو ظاهري فائدو په وجه باندې فوتو ډیرو ځایونو کې لگولی دی، خاوند خو چې کوم څیز شرعاً ممنوع او حضور پاک ﷺ د لعنت موجب گرځولی وي^(۲)، د یو څو مادي فوائد په بنیاد باندې د دې ارتکاب کول د یو "اسلامی حکومت" سره نه ښایي، بل دا فوائد هم محض وهمي دي، واقعي نه دي، کله چې دا دفوتو لعنت په قوم باندې مسلط نه و هغه وخت کې دومره جعل سازی او بې ایمانی نه کیدې څومره چې اوس کیږي.

په کورونو کې فوتو لگول یا د فوتو والادبی ایښودل

سوال: په کورونو کې دخپلو بزرگانو او ځناورو فوتو څنگه دي؟ په تفصیل سره ولیکئ په کومو ډبو وغیره باندې چې فوتو جوړ وي او عام طور باندې په ډیرو شیانو باندې فوتو جوړ وي، د دې په باره کې څه حکم دی؟

جواب: په کورونو کې فوتو لگول ناجائز دي، دهریو ساه لرونکي فوتو ممنوع دی^(۳) په کومو ډبویاشیانو چې فوتو وي هغه ترې لرې کول پکار دي^(۴).

^(۱) وفي الشرح المجلة: الضرورات تبيح المحظورات بقدر الضرورة، أى أن الأشياء الممنوعة تعامل كالأشياء المباحة وقت الضرورة (شرح المجلة ص: ۲۹ المادّة: ۲۱، طبع حبيبيه).

^(۲) عن أبي جحيفة أن النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن ثمن الدم وثن الكلب وكسب البغي ولعن أكل الربا وموكله والواشمة والمستوشمة والمصور وفي رواية المصورين (بخارى ج: ۲ ص: ۸۸۱، طبع نور محمد كتب خانة)

^(۳) عن علي عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: لا تدخل الملائكة بيتاً فيه صورة ولا كلب ولا جنب..... وفي رواية: ولا تمثال (سنن أبي داود ج: ۲ ص: ۲۱۶ كتاب اللباس، طبع ايج ايم سعيد).

^(۴) عن جابر أن النبي صلى الله عليه وسلم أمر عمر بن الخطاب زمن الفتح وهو بالبطحاء أن يأتي الكعبة فيمحو كل صورة فيها فلم يدخلها النبي صلى الله عليه وسلم حتى محيت كل صورة فيها (سنن أبي داود ج: ۲ ص: ۲۱۶ كتاب اللباس) أيضاً: فيمحو كل صورة أى كل تمثال على صورة نبي أو ملك من الملائكة أو نحو ذلك مما كان نقشاً في حائط أو له جرم أو غير ذلك مما فيه روح (بذل المجهود ج: ۵ ص: ۶۹، باب في الصور).

په جوماتونو کې تصویرونه ویستل ډیره سخته ګناه ده

سوال: سړکال تراویح کې دقرآن پاک د ختم په موقع باندې په یو جومات کې حافظ صاحب چې هغه هم په دې جومات کې امام هم دی او د مدرسې استاذ هم دی، دهغه سره هم دهغه شاګرد چې هغه د نائب مدرس فرض هم ادا کوي، کومو ماشومانو چې په سړکال دقرآن پاک ختم کړي و، د بچپوه مایک باندې د تلاوت په وخت د جومات دننه، منبر ته نژدې یې تصویرونه ویستل شروع کړل، په منع کولو باندې نائب صدر وویل چې: ریل حافظ صاحب ډک کړی دی، دهغه په اجازت سره تصویرونه اخلم، دا په هرځای کې وي، مختصر دا چې باوجود د منع کولو په ضد باندې راغی او ویې ویل چې: زه به تصویر اخلم حافظ صاحب مایک ته راغی نو دهغه ډیر تصویرونه د هر طرف نه واخیستل شو، په بله ورځ حافظ صاحب دخلکو په اعتراض باندې په جومات کې قرآن راوړ او قسم یې وخوړ چې: نه مونږ ریل ډک کړی دی، نه مې اجازه ورکړې ده، خو د نائب مدرس نه یې هیڅ پوښتنه ونه کړه چې کم از کم دا اعتراض کولو والا حضراتو ته تسلي شوې وای.

۱. آیا حافظ صاحب ته قسم خوړل پکار و، په ټوله غونډه کې دا خبره شوې وه؟

۲. آیا په جومات کې تصویر ویستل جائز دي؟

۳. د داسې امام اقتدا جائزه چې هغه دخپلو جاموله پاره قسم وخوړ او د نائب مدرس نه یې هم څه پوښتنه ونه کړه، ځکه چې هغه ویلي و چې تصویر دهغه په اجازې سره اخلم، په جومات کې کافي اختلافات زیات شوي دي.

جواب: تصویر جوړول خصوصاً جومات ددې ګندګي سره ملوث کول حرام او سخته ګناه ده^۱ که دا حضرات ددې نه د علانیه توبې اعلان وکړي او دخپلې غلطۍ اقرار وکړي او د الله تعالی نه معافي وغواړي؛ نو صحیح ده، ګینې دا صاحب دې دامامت او تدریس نه لرې کړل شي، ده پسې لمونځ ناجائز او مکروه تحریمي دی.^۲

دپلار یا بل چا دتصویر کینودو ګناه دچاوی؟

سوال: که څوک په کور کې دپلار، نیکه یا دیو خپلوان تصویر په فریم کې ولګوي په میزې کې ږدي نو دتصویر ایښودلو ګناه به د کینودنکي وي یا دپلار، نیکه چې هغوی ددې دنیانه

^۱ عن عبدالله بن مسعود قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: أشد الناس عذاباً عند الله المصورون (مشکوٰۃ ص: ۳۸۵، باب التماوير، الفصل الأول، طبع قديمی).

^۲ ولو أم قومًا وهم له كارهون إن الكراهة لفساد فيه أو لأنهم أحق بالإمامة منه كره له ذلك تحريمًا... إلخ (درمختار، باب الإمامة ج: ۱ ص: ۵۵۹، طبع ایچ ایم سعید).

رخصت شوي دي، هغوی هم ددې گناه لاندې راغلي دي؟
جواب: که دپلار نیکه په ژوند کې تصویر لگیدلی وي او منع یې نه وي کړې نوددې گناه د لاندې هغه هم راغلي دي، او که دهغه په ژوند کې د احرام کار نه و، اونه هغه دکولوا اجازه ورکړې وه، نو په هغه باندې هیڅ گناه نشته، ایښودونکی خپل آخرت بربادوي.^[۱]

د تصویر جوړولو له پاره د چا عمل حجت نه دی

سوال: په دور حاضر کې داخبارونو مطالعه کول ضروري دي، په ټولو اخبارونو کې د تصویرونو شائع کیدل یو معمول جوړ شوی دی، د پیو په ډوب باندې، د بسکتپو په ډوب باندې او د دوايي په پیکتونو باندې تصویرونه موجودي، ددې نه علاوه په شناختی کارډ او پاسپورټ وغیره له پاره د فوټو ویستلو ضرورت دی، ستاسو په ډیره مهرباني وي که په دې سلسله کې تاسو زموږ راهنمائي وکړه، چې په داسې حالاتو کې خپل کورونه د تصویرونو څنگه پاک کړو؟ دې نه علاوه د غټو غټو علماوو تصویرونه په دې سلسله کې مخامخ دي.

جواب: تصویر جوړول او او ویستل گناه ده^[۲]، خو که د قانوني مجبورۍ په وجه داسې وکړل شي؛ نو امیددی چې پوښتنه به نه کیږي^[۳] اخبارونه دې په کور کې بند کینودل شي، باقي د دین بزرگانو خو اول تصویرونه په خپلې مرضۍ سره جوړ کړي نه دي او که چا جوړ کړي وي نو د چا عمل حجت نه دی، حجت دخدای او د رسول الله ﷺ ارشاد دی.^[۴]

کرنسی نوټ باندې تصویر چاپ کول ناجائز دي

سوال: ستاسو په خدمت کې یو گزارش دی چې په "جنگ" جمعه ایډیش کې د تصویر ویستلو او جوړولو په باره کې تاسو کافي تفصیل سره بیان و، چې په هغه کې حدیثونه هم بیان شوي دي، خو یوه خبره بیا هم د توجه وړ ده چې په پاکستان کې په دې وخت کوم نوټونه او سکې چلیږي په هغې باندې هم د قائد اعظم تصویر واقع دی، زه یوازې دامعلومول غواړم چې ددې نوټونو او سکو په اسلام کې څه حیثیت دی؟ که چېرې ددې تصویرونو والا نوټونه په جیب کې.

[۱] وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى وَأَنْ سَعْيُهُ سَوْفَ يُرَى (النجم: ۴۰، ۳۹)۔

[۲] عن ابن عمر أخبره أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: الذين يصنعون الصور يعذبون يوم القيامة يقال لهم: أحيوا ما خلقتم (مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۱، باب تحريم تصوير صورة الحيوان... إلخ)۔

[۳] الضرورات تبيح المحظورات بقدر الضرورة (الأشباه والنظائر ج: ۱ ص: ۴۳ طبع إدارة القرآن) أيضًا: وفي شرح المجلة: ۱ ص: ۲۹ المادة: ۲۱: الضرورات تبيح المحظورات، أي أن الأشياء الممنوعة تعامل كالأشياء المباحة وقت الضرورة... إلخ وفيه ص: ۳۰ الضرورة تقدر بقدرها)۔

[۴] أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ (النساء: ۵۹)۔

موجود وي؛ نو آیا لمونځ کيدای شي؟ او که لمونځ کيږي؛ نو تصويرونه حرام او گناه کبيره ولې دي؟
جواب: تصويرېې شکه حرام دی، قطعی حرام دی، دا نه په څه تاويل سره جائز کيدای شي، اونه دچا تاويل يو حرام حلال کولی شي، ترکومې پورې چې دکرسي اونوتونو تعلق دی، دحکومت فرض دي چې په دې باندې دې تصوير کله هم چاپ نه کړي، او دمسلمانانو فرض دي چې حکومت څخه دې ددې گناه دترک کولو مطالبه وکړي^{۱۱} باقي لمونځ کيږي^{۱۲}.

په تمغې باندې تصوير جوړول بت پرستی نه بلکې بت سازي ده

سوال: ۱۹۷۲ء کې په صدساله تقريباً توکې د محمد علي جناح (قائد اعظم) په موقع باندې يوه تمغه جاري شوه چې هغه ټول مسلمانان فوج والا اغوندي، دسپينو په تمغې باندې د محمد علي جناح بت جوړ شوی دی، څنگه چې به تاسوداته آنې په سکې باندې جوړ شوې ليدلې وي آیا دا اچول جائز دي؟ آیا دا دبت پرستی په دائره کې نه راځي؟ که جائز نه دي؛ نو تاسوته پکار دي چې صدر پاکستان مجبور کړي چې هغه فوراً ددې خاتمه وکړي.
جواب: دا بت پرستي خو نه ده، خوبت سازي ده، دحکومت فرض دي چې داسلسله بنده کړي.

بې حيا او برينه تصوير لکونکو ته

پکار دي چې دالري کړي او توبه وباسي

سوال: زمونږ د يو خپلوان او رسته دار په کور کې څه بې حياء تصويرونه لگيدلي دي، عالم خونه يم خو دا چې ما ډيره پريښودې ده، او هغه رسته دار ما په 'مولانا' ويلو سره تنگوي، اوبيا دا وايي چې 'دا تصويرونه به زما څه وکړي؟' هغه رسته دار واده کړی دی او دڅلور بچيو پلار دی او دا خبره مني چې حضرت محمد ﷺ په حديث کې دساه لرونکو تصويرونه کيښودلو، لگولو منع فرمايلې ده، خو هغه ددې يو عقلی او سائنسی دليل مني، هغه وائي چې 'زه واده والا يم، دزړه او جنس جذبات ختم شوي دي، په شرعي طريقې (واده) سره د زړه مراد پوره شوی دی، اوس دا تصويرونه زما هيڅ نشی کولی؟ دا چې ما يا يوبل به ولې خرابوي؟' نو ځکه هغه دا

^۱ [فصنعت حرام علی کل حال، لأن فيه مضاهاة لخلق الله تعالى، وسواء كان في ثوب أو بساط أو درهم ودينار..... فينبغي أن يكون حراماً لا مكروهاً (البحر الرائق ج: ۲ ص: ۲۹، قوله ولبس ثوب فيه تصاویر، فتاوی شامی ج: ۱ ص: ۶۴۷، شرح مسلم للنووی ج: ۲ ص: ۱۹۹) عن عائشة قالت: دخل علی رسول الله صلى الله عليه وسلم وأنا مسترة بقرام فيه صورة فتلون وجهه ثم تناول السرفهتکة ثم قال: إن من أشد الناس عذاباً يوم القيامة الذين يشبهون بخلق الله (مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۰، بدائع الصنائع ج: ۱ ص: ۱۱۶).
^۲ قال ابن عابدين: ولو كانت الصورة صغيرة كالتی علی دراهم أو كانت فی اليد أو مسترة أو مهانة مع أن الصلوة بذالك لا تحرم بل ولا تکره (ردالمحتار ج: ۱ ص: ۶۴۷).]

تصويرونه لرې کوي نه.
جواب: د ډيو مسلمان له پاره خوبس دومره کافي ده چې حضور پاک ﷺ د فلاني کار حکم کړی دی، ضرور به په دې کې څه حکمت او مصلحت وي، او د فلاني شي نه يې منع کړې ده، ضرور به په دې کې څه قباح وي، ^{۱۱} که چېرې انساني عقل د ټولو فوائدو او نقصاناتو احاطه کولی شوه نو د حضور پاک ﷺ دمبعوث کيدو ضرورت به نه و.

امام غزالي (رحمته الله عليه) ليکي چې: "کوم سړی يو حکم تر هغه وخته پورې نه تسليموي ترڅو پورې چې دهغه فلسفه دهغه په پوهه کې نه وي راغلې، هغه حضور پاک ﷺ باندې ايمان نه لري" ستاسو درسته دار دا وينا چې تصويرزما هيڅ نشی کولی؟ ډيره سخته خبره ده، ددې نه هغه له پاره توبه ويستل پکار دي، توبه دې وکړي او تصويرونه دې لرې کړي او د حضور پاک ﷺ د حکم مخکې دې سربښکته کړي، ددې نه وروسته که د زړه د اطمینان له پاره ددې حکمت او فلسفه معلومول غواړئ نوماته وليکئ، بلکې بهتره به وی چې پخپله ماسره ملاؤ شی، ان شاء الله ددې حکمتونه به هم عرض کړم، چې په دې سره به دهغه پوره تسلي وشي، خو چې ترڅو پورې هغه د حضور پاک ﷺ د حکم مخکې سر نه ښکته کوي او دخپلې خوښې او پوهې په مقابل کې د رسول الله ﷺ اقرار نه کوي، هيڅ به درته نه وایم.

په شناختي کاره باندې د ښځو تصوير لازمي گڼلو والا گناه کار دي

سوال: نن (۱۹۸۴م) په روزنامه "جنگ" کې مې دا خبر وکوت چې: "وفاقي حکومت په قومي شناختي کاره باندې د ښځو تصويرونه لگول لازمي وگرځول، په دې سلسله کې نیشنل رجسټريشن ايکټ مجريه (۱۹۸۳م) کې باقاعده ترميم کړی دی".

تاسوته گزارش دی چې د قرآن او حديث په رڼا کې د ښځو د پردې اهميت وښايئ؟ ځکه چې په شناختي کاره باندې د ښځو تصويرونه لگول ددوی د بې پرده کولو مترادف دي، زه ستاسوپه توسط سره دا اهمه مسئله د حکومت مشرانو ته وړاندې کول غواړم چې هغوی خپله دا فيصله بدله کړي او د مسلمانانو ښځوله پاره د شناختي کاره وړاندې پاندي ختمه کړي.

جواب: دا قانون شرعي نقطه نظر سره نهايت غلط دی او ددې قانون نافذ کوونکي گناه کار دي ^{۱۲}.

^۱ [قوله تعالى: وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا] قال القاضي ثناء الله الفاني فقي: وهو عام في كل ما أمر به النبي صلى الله عليه وسلم ونهى عنه أن يختاروا من أمرهم ما شاءوا بل يجب عليهم ما أمرهم الله به وأن يجعلوا اختيارهم تبعاً لإختيار الله ورسوله (المظهر ج: ۷ و ۹ ص: ۲۳۹ و ۳۴۵).

^۲ [قال العلماء: تصوير صورة الحيوان شديد التحريم، وهو من الكبائر، لأنه متوعد عليه بهذا الوعيد الشديد (أي: أشد الناس عذاباً عند الله المصورون) وسواء صنعه لما يمتن أم لغيره، فصنعه]. [بقية په راروانه صفحه

د خانه کعبې او طواف کوونکو خلکو فریم لگول

سوال: ما ډیر غټ فریم اخستی دی، چې دهغې په مینځ کې خانه کعبه او په اطرافو کې یې خلک په طواف کولو بنودلي دي، په دې کې چې کوم دخلکو تصویران دي هغه ډیر کم په نظر راځي، دهغوی سترگې، غوږونه، مخونه او دجسم یوه برخه هم واضحه په نظر نه راځي، آیا دا فریم زه پخپله کمره کې کینودلی شم؟

جواب: که تصویرونه صفا نه وي نو لگول یې جائز دي.^{۱۱}

په دفترونو کې دمحرمو شخصیتونو تصویرونه خوړندول

سوال: په ډیرو سرکاري ادارو مثلاً په سکولونو، کالجونو، هسپتالونو، پولیس سټیشنو او په نورو سرکاري محکمو کې خاص طور باندې داهمو شخصیتونو تصویرونه خوړند شوي وي، چې په هغې کې دقائد اعظم محمد علي جناح، علامه اقبال تصویرونه په نمایه طور باندې شامل دي او هغه په مستقل طور سره خوړند دي، آیا اسلامي نقطه نظر سره په سرکاري محکمو کې داسې قسمه تصویرونه لگول ترکوم حده پورې درست دي؟ او ددې په باره کې څه احکامات دي؟

جواب: په دفترونو کې دمحرمو شخصیتونو تصویرونه خوړندول مغربي تهذيب دی، اسلام ددې خلاف دی.^{۱۲}

دارت ډرائنگ (انځورګري) شرعي حیثیت؟

سوال: زما رور بهترين آرټسټ دی، مونږ هغه ډرائنگ ماسټر (انځورګر) جوړول غواړو، ځينې

...بقیه د ترمخ].. حرام بکل حال، سواء کان فی ثوب أو بساط أو درهم أو دينار أو فلس أو إناء أو حائط أو غیرها... إلخ (فتح الباری ج: ۱۰ ص: ۴۷۰، کتاب اللباس، طبع قدیمی) ایضاً: ماحرم فعله حرم طلبه فکما أن فعل السرقة والقتل والظلم ممنوع فإجراء ذلك بواسطة أخرى ممنوع أيضاً (شرح المجلة ص: ۳۴).
 ۱] "إلا أن تكون صغيرة،، لأن الصغار جدًا لا تعبد فليس لها حكم الوثن فلا تکره فی البيت..... والمراد بالصغر التي لا تبدوا للنظر علی بعد (بحر الرائق ج: ۲ ص: ۳۰ طبع دار المعرفه).
 ۲] عن ابن عمر رضی الله عنه أخبره ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: الذين يصنعون الصور يعذبون يوم القيامة، يقال لهم: أحيوا ما خلقتم (مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۱) وظاهر كلام النووي في شرح مسلم الإجماع علی تحريم تصويره صورة الحيوان فإنه قال: قال أصحابنا وغيرهم من العلماء تصوير صورة الحيوان حرام شديد التحريم الكبائر لأنه متوعد بهذا الوعيد الشديد عن النبي صلى الله عليه وسلم: أشد الناس عذاباً يوم القيامة المصورون، يقال لهم أحيوا ما خلقتم (البحر الرائق ج: ۲ ص: ۲۷، شرح النووي علی مسلم ج: ۲ ص: ۱۹۹، ۲۰۰).

خلک وايي چې دا پيشه په اسلام کې ناجائز ده. وضاحت وکړئ! چې د ډرائنگ ماسټر پيشه په اسلام کې درست ده يا غلطه؟

جواب: آرټ ډرائنگ (انځورگري) خوږه اصل کې ناجائزه ده، البته ددې صحيح يا غلط استعمال دا جائز يا ناجائز جوړوي، که چېرې ستاسو ورور دساه لرونکو شيانو د تصويرونو شوق لري؛ نو بيا دا ناجائز دی^[۱]، او که داسې آرټ پيش کوي چې په هغه کې د اسلامي اصولو خلاف ورزي نه وي، نو جائز دی^[۲].

آيا فوتو تخليق دی؟ که دی نو په آئينه او اوبو کې هم شکل په نظر راځي

سوال: فوتوگرافي تخليق نه دی، که تخليق دی نو په آئينه او اوبو کې هم دانسان شکل په نظر راځي؟ بل د فلم په ذريعه د اسلام اشاعت کيدو ضرورت او ټي وي داسې شروع شوی دی چې د هر مسلمان په کور کې موجود دی، ددې ضرورت په پوهيدو سره که دا په ښه مصرف کې استعمال کړل شي، ددې په اسلام کې څه حيثيت دی؟

جواب: فلم او تصوير د حضور پاک ﷺ د ارشاد مطابق حرام دي^[۳]، او ددې جوړولو ولاسخت گناهگار دي، يو ملعون شی د اسلام د اشاعت ذريعه څنگه جوړېدای شي؟ فوتو ته 'عکس' ويل ځان ته دوکه ورکول دي، ځکه چې که په انساني عمل سره دا عکس حاصل نه کړای شي او بيا دا پائيدار جوړ نه کړل شي نو فوتو نشی جوړېدلی، بس يو قدرتي شی او غير اختياري شي باندې يو اختياري شی قياس کول ځان ته دوکه ورکول دي، د 'فلمی صنعت' لفظ ښائي چې دا دانسان جوړ شوی شی دی.

په کور کې تصوير ايښودل ولې منع دي؟

سوال: په کور کې د تصوير ايښودل ولې منع دي؟ حالانکې دا په هر کتاب او اخبار، ټيلي ويزن، په فلم کې وي، او اوس خو باقاعده ددې کيمرې هم په هريو کور کې عامې شوې دي.

جواب: زما خورې! د يوې بدې په عام کيدو سره دهغې بدې بد والی نه ختمیږي، د تصويرونو موجوده سيلاب بلکې طوفان، د مغربي او نصراني تهذيب نتيجه ده، په ټولو مذهبونو کې

^[۱] ايضاً.

^[۲] وأما الشجر ونحوه مما لا روح فيه فلا يحرم صنعه ولا التكسب به وسواء الشجر المثمر وغيره وهذا مذهب العلماء كافة (شرح النووی علی صحيح مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۲، باب تحريم تصوير صورة الحيوان... إلخ).

^[۳] عن عائشة أنها قالت إنما (أى الملائكة) لا تدخل بيتا فيه كلب ولا صورة. قال النووی فی شرحه: قال أصحابنا وغيرهم من العلماء تصوير صورة الحيوان حرام شديد التحريم وهو من الكبائر..... فصنعه حرام بكل حال (مسلم مع شرحه للنووی ج: ۲ ص: ۱۹۹).

یوازې د اسلام خصوصیت دی چې تصویرسازي او بت تراشي ته یې بدترینه ګناه ویلې ده او داسې خلک یې ملعون ګرځولي دي، ځکه چې همدا بت تراشي او تصویرسازي د بت پرستی او شخصیت پرستی زینه ده او اسلام مسلمانان نه یوازې د بت پرستی څخه بلکې د دې اسبابو او ذرائعو نه هم منع کول غواړي^(۱)، په هر حال تصویرسازي د اسلام په نظر کې بدترین جرم او ګناه ده، خونن سبا مسلمانان د بدقسمتی نه د نصراني تهذیب په شروع شوي طوفان کې اینښتي دي نو کم از کم دومره خوږکار ده چې ګناه ته دې ګناه وویل شي.

دوي سي آر ګناه به په چا وي؟

سوال: یو سړي خپل کور ته وي سي آر راوړی او دهغه بچي، ښځه، خپلوان او نور خلک دهغه دکور ته وي، یا وي سي آر ګوري، نو آیا ددې ټولو ګناه به راوړونکي ته ملاوېږي؟ او که چېرې ملاوېږي ورته نو ولې؟ ځکه چې هغه سړي خو دې ټولو ته د وي سي آر، ټي وي کتلو له پاره ویلي نه دي؟

جواب: دهغه به هم ګناه کیږي، ځکه چې هغه د ګناه وجه جوړه شوه، او د کتونکو به هم کیږي.^(۲)

تصویر لرونکي اخبارونه کورته څنګه راوړل پکاردی؟

سوال: زه په ګورنمنټ کالج کې داسلامیات د لیکچرار په حیث کار کوم، د موجوده حالاتو او د جدیدو دیني او علمي تحقیقاتو او معلوماتو نه ځان خبر ساتل زموږ ضرورت دی، چې دهغې عام مشهور او د سهل الحصول ذریعه اخبارونه دي، خو اشکال دا دی چې په اخبارونو کې تصویرونه وي، د حدیث شریف په رڼا کې د تصویرونو کور ته راوړل جائز نه دي، په دې صورت کې ماته څه کول پکار دي؟ دخپلې قیمتي مشورې نه موږ خبر کړئ!

[۱] عن عائشة قالت: دخل على رسول الله صلى الله عليه وسلم وأنا مسترة بقرام فيه صورة فتلون وجهه ثم تناول السرفهته ثم قال: إن من أشد الناس عذاباً يوم القيامة الذين يشبهون بخلق الله (مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۰)، إنما جاء تصوير ذى الروح لما روى عن على أنه قال: من صور تمثال ذى الروح كلف يوم القيامة أن ينفخ فيه الروح وليس بنافخ (بدائع الصنائع ج: ۱ ص: ۱۱۶)۔

[۲] ان الاعانة على المعصية حرام مطلقاً بنص القرآن اعنى قوله تعالى: وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ (أحكام القرآن لمفتي محمد شفيع ج: ۳ ص: ۷۴) أيضاً: عن جرير قال: كنا في صدر النهار عند رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من سن في الإسلام سنة حسنة فله أجرها وأجر من عمل بها من بعده من غير أن ينقص من أجزائها شيء، ومن سن في الإسلام سنة سيئة سئنة كان عليه وزرها ووزر من عمل بها من بعده من غير أن ينقص من أوزارها شيء۔ رواه مسلم (مشكوة ص: ۳۳، الفصل الأول، كتاب العلم)۔

جواب: دځينې اکابرو معمول خو دا و چې داخبار کتلونه مخکې به يې تصويرونه لرې کول، په ځينې تصويرونو باندې به يې لاسونه کيښودل، زمونږ په شان دخلکو له پاره دا هم غنيمت دی چې داخبار کتلونه وروسته تصويرونه بند کړي دي.

ګوډيانې (نانځکې) په کور کې کيښودل

سوال: ۱: په کور کې د ګوډيانو کيښودل يا په ديوالونو باندې لګول يا په بل ځای باندې، په اسلام کې جائز دي او که نه؟

سوال: ۲: اسلام د ساه لرونکو شيانو تصوير جوړول گناه گرځولي ده، نو بيا مصوران خلک د ساه لرونکي شي تصويرونه جوړوي، نو آيا دا گناه نه ده؟

جواب: ۱: د ګوډيانو که چرې شکل او صورت، سترگې، غوږونه، پوزه وغيره جوړې شوې وي؛ نو هغه دبت په حکم کې ده، ددې ساتل او د ماشومانو ددې سره لوبې کول جائز نه دي، او که ګوډيانې واضح نه وي نو ماشومانو ته ددې سره د لوبو کولو اجازت دی.^[۱]

جواب: ۲: د ساه لرونکي تصوير جوړول او اخيستل بې شکه گناه ده، ځکه چې حضور پاک ﷺ په دې باندې د سخت عذاب خبر ورکړې دی، په حديث کې دي:

"عن عبدالله بن مسعود رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: اشد الناس عذاباً عند الله البصرون. متفق عليه." (مشکوٰۃ ص: ۳۸۵).

ترجمه: حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه روايت کوي چې مادر رسول الله ﷺ نه اوريدلي دي چې: د الله تعالیٰ په نزد خلکو کې د ټولونو زيات عذاب والا خلک تصوير جوړونکي دي.

د بې ساشي مجسمې جوړول جائز او د ساه لرونکو ناستر

سوال: زه د مختلف جوماتونو وغيره نقشي د بنائسته کولو له پاره دهیرو او موم وغيره نه جوړوم، آيا زه خانه کعبه (بيت الله شريف) او مسجد نبوی وغيره هم جوړولی شم؟

جواب: د غیر ذی روح (بې ساه) شيانو نقشي جوړول جائز دي.^[۲]

[۱] ولی آخر حظر المجتبی عن أبي يوسف يجوز بيع اللعبة وأن يلعب بها الصبيان (الدر المختار ج: ۵ ص: ۲۲۶، باب المنقرعات) وعن عائشة أنها كانت تلعب بالبنات عند رسول الله صلى الله عليه وسلم قال القاضي: فيه جواز اللعب من قال ومن منحصوات من الصور المنهى عنها لهذا الحديث (شرح النووى على صحيح مسلم ج: ۲ ص: ۲۸۵، باب فضائل عائشة أم المؤمنين رضى الله عنها).

[۲] قال ابن عباس: فإن كنت لأبداً فلا صنع الشجر وما لاروح فيه (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۳۸۵، ۳۸۶، باب التصاوير، الفصل الأول).

سوال: آیا زه دخټې یا کاني په مدد سره دخپلو سترو شخصیتونو مجسمې جوړولی شم؟
جواب: دا بت تراشي ده، اسلام ددې اجازه نه ورکوي.^(۱)

په کورونو کې، دخپلو بزرگانو، قرآن ویونکي

ماشوم یا د دعا غوښتونکي ښځې تصویر هم ناجائز دی

سوال: په کورونو کې عام طور باندې خلک دخپلو بزرگانو یا د قرآن مجید ویونکي ماشوم یا د دعا غوښتونکي ښځې تصویر لگوي، ددې په باره کې شرعي حکم څه دی؟
جواب: په کورونو کې تصویران خوړندول د گمراه امتونو دستور دی، د مسلمانانو له پاره دا شی ممنوع ګرځول شوی دی، په حدیث شریف کې فرمایل شوي دي: په کوم کور کې چې سپی یا تصویر وي، هغه ته درحمت فرښتې نه داخلېږي.^(۲)

د ساه لرونکو شکلونو نانځکې په کور کې کینودل جائز نه دي؟

سوال: نن سبا زموږ په کورونو کې د ماشومانو د لوبو نانځکې (ګوډیانې) تقریباً په هرځای کې موجودې دي، څه دځناور د شکل پشان جوړې شوې وي، څه ګوډۍ وغیره د بت په شکل کې، هلته د قرآن تلاوت، لمونځ او د سجدې ادائیګې کوو، بعضې وخت د لمونځ له پاره اودس کوو یا سلام واپوړو نو نظر پرې پریوځي، یا په ذکر کې مصروف یو نو بچي په لوبو کولو سره مخې ته راځي، په دې صورت باندې رڼا واچوئ!

جواب: په کورونو کې چې ماشومان کومې ګوډۍ (نانځکې) جوړوي او د کومو چې شکلونه په نظر صفا نه راځي، محض یو هیولا (شکل) شان وي، ددې سره د ماشومانو لوبې کول جائز دي، اوداپه کورونو کې ایښودل هم جائز دي.^(۳) خودپلاستیک چې کوم د لوبو شیان په بازار کې

^(۱) [أيضاً]۔

^(۲) [عن أبي طلحة قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: لا تدخل الملائكة بيتاً فيه كلب ولا تصاوير متفق عليه (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۳۸۵، باب التصاوير، الفصل الأول) أيضاً: وقوله صلى الله عليه وسلم: لا تدخل الملائكة بيتاً فيه كلب ولا صورة، المرادهم الذين يرلون بالبركة للحفظ (حاشية الشبلي على تبين الحقائق، كتاب الصلاة ج: ۱ ص: ۴۱۴ طبع دار الكتب العلمية) أيضاً: قال العلماء سبب امتناعهم من بيت فيه صورة كونها معصية فاحشة وفيها مضاهاة لخلق الله تعالى وبعضها صورة ما يعبد من دون الله تعالى..... فعقب متخذها بجرمانه دخول الملائكة بيته وصلاً فيه وإستغفارها له وتبريكها عليه وفي بيته ودفعها اذى الشيطان وأما هؤلاء الملائكة الذين لا يدخلون بيتاً فيه كلب أو صورة فهم ملائكة يطوفون بالرحمة والتبرك والإستغفار (شرح النووي على صحيح المسلم ج: ۲ ص: ۲۰۰، باب تحريم تصوير صورة الحيوان... إلخ)۔

^(۳) [أو كانت صغيرة، لا تبين تفاصيل أعضائها للنظر قائماً وهي على الأرض]، بقیه په راروانه صفحه

ملاویږي هغه خو مکمل بتان وی، ددې مجسمو اخیستل او خرڅول او ددې په کورونو کې ایښودل ناجائز دي،^{۱۱} افسوس خبره ده چې نن سبا داسې بتان په کورونو کې دایښودلو رواج راوتی دی، اوددې په وجه زموږ کورونه دبت خانو منظر پیش کوي، گویا شیطان دلوږو دشیانو په بهانه بت شکن قوم نه بت فروش او بت تراش جوړ کړی دی، الله تعالی دې مسلمانان ددې آفت نه وساتي.

د نانځکوساتلودروایت جواب

سوال: ستاسو سره دلوږو نانځکو دروایت څه جواب دی؟

جواب: کومه گوډۍ چې باقاعده دمجسمې په شکل کې وي، ددې ساتل او دې سره لوبې کول جائزه دي^{۱۲}، د معمولی قسم گوډۍ چې هغه ماشومه پخپله جوړوي، دهغې اجازت دی اود حضرت عائشه رضی اللہ تعالیٰ عنہا دگوډو هم دا محمل دی، دځینې حضراتو وینا ده چې په هغه وخت دتصویر جوړولو ممانعت نه و شوی، دا وروسته شوی دی.^{۱۳}

...بقیه د ترمخ].. قال ابن عابدین: حيث قال بحيث لا تبدوا للناظر إلا بتبصير بليغ كما في الكرماني أولا تبدوله من بعيد..... إن كانت الصورة مقدار طير يكره وإن كانت أصغر فلا (ردالمحتار ج: ۱ ص: ۶۴۸) أيضاً: وهذه الأحاديث صريحة في تحريم تصوير الحيوان وأنه غليظ التحريم، وأما الشجر ونحوه مما لا روح فيه فلا يحرم صنعه ولا التكسب به... إلخ (شرح النووي على مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۱).

^۱ [عن سعيد بن أبي الحسن قال: كنت عند ابن عباس رضي الله عنهما، إذا جاء رجل فقال: يا ابن عباس! إن رجلًا إنمّا يعيش من صنعة يدي، وإنّي أصنع هذه التصاوير، فقال ابن عباس رضي الله عنهما: لا أحدثك إلا ما سمعت من رسول الله صلى الله عليه وسلم، سمعته يقول: من صور صورة فإن الله معذبه حتى ينفخ فيه الروح، وليس بنافع فيها أبدًا، فربما الرجل ربوة شديدة وأصفر وجهه، فقال: ويحك! إن أبيت إلا أن تصنع فعليك بهذا الشجر وكل شيء ليس فيه روح رواه البخاري (مشكوة ص: ۳۸۶، باب التصاوير) وظاهر كلام النووي في شرح مسلم: الإجماع على تحريم تصوير الحيوان، وقال سواء صنعه لما يمتحن أولغيره، فصنعه حرام بكل حال، لأن فيه مضاهاة لخلق الله تعالى، وسواء كان في ثوب أو بساط أو درهم أو إناء أو حائط وغيرها (ردالمحتار ج: ۱ ص: ۶۴۷).

^۲ [لاتدخل الملائكة بيتًا فيه صورة..... وفي رواية: لاتدخل الملائكة بيتًا فيه كلب ولا قتال... إلخ (سنن أبي داود ج: ۲ ص: ۲۱۶، باب في الصور).

^۳ [عن عائشة أنها كانت تلعب بالبنات عند رسول الله صلى الله عليه وسلم قال القاضي: فيه جواز اللعب بهن قال وهن مخصوصات من الصور المنهى عنها لهذا الحديث ولما فيه من تدريب النساء في صغرهن لامر أنفسهن وبيوتهن وأولادهم وقد أجاز العلماء بيعهن وشرائهن.. قال ومذهب جمهور العلماء جواز اللعب بهن، وقال طائفة هو منسوخ بالنهي عن الصور (مسلم مع شرحه للنووي ج: ۲ ص: ۲۸۵، باب فضائل عائشة أم المؤمنين رضي الله عنها).

په ميديکل کالج کې داخلي دپاره دانجيلی تصوير

سوال: زه سر کال ميديکل کالج کې داخله اخيستل غواړم، خو د حکومت درائج شويو اصولو مطابق د ميديکل کالج داميدوارانو تصوير د کاغذاتو سره ضروری دی، خوددې په ځای په فنګر پرنټس (دگوتې نشان) سره هم کار چليدای شي، خومونږ د حکومت د اصولو په وجه مجبور يو، اوس په ملک کې د بنځې ډاکټرې د اهميت نه هم انکار نشي کيدای، که بنځې ډاکټرې جوړې نشي نو مجبوراً به موږ دهرې خبرې له پاره سړي ډاکټرانو ته ورځو، چې دا طبيعت نه مني، په دې سلسله کې دقرآن او حديث په حوالې سره څه حل وبنايی چې دخپلو اوریدو او ويلو والامطمئن کړی شو او ددې نه زيات خپل ځان هم.

جواب: فوتو جوړول شرعاً حرام دي^{۱۱}، خو ترکومه چې دگورنمنټ دقانون مجبوری وي هلته سړی معذور دی^{۱۲}، ددې وبال به دقانون د جوړونکوپه څټ وي، ترکومې پورې چې دجينکو د ډاکټرو جوړولو تعلق دی، زه ددې دضرورت قائل نه یم.

شناختي کارډ که په جيب کې وي نو جومات ته تګ صحيح دی

سوال: د بعضې خلکو نه ما اوریدلي دي چې دانسان تصوير جومات ته وړل گناه ده، نو چې مونږ د کمونځ له پاره څو، زمونږ په جيب کې شناختی کارډ وي نوددې نه ظاهريږي چې مونږ گناه کوو، ددې جائز او ناجائز کيدو په باره کې مونږ ته ووايئ.

جواب: شناختی کارډ که په جيب کې بند وي؛ نو جومات ته تلل صحيح دي^{۱۳}.

دونې تصوير ولې جائز دی؟ ځکه چې هغه هم ساه لرونکې ده

سوال: په اسلام کې دتصوير جوړولو ممانعت راغلی دی، عرض دا دی چې که چېرې دساه لرونکي دتصوير جوړولو ممانعت وي نو آیا ونه چې هغه هم ساه لرونکې ده، ددې تصوير جوړول هم په دې حکم کې شامل دي، دخلکونه مې اوریدلي دي چې دڅه دينداره حضراتو په کورونو کې هم د مختلفو ونو تصويرونه ليدلي دي.

[أيضاً]ـ

[الضرورات تبيح المحظورات أى أن الأشياء الممنوعة تعامل كالأشياء المباحة وقت الضرورة (شرح المجلة ۲۹، المادّة: ۲۱ طبع حبيب الله بسق كويته) أيضاً: الضروريات تبيح المحظورات، ومن ثمّ جاز أكل الميتة وإساعة اللقمة بالخمير والتلفظ بكلمة الكفر للإكراه (الأشباه والنظائر ج: ۱ ص: ۲۵۱ القاعدة الخامسة، طبع إدارة القرآن)ـ

[ويفيد أنه لا يكره أن يصلى ومعه صرة أو كيس فيه دنائير أو دراهم فيها صورة صغار لاستئثارها (البحر الرقيق ج: ۲ ص: ۲۹، رد المحتار ج: ۱ ص: ۶۴۸)ـ

جواب: په کومو شيانو کې چې حس او حرکت وي، هغو ته "جاندار" (ساه لرونکي) وايي، په ونه کې داسې خصوصيت نشته، نو ځکه ددې تصوير جائز دی.^{۱۱}

د ساه لرونکي تصوير ولې ناجائز دی؟

سوال: د ساه لرونکو تصويرونه جوړول ولې منع دي؟

جواب: دې ساه شيانو تصويرونه په حقيقت کې بنائست دي، ددې اسلام اجازه ورکړې ده^{۱۲} او د ساه لرونکو شيانو تصويرونه يې ځکه منع کړي دي چې دا د بت پرستۍ او تصوير پرستۍ ذريعه ده، په حديث کې دي چې: "د ساه لرونکي تصوير جوړونکي ته به د قيامت په ورځ ويل شي چې: په خپل جوړ شوي شي کې ساه واچوه."^{۱۳}

که په تصوير جوړلو باندې مجبوريې نو حرام

يې وکړه جوړيې کړه او استغفار کوه

سوال: زه يو کاتب يم او استاذ هم، مسئله دا ده چې په تېچنگ پريکټس کې د ماهرينو د فيصلې مطابق موږه بچيو ته د سبق ښودلو په وخت د يو تصور راوستلو له پاره د يو ماډل (نقشه) يا د تصوير پيش کولو هدايت کيږي، يا بعضې وخت د يو تعليمي پروجيکټ ليکلو په وخت د تصويرونو جوړول هم زموږ له پاره ضروري وي، ځکه چې دا په تعليم او تدريس کې ډير اهم گڼل کيږي، اوس دا زه پخپله جوړوم يا په بل چا يې جوړم کړم، گناه خو برابر کيږي، نو آيا ددې مخکې ذکر شوې مجبوري په وجه سره څه گنجائش شته او که نه؟

جواب: د ساه لرونکي شي تصوير جوړول حرام دي^{۱۴}، که ستاسوله پاره دا کار حرام دی نو حرام يې گڼئ او کوئ يې، او استغفار وایئ، د حرامو د حلالولو کوشش مه کوئ.

^۱ قال ابن عباس: إن كنت لأبْدُ فاعلاً فاصنع الشجر وما لا نفس له (مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۲) أيضاً: وأما تصوير صورة الشجر ورحال الإبل وغير ذلك مما ليس فيه صورة حيوان فليس بحرام (شرح النووي على الصحيح المسلم ج: ۲ ص: ۱۹۹، باب تحريم تصوير صورة الحيوان).

^۲ قال ابن عباس: إن كنت لأبْدُ فاعلاً فاصنع الشجر وما لا روح له (مشكوة ج: ۲ ص: ۳۸۵، باب التصاوير، الفصل الأول، مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۲، باب تحريم تصوير صورة الحيوان).

^۳ عن ابن عمر أخيره أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: الذين يصنعون الصور يعدّون يوم القيامة يقال لهم أحيوا ما خلقتم. (مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۱، باب تحريم تصوير صورة الحيوان).

^۴ لظاهر كلام النووي في شرح مسلم: الإجماع على تحريم تصوير الحيوان، وقال: وسواء صنعه لائمهتهن أولغيره لصنعه حرام بكل حال، لأن فيه مضاهاة لخلق الله تعالى وسواء كان في ثوب أو بساط أو درهم وإلأء و حالط (رد المحتار ج: ۱ ص: ۶۴۷، فتح الباري ج: ۱۰ ص: ۴۷۰، كتاب اللباس، باب عذاب المصورين يوم القيامة).

د تصوير متعلق د وزير خارجه فتوا

سوال: دروزنامه "جنگ" ۲۵ پنځه ويشتم، جون په اشاعت کې د پاکستان دوزير خارجه سردار آسف احمد علي يو بيان مې وکوت چې په هغه کې هغه يو غيرملکي اخبار سره په مرکه (انټرويو) کې ويلي چې په "اسلام کې گډا او موسيقي، مصوري وغيره باندې هيڅ پابندي نشته" زما پوښتنه داده چې: ۱. آيا دا خبره صحيح ده؟ ۲. که دا غلطه وي نو آيا د داسې خبرو والا کولو والا له پاره څه سزا شته؟

۳. د داسې خلکو په باره کې د موجوده حکومت او د عام مسلمانانو څه فرض جوړېږي؟

جواب: حضور پاک ﷺ گډا کول، سندرې ويل او تصويرونه ممنوع گرځولي دي، او په دې باندې يې سخت وعيد فرمايلي دي.^(۱)

تصوير

د تصوير په حرمت باندې ډير حديثونه راغلي دي، په دې کې څه لاندې درج دي:

۱. په صحيح بخاري او مسلم کې د حضرت عائشه رضي الله عنها نه روايت دی: چې: ما يو وړوکی شان گدی (بالبنت) واخيست، چې په هغه تصويرونه و، کله چې حضور پاک ﷺ دا وليد؛ نو په دروازه باندې اودريدو، دننه داخل نه شو او ما د حضور پاک ﷺ په مخ مبارک باندې د ناخوښۍ اثرات محسوس کړل، ما عرض وکړ: يا رسول الله ﷺ زه د الله او در رسول په مخ کې

[۱] عن نافع قال: سمع ابن عمر مزمراً قال: فوضع إصبعيه على أذنيه ونأى عن الطريق وقال لي: يا نافع! هل تسمع شيئاً قال: فقلت: لا! قال: فرفع إصبعيه من أذنيه وقال: كنت مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فسمع مثل هذا فصنع مثل هذا (أبوداؤد ج: ۲ ص: ۳۲۶) عن ابن عمر أخبره أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: الذين يصنعون الصور يعذبون يوم القيامة يقال لهم أحيوا ما خلقتم (مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۱) أيضاً: ذكر شيخ الإسلام أن كل ذلك مكروه عند علمائنا، واحتج بقوله تعالى: ومن الناس من يشتري هوالحديث الآية جاء في التفسير أن المراد الغناء..... سماع غناء فهو حرام بإجماع العلماء..... والاصل أنه لا رخصة في السماع في زماننا (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۳۴۹، كتاب الحظر والإباحة) أيضاً: أما الرقص والتصفيق لحفة ورعونة مشاهة لرعونة الإناث لا يفعلها إلا أرعن أو متصنع جاهل ويدل على جهالة فاعلم أن الشريعة لم تردهما لا في كتاب ولا سنة ولا فعل ذلك أحد من الأنبياء ولا معتبو من إتباع الأنبياء، وإنما يفعله الجهلة السفهاء الذين التبت عليهم الحقائق بالأهواء (الزواج عن إقرار الكبار ج: ۲ ص: ۲۸۲، القسم الثاني: في سماع الغناء الملقترن برقص أو نحو دف أو مزامر وتر) أيضاً: قوله وكره كل هوأى كل لعب وعبت فالثلاثة بمعنى واحد كما في شرح التاويلات والإطلاقات شامل لنفس الفعل، واستعمامه كالرقص والسخرية والتصفيق وضرب الأوتاد من الطبول والبربط والرباب والقانون والمزامر والصنج والهورق لأنها كلها مكروهة لأنها زى الكفار، واستماع ضرب الدف والمزامر وغير ذلك حرام إن سمع بفتة يكون معذوراً ويجب أن يجتهد أن لا يسمع، قهستاني (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۳۹۵)

توبه کوم، مانه څه گناه شوې ده؟ حضور پاک ﷺ د خفگان په لهجه کې وفرمايل چې: دا گدۍ (بالبنت) څنگه دی؟ ماعرض وکړ چې: دا ما ستاسو له پاره اخیستی دی چې تاسو په دې باندې کینی او دا دسرله لاندې کیږدئ، حضور پاک ﷺ ورته وفرمايل: دې تصویرونو والاته به د قیامت په ورځ عذاب وي، دوی ته به وویل شي چې کوم تصویر تاسو جوړ کړی دی دا ژوندی کړئ او په دې کې ساه واچوئ اودا ارشاد یې هم وفرمایلو: چې په کوم کور کې دا تصویرونه وي هغه کور ته دالله تعالیٰ فرښتې نه داخلېږي. (مشکوۍ).^[۱]

۲: په صحیح بخاري او مسلم کې د حضرت عائشه رضی الله عنها نه روایت دی چې: د قیامت په ورځ به د ټولو نه سخت عذاب به هغو خلکو ته وي چې څوک دالله تعالیٰ د تخلیق مشابعت کوي. (حواله باله)^[۲]

۳: په صحیح بخاري او مسلم کې د حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دی چې: مادرسول الله ﷺ نه پخپله اوریدلي دي چې: الله تعالیٰ ارشاد فرمایي چې: دهغه سړی نه به زیات ظالم څوک وي چې څوک زما د تخلیق په شان تصویرونه جوړ کړي، دا خلک خو دې یو ذره جوړه کړي ودې ښائی، یا یوه دانه یا یو جوار خودې جوړ کړي ودې ښایي. (حواله باله).^[۳]

۴: په صحیح بخاري او مسلم کې د حضرت عبداللہ بن مسعود رضی الله عنه نه روایت دی چې: مادرسول الله ﷺ نه پخپله دا اوریدلي دي چې: دالله تعالیٰ په نزد د ټولو نه سخت عذاب به تصویر جوړوونکو ته وی.^[۴]

۵: په صحیح بخاري او مسلم کې د حضرت ابن عباس رضی الله عنه نه روایت دی چې: مادرسول الله ﷺ نه پخپله اوریدلي دي چې: دهر تصویر جوړولو والا به په جهنم کې وي، هغه چې څومره تصویرونه جوړ کړي وي، دهر یو په بدله کې به یو روح پیدا کړل شي چې دا به هغه ته په دوزخ

[۱] عن عائشة اشترت غمقة فيها تصاویر فلما رآها رسول الله صلى الله عليه وسلم قام على الباب فلم يدخل ففرقت في وجهه الكراهية قالت فقلت: يا رسول الله اتوب إلى الله وإلى رسوله ماذا أذبت، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ما هذه النمرة؟ قلت: اشتريتها لتقعد عليها وتوسدها، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن أصحاب هذه الصور يعذبون يوم القيامة، يقال لهم: أحيوا ما خلقتم! وقال: إن البيت الذي فيه الصورة لا تدخله الملائكة، متفق عليه (مشکوۍ ص: ۳۸۵، باب التصاویر، بخاری ج: ۲ ص: ۸۸۰، مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۰).

[۲] عن عائشة دخل على رسول الله صلى الله عليه وسلم..... ثم قال: إن من أشد الناس عذاباً يوم القيامة الذين يشبهون بخلق الله (بخاری ج: ۲ ص: ۸۸۰، مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۰).

[۳] عن أبي هريرة قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: قال الله عز وجل: ومن أظلم ممن ذهب بخلق خلقاً فليخلقوا ذرة أو ليخلقوا شعيرة (مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۲).

[۴] عن عبدالله ابن مسعود قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم: أشد الناس عذاباً يوم القيامة المصورون (بخاری ج: ۲ ص: ۸۸۰، مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۱).

کې عذاب ورکوي. (حواله باله).^(۱۱)

له دې حدیثونه نه دا اندازه کیدای شي چې تصویرونه سازول د اسلام په نظر کې خومره غټه ګناه ده او الله تعالی ته، حضور پاک ﷺ ته او دالله تعالی فرښتو ته د دې نه خومره نفرت دی، په دې موضوع باندې که نور تفصیل غواړئ؛ نو دحضرت مولانا مفتي محمد شفیع (رحمۃ اللہ علیہ) (سابق) مفتي اعظم پاکستان رساله "تصویر شرعی احکام" وګورئ، چې هغه په دې مسئله باندې بهترینه او تفصیلي رساله ده، دټولو تعلیم یافته خلکو له پاره ددې رسالې مطالعه کول پکار دي.

رقص او موسیقي

نن سبا دطوائفو د ګډا نوم "رقص" دی او د ډمانو او ډمو سندرو ویلو ته "موسیقي" ویل کیږي او دا دواړه سخته ګناه ده.

په صحیح بخاري کې دحضرت محمد ﷺ ارشاد مبارک دی چې: "زما د امت څه خلک به د شرابو نوم بدل کړي څښي به یې، څه خلک به زنا او رېښم حلال کړي، څه خلک به داسې وي چې هغه به معازف و مزامیر (دموسیقي آلات) سره به د سندرغاړې ښځې سندرې اوري، الله تعالی به دوی په ځمکه کې دننه کړي او دځینو شکلو نه به مسخ کړي، دوی نه به بیوزګان او خنزیران جوړ کړي (نعوذ بالله)."^(۱۲)

اوپه ترمذي شریف کې دحضرت ابوهریره (رضی الله عنه) نه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي چې: کله مال غنیمت شخصي دولت جوړ کړل شي، چې کله دخلکوامانتونه مال غنیمت وګڼل شي، چې کله زکات یو ټیکس او تاوان وګڼل شي، چې کله دیني علم د دنیا طلب له پاره زده کیږي، چې کله سپری دخپلې ښځې فرمانبرداري او دمور نافرمانی شروع کړي، چې کله دوست نژدې او پلار لرې کړي، چې کله په جوماتونو کې شور او غوږل شروع کړل شي، چې کله دیو قبیلې سردار فاسق او بدکاره جوړ شي، چې کله دیو قوم سردار رذیل ترین سپری جوړ شي، چې کله دبد معاشو خلکو عزت دهغوی دشر د ویرې له وجې وکړل شي، چې کله دسندرغاړو ښځو، باجو او سندرو (ګانو) رواج عام شي، چې کله شراب څښل کیږي او چې کله دامت اخري خلک په لومړیو خلکو باندې لعنت ویل شروع کړي؛ نو هغه وخت انتظار کوئ د سور طوفان،

۱ [عن ابن عباس سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: كل مصوّرفي النار يجعل له صورة صورها نفساً فتعذبه في جهنم (مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۲، بخاری ج: ۲ ص: ۸۸۱).]

۲ [عن أبي عامر أو أبو مالك الأشعري: والله ما كذبني سمع النبي صلى الله عليه وسلم يقول: ليكون من أمّ قوام يستحلون الحرّ والحريم والحمير والمعازف ويبرّلن أقوام إلى جنب علم يروح عليهم بسارحة تأتيهم يعني الفقير لحاجة فيقولون إرجع إلينا غداً فيبيتهم الله ويضع العلم ويمسح آخرين قردةً وخنزيراً إلى يوم القيامة (بخاری ج: ۲ ص: ۸۳۷، كتاب الأشربة).]

دزلزلې، په ځمکه کې ددنته کیدو (خسف)، د شکلو مسخ کولو او د قیامت د داسې نشانونو چې هغه دیوبل پسې داسې به راځي لکه څنگه چې دیوهار کړی ماته شي او دهغي دانې په یو وخت خورې شي.^(۱)

د نورو احادیثو له پاره ددې ناکاره رساله "موجوده زمانه دا حدیثونه رڼا کې" دوکتل شي، چې په هغه کې ددې مضمون ډیر حدیثونه جمع شوي دي.

د حضور پاک ﷺ ددې ارشاداتو وروسته د سردار اصف احمد علي دا ویل چې په اسلام کې رقص او سرود، مصوري او موسیقي باندې هیڅ پابندي نه شته، قطعاً غلط او د واقع خلاف ده او دهغه ددې فتوا منشا یا خو د اسلام ناقصه مطالعه ده چې موصوف په دې مسائلو صحیح پوه شوی هم نه و، یا هغه ته خاکم بدهن صاحب شریعت ﷺ سره اختلاف دی، چې حضور پاک ﷺ خو دا شیان دلعت موجب او د عذاب موجب ګرځولي دي او سردار صاحب ته په دې کې هیڅ قباحه په نظرنه راځي، لومړی وجه جهل مرکب دی او دویمه وجه خالص کفر دی. د اسلام او اسلامي مسائلو په باره کې د سردار صاحب غیر ذمه دارنه بیانونه وخت په وخت په منظر عام باندې راځي، په دې سره د سردار جي د روایتی لطیفو یاد تازه کيږي، معلومیږي چې د سردار صاحب سره یوازې د وزارت قلم دان نه دی، بلکې نن سبا د پاکستان د مفتي اعظم قلم دان هم دهغه په حواله شوی دی، د حکومت فرض دي چې هغه په ملک او ملت باندې رحم وکړي او د "فتوا نویسي" خدمت دې د سردار صاحب نه واپس واخیستل شي او د عامو مسلمانانو فرض دي چې حکومت ته درخواست وکړي چې سردار جي ته په اسلام باندې د "مشق او لوبو" اجازت ور نه کړل شي.

د تصویر جوړولو شرعي حکم

سوال: زموږ په خپلوانو کې دو ماشومانې ماشاء الله دلمانځه او روژې پابندې دي او په هر لحاظ سره د شرعي احکامو پابندې دي، تاسو مخکې ورځ په خپل کالم کې تصویر جوړول حرام ګرځولي و، زموږ دا ماشومانې په یو سکول کې د دریو کلونو نه یو څلور کاله کورس کوي، په هغه کې د تصویر جوړولو تربیت ورکول کیږي، ددې کورس په مکمل کولو سره ښه ملازمت ملاوېږي، اوس هغوی دا کورس په مینځ کې پرېښودل نه غواړي، دویم دا چې هغوی دا خبره صحیح نه تسلیموي چې دا عمل حرام دی، تاسو مهرباني وکړئ د قرآن پاک او حدیث

[۱] عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذا اتخذ الفیء دُولاً، والأمانة مغنماً، والزکوة مغرمًا وتعلّم لغیر الدین، وأطاع الرجل امرأته وعق أمه، وأدب صديقه وأقضى أباه، وظهرت الأصوات فی المساجد، وساد القبيلة فاسقهم، وكان زعيم القوم أرذلهم، وأكرم الرجل مخالفة شره، وظهرت القينات و المعازف، شربت الخمور، ولعن آخر هذه الأمة أولها، فلیرتقبوا عند ذلك رجلاً حمراء وزلزلة وخسفاً ومسخاً وقذفاً وآیات تتابع كنظام بال قطع سلکھ لتتابع (جامع الترمذی ج: ۲ ص: ۴۴، أبواب الفتن، طبع رشیدیہ، دهلی)

په حوالو سره دا خبره ثابته کړي چې دا عمل حرام دی؛ نو هغوی به یقینا دا عمل پرېږدي، ځکه چې هغوی یو کار هم د شریعت خلاف کول نه غواړي.

جواب: حضور پاک ﷺ په ډیرو حدیثونو کې د تصویرونو حرمت بیان کړی دی، د حضرت مفتي محمد شفیع په دې موضوع باندې یو بهترینه رساله ده، چې هغه د تصویر شرعي احکام، په نوم سره شائع شوې ده، ددې رسالې مطالعه ستاسو د خویندو له پاره ګټوره ده او دهغې په مطالعې سره ان شاء الله د هغوی ټول اعتراضونه ختم شي، زه به درخواست وکړم چې دا رساله وگوري او په ښې طریقي سره پرې ځان پوه کړي.

د تصویر په باره کې د حضور پاک ﷺ یو څو ارشادات مبارک د مشکاة شریف نه نقل کوم، په دې هم غور وکړل شي:

۱: حضرت ابو طلحه رضی الله عنه فرمایي چې: حضور پاک ﷺ وفرمایيل چې: په کوم کور کې سپی یا تصویر وي، درحمت فرېښتي هغه کور ته نه داخلېږي. (صحیح بخاری، صحیح مسلم).^(۱)

۲: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمایي چې: حضور پاک ﷺ په کور کې داسې شی نه پرېښود چې په هغه به تصویر و، مګر هغه به یې ماتولو. (صحیح بخاری).^(۲)

۳: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمایي چې: ما یو وړوکی شان ګدی (بالبنت) واخیست، چې په هغه تصویرونه و، کله چې حضور پاک ﷺ دا ولید؛ نو په دروازه باندې اودریدو، دننه داخل نه شو او ما د حضور پاک ﷺ په مخ مبارک باندې د ناخوښۍ اثرات محسوس کړل، ما عرض وکړ: یا رسول الله ﷺ! زه د الله او در رسول په مخ کې توبه کوم، مانه څه ګناه شوې ده؟ حضور پاک ﷺ د خفګان په لهجه کې وفرمایيل چې: دا ګدی (بالبنت) څنګه دی؟ ماعرض وکړ چې: دا ما ستاسو له پاره اخیستی دی چې تاسو په دې باندې کینئ او دا دسرله لاندې کیږدئ، حضور پاک ﷺ ورته وفرمایيل: دې تصویرونو والا ته به د قیامت په ورځ عذاب وي، دوی ته به وویل شي چې کوم تصویر تاسو جوړ کړی دی دا ژوندی کړئ او په دې کې ساه واچوئ اودا ارشاد یې هم وفرمایلو: چې په کوم کور کې دا تصویرونه وي هغه کور ته د الله تعالی فرېښتي نه داخلېږي. (صحیح بخاری، صحیح مسلم).^(۳)

^۱ [عن أبي طلحة يقول: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: لا تدخل الملائكة بيتا فيه كلب ولا صورة (مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۰، بخاری ج: ۲ ص: ۸۸۱، باب من كره القعود على الصور).]

^۲ [عن عائشة حدثت أن النبي صلى الله عليه وسلم لم يكن يترك في بيته شيئا فيه تصاليب إلا نقصه (بخاری ج: ۲ ص: ۸۸۰، باب نقص الصور).]

^۳ [عن عائشة أنها اشترت غمزة فيها تصاویر فلما رآها رسول الله صلى الله عليه وسلم قام على الباب فلم يدخل، فعرفت في وجهه الكراهية، قالت: فقلت: يا رسول الله! أتوب إلى الله وإلى رسوله، ماذا أذنبت؟ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ما هذه الغمزة؟ قلت: اشتريتها لتقعد عليها... [بقیه په راروانه صفحه...]

٤: حضرت عائشه رضي الله عنها فرمايي چې رسول الله ﷺ فرمايلي چې: د قيامت په ورځ له ټولو نه سخت عذاب به هغو خلکو ته وي کوم چې د الله تعالى د تخليق مشابهت کوي (صحيح بخاري، صحيح مسلم).^[١]

٥: حضرت ابوهريره رضي الله عنه فرمايي چې: مادر رسول الله ﷺ نه دا ارشاد په خپلو غوږونو اوريدلی چې: الله تعالى فرمايي: له هغو خلکو نه به غټ ظالمان څوک وي چې څوک زما د تخليق په شان تصويرونه جوړول شروع کړي، هغوی خو دې يوه ذره جوړه کړي يا دې يو دانه يا دې يو دجوار دانه پيدا کړي و دې بنايي (صحيح مسلم، صحيح بخاري).^[٢]

٦: حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه فرمايي چې: مادر رسول الله ﷺ نه دا ارشاد پخپله اوريدلی چې: د الله تعالى په نزد له ټولو نه سخت عذاب به د تصوير جوړولو والا ته وي (صحيح بخاري، صحيح مسلم).^[٣]

٧: حضرت عائشه رضي الله عنها فرمايي چې د: حضور پاک ﷺ په اخري مرض کې په ازواج مطهرات رضي الله عنهن کې يوې بي بي ديوې گرجې تذکره وکړه چې هغې ته به "ماريه" ويل کيده، حضرت ام سلمه او حضرت ام حبيبۀ رضي الله عنهن چې د حبشې نه هغه وخت راغلې وې، دهغې گرجې دنباسټ او دهغې دننه چې کوم تصويرونه جوړ شوي و دهغه تذکره يې وکړه، حضور پاک ﷺ سر مبارک اچت کړ او ويې فرمايل: دا هغه خلک دي چې کله چې په دوی کې يو نیک سړی مري؛ نو دهغه په قبرباندي عبادت خانه جوړوي او په دې کې دا تصويرونه جوړوي، دا خلک د الله تعالى په مخلوق کې له ټولو نه بدتر دي (صحيح بخاري، صحيح مسلم).^[٤]

...بقية د ترمخ... و.توسدها، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن أصحاب هذه الصور يعذبون يوم القيامة، يقال لهم: إحيوا ما خلقتم، وقال: إن البيت الذي فيه الصورة لا تدخل الملائكة، متفق عليه (مسلم ج: ٢ ص: ٢٠١، بخاري ج: ٢ ص: ٨٨١، باب من لم يدخل بيتا فيه صورة).

[١] قال من أشد الناس عذاباً يوم القيامة الذين يشبهون بخلق الله (مسلم ج: ٢ ص: ٢٠٠، بخاري ج: ٢ ص: ٨٨٠)

[٢] عن أبي هريرة سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: قال الله تعالى: ومن أظلم ممن ذهب بخلق خلقاً كخلقى فليخلقوا ذرة أو ليخلقوا حبة... إلخ (مسلم ج: ٢ ص: ٢٠٢ بخاري ج: ٢ ص: ٨٨٠).

[٣] عن عبد الله بن مسعود قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: إن أشد الناس عذاباً عند الله المصورون (بخاري ج: ٢ ص: ٨٨٠، باب عذاب المصورين يوم القيامة).

[٤] عن عائشة قالت: لما اشتكى النبي صلى الله عليه وسلم ذكر بعض نسائه كنيسة يقال لها مارية: وكانت أم سلمة وأم حبيبة اتتا أرض الحبشة فذكرتا من حسنهما وتصاوير فيها فرفع رأسه فقال: أولئك إدامات فيهم الرجل الصالح بنوا على قبره مسجداً ثم صوروا فيه تلك الصور، أولئك شرار خلق الله (مشكوة ص: ٣٨٦، باب التصاوير، الفصل الثالث)

۸. حضرت ابن عباس رضي الله عنه فرمايي چې: حضور پاک ﷺ وفرمايل: د قيامت په ورځ به د ټولو نه سخت عذاب هغه سړي ته وي چې چا يو نبي قتل کړی وي، يادنبی له لاسه قتل شوی وي، يا په خپل مور پلار کې يې څوک قتل کړي وي او تصوير جوړولو والاته او داسې عالم ته چې هغه دخپل علم نه نفع پورته نه کړي. (بيهقي، شعب الايمان) ^{۱۱۱}

د قيامت په ورځ به د ټولو نه سخت عذاب تصوير جوړونکي ته وي

سوال: په نن دور کې فوټو ويستل په ځينې حالاتو کې ضروري وي، مثلاً پاسپورټ، شناختي کارډ او د ملازمت په سلسله کې، له دې پرته عامه خبره ده چې موږ فضول تصويرونه هم جوړو، مثلاً مثلاً واده بنادي او دنورو ډيرو تقريبونو ويډيو فلمونه، دا تصويرونه او نور دفلمونو او د ټي وي پروگرامونه موږ گورو، بلکې نن سبا په هرکلي، کوڅه کې د وي سي آر نمائش عامه خبره جوړه شوې ده او په کورونو کې دخپلو ښځوسره داتصويرونه ډير په شوق سره گوري؛ نو مهرباني وکړئ دا ووايئ چې په کومو کومو حالاتو کې تصوير ويستل يا ښودل جائز دي؟ ترکومې چې زما دا ناقصو معلوماتو تعلق دی، زه خو داپيژنم چې تصوير جوړول يا ويستل دواړه حرام دي.

جواب: که دقانوني مجبوري له وجې سړی په تصوير جوړولو مجبور وي؛ نو دالله تعالی د رحمت نه اميد کيدای شي چې هغه به په دې حرام کار باندې هغه سړی ونه نيسي ^{۱۲۱} او چيرته چې څه مجبوري نه وي، په دې باندې دقيامت په ورځ دسخت ترين عذاب خبر راغلی دی، يعنې دټولو نه سخت عذاب به د قيامت په ورځ دتصوير جوړونکي ته وي. الله تعالی دې موږ ټول ددې لعنت او غضب نه محفوظ وساتي. ^{۱۳۱}

علماء په ټيلي ويژن باندې راتلل، دتصوير د جواز دليل نشي جوړيدلی

سوال: زما مسئله "تصويرونه" دي، تاسو دتصوير په موضوع، دې حيایي په سزاباندې ډير تفصيلي اوښه جواب ورکړ، خو جناب په دې موجوده زمانه کې چې موږ ته دتصويرونو په سلسله کې مسئلې درپيش دي دهغو تشفي نه کيږي، ځکه چې په حيثيت ديو مسلمان موږ

^۱ [عن ابن عباس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن أشد الناس عذاباً يوم القيامة من قتل نبياً أو قتله نبيّاً، أو قتل أحد والديه، وللمصورون، وعالم لم ينفع بعلمه (مشكوة ص: ۳۸۷ باب التصاوير، الفصل الثالث) الضرورات تبيح المحظورات أي أن الأشياء المباحة وقت الضرورة (شرح المجلة لسليم رستم باز ص: ۲۹، المادّة: ۲۱) ^۲ [عن عبدالله قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن أشد الناس عذاباً يوم القيامة المصورون (مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۱، باب تحريم تصوير صورة الحيوان).]

ټولو ته پته ده چې په اسلام کې دساه لرونکو تصويرونه جوړول حرام ګرځول شوي دي، خو په موجوده دور کې تصويرونه زموږ ګیر چاپیره پراته دي، ټي وي، وي سي آر، اخبارونه او درسالو په تصويرونو کې، له داسې مسائله داده چې تصويرونه زموږ له پاره په هر حالت کې حرام دي یا په یو حالت کې جائز کیدای هم شي؟ لکه دځینو مجبورینو له وجې یعنې په تعلیمي ادارو، کالجونو، یونیورسټو کې په امتحاني فارمونو باندې (بڼڅې مستثنی دي، هلکان یې لګوي)، په شناختي کارډ او پاسپورټ وغیره باندې که په دې مجبورینو باندې هم دشریعت مطابق تصويرونه جائز نه دي؛ نو بیا تاسو په دې باره کې څه فرمایئ چې په رمضان مبارک کې پخپله ما امام کعبه په ټي وي باندې تراویح کولویاندې لیدلی و، (که تاسو وایئ چې په دې کې قصور د فلم جوړونکو دی؛ نو جناب په کعبه کې علماء دې غیر شرعي فعل نه د منع کولو پوره حق لري او په دې مقدس ځای یقینا دهغوی حکم به چلیږي)، له دې پرته هره ورځ دیني علماء په اخبارونو او ټیلی ویژن باندې په نظر راځي او بیا تاسو د یو اخبار په توسط سره دمسئلو حل ښایئ، په دې اخبار کې تصويرونه هم وي، اوس دا خو ممکن نه ده چې خلک دې داسلامي معلوماتو صفحه وګوري او غیرملکي دتصويرونو خبرونه دې پریږدي، له داسې تصویر په سلسله کې دا اهم صورتونه دي:

١: تاسو دا ووايئ چې ایا اوس موږ تعلیم حاصل نه کړو؟ ځکه چې په بل صورت کې دابتدایي جومات نه هم دتصویر والاقاعده ښودل کیږي، "الف" نه انار او "ب" نه بکري (چیلی) والا.

٢: د پاسپورټ د تصویر له وجې بهرملک ته تګ پریږدو (خلک دحج له پاره هم ځي).

٣: د اخبارونو او رسالو او ټي وي وغیره نه منع شو؟؛ نو بیا په ټي وي باندې دجناب طاهر القادري او پروګرام دتفهیم دین اسلامي تعلیماتونه څنګه فائده پورته کړو؟ او په اخبار کې ستاسو مفید معلوماتونه؟ زماخواهش دی چې تاسو زما خط ته په نزدې اشاعت کې ځای ورکړئ، چې هغه خلکو ته هم فائده اورسیږي څوک چې دتصویر مسائلو نه مجبوره دي، زماپه خط کې که چیرته غلطې درته محسوسه شي؛ نوخپله لور مې وګنئ او معاف مې کړئ.

جواب: دا اصل په ذهن کې وساتئ چې ګناه په هر حال کې ګناه ده، که (خدای دې نکړي) ټوله دنیا په دې کې اخته شي، دویم اصل دا هم ملحوظ وساتئ چې کله یو ګناه عامه شي او اګرچې ددې نحوست به هم عام وي، خوسړی مکلف دخپل کار دی.

دلوړې اصل مطابق دڅه علماوو په ټیلی ویژن باندې راټلل، دجواز دلیل نه دی، نه دکعبه دامام تراویح کول ددې دجواز دلیل دی، که طبیب په څه ناروغي کې اخته شي؛ نو هم "ناروغي" به وي، دې ته د"صحت" نوم نشي ورکول کیدای او د دویم اصل مطابق چیرته چې دقانوني مجبوري له وجې دتصویر جوړولو ضرورت پېښ شي، یاپه تصویر کې سړی اخته شي؛

نوکه هغه دا بدگنې؛ نو گناه گار به نه وي او دالله رحم او کرم نه توقع ده چې هغه به په دې باندې مواخذه ونه فرمايي دکومو خلکو په اختيار کې چې وي دا بدې دې ختمه کړل شي، دهغه باوجود يې هغوی نه ختموي؛ نو هغه به گناه گار وي، اميد دی په دې اصولي خبرو سره به ستاسو شکونه ختم شوي وي

د کيمرې د تصوير حکم

سوال: زه ستاسو کالم "ستاسو مسائل اودهغوجل" اکثر گورم، له ډيرو ورځو يوه خبره مې په ذهن کې راځي، نن مې اراده وکړه چې ددې اظهار وکړم، مسئله ده "تصوير جوړول يا ويستل" په دې سلسله کې درې الفاظ په ذهن کې راځي، تصور، مصور، تصوير، دټولو نه مخکې د انسان په تصور کې يوه خاکه راځي، که هغه دهرچا په باره کې وي دا خاکه دمصور په ذهن کې راځي، چې هغه دا د قلم په ذريعه يا دبرش نه په کاغذ يا په کينوس باندې او که هغه بتن جوړولو والادي؛ نو په تېر او چېنيا (تېشې) سره يې په کاني يا په ديوال سازوي، دمصور يا بت تراش په نتيجه کې تصوير جوړېږي، چې دا رسول الله ﷺ حرام گرځولی دی.

فوتو ويستل يوبل عمل دی، دې ته "تصوير جوړول" ويل غلط دي، دا عکس بندي ده، يعنې د کيمرې په لينس باندې عکس پريوځي او دا په پليټ يا په ريل باندې محفوظېږي، د کيمرې دننه څه "گونگي مارغه" ناست نه دی چې هغه په قلم يا برش سره تصوير جوړ کړي، دا عکس بالکل په شيشې باندې داسې پريوځي څنگه چې اينه کې گوري، ايا رسول الله ﷺ اينه کې کتل هم حرام گرځولي دي؟ په اينه کتلو کې، نه تصور کار کولی شي، نه مصور، دا خوعکس دی چې پخپله په اينه باندې پريوځي.

کارتون ته تاسو تصوير جوړول ويلي دي، ځکه چې په دې کې د مصور تصور شامل دی او دا ځکه هم حرام دی چې په دې کې د توضيک او تمسخر پلوبنکاره دی، دې ته خو کتل هم صحيح نه دي، تاسو اخبار وگورئ په دې دهر خبر سره عکس بندي کېږي، دمولا تافضل الرحمن، مولانا شاه احمد نوراني فوتو په دې کې راځي؛ نو ايا دا حضرات هم گناه کبيره کوي؟ ۲. د پروگرام "اقرا" په باره کې يو هلک پوښتنه وکړه چې تې وي وگورو يا يې ونه گورو؟ تاسو منع کړل چې هغه دې تې وي ونه گوري، ځکه چې په دې کې تصوير په نظر راځي، تاسو ته دخداي ويره رانغله چې تاسو دا د قرآن شريف د تعليم نه منع کړ.

۳. داسې تاسو دلوبو په باره کې گڼلي دي چې دا "لهو او لعب" (فضوليات) دي، چې له دې نه رسول الله ﷺ منع فرمايلي ده، ايا کرکټ، فټ بال، هاكي، اسکواش دا ټول لهو او لعب (فضوليات) دي؟ ستاسو په خيال کې د "ورزش له پاره د جسماني صحت" څه تصور نه شته؟

۴. يو ځل چا پوښتنه وکړه چې موسقي د روح غذا ده، په دې باره کې ستاسو څه خيال دی؟ تاسو ورته جواب ورکړ: "موسقي د روح غذا ده، خو د شيطاني روح" دا چې په دې قبرونو

باندې قوالي کيږي، دا ټول شیطاني روحونه دي؟ ماته دوږو کوالي د گلستان يوه کيسه ياده شوه، يوځل تاسو په شان يو مولانا حضرت سعدي (رحمه الله) سره د موسيقي په باره کې بحث شروع کړ، بحث کولو کولو کې دواړه د ابادي نه بهر ووتل، څه گوري چې يوشپون په يوه غونډۍ باندې ناست دی شپيلۍ وهي او اوبنډان دده په مخکې په وجد کې گډيږي، د سعدي (رحمه الله) نظر په اوبڼ او څرونکي باندې پريوت؛ نو مولانا ته يې وويل: مولانا! تاسونه خو دا اوبڼ عقل مند معلوم يږي.

٥. په آخر کې تاسو ته درخواست دې چې مهرباني وکړئ په تصوير او عکس بندۍ، په لوبو او ورزش، په موسيقي او وجدان کې د فرق کولو کوشش وکړئ، تعليم يافته خلق خاص کر خوانان به ستاسو د خيالونو نه به څه تاثر اخلي؟

جواب: د کيمرې دننه چې کوم گونگي مارغه ناست دی هغه مشين دی، چې هغه دانسان تصوير محفوظ کوي، کوم کار چې د مصور قلم يا برش کوي هماغه کار دامشين ډير په سهولت او آسانۍ سره کوي، او دا مشين هم انسان استعمالوي دا منطق خو کم از کم زما په ذهن کې نه راځي چې کوم کار سړي په لاس يا برش سره کو؛ نو هغه حرام دی، او که هغه کار په مشين سره وکړل شي نو هغه حلال شي! اوبيا جناب دفوتو د تصوير کيدو نه هم انکار فرمايي، حالانکې په عامه معنا کې هم فوتو ته "تصوير" ويل کيږي او هم د تصوير ترجمه "فوتو" ده. الغرض! تاسو د لاس جوړ شوي او د مشين په ذريعه دويستل شوي تصوير په مينځ چې کوم فرق کړی دی، دا صرف د ذريعي او د واسطې فرق دی، دنتيجه په اعتبار سره دواړه يو دي، او په حدیث نبوی کې: "المصورون اشد عذاباً یوم"

القیامه"^١ که په لاس سره د تصوير جوړولو والا شامل دي نو د مشين په ذريعه تصوير جوړولو والا هم ددې نه بهر نه دي، او چاته چې "اشد عذاباً" فرمايل شوي وي هغه دگناه کبيره مرتکب دی يا د صغيره؟ ددې فيصله تاسو پخپله کولی شئ، زما دليکلو ضرورت نشته، که دزيات تفصيل ضرورت وی نو دمفتي محمد شفيع صاحب مرحوم رساله "التصوير لاحکام التصوير" وگورئ.

جواب: ٢. د قرآن کریم د تعليم نه څوگ مسلمان منع کولی شي؟ خود تصوير نه هم قطع نظر، کومه آله چې د فضولياتو او فحاشۍ له پاره استعماليږي دا د قرآن کریم له پاره استعمالول پخپله سوچ وکړئ دا د قرآن کریم تعظيم دی يا توهين؟ که تاسو په داسې کپړه کې چې هغه دگندگي له پاره استعماليږي، قرآن کریم پکې نغښتل جائز نه گڼئ، نو چې کوم شی دگندگو او نجاستونو له پاره استعماليږي، دهغه په ذريعه د قرآن کریم تعليم څنگه جائز گڼلی

شي؟ قطع نظر ددې نه چې تصوير حرام دې يا نه، لږ غور وكړئ! دسكرين (شيشې) په كومه پرده چې دقرآن كريم آياتونه پيش كيږي، لږ وخت بعد په هغې باندې ديوې ډمې گڼا پيش شي، آيا دمسلمان په زړه كې دقرآن كريم هم دا عزت پاتې شوى دى-----؟ او كه څوك سړى دې دقرآن كريم دې اهانت نه منع كړي نو تاسو په دې باندې فتوا وركولى شئ چې دده په زړه كې دخدای ويره نشته، سبحانه الله! څه ذهني انقلاب دى-----!

جواب: ۳ دا خو تاسو ته پته ده چې "لهو و لعب" (فضوليات) د لوبو كولو نوم دى، ځكه كه ما لوبو ته لهوو لعب وويل نو غلطه خبره نه ده چې، تاسو د "ورزش برائے صحت جسماني" فلسفه ونيسئ، حالانكې "كهيل برائے ورزش" ته خو ما هم ناجائز نه دي ويلي، په دې شرط چې عورت بېكاره نشي او په دې كې د مشغول كيدو په وجه ضروري حاجتونه او دشرعي فرائضو نه غفلت ونه كړل شي، خو په موجوده دور كې چې كومې لوبې كيږي، كومې چې بين الاقوامي مقابلې كيږي او په هغو كې مشغولتيا دومره قدرې شوې ده، چې د بېار كوڅو او سړكونو پورې د لوبو ميدانونه جوړ شوي دي، تاسو پخپله ووايئ چې آيا دا ټول هرڅه د "ورزش برائے صحت جسماني" مظاهره دي؟ تاسو ته زمانه بڼه پته ده چې په موجوده دور كې لوبې يو مستقل فن او معزز پيشه جوړه شوې ده، دې ته "ورزش" ويل شاند دخپل ذهن او عقل سره ناانصافي وي، او كه فرض كړل شي چې دا "ورزش" دى؛ نو دورزش له پاره هم حدود او قيود شته او كه نه؟ كله چې ددې حدود اوقيود مات كړل شي نو دې ورزش ته به هم ناجائز ويل كيږي.

جواب: ۴ موسيقي ته د "شيطاني روح غذا" صرف مانه نه دي ويلي بلكې "الجرس من مزامير الشيطان" ^(۱) ارشاد نبوي دى، اوسندرغاړو او د موسيقي آلاتو طوفان يې د قيامت علامات ذكر كړي دي، ^(۲) "د موسيقي د آلاتو سره د سندرې حرام كيدو باندې د فقهاوو او صوفيانو ټولو اتفاق دى ^(۳) او په دې كې خبرې دي، انسان بهر حال انسان دى، هغه د سعدى (رحمته الله عليه) اوبښ نشي

^(۱) عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: الجرس مزامير الشيطان (صحيح مسلم ج: ۲ ص: ۲۰۲، باب كراهة الكلب والجرس في السفر)۔

^(۲) عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذا ظهرت القينات والمعازف وشربت الخمر ولعن آخر هذه الأمة أوثها فارتقبوا عند ذلك رجلاً حمراء وزلزلة وخسفاً ومستخاً وقلداً وآيات تتابع كنظام قطع سلكه لتتابع رواه الترمذى (مشكوة ص: ۴۷۰، باب أشرار الساعة)۔

^(۳) عن جابر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الغناء ينبت النفاق في القلب كما ينبت الماء الزرع رواه البيهقي في شعب الإيمان قال النووي: والغناء بآلات مطربة هي من شعار شارب الخمر كما لعود والطنبور والصنج وسائر المعازف واللاتار حرام كذا إسماعه حرام (مشكوة وهامشه ج: ۲ ص: ۴۱۱) أيضاً: وفي البزازیة: إسماع صوت الملاهي كضرب قصب ونحوه حرام لقوله عليه السلام: إستماع الملاهي معصية والجلوس عليها فسق والتلذذ بها كفر (الدر المختار ج: ۶ ص: ۳۴۹)۔

جوړيدلى، ځكه چې د سعدي (رحمته الله عليه) اوبن د شرعي احكامو مكلف نه دى، بلكې دا ظلم او جهول مكلف دى، د آلاو په تاثير كې بحث نشته، بحث په دې كې دى چې دا تاثير داشرف المخلوقات شايان شان هم دى يا نه؟ او حكيم انسانيت حضرت محمد ﷺ ددې تاثير تحسين فرمايلى دى يا تقبيح او منع؟

جواب: ۵ زما اميد دى چې تاسو د "فاروقي بصيرت" نه به كار واخلي په دې حقائقو باندې به غور وفرمايئ او د حلال او حرام په مينځ كې فرق او د امتياز كوشش به وكړئ.

❖ خانداني منصوبه بندي ❖

د حمل ضائع كولو تدبيرونو ته د اولاد د قتل حكم وركول

سوال: د سورت بنى اسرائيل آيت: "او تاسو خپل بچي د مال د ويرې مه قتل كوي" په تفسير كې مولانا مودودي صاحب په "تفهيم القرآن" كې دنن سبا مانع حمل تدبيرونه (حمل ضائع كول) هم د بچيو په قتلولو كې شميرلي دي، سوال دادى چې په موجوده دور كې چې كوم درزق او دولت نامناسب تقسيم انسان پخپله جوړ كړى دى، هغه خود غاصب له پاره د مسائلو باندنه دى، خو مظلوم دخپلې برخې نه محروم دى، په دې صورت حال كې كه هغه دخپل انفرادي حيثيت نه صرف د مستقبل د ويرې مانع حمل (حمل ضائع كولو) تدبيرونه اختياروي نو آيا دابه د حضور پاك ﷺ د حكم خلاف وي؟ په الله تعالى باندې كامل يقين په خپل ځاى، او دهغه راكړل شوى عقل موږ ته د غوراو فكر دعوت هم راكوي، همدا وجه ده چې مونږ باران، د هوپ، طوفان، سيلۍ نه د بچ كولو تدبيرونه كوو، نه چې هم داسې ناست يو چې دا ټول هرڅه د الله پاك په حكم سره كيږي، او هم د دهغه رحمت دى، د مقصد ويلو خبره دا چې كله هغه يو وجود ته هغه ژوند وركوي نو د دنيا يو طاقت هم هغه نشي منع كولى، خوانسان صرف دخپل مصلحت په وجه باندې دهغه برخلاف د تدبيرونو كولو كوشش كوي نو آيا دابه د رسول الله ﷺ د حكمونو خلاف شميرل كيږي؟

جواب: د حمل منع كولو تدبيرونو ته د بچو قتلولو حكم وركول خومشكل دي، البته د غريبۍ د ويرې چې كوم علت قرآن مجيد بيان كړى دى^{۱۱}، دهغه نه معلوم كيږي چې محض د غريبۍ د اندېښنې په وجه باندې د حمل د بنديز تدبيرونه اختيارول ناخوښه فعل دى، او ستاسو ته هغه ته

^{۱۱} وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا (الاسراء: ۳۱) ايضاً: فإباحة الإسقاط محمولة على حالة العذر أو أنها لا تأثم إثم القتل (شامى ج: ۳ ص: ۱۷۶) تفصيل دپاره وگورئ: ضبط ولادت كى عقلى وشرعى حيثيت ص: ۱۴ تا ۳۳ مصنفه: مفتى اعظم پاكستان حضرت مولانا مفتى محمد شفيع رحمه الله.

ه نوروتدبيرونو باندې قياس كول صحيح نه دي، ځكه چې دنورو جائزوتدبيرونوڅخه صرف اجازه وركړل شوې ده بلكې دهغو حكم يې فرمايل دى، اودحمل منع كولو تدبيريې ناخوښه گرځولى دى^{۱۱} په هرحال دحمل منع كولو تدبيرونه مكروه دي ځكه چې ددې منشا صرف د غريبې اندېښنه وي، او كه بل يو ضرورت موجود وي مثلاً دښځې صحت تندرست نه وي، يا هغه مخكې پيودبچي پرورش نشي كولى نو دحمل منع كولو تدبيرونوكې هيڅ مضائقه نشته.

د خانداني منصوبه بندى شرعي حكم

سوال: دريدپواواخبارونوپه ذريعه په ښاريواوكلوكې مكمل پروپيگنډاسره عوامو او مسلمان قوم ته داتاكيد كيږي چې هغوى په خانداني منصوبه بندى باندې عمل وكړي او كم بچي پيداكړي اوخپل كوراوملك خوشحال جوړكړي، محترم! دالله تعالى دا فرمان دى چې كوم انسان هم چې په دنياكې پيداكيږي دهغه رزق دالله پاك په ذمه دى، نه چې دانسان په لاس كې، بلكې انسان خودومره گناهگار او سياه كاروي چې هغه خوددې قابل هم نه وي چې هغه ته رزق وركړل شي، هغه ته چې كوم رزق ملاويږي هغه هم دهغو معصومو بچيوپه وجه ملاويږي، نوآيادبچيوپيدائش منع كول اوپه خانداني منصوبه بندى باندې دعمل كولو په اسلام كې څه گنجائش شته؟

جواب: د خانداني منصوبه بندى چې كوم تحريكونه په عالمي سطح چليږي، دهغوى په باره كې خو دامت علماء كرامو فرمايلي دي چې دا صحيح نه دي، البته دڅه خاص عذريه حالت كې خوداطباء په نژدې ښځه دنورو بچيوپيداكولو لائقه نه وي، علاجاً د ضبط ولادت حكم وركول كيږي.^{۱۲}

د ضبط ولادت مختلف قسمونه او حكم

سوال: ۱: ضبط ولادت (بچيو بندولو) او اسقاط حمل (حمل ضائع كولو) كې څه فرق دى؟ كوم يو حرام دى او كوم جائز؟

سوال: ۲: يوه ښځه ډاكټره چې هغه د ضبط ولادت (بچو بندولو) كار كوي او دوايانې وركوي، دهغې گټه حرامه ده يا حلاله؟

جواب: ۱: د ضبط توليد مختلف انواع دي. ۱- مانع حمل (حمل ضائع كولو) دوايانې يا گولۍ

^{۱۱} عن أبي سعيد الخدري قال: أصبنا سيئاً فكننا نعزل فساءلنا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: أو انكم لتفعلون قالها ثلاثاً ما من نسمة كائنة إلى يوم القيامة إلا هي كائنة (صحيح البخارى ج: ۲ ص: ۷۸۴).
^{۱۲} وفي الفتاوى: إن خاف من الولد سوء في الحرة يسعه العزل بغير رضاها، لفساد الزمان، فليعتبر مثله من الأعداء مسقطاً لاذنها (رد المحتار ج: ۳ ص: ۱۷۶ كتاب النكاح، مطلب في حكم العزل).

استعمالول ۲- حمل نه حساريدوله پاره آپريشن كول، ۳- حمل حساريدونه وروسته هغه په دوايانوسره ضائع كول، ۴- اسقاط حمل كول، ۵- ياماده منويه (منی) دننه تلونه منع كولوله پاره پلاستېك كوتل استعمالول، داتول قسمونه دي. لهذا د غريبی دويرې يادزيات اولادت منع كولوپه وجه ذكرشويو شيانو كې چې هريواستعمال كړل شي، هغه به په ضبط توليد كې راځي، اود ضبط توليد عمل كولو او كيدونكو اولادواړه گناهگار دي.^{۱۱}

جواب: ۲- په مخكې ذكرشويو حالاتو كې ډاكټرله پاره دوايانې وركول هم گناه ده، خوداچې يو مريض داسې وي چې دحمل په وجه سره دهغه ژوندپه خطره كې وي اوحمل هم داسې وي چې په هغه كې ساه پيدا نه وي، يعنې دڅلورو مياشتو دمودې نه كم وي، دهغې نه مخكې اسقاط كولى شي، په داسې خاص صورت كې ډاكټرهم گناه گارنه دى اودحمل ضائع كولو او داسقاط دوايانې استعمالولو والا به هم گناهگار نه وي.^{۱۲}

د خانداني منصوبه بندۍ جوازپه حديث سره ثابتول غلط دي

سوال: نن راته دصغرى باني هسپتال نارته ناظم آباد ته دتلو اتفاق وشو، هلته مې دهسپتال په مختلفو شعبواو كوريدور كې د خانداني منصوبه بندۍ متعلق يواشتهار وليده چې په هغه كې يې نفس وژل عظيم جهاد گرځولى دى، اودهغه سره يې دنس بندۍ تعريف هم كړى و او دا يې هم دنفس وژلو سره تعبير كړى و، اوديو حديث حواله وه چې: "د مال د قلت اود بچيو د زياتوالي نه پناه وغواړئ. يعنى دا حديث دقرآني تعليماتو بلكل مخالف دى په كومو كې چې اولاد د غريبۍ له ويرې دقتل كولونه منع كړې ده، اوورته يې ويلي دي چې الله پاك هريو روح ته رزق وركوي، آيا دا حديث د قرآني تعليماتو خلاف نه دى؟ اميد دې چې ددې حديث وضاحت به وفرمايئ!"

جواب: حديث خوصحيح دى، خوددې نه يې چې كوم مطلب اخيستی دى، هغه غلط دى، د حديث مطلب دا دى چې دمصيبتونو د مشقت نه دالله پاك پناو غواړئ، دادا اولاد د بندش سره

۱ [قال تعالى: وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةً إِمَّا لَقِئْتُمْ نَحْنُ نَرُزِقُهُمْ وَإِنَّا كُمْ (بنی اسرائیل: ۳۱) قال عبد الله رضى الله عنه: كنا نغزوا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم وليس لنا شيء، فقلنا: ألا نستحصي؟ فنهانا عن ذلك (بخاری ج: ۲ ص: ۷۵۹، كتاب النكاح) ولى فتح الباری تحت هذا الحديث: والحجة فيه أنهم اتفقوا على منع الجلب والخصاء، فليحق بذلك ما فى معناه من التداوى بالقطع أصلاً (فتح الباری ج: ۹ ص: ۹۷ طبع دارالمعرفة بيروت) تفصيل دپاره وگورئ: : ضبط ولادت كى عقلی و شرعی حیثیت ص: ۱۴ تا ۳۳ مصنفه: مفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا مفتی محمد شفیع رحمہ اللہ)۔

۲ [قوله (وجازلعذر) كالمرضعة قالوا يباح لها أن تعالج فى استئزال الدم ما دام الحمل مضغة أو علقة ولم يخلق له عضو وقدروا تلك المدة بمائة وعشرين يوماً (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۴۲۹،، طبع ايج ام سعيد)۔

پوځای ساتل غلط دي اونس بندي ته نفس کشي ويل هم محض اختراع ده، دنفس کشي مضمون دا دی چې نفس ناجائز او غير ضروري خواهشاتونه منع کرل شي.^{۱۱}

د خانداني منصوبه بندي شرعي حيثيت

سوال: خانداني منصوبه بندي ياد بچيو د پيدائش منع کولو په هره يو طريقې باندې عمل کول صغیره گناه ده؟ يا کبیره گناه ده؟ يا شرک دی؟

جواب: د حمل منع کولو تدبيرونه که په طور د علاج وي چې که د ښځې صحت تندرست نه وي نو بغير د څه کراهت نه جائز دی، گينې مکروه دی، او په دې نيت سره په خانداني منصوبه بندي باندې عمل کول چې زياته آبادي کنترول کرل شي، شرعاً گناه ده، صغیره گناه ده يا کبیره؟ د دې ماته پته نشته.^{۱۱}

د برته کنترول (د بچو بندولو) کوليو مضر اثرات

سوال: نن نه لس پنځلس کاله مخکې به د بچيو پيدائش د موريا پلار له پاره مسئله نه جوړيده، بلکې د شريک خاندان په وجه به بچي ډير زر غتيده، د دې نه علاوه د مسائلو پيدا کيدو وجه به هم نه وه، نو کربه په آساني سره ملاویده، د بچيو په تعليم او تربيت باندې به هم خاص توجه ورکول کيده، ځکه چې عام طور باندې به ماشوم دنيا يا نيکه په سرپرستی کې غتيده، ميندو به هم په بچيو باندې خصوصي توجه ورکوله، ځکه چې نوکربه په آساني سره په کمه تنخوا باندې ملاویده، اکثر وختونو کې به داسې ښځې وې چې په دوه وخته ډوډۍ باندې به يې هم کار کولو، د ظاهري نمود او نمائش څه نوم او نشان نه و، که د چاتنخوا به کمه وه نو هغه به په دال ډوډۍ خوړلو د خپلو بچيو پرورش کولو، او کله به هم يوې جوړې ته کم بچي خوش حال گهرانه خيال نه راته، خو د نن دور چې مسائلو د پريشانو صورت اختيار کړي دی، د شريک خاندان تصور ډير خراب په نظر راځي، نيا يا نيکه د خپلو لمسيو نه بيزاره په نظر راځي، د ظاهري نمود او نمائش يو طوفان راوچت شوی دی، هر سړی د دولت په هوس کې پوند دی، ښځه او خاوند دواړه په ملازمت کولو خپل معياري ژوند د اعلیٰ نه اعلیٰ جوړولو په کوشش کې لگيادي، د هر سړي فکر د خپل حد پورې محدود دی، رنگين تي وي، فريج، قالين، صوفې، عمده کراکري، گاډی د هر سړي په دماغو باندې سواره دي، هر سړی د دې خبرې په فکر کې دی چې هغه ته د خاندان امير ترين انسان وويل شي، د معاشرې دې ناسور په تي وي، ريډيو باندې د کم بچي خوش حال

۱ [وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَكَلَّمَ النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى] (النازعات: ۴۰) ولی التفسیر: اى خاف القيام بين يدي الله عز وجل، وخاف حكم الله فيه، وهى نفسه عن هواها، وردّها إلى طاعة مولاه (تفسير ابن كثير ج: ۶ ص: ۳۸۵)
 ۱ [أيضاً، بيا هم د تفصيل دپاره وگورئ: ضبط ولادت کی عقلی و شرعی حيثيت ص: ۳۳ تا ۱۴۳]
 تصنيف: مفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا مفتی محمد شفيع صاحب رحمہ الله از صفحہ: ۲۳ تا ۱۴۴۔

گهرانه پروپيگنډې په زرگونو ښځې ذهني مريضانې، جسماني مريضانې اوبيايي دمرگ په کنده کې وغورځولې دنن سړي، ښځې باندې دبرت کنټرول (دبچوبندولو) گولۍ خوري اودخپل معياري ژوند ښه نه ښه جوړولو په کوشش کې لگيادي، اوسړي چې دښځې ښې لاس ورته ويل کيږي، نن زمونږ دمعاشري بيمار او بيکاره عضو روان دی جوړيږي، دې گولوبه پته نشته څومره ژوندونه تباه و بربادکړي وي، زموږ په معاشره کې دچانوم ليکل اومشتهرکول درسوايي وجه ده په هر حال داگولۍ دښځې سردرد پيدا کوي، په ماهانه نظام کې خرابي پيدا کيږي، بعضې ښځې ډيرې زياتې تياري اوبعضې ښځې نرۍ او کمزورې کيږي، په بينايي باندې يې اثرپريوځي، دسروينسته يې سپينيږي، مختلف قسمه اندروني تکليفونه پکې پيدا کيږي، بعضې ښځې هميشه هميشه له پاره دمورجوړېدو دصلاحيت نه محروميږي، دحمل ضائع کولو گولۍ استعمالولوالوښځونه ددې دخطرناک اثراتومتعلق ترې پوښتنه وکړل شي نوهره ښځه يې دسردرد په تکليف کې اخته وموندله، چې دا په هفته عشره کې ضرور راځي، اودهغې منع کولو له پاره هغوی داسپرين گولۍ استعمالوي، دا سردرد تقريباً دوه درې ورځې وي عام طورباندې دښځې دپټو درد شکايت هم راځي، پښې يې ويدې کيږي، اوبعضې وخت هغې ته حرکت هم نشي ورکولی، يوه ښځه چې هغه دواده نه مخکې ډيره سمارت به اوسيده، ددې گوليو داستعمال نه وروسته ډيره زياته تياره شوه اودهائي بلډپريشرپه مرض کې اخته شوه بهر حال که سروې وکړل شي نوهره تعليم يافته ښځه ددې لعنت نه پريشانه ده، خو هغه ددې استعمال بندولو ته هم نه ده تياره، ځکه چې دهغوی مسائل دومره دي چې هغه په تيزي سره خپل صحت په داؤ باندې لگوي، دا يوه داسې مسئله ده چې په دې بايد باقاعده طورباندې سروې وکړل شي اوبښځې دې ددې دمضراثراتو نه منع کړل شي، او حکومت ته پکار دي چې ددې گوليو په استعمال باندې دې په سختي سره پابندۍ ولگوي، اوديو مسلمان کيدويه حيثيت سره دازموږ له پاره گناه هم ده.

جواب: خدای دې وکړي چې حکومت او ښځې دواړه ستاسوپه مشوره باندې عمل وکړي اوڅنگه چې تاسواشاره کړې ده داټول نحوستونه په دې وجه سره دي چې دا ژونديې اصل ژوند گڼلی دی، مرگ اودمرگ نه وروسته ژونديې هيرکړی دی، اسلام چې دکومې سادگۍ اودکم آسائش والاژوند حاصلولو تعليم ورکړی و، دهغه په ځای سامان تعيش يې مقصدجوړکړی دی، ددې معياري ژوند کاميابۍ بهوت په هرچا باندې سپور دی، چا چې دقوم دنياواوآخرت دواړو ته نقصان رسولی دی، ددې ټولو بيماريو علاج دادی چې په مسلمانانو کې داخرت يقين ژوندي کړل شي، حکومت په ضبط توليد (حمل ضائع کولو دوايانو) باندې په کروړونو روپۍ ضائع کوي، خوددې باوجود دآبادۍ محدود کولو هدف حاصلولوکې ناکام دی، البته په دې سره څه خرابۍ پيدا شوې دي.

اول د ښځې بچی پیدا کېدل یو فطري عمل دی. کومې ښځې چې د دې فطري عمل له پاره غیر فطري تدبیرونه اختیاروي هغه خپل صحت بربادوي، او د بلې پرېشړنه واخله کینسر پورې بیماری دهغې د ټول عمر سره شي، او هغه زرنه زرقبرته د تلوتیارۍ کوي. گویا د ضبط تولید کولی. او نور غیر فطري تدبیرونه یو ډول زهر دي چې دهغوی په جسم کې دننه کیږي

دویم دهغو زهر او اثر دهغوی په اولاد باندې هم ظاهر کیږي، چې دهغو ښځو خپل سوچ غلط دی. ځکه دهغوی اولاد هم ذهني او جسماني طور باندې تندرست نه وي، بلکې یا خو جسماني ضرر باندې معذور وي، یا ذهني او چتوالی نه ښکته. کام چور، دلویو توقوشوقین، دمور او پلار نافرمان، او د ځوانۍ نه وروسته نفسیاتي او جنسي مرضونو کې مریض داسې د ضبط تولید دا تحریک، چې په دې باندې حکومت قوم ته په کروړونو، اربونو روپۍ لگولي دي، اولگوي یې، په حقیقت کې دیو معذوره او ذهني طور باندې فالج وهلې معاشرې په وجود کې دروستلو تحریک دی

درېم زموږ په معاشره کې د ښځې او سړي په اختلاط باندې هیڅ پابندي نشته، په تعلیمي ادارو کې چې هغو ته دنوي نسل قتل گاه ویل به زیات صحیح وي، ځوانان هلکان او جینکۍ یوځای تعلیم حاصلوي، عقل کچه او جذبات تیز، په دې ماحول کې ځوان نسل د فني تعلیم په ځای د عشق کولومشق کوي، او جنسی ملاپ منتهاء محبت تصور کوي، په دې لار کې د ټولونه غټ رکاوټ دا دی چې که د جنسی ملاپ نتیجه ظاهر شوه نو به دنیا کې به وشرمېږو، دې برته کنټرول تحریک دهغوی دلارې دامشکل حل کړ، اوس جینکۍ د دې غلط کار د خوفناک انجام نه بې فکره شوې دي، او که برته کنټرول باوجود نتیجه بده هم ظاهره شي نو به هسپتال کې خپله صفایي کوي. الغرض! د حکومت دا تحریک صرف د اسلام خلاف نه دی، بلکې د پوره معاشرې خلاف یو خوفناک سازش دی.

مانع حمل دوايانې او پوکنۍ استعمالول

سوال: نن سبا خلک د جماع (کوروالۍ) په وخت عام طور باندې مانع حمل (حمل ضائع کولو) دوايانې استعمالوي، یا دهغو په ځای نن سبا مختلف قسمه پوکنۍ چلیږي، چې په هغې سره حمل ضائع کیږي، آیا داسې عمل چې په هغې سره حمل ضائع کیږي؟ او د دې پوکنۍو استعمال جائز دی؟

جواب: جائز دی.^{۱۱}

^{۱۱} اوعزل عن الحرة..... یاذنھا لکن فی الخایة انه یباح فی زماننا لفساده (الدرالمختار ج: ۳ ص: ۱۷۵)

❖ جائز او ناجائز ❖

نعت لوستل څنگه دي؟

سوال: یو صاحب د حمد او نعتونو په مجلس کې حمد خواوري، خو کله چې نعت شروع شي اوهغه کې د حضور ﷺ نوم راشي، لوستونکي ته وايي چې دلته محمد ﷺ مه وایه، الله وایه، دهغه دا انداز د کوم حد پورې صحیح ده؟ دهغه دا اعتراض دی چې نن د مسلمانانو په زړونو کې د مدینې بت اوسېږي. (نعوذ بالله)

جواب: د نعت معنا ده، د حضور ﷺ صفتونه او کمالات بیانول، که چرې نعتیه شعرونو کې د حضور ﷺ صحیح صفتونه او کمالات ذکر کېږي نو دهغه لوستل او اوریدل مزه کونکي عبادت دی. یو څو د حضور ﷺ صفاتو او کمالاتو ذکر کول عبادت دی، دویم دا چې د حضور ﷺ په محبت کې د اضافي ذریعه ده، اود د دنیا و اخرت د سعادت ذریعه ده، هغه صاحب به د بل مذهب وي، ګڼی د مسلمان دخولې نه دا خبره نه شي وتلی.

نعتونه بنایسته اواز سره ویل

سوال: حمد او نعتونه اود اسلام پروګرامونه کله بنځي او کله بنځي اوسړي ګډوډ، کله سړي لحن سره او بنایسته اواز کې وایي، کله چې بنځي یا سړي او بنځي یو ځای باندې حمد او نعت یا سلام ریدو باندې وایي نو هغه هر سړي او بنځه اوریدلی شي؟ که چرې نه، نو څنگه یې اوریدلی شي؟

جواب: حمد او نعت خود یربښه شی دي، بلکه بهترین عبادت ورته ویل پکار دي، په دې شرط سره چې د حمد او نعت مضمون د شریعت خلاف نه وي^[۱]. څنگه چې نن سبا عام طور باندې د نعتونو مضمون د شریعت خلاف وي. اود کوم حد پورې چې د لوستلو تعلق دی، که چرې سړي د سړیو په مخکې او بنځي د بنځو په مخکې وایي چې دهغوی اوازونه غیر محموله نه رسیږي نو بیا صحیح دی، خود سړي او بنځو یو ځای ویل صحیح نه دي.^[۲]

^[۱] قال فی شرح الدر المختار: سئل عنه صلى الله عليه وسلم لقال: كلام حسنه حسن وقبيحه قبيح ومعناه ان الشعر كالنثر يحمد حين يمدح ويمدح حين يذم لما كان منه في الوعظ والحكم وذكر نعم الله تعالى وصفه المتقين فهو حسن (شامي ج: ۱ ص: ۶۶۰، مطلب في انشاد الشعر).

^[۲] اوګوري: إمداد الفتاوى ج: ۶ ص: ۲۰۶.

^[۳] ولا يجز لمن رفع أصواته ولا تمطيطها ولا تلينها وتقطيعها لما في ذلك من إستمالة الرجال إليهن وتحريك شهوات منهن (باب الشروط الصلاة شامي ج: ۱ ص: ۴۰۶).

صرف د زړه خوشحالولوله پاره شعرونه ويل

سوال: ستاسو کالم کې مالوستلي وچې داسې شاعري چې دهغې په وجه باندې دچا جذبات راپاڅي منع دي، خوکه چېرې زه شاعري وکړم چې دجذباتو ختمولوله پاره، اوهغه شعرونه صرف ماسره وي بل څوک هغه نه لولي، صرف دخپل ځان له پاره شعرونه وليکل شي نوداسې صورت کې اسلام څه حکم کوي؟

جواب: دالله تعالی دحداو ثناء، دحضور ﷺ دصفتونو او اخلاقی شعرونه وایی، دغه شان د عقل او حکمت اوبوهې دشعرونو هم اجازه شته^(۱)، ددې نه علاوه شعراو شاعری فضول ده. دحضور ﷺ ارشاد دې چې: دچا خپته دې دپیپ نه ډکه شی داددې نه بهترده چې دهغه سینه دشعرونو نه ډکه وي.^(۲)

ایا دچپه پیاڅې ویستونکي دین کوږوي؟

سوال: ایادا حقیقت دې چې دچاسرکې لارکړه وي دهغه دین کوږوي؟ اوایا سرچپه گومنځول کبیره گناه ده؟

جواب: دې کې د فاسق او فاجر او کافرانو مشابهت دی^(۳)، اودا زړه د کوږوالی علامت دی، اود زړه د کوږوالی نه پناه غوښتل پکار دي.^(۴)

ماشوما نوباندي د ټایي اچولو گناه د سکول په ذمه دارا نوباندي ده

سوال: مونږ سره نزدې سکول کې د ماشومانو یونیفارم کې ټایی هم شامله ده، اوزمونږ دخیال مطابق ټایي اچول منع دي، کله چې دسکول مشر سره دې باره کې خبره وکړل شوه نو هغوی ته دحوالې ورکولو نه پس هغوی دټایي دلرې کولو وعده وکړه، تاسونه هم دامعلومول غواړم چې ټایي جائزده اوکه ناجائز؟ اوکه ناجائزده نودکومو وجاهاتوپه وجه باندې؟

^۱ وحمل ما وقع من بعض الصحابة إنشاء الشعر المباح الذي فيه الحكم والمواظع، فإن اللفظ الغني أعم كما يطلق على المعروف يطلق على غيره كما في الحديث ومن لم يتغن بالقرآن فليس منا (در مختار ج: ۳ ص: ۳۹۱)
^۲ عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لأن يمتلي جوف أحدكم قيثاً يريه خيراً له من أن يمتلي شعراً (ترمذی ج: ۲ ص: ۱۰۸، باب ماجاء لأن يمتلي جوف أحدكم قيثاً)۔
^۳ قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من تشبه بقوم فهو منهم، أى من شبه نفسه بالكفار مثلاً في اللباس وغيره أو بالفساق أو الفجار أو بأهل التصوف والصلحاء الأبرار فهو منهم أى في الإثم والخير... الخ (مراقبة شرح مشکوة ج: ۴ ص: ۴۳۱، كتاب اللباس، طبع بمبئی۔
^۴ رَبَّنَا لَا تُرْغِ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا، (آل عمران: ۸)۔

جواب: ټائي د عيسايانو مذهبي طريقه ده، کومه چې هغوی د حضرت عيسى عليه السلام د صليب د نښې په طور باندې اختيار کړې وه، په دې وجه باندې د يومسلمان له پاره ټائي ترل د عيسايانو د تقيد په وجه باندې حرام دي^{١١}، اود سکول د ماشومانو له پاره د الارم گڼل ډير سخت ظلم دی، ماشومان خومعصوم وي، خوددې گناه به د سکول په ذمه دارو باندې وي^{١٢}.

د شرب، پيښت او ټايي شرط ايسنودونکي کالج کې سبق ويل

سوال: موږ هلکان د پين اسلامک گروپ آف انډسټريز، د استهاف کالج کې سبق وايو. ددې ځای د قانون مطابق پيښت، شرب او ټايي لگول ضروري دي، کوم طالب علم چې د ټايي نه بغير کلاس ته راځي دهغه داخله منع وي، د اسلام په نزد باندې د ټايي څه حيثيت دی؟ اود داسې کس باره کې چې ټائي لگوي څه حکم دی؟ او ټول استاذان او طالب علمان مسلمانان دي.

جواب: ددې نه علاوه چې ټائي لگول جائز دي او که ناجائز، سوال دادی چې زمونږ تعليمي ادارې به د کوم وخت پورې د اسلامي تهذيب او اخلاقو قتل گاه وي؟ دا کبر مرحوم د قول مطابق يون قتل سے بچود کې وه بدنام نه هوتا

افسوس که فرعون کو کالج کی نه سوجهی
د پورته ذکر شوی کالج قانون او اصول دانگريزانو د دور يادگار او د پاکستان کې د اسلام د دعوي نفې کوي. تاسو ددې قانون او اصولو خلاف احتجاج وکړئ او حکومت نه مطالبه وکړئ چې دهغوی ناروا قانون ختم کړي.

د شريعت د حکمونو خلاف د جلوس ويستونکو بنځو شرعي حکم

سوال: خبره داده چې د يو جماعت خلک د الله تعالی کتاب اورسول اکرم ﷺ مني، خو صرف اخري نبي يې نه مني، ددې په وجه باندې هغوی ته غير مسلم ويل کيږي. داخبارونو په ذريعه به تاسو ته هم معلوم شوی وی چې لاهور کې څه بنځو د الله تعالی او د حضور ﷺ د ارشاداتو خلاف جلوس ويستلو او د اسلامي حکمونو منلونه يې انکار وکړ، نو ايا دابنځې د اسلام نه خارجي او مرتدې نه شوې؟ او د حضرت عمر رضي الله عنه ديهودي په حق کې د حضور ﷺ فيصله نه منونکي او صرف په نوم باندې د مسلمان سر د بدن نه جدا کړې و، دغه شان د حضرت نوح عليه السلام بنځه دخپل نبي او خاوند اطاعت نه کولو په وجه باندې دوزخ ته واچول شوه، او د فرعون کافر بنځې

^١ [ايضاً تيره حاشيه (قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من تشبه... إلخ) وگورئ!]

^٢ [وما يكره للرجال لبسه يكره للغلمان والصبيان لأن النص حرم الذهب والحرير على ذكور أمتة بلا قيد البلوغ والحرية والإثم على من ألبسهم لأننا أمرنا بحفظهم، كذا في التمراتشي عالمگیری ج: ٥ ص: ٣٣١، الباب التاسع في اللبس... إلخ]

حضرت آسیې ته جنت کې دایمان په وجه باندې اعلی مقام ورکړل شو، چې دهغې گواهي په قران کې موجوده ده

سوال داپیدا کيږي چې کومو بنځودالله تعالی اودهغه د رسول ﷺ خلاف احتجاج وکړ، دپورته بیان شوې خبرو مطابق مرتدې شوې اوکه نه؟ دهغوی نکاح خپل مسلمانانو خاوندانوسره پاتې شوه اوکه پخپله باندې ختمه شوه؟ اوکه چېرې هغوی مړې شي نودمسلمانانوپه هدیروکې دهغوی دبنځولواجازه شته؟ دهغوی اولادسره مسلمانان ودونه یارشته قائمولی شي اوکه نه؟

دادمبارکي اوتعریف خبره ده چې دلاهورنرسانودخپل ایمان حفاظت وکړ اود مغرب تقلید کونکو او داسلام دبنمنانو بنځودجلوس نه یې دخپلې بیزاری اظهار وکړ، چې دهغې په بدله کې ورته دجنت دبنځوبی بی آسیه اورابعه خاتون اوحضرت فاطمه رضی الله تعالی عنهما دملگرتیا سعادت به حاصل شي، دې باره کې یوه خبره عرض کول غواړم چې ددین عالمانوته دحضرت امام اعظم (رحمته الله علیه) اود نورو عالمانوکردار اداکولوکې څه بندیزدی؟ دشرعي عدالت نه دملحدو اوخرابو بنځو خلاف د رت په درخواست باندې، ددې بنځوپه کافرانه احتجاج باندې دهغوی حیثیت بنودل پکاردی، چې دا مؤمنانې دي اوکه دحضرت نوح (عليه السلام) اود حضرت لوط (عليه السلام) دبنځوپه فهرست کې شاملې دي، د کومو انجام چې قران مجید بنودلی دی.

بیاعرض کول غواړم چې دیوحدیث دمفهوم نه داثابتیږي چې دچاپه لاس کې اقتداروي که چېرې هغه داوامرپه زیاتولوکې مدد ونه کړي اوبدی په طاقت باندې منع نه کړي نوالله تعالی چرته په ملک باندې څوک ظالم مقرر کړي، چې هغه په بوداگانو او ماشومانو به رحم نه کوي، اودظلم نه دخلاصی دعاغوبنتلې کيږي او الله تعالی هغه دعانه قبلوی، چې دهغې مظاهره د ۱۹۷۱ء په جنگ کې شوې ده، اودحاجیانودعارد شوه.

په دې وجه باندې دپاکستان حکمران اودالله تعالی دطرف نه ورکړې شوې داقتدار سنبهالونکي که چېرې دملک نه فحاشي، بدکاری اونورجرمونه نه شي بندولی نودالله تعالی په سنت کې به هیڅ فرق نه راځي، په دې وجه باندې دیوڅوورځوعیش دشیطان شنه باغونه گڼلو سره سمدستي توبه کول پکاردی چې زلزله راتلل بندشي، فاعتبروا یا اولی الابصار.

جواب: یومسلمان کوم چې الله تعالی اورسول ﷺ باندې ایمان ساتي، هغه داسلام اواسلامی حکمونو خلاف څنگه احتجاج کولی شي؟ کومو بنځو چې داسلامی حکمونو خلاف احتجاج کړی دی، زماقیاس دی چې هغوی دمخکې نه مسلمانانې نه وې، اوکه چېرې وې نود احتجاج نه وروسته داسلام نه خارجې شوې^۱. که چېرې هغوی ته داخرت کې دخلاصی فکروي نوبه

^۱ وان انکر بعض ما علم من الدين ضرورة کفرها (شامی ج: ۱ ص: ۵۶۱، مطلب فی البدعة خمسة أقسام).

خپل دې کارباندې دې خفگان کولو سره توبه وکړي اودخپل ايمان اونکاح تجديددي وکړي^۱، خو اندازه داده چې دمرگ نه مخکې به هغوی ته په خپل کارباندې هيڅ خفگان نه وي، بلکې هغوی به مسئله بنودونکوته کنځل کوي.

د اسلامي شعائرو توهين اوسزا

سوال: اسلام آباد کې تيرو ورځو کې بين الافوا می سیرت کانفرس د بنځوله پاره منعقدشو، هغه کې داسلام اوددين اوچت اوچت عالمانو شرکت وکړ، دې کانفرنس کې یو طرفته داسلام مقصدونه دمخکې راوستلوه پاره کاروشو، بل طرف ته پکې داسې خبرې هم اوشې دکومو طرف ته چې توجه ورکول پکاردی، دتې وي یوې لیکونکې وویل چې سپړو کې څه ناڅه نقص ایښودل شوی دی، دا دالله تعالی قدرت دی چې دحضور ﷺ زوی نشته، اودحضرت عیسیٰ ﷺ پلار نشته. (بحواله رپورټ روزنامه جسارت صفحه نمبر ۲ مورخه دسېمبر ۱۹۸۶ء)

تاسو مهربانی وکړئ دقران اوسنت په رڼاکې اووایی چې داسې ولې وشو؟ اویواسلامي حکومت کې دداسې بنځې له پاره څه سزاده؟ مهرباني وکړئ تاسودجنگ اخبارپه ذریعه باندې جواب راکړئ چې عام مسلمانان ترې نه هم فائده واخلي.

جواب: حدیث شریف کې دي چې بنځه دگسې پښتۍ نه پیدا شوې ده، اوهغه نیغول ممکن نه دي، اوکه چېرې دهغې دنیغولو کوشش مووکړنوماته به شي، اودهغې ماتیدل طلاق دی. (مشکوٰه شریف ص ۲۸۰)^{۱۲۱}

ادیبې صاحبې (کومه چې کیدای شي ددغې اجتماع دټولونه د اوچتې عالمې په حیثیت باندې پیش شوې وي) په خپله مصرعه کې دحضور ﷺ دپورته ذکرشوی ارشاددمقابلې کولو کوشش کړی دی.

د ادیبه صاحبې دعقل اوپوهې داحیثیت دی چې هغه د حضور ﷺ دبیچيو دغټیدو اود حضرت عیسیٰ علیه السلام دپلارنه بغیرپیدائش نقص گڼي، «انالله وانا الیه راجعون»، حالانکې عقل مند خلکوته پته ده چې دادواړه شیان نقص نه بلکه کمال دی، اوددې د تشریح کولو داموقع نه ده. پاتې شوه داخبره چې اسلامي حکومت کې دداسې گنده ذهن لرونکې بنځې له پاره څه سزاده؟ ددې سزاخوپخپله اسلامي حکومت تجویزکړې ده، چې دامحترمه یې دتې وي له پاره لیکونکې منتخب کړې ده، دیوې پرده کونکې له پاره دې نه زیاته بله څه سزا کیدای شي چې

^۱ [مايكون كفراً إلتفاقاً بطل العمل والنکاح.. إلخ (شامي ج: ۴ ص: ۲۴۷، مطلب جملة من لا يقبل إذا إرتد)
^۲ [عن أبي جريرة رضى الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن المرأة خلقت من ضلع لن يستقيم لك على طريقة، إن إستمعت بها وبها عوج، وإن ذهبت تقيمها كسرهما، وكسرها طلاقها (مشکوٰه ص: ۲۸۰، باب عشرة النساء وما لكل واحدة من الحقوق، الفصل الأول).]

هغه دتي وي په پرده باندې دخپل عزت عام نمائش کولو باندې مجبوره وي.

د مدينې منورې نه علاوه بل ښارته منوره ويل

سوال: زما دنظر نه يوه رساله تيره شوه، چې هغې کې دپاکستان يو مشهور ښارته المنوره ويل شوي دي، حالانکې داسې لفظ مونږ چېرته مخکې نه دی لوستلی، په دغه ښار کې ديو خاص عقيدې خلک (قاديانان، اوسيري، ايا داسې الفاظ استعمالول جائز دي او که نه؟

جواب: د المنوره لفظ د مدينې له پاره استعمالیږي^۱، دالمدينة المنورة په مقابله کې ديو خاص عقيدې والاخلكو (قاديانانو) دربوة المنورة ويل دحضور ﷺ دطرف نه سترگې پټول، شر پيدا کول اود مسلمانانو د ازارولو يو شرمناک کوشش دی، اودهغوی دکفراوضلاّت يوتازه دليل دی.

د عربي سره دگډواردو الفاظو مفهوم جدا دی

سوال: مولانا صاحب! عام طور باندې ليدل شوي دي چې بعضې ښه الفاظ په غلطو معناوو کې استعمالیږي، مثلاً يو لفظ دی صلوة، چې ددې معنى لمونځ ده، خود حيرانتيا او افسوس خبره ده چې دا لفظ اردو ژبه کې دمحاوړې په طور باندې استعمالیږي اوددې معنا بدرد ويل، کنځل وغيره کول، ياسپورې ستغې ويل دي، لکه صلواتين سنانا، صلواتين پرهنّا، اومثلاً يو لفظ دی رقيب، چې عام طور باندې دحسدکونکي، مخالف، يادښمن کس له پاره استعمالیږي، لکه رقيب روسياه وغيره، حالانکې دادالله تعالى په نومونږ کې يونوم دی، تاسونه پوښتنه کول غواړم چې شرعي لحاظ سره داڅنگه عمل دی، چې د عربي ژبې دومره مقدس الفاظ اردو کې دداسې محاورو په طور باندې استعمالیږي؟ دداسې خلکوله پاره څه حکم دی، ايا هغوی گناهگار يږي؟ مهرباني وکړئ تفصيل اودليل سره جواب راکړئ، چې زما په شان دادنی طالب اوددين نورو زده کوونکو تسلي وشي، ځکه چې ډير غير مسلم کوم چې دې خبرو باندې پوهیږي، هغوی مونږ پورې ټوکې کوي چې تاسو څنگه مسلمانان یئ پخپله دخپل مذهبي کارونو پسې ټوکې کوئ.

جواب: ددې الفاظو د اردو محاورې د عربي دمحاوړو نه جدا دي^۲ کوم خلک چې داردوپه ترکیب کې د رقيب، لفظ استعمالوی، دهغوی دذهن به يوه برخه کې هم دانه وي چې داعربي کې د الله تعالى نوم دی، اوبيا عربي کې هم ديو يو لفظ ډير معناوې وي، نوديوې ژبې محاورې

^۱ (النورۃ) اى بساکنها صلى الله عليه وسلم ولها أسماء تدل على شرفها (مراقى الفلاح شرح نور الإيضاح ص: ۴۰۵)

^۲ وگورئ: فيروز اللغات ص: ۷۸۴، ۶۵۱، طبع فيروز ستر علمى اردو لغت ص: ۸۱۷، ۹۸۰، طبع علمى کتب خانه لاهور، نور اللغات ج: ۳ ص: ۲۵۸، ج: ۳ ص: ۶۳۷ طبع نیشنل بک فاؤنډیشن، اسلام آباد)

دېلې ژبې په محاورو باندې نه شي قياس كيداى، اونه ديولفظ دمعنا په وجه باندې دېلې معني نه انكار كيداى شي.

د چا ذاتي خبرې اوريدل يا پټ ليك خلاصول

سوال: په څه ادارو كې دا غلطه طريقه ده چې هلته كې دنوكرانو په ټيلي فون باندې كيدونكې خبرې اوريدل كيږي او كه چرې ديو نوكر په نوم باندې ليك راشي، كه هغه دهغه ذاتي ليك وي او كه د دفتر، خلاص كړل شي، له دې وروسته كه چرې دا تنظيمي خوښه وي نو وركړل شي، كه نه، هغه ته پته هم نه وي چې دهغه په نوم ليك راغلى دى، تاسو د اسلام په نزد باندې ووايئ چې دادواړه كارونه څنگه دي؟

جواب: د چا ذاتي خبرې او پټ ليك دهغه امانت دې، خبرې اوريدل او د چا خط خلاصول په امانت كې خيانت كول دي، او خيانت كبيړه گناه ده، په دې وجه باندې د چا خبرې اوريدل اودهغه خط خلاصول ناجائز دي^۱، او كه داشك وي چې دا خط يا خبرې دهغه كس خلاف دي، نو بيا جائز دي.

د نفساني خواهشاتو پوره كولو له پاره مسلك بدلول

سوال: په (۴) نومبر باندې مفتى عبدالرؤف صاحب د طلاق په موضوع باندې ليكلو وخت كې يوه فقره داسې ليكلې ده. د طلاق د حكم ختمولو له پاره بل مسلك اختيارول حرام دي، اوسه پورې ما گڼل چې د الله تعالى يادرسول الله ﷺ ديوښكاره حكم خلاف حرام دى، تركومه حد پورې چې زه پوهيږم يومسلك پريښودل د الله تعالى اورسول ﷺ د حكم خلاف كول نه دي، تاسوته خواست دى چې تاسوبه د حرامو جامع تعريف بيان كړئ؟

جواب: صرف د نفسي د خواهش او مطلب حاصلولو له پاره مسلك اختيارول، د خواهشاتو اتباع ده، چې دهغې حرام كيدل په قران اوسنت كې منصوص دي^۲، كوم كس چې د مطلب له پاره مسلك بدلولى شي، هغه دين هم بدلولى شي، اكا برينوفر مایلي دي چې كوم كس د نفس د

^۱ عن أنس رضي الله عنه قال: قلما خطبنا رسول الله صلى الله عليه وسلم إلا قال: لا إيمان لمن لا أمانة له، ولا دين لمن لا عهد له (مشكوة ص: ۱۵، كتاب الإيمان).

^۲ فلا تَتَّبِعُوا الْهَوَى أَنْ تَعْدِلُوا، (النساء: ۱۳۵) وفي الدر المختار: أن الرجوع عن التقليد بعد العمل باطل اتفاقاً وهو المختار في المذهب (قوله أن الرجوع) صرح بذلك الخقق ابن الهمام في تحريره فتحصل مما ذكرناه انه ليس على الإنسان التزام مذهب معين، وانه يجوز له العمل بما يخالف ما عمله على مذهبه مقلداً فيه غير امامه مستجمعا شروطه ويعمل بأمرين متضادين في حادثتين لا تعلق لواحدة منهما بالأخرى وليس له إبطال عين ما فعله بتقليد إمام آخر لأن إمضاء الفعل كإمضاء القاضي لا ينقض... إلخ (فتاوى شامى ج: ۱ ص: ۷۵ مطلب في حكم التقليد والرجوع عنه).

خواهش له پاره فقهي مسلک بدلوي، نوویره ده چې دهغه مرگ به په ایمان نه وي (نعوذ بالله).

د محاورې په ډول داسې ویل "لدمونځ معاف کولو ته لاره روژه پرې فرض شوه"

سوال: بعضې خلق دخبرو دوران کې دداسې محاورو مثال ورکوی کومې چې یو مسلمان ته ویل نه دي پکار مثلاً "لاره دلمونځ معاف کولو له پاره روژې پرې فرض شوې،، وغیره وغیره مهرباني وکړئ دې باره کې خپل خیال وفرمایئ چې خلک دداسې خبرونه توبه وکړي.

جواب: اگرچې محاوره کې دلمونځ توهین کول مطلب نه وي، خوبیا هم دداسې محاورو نه ځان ساتل پکار دي^{۱۱}

مزارباندي پیسې اچول څنګه دي

سوال: زه چې کومه لارباندي موټر چلوم هغه لار کې یو مزار راځي، خلک ماته پیسې راګوي چې په مزار یې واچوه، مزارباندي پیسې اچول څنګه دي؟

جواب: مزارباندي چې کومې پیسې اچول کیږي، که چرې مقصديې هلته فقیرانو او مسکینانو باندې صدقه کول وي، نوجانزدي^{۱۲}، اوکه چرې د مزارنذرانه یې مقصدوي نو دا ناجائز او حرام دي^{۱۳}. داڅو ما د اصولو او ضابطې خبره ولیکله، خودنن سبا دخلکو حالات هم داسې دي چې دهغوی مقصد دا دویم وي، په دې وجه باندې منع کول پکار دي.

د وکیل ګټه شرعي طوریا ندي څنګه ده

سوال: زه د دولسم جماعت طالب علم یم، اودارټس طالب علم یم، زه وکیل جوړیدل غواړم، خوما د ډیرو خلکو نه اوریدلي دي چې د وکیل ګټه حرامه ده، زه داپوښتنه کول غواړم چې ایا په رښتیا باندې د وکیل ګټه حرامه وي؟ ایا هغه بالکل حلاله نه وي؟

جواب: وکیل که چرې دروغ رښتیا او رښتیا دروغ ثابتولو سره فیس اخلي نو دا حلال نه دي، اوکه چرې یوه مقدمه صحیح طوریا ندي وړاندې کوي نو هیڅ وجه نه شته چې دهغه ګټې ته حرام وویل شي، اوس خپله وګورئ چې وکیلان حضرات کله مقدمه کوي نو څومره دروغ پکې شاملوي...؟^{۱۴}

۱ وګورئ: فیروزالغلات ص: ۱۱۹۷، علمی اردو لغت ص: ۱۵۲۶.

۲ قال الله تبارک وتعالی: إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبِهِمْ، (التوبة: ۶۰)

۳ واعلم ان النذر الذي يقع للأموال من أثر العوام وما يؤخذ من الدراهم والشمع والزيت ونحوها إلى صرائح الأولياء الكرام تقرباً إليهم فهو بالإجماع باطل وحرام (درمختار ج: ۲ ص: ۴۳۹، فصل في العوارض

المبيحة لعدم الصوم)

۴ وګورئ: إمداد الفتاوى ج: ۳ ص: ۳۲۰ طبع دارالعلوم کراچی، ... [بقیه په راروانه صفحه...]

بيت الخلاء كې اخبار لوستل

سوال: بيت الخلاء كې داسلامي كتابونونه علاوه اخبار لوستل يا خبرې كول څنگه دي؟
جواب: بيت الخلاء داخبار لوستلو او خبرو كولو ځای نه دي، دغلته اخبار لوستل يا خبرې كول گناه ده^{۱۱}

محبت او خوښه بد گڼل

سوال: زمونږ په خاندانانو كې مينه او محبت دومره بدولې گڼل كيږي؟ كه چرې يوهلك يا انجيلي دخپل ژوند ملگري دوخت نه مخكې خوښ كړي نو دې كې څه بده خبره ده؟
جواب: محبت بده خبره نه ده^{۱۲}، خوددې قيدنه ساتل بده خبره ده، اودې بې قيدي دانسان صحت او عمر او دين او دنيا دواړه تباه كړي.

آيا نامحرمه بنځوسره محبت عبادت گڼل د كفر خبره ده؟

سوال: محمد بن قاسم خود او ولسو كالويه عمر كې سندهه فتح كړې و، اونن سپاه سگولونو او كالجونو كې سبق ويونكي هلكان اكثر د نامحرمو نجونو پسې گرځي، بس استياپونوباندي ولاړوي او غير محرمه نجونو پسې اوازونه كول، بس كې ناستې سره دكورپورې هغوی پسې تلل او هغوی ته خطونه وغيره ليكل دځوانانو مشغله ده، دكالج هلكانوسره يوځل بحث وشو، هغوی دادليل وړاندې كوي چې مونږ نجونو سره څه كوو هغه په مينه او محبت كې كوو او مينه كول څه گناه نه، بلكې عبادت دی، ماهغوی نه پوښتنه وكړه چې تاسوته دا چاويلي دي چې مينه كول عبادت دی؟ نو هغوی وويل چې په ريډيو، تي وي اوسنيما باندي شپه ورځ موږ ته همداسبق ښودل كيږي، چې دمينې په وجه باندي ژوند دی، او مينه كول عبادت دی، ما هغوی ته وويل چې صحيح خبره ده چې انسانانو او دالله تعالی مخلوق سره مينه كول عبادت دی، خو دهغې عبادت دا طريقه داده چې يو وږی كس باندي خوراك وكړئ، ديويتم ياكوندي مدد وكړئ، دمصيبت كې مبتلا كس سره همدردي وكړئ، دضرورت په وخت كې ديو مجبور او

... بقیه د ترمخ] فتاوی محمودیه ج: ۴ ص: ۳۸۱، طبع جامعه فاروقیه کراچی)۔

۱] إذا اراد أن يدخل الخلاء ينبغي لا يفكر في أمرا الآخرة كالفقه والعلم فقد قيل إنه يمنع منه شيء أعظم منه ولا يطيل القعود فإنه يولد الباسور ولا يمتخط ولا يتحنج ولا يكثر الالتفات ولا يبعث ببدنه وينكس رأسه حياء مما ابتلى به (ردا مختار ج: ۱ ص: ۳۴۵، تتمه مطلب في الفرق بين الاستبراء والاستنقاء والاستنجاء، أيضا: عالمگیری ج: ۱ ص: ۵۰، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة، الفصل الثالث في الاستنجاء)۔

۲] قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لم تر لمتحابين مثل النكاح (مشكوة ص: ۲۶۸، كتاب النكاح، الفصل الثالث)

مظلوم انسان مدد وکړئ، اود واده نه پس خپلې ښځې سره مینه وکړئ، دا ټولې خبرې د مینې اصلي مفهوم دی، او عبادت کې داخلې دي، خو هغوی په خپل ضد باندې قائم دي، چې غیر محرمه نجونو سره تعلقات جوړول هم دغه مینه کې شامل دي کومه چې د عبادت درجه لري مهرباني وکړئ دې مسئلې باره کې د شریعت په تړد باندې جواب راکړئ!

جواب: د غیر محرم سره تعلق او اشنائي حرامه ده، داپاکه مینه گنجل جهالت دی، او حرام حلال بلکې عبادت گنجل د کفر خبره ده

د بینک په مدد ریډیو باندې دیني پروگرام وړاندې کول

سوال: ریډیو باندې یو پروگرام وړاندې کیری "روشنی"، کوم چې زیات ترد... په اواز باندې وي، خوددې پروگرام نه وروسته ویل کیږي چې دا پروگرام ستاسو په خدمت کې د فلانکي بینک په مدد باندې وړاندې شو. تاسو د قران او حدیث په رڼاکې وایئ چې ایا د سود کاروبار کونکې ادارې په مدد باندې داسې پروگرامونه وړاندې کول صحیح دي؟ ځکه چې سود حرام دی.

جواب: د حرام مال په نیک کارونو کې خرچ کول صحیح نه دي، بلکې دوه چنده گناه ده^(۱). دا پروگرام "روشنی" نه ده بلکې "ظلمت"، دی، همدغه وجه ده چې ددې نه دیوکس اصلاح هم نه کیږي.

د نا واده شوې ښځې خپل ځان د چا ښځه ښودلو سره ووت اچول

سوال: زموږ معاشره کې چې څنگه نورې اخلاقي بیماری خورېږي، دهغې نه زیاتې د جعلی ووت اچولو بیماری د کینسر په شان خورېږي، خاص طور باندې ښځو کې دا بیماری ډیره عامه ده، یوه ښځه هسې بې هیڅه خپل ځان د پردې سړې ښځه ښودلو سره ووت اچوي، اوس د حل کولو دوه خبرې دي: لومړۍ د شریعت په تړد باندې ددې څه حیثیت دی؟ ایا داسې کول جائز دي؟ که چېرې د یو اسلام پسند کس له پاره داسې وکړ شي؟ دویم: که چېرې یو نا واده شوې انجیلی ځان د پولنگ د عملې مخکې د چا ښځه ښکاره کړي او هغه سړی که چېرې د قاضي په عدالت کې دعوه وکړي چې فلانکې زما ښځه ده، اود پولنگ عمله گواهي هم ورکړي؛ نو ایا هغه انجیلی کومې چې جعلی ووت اچولوله پاره خپل ځان واده شوی ښودلی و، دهغه ذکر شوي سړي ښځه شوه او که نه؟ شریعت دې باره کې څه فرمایي؟

^(۱) وفي الشامية: قال تاج الشريعة: أما لو انفق في ذلك مالا خبيثا ومالا سببه الخبيث والطيب فيكره، لأن الله تعالى لا يقبل إلا الطيب (شامي ج: ۱ ص: ۶۵۸، مطلب في أحكام المساجد).

يادونه: يادساتل پكاردې چې دووټ اچولووخت كې خپل اصلي نوم نه بنودل كيږي، بلكې دانتخابي فهرست والانوم بنودل كيږي.

جواب: د ووټ حيثيت، څنگه چې حضرت اقدس مفتي محمد شفيع (رحمته الله عليه) ليكلي دي، د شهادت او گواهي دى^{۱۱}، اود دروغو گواهي حضور ﷺ په غټو گناهونو كې شميرلې ده^{۱۲}. يعنې اووه غټ گناهونه كوم چې ټولو گناهونو كې بدتر دي اود انسان دين اودنيادواړه تباه كوي، ددې نه معلومه شوه چې ووټ كې جعل سازي كول څومره غټه گناه ده؟ او كوم كس چې دومره غټه گناه حلال گڼلو سره كوى، هغه نه اسلام پسنددى اونه شرافت پسند^{۱۳}.

۲. كومه بنځه چې جعل سازۍ سره خپل ځان دچا بنځه بڼايي ددې اظهار كولو په وجه باندې دهغې دهغه سړى سره نكاح نه كيږي^{۱۴}، او كله چې نكاح نه ده شوې نو عدالت كې داثابتول كيداى هم نه شي، البته دغه سړې كه چرې غواړي نودغې بنځې ته دعدالت نه دجعل سازۍ سزاوړ كولى شي.

مجبوري سره د قبلي طرف ته مخ كولو سره متيازې كول

سوال: كه چرې دا صورت پيښ شي چې يو طرف ته قبله وي او بل طرف ته بيت المقدس اودريم طرف ته خلك وي نو كوم طرف ته مخ كولو سره متيازې كول پكاردې؟

جواب: متيازې كولووخت كې د قبلي طرف ته مخ يا شاه كول مكروه دي، اودسړيو طرف ته كه بنځې وي او كه سړى، مخ كول حرام دي، باقي هر طرف ته جائز دي، دسړيو او بنځوله پاره يوشان حكم دى.

ايا ولاړه باندې متيازې كول سنت دي؟

سوال: يومولانا صاحب فرمايل چې ولاړه باندې متيازې كول يولحاظ سره سنت دي، ځكه چې حضور ﷺ به هم كله كله په ولاړه باندې متيازې كولې. ايا دا صحيح دي؟

[۱] وگورئ: جواهر الفقه ج: ۲ ص: ۲۹۷، طبع دارالعلوم كراچى).

[۲] قوله عليه السلام: ألا أخبركم بأكبر الكبائر؟ قالوا: بلى يا رسول الله! قال: الإشراف بالله وعقوق الوالدين وشهادة الزور أو قول الزور، فما زال رسول الله صلى الله عليه وسلم يقولها حتى قلنا: ليت سكت (ترمذى ج: ۲ ص: ۵۶ باب الشهادات).

[۳] عن أنس قال: قلما خطبنا رسول الله صلى الله عليه وسلم إلا قال: لا إيمان لمن لا أمانة له ولا دين لمن لا عهد له رواه البيهقي (مشكوة ص: ۱۵ كتاب الإيمان، الفصل الثانى).

[۴] النكاح ينعقد بالإيجاب والقبول... إلخ (هداية ج: ۲ ص: ۳۰۶ باب النكاح).

جواب: بالکل غلط دي، کوم کارچې حضور ﷺ د عذريه وجه باندې کړی وي، هغه عام سنت نه شي کيدای.

د مجبوری په وجه په ولاړه امتیازي کول

سوال: د پاکستان تقریباً هر غټ ښار کې پنځه کم سل فیصده هوتلونو کې، ریلوئ استیشنونو کې، هسپتالونو کې، پارکونو کې، سرکاري او غیر سرکاري دفترونو کې په بیت الخلاء کې په ولاړه باندې د امتیاز وکولو انتظام وي، سوال دادی چې ایاه ولاړه باندې امتیازي کول طبعي اومذهبی لحاظ سره صحیح دي؟

جواب: دیوبی تعلیمه سړي زوی دانگریزي تعلیم حاصلولو، چاترې پوښتنه وکړه چې خومره تعلیم یې حاصل کړ، جواب یې ورکړ چې په ولاړه باندې امتیازي یې خوشروع کړې، جدید ته ذیبت انساني معاشره په حیوانیت بدله کړې ده، دوی د ځناور په شان په ولاړه باندې امتیازي کوي او په ولاړه باندې ډکې او تشې امتیازي کوي، داستنجا اوصفای ضرورت ورته نه وي. دې حیواني معاشره کې انسانانوته مشکلات پېښیدل قدرتي خبره ده.

د ونې لاندې امتیازي کول

سوال: د ونې یا بوتې وغیره لاندې امتیازي کول صحیح دي او که نه؟

جواب: کومه ونه چې سوری کوي اودهغې لاندې خلک ارام کوي، دهغې لاندې امتیازي کول منع دي، دغه شان هر هغه ځای کې امتیازي کول منع دي، چې په وجه یې خلکو ته تکلیف رسیږي.

دوايي کې شراب گډول

سوال: ایادوايي (درملو) کې شراب گډول جائز دی؟

جواب: دوايي کې شراب گډول جائز نه دي^{۱۱}، او که چرې بيماري داسې وي چې د ډاکټرانو په تړد باندې دهغې علاج د شرابونه علاوه بل څه نه شی کيدای، نو څنگه چې د ځان بچ کولوله پاره د حرامو خوړلو اجازه شته، دغه شان به ددې هم اجازه وي^{۱۲}.

^۱ ا و حرم قليلها وكثيرها بالإجماع لعينها أى لذاتها وفي قوله تعالى: إنما الخمر والميسر الآية عشر دلائل على حرمتها مبسطة في المجتبى وغيره (الدر المختار ج: ۶ ص: ۴۴۸، كتاب الأشربة).

^۲ وكذا في الذخيرة وما قيل أن الإستشفاء بالحرام حرام غير مجرى على إطلاقه، وإن الإستشفاء بالحرام إنما لا يجوز إذا لم يعلم أن فيه شفاء أما أن علم وليس له دواء غير المحرم يجوز (رد المختار ج: ۶ ص: ۲۲۸ باب مطلب في التداوى بالحرم) أيضاً: ففي النهاية عن الذخيرة يجوز أن علم فيه شفاء ولم يعلم دواء آخر وفي الحاشية في معنى قوله عليه الصلاة والسلام: "إن الله لم يجعل شفاءكم فيما حرم عليكم"، كما رواه البخاري أن فيه شفاء لا بأس به (شامي ج: ۱ ص: ۲۱۰، مطلب في التداوى بالحرم).

ايت كرسى لوستلوسره لاسونه پړقول حرام دي

سوال: زما كور كې روزانه دويده كيدونه مخكې ايت كرسى لوستلوسره په زور باندې لاسونه پړقول كيږي، عقیده داده چې د لاسونو پړولو اواز چې خومره لرې ځي، كوربه دهر مصيبت او غل نه محفوظ وي، ايت كرسى خود الله تعالى كلام دى، ددې په برکت كې هيڅ شك نه شي كيداى، خود لاس پړقولوسره ددې څه تعلق دى؟

جواب: دغه شان لاس پړقول حرام دي، اودا عقیده چې لاسونه پړقولوسره مصيبت ته لرې كيږي او غله تبستي د جاهليت او وهم عقیده ده، ايت كرسى لوستل صحيح دي اود حفاظت ذريعه ده.

احاديث يا اسلامي لټريچر چاپ كولو سره دمفت تقسيمولو ثواب

سوال: كه چرې يو كس اسلامي مسئلې، احاديث يا حكمونه د الله تعالى در ضاله پاره دعوام دپوهولو له پاره چاپ كړي اومفت يې تقسيم كړي نو ايا هغه ته به ثواب ملاويږي او كه نه؟ اود چاپ كونكي كس اراده داوى چې دا عمل زماله پاره د ثواب ذريعه جوړه شي، يا هغه حكمونو كې يو كس په هغې باندې عمل وكړي او هغه زماله پاره دمغفرت ذريعه جوړه شي.

جواب: ددې نيك عمل په وجه باندې به ورته اجرا و ثواب ملاويدو كې څه شك دى؟^(١) خودې شرط سره چې مقصد يې صرف د الله تعالى رضا وي، اومسئلي صحيح اومستندې وي.

وديوستنېر باندې د قران تلاوت كول دين پورې ټوكې كول دي

سوال: دوديوستنېر دافتتاح كولو وخت كې د قران مجيد تلاوت كول اود تلاوت كونكو خلكو باره كې څه حكم دى؟

جواب: دغه خلك گناهگار خودي، ماته خودې خبرې كې هم شك دى، چې هغوى به ددې كار كولو نه پس مسلمان پاتي شي او كه نه...؟

كيسې لوستل شرعا څنگه دي

سوال: د كيسو كتابونه، رسالې، ډائجستونه اونور فحش كتابونه لوستل پكار دي او كه نه؟ كه چېرې ولوستل شي نو گناه به وي او كه نه؟

جواب: اخلاقي، اصلاحي اوسبق وركونكې كيسې لوستل جائز دي، فحش او گنده كيسې چې په وجه يې اخلاق تباه كيږي، لوستل حرام دي.^(٢)

^(١) [قال في مختارات النوازل: او أما الثواب فيتعلق بصحة عزيمته وهو الإخلاص (شامي ج: ٦ ص: ٤٢٥) كتاب المحظور والإباحة، فصل في البيع)۔

^(٢) [إن الذين يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ (النور: ١٩)۔

جومات کې قالینې یا بل قیمتي شی استعمالول

سوال: جومات کې قالینې یا بل څه قیمتي شی استعمالول جائز دي او که نه؟

جواب: جائز دي^(۱)

جعلی ډگري سره ډاکټري کول

سوال: که چېرې یو سړي سره د ډاکټري ډگري نه وی اود ډاکټر بورډ او جعلی ډگري سره

پریکتس کوی نو یا د هغه گټه به حرامه وي؟ اودا دکومې درجې گناه ده؟

جواب: که چېرې د ډاکټري فن نه لري نو گناه کار به وي^(۲)، د هغه گټه به ناجائز وي، او که چېرې

څوک د هغه د غلطې دوايي په وجه مړ شو نو هغه باندې به تاوان وي.

دانجکشن د نقصان له وجې دویم انجکشن لکول اود دواړو پیسې اخیستل

سوال: ماته یو مریض راغی، د هغه تبه وه، ما ورته ستن ووهله، خو اتفاق سره هغه ستن هغه

باندې صحیح را نغله او هغې ستنې پرې څه چل وکړ، ما هغه مریض ته د هغې ستنې خلاف ستن

ووهله، دلومړۍ ستنې قیمت شل روپۍ وواو د دویمې ستنې قیمت سل روپۍ دی. تاسونه

دا پوښتنه کول غواړم چې شل روپۍ ترې نه واخلم، یا د دواړو ستنو قیمت کوم چې یو سېل اوشل

روپۍ جوړېږي؟

جواب: که چېرې تاسو مستند ډاکټري اوتاسو لومړۍ ستن وهلو کې څه غفلت یا کوتاهي نه وه

کړې، نو تاسوله پاره د دواړو ستنو قیمت اخیستل جائز دي، او که چېرې تاسو مستند ډاکټر نه یئ،

یا تاسونه غفلت او کوتاهي شوې وه نو د دواړو پیسې اخیستل ستاسوله پاره جائز نه دي.^(۳)

[۱] ولا باس بنقسه خلا محرابه (بجص و ماء ذهب) ولو بماله الحلال (شامی ج: ۱ ص: ۶۵۸، مطلب فی احکام المساجد، طبع ایچ ایم سعید کراچی)۔

[۲] عن عمر بن شعيب عن أبيه عن جده ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من تطيب ولم يعلم منه طب فهو ضامن رواه أبو داود والنسائي (مشكوة ص: ۳۰۴، باب الديات، الفصل الثاني) أيضًا: وفي شرح المشكوة: (ولم يعلم منه طب) أي معالجة صحيحة غلبة على الخطاء وأخطأ في طبه وأتلف شيئاً من المريض فهو ضامن قال بعض علماءنا من الشراح لانه تولد من فعله الهلاك وهو متعد فيه إذ لا يعرف ذلك فتكون جنايته مضمونة على عاقبته (مرقاة شرح المشكوة ج: ۴ ص: ۳۳، كتاب الديات الفصل الثاني) قوله: وطيب جاهل، بأن يستقيهم دواءً مهلكاً وإذا قوى عليهم لا يقدر على إزالة ضرره ردالمحتار ج: ۶ ص: ۱۴۷، كتاب الحجر [۳] قال العلامة ابن عابدين: وطيب جاهل، بأن يستقيهم دواءً مهلكاً وإذا قوى عليهم لا يقدر على إزالة ضرره ردالمحتار ج: ۶ ص: ۱۴۷، كتاب الحجر)۔

د سگریټ پرینودوله پاره جرمانه مقررول

سوال: یوسړی یادوه سړي خپلوکې کیني اودافیسله وکړي چې موږ به بیاسگریټ نه څښوو، اوکه چرې بیاموسگریټ وڅښل نه پوره پنځه سوه ریاله به دجرمانې په طور باندې اداکوؤ، که دوی کې یوکس خپله وعده ماته کړي نودهغه له پاره څه حکم دی؟ لږوضاحت سره ولیکئ چې زموږ مشکل ختم شي.

جواب: تاسودانه دي لیکلی چې جرمانه به چاته ورکول وي، که چرې دامطلب وی چې کوم کس عهد مات کړي نوبل ملگري ته به جرمانه ورکوي نوداصحیح نه ده^{۱۱}، اوهغه باندې هیڅ لارم نه دي، اوکه چرې داسې خبره شوې وی چې کوم فریق عهد مات کړونوهغه به پنځه سوه ریاله دالله تعالی په لار کې ورکوی نودابه نذروي، اودهغه په ذمه به دغه پیسې دالله په لار کې ورکول ضروري وي^{۱۲}.

د خپل کوربلۍ (چجه) په محله کې جوړول

سوال: زموږ محله مسرت کالونی (ملیرستی) کومه چې ډیره تنگه ده، دلته یوه کوڅه ده، دهغې اوږدوالې سل فته اوپلن والې شپږ فته دی، دهغې کوڅې دواړو طرفوته کورونه دی، دهغې کې ډیو کور مالک ډاکټر صاحب دی، هغه ضعیف العمر دی، هغه یوڅومیناشتي مخکې د کوڅې طرف ته خپل کور جوړول شروع کړل، کله چې دکور جوړولوکې دچت کار شروع شونوهغه په کوڅه کې دخپل چت سره درې فته بلۍ جوړول شروع کړل، دمحلې خلکو په یوځای دهغه مخالفت وکړ، دمحلې والو دلیل داو چې دې کوڅه کې د بجلی لار راځي اودهغې له پاره دواړو طرفوته ستنې لږیدلي دي، دتیلی فون لار هم دغه کوڅه کې تیریږي، نوددې په وجه باندې به کوڅه کې تیاره شي، یادساتل پکار دي چې د کوڅې بل طرف ته کور والا بلۍ نه ده جوړه کړې، اونه یې اراده شته، محلې والو خپلو کې فیصله وکړه، دهغې کې ډاکټر صاحب هم شریک ووچې کوڅه کې به بلۍ نه جوړیږي، اودکور بغیر دبلۍ نه یې دجوړلو فیصله وکړه. خیرد ډاکټر صاحب کور جوړشو، اوس کله چې دبجلۍ محکمې والو

^۱ وأفاد فی البرازیه أن معنی التعزیر بأخذ المال علی القول به امساك شيء بماله عنه مدة لیجو ثم یعیده الحاکم إلیه لا أن یأخذه الحاکم لنفسه أو لبيت المال كما یتوهمه الظلمة إذ لا یجوز أحد من المسلمین أخذ مال أحد بغير سبب شرعی وفي المجتبى لم یذكر کیفیة الأخذ وأری ان یأخذ فیمسکها فإن أیس من توبته یصرفها إلی ما یرى، وفي شرح الآثار التعزیر بالمال کان فی ابتداء الإسلام ثم نسخ والحاصل أن المذهب عدم التعزیر بأخذ المال (بحر الرائق ج: ٥ ص: ٤٤ فصل فی التعزیر، طبع دارالمعرفة، بیروت).

^۲ وفي الدر المختار: ومن نذر نذرًا مطلقًا بشرط..... ووجد الشرط المعلق به لزم الناذر لحديث من نذر وسمى فعليه الوفاء بما سمي كصوم وصلاة وصدقة ووقف (الدر المختار مع رد المحتار ج: ٣ ص: ٧٣٥، کتاب الايمان).

د بجلۍ د لائن لگلوله پاره کوڅه کې کار شروع کړ نو ډاکټر صاحب پرې کار بند کړ او بجلۍ والا یې واپس کړل، چې دا لائن به کوڅه کې نه تیرېږي، موږ به کوڅه کې بلۍ جوړوو. د ډاکټر صاحب د دې عمل په وجه باندې شل کورونه د بجلۍ د سهولت نه محروم پاتې شول او ستړیت لاثونه کوم به چې دغه ستونزې لگیدل هغه لگیدل بند شول. یاد ساتل پکار دي چې ډاکټر صاحب دخپلې ملکیت زمکې په یو یوانچ کې خپل کور جوړ کړی دی، او کوڅه سرکاري ده، او هغه استعمالوي، یعنی کوڅې ته د کټر لائن نې راویستلی دی، او خپل کور ته داخلیدوله پاره جبوتره ون سټپ (one step) یې هم په کوڅه کې جوړ کړی دی، او د اهر لار کې بندیز جوړوي، خود محلي والودې باندې اعتراض ونه کړ، د محلي والا د ډاکټر صاحب په دې عمل باندې ډیر زیات خفه دي او دهغه باره کې یې خبرې کول شروع کړي دي، دپورته بیان شویو خبرو په رڼا کې د ډاکټر صاحب دا عمل شرعي طور باندې جائز دی؟ ایا دا د حقوق العباد نفې نه ده؟ اودا مشوره هم راکړئ چې دامسئله څنگه حل کړل شي؟

جواب: چونکې ډاکټر صاحب د عمل په وجه باندې د محلي والو حقوق متاثر شوي دي، په دې وجه باندې دهغوی دا اجازت اورضامندی نه بغير د ډاکټر صاحب بلۍ جوړول جائز نه دي.^(۱)

د عام المنفع کار له پاره د الله تعالی په نوم ورکړه

سوال: مونږ د مسافرو د سهولت له پاره په جنرل بس استینډ بهر کې د جنرل پوست آفس بهر ته درخواست ورکړی دی، چې مسافرو ته دهغه ځای مقامي خلکو ته د خط پوست کولو کې ډیر زیات تکلیف وي او بنار د جنرل بس استینډ نه تقریباً درې میله لرې دی، مهرباني وکړئ چې دلته یو لیټر بکس ولگوئ، د ډاکخانې والونه مو درخواست په دې شرط باندې منظور کړی دی چې لیټر بکس باندې به چې کومه خرجه راځي هغه به اډې والا پخپله ادا کوي، او مونږ به درته لیټر بکس درکړو. د خرچې وضاحت زه تاسو ته وکړم، یعنې د لیټر بکس لگولو باندې باجري، سیمنټ اود خښتو خرچې، اود مستري د مزدورۍ خرچې دي، مونږ د لیټر بکس له پاره چنده وکړه چې هغه تقریباً یو سل اود ویشته روپۍ دي، ځکه چې د ایور فاهي کاردی اود خلکو خدمت دی، مونږ د یو سړي نه چنده وغوښتله، هغه وویل چې زه یې د الله تعالی په نوم باندې صدقه کوم، هغه پنځه روپۍ ورکړې، ایا دې رفاهي کار کې د الله تعالی په نوم باندې ورکړې شوې پیسې بیه ثواب وي؟ ایا د الله تعالی په نوم باندې دهغه صدقه کیدای شي؟

^۱ قال فی جامع الفصولین: والحاصل أن القیاس فی جنس هذه المسائل أن من تصرف فی خاص ملکه لا یمنع منه، وإن أضر بغيره لكن ترك القیاس فی محل یضرب ضرراً بیناً فقلیل بالمنع وبه أخذ کثیر من مشائخنا وعلیه الفتوی (رد المختار ج: ۶ ص: ۷۴۷، مسائل شتی، کتاب الخنثی).

جواب: رفاهي کارونه هم دالله تعالیٰ درضاله پاره کيږي، په دې وجه باندې دهغه کس دالله تعالیٰ په نوم باندې ورکول صحيح و.

سگریټ څښل دشریعت په نزد څنگه دي

سوال: سگریټ څښل څنگه دي؟ که چرې مکروه دي نوکوم یومکروه؟ مایورساله کې لوستلي و چې امام حرم (ماته نوم یادنه دي) دافتوا ورکړې ده چې سگریټ څښل حرام دي، دلیل یې داوړاندې کړی چې **اول:** خوهریوه نشه حرامه ده.

دویم: داچې دسگریټ په وجه باندې قدرتي طور باندې غټیدل دريږي، دنن پورې یوسرجن یا ډاکټر د سگریټ څښلودنقصاناتوبنودلونه علاوه څه فائده نه ده بنودلې، تردې پورې ویل شوي دي چې سگریټ څښل دخودکشي یوه مهذب طریقه ده.

دریم دلیل: دادې چې یوڅیزبغیردضرورت نه سوزول حرام دي، اود سگریټ سوزول هم بې کاره دي، ځکه چې ددې دسوزولوڅه فائده نه وي.

خلورم دلیل: دادی چې دحدیث مطابق مسلمان ته تکلیف رسول حرام دي، اودسگریټ څښلوپه وجه باندې نوروخلکوته تکلیف رسيږي، مایخپلواسترگوباندې لیدلي دي چې ډیرخلک سگریټ څښلو سره جومات ته داخل شي اوپه لیلة القدر باندې مې هم لیدلي دي چې جومات نه وتلوسره دجومات په دروازه کې سگریټ څښل کيږي، اوبیا سمدستي جومات ته داخل شي اولمونځ کوی. تاسوداسې مسلمانان د شرعي حکمونونه خبرکړئ اودا ووايئ چې سگریټ حرام دي اوکه نه؟

جواب: ستاسودلیلونه ډیر مضبوط دي، امیددی چې نور عالمان به هم دې باندې رڼاواچوي، زماپه خیال عامو حالاتوکې سگریټ څښل مکروه تحریمي دي.^(۱)

یهودانواونصرانیا نوسره همدردی کول دفاسقا نوعمل دی

سوال: دمردان دیوصاحب دسوال "سره زردسپوله پاره حرام دي نوایا د سرو زروگوته اچولوسره به دسړی لمونځ جائزوي اوکه نه، په جواب کې تاسولیکلي وچې: لمونځ دالله تعالیٰ په دربار کې حاضري ده، کوم کس چې دحاضري په حالت کې هم حرام کارکوي اودالله تعالیٰ دحکمونو ماتولوکوشش کوي، پخپله سوچ وکړئ چې ایا هغه ته به دالله تعالیٰ نزدیکت حاصل شي؟

^۱ [قال شيخنا النجم: والنق الذي حدث ... ليس من الكبائر تناول المرة والمرتين ومع فني ولي الأمر عنه حرام قطعاً (درمختار مع رد المختار ج: ۶ ص: ۴۵۹، کتاب الأشربة) وفي الشامية: اقول: ظاهر كلام المعادى الخ (طبع سعيد کراچی)

دپورته ذکر شوی جواب په وجه باندې یوڅو سوالونه پیدا کيږي، چې وضاحت یې ډیر زیات ضروري دي، سورت فاتحه (ام القرآن) دهرلمونځ په هر رکعت کې لوستل کيږي، هغې کې دالله تعالی دحکم مطابق دمغضوبین اوضالین خلاف دالله تعالی نه پناه غوښتل کيږي (ای الله! مادمغضوبین اوضالین په لار باندې دتلونه بچ کړه، اودمغضوبین اوضالین نه عالمان غالباً دترمذي شریف د احادیثونه یهودا ونصاری مراد اخلي، بیا هم یومسلمان یهودي یا نصاري خپل اعتمادی دوست او همدري جوړوي؛ نودداسې مسلمان له پاره ستاسوڅه خیال دی؟ داسې کس دالله تعالی د رحمتونو اومدد مستحق کیدای شي؟ ایا دداسې کس لمونځ او نور عبادتونه به د نفاق عمل نه وي؟ دې باره کې دسورت مائده دایت نمبر ۱۲۲ نه ۱۲۵ پورې ایتونوحوالې سره ستاسودجواب انتظار به وي. داهم یو ښکاره حقیقت دی چې حضور ﷺ ته اوصحابه کرامو رضی الله عنهم دمن حیث القوم په حیثیت باندې دیهودا ونصاری نه تکلیف رسیدلی دی، اومتواتر یې دهغوی خلاف جهاد کړی دی.

جواب: دنفاق عمل ویل خوصحیح نه دي، البته گناه کې د مبتلا کیدوپه وجه باندې دهغوی عمل دفسق دی^{۱۱}. الله تعالی دې مونږ ټول دگناهونونه وساتي!

د عزت ساتنې له پاره قتل کول

سوال: که یومسلمان یا کافر دیوې مسلمانې انجیلۍ په عزت باندې حمله وکړي، نو ایا د مسلمانې انجیلۍ له پاره داجائزدي چې هغه دخپل عزت ساتلولوله پاره حمله کونکې قتل کړي؟

جواب: بې شکه جائز دي^{۱۲}.

عزت باندې د حملې له ویرې ځان څنګه وساتي

سوال: دیومسلمان دښځې، لور، خور یا مور عزت ته خطره وي، اوبچ کیدوڅه صورت نه شته، نو آیا یومسلمان سړي له پاره داجائزدي چې هغه عزت باندې دحملې کیدونه مخکې په

[۱] قول الله عزوجل: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ، وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ، (المائدة: ۵۱) وفي التفسير: أى لاتتخذوهم أولياء تنصروهم وتستصروهم وتواخوهم وتعاشرهم معاشرة المؤمنين، ثم علل النهي بقوله بعضهم أولياء بعض وكلهم أعداء المؤمنين (تفسير نسفى ج: ۱ ص: ۴۵۳، طبع دار ابن كثير، بيروت).

[۲] عن سعيد ابن مسعود رضى الله عنه عن النبى صلى الله عليه وسلم قال: من قاتل دون ماله فقتل فهو شهيد، ومن قاتل دون دمه فهو شهيد، ومن قاتل دون أهله فهو شهيد (نسائی ج: ۲ ص: ۱۷۳، باب من قاتل دون ماله) ولو أكرهها فلها قتله ودمه هدر وفي الشرح: أى إن لم يمكنها التخلص منه بصياح أو ضرب وألا لم تكن مكرهة وفي شرح الوهبانية: ونصه ولو أستره رجل امرأة لها قتله وكذا الغلام فإن قتله فدمه هدر إذا لم يستطع منعه إلا بالقتل (ردالمحتار على الدر المختار ج: ۴ ص: ۶۳، باب التعزير).

خلورو اووکې یوه قتل کړي؟

جواب: ددې خلورو اووکتل کولوپه ځای دې حمله کونکې قتل کړي یادې پخپله شهیدشي.^{۱۱}

عزت ته د خطر له وجې د انجیلی ځان وژنه

سوال: اسلام خودکشي حرامه ګرځولې ده، او خودکشي کونکې یې د دوزخ سزاوار ګرځولی دی. ژوند کې اکثر داسې حالات راشي چې نجونه خپل ژوند قربان کړي او مرګ ته غاړه ورکړي، په نورو الفاظو کې هغوی خودکشي وکړي، مثلاً که چرې دیوې انجیلی عزت ته خطر وي او د بچ کیدو هیڅ صورت نه وي نو هغه دخپل عزت له پاره خودکشي وکړي، ددې عظیمه مظاهره دهندوستان د تقسمیدو وخت کې شوې ده، کله چې بې شمیره مسلمانانو بنځو خپل عزت دهندوانو او سیکانو نه محفوظ ساتلوله پاره خودکشي کړې وې، پلارانوبه خپلو لویو او روڼوبه خپلو خویندو ته تاکید کولو چې هغوی خودکشي وکړي، خو چې سیکانو او هندوانو ته په لاس ورشي، تاسو دقران او حدیث په رڼا کې بیان کړئ چې پورته بیان شوی حالاتو کې د بنځو او جینکو خودکشي کول جائز دي او که نه؟

جواب: قانون خوهماغه دې کوم چې تاسو ذکر کړې دی^{۱۲} اود کومو نجونو ذکر چې تاسو کړی دی، امید ساتل پکار دي چې هغوی سره به درحمت معامله وشي.^{۱۳}

د تبنتولو ګناه به چا باندې وي؟

سوال: د دیروخت نه زما ذهن کې یوه مسئله موجود ده، کومه چې د معاشرې پیدا کړې شوې ده. نن سبا اخبارونو کې ډیر زیات خبرونو سره څه خبرونه داسې وي کوم چې خلک په ژړلو باندې مجبور کړي، یعنې بنځې تبنتول اود هغوی بې عزتي، دایوداسې ظلم دی چې د خندانو ډک ژوند د همیشه له پاره د غمونو ډک کړي، اوداهرڅه د بنځو د بې پردګي او غلطو کتابونو نتیجه ده، زه تاسو ته پوښتنه کول غواړم چې د داسې سړیوله پاره قران کې څه حکم دی؟ اود داسې بنځوله پاره، کومې چې په دوک باندې داسې حالاتو کې ګیرې شي، او وخت تیریدونه پس هغوی ته پته ولګیرې، دهغوی له پاره قران څه وایي؟ او ګناهګار څوک دي؟

[۱] ایضاً.

[۲] عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: من تردى من جبل فقتل نفسه فهو في نار جهنم خالدًا مخلدًا فيها أبدًا، ومن تحسى شئًا فقتل نفسه فسمه في يده يتحساه في نار جهنم خالدًا مخلدًا فيها أبدًا، ومن قتل نفسه بحديدة فحديدته في يده يجأها في بطنه في نار جهنم خالدًا مخلدًا فيها أبدًا (بخاری ج: ۱ ص: ۸۶۰، باب شرب السم والدواء به وبما يخاف منه، طبع نور محمد کراچی).

[۳] وقال الله تبارك وتعالى: "وَيَقْفَرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ" (النساء: ۱۱۶) وفي التفسير: أي مادون الشرك، وأن كان كبيرة مع عدم التوبة (تفسير نسفي ج: ۱ ص: ۳۶۴، طبع دار ابن كثير، بيروت).

جواب: تاسوددې مصيبت وجه پخپله باندې ليكلې ده، يعنې د بنځوبي پردگي، دهغوی د برخې مطابق هغوی ټول مجرمان دي، کوم خلک چې ددې وجوهاتو ذريعه دي ياکوم چې د طاقت لرلو باوجود داکارونه نه منع کوي^{۱۱}، او اغواکونکي او اغواشوي جينکي، که چېرې هغوی په رضا اورغبت باندې تللي وي، په چوک کې دپانسي کولو قابل دي.

ايا کوروباندې دوهلوسزا د شريعت خلاف ده

سوال: ايا کوروباندې دوهلوسزا د شريعت خلاف ده؟ اوکه چېرې په رښتيا باندې اسلام کې کوروباندې دوهلوسزا گنجائش نشته نو بيا يوجليل القدر صاحب خپل زوی ته داسزا ولې ورکړې وه؟

جواب: اسلام کې بعضې جرمونو باندې د کور ووهلوسزا ايښودل شوې ده^{۱۲}، خود هغو نه فوجي يا جلادي کورې مراد نه دي، دکومو چې نن سبارواج دی، هغه کورې به دومره سپکې وي چې سل کور و خورلو نه پس به هم نه صرف انسان ژوندی و، بلکې تندرست به هم پاتې کيده او کورې به هم په يوځای باندې نه وهل کيدې، اونه به دکور ووهلوله پاره خاص جلاد ساتل کيده. "اسلام کې دکورې سزا،، اوريدوسره دا غلط فهمي پيدا کيږي چې کيدای شي اسلام هم داوسې دورجلادي کورې ورکولې.

ديوجليل القدر صاحب خپل زوی ته دکور و سزا ورکولو کومې واقعي طرف ته چې تاسو اشاره کړې ده، که چېرې دهغې نه مراد د حضرت عمر رضي الله عنه واقعه ده، کومه چې عام طور باندې وعظ کونکو حضراتو کې مشهور ده، نو دا واقعه غلطه اودځان نه جوړه شوې ده.^{۱۳}

۱ [عن عبادة بن الصامت ان النبي صلى الله عليه وسلم قال: خذوا عني، قد جعل الله لهن سبيلاً، البكر بالبكر جلد مائة وتغريب عام والثيب بالثيب جلد مائة والرجم. رواه مسلم (مشكوة ص ۳۰۹، كتاب الحدود، الفصل الاول) وفي شرح المشكوة: أي ضرب مائة جلدة لكل واحد منهما وتغريب عام أي نفى سنة كما في رواية والمعنى ان اقتضت لمصلحة والثيب بالثيب جلد مائة والرجم الجلد منسوخ في حقها بالآية التي نسخت تلاوتها وبقي حكمها ولأنه حدًا لما تركه... والرجم ان كانا محصنين (مرقاة شرح المشكوة ج: ۴ ص: ۶۳، كتاب الحدود، الفصل الأول)

۲ [قال الله عز وجل: "الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ، (النور: ۲) وفي الحديث: عن أبي بردة رضى الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كَانَ يَقُولُ: لا يَجْلَدُ فَوْقَ عَشْرِ جَلَدَاتٍ إِلَّا فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ (أبي داود ج: ۲ ص: ۲۶۹، باب التعزير).

۳ [الفوائد المجموعة في الأحاديث الموضوعة ص: ۲۰۳ طبع بيروت الآلآي المصنوعة في الأحاديث الموضوعة ج: ۲ ص: ۱۹۴ طبع بيروت].

د بي لمازه سره کار کول

سوال: زه يوداسې سړي سره کار کوم، چې هغه لمونځ نه کوي، بلکې د جمعې لمونځ هم نه کوي. ايا داسې سړي سره کار کول جائز دي؟

جواب: کار خود کافر سره هم کولی شئ، که چېرې هغه سړی مسلمان دی؛ نو هغه ته د لمونځ کولو تر غیب وړ کول ضروري دي، تاسو هغه په څه بهانه باندې يونيک صحبت ته بوځي^{۱۱}، ددې په ذریعه باندې به انشاء الله هغه لمونځ کونکی جوړ شي.

پريشانو نه ويريډو سره د مرگ خواهش کول

سوال: اوس دنيا کې اوسيدل گران شول، زړه مې غواړي چې مرگ راته راشي، د دنيا حالات گډوډ شوي دي، زه تقريباً پنځو مياشتو نه پريشانو او تبې داسې گير کړي يم چې مابالکل نه پريږدي، ايا داسې ويل صحيح دي؟

جواب: پريشانو باندې خوداسې اجر ملاويږي چې عقل او تصور کې نه شي راتلی، خو اجر د صبر کونکوله پاره دی^{۱۲}، او د پريشانو په وجه باندې د مرگ خواهش کول حرام دي، او د اجر خلاف هم دي^{۱۳}.

مذهبي کارونو کې غير قومونو سره مشابهت کفر دی

سوال: يو حديث مې اوريدلی دی چې دهغه مفهوم زما په خيال داسې دی چې څوک د چا مشابهت اختياروي هغه به د قيامت په ورځ هم دهغوی سره راپورته کيږي، موږ خلک د سرد وينستونه تر پنبو پورې غير مسلمو سره مشابهت کوو، ډيره خړيو، کميس او پتلون انگريزي اچوو، غرض دا چې هر قسمه انگريزي طريقه خپلوو، که څوک ډير زيات دين داروی نود کميس کالر بدل کړي، د کميس شکل انگريزي وي، ساعت په گس لاس باندې تړو. مهرباني وکړئ اودا ووايئ چې زموږ دا طريقه څنگه ده؟ ايا دا انگريزي طريقه نه ده؟ او دا حديث مونږ باندې صحيح ثابتيږي؟

جواب: دا حديث صحيح دی، او د يو قوم سره د مشابهت مسئله ډير زيات تفصيل غواړي، خلاصه داده چې د يو غير قوم سره مذهبي کارونو کې مشابهت کفر دی، لکه د هندوانو په شان

^۱ قال الله تبارك وتعالى: "ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ"، (النحل: ۱۲۵).

^۲ قال الله تبارك وتعالى: "وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ غَرَمِ الْأُمُورِ"، (لقمان: ۱۷).

^۳ عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لا يمتن أحدكم الموت إما محسناً فلعله يزداد، وإما مسيئاً ولعله يستعذب (بخاری ج: ۲ ص: ۱۰۷۳، کتاب التمن).

ستی ساتل، زناړ اچول، یاد عیسایانوپه شان صلیب اچول او کوم شی چې دیوقوم مذهبي کارنه وي خودیو خاص دقوم شکل وصورت په وي، هغه کې مشابَهت کفرنه دی، البته کبیره گناه ده، لکه ږیره خریل دمجوسیانوکارو او کوم څه چې دیوقوم سره خاص نه وي هغه کې یوشان والی نشته، اوکه چرې یوکس دیوشان والي په اراده باندې وکړي نودا حدیث به هغه باندې هم صحیح راځي.

په تیلود خان سوزونکي شرعي حکم

سوال: دیوڅوور څومخکې خبره ده چې زما خور دخسرگنۍ دظلمونونه تنگه راتلوپه وجه باندې خپل ځان باندې تیل واچول او ځان ته یې اوربل کړ، او هغه وسوزیده، درې ورځې هغه دمرگ اوژوندپه جنگ کې وه، اودهغې نه پس وفات شوه. ایادهغې مرگ به خپل مرگ گنل کیږي اوکه خودکشي؟

جواب: داچې خودکشي نه ده نو خودکشي څه ته ویل کیږي؟^{۱۱}

دموریلارباره کې دقران کریم حکمونوپسې خندا کول

سوال: یوهلک په ډیرنبه اوماحول کې تعلیم حاصلولونه وروسته نوکر شو، او واده اونوکري نه وروسته دخپل پلار، وروڼواو خویندونو له څه خاص وجې پرته هرقسمه تعلق ختم کړی دی، بلکې نفرت ترې کوي اوخپله بنسټ اودهغې خپلوان خوشحالولوسره هغوی ته ذهني تکلیف ورکولوباندې خوشحالیږي، دلمونځ پابندکیدوباوجودهغه حکمونو پسې خندا کوي کوم چې دموریلار اود بزرگانو داحترام په سلسله کې الله تعالی اورسول الله ﷺ فرمایلي دي، شرعی اواخلاقي طور باندې دهغه له پاره کوم وعیدونه بیان شوي دي؟

جواب: دحضور ﷺ ارشاد دی: دموریلارنارفرمانه به جنت ته نه داخلېږي^{۱۲}، موریلارسره دښه سلوک تاکیدخو قران کریم اوډیرو احادیثو کې بیان شوی دی، قران اوحديث په خندا کونکي به

۱ عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من تردى من جبل فقتل نفسه فهو في نار جهنم يتردى فيها خالدًا مخلدًا فيها أبدًا ومن تحمى سماء فقتل نفسه فسمه في يده يتحساه في نار جهنم خالدًا مخلدًا فيها أبدًا، ومن قتل نفسه بحديدة فحديدته في يده يجأها في بطنه في نار جهنم خالدًا مخلدًا فيها أبدًا (بخاری ج: ۲ ص: ۸۶۰، باب شرب السم والدواء به، طبع نورمحمد کتب خانه کراچی).

۲ عن عبدالله بن عمرو قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يدخل الجنة منان ولا عاق ولا مدمن خمر رواه النسائي والدارمي (مشکوٰۃ ص: ۴۲۰) وعن أبي بكرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: كل الذنوب يغفر الله منها ما شاء إلا عقوق الوالدين فإنه يعجل لصاحبه في الحياة قبل الممات (مشکوٰۃ ص: ۴۲۱، باب البر والصلة، الفصل الثالث) "لا يدخل الجنة عاق لوالديه... إلخ (کترالعمال ج: ۱۶ ص: ۵۴) "ووصينا الإنسان بوالديه، (لقمان: ۱۴) وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ... [بقیه په راروانه صفحه...]

څنگه مسلمان پاتې شي؟^{۱۱} په دې وجه باندې ستاسو ليکل شوې کيسې باندې زما يقين نه راځي.

د بچيو نسب بدلول

سوال: ۱۹۷۲ء کې زما مشر ورور وفات شو، دهغه دوه بچي وو، د ورور د وفات په وخت کې يې د مشر زوی عمر درې کاله اود کشر عمر يو کال و، هغه ورځو کې ما کراچۍ کې نوکري کوله، د ورور د وفات نه پس د مور پلار په رضا باندې مات تقريباً دوه نيم کاله پس خپلې وريندارې سره واده وکړ، هغه وخت کې د مشر هلک عمر تقريباً څلور کاله و، دواړه وريرونه ماته ابو وايي اوزه هغوی ته دخپل پلار کمې نه محسوسوم، ماد واده نه شپږمياشتې پس بچي کراچۍ ته راوستل، بيا مې هغوی په سکول کې داخل کړل، د ماشومانو د پلار د نوم په ځای باندې ما خپل نوم وليکه، زه غواړم چې ماشومانو ته دهغوی د مور پلار باره کې هغه وخت پورې څه ونه وایم ترڅو پورې چې هغوی عقلمند شوی نه وي، اوس ورته زه ځکه نه وایم چې چېرته هغوی دکمترۍ احساس کې مبتلانه شي. اوس د الله تعالی په فضل او کرم باندې زما دوه بچي نور هم شته خوماته دخپلو بچونه زیات دخپل ورور بچي گران دي، تاسو مهرباني وکړئ د شريعت په نزد باندې ماته ووايئ چې ماد ورور په ځای باندې د ماشومانو په سکول کې د پلار نوم خپل ليکل، صحيح دي او که غلط؟

جواب: اگرچې تاسو د ماشومانو د مصلحت له پاره داسې کړي و، خود ماشومانو نسب بدلول گناه ده، جائزه دي^{۱۲}. د دغې ماشومانو په ولدیت کې دهغوی د پلار نوم ليکل پکار دي.

د افسرانو په وجه غلط رپورټ باندې دستخط کول

سوال: موږ چې کوم ځای کار کوو هلته دانسانانو د حفاظت مسئله وي، او کله چې موږ دخپل صحيح رپورټ افسرانو ته ورکړو چې دام مسئله دانسانانو د صحت له پاره صحيح نه ده او غټ افسرانو ته دې خبر ورکړل شي، خو زموږ افسر هغه رپورټ يو طرف ته کيږدي او د ځان نه يو رپورټ جوړ کړي او هغه باندې زموږ نه دستخط اخلي او هغه بيا نور و افسرانو ته وليږي، صرف دهغوی د خوشحالي حاصلولو له پاره. تاسو ته خواست دی چې دا ووايئ چې د ډيروخت نه دا خبره شروع ده، ايا دا گناه ده؟ او که چرې ده نو دې نه څنگه خلاصی حاصليدای شي؟ او

بقیه د ترمخ: [لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِأَلْوَدِّينِ إِحْسَانًا (البقرة: ۸۳)] وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا (الاحقاف: ۱۵)

۱ [والاستهزاء بحکم من أحكام الشرع کفر (شرح فقه اکبر ص: ۲۱۷).]

۲ [عن ابن عباس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من انتسب إلى غير أبيه أو تولى غير موالیه فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين وعن عبدالله بن عمرو قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من ادعى إلى غير أبيه لم يرح رائحة الجنة وأن ریحها لیوجد من مسيرة خمس مائة عام (ابن ماجه، ابواب الحدود ص: ۱۸۷، باب من ادعى إلى غير أبيه أو تولى غير موالیه).]

زمونږ د افسريه لاس کې زمونږ د هر کال رپورټ وي، که چرې مونږ انکار وکړو؛ نوزمونږ په نوکري باندې د داغ لگيدو ويره وي.

جواب: ستاسو د افسر غلط رپورټ ورکولو کې درې گناهونه يوځای کېږي، دروغ، خپل کار کې خيانت کول، بد دياتی اود انسانانو صحت ته نقصان رسول، اوستاسو د نوکري په وجه باندې په غلط رپورټ باندې دستخط کول دهغوی په گناهونو کې شريکيدل دي. ددې تدبير د اکيدای شي چې تاسو خپل نوم پته بنودلونه بغیر دهغه افسر د بد دياتي شکايت صدر، گورنر او ټولو اوچتو افسرانو ته وکړئ. دې نه علاوه د قومي اوصوبائي اسمبلۍ ممبرانو او د معاشري نورو خلکو په علم کې دا خبره راوستل پکار دي، دې نه پس هم که چرې افسران دې طرف ته توجه نه ورکوي نو تاسو باندې به گناه نه وي، اوتاسوبه د مواخذې نه بري یی، که هريوه محکمه کې ماتحت خلک دخپلو افسرانو غلطۍ وښايي نوزماخيال دې چې د سرکاري محکمو ډيره اصلاح کيدای شي، د خيانت او بد دياتي دزياتيدو موقع په دې وجه باندې ملاوېږي چې ماتحت نوکران دخپلو نوکرو په وجه باندې د افسرانو بد دياتي او خيانت سره مصلحت وکړي.^{۱۱}

له تحقيق پرته په چا الزام لکول

سوال: زید یوې ښځې سره نکاح وکړه اود هغې یوه لور هم ده، چې دهغې عمر تقریباً دیارلس کاله دی، دنکاح نه تقریباً څلور میاشتې پس څه داسې واقعات وشول چې په وجه یې زید دهغې ښځې ته طلاق ورکړ، د طلاق ورکولو نه پس هغې ښځې په مختلفو طریقو باندې د زید د بدنامولو کوشش وکړ. دې دوران کې هغې ښځې زید باندې دا الزام ولگولو چې زما لور وایي چې زید په مختلفو طریقو باندې زما خپل ځان طرف ته د متوجه کولو کوشش کولو، او ما سره به یې چیر چاړ کولو، اودا واقعات دهغه وخت دی کوم وخت کې یې چې مورد زید په نکاح کې وه اوزید وایي چې دا الزام بالکل غلط دی، اود زید تیر شوی ژوند ډیر ښه اوصحیح تیر شوی دی، اود دې نه ټول عوام خبر دي، اوس زید باندې چې کوم الزام لگول شوی دی او دهغه د بدنامولو کوشش کېږي په هغه باندې خلک حیران دي ددې په وجه باندې بعضې خلک زید پسې لمونځ کول پریښودل اودهغه مخالفت یې شروع کړ. اوس معلومول دا غواړم چې له تحقیق کولو پرته دا الزام چې ددې گواه هم نشته دکوم حد پورې معتبر دی؟

^۱ ا قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ألا כלکم راع وکلکم مسؤول عن رعيته، فالإمام الذی علی الناس راع وهو مسؤول عن رعيته، والرجل راع علی أهل بيته وهو مسؤول عن رعيته، والمرأة راعية علی أهل بيت زوجها وهی مسؤلة عن رعيته، عبدالرجل راع علی مال سيده وهو مسؤول عنه، ألا فکلکم راع وکلکم مسؤول عن رعيته (بخاري ج: ۲ ص: ۱۹۵۷، کتاب الأحکام).

جواب: څوک بدنامل، ددروغو الزامونه لگول^{۱۱} اودغه شان ددروغو الزامونه صحيح گڼل^{۱۲} اودچاپه عزت باندې حمله کول سخته گناه ده، او داپه بدترین گناهونو کې شامل دي، اسلام کې دداسې کارونو باره کې ډیر سخت حکمونه دي، مسلمانانوته قران کریم کې هدايت شوی دی چې د کومې خبرې چې تاسوته پته نه وي هغې پسې مه کیږئ^{۱۳}، خلکوته دتحقیق کولونه پرته زید پسې لمونځ پریښودل ډیر غلط دي، زید دمخکې په شان امام برقرار ساتل پکار دي.

خوابني ښکلول

سوال: زما کویرژدن شوې ده، اوزما خپلې خوابني سره دمورپه شان مینه ده، او مور هم ورته وایم. دهغې عمر شپيته کاله دی، ایازه هغه په تندي باندې ښکلولی شم؟ آیادوا ده نه پس یې ښکلولی شم؟

جواب: که دشهوت ویره نه وي؛ نوڅه بده خبره نه ده.^{۱۴}

د ښځې خاوند د یوبل خاص اندامونه کتل

سوال: دجماع په وخت کې دښځې ټول بدن، خاص ځای او نور اندامونه کتل جائز دي او که نه؟

جواب: دښځې او خاوند ته د یوبل بدن کتل جائز دي، خود ضرورت نه بغير کتل ښه نه دي.^{۱۵}

د ښځې سینې (تیونه) ښکلول

سوال: یو خاوند دخپلې ښځې سینې ښکلولي، نودهغې اوبه راوځي او خاوند هغه اوبه توکي،

[۱] فکما یحرم لحمه یحرم عرضه قال صلی الله علیه وسلم: کل المسلم علی المسلم حرام (دمه وماله وعرضه) رواه مسلم وغيره فلا تحل إلا عند الضرورة بقدرها (شامی ج: ۶ ص: ۴۰۹، کتاب الحظروالإباحة، فصل فی البیع)
[۲] عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: كفى بالمرء كذباً أن يحدث بكل ما سمع رواه مسلم (مشکوٰۃ ص: ۲۸، باب الإعتصام بالكتاب والسنة، الفصل الأول).

[۳] قال تبارك وتعالى: ”وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا“، (الاسراء: ۳۶).

[۴] كذا في الدر المختار: وما حل نظره حل لمسه إذا أمن الشهوة على نفسه وعليها (لأنه عليه الصلاة والسلام كان يقبل رأس فاطمة) وقال عليه الصلاة والسلام (من قبل رجل أمه فكأنما قبل عتبة الجنة) وإن لم يأمن ذلك أو شك فلا يحل له النظر والمس (الدر المختار مع الرد ج: ۶ ص: ۳۶۷، كتاب الحظروالإباحة، فصل في النظر والمس).

[۵] وفي الدر المختار: وينظر الرجل من عرسه وأمهة الحلال إلى فرجها بشهوة وغيرها والأولى تركه... إلخ (وفي شرحه: (والأولى تركه) قال في الهداية: الأولى أن لا ينظر كل واحد منهما إلى عورة صاحبه لقوله عليه الصلاة والسلام إذا أتى أحدكم أهله ليستر ما استطاع... إلخ (شامی ج: ۶ ص: ۳۶۶، كتاب الحظروالإباحة، فصل في النظر والمس).

اود بنځې حمل نشته، ايا د اکارنا جائز او گناه ده؟ او که چېرې د بنځې حمل وي نو بيا به هم گناه وي؟
جواب: خوله ورته اوړل جائز دي^{۱۱}، پی-څښل جائزه دي، که د بنځې حمل وي او که نه وي.

د بنځې له لوري بنځه ښکلول

سوال: دستاسونه مې مخکې هم داسوال کړی دی چې ايا اسلام کې د دوست ښکلول جائز دي او که ناجائز؟ خوتاسو زما دې خبرې طرف ته هيڅ توجه ورنه کړه، څه وجه ده؟ ايا زموږ دا پريشاني نه شی حل کولی؟ مهرباني وکړئ زرتزره ددې سوال جواب راکړئ، ځکه چې کله موږ دوه دوستان خپلو کې يو بل ښکلوو نو سمدستی دا عمل پريږدو، حالانکې د قران او حديث په رڼا کې يو بل دشهوت نه بغير ښکلول صحيح دي.

جواب: د يو سړي بل سړی ښکلول اود بنځې له پاره د بنځې ښکلول جائز دي، خودې شرط سره چې د شر او فتنې ويره نه وي. (درمختار)^{۱۲}

د پردې مخالفت کونکو مورو پلار حکم منل

سوال: زما مورو پلار د پردې خلاف دي، زه څه وکړم؟

جواب: د الله تعالى اودهغه رسول ﷺ حکم د بې پردگۍ خلاف دی، ستاسو دمورو پلار د الله تعالى اودهغه در رسول ﷺ سره مقابله ده. تاسوته پکار دي چې دې مقابله کې د الله تعالى اودهغه رسول ﷺ ملگرتيا وکړئ. ستاسو مورو پلار که چېرې د الله تعالى اودهغه در رسول ﷺ مخالفت کولو سره دوزخ ته تلل غواړي نو تاسو هغوی سره مه ځئ.^{۱۳}

امتحان کې نقل ورکونکی استاذ به هم گناهکار وي

سوال: دنن سبا امتحانونونه هر څوک خبر دي، امتحانونو کې استاذان دوه قسمه وي لومړی هغه کوم چې خپل فرض په صحيح طريقه باندې ادا کړي او طالب علمان د نقل نه منع کوي، دويم هغه کوم چې خپل فرض کې کوتاهي کوي او طالب علمان د نقل نه منع کوي او پخپله

^۱ [وفی الدر: مص رجل ثدی زوجته لم تحرم (الدر المختار ج: ۳ ص: ۲۲۵، باب الرضاع) وايضا فی الدر المختار: ولم یح الرضاع بعد مدته لانه جزء آدمی والإنفاع به لغیر ضرورة حرام علی الصحيح... إلخ (الدر المختار ج: ۳ ص: ۲۱۱، باب الرضاع).]

^۲ [وکره تحریمًا (تقبیل الرجل) لم الرجل أویده أو شیئا منه وكذلك تقبیل المرأة عند لقاء أو وداع وهذا لو عن شهوة (درمختار ج: ۶ ص: ۳۸۰، باب الإستبراء وغيره).]

^۳ [قال الله تبارک وتعالى: "وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا"، (لقمان: ۱۵) وفي الحديث: عن النّوّاس بن سميان قال: قال النّبي صلى الله عليه وسلم: لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق (مشکوة ص: ۳۲۱ کتاب الإمارة، طبع قديمی).]

داوایی چې دیوبل مدد کوي، هغه پخپله دروازه کې ودریږي او کله چې څوک چیک کولوله پاره راځي نو طالب علمان خبردار کړي. کوم استاذان چې طالب علمان منع کوي هغوی خود طالب علمانو د بنمنان شي او کله چې هغه استاذ بهر ته راوځي نو هغه ته تکلیف ورکوي.

دې صورت کې استاذ ته څه کول پکار دي؟ ایا هغه هم د نورو استاذانو په شان شي؟ دویم استاذ کوم چې خپل فرض په صحیح طریقې باندې نه ادا کوي، ایا هغه به گناهگار وي؟ ایا طالب علم دواړو صورتونو کې گناهگار وي؟ دې صورت کې خوبه طالب علم گناهگار وي کله چې هغه دنقل کولونه منع کړل شي او بیا هم هغه نقل وکړي، خویادي صورت کې به هم گناهگار وي کله چې ورته استاذ پخپله باندې دنقل کولو اجازه ورکړي.

جواب: امتحان کې نقل کول خیانت او گناه ده، که چېرې د استاذ اجازه وی نو استاذ او طالب علم دواړه به خیانت کونکي او گناهگار وي^{۱۱}، او که چېرې د استاذ اجازه نه پرته وي نو صرف طالب علم به خیانت کونکی وي.

داستمنی بالید (جلق، موټک) شرعي حیثیت

سوال: کراچی هسپتال لمیتډ کې مشر ډاکټر سید مبین اختر دی دهغه رساله "توجوانو کې جنسی مسائل"، مې اتفاقی طور باندې لاس ته راغله، دهغه دمطالعې په دوران کې زما دنظر نه داسې یو څو خبرې تیرې شوې چې دهغه باره کې هغوی د حضرت امام مالک (رحمته الله علیه)، امام شافعی (رحمته الله علیه)، امام ابوحنیفه (رحمته الله علیه) او دامام احمد (رحمته الله علیه) فتواوې اود احادیثو حوالې ذکر کړي دي، نه صرف د ابلکې د حضور پر نور، محبوب خدا، نبی اخر زمان د حضور (رحمته الله علیه) سره یې تعلق هم ښکاره کړی دی، په دې وجه باندې زه ددې خبرو شرعي حیثیت او تصدیق غواړم، ځکه چې زما د ناقص علم مطابق دهغوی بیان غلط او گمراه کونکی دی.

زه دهغه رسالې د متعلقه صفحو تصویري نقلونه ستاسو خدمت کې وړاندې کوم چې تاسو یې په خپله باندې ولولئ او ماته زر تر زره جواب راکړئ!

صفحه ۱۱ باندې "اسلام مبین مشیت زنی"، په عنوان باندې ډاکټر صاحب لیکي:

دامام ابوحنیفه (رحمته الله علیه) خیال دی چې دیوې غټې گناه نه بچ کیدو له پاره که چېرې د جذباتو د شدت په وجه باندې دا وشي نو امید دي چې الله تعالی به هغه معاف کړي، دامام احمد بن حنبل (رحمته الله علیه)

۱ [إن الإعانة على المعصية حرام مطلقاً بنص القرآن أعنى قوله تعالى: ولا تعاونوا على الإثم والعدوان (أحكام القرآن لمفتي محمد شفيع ج: ۳ ص: ۷۴) وفي الحديث: عن أنس قال: قلما خطبنا رسول الله صلى الله عليه وسلم إلا قال: لا إيمان لمن لا أمانة له، ولا دين لمن لا عهد له (مشكوة ص: ۱۵، كتاب الإيمان، الفصل الأول، طبع قديمي) أيضاً: رواه أبو داود في مراسله عن الحسن مرسلاً مختصراً قال: المكر والخديعة والخيانة في النار (الترغيب والترهيب ج: ۲ ص: ۵۷۳، المكر والخديعة والخيانة في النار، طبع دار الفكر).

په نزدباندې مشت زنی بالکل حلال اوجائز دی، اودې کې هېڅ گناه نشته. ایا د ډاکټر صاحب د ابیان صحیح دی؟ که چرې صحیح وي، نو د کتابونو د حوالې وغیره نوم بیان کړئ. در سالې په صفحه ۱۶ باندې د ډاکټر صاحب داسې لیکي:

"اسلام کې خوپه یوځای باندې د څلورو بنځوساتلو اجازت دی، اود حضور ﷺ پخپله باندې دولس بنځې وې اود احدیشونو کې ذکر دي چې اکثر به حضور ﷺ هم یوډ شپه کې د ټولویبیا نوسره مباشرت وکړ، که چرې دا دومره نقصان ورکونکی عمل وی نو د فحوت دین به دومره بنځوساتلو اجازه نه ورکوله، اونه به د داسې قسمه عمل کولو اجازه وه،،،

ایا د ډاکټر صاحب دا ارشاد صحیح دی؟ اوداپه کومو احادیثو کې ذکر شوي دي؟ د صحیح کیدو په صورت کې حدیثونه بیان کړئ!

هم ددې صفحې د دویم کالم په آخری کرښو کې اودریم کالم کې ذکر شوي د ډاکټر صاحب فرمایلي دي چې د مباشرت نه مخکې د خاص اندام نه د مني قطرې بهیرې. احادیثو کې هم ددې ذکر راغلی دی چې حضرت علی رضی الله عنه د حضور ﷺ نه د معلوم کړل چې دا څنگه پاکول پکار دي؟ نو حضور ﷺ ورته وفرمایل که چرې منی راوتل شروع کړي اودومره زور سره نه راوځي څنگه چې مباشرت کې راوځي نو صرف د خاص اندام وینځل کافي دي، او که چرې زور سره راوځي څنگه چې مباشرت کې راوځي یا احتلام کې راوځي نو بیا غسل ضروري دی.

ایا حضور ﷺ داسې حکم کړی و؟ دا حکم په کوم احادیثو کې ذکر شوی دی؟ دا احادیثو او شرعي حکمونو نه مو خبر کړئ، چې تسلی مو وشي اودیني معلوماتو کې مواضافه وشي. د یرزیات شکر گزار به مویم.

که چرې د ډاکټر صاحب بیانونه غلط او د شرعي حکمونو خلاف وي نو مهرباني وکړئ دې نه موهم خبر کړئ.

جواب: د ډاکټر صاحب په مضمون کې د ځوانانو غلطه راهنمائي شوې ده، د نن سبا ځوانان هسې هم جنسي مرضونو کې مبتلا دي، که چېرې هغوی د ډاکټر صاحب په غلطو مشورو باندې په پټو سترگو باندې عمل شروع کړ، نو بیا د هغوی د صحت او کردار دې الله مل شي.

ډاکټر صاحب د مشت زنی باره کې دا اعتراف کړی دی چې امام مالک (رحمته الله علیه) او امام شافعي (رحمته الله علیه) د احرام او گناه گڼي، خو موصوف چې د امام ابوحنیفه (رحمته الله علیه) او د امام احمد (رحمته الله علیه) د طرف نه چې د جواز کوم قول نقل کړی دی، هغه غلط دی، دا قبیح کار د څلورو امامانو په نزد باندې حرام دی، دلته زه د څلورو واپرو امامانو د مذهبونو د کتابونو حوالې راوړم:

فقه حنبلي: امام موفق الدین عبدالله بن احمد بن محمد بن قدامه مقدسی المتوفی

۲۲۰هـ، المغنی شرح مختصر حرقی کې لیکي: ولو استمنى پیدا فقد فعل محرماً، ولا یفسد

صومه به الا ان ینزل، فان نزل فسد صومه. (المغنی مع الشرح الكبير ج ۳ ص ۴۸)

ترجمه: که چرې چاپه خپل لاس باندې مني خارج کړه نوهغه حرام کارو کړې، اوددې په وجه باندې روژه نه ماتېږي، که چرې انزال ونه شي اوکه چېرې انزال وشي نوروژه فاسده شوه. امام شمس الدين ابو الفرج عبدالرحمن بن ابی عمر محمد بن احمد بن قدامه المقدسی الحنبلی المتوفی ٢٨٢هـ، الشرح الكبير کې ليکي: ولواستمی بیده فقد فعل محرماً، ولا یفسد صومه بمجردة، فان انزل فسد صومه. (حواله باره ج ٣ ص ٣٩)

ترجمه: اوکه چاپه لاس باندې مني خارج کړه نوهغه حرام کارو کړې او دې باندې روژه نه ماتېږي، خوکه چېرې انزال وشو؛ نوروژه فاسده شوه.

د دواړو عبارتونو مفهوم دادی چې کوم کس په خپل لاس باندې د مني خارج کولو کوشش وکړ؛ نوهغه حرام کارو کړې، که چرې انزال وشو نوروژه به ماته شي اوکه چرې انزال ونه شو؛ نوروژه نه ماتېږي، دا دواړه دامام احمد بن حنبل (رحمته الله علیه) د مذهب مستند کتابونه دي، اودې کې ددې کار د حرام کیدو تصریح شوې ده، د جواز قول بالکل نه دی نقل شوی، بعضې حضراتو دامام احمد بن حنبل (رحمته الله علیه) نه چې د جواز کوم قول نقل کړی دی (چې په وجه یې ډاکټر صاحب دوکه شوی دی) یاد هغه په نقل کولو کې غلطی شوې ده، یا کیدای شی چې مخکې دهغوی د جواز قول موجود و، او بیا یې دهغه نه رجوع کړې وي، بهر حال دامام احمد بن حنبل (رحمته الله علیه) مذهب به هغه گڼل کېږي کوم چې دهغوی په مستندو کتابونو کې نقل شوی وي.

فقه شافعی: امام ابواسحاق ابراهيم بن علی بن يوسف الشيرازي الشافعی (المتوفی ٤٧٢هـ) په المذهب کې ليکي: ويحرم الاستمنا لقوله عزوجل، والذين هم لفروجهم حافظون الا على ازواجهم او ما ملكت ايما نهم فانهم غير ملومين،، ولانها مباشرة تفضي الى قطع النسل فحرم كاللواط، فان فعل عزرو لم يحد. الخ (شرح مذهب ج ٢٠ ص ٣١)

ترجمه: موټک (مشت زني)، حرام دی، ځکه چې دالله تعالی ارشاد دی، اوهغه څوک چې دخپلو شرمگاهو نو حفاظت کونکي دي، خودخپلو بنځو یا شرعي وينځوسره، ځکه چې دهغې په وجه باندې هيڅ الزام نشته،، اودا دهغوی له پاره داسې مباشرت دې چې دهغې انجام نسل ختمول دي. نو دلواطت په شان داهم حرام دی، که چادا کارو کړې؛ نوهغه ته به تعزیر ورکول کېږي، حذبه پرې نه جاري کېږي.

فقه مالکي: امام ابوبکر محمد بن عبدالله المعروف بن ابن العربي المالکي المتوفی ٥٤٣هـ، احکام القرآن کې ليکي: قال محمد بن عبد الحكم: سمعت حرمة بن عبد العزيز قال: سئلت مالكا عن الرجل يجلد عبيرة، فتلا هذه الآية: (وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ) (٥) إِلَّا عَلَى

أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ (۶) فَمَنْ ابْتَغَىٰ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ (۷) (سورة المؤمنون ۷۵) وعامة العلماء على تحريره وهو الحق الذي لا ينبغي ان يدان الله الاب. (احكام القرآن ابن عربی جلد ۳ ص ۱۳۱۰، الجامع لاحكام القرآن، قرطبی ج ۱۲ ص ۱۰۵)

ترجمه: محمد بن الحکم وایي چې ماد حرمه بن عبدالعزیزنه اوریدلي دي هغه فرمایي چې: مدام مالک خنجه (ﷺ) دموټک، مشت زني، باره کې سوال وکړ، نوهغوی ددې ایت تلاوت وکړ "اوهغه څوک چې دخپلو شرمگاهونو حفاظت کونکي وي، خودخپلو ښځو یا شرعي وینځوسره، ځکه چې دهغوی په وجه هغوی باندې هیڅ الزام نشته، اوڅوک چې ددوی نه علاوه طلب کونکي وي داسې خلک دشریعت مطابق دحدنه بهروتونکي دي او عام عالمان ددې دحرمت قائل دي، اوهمدا حق دی کوم چې دخان له پاره دالله تعالی دین گڼل پکار دي.

فقه حنفی: دحنفی فقی په مشهور متن درمختار کې دي:

فی الجوهره: الاستمناء حرام، وفيه التعزیر. (ردالمختار حاشیه درمختار ج ۴ ص ۲۷ کتاب الحدود)

ترجمه: جوهره کې دي چې: موټک (مشت زني) حرام دی، اودې کې تعزیر لازم دی. علام ابن عابدین شامی (ﷺ) ددې په حاشیه کې لیکي:

قوله: الاستمناء حرام، ای بالكف اذا كان لاستغلاب الشهوة، اما اذا غلبت الشهوة وليس له زوجة ولا امة ففعل ذلك لتسكينها فالرجاء انه لا وبال عليه، كما قاله ابوالليث، ويجب لو خاف الزنا. (ردالمختار حاشیه درمختار ج ۴ ص ۲۷ کتاب الحدود)

ترجمه: په خپل لاس باندې منی خارجول حرام دي، کله چې داکار دشهوت راوستلوله پاره وي، اودې صورت کې کله چې دشهوت غلبه وي، اودهغه ښځه یا وینځه نه وي، که چرې هغه دشهوت دختمولوله پاره داسې وکړي نوامیددی چې هغه باندې به گناه نه وي، څنگه چې ابواللیث (ﷺ) فرمایلي دي، اوکه چېرې زنا کې دمبتلا کیدو ویره وي نو داسې کول واجب دي. ددې عبارت نه یو څو خبرې معلومې شوې:

لومړۍ: که چرې دشهوت دومره غلبه وي چې سکون نه ملاوړي او دشهوت دختمولو صحیح ځای هم موجود نه وي؛ نو د فقیه دامام ابواللیث (ﷺ) قول دی که چرې دشهوت دختمولوبه نیت باندې داسې وکړي نو طمع ساتل پکار دي چې هغه باندې به گناه نه وي. دلته دډاکټر صاحب نه دوه غلطۍ شوې دي، یوه دا چې دا د امام ابوحنیفه (ﷺ) قول نه دی، بلکې ددوروستنیو مشائخو تخریج دی، داد امام ابوحنیفه (ﷺ) قول گڼل بالکل غلطه خبره ده. دویمه دا چې ډاکټر صاحب دا عامه اجازه وگڼله، حالانکې دا یو خاص حالت له پاره دی.

ددې مثال داسې دی چې رشوت بالکل حرام دی. خوفقهاء لیکي که چېرې ظالم ته رشوت ورکړل شي اودهغه دظلم نه ځان بچ کړل شي نوامید دی چې رشوت ورکونکی باندې به مواخذه نه وي^{۱۱} اوس که چېرې ددې مسئلې نه څوک دامطلب واخلي چې رشوت حلال دی، بعضې صورتونو کې فقهاءو ددې اجازه ورکړې ده، نو دابه صحیح نه وي، حرام په خپل ځای باندې حرام وي خوکه چېرې یوکس دسختې مجبورۍ په حالت کې یاد هغه نه دغټ حرام نه بچ کیدوله پاره دا وکړي نودالله تعالی درحمت نه امیدساتل پکار دي چې دهغه په مجبورۍ باندې نظروساتي اوهغه سره مواخذه اونه فرمایي، خوداکتر صاحب ددې جواز په وجه ځوانانوته عام دعوت ورکړ

۲ دډاکتر صاحب دا خبره خوصحیح ده چې اسلام دڅلورو ودونو کولو اجازه ورکړې ده، دې شرط باندې چې دهغوی دحقوقوپوره کولو صلاحیت لري اوانصاف سره دهغوی حقونه اداکړي. گني احادیثو کې ددې سخته گناه ذکر شوی ده، خودډاکتر صاحب دا ارشاد صحیح نه دی چې حضور ﷺ په یوځل باندې دولس بیبیانې وې، اوداچې حضور ﷺ به اکثر په یوه شپه باندې دټولو بیبیانونه فارغ کیده.

دحضور ﷺ دټولو بیبیانو تعداد دمشهورو اوصحیح روایاتو مطابق یوولس دی، هغوی کې حضرت ام المومنین خدیجة الکبریٰ (رضی الله عنها) خوپه مکه مکرمه کې دهجرت نه درې کاله مخکې دنبوت په لسم کال رمضان کې وفات شوې وه، اودهغوی په موجودگۍ کې حضور ﷺ دویمه نکاح نه وه کړې. اوام المومنین حضرت زینب بن خزیمه ام المساکین (رضی الله عنها) سره حضور ﷺ په رمضان دریمه هجری کې نکاح کړې وه اواته میاشتې پس ربیع الثانی ۴هـ کې هغه وفات شوه. دحضور ﷺ دوصل په وخت کې دحضور ﷺ نهه بیبیانې موجودې وې، دهغوی نومونه دادي: حضرت عائشه، حضرت صفیه، حضرت ام حبیبه، حضرت سوده، حضرت ام سلمه، حضرت ماریه قبطیه، حضرت حفصه، حضرت زینب بنت جحش اوحضرت میمونه رضی الله عنهن.

دټولوبیبیانونه دفارغ کیدوواقعیه ډیره کمه راغلې ده، دې ته اکثر ویل صحیح نه دي. اویا داهم یادساتل پکار دي چې حضور ﷺ ته دڅلوېښتو جنتیانوسر یو طاقت ورکړل شوی و، اوجنت کې به دهرسې طاقت دسلوسر یوبرابروي، حافظ ابن حجر (رحمته الله علیه)، داروايات نقل کولوسره لیکي:

فعل هذا یكون حساب قوة لبینا (ﷺ) اربعة الاف.

(فتح الباری ج ۱ ص ۳۷۸ کتاب الغسل، باب اذا جامع ثم عاد)

^۱ [و حرام على الآخذ فقط، وهو أن يهدى ليكف عنه الظلم، والحيطة أن يستأجره فقال أي في الأقضية هذا إذا كان فيه شرط لكن يعلم يقينا انه إنما يهدى ليعينه عند السلطان (در مختار ج: ۵ ص: ۳۱۲، مطلب في الكلام على الرشوة والهدية، طبع ايج ايم سعيد.)]

نور خلک په حضور ﷺ باندې قیاس کول صحیح نه دي.

۳. ډاکټر صاحب داویل چې د مباشرت نه مخکې چې د خاص اندام نه دمني کومې قطرې راوځي... الخ بالکل غلط دي. کیدای شي چې موصوف د مذي اومني په مینځ کې فرق نه وي کړی. حضرت علی ﷺ د مذي حکم معلوم کړی و، دمني نه.

کومه ټینګه ماده چې د شهوت په وخت کې بغیر د محسوسولو نه خارجيږي، هغې ته مذي ویل کیږي. اوددې د خارجیدو په وجه باندې شهوت نه ختمیږي، اوکومه ماده چې زور او قوت سره (تیزی سره) خارج شي اوچې دهغې د خارجیدو نه پس شهوت ته سکون ملاوشي هغې ته مني ویل کیږي. د مذي په وجه باندې غسل نه لزمیږي، اود مني د خارجیدو په وجه باندې غسل لزمیږي.^{۱۱}

۴. د موټک (مشت زني) یادویرې جماع کولو اثر په انساني بدن باندې څنګه پریوځي؟ دااگر چې شرعی مسئله نه ده چې موټه دې باندې دخبرو کولو ضرورت وي، خوچونکې ډاکټر صاحب "مشت زني"، د داسې کار د ترغیب له پاره داخبره کړې ده چې ددې په وجه باندې انساني بدن نه متاثره کیږي، بلکې مشت زني اوډیره جماع کول د صحت له پاره ښه ده، په دې وجه باندې عرض کول ضروري دي چې ډاکټر صاحب دا نظریه د ټولې دنیا د ډاکټرانو او حکیمانو د تحقیق اود سوونو کالو د تجربو خلاف ده، د زوجیت وظیفه که چېرې په یوحد کې وي نو دې ته د صحت له پاره فائده منډویل کیږي، خوا غلام، لواطت، مشت زني او نور غیر فطري طریقو باندې ماده ویستل د صحت له پاره بالکل فائده مند نه شي کیدای، بلکې دانساني بدن له پاره خطرناک دي. دغه شان د زوجیت وظیفه که هم د حد نه بهر شي نوصحت خرابوي.

لورته جهیزکې د ټي وي ورکونکې ګناه کې برابر شریک دی

سوال: خواست دی چې زما دوه لونه دي، د مشرې لور واده ماوکر، دهغې په واده کې هغې ته ما جهیزکې ټي ورکړی و، دامې خیال و چې ټي وي خونا جائز دی خوددنیار و اجونو او د ښځې او بچیو د اصرار په وجه باندې مې ورته ورکړ، اوس راته پته ولګیده چې ټي وي دهغې د استعمال په وجه باندې حرام دی، په خپله غلطۍ باندې راته ډیر زیات افسوس وشو او الله تعالی نه مې استغفار کولو. مسئله دا ده چې زه دې وخت کې د دویمې لور واده کوم، ما ښځې او بچیو ته وویل چې د ټي وي په ځای ورته د سرو زرو سیټ ورکړئ یا بل څه شی ورته ورکړئ، خو ټول خلق زما مخالفت کوي، ماته پته ده چې د چاپه خوښه یا ناخوښه باندې شرعی حکمونه نه

۱. والمنی حائر ابیض ینکسر منه الذکر والمذی رقیق یضرب إلى البیاض یخرج عند ملاءمة الرجل أهله (هدایة ج: ۱ ص: ۳۲ کتاب الطهارات) ولیس فی المذی والودی غسل (هدایة ج: ۱ ص: ۳۳ کتاب الطهارات الموجهة للغسل إنزال المني على وجه الدفق والشهوة من الرجل والمرأة) (ایضاً)

بدليږي، مهرباني وکړئ تفصيل سره په ټوله مسئله باندې رڼا واچوئ، زه ډير زيات پريشان يم.
جواب: جزا کم الله احسن الجزا! الله تعالى تاسوته د دين پوهه درکړې ده، څنگه چې په خوښه او ناخوښه باندې حکمونه نه بدليږي، دغه شان به بنځه اوبچي ستاسو قبرته او تاسوبه دهغوی قبرته نه ځي، دکومې لور واده چې کوي هغې ته ووايي چې: ټي وي به خودرته زه نه اخلم، دکالو سیت به درته جوړ کړم يانغدي پيسې واخله، اودهغې پيسوبه ذريعه باندې جنت واخله يادوزخ، زما ذمه داري به ختمه شي، پخپله به اژدهاخيستلو سره دهغې په غاړه کې نه اچوم^(۱)

د واده يا څه بلې معاملي له پاره قرعه اندازي کول

سوال: يو حديث کې دی چې حضور ﷺ به کله سفر له پاره تلو نو خپلو ښځو له پاره به يې قرعه اندازي کوله، دکومې بي بي نوم به چې راووت هغه به حضور ﷺ سره په سفر کې شريکه وه، زما سوال دادې چې مونږ اوسنی دور کې دکومو کومو خبروله پاره قرعه اندازي کولی شو؟ مثلاً که د واده معامله وي نو يا د انجيلۍ يا هلک نوم د قرعه اندازي په ذريعه باندې معلوم کيدې شي؟ داهم اووايي چې د قرعه اندازي صحيح طريقه څه ده چې هغې کې دڅه غلطۍ اوشک ويږه نه وي.

جواب: کوم شيانوکې چې د ډيرو خلکو حق برابر وي، هغې باندې قرعه اندازي کيدای شي، مثلاً په شريک خيز کې د حصو تقسيم معلومولو له پاره، يادوه ښځوکې يوه ښځه په سفر باندې بوتلو له پاره، رشتې وغيره له پاره که چرې ذهن يوې خبرې طرف ته نه وي نو داستخاري نه پس قرعه اندازي کيدای شي. دې کې اصل خيزخواستخاره ده، قرعه اندازي صرف دخپل ذهن دمطمئن کولو له پاره ده.^(۲)

[۱] وَمَنْ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ (لقمان: ۶) قال عبدالله ابن مسعود في تفسيره الحديث: الغناء والذي لا اله الا هو يردّها ثلاث مرات (تفسير ابن جرير ج: ۲۱ ص: ۳۶) قال إمام مجاهد رحمه الله تعالى هو اشتراء المغنى والمغنية والاستماع إليه وإلى مثله من الباطل (تفسير ابن جرير ج: ۲۱ ص: ۳۷)۔

[۲] عن عائشة قالت: كان النبي صلى الله عليه وسلم إذا أراد أن يخرج أقرع بين نسائه فأتتهن يخرج سهمها خرج بها النبي صلى الله عليه وسلم فأقرع بيننا في غزوة غزاها فخرج فيها سهمي فخرجت مع النبي صلى الله عليه وسلم بعد ما أنزل الحجاب (بخاري ج: ۱ ص: ۴۰۳، باب حمل الرجل إمرأته في الغزو دون بعض نسائه) أيضاً: في الدر المختار: دور مشتركة أو دار وضعية أو دار وحانوت قسم كل واحدّها ويكتب أساميهم ويقرع لتطيب القلوب... إلخ (الدر المختار ج: ۶ ص: ۲۶۲، أيضاً ج: ۳ ص: ۲۰۶، باب القسم)

تي وي كې د چا د كردار تحقيقول

سوال: څه وخت مخكې تي وي باندې يوه ډرامه "پهچان"، وښودل شوه، هغې كې دكورنۍ مسئلويه وجه باندې خلك عدالت ته ځي، دكورمشر ديو استاذ كردار ادا كوي، چې هغه خپل ټول عمر ايماندارۍ، رښتيا او خدمت كې تيركړي دي، او هر هغه څه يې وركړي دي كوم چې دهغه دښځې اود بچيو فضول ضروريات او فرمائشونه وو، او هغوی ټولو چې عدالت كې دهغه استاذ كومه بې عزتي وكړه دهغې په معاشره كې سوچ هم نه شي كيداى، ښځې د جدا انيلاگ په ذريعه باندې ذليل كړو، بيا دهغه مشر زوى كلمه طيبه لوستلوسره دوكيل په وينا باندې عدالت كې وويل چې زه به څه وايم رښتيا به وايم اود رښتيانه علاوه به نور څه نه وايم او هغه گستاخ هلک كليمه لوستلو سره دخپل پلار صاحب استاذ، داتهاد درجې پورې عدالت كې بې عزتي وكړه، مولانا صاحب! ددې ډرامې ليكونكو او هغې كې دداسې كردار ادا كونكو باره كې د اسلام څه حكم دى؟ يوڅو ډرامه داسې قسمه وه، دويمه اهم خبره كليمه طيبه لوستلو سره وويل شو چې څه به وايم رښتيا به وايم اود رښتياوو نه علاوه به هيڅ نه وايم، اودا ټول هر څه دروغ و، د كليمې په شان عظيم نعمت گواه جوړولوسره ټول دروغ وويل شو، دداسې خلكو باره كې اسلام څه حكم كوي؟ ايا دغه خلكو ته مسلمان ويل صحيح دي كومو چې كليمې پسې خندا كړې ده؟

جواب: زما په خيال كې د ډرامې والوبه د معاشرې تصوير ښودلى وي، او مقصده يې داوي چې دخلكو اصلاح وشي، خو عملي طور باندې نتيجه ددې خلاف وځي، اوسنى نسل ددې ډرامونه بې نظمي زده كوي اود جرمونو عملي مشق كوي، كوم چې دتې وي په فلمونو كې هغوى ته ښودل كيږي، دكومې ډرامې ذكر چې تاسو كړى دى، دهغې نه به هم نوي نسل ته همدا سبق ملاو شوى وي چې ايمان دارى، صداقت او دې لوثه خدمت تصور فضول او پخوانى خيال دى، اود داسې مور پلار همدغه شان بې عزتي كول پكاردې.

پاتې شوا سوال چې دداسې ډراموليكونكو اودې كې دكاركونكوله پاره داسلام څه حكم دى؟ نو داسوال خو هغه حضراتو ته پخپله كول پكارو، خو هغوى جوړې داسلام او كليمه طيبي همدغه شان بې نياز دي، په دې وجه باندې هغوى ته نه داسلام د حكمونو د معلومولو ضرورت شته اونه د كليمې طيبي د اسلامي احكامو د توهين كولو ورته احساس شته، دداسې خلكو له پاره بس همدا دعا كيداى شي چې الله تعالى دې هغوى ته دخپلې اصلاح كولتو فتيق وركړي.

د مدرسو د چنډې د پاره جلسه كول

سوال: د مدرسو چنده ديو وعظ يا جلسې په شكل كې يو بنائسته تقرير كولوپه ذريعه باندې حاصلول څنگه دي؟ ياد جلسې عالمان هم دې له پاره راغوښتل شوي دي چې تقرير كولوسره به چنده وكړي، دا څنگه دى؟

جواب: د دیني مقصدونو له پاره چنده کول خود احادیثونه ثابت دي او اجتماع کې په صحیح او بناسسته طریقه باندې د دې ترغیب ورکول هم ثابت دي، بلکې د خطبې دوران د چنډې ترغیب ورکول هم په احادیثو کې موجود دی^{۱۱} او که چرې دیوې چنډې په وجه باندې د علم او عالمانو بدنامي کېږي نو داسې چنده کول د حکمت خلاف دي. والله اعلم!

چاته کافرویل

سوال: یو عالم بل عالم ته دا اختلاف په وجه باندې قادیاني وایي، د داسې کس څه حکم دی او آیا دهغه نکاح باقي پاتې کیږي؟

جواب: ۱. حدیث کې دی چې چابل ته کافرویل، هغوی کې به دیو سره کفر واپس کیږي، که چرې هغه کس چاته کافروایي او هغه په رښتیا باندې کافروي، خو صحیح ده، گني ویونکي سره به د کفر گناه ځي، چاته کافرویل کبیره گناه ده.^{۱۲}

۲. هغه پخپله باندې عالم دی، دخپلې نکاح باره کې به ورته پخپله پته وي، پورته مې لیکلي دي چې دا کبیره گناه ده، او دیو عالم کبیره گناه کول ډیره دافسوس خبره ده، دغه صاحب ته توبه کول پکار دي او د مظلوم نه ورته معافي غوښتل پکار دي.

د حیض دور څو گنده کپړې ښکاره غورځول

سوال: په خاصو ورځو کې چې ښځې کومه کپړه استعمالوي هغه وغورځوي د دې شرعي څه حیثیت دی؟ ځکه چې اوریدلي مودي چې دغه کپړه باندې د چانظرو غورځیږي نو دهغې کپړې ټول عرق به د قیامت په ورځ هغه باندې څکولی شي چا چې دا غورځولې وي، عام طور باندې ښځې هغه کاغذ کې تاو کړي او ویې غورځوي، ایا دا طریقه صحیح ده؟ تاسو شرعي مسئله بیانولو سره زما پریشاني لرې کړئ.

جواب: د ښځو استعمال شوې کپړې ښکاره غورځول خوبې حیايي ده^{۱۳}، خود قیامت په ورځ

^۱ وروی عن جابر بن عبد الله رضي الله عنه قال: خطبنا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: يا أيها الناس! توبوا إلى الله قبل أن تموتوا، وبادروا بالأعمال الصالحة قبل أن تشغلوا، وصلوا الذي بينكم وبين ربكم بكثره ذكركم له وكثرة الصدقة في السرو العلانية ترزقوا وتنصروا وتجبروا رواه ابن ماجة (الترهيب والترغيب ج: ۲ ص: ۵) وروي عن أبي بكر الصديق رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم على أعواد المنبر يقول: اتقوا النار ولو بشق تمرة! فإنها تقيم العوج وتدفع ميتة السوء وتقع من الجائع موقعها من الشيطان رواه أبو يعلى والبخاري (الترهيب والترغيب ج: ۲ ص: ۱۰۹).

^۲ عن ابن عمر يقول: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أيما امرئ قال لأخيه: كافر، فقد باء بها أحدهما إن كان كافرًا قال وإلا رجعت عليه (مسلم ج: ۱ ص: ۵، باب بيان حال إيمان من قال لأخيه المسلم: يا كافر!)

^۳ [يدفن أربعة: الظفر والشعر وخرقة الحيض والدم، كذا في الفتاوى العتابية ...] بقیه په راروانه صفحه...

د عرق څکولو کومه خبره چې تاسو اوریدلې ده، ماچېرته نه ده لوستلې.

د سر صدقه

سوال: یو عامل صاحب ویلي دي چې کوم خلک چې په مصیبتونه کې راغیروي، هغوی ته پکاردې دچادنوم سره دمنسوب کولوپه ځای دې صرف دخپل سرصدقه ورکړي، دسرصدقه ورکولو سره مصیبتونه لرې کيږي او هغه وایي چې صدقه صرف دخپل سروي، مگرموږ چې تراوسه پورې کله هم صدقه ورکړې ده نوموږ. دالله تعالی دنوم سره منسوب کړې ده چې اې الله، داخیرات ستا په نامه دی، ته زموږ په حال باندې رحم وکړې.

حضرت ایاد عامل داوینا صحیح ده یا غلطه؟ صحیح طریقه څه ده؟ او که غلطه ده څنګه چې زموږ گمان دې نوددې وضاحت وفرمایئ ستاسوبه ډیره مهرباني وي.

جواب: دخپل سرصدقې مطلب دالله تعالی په نوم ورکړه وي، ددې وجې نه دا صحیح ده، دخپل طرف نه صدقه کول دا صدقه هم فی سبیل الله وي، دعامل داوینا هم صحیح ده چې دصدقې سره مصیبت لرې کيږي.

ما شاء الله په انگریزي کې لیکل

سوال: ما شاء الله، په انگریزي حروفو کې لیکل جائز دي یا نه؟ ځکه چې په رکشواو ګاډیو باندې ما شاء الله په انگریزي کې لیکل شوې وي او که دا جائز وي نو سپیلنګ هم درست پکاردی، ځکه چې په انگریزي کې د، زیر، زبر، اوپیش له پاره دحرف مدداخیستل کيږي، زما مطلب دادی چې دالله پاک نامه صحیح اودرست لیکل ډیر زیات ضروري دي، که ما شاء الله په انگریزي کې لیکل کیدای شي نو تاسو مهرباني وکړئ اوسپیلنګ وغیره په اخبار کې ورکړئ چې خلق ددې خطانه بچ شي.

جواب: زه په خپله خو په انگریزي نه پوهیږم، ددې وجې نه به تردادی چې ما شاء الله وغیره الفاظ دې په خپله په عربي کې ولیکل شي، لیکن که دچاپه انگریزي کې دلیکلوشوق وي نو دچا انگریزي پوه نه ددې صحیح تلفظ معلوم کړي. والله اعلم.

د غیر مسلمو د سیل پاره جوماتونو ته ننوتل

سوال: مسئله داسې ده چې نن سبا ملک ته د غیر ملکونو حکومتی وفود ځي راځي، په کومو کې چې غیر مسلم هم شامل وي، دې خلکو ته د حکومت د مشرانو او صدرا سلامي جمهوریه پاکستان په رضامندی سره د جوماتونو سیل کيږي، په خاص طور سره د،، فیصل

مسجد، په اسلام آباد کې په وفودو کې ښځې هم شاملې وي، نو په داسې حال کې ددې ښځو او غير مسلمو جوماتونو ته داخليدل ايا جائز دي؟

جواب: څه مسائل د توجه لائق دي:

١: جوماتونه د عبادت ځايونه دي، د سيل ځايونه نه دي، د اتفريح ځای جوړول ډيره بده خبره ده.
٢: د غير مسلم جومات ته تلل خوجائز دي، خو داراتلونکي اکثر خلک داسې وي چا چې د غير ستر جامې اغوستې وي او دهغوی گوندې (ځنگلونه) بربنډ وي، ښځې هم بې پردې وي. او په هغوی کې ډيره ممکنه ده چې ډيرو کسانو د جنابت غسل هم نه وي کړی، په داسې حالت کې ددوی جومات ته راتلل حرام او د مسلمانانو له پاره قابل نفرت دي.

٣: ډيرې ښځې داسې دي چې هغوی دنپاکی د حالت کيدو په وجې سره جومات دننه د تلو قابلې نه وي. د حيض يا نفاس په حالت کې يادزچگی په حالت کې وي، يا د جنابت په حالت کې وي او هغوی چونکې جاهل دي، هغوی ته مسئله هم معلومه نه ده او نه دهغوی په زړونو کې د الله تعالی د کورونو احترام شته، ددې وجې نه هغوی بې تکلفي سره راځي، د داسې ښځوراتگ او دوی ته دراتلو اجازت ورکول موجب لعنت دی.

٤: ډير کسان داسې دي چې د ځان سره د لوبو سامان هم گرځوي، کيمرې دهغوی په غاړه کې اویزاني وي او خوراک څښاک کولونه هم پر هيزنه کوي او واره ماشومان هم په لوبو کې مشغول وي، غرض دا چې جومات يې د ډيرو بې حرمتيوشانه جوړ کړې ده، ددې وجې نه ددوی راتگ صحيح نه دی.

٥: حکومت که غير مسلمو ته اجازت ورکوي نو دهغوی مقصد ترې دادې چې دهغوی په زړونو کې د اسلام عظمت قائم شي، خو حکومت ته پکار دي چې دهغوی د داخلې له پاره خاص شرطونه مقرر کړي.

د معاش د پاره کفر اختيارول

سوال: زما يو دوست څو ورځې وړاندې د معاشي حل له پاره قاديانيت قبول کړلو. دهغه سره په خبره کولو باندې هغه او وئيل چې د قاديانيت کوم فارم هغه لوستلې دې دهغې په شرطونو کې چرته هم د کفر خبره نشته دې. مثلاً، زنانه کول، بدن نظری نه کول، رشوت نه اخستل، دروغ نه وئيل او مرزا غلام احمد قادياني لره مهدی عليه السلام منل. او هغه صرف دخپل ضرورت پوره کيدو تر حده پورې قاديانيت قبول کړې دې. او وروسته بيا هغه واپس شى. ايا دهغه ددې کار کولونه پس دهغه اسلام باقی پاتې شو؟

او که نه وی نو ښځه او بچولره څه رويه اختيارول پکار دی؟ او که د کورواله په پريښودو باندې تيار نه وی او دهغه څو ځوانان اولادوی او کوم مال چې هغه ورکړی نو دهغې استعمالول جائز دی يانه؟

جواب: مرزا غلام احمد قادیانی اود هغه منونکود کافر او مرتد کیدو کي دهیخ قسمه شک اوشبه نشته اود الله تعالی په عدالت کي هم هغوی کافر او مرتد گرځیدلې دی. اود عالم اسلام اعلیٰ عدالتونو هم که ددې کس په دې کي څه شک وی نودا هل علم سره دې خبرې اترې اوکړي. د قادیانیت فارم ډکول، په خپل کفر او ارتداد باندې دستخط کول دی. ترکومي پورې چې د معاشي مسئلې تعلق دې د معاش له پاره ایمان خرڅیدي نه شی. اود دې صاحب داوینا چې هغه به دوباره واپس راشي هم قابل اعتبار نه دی. هرکله چې یو څیز صریح کفر دې اود هغې اختیارول ناروا ده. اود هغې اختیارولو سره بنده دایمان نه خارج شی نود هغه د واپس راتلو څه ضمانت دې؟

ډاکس دې د قادیانیت د حقیقت او کفریه عقائدونه خبر کړي شی او که دده په پوهه کي راشي اوهغه ددې نه توبه اوباسی نو ټیک ده. گنی دهغه د بنځه اوبچو فرض دې چې ددې کس سره تعلق ختم کړي اوداسې او گنړي چې دې مړ شوې دې چونکه دې کس د قادیانیت فارم ډک کړي دې ددې وجې نه که دې توبه اوباسی نوده لره به دخپل ایمان تجدید کول وی. اونکاح به هم په دویم ځل لوستل وی. دکوم تفصیل چې زما په رساله، تحفه قادیانیت، او،،، خدائی فیصله،، کي کتلې کیدې شی.

بدامنی اوفسادات... د عذاب الهی یو شکل

سوال: نن ددې مصیبتونو نه ډک دور کي، هرکله چې موږ مسلمانان دایمان په دریمه درجه کي روان یو، اود فرقو واریت اولسانی بندشونو بنسکاریو، او په دې دور کي قتل، ډکې، بدامنی، بدکاری، عرض داچې ټولې سماجي بدۍ زموږ نه راچاپیره شوې دي، که موږ په الله تعالی باندې مکمل ایمان لرو، دهغه په وینا باندې (قران او حدیث باندې) مو عمل کولی. نوبې شکه د ډیر مسئلو حل ملایوږي. خو ازمینستونه ډیر دي اوصحیح دي، که هر مسلمان مومن نه وي ددې وجې نه په ازمینت باندې نه پوره کیږي، زما مطلب دادی چې انسان کوم چې دیوبل وینه بهوي، هغه په خپل حفاظت کي، یا د بل په دشمنۍ کي، د ترکومي پورې صحیح ده؟ زما مطلب دادی چې یوکس دخپل جان و مال په حفاظت کي که د بل مسلمان وینه تویوي یا دخپلې بنځې خواه که موروي، یا خور یا بنځه، دهغې له پاره وینه تویوي، اگرچې مونږ ته داسې لگيږي چې هغه په حق باندې دی، خو په الله تعالی باندې دمکمل ایمان راوړلونه پس الله تعالی زموږ د مالونو او جانونو حفاظت کوي، نوموړي په کوم صورت کي وسله راخستی شو اود خپلو مسلمانانو وروڼو وینه بهولی شو؟ ځکه چې عدل اوانصاف په دې معاشره کي تقریباً ختم شوی دی.

جواب: دکومي بدامنی اوفسادچې تاسو ذکر کړی دی دا عذاب الهی دی، کوم چې زموږ د بدو عملونو د وجې نه په مونږ باندې مسلط شوی دی، ددې علاج دادی، چې موږ د الله تعالی په دربار کي رښتوني توبه وکړو، تمام ظاهري اوباطنی گناهونو پرینودلو وعده وکړو، اود الله

تعالی نه دخپلو تمامو انفرادي او اجتماعي گناهونو او بد عملو معافي وغواړو، څوک بېگناه مسلمان قتل کول، د کفر او شرک نه پس د ټولونه لویه گناه ده، د کوم سزا چې قران کریم جهنم ښودلې ده، په کوم کې چې په هغه همیشې اوسېږي هر هغه کس د چاپه زړه کې چې دایمان یوه ذره هم موجوده وي او دا خرت د سزا او جزا چې قائل وي هغه ته د دې څخه سل ځله توبه ویستل پکار دي چې دهغه لاسونه دیوبې گناه په وینه باندې رنګ وي، کوم مسلمان چې په دې هنگامو کې ووژل شو چې دهغه د چا د قتل کولو اراده نه وه نو هغه شهید دی، او کومې ډلې چې دیوبل په مرګ پسیې لگیدلې وې په هغې قاتل او مقتول دواړه د جهنم خشاک دي، که په چا مسلمان باندې یې ناحق حمله وکړه او هغه خپله دفاع کې حمله کونکی ووژل نو هغه بې گناه او بري دی، او حمله کونکی کوم چې قتل شو هغه سیده جهنم ته لار، هم دغه شان که چا د چاپه ښځه بچو باندې حمله وکړه او دهغه کس د لاسه هغه حمله کونکی ووژل شو، نودی هم د گناه نه خلاص دی او حمله کونکی سیده جهنم ته ورسیده.

د یو عبادت د پاره بل عبادت پرېښودل

سوال: یوسړې دې، هغه دخپل ټول خاندان مور پلار، ښځې او بچو کفالت کوی، او هروخت هم دې فکر کې وي، اودې نه پس ډیر په گرانه باندې دهغه وخت تیرېږي، خو هغه دې گټه کولو کې دومره مصروف وي چې هغه ته د لمونځ کولو وخت نه ملاوېږي، ایاد داسې کس دا گټه کول د عبادت په درجه کې داخل دي او که نه؟

جواب: دغه کس که چرې گټه صرف دې له پاره کوي چې الله تعالی هغه ته حکم کړی دی چې دخپل مور پلار او اولاد له پاره حلال رزق وگټه، او هغه په رښتیا باندې د حلال رزق گټلو کوشش کوي نو هغه په رښتیا باندې عبادت کې مشغول دی، ځکه چې حدیث کې راځي چې کوم کس رزق دې له پاره گټي چې دخپلو بچو پرورش وکړي او د چا مخکې لاس خورنه کړي او هغه د الله تعالی په لار کې خرچ کړي نو هغه کس هروخت په عبادت کې مشغول دی او دهغه دا گټه هم د عبادت په درجه کې شامل ده. خود دې دا مطلب نه دی چې هغه د نورو فرائضونه غافل شي، څنگه چې د پلار خدمت کونکی د مور خدمت نه کولو په وجه باندې د مواخذې قابل دی، دیو اولاد پرورش کونکی او د بل اولاد پرورش نه کولو په وجه باندې د مواخذې قابل دی، د دې مثال به بالکل داسې وي چې یوسړی یوځای کې نوکري کوي او دهغه په ذمه باندې دوه کارونه وي، اوس که چرې هغه یو کار کې دومره مشغول شي چې بل کار نه شي کولی نو داسې کس له پاره دانه شی ویل کیدای چې هغه دخپلې نوکری فرائض پوره کوي، بلکه هغه ته به دنوکری نه جواب ملاو شي دغه شان الله تعالی هم فرائض مقرر کړي دي، اوس چې کوم کس کوم کوم فرض ادا کوي هغه ته به دهغه فرض ثواب ملاوېږي، او که چرې یو فرض کې کوتاهي کوی نو هغه به دهغه فرض په سلسله کې نیول کیږي او دهغه جرم سزابه ورته ملاوېږي. دیو فرض

ادا کولوپه وجه باندې هغه ته د بل فرض نه خلاصی نه ملاویري

د قران، الله اورسول واسطه نه منل

سوال: که چرې يو کس ته د الله، رسول او قران واسطه ورکړل شي، خو هغه بيا هم ونه مني نو ايا گناه کيږي؟

جواب: داسې کس نه صرف گناه کار بلکه سخت زړی هم دی

خبرو نه مخکې ريډيو باندې درود ويل څنگه دي؟

سوال: نن سبا کې روزانه ريډيو پاکستان باندې دخبرونو نه مخکې درود شريف لوستل کيږي، خو ترنم سره ددې څه جواز دی؟ ايا داسې څه مثال شته يا اکابرینوکې چا داسې کړی دی؟

جواب: د حديث د درس نه مخکې درود شريف لوستلو معمول خومې ډاکټر سولې لى دی. کيدای شي چې دخبرونو درس هم دا حادي شو درس باندې قياس شوی وي، خودې له پرده ښخې اود ترنم سره لوستلو انتخاب ولې شوی دی؟ دازمونې د عقل او پوهې نه بهر خبره ده

د زبور، تورات، او انجيل مطالعه کول د چا د پاره جائز دي

سوال: زه د ډيروخت نه يوې مسئلې کې گيريم، او هغه دا چې ايا دې نيت سره د زبور، تورات او انجيل مطالعه کول جائز دي چې ددې نه د اسلام حقانيت ثابت شي، يادې معلومولو له پاره چې نورو مذهبونو او اسلام کې څه فرق دی؟ دهغه د لوستلو نه مقصد داوی چې قران د يو قوم يا معاشرې جوړولو حکم څنگه او په کوم اصولو باندې کوي؟ او نورو مقدس کتابونوکې د معاشرې د جوړولو له پاره څه اصول دي اود دواړو څه فائدي دي؟

زما يو دوست وائی چې گوره روره ترڅو چې موږ د زبور، انجيل او تورات وغيره مطالعه نه کوو، نوموړې دا څنگه ثابتوو چې اسلام يورښتونی مذهب دی اود نورو مذهبونو کې فلانکې فلانکې کوتاهي ده، دې له پاره ضروري ده چې تاسو مخکې د اسلام مطالعه لرئ او بيا ددې کتابونو مطالعه وکړئ چې دا معلومه شی چې په رښتيا باندې دې کتابونوکې بدلون شوی دی، که چرې زما د دوست خبره ومنل شي، نو بيا کله د حضرت عمر رضي الله عنه تورات لوستلو اود حضور ﷺ د غوسې په وجه باندې مخ مبارک سور کيدو واقعې به کوم طرفته ځي؟

ما د يو ملا صاحب نه پوښتنه وکړه نو هغوی جواب راکړ چې د تورات وغيره مطالعه صرف د عالمانو له پاره جائزه، ځکه چې دهغوی د اسلام باره کې مطالعه ډيره وي، خودن سبا عالمان خود فرقويه تياروکې مبتلا شوي دي، الله تعالی نه مودعاده چې ټول مسلمانان د فرقونه بهرشي او خپلوکې يې اتحاد پيدا شي.

جواب: د حضرت عمر رضي الله عنه کومه واقعه چې تاسو ذکر کړې ده، د مشکوٰۃ په ص ٣٠ د مسند

احمد او شعب الايمان په حواله باندې، اوص ٣٢ باندې ددارمى په حواله باندې ذکرده. مجمع الزوائد کې (ج ١ ص ١٧٣)، کې ددې واقعې باره کې ډير روايتونه موجود دي:

عن جابر عن النبي ﷺ حين اتاه عمر فقال: اناسمع احاديث من يهود تعجبنا افترى ان لكتب بعضها، فقال: امتهوكون انتم كماتهوكت اليهود والنصارى؟ لقد جئتمكم بها بيضاء نقية ولو كان موسى حياً ما وسعه الا اتباعي. رواه احمد والبيهقي في شعب الايمان. (مشکوٰۃ ص ٣٠)

٢ ددې حديث مطابق مسلمانانوله پاره دحضور ﷺ راوړل شوى شريعت نه (كوم چې مكمل اوپوره دى، پس ديهوديانواونصارى د كتابونودلوستلواودهغې نه دفائدې اخستلو هيڅ ضرورت نشته، بلكې داخيزدالله تعالى دخفگان اوغصې ذريعه جوړيداى شي.

٣ دخط په شروع كې ددې كتابونودلوستلو كوم مقصدونه بيان شوى دى. هغه معتدبه (عام) نه دى، اوهر يو كس ددې اهل نه وي، چونكهې دمسلود علمي استعداد باره كې مونږ ته علم نه وي. په دې وجه باندې ددې مقصدونوله پاره ددې كتابونودلوستلومشوره نه شم دركولى.

٤ اهل كتاب ته دكوم الزام اوجواب مقصد چې ستاسودوست بيان كړى دى هغه په خپل ځاى باندې صحيح دى، خودا دعوامو كار نه دى، بلكې عالمانوكې هم صرف دهغه حضراتو كاردى، كوم چې د مباحثې په علم اوفن كې ماهران وي، نورو خلكوته پكار دي چې داسې وخت كې د عالمانو طرف ته رجوع وكړي.

٥ ملاصاحب چې كومه خبره كړې ده هغه ئېې صحيح كړې ده، خو داسې موقع باندې دفرقه پرستۍ قيصه چېرل صحيح نه دي، دالله تعالى په فضل اوكرم باندې د عيسايانود موضوع باره كې داسې ماهر عالمان موجود دي كوم چې داكار بڼه طريقي سره كوي، اود مسلمانانود طرف نه فرض كفايه اداكوي.

٦ كوم عالمان چې دتورات مطالعه كوي، هغوى دهغې نه دفائدې اخستلوله پاره نه كوي، په دې وجه باندې دذكر شوى حديث اطلاق هغوى باندې نه كيږي.

٧ پي ايچ ډي كونكي حضرات هم كه چرې داسلام داصولود فروغ نه خبروي اودهغوى مقصد دمخكې كتابونونه فائده اخيستل نه وي نودهغوى هم هغه حكم دې كوم چې جواب نمبر ٦ كې وركړل شوى دى.

دې تفصيل كې ستاسودتولو خطرو جواب راغى.

آخركې به تاسوته يوه مشوره دركړم كه چرې تاسودې موضوع باندې بصيرت حاصلول غواړئ نودحضرت مولانا رحمت الله كيرانوى (رحمته الله) دكتاب "اظهارالحق"، مطالعه وفرمايئ. اصل كتاب عربي كې دې ددې اردوكې ترجمه "بائبل سه قران تك"، په نوم باندې ددارالعلوم كراچي دطرف نه په درې جلدونوكې شوې ده.

د غیر مسلم تعزیت کول

سوال: ۲۴ فروری ۱۹۸۵ء ۳ جمادی الاخری ۱۴۰۵ھ مطابق د اتوار په ماښام د طلوع اسلام ادارې مشر مستیر غلام احمد پرویز وفات شو، دهغه عمر دوه اتیا کاله و او د تیرو څلورو میاشتو راهیسې بیمار و. صدر جنرل ضیاء الحق دهغه د کونډې په نوم تعزیتي پیغام کې ویلي دي: د مرحوم د تحریک پاکستان یو سرگرم رکن و، او هغه دغه دوران کې د علامه اقبال او قائد اعظم محمد علی جناح د خیالاتو ښه فائده اخیستې وه، مرحوم دهغې نه پس خپل ټول صلاحیتونه د اسلام د مطالعې او ددې نورو خلکو ته در رسولوله پاره وقف کړي وو، هم دې شعبه کې د موربې شمیره شاگردان موجود دي، مرحوم به د تحریک پاکستان د عظیم کارکن او یو عظیم مفکر په حیثیت باندې هیمشه یاد ساتل کیږي، الله تعالی دې مرحوم ته خپل رحمت کې ځای نصیب کړي. آیا یو مسلمان له پاره د حدیث نه منکر کس تعزیت کول او هغه ته مرحوم ویل جائز دي؟

جواب: د مړي وارثانوسره تعزیت کول خوښه خبره ده، خود جناب صدر د طرف نه د پرویز صاحب باره کې داسې خیالاتو اظهار کولو باندې به د دیني حلقو د طرفه د ناخوښۍ اظهار کیږي، د مستر پرویز خیالات د چانه پټ نه وو، موصوف چې څنگه اسلام مسخ کړی و، څنگه یې چې د اسلام د قطعیات نه انکار کړی و او څنگه ئې چې ټول اسلام عربي سازش گرځولی و، هغې ته د اسلام مطالعه نه بلکې د اسلام مسخ کول ویلي کیدای شي، همدغه وجه ده چې دنن نه تقریباً شل کاله مخکې د عربو او عجمو او ټولو اسلامي فرقو فتوا ورکړې وه چې د پرویز نظریاتو اسلام سره هیڅ تعلق نشته او کوم کس چې دغه نظریې مني دهغه اسلام سره هیڅ تعلق نشته، نو د عالمانو په فتوا (پرویز کافر دی) په نوم باندې چاپ شوې ده.

صدر مملکت فرمایي چې پرویز د پاکستان د باني او د علامه اقبال د خیالاتو ښه فائده اخیستې وه، که دافائده همدغه شان د مسخ او تحریف په ذریعه باندې اخیستل شوې وه نو هغې ته د پوره استفادې نوم ورکول غلط دي، خو که چېرې دا ومنل شي چې ددې بزرگانو خیالات او نظریات همدغه شان وود کومې ترجمانی چې مستر پرویز د ډیروخت پورې کوله نود مسلمانانو په نظر کې به ددې دواړو بزرگانو څه حیثیت وي؟

جناب صدر د پرویز له پاره د عافرمایلي ده چې: الله تعالی دې هغه په خپل رحمت کې قبول کړي، د کوم رحمت تصور چې د مسلمانانو په نزد دی، مستر پرویز دهغه منونکی نه دی، هغه دې ته د عیسایانو عقیده وایي او د علامه اقبال په حواله باندې هغه دې پسې داسې ټوکې کوي:

آن بهشته که خدائے بتو بخشید همه هیچ

تا جزائے عمل تست چنان چیزے هست (لغات القرآن مادره ر.ح.م)

کوم خلک چې د الله تعالی بښل شوي جنت ته "همه هیچ"، ویلوسره تحقیر سره واپس کوي، په دې باندې پوهیدل گران دي چې د داسې خلکو له پاره د رحمت موندلو د څه معنا لري؟

عجيبه خبره چې علامه اقبال خود الله تعالى بښل شوي جنت ته همه هيچ، اود عمل جزاته چيزه هست. وايي، خوا علم الاولين والاخرين خاتم المرسلين ﷺ فرمائي لن ينجي احدا منكم عمله، قال رجل: ولا اياك يا رسول الله! قال: ولا اياي الا ان يتغمدني الله منه برحمة ولكن سدوا.

ترجمه تاسو کې دچا عمل هغه کله هم خلاصی نه شی ورکولی. یوکس عرض وکړ یارسول الله ﷺ تاسو ته هم نه؟ وې فرمائیل ماته هم نه، تردې چې الله تعالی رحمت موږ خپل رحمت کې پټ نه کړي. خو په سیده لار باندې ځی.

بل حدیث کې دی ما من احد یدخله عمله الجنة، قيل: ولانت يا رسول الله! قال: ولا انا، الا ان يتغمدني ربي برحمة (وفي رواية: الا ان يتغمدني الله منه بمغفرة ورحمة). (صحيح مسلم جلد دوم ص ۳۷۶).

(۳۷۷) **ترجمه**: تاسو کې یوکس هم داسې نشته چې هغه دخپل عمل په وجه باندې جنت ته داخل شي. عرض وکړل شو یارسول الله ﷺ تاسو به هم نه؟ وې فرمائیل ما هم نه، تردې چې ما هم په خپل رحمت اومغفرت کې پټ کړي.

ته بین تفاوت راه از کجا است تابه کجا،

اخبار کې دا دلچسپ خبر هم ورکړې شوی دی چې:

"دهغه د جنازې لمونځ به د پیر په ورځ ۲۵ فرورې باندې د ماښام څلور بجې ۲۵ بی کلبرگ نمبر ۲، مین مارکیټ، دهغه په کور کې ادا کړي،

مستیر پرویز خو د لمونځ نومې عبادت منونکی نه و اود مسلمانانو لمونځ ته به یې دمجوسیانو طریقه ویله، پته نشته چې دهغه لمونځ به په کومه طریقه باندې ادا کړل شوی وي؟ اوچا به ادا کړی وي؟

دکوم حدیث پورې چې د پرویز صاحب د ذات تعلق دی هغه خپل انجام ته ورسیده، یقیناً هغه به دهغه ټولو غیبی حقیقتونه به په خپلو سترگو باندې ویني کومو پورې به چې هغه خداکوله، چونکې دهغه مقدمه د ټولونه غټ عدالت ته رسیدلې ده، په دې وجه باندې دهغه ذات باره کې دخبرو کولویه ځای به موږ دا وایو چې دکومو خیالاتو او نظریاتو چې هغه ټول عمر تبلیغ کولو، هغه ټول کفر او ضلالت وو، الله تعالی دې مسلمان امت دهغه د پیدا کړې شوې فتنې نه محفوظ وساتي.

د الله تعالی نوم سره د (صاحب) استعمال

سوال: جناب محترم! مونږ د ادب له پاره د (صاحب) استعمالوو، د ټولو انبیاء (عليهم السلام) صحابه کرامو ﷺ اود دین د ټولو بزرگانو له پاره، بلکې دخپلو بزرگانو له پاره هم. جناب عالی!

دالفظ صاحب، موږ دالله تعالى نوم سره نه په خوله باندې وايواونه يې ليکو، ايا دا خبره گناه يادادب خلاف خبره خونه ده؟ واضح کړئ ځکه چې الله تعالى زمونږ رب او پروردگار دی.

سوال: ۲ نن سبا ليدل شوي دي چې په کلينډرو اود کتابونو په لومړۍ ورقه باندې (بسم الله الرحمن الرحيم) يادقران پاک ايتونه کاره ليکل شوي وي، ايا داسې ليکل ددب خلاف دي اودگناه ذريعه ده؟

سوال: ۳ ايا سوره اخلاص درې ځله لوستلوسره دتول قران مجيد دلوستلو ثواب حاصلېږي؟

سوال: ۴ ايا ددعا په شروع او اخر کې حضور ﷺ باندې درود شريف لوستلونه بغير دعانه قبلېږي؟

جواب: ۱ دپخوانۍ زمانې په اردو کې،، الله صاحب فرمائی،، الفاظ استعمال شوي دي، خو اوسنۍ اردو کې ددې لفظ استعمالول ختم شوي دي، نوهغه زمانه کې به دالفظ عزت کولو له پاره استعمالیده، خواوسنۍ ژبه کې دالفظ دومره دعزت قابل پاتې نه شو چې دادالله تعالى، يا انبياء کرام عليهم السلام اوصحابه کرامو او تابعينو له پاره استعمال شي.

جواب: ۲ که چېرې هغه ادب واحترام سره ايسنودل کېږي نوهيڅ بده خبره نه ده، اوکه چېرې يې دغورځيدو ويړه وي؛ نوليکل نه دي پکار.

جواب: ۳ يو حديث کې دامضمون دی چې: قل هو الله احد دقران ددرېمې برخې برابر دی (ترمذی)

جواب: ۴ ددعا په شروع او اخر کې درودلوستل ددعادقبلیدوله پاره ډيره داميد خبره ده، دحضرت عمر رضی الله عنه قول دی چې دعادځمکې او اسمان په مينځ کې راڅوړنده وي، ترڅو پورې چې دهغې په شروع او اخر کې درود شريف ونه لوستل شي.

د نامحرم سړيو نه بنګري اچول

سوال: زموږ خويندې ميندې کومې چې دبرقعي اهتمام کوي خوپه اختروغيره کې چې کله بنګري اچوي نو خپل لاس دنامحرم په لاس کې ورکوي نو دداسې پردې څه فائده اوکه معذوري ده؟

جواب: دبنځودغیر محرم نه بنګري اچول، حديث کې دې څيزته دخنزيرغوبنه خوړلونه هم بدترويلی شوي دي.

حضرت علي رضی الله عنه ته مشکل کُشا ويل

سوال: حضرت! عرض دادی چې دحجي امدادالله مهاجرمکي (رضی الله عنه) په شجراتو کې اود حضرت نانوتوی (رضی الله عنه) په قصيدو کې يودوه ځايونه داسې دي چې هغه بريلاوي حضرات مخې ته ايسنودو سره زموږ دځوانانو ذهنونه خرابوي، موږ ته دهغو شعرونو مطلب او حکم پکار دی، اميد لرو چې دشفقت لاس به راباندې تېر کړي، ددې شعرونو فوتوستيت ستاسو خدمت ته درليږو.

جواب: ۱: د اصطلاحاتو د فرق په وجه باندې مفهوم کې فرق راځي. "مشکل کُشا،، د فارسي لفظ دی او ددې معنا ده "مشکل حل کونکی،، او د القب حضرت علي عليه السلام ته حضرت عمر رضي الله عنه ورکړی و. عربي کې ددې ترجمه حل العیصات دی. اردو کې نن سبا د مشکل کشا معنا "د خلقو مشکل حل کونکی،، اخیستل کیږي. د حاجي صاحب په شعرونو کې هغه معنا مراد ده، دامعنا نه

جواب: ۲: د حضرت نانوتوی رحمته الله علیه په قصیده کې د حضور صلی الله علیه و آله وسلم د روحانیت سره استشفاع ده، کرم احمدي ته خطاب دی، اودا استمداد د دنیا د کارونوله پاره نه دی، بلکې آخرت کې د خلاصی اودنیا کې دین باندې د استقامت نه پاره دی، څنگه چې عاشقان خپلو محبوبانو ته خطاب کوي. حالانکې هغوی ته پته وي چې د هغوی اواز د هغوی محبوب پورې نه رسیږي، او حقیقت کې هغوی ته اورول هم مقصد نه وي. بلکې د محبت اومینې اظهار یوه طریقه ده، دغه شان د اکابرینو کلام کې چې حضور صلی الله علیه و آله وسلم ته کوم خطاب شوی دی، هلته هم د عشق او محبت اظهار او د شفاعت غوښتل مراد دي، دانه چې د هغه په ژوند کې خپل کارونوله پاره مدد غوښتل، د اهل سنت عقیده ده چې د بندگانو عملونه حضور صلی الله علیه و آله وسلم ته پیش کیږي، نوکه چرې څوک نبی کریم صلی الله علیه و آله وسلم ته هم ددغه خیال په وجه باندې خطاب کوي چې د هغه د خبرې به د حضور صلی الله علیه و آله وسلم په خدمت کې پیش کیږي؛ نو داهم داسې دي لکه چې یوکس چاته خط لیکي، او هغه ته د خپل خط په ذریعه باندې خطاب کوي، ځکه چې هغه ته پته وي چې چاته خط لیکل کیږي هغه به دا خط ضرور ولولي.

غرض دا چې که چرې عقیده فاسده نه وي چې حضور صلی الله علیه و آله وسلم حاضر اوناظر دی؛ نو ددې خطابونو صحیح توجیه ممکن ده، او که چرې عقیده فاسده وي نو دا خطاب منع دی.

یادونه: مادي باره کې په اختلاف امت اوصراط مستقیم کې څه لږ ډیر لیکل کړي دي، هغه هم ولولي.

د علم الاعداد اود ست شناسي علم زده کول

سوال: زما سوال دادې چې د پامستری علم، علم کیرل، علم جعفر، دست شناسي، قیافه شناسي وغیره، اودپیشن گویی په وجه باندې ډیر خلک د مستقبل باره کې ذاتي یا قومي خبرې کوي. مثلاً: دست شناسي کې لاس کتلوسره د مستقبل اوبدي یا بنه والي باره کې وایي، دغه شان د علم الاعداد په نزد باندې خلقوته د مستقبل باره کې ویل کیږي زما ذهن کې یو سوال دې چې ای دا د علمونه صحیح دي؟ ایادې باندې یقین ساتل صحیح کار دی؟ یا د ساتل پکار دي چې کله ناکله د هغه خلکو ویل شوې خبرې سل فیصده صحیح وي، او اکثر خلک په هغه خبرو باندې یقین وکړي، اوبعضې خفه شي او غلط کارونه ترې نه وشي، زما امید دې چې تاسو به د سوالونو جواب ضرور راکړئ!

جواب: ددې علمونو باره کې يو څو خبرو باندې ځان پوهول پکار دی:

لومړۍ دمستقبل معلومولو چې څومره طريقې د انبياء عليهم السلام وحيې پرته، هغو کې يوه هم يقيني نه ده، بلکې هغه اکثريه حساب کتاب باندې کيږي، او تجربه او حساب کله صحيح او کله غلط کيدای شي، په دې وجه باندې ددغو علمونو په ذريعه باندې د يو څيز باره کې يقيني پيش گويي نه شي کيدای، چې هغه به لازمي طور باندې صحيح وي، بلکې هغه صحيح هم کيدای شي او غلط هم

دويمه يو غير يقيني شی يقيني او صحيح گڼل د عقيدې او عمل د فساد وجه ده، ددې علمونو په نتيجه باندې سل فيصده يقين کول منع دي.

درېمه دمستقبل باره کې پيش گويي دوه قسمه وي، بعضې خو داسې وې چې انسان دهغې بندوبست کولی شي، او بعضې داسې وې چې دهغې بندوبست کول ممکن نه وي. ددې علمونو په ذريعه باندې اکثريش گويي هم داسې کيږي چې دهغې نه د تشويش نه علاوه بل څه گټه نه حاصل کيږي، څنگه چې سوال کې هم دې طرف ته اشاره شوې ده: نو دا علمونه به غير محسوده علمونو کې شميرل کيږي.

څلورمه ددې علمونو خاصيت دادی چې د کومو خلکو دې سره شوق پيداشي، که هغه د تعليم او تعلم په اعتبار وي، د استفادې اعتبار سره وي، دهغوی الله تعالی سره صحيح تعلق پاتې نه شي، همدغه وجه ده چې ټولوا نبياء عليهم السلام او خاص طور باندې زموږ پيغمبر حضرت محمد ﷺ امت دې علمونو کې مشغوليدو ته نه دی پريښي، بلکې دهغوی اشتغال يې ناخوښه فرمايلي دی، او چې د انبياء عليهم السلام رښتوني جانشين دې علمونو کې اشتغال نه خوښوي؛ نو دا علمونه کوم چې دخپل ذات په اعتبار باندې مباح دي، له هغو څخه ددې وجوهاتو په وجه باندې ځان ساتل پکار دي.

څه لوستلو سره د لاس نه کاني وغيره راويستل

سوال: نن سبا (فلپائن) کې د يوې غير مسلمې ښځې خبرې مشهور کيږي چې هغه روحاني طريقو باندې د بدنې مرضونو مثلاً د گردونه کاني ويستل، دخيټې نه رسولی ويستل، اود سترگونه د گل ويستلو روحاني علاج کوي، او خلک په هغې باندې علاج کوي، طريقه يې داسې ده چې هغه په خپل لاس باندې څه ووايي او په متاثره شوې برخه باندې يې ووهي، خون او پيپ وغيره بغير د څه تکليف نه راوتلو کې ښکاري، او يو څو مټه پس د لاس نه د گردې کاني هم راوباسي، په زخم باندې بيا لاس ووهی نو زخم وغيره هم سم شي، ايا داسې علاج کول د مسلمانانو له پاره جائز دي او که نه؟ اود علاج ددې طريقې څه حقيقت دی، دې باره کې تاسو څه

ويلی شی؟ ځکه چې د سائنس په رڼا کې خودې ته د نظربندی يا جادوگرۍ نه علاوه بل څه نه شي ويل کيدای.

جواب: دادمسمریزم مشقونه وي، روحانيت سره ددې هيڅ تعلق نشته، علاج جائز دی. والله اعلم.

د فلور ميل د مالکانو لخوا د غلا غنمو نه اوږه جوړول

او خرڅول، او دې کې د شريک نوکرانو حکم

سوال: زه يو پرائيوټ فلور ميل کې نوکریم، زما د يو ټي د غنمو په هغه سرکاری گودامونو باندې ده کوم چې د ملونو ته د خپلې کوتې (برخې) مطابق غنم ورکوي، محترم مفتی صاحب: دې سرکاری گودامونو کې چې کوم وخت مونږ ملونو ته غنم ورکوو: نو د گودام (د اے ایف سي) کوم چې سرکاری نوکر دی، د هر موټر وزن کولو وخت کې د څلوېښتونه شپيتو کلوگرامو پورې غنم کټ کوي. ددې خبرې د ټولو ملونو مالکانو ته پته ده، او هغوی په دې خبره باندې تقريباً راضي هم دي، دويمه خبره داده چې ددې سرکاری گودامونو نه د اے ایف سي، حضرات په غلاباندې څو څو ترکه غنم پرايوټ ملونو ته ورکوي، او دغه پيسې سرکاری خزانه ته نه ځي، بلکې سرکاری نوکران يې خپلو کې تقسيم کړي، اوس ددې مضمون مناسبت سره دستاسونه د يو څو مسئلو پوښتنه کول غواړم، اميد لرم چې تفصيلی جواب به راکړئ:

سوال: ايا دمیل مالکان چې ددې سرکاری نوکرانو نه په غلاباندې کوم غنم اخلي، پرايوټ قيمت باندې دا غنم اخیستلی شي؟

جواب: دا خو ښکاره خبره ده چې سرکاری نوکران صرف د حکومت نمائنده گان دي. د هغوی د سرکاری گودامونو نه په غلاباندې غنم خرڅول جائز نه دي، اونه دمیل د مالکانو له پاره د غلا غنم اخیستل جائز دي، دغل سزا شريعت د هغه لاس کټ کول ايښې ده، کله چې هغوی ته د هغوی د گناهونو په وجه باندې سزاگانې ملاؤشی، نو د هغوی پوښتنه کونکي به هيڅوک نه وي، او دمیل چې کوم مالکان دې خیانت کې شريک وي، هغوی ته به هم برابر سزا ملاوېږي.

سوال: دمیل مالکان که چېرې دغه غنم واخلي او میل کې يې اوږه کړی نو ايا د هغوی دا گټه به حلاله وي او که حرامه؟

جواب: که چېرې دمیل مالکانو ته ددې خبرې پته وي چې دا غنم د غلادي؛ نو د هغوی له پاره يې نه اوږه کول حلال دي اونه د هغه اجرت.

سوال: زه دنوکر په حیثيت باندې دغه غنم په موټرو کې اچوم، وزن کوم او میل ته يې سپلائي کوم، ماته صرف د میاشتې تنخواه ملاوېږي، يا بعضې نوکرانو ته د ترک ډکولو په وجه باندې کمیشن ملاوېږي، ايا زموږ له پاره دا تنخواه او کمیشن حلال دی او که حرام؟

جواب: که چرې تاسوته داپته وي چې دغلا مال نه موټرې کيږي نو تاسو هم جرم کې شريک یئ، اود قیامت په ورځ به ددې د مواخذې نه بچ نه یئ!

سوال: کوم موټر چې دغه غنم میلونو ته رسوي اود خپلې پیږې پیسې حاصلوي، ایادهغوی له پاره دغه کرایه حلاله ده او که حرامه؟

جواب: که چرې پته ورته وي چې دا حرامه غله ده، نوموټر والا له پاره ددې وېل هم حلال نه دي. او که چرې ورته معلوم نه وي چې دا دغلامال دی، نوهغه معذور دی.

سوال: کوم مزدوران چې دغه غنم لوږ کوي اوبیایې میلونو کې کوزوي، دغه خلک هره یوه پورې باندې کمیشن اخلي، ایاداکمیشن دهغوی له پاره حلال دی او که حرام؟

جواب: ددې هم دا حکم دی که چرې هغوی دغلامال موټر ته څیږوي یا کوزوي، نوهغه هم په جرم کې شريک دی، ګنی دې علمې په وجه باندې معذور دی.

❖ دموړو پلار او اولاد تعلقات ❖

دموړپلار د نافرمان د عبادت شرعي حیثیت

سوال: دموړ پلار د نافرمان فرض او نفل یو هم نه قبلېږي (ابن عاصم) نو آیا دداسې سړي لمونځ کول یا نه کول، یا دنیکی-یوبل کار کول یا نه کول برابر دي؟

جواب: د حدیث مطلب تاسو سرچپه (الته، کې، حدیث نه مراد دا دی چې هغه سړی ته دموړ پلار نافرمانی پرېښودل پکار دي چې دهغه عبادت قبول شي، دا نه چې دموړ پلار په نافرمانی مسلسل قائم وي او عبادت کول پرېښودل پکار دي!

سوال: فرض کړئ، اے او بی دوه مشرکان دي، مشرک اے خونخوار او ظالم دی، خلکو سره بداخلاقي، کنځل کول، جګړې او فساد دهغه معمول دی، دخلکو په مال باندې یا تنخواه باندې ناجائز قبضه کوي او مشرک بی د ښو اخلاقو او عادتونو څښتن دی، دخپل کار سره کار ساتي، چاته تکلیف نه رسوي، کنځل، جګړې او فساد نه کوي، دچاپه مال باندې ناجائز قبضه نه کوي، نو آیا د قیامت په ورځ به هغوی له پاره سزا یو شان وي یا به پکې څه فرق وي؟

جواب: په جیل کې د مجرمانو د جرم دنوعیت په اعتبار سره دهغوی سره مختلف سلوک کېږي. داسې د دوزخیانو سره به هم دهغوی د جرمونو دنوعیت مطابق سلوک کېږي، د دوزخیانو د سزا کمی او زیاتۍ دنصوصونه ثابت دی.^{۱۱}

^{۱۱} عن سمرۃ بن جندب ان النبی صلی الله علیه وسلم قال: منهم من تأخذه النار الى کعبه ومنهم من تأخذه النار الى رکتیه، ومنهم من تأخذه النار الى حجزته، ومنهم من تأخذه النار الى ترقوته... [بقیه په راروانه صفحه...]

د مور و پلار اطاعت او خپلوا نوسره تعلق پريښودل

سوال: د رسول الله ﷺ د ارشاد مبارک مطابق د الله تعالى رضا د مور پلار په رضا کې ده او په بل ځای کې ارشاد مبارک دی چې ستاسو دوزخ یا جنت مور پلار دی، الله تعالى دې ددې احاديثو کمی بیښی معاف کړي، نو نن سبا آیا په هر زمانه کې مور پلار خو په دې شي کې یا په کار کې راضي کېږي چې کوم هغوی پخپله عمل کوي، یعنې د پلار نیکه په طریقو باندې، زما مسئله دا ده چې د الله تعالى حکم دی چې رشته داري مه ختموی، خو مور پلار وایي چې د چاسره دخبرو کولو ضرورت نشته، د چانه چې مور راضي یو هغوی سره خبرې کوی، نور پرېږدی، مور پلار دخپل پلار نیکه په طریقو باندې عمل کولو نه خوشحالیږي، د قرآن اوسنت مطابق عمل کولو په هغوی باندې ډیر بد لگيږي، د مور و پلار سره د الله په فضل سره هر څه ډیر دي خوبیا هم هغوی د اولاد نه د حاصلولو خواهش لري، مونږ ته خدمت کول هم پکار دي خو چې آمدنی دومره کمه وي چې خپله او د بچيو گزاره په مشکل سره کېږي نو څه وکړل شي؟

جواب: د مور پلار خدمت او اطاعت فرض دی؛ خو په جائز کارونو کې، او که مور پلار دیونا جائزه خبرې حکم وکړي؛ نو په هغې کې یې اطاعت کول حرام دي.^(۱)

د مور پلار متعلق ښه جذبات ساتل

سوال: زه د خپل پلار یو زوی یم، مور و پلار خپل لږ ډیر څومره هم جائیداد چې دې زما په نوم کول غواړي، دا خبره په اسلامي طریقې سره هم صحیح ده چې د مور پلار نه وروسته د جائیداد وارث هلک وي، خو زه غواړم چې زه خپل جائیداد پخپله جوړ کړم، د مور پلار په پیسو سره مو ډیر عیش وکړ، غریبانو ټول عمر ماباندې پیسې خرچ کړې ماته یې هر قسمه آرام راکړ، تعلیم یې راباندې وکړ اوس د فست ائریولسم) طالب علم یم، عمر می اوولس (۱۷)، کاله دی، اوس غواړم چې زر نه زر په تعلیم حاصل کړم او پخپلو پښو باندې ودرېږم او مور پلار باندې یو حج وکړم، آیا دا ټول خیالونو او خواهشات صحیح دي؟

جواب: د مور پلار تاسو یوازې وارث یی، باقی ستاسو جذبات صحیح دي، په دې شرط چې تاسو پخپله هم د الله تعالى حکمونه پوره کوی، صرف دخوراک او گټلو خیال دې نه وي.

...بقیه د ترمخ | رواه مسلم (مشکوٰۃ ص: ۵۰۲، باب صفة النار وأهلها، طبع قدیمی کتب خانه).

۱] وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطَعِمَهُمَا (العنکبوت: ۸)، وَصَاهِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَقْرُوفًا (لقمان: ۱۵) وفي الحديث: لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۳۲۱)

د مورپلار د نافرمانۍ وېال

سوال: نن سبا په دور کې د بوډا والي سهارا په چا باندې کول پکار دي، په اولاد باندې يا په دولت باندې؟ مور پلار خپل اولاد ته څکه ښه تربيت ورکوي چې په آئنده دور کې ماته لته راکړي اومې باسي، آيا دا صحيح ده؟ مور پلار سره اولاد دومره په بې دردی سره ولې پيش کيږي؟ آيا په نن درو کې هم دا ښودل کيږي چې دهغوی سره ښه سلوک مه کوي؟ اولاد په ځواني کې د مور پلار احترام نه کوي، که واده وکړي: نو د ښځې حکم مني، د ښځې په حکم کور جوړوي. يو طرف ته مور پلار ته تکيف ورکول او ښځه خوشحالول، اولاد سره دا ښه ښکاري چې زه خوشحالي لمانځم او زما مور پلار دې د دردونو تندکونه وهي؟ آيا ديو مسلمان اولاد ته اسلام دا ښيي؟ اولاد دا سوچ ولې نه کوي چې زما مور پلار دومره مشکل مرحلونه تير شو او زما پرورش يې کړی دی، نن ماته پکار دي چې دهغوی ملا تړی جوړ شم، دهغوی دعاگانې اخيستل پکار دي؟ بعضې اولاد د مور پلار نه جائيدادونه واخلي زر يې د لاندې غوڅول غواړي، ولې؟ د اسلامي احکامو وضاحت وکړي!

جواب: په قرآن کریم او حدیث نبوی ﷺ کې د مور پلار خدمت ډیر فضیلتونه راغلي دي، او د مور و پلار نافرمانی او دهغوی دخفه کولو وبال هم په ډیر تفصیل سره ذکر شوی دی، او عالمانو په حقوق الوالدین باندې مستقل کتابونه تصنیف کړي دي، سورت بنی اسرائیل کې دالله تعالی ارشاد مبارک دی.

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا وَخَفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا (سورة بني اسرائيل: ٢٤، ٢٣)

ترجمہ: "او ستاسو رب حکم کړي چې د هغه نه پرته د چا عبادت مه کوئ او دخپل مورپلار سره ښه سلوک کوئ، که ستاسو په مخکې په هغوی کې یو یا دواړه بوداوالي ته ورسېږي؛ نو هغوی ته کله هم "أف" مه کوئ او مه هغوی ته غوسه کېږئ، او دهغوی سره ډیر په ادب سره خبرې کوئ او دهغوی په مخکې په شفقت سره په عاجزی ودرېږئ، او داسې دعا کوئ چې اې زما پرودگاره په دې دواړو باندې رحمت وفرمايه څنگه چې دوی زه په ماشوم والي کې پاللی وم."

پہ یوحديث کي دي: "عن ابی امامة رضی اللہ عنہ ان رجلا قال: یا رسول اللہ! ما حق الوالدین علی

ولدهما؟ قال: هما جنتک او نارک. " (ابن ماجه ص: ۲۶۰).

ترجمہ: حضرت ابو امامہ رضی اللہ عنہ نہ روایت دی، فرمایا: چہ؟ یو سړي پوښتنه وکړه: یا رسول اللہ! د موریلار د اولاد په ذمه څه حق دی؟ ویې فرمایل: هغوی ستا جنت یا دوزخ دي، که دهغوی خدمت دې وکړ نو جنت ته به لاړشي او که دهغوی نافرمانی دې اوکړه نو دوزخ به واخلي.

په يو بل حديث کې دي "عن ابن عباس رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: من اصبغ مطيعاً لله في والديه اصبغ له بابان مفتو حان من الجنة وان كان واحداً فواحدًا ومن اصبغ عاصباً لله في والديه اصبغ له بابان مفتو حان من النار ان كان واحداً فواحدًا. قال رجل: وان ظلمناه؟ قال: وان ظلمناه وان ظلمناه وان ظلمناه." (مشکوٰۃ ص: ٤٢١).

ترجمه: د حضرت ابن عباس رضي الله عنه نه روايت دی چې حضور پاک ﷺ فرمايلي دي چې کوم سړی د مور پلار فرمانبردار وي دهغه له پاره د جنت دروازې خلاصیږي او که په هغوی کې یو وی نو یوه، او کوم سړی چې د مور پلار نافرمانه وي دهغه له پاره د جهنم دروازې خلاصیږي، او که په هغوی کې یو وي نو یوه، یو سړی عرض وکړ چې: که مور پلار په هغه باندې ظلم کوي نو بیا هم؟ ویې فرمایل: که څه هم په هغه ظلم کوي، که څه هم په هغه ظلم کوي، که څه هم په هغه ظلم کوي. په يو بل حديث کې دي: "وعنه (عن ابن عباس) ان رسول الله ﷺ قال: ما من ولد بار ينظر الى والديه نظرة رحمة الا كتب الله له بكل نظرة حجة مبرورة. قالوا: وان نظر كل يوم مائة مرة؟ قال: نعم! الله اكبر واطيب." (مشکوٰۃ ص: ٤٢١).

ترجمه: د حضرت ابن عباس رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله ﷺ و فرمایل چې فرمانبرداره اولاد چې دخپل مور پلار طرف ته د شفقت او محبت په نظر سره وگوري نو هغه ته په هر ځل کتلو باندې د يو قبول شوی حج ثواب ليکل کيږي عرض وکړل شو: که په يوه ورځ کې سل (١٠٠) ځله هم ورته وگوري؟ ویې فرمایل: هو! الله تعالی ددې نه هم لوی او پاک دي (دهغه له پاره د سل (١٠٠) حجونو ثواب ورکول څه مشکل دي).

په يو بل حديث کې دي "عن ابی بکر رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: كل الذنب يغفر الله منها ما شاء الا عقوق الوالدين فانه يعجل لصاحبه في الحيوة قبل الممات." (مشکوٰۃ ص: ٤٢١).

ترجمه: د حضرت ابو بکر رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي چې: هر ه ګناه که الله تعالی وغواړي نو معاف به یې کړي، خو د مور پلار نافرمانی نه معاف کوي، بلکې دهغې سزا د مرګ نه مخکې په دنیا کې ملایږي.

کوم خلک چې د مور پلار خدمت نه کوي، هغه ډیر زیات بدبخته دي، خوپه دې کې څه قصور د مور پلار هم دی، هغوی بچیوته مغربي تعلیم ورکوي، د دیني تعلیم او تربیت نه یې محروم ساتي. نتیجتاً بچي چې غټ شي نو مغربي عادتونه خپلوي، او ټولو خلقو ته پته ده چې په مغرب کې د مور پلار د خدمت څه تصور نشته، بچی چې ځوانان شي نو بې سره شی او د مور پلار سره دهغوی هیڅ ربط نه پاتې کیږي.

په جائز کارونو کې د مور و پلار نافرمانی

سوال: یو تنظیم دخپلو نویو مبرانو نه حلف اخلي، چې هغه ممبر به د تنظیم او د هغه د لیدرانو په هر حال کې وفادار وي، که هغه د خپل مور و پلار او د بزرگانو نافرمانی ولې ونه کړي، آیا د مور و پلار د نافرمانی دا حلف جائز دی؟ د دې وضاحت دیني حیثیت سره وفرمایئ!

جواب: په جائز کارونو کې د مور و پلار نافرمانی حرامه ده^{۱۱} او د حرام شي وعده هم حرامه ده^{۱۲}

د زنا کار او شرابي پلار د بښنې له پاره څه کول پکار دي؟

سوال: زید یو کثیر مذهبي انسان و، پنځه وخته لمونځ کونکی، حج، روژه، زکات هر قسمه مذهبي انسان، خود هغه غیر مسلمه ښځو سره تعلقات ساتلو عادت و، بس داسې وگڼئ چې د ښځه لفظ دهغه د ټولو نه غټه کمزوري وه، مولانا صاحب! دکله نه چې زید وفات شوی دی موږ دواړه وروڼه یې حده پریشانه یو، ځکه چې دهغه مرگ د شراب څښلو په وخت دیوې غېږ ښځې سره په زنا کولو سمدستي د هارت فیل کیدو په وجه سره وشو، آیا د پلار صاحب بښنه به مې وشي؟ حالانکې موږ هر قسمه د قرآن پاک ختمونه، غریبانوته ډوډی ورکول، هر څه مو د هغه په نوم وکړل، مولانا صاحب! موږ د اولاد کیدو په وجه دهغه له پاره نور کوم داسې مذهبي کار وکړو چې دهغه بښنه وشي؟

جواب: موږ ټولو ته د دې قسمه واقعاتو نه عبرت اخیستل پکار دي او د الله تعالی نه د بښې خاتمې دعا کول پکار دي، یا الله! آخره خاتمه مو ښه کړې، او د بد مرگ نه راته پناه راکړې، په حدیث کې راځي چې انسان په کوم حالت کې مړ شي په هماغه حالت کې به راپورته کیږي^{۱۳} تر کومې پورې چې د بښنې سوال دی، نو د بښنې دوه معنا وې دي، یوه دا چې بغیر د سزا نه الله تعالی دخپل رحمت په وجه یې معاف کړي، د دې په باره کې خو هیڅ نشي ویل کیدای چې په چا باندې به درحمت نظر وکړل شي، د الله تعالی درحمت نه امید هم ساتل پکار دي او د هغه نه دعا غوښتل هم پکار دي چې الله تعالی مونږ ته بغیر د عذاب او عتاب او بغیر حساب او کتاب راته بښنه وکړي.

۱ | عن عبدالرحمن بن أبي بكرة عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ألا أحدثكم بأكبر الكبائر؟ قالوا: بلى يا رسول الله! قال: الإشرار بالله وعقوق الوالدين... إلخ (ترمذی ج: ۲ ص: ۱۲، باب ماجاء في عقوق الوالدين)

۲ | عن النّوّاس بن سميان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق (مشکوّة ص: ۳۲۱ کتاب الامارة، الفصل الثاني)۔

۳ | عن جابر قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: يبعث كل عبد على ما مات عليه (مسلم ج: ۲ ص: ۳۸)

د بښنې دويمه معنا دا ده چې دخپلو بد عملو سزا خوړلو نه وروسته څه وخت د عذاب نه خلاصی ملاؤ شي، دا بښنه د هر مسلمان له پاره ده، چې دهغه خاتمه په ايمان باندې شوې ده^{۱۱}، که هر څومره گناهگار وي، يو نه يو وخت به دهغه بښنه ضرور کيږي، البته کوم سړی چې د دنيا نه بې ايمان رخصت شوی وي ----- نعوذ بالله ----- دهغه به په يو حال کې هم بښنه نه کيږي، هغه به هميشه په جهنم کې وي^{۱۲}. تاسو دخپل مور پلار له پاره د بښنې دعا او استغفار وکړئ، او څومره چې ممکن وي دهغوی له پاره دا يصار ثواب اهتمام کوئ، د ټولو نه بهتر صدقه جاريه ده^{۱۳}.

د مور و پلار د راضی کولو له پاره اسلامي اقدار پريښودل

سوال: زه د اوس نه يو کال مخکې ډيره آزاد خياله انجيلی وم، خو اوس الله تعالی ماته توفيق راکړ او ما اسلامي حکمونه خپل اصلي مقصد جوړل کړل، کومو خلکو به چې مخکې زما سره مينه کوله، اوس هم هغوی زما پسې خبرې کوي، زما په دې کال د ميټرک (لسم) امتحان ورکړی دی او زما عمر شپاړس (۱۶) کاله دی، مور و پلار هم دا وايي چې ډير د دقيانسۍ (ځان نه د بزرگه جوړولو) ضرورت نشته، زما ريډيو او ډټي وي پشان لغويات بالکل پريښودل او په پابندي سره مې پرده کول شروع کړل، خوزموږ په کور کې پرده ډيره کمه کيږي، په کور کې هم ما څادر پسرول شروع کړل نو هغې پورې هم کور والو خاندل، ډيرو خلکو خوزما سره دوستي هم ختمه کړه، خو ما د چاپرواه هم ونه کړه، خو اوس مسئله دا ده چې اوس زما کوژدن شوې ده، دهغو خلکو په کور کې هم زياته پرده نشته، اوس زما مور و پلار او مشران وايي چې ته خپلې وريځې جوړې کړه، سادگي پرېږده، اوبرقع هم لرې کړه او د زمانې سره يوشان شه، خوزه دا په يوشان هم نشم کولی، ما ډيره مجبوروي او زه سخته پريشانم يم. دا حقيقت دی چې زما برقعې او لمونځ زه ډير ځل د بديو نه بچ کړم او نن حالات ددې پسې شوي دي، مادا سوچ کړی و بڼې خبرې مې خپلې کړې وې چې خلک ماته ښه ووايي، خو اوس اندازه وشوه چې زمونږ معاشره

^۱ عن أبي سعيد الخدري أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: يخرج من النار من كان في قلبه مثقال ذرة من الإيمان (ترمذی ج: ۲ ص: ۸۷، باب ماجاء ان للنار نفسين وما ذكر من يخرج من النار من أهل التوحيد).

^۲ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ (النساء: ۱۱۶) إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا، خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا (الأحزاب: ۶۵).

^۳ وأخرج البخاري في الأدب، ومسلم عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذا مات الإنسان انقطع عمله إلا من ثلاث، صدقة جارية، أو علم ينتفع به أو ولد صالح يدعو له، وأخرج أحمد عن أبي أمامة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم: أربعة تجرى عليهم أجورهم بعد الموت، مرابط في سبيل الله، ومن علم علمًا، ورجل تصدق فأجرها له ما جرت، ورجل ترك ولدًا صالحًا يدعو له (شرح الصدور ص: ۳۰۳، باب ما ينفع الميت في قبره، طبع دار الكتب العلمية).

اوس ددې قابله پاتې نه شوه چې په دې کې ښه قدرونه خپل کړل شي، دا خبره د تعريف قابله ده چې زما يو دوو ملگرو ماته په کتلو دا شکل صورت اختيار کړی دی، خوباقي خلک مانه خوښوي اوس تاسو ووايئ چې ماته څه کول پکار دي؟ آيا زه د مور پلار او د مشرانو خبره ومنم او څه چې هغوی وايي هماغه اختيار کړم يا دهغوی دخبرو نه انکار وکړم؟ او انکار د مورو پلار په نافرمانۍ کې شامل دی، زه د واده نه هم انکار نشم کولی او خپل مورو پلار او مشران هم نشم خفه کولی. اوس تاسو زما د سوال جواب زر راکړئ چې زه ذهني پريشانۍ نه بچ شم او زما پشان د نورو جينکو هم کومې چې په داسې پريشانو کې اخته دي.

جواب: ستاسو په خط کې يو څو خبرې د توجه قابلي دي.

اول: که تاسو اسلامي احکام په دې وجه خپل کړي وي چې خلک تاته ښه ووايي نو تاسو ډيره غټه غلطۍ کړې ده او که په دې وجه دې خپل کړي وي چې الله تعالی رانه راضي شي: نو تاسو ته د مخلوق په رضامندی يا ناراضۍ او په خوشحاليو يا په غم باندې نظر ساتل نه دی پکار، ستاسو مقصد صرف الله تعالی راضي کول پکار دي، خير دې که مخلوق تاسو ته هرڅه ووايي زموږ نبي کریم ﷺ ته خلکو ديوانه او مجنون پورې وويل^{۱۱} زموږ ستاسو عزت دهغوی نه زيات نه دی.

دويم: په حديث کې راځي چې يو وخت به راشي چې په دين باندې به تگ د اورد سکروټو په موتي کې د اخيستو به زيات مشکل شي^{۱۲}. دا همدا زمانه ده، کوم سړی چې د دوزخ د سکروټونه ځان بچ کول غواړي، هغه به د دنيا په دې سکروټو باندې راځي، او کوم سړی چې د دنيا دې سکروټونه ويرېږي، هغه ته پکار دي چې د دوزخ د سکروټوله پاره تيار شي.

دويم: د مورو پلار او مشرانو فرمانبرداري ضروري ده، خودا تر هغه وخت پورې جائزه ترکومي پورې چې دخداي او در رسول الله ﷺ ديو حکم نافرمانۍ نه وي، گينې دخداي او د رسول ﷺ په نافرمانۍ کولو دچا اطاعت کول جائزه دي^{۱۳}، نه د مورو پلار، نه د خاوند، او نه ديو بادشاه، ځکه زه به تاسو ته داسلامي اقدارو د پريښودو مشوره نه درکوم.

^۱ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ (القلم: ۵۱)۔

^۱ عن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: يأتي على الناس زمانٌ الصابر فيهم كالفابض على الجمر (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۴۵۹، باب تغیر الناس)۔

^۲ عن النّوّاس بن سميّان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق (مشکوٰۃ ص: ۳۲۱ کتاب الامارة، الفصل الثاني)۔

د بچو د بد تمیزی وجه او علاج

سوال: زما بچی چې دهغه عمر لس نیم کاله دی، ډیر غوسه ناک دی، چې په غوسه کې راشي نو اتهایي د بد تمیزی خبرې کوي، چې په وجه یې د بعضی خلکو په مخکې شرمنده کیږم، څه داسې وظیفه راته وښی، چې هغه بد تمیزی پریرېږي او په سبق کې ښه شي.

جواب: د بچو د بد تمیزی او نافرمانی وجه عموماً د مورو پلار گناهونه وي، د خدای تعالی سره خپله معامله صحیح کړی او درې خله سورة فاتحه په اوبو باندې د موی بچي ته یې ورکوی

ایا د مورو پلار نه اوبه غوښتل او څښل ثواب دی

سوال: زموږ دوست ----- صاحب وایي چې د مورو پلار او مشرانو نه اوبه غوښتل او څښلو کې ډیر زیات ثواب دی، او خیردې که مورو پلاردې بوداگان ولې نه وي، دهغوی نه اوبه غوښتل او څښل پکار دي

جواب: څه مطلب دی چې د مور پلار د خدمت کولو په ځای دهغوی نه خدمت کول اخیستل پکار دي؟

د بدکاره مور سره تعلق ختمول شرعاً څنګه دي

سوال: که د چا مور یا خور بدکاره وي، په شریعت کې د اولاد له پاره څه حکم دی؟ آیا دهغوی احترام او ادب ضروري دی؟ او دهغوی خدمت کول فرض دی؟ آیا بچی د خپل مورو پلار نه بیلیدل اختیارولی شي او د ډیر زیات نصیحت کولو یا وجود په هغوی باندې هیڅ اثر نه پر یوځي؟

جواب: کوم سړی چې په کور کې گندګي برداشت کړي هغه ته "دیوټ" (دووس، بې غیرته، ویل کیږي)^{١١}، اول خو دې هر ممکن کوشش دهغې گندګۍ د لرې کولو وکړل شي، که په هغې کې ورته کامیابي ملاؤ نشی نو تعلق دې ورسره ختم کړل شي.^{١٢}

^١ (بادیوټ) هومن لا یغار علی امرأته أو محرمه وفي الشامية: قال الزیلعی: هو الذی یری مع امرأته أو محرمه رجلاً فیدعه خالیا بها... إلخ (فتاوی شامی ج: ٤ ص: ٧٠، مطلب فی الجرح المجرد).

^٢ عن أبي سعيد الخدري عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من رأى منكم منكراً فليغيره بيده، فإن لم يستطع فليسانه، فإن لم يستطع فقلبه، وذلك أضعف الإيمان رواه مسلم (مشکوٰۃ ص: ٤٣٦، باب الأمر بالمعروف).

ايا په بالغ اولاد باندې خرچه کول د مور پلار له پاره ضروري دي؟

سوال: د يو صاحب چې دهغه درې بچي دا تلس ۱۸، کالو نه د زيات عمر دي، او يوه انجيلۍ د شپاړلس ۱۶ کالو ده، دوه واده بچي چې دهغوی عمر پنځلس (۱۵)، او نهه (۹)، کاله دي، او ښځه ده هغه صاحب درې کاله مخکې کاروبار شروع کړی دی او د کاروبار نه چې کومه آمدني کيږي دا هغه په کاروبار زياتولو لگوي. دهغه وينا ده چې "زه په دې حالت کې نه يم چې زه د کور خرچې اوچته کړم، ځکه د قرآن په رڼا کې زما د پاسه د ښځې او بچيو هيڅ فرض نشته" او ټول بچي تعليم حاصلوي او د بچيو مور هم څه نوکري نه کوي. دهغه صاحب وينا ده چې تر څو پورې چې زما د گټلو طاقت وو، ماوکړ، اوس زما طاقت نشته، "او بل طرف ته کاروبار زياتوي، دهغه دا وينا هم ده چې "زما د پاسه د الله او دهغه د رسول الله ﷺ د حکم مطابق هيڅ فرض نشته. او د اتلسو (۱۸)، کالو نه وروسته خو دهغه فرض بالکل ختميږي، او بچي ته خوپه کور کې بالکل اوسيدل نه دي پکار بلکې پخپله دې گټې او گزاره دې کوي ته هغه دخپلې نهو (۹)، کالو ماشومه انجيلۍ او نه ښځې ته خپل حق ورکوي، د مشر زوی خو لرې خبره ده، هروخت دا وايي چې زما د پاسه هيڅ فرض نشته، تر کوم حده پورې چې مې کولی شو ومې کړل او دخپلې نهو (۹)، کالو بچي نه هم ډير کار اخلي، دا وايي چې "ما تر کومه پورې درته گټلې ده او دهغې په بدله کې کار کوي" ددې خلاف بهر دخپلو ملاويدلو والو او دوستانو سره ډير په خوش اخلاقي او خوش مزاجي سره ملاويږي، دهغوی له پاره په خوراک څښاک په روپو پيسو کې هيڅ کمی نه کوي، خود هغه دوستانو هغه پيژندلی دی او بې وقوف يې جوړ کړی په زرگونو روپۍ ترې قبضه کوي، دهغې ده سره هيڅ غم نشته، بلکې کومه پيسه يې چې په بچوياندي خرچ کړې ده دهغې ورته ډيره افسوس دی، ځکه چې دهغې په بدله کې ورته د څه ملاويدو امید نشته دهغه وينا ده چې "څه ما کړي هغه زما شفقت و" اوس په يو کور د اسيديو باوجود د پلار بچيو (د مشرانو خامنو)، تر ډيوې يوې هفتې پورې مخامختيانه کيږي، خبره کول لرې خبره ده، تاسو ته درخواست دې چې د قرآن او حديث په رڼا کې مونږ د صحيح صورت حال نه خبر کړئ، ستاسو به ډيره مهرباني وي، ددې جواب زر نه زر په اخبار کې ورکړئ چې هريو دا جواب وگوري.

جواب: دهغه سړي طرز عمل ډير غلط او د افسوس قابل دی، او دهغه دا ويل چې "زما د پاسه د الله او دهغه د رسول الله ﷺ په حکم سره هيڅ فرض نشته" محض د ناپوهۍ خبره ده. تفصيل دا دی چې د ښځې خوراک څښاک خرچې په خاوند باندې هر حال کې فرض دي، او که خاوند غريب وي، دهغه سره دولت نه وي، بيا هم د ښځې خرچه دهغه په ذمه ده، که په قرضو وي يا په خير غوښتلو وي^۱ د بچيو له پاره د خوراک څښاک او اخراجاتو حکم دا دی چې که دهغوی سره

^۱ النفقة واجبة على زوجها مسلمة كانت أو كافرة إذا سلمت نفسها... [بقیه په راروانه صفحه...]

مال وي نو دهغوی خرچې دې پخپله دهغوی د مال نه پوره شي، او که دهغوی سره مال نه وي او دهغوی نابالغه وي يا څه هنر او کسب ورته نه ورځي؛ نو دهغوی خرچ به د پلار په ذمه وي، دا اخراجات شرعاً د پلار په ذمه دي^{۱۱}، که د پلار سره پيسې نه وي نو هغه ته به وويل شي چې اوگته راوړه، يا خير وغواړه راوړه^{۱۲}، او که هغه دهغوی خرچ ادا نه کړي نو هغه به قيد کړل شي^{۱۳} اولاد که بالغ وي او دکټلو صلاحيت هم پکې وي؛ نو د بچيو خرچ به د پلار په ذمه نه وي، بلکې دهغوی دې پخپله وگټي او ودې خوري. خودجينکو چې ترکومي پورې واده نه وي شوی، دهغوی خرچ د پلار په ذمه ده، پلار دهغوی په گټلو مجبور ولاي نشي^{۱۴}.

داماچې کوم څه ليکلي دي د اخراجاتو قانوني حيثيت، د قانون نه علاوه په انسان باندې څه اخلاقي ذمه داری هم عائد کيږي. د علماوو په نزد ترکومي چې اولاد تعليم حاصلوي، يابې روزگار وي، دهغوی خرچ مورپلار اوچتوي، کوم سړی چې دخپلو وړو وړو معصومانو بچيو سره داسې خراب سلوک کوي هغه خدای دې نه کړي که بيمارشي نو دخپل اولاد نه به دکوم حسن سلوک توقع کوي؟ هغه صاحب ته پکار دي چې دښځې او بچيو په اخراجاتو کې دومره شوم توب مه کوه، دا حق لارم دی او د ټولونه غټه صدفه ده او که هغه سړی دخپلې روپې اصلاح نه کوي نو عدالت ته دې رجوع وکړل شي.

بې وجې انجيلۍ په کور کې کينونکي پلار خبره منل

سوال: يوې واده کړې لور باندې د پلار څه حقوق دي؟ د لور کورني ژوند کې د پلار بغير له څه وجې مداخلت کول آیا لور ته د پلار د حکم ماتولو اجازه شته؟ مثلاً پلار لور په زور کور کې کينول غواړي چې دهغې له پاره هغه عدالت دتلو نه هم نه منع کيږي چې د نورو زومانو پشان دا شريف او مالداره زوم هم د هغه په قبضه کې راشي، خو لور هرځل د پلار په کور کې د اوسيدو نه انکار کوي، چې دهغې په وجه هغه هروخت هر ځای کې شرمنده کيږي، آیا دداسې ضدې پلار ضد پوره کولو په اسلام کې څه حل شته؟

...بقیه د ترمخ]... إلى منزله فعليه نفقتها وكسوتها وسكنها ومن أعسر بنفقة إمرأته لم يفرق بينهما ويقال لها استدینی علیه (هدایة، کتاب الطلاق، باب النفقة ج: ۲ ص: ۴۳۷-۴۳۹) قال تعالى: وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ (البقرة: ۲۳۳).

۱] انما تجب النفقة على الأب إذا لم يكن للصغير مالاً أما إذا كان فالأصل ان نفقة الإنسان في مال نفسه صغيراً كان أو كبيراً (هدایة ج: ۲ ص: ۴۴۵، کتاب الطلاق، باب النفقة).

۲] ان الأب يتكفف الناس وينفق على أولاده الصغار (البحر الرائق ج: ۴ ص: ۲۰۱، باب النفقات).

۳] فإن امتنع عن الكسب حبس - البحر الرائق ج: ۴ ص: ۲۰۱، باب النفقات.

۴] فالنفقة على الأب إلى أن يبلغ الذكر حد الكسب.... وليس له في الأنثى ذلك (البحر الرائق ج: ۴ ص: ۲۰۲).

جواب: لور له څه صحيح وجې پرته کور کې کينول او هغه خاوند ته نه ليرېل گناه ده، او د گناه په کار کې د پلار اطاعت جائز نه دی^{۱۱}، ځکه د پلار د داسې ضد سره ملگرتيا کول هم جائز نه دي، انجيلی ته پکار دي چې خپل کور ته لاړه شي، د پلار خبره دې نه مني.

د خدای نافرمانه مور و پلار احترام کول

سوال: زید ټول عمر د خدای او د رسول الله ﷺ د حکمونو خلاف تیر کړی، اوس د عمر په هغه برخه کې دی چې په هغې کې خدای ته توبه او په مخکې گناهونو باندې ملامتیا او ندامت کول لازمي دي، په دې کې شک دی چې زید پخپله نه، بلکې دخلکو په وینا او زور ورکولو باندې حج ادا کړی دی، خود حج پشان بڼه کار نه وروسته هم د زید په عملونو باندې د ذرې برابر اثر هم ونشو، بلکې نور یې هم زیات د حلال نه منع او حرام سره محبت شروع کړی. د حج په دوران کې یې په خانه کعبه او روضه رسول ﷺ باندې د گناهونو معافي وکړه او باقی ژوند یې د اسلام د مقرر شو یو قوانینو مطابق د تیروولو وعده وکړه او قسم یې خوړلی و، خو په واپس راتلو سره تیر شوي بد عملونه او شیطاني حرکتونه یې ځان سره راوړل راغی، دخلکو حقونه غصبول، خلکو ته قسمه قسم اذیتونه ورکول، دروغ او بې ایماني خپل فرض کښل نه صرف خپله کول بلکې خپلو بچیو ته د دې تلقین کول، کوم بچي چې د خدای له ویرې د دې خبرو نه ځان ساتل پکار دی، هغه بد گڼل، ځان پلار گڼل او د پلار حکم په منلو ضد کول وغیره وغیره، زید دخپل هغه اولاد نه خوشحاله دی کومو چې دهغه په لار باندې سترگې پټې کړي روان دي، حالانکې د رسول الله ﷺ حدیث مبارک دی چې: "پلار خپلو بچیو ته کوم څه چې ورکوي، په هغه کې د ټولو نه بهتره شی بڼه تعلیم او تربیت دی" زید خپل بچي په دې لار باندې لگولي دي د کومې دروازه چې د جهنم د طرف ته خلاصیږي، هو! په دنیا کې یې جنت جوړ کړی دی خودا ورته معلومه ده چې دا جنت څومره ورځو پورې دی، د زید د خوښې خبرو که څوک بچي دانکار کولو جرات وکړي نو په ډیر یقین سره ویل کیږي چې: "مونږ سیدان یو، مونږ آل رسول یو، زموږ د چاسره څه مقابله؟ یا په مونږ باندې به څوک گوتې او چتې کړي؟" وغیره وغیره. حالانکې رسول الله ﷺ په خپلې آخري خطبه کې دنیا والو ته په صفا صفا الفاظو کې دا درس ورکړی و چې: تور ته په سپین باندې او سپین ته په تور باندې، عربي ته په عجمي باندې او عجمي ته په عربي باندې هیڅ فوقیت یا برتری حاصله نه ده، که برتری حاصله ده نو هغه دهغه په تقوی او پرهیزگاري باندې ده، د دې حقائقو پیش نظر تاسونه به پوښتنه کوم چې آیا د داسې پلار اطاعت او فرمانبرداری په بچیو باندې لازم ده؟ چې هغه بچیو ته د حرامو خوړلو تلقین کوي، خلکو ته تکلیفونه ورکوي، حقونه

۱ [عن النّوّاس بن سَمْعَانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا طَاعَةَ لِلْمَخْلُوقِ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ (مشکوٰۃ ص: ۳۲۱ کتاب الامارة، الفصل الثانی).]

غصب کوي. دخلکو په مینځ کې بې اتفاقي او نفاق پیدا کوي، بې ایماني خپل حق گڼي او ځان ته "سید" وایي د جنت دعوی کوي؛ "گویا سید" کیدل یو داسې سند دی چې څه دې زړه غواړي هغه کوي، د "سید" کیدو لیل یې په سینه لگولی، د خدای او د هغه د رسول الله ﷺ حکمونه ماتوي، د داسې خلکو په باره کې زموږ دین او د حضور پاک ﷺ حکمونه څه وایي؟

جواب: موریلار که کافران هم وي، دهغوی بې ادبي، توهین او بې عزتی او په بې باکی دهغوی سره د بې ادبي خبرې کول جائز نه دي. بلکې دهغوی ادب او احترام په هر حال کې لازم دی، که مورویلار چېرته دیو غلط کار حکم درته وکړي نو په هغه کې دهغوی اطاعت حرام دی.^{۱۱} په حدیث کې دي چې په کوم کار کې د الله تعالی نافرمانی وي، په هغه کې د مخلوق اطاعت جائز نه دی.^{۱۲} دا دواړه خبرې جمع کول ډیر د صبر کار دی. د مورویلار بې ادبي دې هم ونه کړل شي او د گناه په کار کې دي دهغوی اطاعت هم ونه منل شي.

ایا د پلار د غلط کارو بال به په اولادوي؟

سوال: زه د دولسم پورې تعلیم یافته یم، دولسم پورې ماتعلیم په کراچۍ کې حاصل کړی دی. په دې وخت کې زما عمر تقریباً (۲۳) کاله به وي. د نن نه (۷، ۸) میاشتې مخکې پورې د لمونځ او دنورو عبادتونو پابند وم، نن سبا هم لمونځ کوم، خو په زور باندې یې کله ناکله کوم، زړه مې نه غواړي، ډیوڅو کمیونسټ حضراتو سره مې واسطه ده، دهغوی خبرې راته ریښتیا محسوسېږي د کور حالات مو څه داسې دي چې زما د والد صاحب تعلقات دیوې بلې ښځې سره د پخوانه وو، دهغوی په لار کې موږ رکاوټ وو، هغه دهغې ښځې سره کور پرېښی تللی دی. د پنځو (۵) میاشتو نه ماته څه کار نه ملاوېږي، پنځه واره واره خویندې وروڼه مې دي. مور راسره هروخت جنگونه کوي، زموږ په کور کې زمانه سوا ټول بې تعلیمه دي، زما سخت خواهش دی چې د مقابلې امتحان پاس کړم، خو په دې حالاتو کې خومې خودکشي کول زړه غواړي. یا مې زړه غواړي چې زه هم دخپل پلار صاحب پشان کور پرېږدم، ځکه چې د کلی والا اکثر پیغورونه راکوي چې "ستا پلار یوې ښځې ستاسونه بوولی دی او د پنځوس (۵۰) کالو په عمر کې هغه ته شرم نه راتی" وغیره، زړه مې په دې خبرو سره ډیر پریشان وي، ماږیره پرېښودې ده نو خلک وائی چې "ستاد پرې څه فائده؟ ستا پلار خو ښځې د ځان سره بوتلو" د بهرنه چې دا خبرې اورم او کله کورته ځم نو مور مې د بچیو سره په جنگ کې لگیاوي، دې

۱ قال تعالى: وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِالذِّينِ وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبَهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ (لقمان: ۱۴، ۱۵)۔

۲ عن النّوأس بن سمعان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا طاعة للمخلوق في معصية الخالق (مشکوّة ص: ۳۲۱ کتاب الامارة، الفصل الثانی)۔

حالاتونه تنګ راغلی يم. د قرآن پاک د تلاوت زه ډیر شوقین وم، خواوس مې زړه نه غواړي. روژې ما نیولې دي، خوسوچ کوم چې بالکل په بیکار مې نیولې دي. الله تعالی یې کومې قبولوي؟ په داسې طریقې سره دنورو اسلامي عبادتونو په باره کې سوچ کوم زما محترم! زه چې کله په کراچی کې وم نو ستاسو کالم به مې په روزنامه 'جنگ' کې کتلو، دهغه کالم په وجه په ما کې ډیر زیات روحانیت پیدا شوی و. ماته په پورته بصورت حال کې ووايي چې آیا زه د والد صاحب خلاف څه قدم وچتولی شم یا بیا زه هم کور پرېږدم او وتینستم؟

جواب: کوم خلک چې تاته د پلار د کار پیغور درکوي، هغوی غلط کوي، تاسو خومه دخلکو خبرو نه اثراخلئ. اونه د پلار نه د بدلې اخیستلو سوچ کوه، بلکې په صبر او استقلال سره د حالاتو مخامختیا وکړه. او تر کوم حده پورې چې ممکن وي د روزگار بندوبست وکړه، غلط ماحول انسان پریشانه کوي. ستاسو مور هم د حالاتو په وجه ذهن غلط شوی دی. هغې ته په هر حالت کې آرام ورکولو کوشش وکړه، ماشومانو وروڼو خويندو سره د شفقت او محبت سلوک کوه!

الغرض! په همت او حوصلې سره دکور ماحول د جنت د ماحول جوړولو کوشش کوه. الله تعالی خو په بندګانو باندې رحیم او کریم دی، تاسو د عبادتونو احترام وکړئ، په هغې سره به انشاء الله تاسو ته ذهني سکون حاصل شي او د نیکو خلکو سره ملاویدل اختیار کړئ، ان شاء الله تعالی حالات به بدل شي، زه به هم ستاسو له پاره دعا کوم.

د پلار او مور بچي یوبل سره د ملاویدو نه منع کول

سوال: زما دوست (الف) عمر یې تقریباً پنځه دیرش (۳۵) کاله، زما د دوست خور (ب) عمر یې شپږ دیرش (۳۶) کاله. د (الف) او (ب) مور و پلار دنن نه تقریباً دوه دیرش (۳۲) کاله مخکې په څه کورنۍ مسئله کې دیوبل نه جدا شوي وو. (الف) دخپلې مور سره اوسیدل اختیار کړل او (ب) دخپل والد صاحب سره اوسیدل خوښ کړل، دا خبره داسې قدرتاً کیږي، وروسته مور بل واده وکړ او نور بچي یې هم وشو، والد صاحب واده ونه کړ. اوس دهغه عمر تقریباً ۷۰ کاله دی، او (الف) مور غټې کړې دی. پلار صاحب مې په دومره موده کې دهغې چرته پوښتنه هم نه ده کړې. اوس په دې عمر کې چې (الف) او (ب) غیر واده کړي دي په خپلو کې درې درې کالو پورې یوبل ته خطونه وغیره نه لیږي او په خفګان کې زیاتوالی راځي، خور (ب) د والد صاحب سره محبت کوي، او ورور (الف) مور سره بې اتهام محبت کوي، په دې دوران خور او والد صاحب (الف) ته کله ناکله دعاق کولو په خط کې لیکي، خوالف وايي چې زه دمور نه دبیلیدو تصور هم نشم کولی او نه داسې خبره کولی شم چې په هغې سره مې مور ته صدمه ورسېږي. دا ټول ماحول مور و پلار پیدا کړی دی. په حقیقت کې نه په دې کې د (الف) قصور دی او نه د (ب) ما (الف) ډیر پوه کړی دی چې د پلار صاحب هم حقوق دي. دا ادا کول پکار دي. هغه جواب

راکوی چې درې ځله به د مور خیال ساتې او یوځل به د پلار، اوچې د پلار کره ځم نو د کور نه مې وباسي

جواب: دانجیلی او هلک د دواړو پرورش چې دچاسره شوی وي، دهغه سره زیات محبت او تعلق ساتل خویوه طبیعتي خبره ده، خودهلک خپل پلار سره اودانجیلی خپلې مور سره بالکل تعلق پرېښودل ناجائز دي^{۱۱}. داسې د پلار خپل زوی ته د عاق کولو دهمکې ورکول هم گناه ده، (الف، او ب، اوس دواړه د ځوانی د عمر نه مخکې روان دي، دهغوی مورپلار خودهغوی ژوند برباد کړی و. اوس دهغوی آخرت هم تباه کول غواړي، (الف، ته پکار دي چې هغه خپله مور پوهه کړي چې هغه د پلار سره په تعلق ختمولو مجبور نه کړي، داسې (ب) ته هم پکار دي چې هغه پلار ته ووايي چې هغه دمور سره په تعلق ختمولو مجبوره نه کړي، دهغوی دښځې خاوند رشته که دبدقسمتی په وجه ختمه شوې وه نودمور او لور او دپلار او زوی رشته خونه ختمیدونکې ده، داخونشی ختمیدای، نه کیدای شی، اوچې رشته قائمه ده نودهغې حقوق هم لازم دي.

په بوډوالي کې د خرابې خولې څښتن پلار سره تعلق ختمول

سوال: که مورپلار دبوډوالي عمر ته ورسېږي اودهغوی د خرابې خولې یا دماغو یا دحافظې کمزري کیدوپه وجه سره ځوان زامن او لوڼه دهغوی سره تعلق ختم کړي، آیا دا جائز دي؟ د قیامت په ورځ دهغوی دښځې امکانات شته؟

جواب: داسې اولاد کوم چې مورپلار په بوډوالي کې یوازې پرېږدي، سخت گناهگار دي^{۱۲} کوم خلک به چې جنت ته نه ځي په هغې کې د مورپلار نافرمانی کولو والا هم په حدیث کې ذکر شوي دي^{۱۳} ددې جرم نه د خدای پنا غوښتل پکار دي اومورپلار راضي کول پکار دي.

په مور و پلار کې د چا خدمت وکړو

سوال: دماشوم والي په زمانه کې پته نه شته زماپلار په څه وجه زمانه خفه شوی و او تردې حده پورې یې زما مخالفت په کور کې شروع کړ چې زما ژوند سخت شو، بعضي وخت به هغه

[۱] عن محمد بن جبرین مطعم عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يدخل الجنة قاطع (ترمذی ج: ۲ ص: ۱۳، أبواب البر والصلة، باب ماجاء في صلة الرحم) وقال الله تعالى: وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا (لقمان: ۱۵)

[۲] وَإِلَّا يَلْفَنُ عِنْدَكَ الْكِبَرُ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَوْ لَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا (الاسراء: ۲۳).

[۳] عن عبدالله بن عمرو قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يدخل الجنة منان ولا عاق ولا مدمن خمر (مشکوٰة ج: ۲ ص: ۴۲۰، باب البر والصلة).

په ما باندې داسې الفاظ استعمالولو چې هغه شرعاً او په عام معاشره کې هم نه استعمالیږي، په هغه ژوند کې زما مور زما سره مینه کوله او د پلار نه زما نفرت ورځ تر ورځې زیاتیده. او آخر د پلار ناانصافي او روزانه د جگړو نه تنگ راغلم او کور کلي مې پرېښود، کله چې ښار ته راغلم نو څه موده پس ماته سکون حاصل شو، نو ما دخپل پلار سره دوباره د تعلق جوړولو هر ممکن کوشش وکړ. اوزما پلار ماته تگ راتگ شروع کړ او زه به هم کله ناکله کور ته تلم، نتیجه دا شوه چې زما تگ راتگ زیات شو او پلار هم په ما باندې اعتماد شروع کړ، او مور خو مې له پيله زما سره محبت کولو اوس چې کله زه کور ته ځم یاد کورنه بهر هم ځم نوزموږ په کور کې اکثر دموړو پلار په مینځ کې مې جگړه کیږي او صرف زما په وجه سره، ما د پریزیا کوشش وکړ پلار مې پوهه کړ، خو هغه په دې ضد کې دی چې ته د پلار د کردار نه واقف نه یې، تاته یاد هم نه دي چې دا ستاسره څنگه رویه ساتي، چې کله زه هغه ټولې خبرې یادوم یا مور مې یادوي نومانه هغه ټولې رشتې هیږي، اود خپلې ماضي هغه مصیبتونه چې راته یاد یږي، خوزه هر څه هیږول غواړم او کوشش کوم چې زما موړو پلار په خپلو کې خفه نه وي، خوددې په وجه باندې وږو خویندو وروڼو باندې مې هم بد اثر پریوتی دی او هغوی هم څه حده پورې د وړو کي غټ قدر نه کوي، زما دموړو او پلار په مینځ کې همیشې جگړه وي او بعضې وخت خبره د طلاق پورې هم رسیږي، چې هغه وروسته د مشرانو د مداخلت په وجه ونه شي، اوس زما زیات نه زیات کوشش دا دی چې زه دخپل پلار زیات نه زیات خدمت وکړم او کوم یې هم، خو په هغې باندې زما موړ زمانه خفه وي او ماته په داسې کولو سره نقصان هم کیږي، ستاسو به ډیره مهرباني وي چې زما ددې قیصې جواب د قرآن او حدیث په رڼا کې را کړئ چې زه په هغوی کې د چا خدمت یا حکمونو ته اولیت ورکړم ځکه چې موړ ما د پلار د خدمت یا د هغه سره د ښه سلوک نه منع کوي او د پلار خفگان زه په زړه باندې نشم برداشت کولی، چې هغه زما کمزوري ده. اومخکې مې عرض هم کړی دی چې پلار زما سره په ماشوم والي کې ډیر بلکې د حد نه زیاته ناانصافي هم کړې ده او د ماشوم والی نه ترننه پورې ماته دا احساس هم ونشو چې زما پلار هم شته، ستاسو به ډیره مهرباني وي زما له پاره هم تاسو د شریعت په رڼا کې جواب ولیکئ چې زه په هغوی دواړو کې د چا حکم ومنم او څه وکړم؟ دې نه علاوه دهغوی دواړو له پاره څه عمل یا نصیحت ولیکئ چې ددې عذاب نه ټولو ته خلاصی ملاو شي.

جواب: ستاسو پلار که د خدمت محتاج وي او څوک دهغه خدمت کولو والا نه وي، نو دهغه خدمت کول ستا په ذمه باندې فرض دي^{۱۱} زما دا لیکل خپلې مور ته واوروه او اووايه ورته چې په دې کې خوبه زه ستاسو اطاعت نه کوم^{۱۲}، ددې نه علاوه چې څه خدمت راته فرمایئ.

^{۱۱} [د تیري شوی صفحی حاشییه (عن محمد بن جبر بن مطعم... الخ) وگورئ!]

^{۱۲} [عن النّوّاس بن سّمعان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ... [بقیه په راروانه صفحه...]

جانز حکم فرمایي: هغه به په هر شان پوره کوم

د خان نه په وړو کي باندې د لاسپورته کولو تدارک څنګه وکړو؟

سوال: که مونږ چېرته په یو ماشوم لاس پورته کړو او وروسته مو په زړه کې معافي وغوښتله خود هغه نه مې د معافي همت ونه کړ، نو آیا زما د لاس پورته کولو ګناه به معاف شي؟

جواب: د وړو کي نه د معافي غوښتلو ضرورت نه شته، البته هغه په څه تخفه وغیره ور کولو باندې خوشحاله کړه

د مور و پلار په مینځ کې دا اختلافاتو په دوران د چا ملکري شم؟

سوال: زما د مور و پلار په مینځ کې خفګان دی، دیر زیات سخت اختلافات پیدا شوي دي، تردې چې دواړه یواځې یواځې شوې دي، زما مسئله دا ده چې که زه د مور سره کیږم نو پلار مې خفه کیږي، او که زه د پلار سره خبرې کوم نو مور صاحبې مې خفه کیږي، تردې چې ماد کور ویستلو پورې راځي، ماته دا ووايي چې زه د مور خدمت وکړم یا د پلار؟ زما څلور وروڼه دي چې هغه زمانه وایه دي، هغه د مور سره دي او کوم چې مشران دي هغه د پلار سره دي، مور ته مې خرچې هیڅوک نه ورکوي، ما په خپله پوهه خدای سره دا وعده کړې ده چې د خدای نه وروسته زما مور زما هر څه دی، آیا زه دا هر څه سم کوم؟

جواب: ستاسو د پلار او مور اختلاف انتهایی د افسوس قابل دی، الله تعالی دې هغوی ته پوهه نصیب کړي، تاسو داسې د چا سره هم مه کیږئ چې بل سره دې مکمل تعلق ختم شي، دواړو سره تعلق ساتئ او که په هغوی دواړو کې چې څوک هم د مالي یا بدني خدمت محتاج وي دهغه خدمت وکړئ، ادب او احترام د دواړو کوی^{۱۱}، که په هغوی کې دیو په خدمت باندې یا هغوی سره په تعلق باندې بل ناراضه کیږي نو دهغه پرواه مه کوی، نه چاته په غوسې سره جواب ورکوی، ځکه چې ستاسو مور بودی هم ده او دهغې خرچ پوره کولو والا هم څوک نشته، ځکه دهغې بدني او مالي خدمت خوش قسمتي وګڼئ.

د میرني مور او پلار نامناسبه رویې باندې موږ څه وکړو؟

سوال: موږ څلور سکنې وروڼه یو، زموږ مور صاحبې په دسمبر (۱۹۵۲م) کې وفات شوې ده، دهغې نه وروسته زموږ پلار صاحب په (۱۹۶۱م) کې بل واده وکړ، هغه هم په اپریل (۱۹۷۲م) کې وفات شوه. دهغې نه څه اولاد ونشو، په (ستمبر ۱۹۷۳م) کې زموږ والد صاحب

... بقیه د ترمخ [لا طاعة لمخلوق فی معصية الخالق] (مشکوٰۃ ص: ۳۲۱ کتاب الامارة، الفصل الثانی).

۱۱ رَفَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَهًا إِلَّا هُوَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا، إِمَّا يَنْفُلَنَّ عَنْكَ الْكِبَرُ أَخَذَهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَوْ لَا تَنْهَرَهُمَا... إلخ (الاسراء: ۲۳، ۲۴).

دريم واده وکړ چې هغه دخپل لومړي خاوند نه طلاقه شوې وه، زموږ والد صاحب موږ ټولو بچيو ته دهغې واده نه مخکې څلور پلاټه راکړې وو، ماته يې يوازې پلاټ راکړ، زما ووږو وروڼو ته هم. يوازې دوه وروڼو ته جوړ شوی کورونه ما په خپلو پيسو سره (۱۹۷۷م) کې کور جوړ کړ. په هغه باندې په هغه وخت تقريباً څلور زره روپۍ خرچه شوې وه، وروسته مې هم په هغې کې څه ردو بدل کړی و، زما وږو کي ورور يو بيتک جوړ کړ، دهغو پلانونو په اصل کې له پيل نه زموږ په نومونو باندې رجسټري او اسټامپ ليکل شوی دی. موږ احتراماً والد صاحب ته وويل تاسو تقسيم وکړئ موږ ته خپلې برخې راکړه ځکه چې بيا وروسته جگړې وغيره نه کوو، تراوسه پورې زموږ د پلار په نوم باندې په لاکونو روپيو جانيډاد موجود دی، زموږ ميرنی مور زموږ پلار خفه کړ، موږ ټولو کوشش کولو چې والد صاحب راضي کړو خو هيڅ اثر پرې ونشو، دهغې غټه وجه زموږ ميرنی مور ده، موږ درې وروڼه په اوولس (۱۷)، گريد کې ملازمان يو، مشرور مو کاروبار کوي، ۳۱ مارچ ۱۹۸۴ء کې زموږ والد صاحب دخپلې ښځې دوو رسته دارانو سره جگړه وکړه، په هغه جنگ کې زه او زما ورور وو، دوه وروڼه موجود نه وو، د جنگ وجه زموږ دمشرور دکنده اوبو نالۍ ئې بنده کړې وه، دا نالۍ ښکاره په گلي کې وځي، خو زموږ والد صاحب وايي چې زه يې نه پرېږدم، نوبت تانې پورې راغی، وروسته موږ بيا درخواست واپس واخيست، زموږ والد صاحب زموږ سره او زموږ ښځو سره جنگ جگړې کوي، ښې کنځلې ورته کوي، په ښکاره موږ ته او زموږ ښځو ته کنځلې وغيره کوي، دا دهغه معمول دی، خو موږ دهغه ديوې خبرې جواب هم نه ورکوو، اوس هغه زما خلاف دعوی کړې ده چې زه تاته ځای نه درکوم، آيا د شريعت په رڼا کې هغه کور زمانه اخيستی شي او که نه؟ اوبل طرف ته دهغه د نورو بچيو په لکونو روپې جانيډاد موجود دی، موږ دهغه سره صلح کولو له پاره تيار يو، خو هغه موږ ځان سره نه پرېږدي، اوس موږ دهغه سره څه وکړو؟ زموږ زړه او ايمان وايي چې دوالد صاحب خدمت وکړو، خو هغه موږ ځان ته نژدې هم نه پرېږدي، په دې صورت کې موږ زامن خو گناه گار نه يو؟

جواب: کوم حالات چې تاسو ليکلې دي، ډير افسوس ناک دي، کوم پلاټ يا کور چې والد صاحب تاسو ته درکړې وو او تاسو په هغې کې اضافه اوکړه، هغه دا واپس نشي اخيستی، نه شرعاً، او نه اخلاقاً^{۱۱}

ترکومې چې ستاسو والد صاحب د نامناسبې روپې تعلق دی، تاسو نه هغوی ته بدې ردې وايي، نه دهغوی بې ادبي کوی، نه په سختي سره هغوی ته جواب ورکوئ، که هغه ستاسو نه خدمت نه اخلي نو تاسو گناهگار نه يئ، تاسو دخپلې ميرنۍ مور هم دسکه مورپشان احترام کوی، او دهغې په بد اخلاقي او تکليف رسولو باندې صبر کوئ، ان شاء الله تاسو ته به ددې ښو

ميود په دنيا کې هم ملاؤ شي او په آخرت کې هم

د ذهني معذورې مور خبره کوم حد پورې ومنل شي؟

سوال: زما مور صاحبۀ يوازې والی خوښوي او هروخت خفه شان وي، خاوند سره يعنې والد صاحب سره هميشه دهغې جنگ وي. او دهغه نه بې انتهای نفرت کوي، خو په ظاهري طور باندې دهغه خدمت هم کوي، مثلاً، جامې وينځل وغيره خو په زړه کې يې دهغه نه بې انتهای نفرت دی. تردې حده پورې چې که د مور مې وس وشو نو هغه به د کور نه بې کوره کړي، ورسره دا هم عرض دی چې زما مور صاحبۀ پنځه وخته لمونځ گزاره او د قرآن تلاوت کوي، ماهم هغه د خاوند نه دبيلولو کوشش کوي، تردې پورې چې يوځل يې زه په کور کې هم کينولې وم او دخاند کورته يې د تلو نه منع کړې وم، زما د خاوند د کور والو نه هم دهغې شکايتونه دي. په دې حالاتو کې تاسو ته درخواست دی چې زما د مور صاحبۀ په دې طرز عمل باندې رڼا واچوي چې آيا د والد صاحب سره دهغې د طرز عمل دخداي تعالیٰ په نزد د سزا قابل دی او که نه؟ او دهغې د قرآني تلاوت او عبادتونو وغيره څه حاصل شته او که نه؟ او دا چې هغه دخاوند خوشنودي حاصلول پکار دي او که نه؟ ځکه چې زما د پلار څه دومره غټ جرمونه نشته دي، زياتی به يې بهر حال هغوی هم څه لږ ډير کړی وي.

جواب: بعضی انسان ذهني طور باندې معذوره وي، دهغوی په ناپوهۍ کې څه غلطی کيني، باقي په ټولو شيانو کې هغه وي، خو په هغې خاص شي کې معذوره وي، ستاسو د مور هم هغه کيفيت معلومېږي، ځکه دهغې اصلاح خومشکله ده، تاسو دهغې په وينا باندې خپل کورمه بربادوئ، پاتې شودا سوال چې هغه گناهگاره ده او که نه؟ که هغه د الله د طرف نه معذوره وي؛ نو په معذور باندې مؤاخذه نشته، او که معذوره نه وي؛ نو گناهگاره ده.

بهر ملک ته تلونکي د مور پلار خدمت څنګه وکړي؟

سوال: ما بې کام کړی دی، او د مور پلار خدمت کول غواړم، ځکه بهر ملک ته مې د تلو پروگرام جوړ کړی دی، مایو ذمه دار سړي ته پیسې ورکړي هغه تراوسه پورې زما ویزه حاصل نه کړه، کافي صبر مې وکړ، اوس د صبر پیمانۀ سرته ختلې ده، اوس زه آډټ کلرک یم، خو په خپلې پېشه کې سیت نه یم، اوس زه د پنځه ویشټو (۲۵) کالو یم او د مور پلار خدمت کول غواړم، او په دې باره کې پریشان یم چې تراوسه پورې بهر ته لانه یم او د مور پلار د خدمت له پاره مې څه ونه کړل. ستاسو به ډیره مهرباني وی زما له پاره څه وظیفه وغیره راوليږي.

جواب: ستاسو خط مې په غور سره وکوت، ستاسو د پریشانی اصلي وجه دا ده چې تاد خپل ځان له پاره یوه لار پخپله تجویز کړې ده چې د مور پلار خدمت بس په دې شان کیدای شي کله چې تاسو بهر ملک ته لاړ شئ او ډیرې زیاتې پیسې وگټې راوېی لېږي، حالانکې دا هم کیدای شي

چې دالله تعالى په علم کې ستاسو بهرملک ته تگ ستاسوله پاره بهتر نه وي، اوستاسو د مورو پلار له پاره هم په خای د نفع د زیاتې پریشانی وجه وي، انسان چې دخپل خان له پاره پخپله څه تجویز کوي اودهغه هغه تجویز چې کله نه پوره کیږي او ویريږي او پریشانه کیږي، دهغه په خای که انسان خپل ټول هرڅه دالله تعالى په حواله کړي او کوم صورت چې هم الله تعالى دهغه له پاره مقرر کړي، داهغه په خپل حق کې بهتروگني او په هغه باندې راضی شي نودهغه ټولې پریشانی ختمیږي، بس د پریشانو اصل دهغه خپل سوچ دی.

تاسو چې کوم کار کول هم غواړئ بهشتی زیور کې کوم چې استخاره مسنونه لیکلې ده.^{۱۱} دهغي سره اووه ځله سورة فاتحه وایئ او یو تسبیح ایاک لعبد وایاک نستعین" وکړئ اودعا کوئ، ان شاء الله، دالله تعالى به خاص نصرت او مدد در سره شامل وي، کوشش خو دا کوئ چې لمونځ د جمع سره په جومات کې ادا کوئ، بغیر د مجبوری نه د جمع لمونځ مه فضا کوئ، چې دا غټه محرومي هم ده او غټه گناه هم.^{۱۲}

کنخل کونکي پلار سره څنګه تعلق وساتل شي؟

سوال: زما پلار تعلیم یافته دی، خوددې باوجود کنخلې ډیرې زیاتې کوي، کله ناکله خوبدې خبرې هم کوي، بیا زما زړه دهغه سره خبرې کول نه غواړي، ځکه مادخپل والد صاحب سره خبرې پرېښې دي، ددې په وجه مانه مور کله ناکله خفه کیږي، حالانکې زه څوک چېرې هم خفه کول نه غواړم، خوزه مجبوره یم سوال دا دی چې دوالد صاحب په کنخلو کولو کې څه گناه شته؟ او زما په دې رویه کې څه گناه خو نشته؟ یوه بله خبره چې زه مور سره ډیره مینه کوم خو ظاهر ولی نشم.

جواب: ستاسو دوالد صاحب کنخلې کول هم گناه ده^{۱۳}، اوستاسو هغه سره خبرې پرېښودل هم گناه ده، دهغه غلطه رویه ستاسو سره، خودهغي په وجه تاسو ته خپل طرز عمل بدلول نه دي پکار، مور سره محبت ډیره ښه خبره ده، اودا د محبت علامت دی چې په کومې خبرې ستاسو مور ته تکلیف رسیږي (که د پلار سره خبرې نه کول) هغه پرېږدئ.

[۱] بهشتی زیور مدلل ص: ۱۵۳]۔

[۲] قال أبو الدرداء: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: ما من ثلاثة قرية ولا بدو لا تقام فيهم الصلاة إلا قد استحوذ عليهم الشيطان فليكم بالجماعة فإنما يأكل الذنب القاصية قال السائب يعني بالجماعة الجماعة في الصلاة (نسائي ج: ۱ ص: ۱۳۵، التشديد في ترك الجماعة)۔

[۳] عن عبدالله بن مسعود قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: سباب المسلم فسوق وقتاله كفر متفق عليه (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۴۱۱، باب حفظ اللسان والغيبة والشتيم، أيضاً بخاری ج: ۱ ص: ۱۲، كتاب الإيمان)

د بودا پلار د خدمت نه مور منع کول

سوال: که پلار بودا وي او مور قابله وي چې هغه دخپل بودا خاوند خدمت وکړي او زامن ځوانان وي، هغه دهرڅه په ليدلو هم مور د بودا پلار نه لرې ساتي، آيا زامن هم هغه شان گناهگار دي څنگه چې مور ده؟

جواب: نه صرف د بچيود مور بلکې پخپله بچيوته هم دخپل بودا پلار خدمت کول پکار دي، دا په دنيا او آخرت کې دهغوی د سعادت او نیک بختۍ موجب دی، ګینې پخپله د خدمت کولو په ځای که هغوی مور هم د خدمت نه منع کوي نو دهغوی په گناه ګارۍ او بد بختۍ کې څه شک دی؟^{۱۱}

اولاد د شفقت او محبت نه محروم ول

سوال: په جمعه ايديشن ۱۸ اکتوبر ۱۹۸۲، ستاسوپه کالم کې، ماد اولاد عاق کولو په سلسله کې کتلي و، په هغه کې د قرآن او حديث په رڼا کې تاسولیکلي و چې اولاد په هر حالت کې د پلار د جايداد وارث دی، اوس سوال دا دی چې یو صاحب خپلې لومړۍ ښځې ته طلاق ورکړی دی او بل واده يې وکړ، او د لومړۍ ښځې نه يې صرف جينکۍ دي، اوس جايداد خو لرې خبره ده، هغه د جينکو سره ملاویدل هم پريښودي دي، آيا اسلام د دې خبرې اجازه ورکوي چې ښځې ته طلاق ورکولونه وروسته اولاد سره دې داسې سلوک وکړل شي؟ او په ماشوم والي کې خپلې لونيې د يو اوبل په کور کې پريښودل شي، که هغه ترور وي، نياوی، يا تيندار وي، نه دهغوی د تعليم خيال وساتل شي او نه په اخرونو باندې خپل کورته دراتلو اجازه ورکول کېږي، آيا دا د اولاد بنيادي حق نه دی چې دهغوی تعليم او تربيت دې وکړل شي او هغوی سره په مينه او محبت سره پيش راشي؟ آيا د طلاق اثرات په اولاد باندې پريوځي؟

جواب: اولاد شفقت او محبت نه محروم ول او دهغوی سره تعلق ختمول بالکل حرام دي، او داسې کولو والا گناه ګار دی، په حديث کې دی چې تعلق ختمولو والا ته به جنت نه نصيب کېږي^{۱۲}، په هر حال ستاسو د والد صاحب طرز عمل د افسوس قابل او د اصلاح کولو لائق دی.

۱] وقضى ربك ألا تعبدوا إلا إياه وبالوالدين إحساناً إما يبلغن عندك الكبر أحدهما أو كلاهما فلا تقل لهما أف ولا تنهرهما وقل لهما قولاً كريماً، وأخفص لهما جناح الذل من الرحمة وقل رب ارحمهما كما ربياني صغيراً. ربكم أعلم بما في نفوسكم إن تكونوا صالحين فإنه كان للأوابين غفوراً (بنی اسرائیل: ۲۳-۲۵) عن عبد الرحمن بن أبي بكرة عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ألا أحدثكم بأكبر الكبائر؟ قال: بلى يا رسول الله! قال: الإشراف بالله وعقوق الوالدين (جامع الترمذی ج: ۲ ص: ۱۲، أبواب البر والصلة، باب ماجاء في عقوق الوالدين)۔

۲] عن محمد بن جبير بن مطعم عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ... [بقيه په راروانه صفحه..

د ښځې په وينا مورپلار سره نه ملاويدل

سوال: يوه ښځه خپل خاوند ته وايي چې زه ستا په کور کې اوسېږم نو ستا مورپلار سره به تا ملاويدو ته نه پريږدم

جواب: خپل مورپلار سره نه ملاويدل او هغوی پريښودل معصيت او کبيره گناه ده، اود کبيره گناه ارتکاب حرام او ناجائز دی^{۱۱} لهذا دښځې خبره منل مورپلار سره نه ملاويدل صحيح نه دي. اودښځې ددې خبرې شرعاً هيڅ اعتبار نشته، او پخپله هغه ښځه هم خاوند دخپل پلار او مور سره د ملاويدو نه منع کولو په وجه گناهگاره ده.^{۱۲}

د مور و پلار خدمت او سفر

سوال: په سنن بيهقي کې دي چې رسول الله ﷺ فرمايلي چې کوم فرمانبردار زوی په خپل مورپلار باندې په شفقت او رحمت سره نظر اچوی نو د هر نظريه بدله کې د يو قبول شوي حج ثواب ورته ملاوېږي، صحابه وو رضي الله عنهم عرض وکړ چې اې د الله تعالی رسول! که په ورځ کې سل ځله هم داسې نظر ورته وکړي؟ حضور پاک ﷺ وفرمايل: هو! که سل ځله هم وي، يعنې په نظر رحمت باندې به درته د يو قبول شوي حج ثواب ملاوېږي، په مسند احمد کې دي چې څوک خوښوي چې دهغه دې اوږد عمر وي او دهغه په رزق کې دې پراخي وي، هغه دې د مورپلار سره ښه سلوک کوي او دهغوی سره دې صله رحمي کوي، ددې احاديثو په رڼا کې به دهغه اولاد څه حشروي کوم چې اکثر مسافران وي؟ څنگه چې نن سبا خلق رزق گټلوله پاره بهر ملک کې محنت مزدوري کوي او ډيرې مودې پورې خپل مورپلار سره د مجبورۍ په وجه نشي ملاويدلی، نو آيا هغه اولاد به ددې نعمت نه محروم وي؟ دهغوی له پاره د ثواب حاصلولو يوه ذريعه هم نشته؟

جواب: که د مورپلار په اجازت سره په سفر باندې تللی وي: نو هغه به هم په فرمانبردارۍ کې شميرل کېږي.

... بقیه د ترمخ... لا یدخل الجنة قاطع قال ابن أبي عمر قال سفیان یعنی قاطع رحم (ترمذی ج: ۲ ص: ۱۳، ابواب البر والصلة، باب ماجاء فی صلة الرحم).

۱۱ [وَصَيَّنَّا الْإِنْسَانَ بِالذِّمَّةِ حُسْنًا] (العنکبوت: ۸) عن عبدالرحمن بن أبي بكرة عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ألا أحدثكم بأكبر الكبائر؟ قال: بلى يا رسول الله! قال: الإشراف بالله وعقوق الوالدين (جامع الترمذی ج: ۲ ص: ۱۲، ابواب البر والصلة، باب ماجاء فی عقوق الوالدين).

۱۲ [عن النّوّاس بن سميان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق] (مشکوّة ج: ۲ ص: ۳۲۱ کتاب الإمارة، الفصل الثاني).

دمور و پلار خبره ترکومه حده منل پکار دي؟

سوال: محترم! ما يوه نازکه مسئله ستاسوپه خدمت کې راوړې راغلې يم، اکثر علماء ددې خبرې واضح جواب نه ورکوي، دخداي له پاره ماته بالکل صفا جواب راکړئ ماددې پريشانۍ نه آزاد کړئ محترم! الله تعالى د مور پلار د حقوقو په هرځانې کې تاکيد کړی دی، اسلام يوداسې مذهب دې چې په هغه کې دانسان حقوق او فرائض په ډير بنسټه طريقې باندې تقسيم کړي دي، خو يوه خبره چې په هغې زمونږ کور کې هم بحث کيږي او ددې په وجه موږ په سختې ذهني پريشانۍ کې يو هغه دا چې ما ډير ډير په کتابونو کې ويلي دي او د علماوو نه مې دا خبره اوريدلې ده چې دخداي فرمان دی: دمورو پلار تردې حده پورې حق دی چې پرته ددې خبرې چې که هغوی درته دخداي سره دشرک کولو حکم وکړي نو هغه مه منئ، گيني دهغوی هره خبره منل په اولاد باندې فرض دي، اوکه اولاد هرڅومره نيکۍ ولې نه وي کړي، خوکه مور پلار دهغوی نه راضي نه وي؛ نو هغه اولاد دخداي هم نافرمانه دی، اوچېرې به هم جنت ته نه داخلېږي، ماتردې پورې اوريدلي چې دخداي حکم دی چې که ستاسو مور پلار تاسوته ووائی چې خپله بنځه پريږده يا خپل بچی مړ کړه نو بيا هم بغير سوچ سمجهه نه داسې وکړه، اوس تاسونه داپوښتنه کوم چې ددې خبرې تاسو ته ښه پته ده چې په دنيا کې د بد نه بد کرداره خلک هم دچا مورو پلار جوړېږي او داسې مور پلار په زرگونو خبرې غير شرعي کوي، بې شميره خبرې دهغوی داسې وي چې هغه داسلام د دائرې نه بهروي او هغوی غواړي چې بچی موبه دې باندې عمل وکړي، اوس که بچی نيک عمله وي او اسلامي اصول خوښ گڼي؛ نو دهغوی له پاره دا څومره تکليف رسيدلو والا مسئله به وي چې يوطرف ته مورو پلار دي چې هغوی موبه غير شرعي خبرو باندې مجبوروي، که دهغوی خبره نه منو، نو نافرمانه کيږو، او الله پاک په صفا الفاظو کې ويلي دي چې دمورو پلار نافرمان به جنت ته نه داخلېږي، خداي به خپله نافرمانې معاف کړي، خودمور و پلار نافرمانې به معاف نه کړي، اوبل طرف ته بچيوته دا مسئله هم پېښېږي چې که دمورو پلار حکم منو؛ نو دخداي اصولو خلاف ورزي کيږي، اوس اولاد څومره مجبور او بې وسه وي؟ ددې اندازه صرف هغو خلکو ته ده دکوم خلک چې داسې حالاتو سره مخامخ وي.

جواب: دمورو پلار فرمانبرداري اودهغوی خدمت په باره کې واقعي ډير سخت تاکيد راغلی دی، خو دا خبره غلطه ده چې دمور پلار دهرې جائزې او ناجائزې خبرې منلو حکم دی، دمور و پلار د فرمانبردارۍ هم حدود دي، زه ددې خلاصه ذکر کوم.

اول: مور پلار که هرڅومره بد وي، دهغوی بې ادبۍ او گستاخی دې ونه کړل شي، په تهذيب او متانت سره دهغوی پوهولو کې هيڅ بدوالی نشته، بلکه پوهول يې ضروري دي، خو په خوله او لهجه کې گستاخی نه ده پکار، اوکه په پوهولو باندې هم پوهه نشي؛ نو هغوی په خپل حال

باندې پرېږده.

دوهم: که هغوی درته دڅه جائزې خبرې حکم وکړي؛ نودهغې منل ضروري دي په دې شرط چې سړی دهغې طاقت هم لري او په هغې سره دنور خلکو حقوقو ته نقصان نه رسيږي، او که دهغوی دحکم منل دهغه دوس خبره نه وي او په هغې سره د نورو خلکو حقوقو ته نقصان رسيږي نو منل يې ضروري نه دي، بلکې په بعضې صورتونو کې جائز نه دي.

درېم: که چرې مورپلاردرته ديوې داسې خبرې حکم وکړي چې هغه شرعاً ناجائزه وي اوچې دهغې الله پاک او دهغه رسول الله ﷺ منع فرمايلي وي، بياهم دهغوی حکم منل جائز نه دی، که مور و پلار داسې حکم ورکوي نو گناهگارېږي، او که اولاددهغوی دناجائز حکم تعمیل کوي؛ نو هغوی هم گناهگارېږي، دحضور پاک ﷺ مشهور ارشاد مبارک دی: «لا طاعة لمخلوق فی معصية الخالق»^١ يعنی: په کوم شي کې چې دالله پاک نافرمانی کيږي په هغه کې ديو مخلوق فرمانبرداري جائز نه ده. مثلاً: که مورپلاردرته ووايي چې: «لمونځ مه کوه، ياددين خبرې مه زده کوه، ياپيره مه پرېږده، يادنيکو خلکو سره مه کينه وغيره وغيره، نودهغوی دداسې حکمونه منل جائز نه دي، گينې مورپلار به هم جهنم ته لاړشي او اولاد به هم خان سره جهنم ته بوخي. که مورپلار دا وايي چې: «بنځې ته طلاق ورکړه نو دا کتل پکار دي چې بنځه قصور واره ده يانه؟ که بنځه بې گناه وي؛ نو صرف د مور پلار په وينا طلاق ورکول جائز نه دي، که مور و پلاردرته ووايي چې: «بنځه په يواځې کور کې مه ساته نو په هغې کې هم دهغوی حکم منل جائز نه دي، البته که بنځه په خپلې خوښې سره دمور و پلار سره يوځای اوسيدوباندې راضي وي، نوبيله خبره ده، گيني دخپل حيثيت مطابق بنځې ته بيل کور ورکول د شريعت حکم دی، اوددې خلاف دچا خبره منل جائز نه دي.

څلورم: که مورپلار مو ووهی، کنځلې درته وکړي، بدرد درته ووايي ياپيغورونه درکړي، نو دهغوی هرڅه دې برداشت کړل شي او هغوی ته دې غلط جواب ور نه کړل شي.

پنځم: تاسو چې څه ليکلي دي چې: که مورپلاردرته ووايي چې: يا خپل بچی مړه کړه نو بياهم بغير دڅه سوچ او پوهې نه دا وکړه: خدای ته پته تاسو ته دا چا ويلي دي؟ بچی مړه کول حرام او کبيره گناه ده، او ماليکلي دي چې په ناجائز کار کې د مور و پلار اطاعت جائز نه دی. ځکه تاسو چې کومه مسئله ليکلي ده، هغه قطعاً غلطه ده.....!

[^١ مشکوة ص: ٣٢١، کتاب الإمارة والقضاء، طبع قديمی کتب خانه].

مور و پلار سره احسان او بڼه سلوک څه ډول وشي؟

سوال: دنن په جمعه ايډيشن کې مې ولوستل، په اسلامي صفحه باندې جلال الدين احمد نوري صاحب د قرآن او حديث په رڼا کې دمور و پلار سره د احسان او بڼه سلوک کولو په باره کې ليکلي دي. په دې سلسله کې، زه تاسو ته څه معلومات حاصلول غواړم. زه منم چې په دنيا کې والدين (مور او پلار) نه زيات څوک خواږه نه وي، هغه بچي په ډير تکليف سره ساتي او دبچيو فرض دي چې دهغوی عزت وکړي، مور پلار تنگ نه کړي، دهغوی په معاشره کې نوم خراب نه کړي، دبدو عادتونو نه لرې اوسي چې مور پلار ترې خوشاله وي او دعاگانې ورته کوي، خومسئله دا ده چې ټولې ميندې او پلاران يوشان نه وي، دهر انسان بيل بيل عادت وي. آيا داسې پلار نه وي چې زامن يې ځوانان شي او بيا هم عياشي کوي، شراب څښي، جواړي کوي. هر قسمه عياشي کوي، دهغوی بچي نيکان وي، شريفان وي، نو آيا داسې پلار خبره منل ضروري دي؟ پخپله عياش وي، خوزوی او لور ته وايي چې: ته واده هلته وکړه چېرته يې چې زه غواړم، بل سوال دا دی چې زما يو دوست دی دهغه مور دهغه واده کول غواړی.

صحيح ده چې مور و پلار د بچي واده کوي، خو زما د دوست مور چې کله د يوې رشتې کتلوله پاره ځي؛ نو زوی سره هيڅ مشوره نه کوي، او نه يې ضروري گڼي وغيره، خودهغه دمور وينا دا ده چې انجيلی صرف هغې ته خوښه راشی، چې کله هلک ته دا خبره معلومېږي چې دهغه مور په فلاني ځای کې دهغه رسته کوي، نو زوی وايي چې: "مورې! دا ډير خراب خلک دي، او بڼه او شريفان نه دي." نو مور وايي چې: "څه څه! تاته څه پته ده؟" ددې نه بڼه رسته به بله کوم ځای کې ملاوېږي. دا ټوله کيسه ما تاسو ته ځکه واوروله چې تاسو ته تفصيل معلوم شي، اوس هلک چې زما دوست دی، که مور انکار کوي چې "مورې! زه په هغه ځای کې واده نشم کولی، ځکه چې هغه بڼه خلک نه دی." نو دهغه مور خفه کېږي او په دې وجه باندې اوس هلک بالکل بې وسه دی، واده دهغه کېږي خودهغه پکې هيڅ رايه نشته، نه يې څه اهميت شته، نن کله نه چې هغه دا مضمون په اخبار کې وکتلو نوزيات پريشانه شو چې الله تعالی ټول حقوق موزته ورکړي دي. که انکار کوم نويه دې دنيا کې او د قيامت په ورځ دمور د خفگان په وجه به دليل کېږم، ځکه دلته خواوس خپله مرضي نه چلېږي، که خوښه دې وي او که نه، اوس تاسو موږ ته د اسلام په رڼا کې جواب را کړئ چې آيا اسلام اولاد ته دا حق نه دی ورکړی چې هغه څه ووايي؟ خودنن مضمون چې هغه بالکل د قرآن پاک او حديث نه اخیستل شوی دی، هيڅ گنجائش پکې نشته، په مضمون ويلو سره خوزما دوست بالکل خاموشه شوی دی، چې بڼه ده چېرته چې غواړي واده دې وکړي. زه به يولفظ هم نه وایم، بيادې واده کامياب يانا کامياب ولې نه وي، ستاسو به ډيره مهرباني وي د اسلام په رڼا کې جواب را کړئ.

جواب: په اصل کې غلطې دواړو طرفو ته ده، مورو پلار ته پکار دي چې اولاد کله بالغ شي نو هغه په مشوره کې شریک کړي، خاص کرد هغوی د واده او بنسادی په معامله کې دهغوی نه مشوره اخیستل خو ډیر ضروري دي، اړېچي ته پکار دي چې دمورپلار رایې ته په خپلې رایې باندې ترجیح ورکړي، او که دهغوی رایې بالکل غلطه وی نویيهم هغوی سره په گستاخي او بې ادبي سره مه پیش کېږي، البته په تهذیب او ادب سره ورته ووايي چې دا خبره مناسب نه ده، خلاصه دا ده چې کوم کار د شریعت په لحاظ سره یا په دنیاوي لحاظ سره غلط وي، په هغه کې د مور و پلار فرمانبرداری جائز نه ده^{۱۱}، خو دهغوی گستاخي او بې ادبي دې هم ونه کړل شي.

که مورو پلار کنخل وکړي نو اولاد ورسره څه سلوک وکړي؟

سوال: اسلام د کنخل کونکي په باره کې څه فرمایلي دي، که هغه هر څوک وکړي؟ زموږ په ګاونډ کې یو صاحب دومره کنخل کوي چې په یوه جمله کې یې لس کنخل وي، لږ د خوښې خلاف چې خبره وشي نو هغه دخپلې ښځې د خاندان والو ته کنخلې شروع کوي، عرض دا چې هغه په ناسته پاسته هروخت کنخلې کوي، دهغه بچي اوس ځوانان شوي دي او هغوی اوس کله کله برداشت ونه کړي او خپل پلار ته څه نا څه وایي، خو وروسته هغوی ته سخت افسوس وي.

جواب: دهغه سړي دا ګنده عادت دهغه د بې عزتي له پاره کافی دی^{۱۲}، هغه چې کومې کنخلې کوي هغه چاته هم نه لګیږي، بلکې خپله ژبه ګنده کوي، ځکه دهغه د کنخلو طرف ته دې توجه ورنه کړل شي، او دهغه زامنوته پکار دي چې په هغه وخت دې دهغه ځای نه پاڅي، وروسته په ادب او طریقې سره هغه پوه کوي د بچوله پاره د مور و پلار گستاخي او بې ادبي جائز نه ده، ددې نه پر هیز وکړي.

د خاوند یا دمور و پلار خدمت

سوال: زما او زما د خاوند په مینځ کې هیڅ اختلاف نشته، خو زما د خاوند زما دمور او پلار نه سخت شکایاتونه دي، او پوهه یم چې زما مور او پلار خاص طور باندې پلار صاحب زما او زما د خاوند سره ډیرې نا انصافی کړي دي، زما له پاره دواړه د احترام قابل دي، خو زما ایمان دی

^۱ عن علی قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا طاعة في معصية، إنما الطاعة في المعروف متفق عليه (مشکوٰۃ ص: ۳۱۹) وعن النّوّاس بن سیمان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق رواه شرح السنة (مشکوٰۃ ص: ۳۲۱، کتاب الإمارة، الفصل الثاني).

^۲ عن عبدالله بن مسعود قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: سباب المسلم فسوق وقتاله كفر متفق عليه (مشکوٰۃ ج: ۱ ص: ۴۱۱، باب حفظ اللسان والغيبة والشتيم).

چې په اولاد باندې د مورو پلار ډيرزيات حقوق وي، ځکه چې هغه بچي پيدا کوي، ساتي او غټوي يې، بچي دهغوی دا احسان چېرې هم نشي پوره کولی، د مورو پلار نافرمانی بچي جهنم ته بوولی شي، ستاسو به ډيره مهرباني وي د قرآن او حديث په رڼاکې ماته مشوره راکړئ چې په دې حالاتو کې په مادچا فرمانبرداري لازمه ده، د مور او پلار يا د خاوند؟

جواب: تاسو ته حتی الوسع په هغوی دواړو فریقو کې د یو نافرمانی کول هم نه ده پکار، خو که داسې صورت پېښ شي چې په هغه کې به یوازې د یو حکم منل کیږي، نو ستاسو له پاره د خاوند حکم منل پکار دي^{۱۱}. بهتره خو داده چې تاسو خاوند پوه کړئ او چې کوم صورت زیات بهتره وي دهغه له پاره یې راضي کړئ، خو که هغوی په خپلې خبرې منلو باندې په ضدوي نو تاسو دهغه خبرې ته ترجیح ورکړئ او د مورو پلار نه په ادب سره معافي وغواړئ. کومې جینکې چې د خاوند په مقابل کې د مورو پلار حکم ته ترجیح ورکوي، هغه خپل کورونه چېرې هم په سکون سره آبادولی نه شي.

دمور او پلار نافرمانه زوی عاق کول

سوال: موږ ټول ته علم دی چې الله تبارک و تعالی سبحانه د قرآن پاک په «سورت نساء» کې د ټولو رشته دارانو او خپل خپلوانو برخې ښکاره تعین کړي دي، چې هغه دیومرې پاتې شوي مال (ترکي) څخه ورکول کیږي، په دې برخو کې درد و بدل هیڅ مجاز نشته، په دې پس منظر کې تاسو د قرآن او حدیث په رڼاکې وفرمایي چې آیایو سړی په څه وجه سره خپل اولاد یا په اولاد کې یوزوی عاق وگرځوي او هغه دخپل حق یاد برخې نه د محرومولو اختیار لري؟ زموږ په ملک کې د ډیر وخت نه دا روج راروان دی چې مور و پلار او خاص کر پلار د نافرمانې کولو والا زوی عاق وگرځوي، شاید عامو خلکو ته د دې خبرې علم نه وي چې د دې کار شرعي حیثیت څه دی؟

جواب: کوم نالائق زوی چې د مورو پلار نافرمان او گستاخ وي، د دې سزا به هغه په دنیا او آخرت کې گالي^{۱۲} د دې باوجود هغه د جایداد د شرعي برخې نه محرومول جائز نه دي، او که چا داسې وکړل نو د شریعت خلاف کولو په وجه به داسې گناهگار وي، خود هغوی په محرومولو سره زوی دخپلې شرعي برخې څخه نه محرومیږي، دهغه عاق کول غلط دي، او زوی ته به شرعي

^۱ [عن عائشة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم ولو كنت أمر أحدًا أن يسجد لأحد لأمرت المرأة أن تسجد لزوجها، ولوأمرها أن تنقل من جبل أصفر إلى جبل أسود ومن جبل أسود إلى جبل أبيض كان ينبغي لها أن تفعله رواه أحمد (مشكوة ص: ۲۸۳) أيضًا: وحقه عليها أن تطيعه في كل مباح يأمرها به (الدر المختار ج: ۳ ص: ۲۰۸، طبع سعيد).

^۲ [عن أبي بكره قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: كل الذنب يغفر الله منها ما شاء إلا حقوق الوالدين فإنه يعجل لصاحبه في الحياة قبل الممات (مشكوة ص: ۴۲۱، باب البر والصلة، طبع قديمي).

برخه مکمل ملاویري.^(۱۱)

په ناجائز کار کې دمور او پلار اطاعت

سوال: آیا د غیر مسلمه قادیانی هلک اود مسلمانې انجیلی واده کیدای شي؟ انجیلی هم نه غواړي چې دهغې واده دې دهغه سړي سره وشي، خو د انجیلی دمورو پلار د اذددی چې دهلک کوروالا زموږ رسته داران دي.

جواب: د غیر مسلم سره د مسلمان هلک یا انجیلی نکاح نه کیږي^(۱۲)، ټول عمر به د زنا گناه کوی اودا گناه به د انجیلی دمور او پلار په برخه کې هم وي، او که مور پلار یې مجبوره کړي نو انجیلی ته پکار دي چې صفا انکار وکړي، په دې معامله کې دمورو پلار حکم منل جائز نه دي.^(۱۳)

مور و پلار چې د پردې مخالف وي دهغوی حکم منل

سوال: زما مور و پلار د پردې کولو خلاف دي، زه څه وکړم؟

جواب: الله او د الله رسول ﷺ دې پر دگي خلاف دي^(۱۴)، دستاسو دمور و پلار د الله او دهغه رسول ﷺ سره مقابله ده، تاسو ته پکار دي چې په دې مقابله کې الله او د الله رسول ﷺ سره ملگرې شئ، که مور و پلار د الله او دهغه د رسول ﷺ مخالف کوي جهنم ته تلل غواړي نو تاسو دهغوی سره مه ځئ.^(۱۵)

د اولاد جایداد نه محروم ونکړي پلار خشر

سوال: زموږ والد صاحب دمیرنۍ مور په دوکه کې راغی او د جایداد نه یې لرې کړې یو، زما

[۱] ومن قطع میراث وارثه قطع الله میراثه من الجنة يوم القيامة (مشکوٰۃ ج: ۱ ص: ۲۶۶) أيضًا: الارث جبري لا يسقط بالإسقاط، (تنقيح الحامدية ج: ۲ ص: ۵۴، طبع رشيدية كوثته).

[۲] ولا تحل منا كحتهم (رد المختار ج: ۴ ص: ۲۴۴ باب المرتد).

[۳] لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۳۲۱، كتاب الإمارة).

[۴] "وَقَرَنَ لِي بُيُوتِكُنَّ وَلَاتَتَّبِعُنَّ تُبْرَجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى"، (الأحزاب: ۳۳) أيضًا: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ، الآية (الأحزاب: ۶۰) عن ابن عباس: أمرا لله نساء المؤمنين إذا خرجن من بيوتهن في حاجة أن يغطين وجوههن من فوق رؤوسهن بالجلابيب ويبدين عينا واحدة وقال محمد بن سيرين سألت عبيدة السلماني عن قول الله تعالى: يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ، فغطى وجهه ورأسه وأبرز عينه اليسرى وقال عكرمة: تغطى ثغرة نحرها مجلباها تدنيه عليها (تفسير ابن كثير ج: ۵ ص: ۲۳۱، طبع رشيدية كوثته).

[۵] قال الله تعالى: قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ (آل عمران: ۳۲) أيضًا: قُلْ اللَّهُ تَعَالَى: وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ (النساء: ۱۴).

او زموږ د ورونيو حق يې نه دی راکړی، بلکه ميرنی مور او دهغې بچيوته يې ورکړی دی، دهغوی دا طرز عمل د اسلامي اصولو په لحاظ سره څنگه دی؟ د قرآن او قانون مطابق جواب راکړئ!

جواب: په حديث شريف کې دې ته ظلم ويل شوي دي، اود دې ظلم سزا به ستاسو پلارته په قبر او حشر کې رسيږي^{۱۱}

دمور خدمت اود بنځې خوشنودې

سوال: نن سبا عام طور باندې په بنځه او خاوند کې دې خبرې باندې جگړه کيږي چې خاوند، بنځه په بيل کور کې ولې نه ساتي؟ خاوند په دې خبرې باندې ولاړ دی چې زه خپله مور يوازې نشم پريښودلی، ځکه چې زمانه علاوه دمور د خدمت کولو والا هيڅوک نشته، او که مابوې مور د عمر په دې برخه کې پريښوده نو د قيامت په ورځ به زه د جهم له اوره بچ نشم، خو بنځه دا خبرې نه مني او په خپل ضد باندې قائمه وي، مسئله دا ده که خاوند بنځه بيل کور کې ساتي نو پخپله به کوم کور کې اوسيږي، د بنځې سره دهغې په کور کې يابيا دخپلې بوډۍ مور سره دهغې په کور کې؟ په دواړو کې څوک پرېږدي او د چاسره اوسيدل شروع کړي.

جواب: په داسې حالت کې بنځې ته پکار دي چې هغه خاوند ته دمور د خدمت موقع ورکړي، بيل کور کې په اوسيدو دې ضد نه کوي، چې د بوډۍ مور د خدمت کولو والا بل څوک نه وي، هو! بنځې ته دې دا وسيدو له پاره بيله کمره ورکړل شي او د خاوند دمور څه خدمت دې دهغې په ذمه نه ايښودل کيږي^{۱۲}.

د خاوند، بنځې او اولاد ذمه داری

سوال: زمانه بنځه هره خبره زما خلاف کوي، حقوق نه ادا کوي، مخکې ورځ ما خپله غټه لور راوغوښتله او دمور پوهولو له پاره مې ورته وويل، هغې وويل چې: "اوس يې پوهول مشکل دي، ښه خبره ده چې ستاسو په مينځ کې طلاق وشي" يونالاتق زوی مې په مينځ کې راغی او فيصله يې دا وکړه چې زه هغه (مور) بوخم، باوجود د دې چې ماد دهغوی مور د پيره منع کړه چې بغير اجازت نه تاسو نشئ تلئ، خو هغه د زوی سره لاړه. معلومه نه ده هغه چېرته ده؟ اوس زه هغه

^۱ [عن النعمان بن بشير أن أمه بنت ربيعة سألت أباه بعض الموهوبة من ماله لابنها فالتوى بها سنة ثم بداله فقالت: لا أرضى حتى تشهد رسول الله صلى الله عليه وسلم على ما وهبت لابني، فأخذ أبي يدي وأنا يومئذ غلام فاتى رسول الله صلى الله عليه وسلم: فقال يا رسول الله! إن أم هذا بنت ربيعة أعجبت أن أشهد على الذى وهبت لابنها، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: يا بشير! ألك ولد سوى هذا؟ قال: نعم! أكلهم وهبت له مثل هذا؟ قال: لا! قال: فلا تشهدنى إذا فأتى لا أشهد على جور (صحيح مسلم ج: ۲ ص: ۳۷).

^۲ [فعليه نفقتها وكسوتها وسكنها (هداية ج: ۲ ص: ۴۳۷، باب النفقة).

خپل زوی عاق کول غواړم او دښخې له پاره څه وکړم؟ په دې باره کې درنه مشوره غواړم. دحیرانتیا خبره دا ده چې زوی مورو پلار دیوبل نه جدا کوي اوبله دا چې ټول بچي په یوه ژبه شو او دموړ طرف دار جوړ شو

جواب: السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! ستاسو دغم نمه ډک خط مې په تفصیل سره ولوست، ډیر خفه شوم، الله تعالی دې ستاسو مشکلات آسان کړي، په عام او ذاتي معاملاتو کې، زه دمشوره ورکول نه غواړم، ځکه یوخواصولي خبرې درته عرض کوم:

۱ اولاد چې کله ځوان شي نو دهغوی دجذباتوا احترام ضروري دی، او دموړ او پلار جنگ جگړې د اولاد دزړه نه دموړوپلار احترام وباسي، ښخې سره دبچیوپه مخکې جگړه کول اصولي غلطی ده

۲ دښخې په ذمه دځاوند حقوق بې شکه ډیر زیات دي، اوبښخې ته دځاوندحقوق ادا کولو ډیر تاکید شوی دی^{۱۱} خوځاوندته هم داکتل پکار دي چې هغه دښخې، دثومره حقوقوبوج اوچتولو قابل دی؟^{۱۲} ځکه شریعت سړي ته دڅلور ودونو پورې اجازه ورکړې ده^{۱۳} ځکه چې په یوې ښخې باندې دهغې دبرداشت نه زیات بوج ونه لویږي، او دیوې نه دزیاتوښځوکیدوپه صورت کې شریعت په ځاوندباندې دا سخته پابندي عائدکړې ده چې هغه دټولو ښځو سره، دتلې په ټول سره برابري وکړي، دټولو سره یوشان سلوک وساتي، اوچرتههیو طرف ته ادنی زیات والی هم ونه ساتي^{۱۴}

۳. دقیامت په ورځ به صرف دښخې دنافرمانیو محاسبه نه کیږي، بلکې دځاوند بدخلقۍ، بدکلامی اودهغه دظلم او زیاتني حساب به هم کیږي، اوبیاچې دچاپه ذمه دچاقق راوځي. هغه ته به ورکول کیږي.

۴. تاسوچې کوم حالات لیکلي دي، دهغو نه اندازه کیږي چې دځالاتو په خرابوالي کې دټولو نه زیات دخل ستاسودبدکلامۍ دی چې په هغې کې تاسو غالباً دخپلې بیماری اود

[۱] عن أبي هريرة قال: قال رسول الله: لو كنت آمر أحدًا أن يسجد لأحد لأمرت المرأة أن تسجد لزوجها (ترمذی ج: ۱ ص: ۲۱۹، أبواب الرضاع، باب ماجاء في حق الزوج على المرأة، ابن ماجه ص: ۱۳۳، باب حق الزوج على المرأة)

[۲] عن حكيم ابن معاوية القشيري عن أبيه قال: قلت: يا رسول الله! ما حق زوجة أحدنا عليه؟ قال: أن تطعمها إذا طعمت وتكسوها إذا كسيت ولا تضرب الوجه ولا تقبح ولا قهجر إلا في البيت (ابن ماجه ص: ۱۳۳، باب حق المرأة على الزوج).

[۳] قال تعالى: فَأَلْكَحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ (النساء: ۳).

[۴] عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من كانت له إمرأتان يميل مع أحدهما على الأخرى جاء يوم القيامة وأحدشقيه ساقط (ابن ماجه ص: ۱۴۱، باب القسمة بين النساء).

مزاج په وجه سره څه معذور هم یی، ستاسو په اولاد او بنځې باندې دهغي اثر غلط شوی دی، که تاسو خپل طرز عمل تبدیل کړئ اود خپلې رویې اصلاح وکړئ نو ستاسو په اهل او عيال کې تبدیلی راتلی شي.

۵: که تاسو خپل مزاج د حالاتو مطابق تبدیلولی نشئ نو آخري صورت دا کیدای شي چې بنځه فارغه (طلاق) کړئ، خود هغي نتیجه به دا وي چې تاسو به دخپل اولاد نه هم کټ شي، ځکه چې ستاسو ځوان اولاد به تاسو ظالم او مور مظلومه وگڼي او دخپلې مور سره به ملگرتیا وکړي، اود انتقام اخیستو په طور به تاسو سره تعلق ختم کړي او دا به د دواړو فریقینو د دنیا او آخرت د بربادۍ وجه وی.^(۱۱)

۶: غالباً مامخکې هم لیکلي دي چې د بنځې په تکلیفونو رسولو باندې صبر کول مستقل جهاد دی، اود الله تعالی په نزد ددې ډیره غټه درجه ده، که تاسو دهغي عظیم اجر خواهش مند یی نو دهغي لار د صبر او استقامت خار دار لارې باندې تیر یږي، په دې صورت کې به تاسو ته دخپلې بنځې او اولاد سره مشوره کول وي، هغوی ظالمان او خپل ځان مظلوم گڼل نه، بلکې دا گڼل چې دهغوی غلطی هم په حقیقت کې زما دخپلې نااهلی په وجه سره دي، ظالم زه پخپله یم او الزام نورو ته ورکوم.

۷: که تاسو صلح کول غواړئ نو ددې له پاره به خپل نفس مړ کول وي اود یو څو خبرو خیال به ساتئ، یوه دا چې ستاسو د ژبې نه به دخیر نه سوا بله خبره نه وځي، چېرې هم یوه ناخوښه خبره په خوله باندې مه راولئ، دویم دا چې خپل حق د بل په ذمه مه گڼئ اونه د چا شکایت ستاسو په زړه کې پیدا شي، بلکې که څوک ستاسو سره ښه سلوک وکړي؛ نو هغه د الله تعالی د طرف نه یو تحفه وگڼئ او که څوک په بد خلقي او سختي سره پیش شي؛ نو دا وگڼئ چې زه ددې نه هم زیاتي مستحق وم، د الله تعالی شکر دی چې هغه زما د بدو عملونو پوره سزما ته رانه کړه، په دې باندې صبر وکړئ، دریم دا چې ستاسو د هرې ادا نه د اولاد او بنځې سره د شفقت او محبت مظاهره کیدل پکار دي، تاسو ته دیو محبوب خاوند او د شفیق پلار کردار ادا کول پکار دي.

۸: اولاد عاق کول (دمیراث نه محرومول) شرعاً حرام دي^(۱۲)، او اولاد په عاق کولو عاق کیږي هم نه^(۱۳)، ځکه زه به تاسو ته مشوره درکړم چې تاسو ددې غلط قدم نه منع شي، دنیا خو

^۱ [عن محمد بن جبر بن مطعم عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يدخل الجنة قاطع قال سفیان یعنی قاطع رحم (ترمذی ج: ۲ ص: ۱۳، أبواب البر والصلة، باب ما جاء في صلة رحم).]

^۲ [قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من قطع ميراث وارثه قطع الله ميراثه من الجنة يوم القيامة (مشكوة، كتاب البيوع، باب الوصايا ج: ۱ ص: ۲۶۶).]

^۳ [الإرث جبري لا يسقط بالإسقاط (تكملة رد المحتار ج: ۱ ص: ۵۰۵، كتاب الدعوى، مطلب واقعة الفتوى، أيضاً: تنقيح الفتاوى الحامدية ج: ۲ ص: ۵۴، مطلب الإرث جبري لا يسقط بالإسقاط، طبع رشيدية كوثه)]

تاسو دخپل خان له پاره دوزخ جوړه کړې ده، خدای له پاره په آخرت کې دوزخ مه اخلئ^(۱). کوم هلک (بچي) ته چې مودعاق کولو اختار ورکړی و هغه هیر کړئ او هغه سره صلح وکړئ.

۹. د بعضو اکابرو ارشاد دی چې کله بنده د الله تعالی حکمونه ماتوي او د مالک نافرمانی کوي نو د الله تعالی د طرف نه هغه ته لومړی سزا دا ملایږي چې دهغه ښځه او بچي دهغه خلاف کوي، ځکه که تاسو دخپلې ښځې او بچیو رویه د اصلاح قابل گڼئ نو په دې باندې هم توجه وفرمایئ چې د مالک (الله تعالی) سره ستاسو رویه څنگه ده؟ او آیا هغه د اصلاح محتاجه ده؟ د الله تعالی سره خپله معامله صحیح کړئ، الله پاک به تاسو سره دخپلې ښځې او بچیو معامله هم صحیح کړي، د حضرت علي بن ابی طالب کرم الله وجهه ارشاد مبارک دی:

پنځه شیان د انسان د نیک بختۍ علامه ده:

۱. دهغه ښځه به دهغه موافق وي. ۲. دهغه اولاد به نیک او فرمانبردار وي. ۳. دهغه دوستان به نیکان او خدای ترسه وي. ۴. دهغه گاونډیان به نیک وي، ۵. او دهغه رزق به په خپل ښار کې وي.

۱۰. ممکنه ده چې زما د تقریریه ستاسو د ښځې متحرمني او بچیو د نظر نه هم تیر شي، زه هغوی ته هم درخواست کول غواړم چې هغوی معامله خرابولو نه منع شي، دیو بزرگ ارشاد دی چې:

د نیکې ښځې شپږ علامې دي:

اول: د پنځو وارو لمونځونو پابنده به وي.

دویم: د خاوند تابعداره به وي.

درېم: دخپل رب په رضا باندې به راضي وي.

څلورم: خپله ژبه به یې د بدې، غیبت او فضول خورۍ نه محفوظ کړې وي.

پنځم: دنیاوي مال او دولت نه به نفرت کوي.

شپږم: په تکلیف باندې به صبر کوي.

په حدیث کې دي: "عن ابی امامة رضی الله عنه ان رجلاً قال: یا رسول الله! ما حق الوالدین علی ولدهما؟ قال: هما جنتک او نارک. رواه ابن ماجة. (مشکوٰۃ ص: ۴۲۱).

ترجمه: د حضرت ابو امامه رضی الله عنه نه روایت دی فرمایي چې: یوسړي عرض وکړ: یا رسول الله صلی الله علیه و آله زما دمور او پلار زما په ذمه څه حق دی؟ ویې فرمایل ورته: هغوی ستا جنت دی یا دوزخ.

په یو حدیث کې دي: "عن ابی الدرداء رضی الله عنه ان رجلاً قال: یا رسول الله صلی الله علیه و آله سمعت رسول الله صلی الله علیه و آله

^(۱) [عن عبدالله بن عمرو قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يدخل الجنة متان ولا عاق ولا مدمن خمر (مشکوٰۃ ج: ۲ ص: ۴۲۰، باب البر والصلة، طبع قديمی).]

يقول: الوالد اوسط ابواب الجنة فان شئت فحافظ على الباب اوضحيع رواه الترمذی. (مشکو: ص: ۴۱۹). ترجمه: حضرت ابو الدرداء رضی اللہ عنہ نه روایت دی، هغوی یوسری ته وفرمایلی چې: ما در رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم نه اوریدلي چې پلار د جنت بهترینه دروازه ده، اوس که ته غواړې نو دهغې دروازې حفاظت کوه یا هغه ضائع کړه.

په یوبل حدیث کې دي: "عن عبدالله بن عمر رضی اللہ عنہما قال رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم: رضى الرب في رضى الوالد، وسخط الرب في سخط الوالد. رواه الترمذی. (مشکو: ص: ۴۹).

ترجمه: حضرت عبدالله بن عمر رضی اللہ عنہ نه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلي چې: د الله پاک رضامندي د پلار رضامندي کې ده، اود الله تعالی ناراضی د پلار ناراضی کې ده. په یو بل حدیث کې دي: "عن ابن عباس رضی اللہ عنہما قال: قال رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم: من اصبغ مطيعاً لله في والديه اصبغ له بابان مفتوحان من الجنة، وان كان واحداً فواحداً، ومن اصبغ عاصياً لله في والديه اصبغ له بابان مفتوحان من النار، ان كان واحداً فواحداً. قال رجل: وان ظلماه؟ قال: وان ظلماه، وان ظلماه، وان ظلماه. (مشکو: ص: ۴۲۱).

ترجمه: حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہ نه روایت دی، فرمایي چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلي: کوم سړی چې د مور او پلار فرمانبردار وي، دهغه له پاره د جنت دوه دروازې خلاصیږي، او که یووي نو یوه. او که چرته سړی د مور او پلار نا فرمان وي، دهغه له پاره د دوزخ دوه دروازې خلاصیږي، او که یو وي نو یوه. چا غرض وکړ: او که مور پلار په هغه باندې ظلم کوي؟ ویيې فرمایلي: که څه هم په هغه ظلم کوي، که څه هم په هغه ظلم کوي، که څه هم په هغه ظلم کوي.

په یوبل حدیث کې دي: "عن ابن عباس رضی اللہ عنہما ان رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم قال: قال ما من ولد بار ينظر الى والديه نظرة رحمة الا كتب الله له بكل نظرة حجة مبرورة. (مشکو: ص: ۴۲۱).

ترجمه: حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہ نه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلي: کوم سړی چې د مور پلار فرمانبردار وي هغه چې کله هم د مور پلار طرف ته درحمت په نظر سره وگوري، الله تعالی به دهغه په هر ځل کتلو باندې هغه ته د یو قبول شوي حج ثواب نصیب کړي.

آیا د بچیو پالنه یوازې نیا کولی شي؟

سوال: آیا د بچیو د موردوفات نه وروسته پلار د بچیو د بهتری له پاره په خپله نگراني کې پخپله نیانیکه، تیندار گانې او کاکا د بچیو پالنه او پرورش نشي کولی؟ آیا په مذهب کې سیده سیده قانون شته چې د پلار نه بچی واخیستل شي، بچی پلار پسې خفه وي او پلار بچیو پسې؟ او هغه خلک لالچي او بد اخلاق دي، ځکه چې زما د ښځې کالي (زیوزات)، اوبیمه وغیره ټول

هرڅه دهغوی په قبضه کې دي او راکوی یې هم نه.

جواب: عام قانونم هم دا دی چې دهلک عمر اووه (۷)، کالو پورې^{۱۱} او دانجیلی-عمر نهه (۹)، کالو پورې دموړنه پس نیاد بچوپروورش او استحقاق لري^{۱۲}، د اووه کالو یا نهو کالونه پس یې پلار بوتلی شي، خونیا ته د پروورش حق ملاویدو له پاره شرط دادی چې هغه د دیانت او امانت نه ډکه او نیکه وي "إلا ان تكون مرتدة أو فاجرة غیر مأمولة". (عالمگیری ج: ۱ ص: ۴۵۱).

تاسو چې کوم حالات لیکلي دي، که هغه صحیح وي؛ نو دا شرط مفقود دی، ځکه د بچيومفاد او مصلحت هم دادی چې هغوی دې دنیا په حواله کې ور نه کړل شي

دلور د ولادت منحوس کیدو تصور غیر اسلامي دی

سوال: اکثر تعلیم یافته او جاهلان مې لیدلي دي چې دواوه نه وروسته لومړی هم دا ولاد زوی خواش وي، او که الله تعالی ورته لومړی اولاد "لور" نصیب کړه نو هغه د ناخوښۍ اظهار کوي او ښځه وهي او د بدو ردو نه هم منع کیږي نه، ښځه او لور دواړه د کور نه اوباسي، ښځه دموړ کور ته لیږي دهغه کوروالا هم لومړی دانجیلی- په پیدائش باندې د ناخوښۍ اظهار کوی او انگور ته بدې ردې وایي، تاسو د قران او حدیث په رڼا کې دا وفرمایئ چې د داسې خلکو له پاره څه حکم دی؟ او د الله پاک آخري نبي ﷺ ته هم خپله لور ډیره گرانه وه.

جواب: دلور پیدائش منحوس گڼل د جاهلیت د دور یادگار دي، گیني دلور پیدائش خو د برکت وجه ده، په ډیرو احادیثو کې دچینکو د پروورش فضیلت بیان شوی دی:

عن عائشة رضي الله عنها زوج النبي ﷺ قالت: جاء تني امرأة ومعها ابنتان لها، فسالتني فلم تجد عندي شيئا غير تمر واحدة فأعطيتها إياها فأخذتها فقسمتها بين ابنتيها فدخل على النبي ﷺ فحدثته حديثها فقال النبي ﷺ: من ابنتي من البنات بشيء فأحسن اليهن كن له سترًا من النار. (مسلم ج: ۲ ص: ۳۳۰).

ترجمه: حضرت عائشه رضي الله عنها فرمایي چې یوه ښځه ماته راغله چې دهغې سره دوه لوڼه هم وي. زما سره بس هم یوه کجوره وه چې هغه ما هغوی ته ورکړه، هغې نیمه نیمه د دواړو په مینځ کې تقسیم کړه. پخپله یې هیڅ ونه خوړل بیا پاڅیده او لاړه، حضور پاک ﷺ تشریف راوړ نو ما حضور پاک ﷺ ته وویل، حضور پاک ﷺ وفرمایل څوک چې دوو لوڼو امتحان شي، او هغه

۱ | والحاضنة أما أو غيرها أحق به أي بالفلان حتى يستغنى عن النساء وقدر بسبع وبه يفق
وتزوج الصغيرة ويدخل بها الزوج وغيرهما أحق بها حتى تستغنى وقدر بسبع وبه يفق (درمختار ج: ۳ ص: ۵۶۷).

۲ | ثم أي بعد الأم بأن ماتت أو لم تقبل أو تزوجت بأجنبي أم الأم (درمختار ج: ۳ ص: ۵۶۲).

دهغوی سره حسن سلوک وکړي، نوهغوی به یې دوزخ نه بچ کړي.
ددې مضمون احادیث ددیرو صحابه کرامو (رضوان الله اجمعین) نه روایت دي.

دلورپلارته قرآن بنودل

سوال: یوه لور خپل پلارته قرآن مجید ښايي، اودهغې پلار اوس پنځه ویشته (۲۵) سپارې ویلې دي، نودهغې دپلار مشرور وایي چې: "ته دخپلې لور سره قرآن شریف مه ختموه، ځکه چې ته دهغې دلور حق به ادا کوي یا به استاذ جوړه شي دهغې حق به پوره کړي؟" دهغې نه وروسته هغه قرآن ویل پرېږدي او وایي چې: "زه به باقي پنځه سپارې چېرته بل چاسره ووايم." ددې باوجود هغه خپلې لورته دقرآن شریف بنودلو جوړه او پیسې هم ورکوي، آیا یوه لور خپل مور پلار ته قرآن پاک بنودلی شي؟ او که بنودلی شي؛ نویيادهغې د مور و پلار او اولاد حقوق څه دي؟

جواب: انجیلی که قرآن شریف ویلی وي؛ نو د مور پلار هغې سره قرآن زده کول جائز دي، او دا فضول خیال دی چې لوردې استاذه جوړه نشی، او چې تاسو پنځه ویشته (۲۵) سپارې دلور سره وویلې نو استاذه خو هغه جوړه شوه.

صحابه کرامو څو ځل ته ښکاره کونکي مور او پلار سره تعلق ساتل

سوال: مور و پلار که ښکاره صحابه کرامو څو ځل، څلور واړه خلفاوو ته بدې ردې او غلط قسمه کنځلې کوي؛ نو په داسې حالت کې دهغوی خوله بندول پکار دي یا د دعا کول پکار دي؟ او آیا د داسې مور او پلار فرمانبرداری ضروري ده؟

جواب: هغوی ته دې وویل شي چې هغوی دا حرکت نه کوي، په دې سره موږ ته تکلیف رسیږي، که منع نشو نو دهغوی نه بیل شی، دهغوی خوله بندولو په ځای هغوی سره خوله مه گډوئ.

بې وجې خفه شوې مور څنګه راضي کړو؟

سوال: په کم عمرۍ کې مې واده وشو، دځاوند قدر رانه ونه شو، هغه سختي کوي، بچې مې هم وشو، یوځل ځاوند په غوسه کې دطلاق اختار راکړ، خویندې، وروڼو او مور و پلار مې غریبانان وو، دځاوند کور مې مالداره وو، ظاهره ده دځاوند کور نه خوراته پیغورونه ملاویدل، انتقاماً دځاوند کورنه به مې غلا وغیره کوله او خپلو خویندو وروڼو ته ترقي ورکول له پاره مې ټول عمر کوشش وکړو تردې چې دخپلو دوایانو پیسې به مې هم هغوی ته ورکولې، خو کله چې مې دحضرت ډاکټر عبدالحي عارفي (قدس سره) سره اصلاحی تعلق قائم کړ، نو دخپلې غلطۍ احساس راته وشو، او بیامامورته وویل چې تراوسه پورې چې څه وشو غلط وشو، الله تعالی دې موږ ټول معاف کړي، آینه داسې کول نه دي پکار، ماته څه معلوم و چې دمور محبت محض دمال او دولت په وجه سره دی، ترننه پورې زما هر جائز او ناجائز ته ریښتیا ویل او محبت کونکې مور رویه داسې بدله شوه چې دالله پناه دې وي! اوس خو هغه زما شکل ته کتل

هم نه غواړي، که څه هديه تحفه ورته ليرم؛ نو واپس کوي يې، دحج تبرکات مې ورته وليږل نوهغه يې هم واپس راووليږل، ماتهول مصيبتونه برداشت کړل خوداسې غم راته وليگيد چې بس پاگل خانې ته لا نه ړم، خاوند تولې غلطۍ راته معاف کړې، اوس دمرگ هيڅ پته نشته، ډيره پريشانه يم، څه وکړم؟ زماله پاره دعا وکړئ او علاج هم راته ونيئ.

جواب: دستاسوپه خط کتلو سره مې زړه ډير خفه شو، زړه نه دُعا کوم چې الله تعالى تاسو ته صحت او عافيت اوسکون او اطمینان نصیب کړئ، يوڅو خبرې په خپلې زندگۍ کې شاملې کړئ:

۱: دمحبت او رضا تعلق صرف دالله تعالى دذات سره پکار دي، باقی ټول محبتونه دهغه دحکم تابع دي.

۲: دخپل خاوند او بچيو خدمت ډيرخوش اخلاقي سره کوئ اوپه هغې کې دالله تعالى رضا مخکې ږدئ.

۳: خپلې مور سره داحترام تعلق ساتئ، دهغې په غم او خوشحالي کې ځان شامل کړئ، اودهغې د خفگان هيڅ پرواه مه کوئ. که هغه درسره تعلق ختموي نوپخپله به گناهگاره وي، ستاسو دطرف نه خو نه تعلق ختمول پکار دي، نه دهغې په تعلق ختمولوسره پريشان کيدل، بلکهي دهغې له پاره دخير دعا کوئ.

۴: دمسلمان زړه پريشانه نه دی پکار، هروخت خوشحاله او تازه پکار دی اوکوم تکليفونه چې راځي په هغو سره زړه خفه کول نه دي پکار، بلکهي په هرشي کې دا خيال په ذهن کې ساتل پکار دي چې دالله پاک به په دې کې حکمت وي.

داو لاد غلط حرکتونه اودهغو منع کول

سوال: زموږ يو زوی دې او شپږ لونه، دا د دوشتو (۲۲) کالو زوی د گاونډي کورته ډير ځي راځي، موږ دهغه دا تگ راتگ مناسب ونه گانه او زوی مويابند کول وغوښتل؛ نوزوی نه صرف بې ادبي اونا فرماني وکړه بلکهي زموږ سره اوسيدل يې هم پريښودل، کله چې موږ خپل گاونډي سره ملاؤ شو او هغه ته مو درخواست وکړ چې تاسو زموږ دزوی په خپل کور کې تگ راتگ په خپل طور باندې بند کړئ نو دهغه جواب و چې: زمانه څه دخلورو بچومورده او ستاسو هلك دهغې په مخکې ځوان شوی دی، هيڅ دبدی اړخ په نظر نه راځي، زما په خيال دهغه راتگ غلط حرکت نه دی. موږ دهغه توجه په دې خبرې باندې راوستله چې تاسو کار له ځي او هغه هيڅ کار نه کوي، او ستاسو په غير موجودگي کې ټول وخت هلته تيروي، ددې په جواب کې يې اوفرمائيل: تاسوهغه منع کړئ، ستاسوپه خيال کې گناه ده، زه يې نشم منع کولی. تاسوته زموږ درخواست دا دی چې تاسوپه خپل کالم کې زموږ سوال اوخپل جواب شائع کړئ، ځکه چې زموږ په خيال کې دا ملاپ دبهرملک لعنت دی چې دهغې نوم نوائے فريند يا گرلز فريند دی، دا وبا په پاکستان کې هم خورپرې، ستاسوپه شرعي جواب سره به

ډیرو ته خیر ورسېږي، ډیر مورو پلار به زموږ پشان تاسو ته دعاگانې وکړي.

جواب: تاسو ډیر ښه وکړل چې زوی مودیوې غلطې خبرې نه منع کړ او خپل ګاونډی دې هم خبر کړ. دمغرب نقل نوی نسل په غلط حرکتونو کې اخته کړی دی، فلم، ریډیو، ټی وی، وی سی آر، مخلوط تعلیمی ماحول اودښځې او سړي بې باکه ګډون دنوی نسل ژوند تباہ کړی دی، دیو محتاط اندازې مطابق دنوی نسل اکثریت په جنسي مرضونو، ضعیف مټانه، دمتيازو په مرضونو کې اخته دی، دنوي نسل دا المیه دحکومت، مورو پلار او د استاذانو ټولو له پاره یوچیلنچ دی. نوی نسل د خودکشی نه بچ کولو له پاره څه خیال کول دهغو ټولو فرض دي.^{۱۱}

د موراو پلار د خوشالۍ په خاطر د ښځې حق تلفي ناجائز ده

سوال: زه تاسو ته یوه مسئله معلومول غواړم، هغه دا چې زه دخپل خاوند کوروالو سره اوسیدل نه غواړم. بلکې بیل کور غواړم، مادخپل خاوندنه ډیر خل مطالبه کړې ده خودهغه په نزد زما خبرو هیڅ اهمیت نشته، بلکه زما د بې وسۍ پورې خندا کوي او وایي چې: تستا په سوچ او غوښتلو سره هیڅ نه کیږي. هغه به کیږي څه چې زما مور او پلار وغواړي، تابه پریرېدم خو خپل مور او پلار به پرې نږدم، بچی به هم ستانه واخلم زما خاوند او دخاوند کوروالو تعلیم یافته او دین دار خلق دي. اوبښه پوهیږی چې بیل کور د ښځې شرعي حق دی، او دالله تعالی د ښي پاک ﷺ سنت مبارک دی. ددې باوجود ماته د پرېښودو اختیار راکوي اوزما سره سخته رویه ساتي. خاوند په معسولي خبرې باندې زما بې عزتي کوي، غواړم چې خاوند کم از کم زما کچن پخلنځای، بیل کړي او داوسیدو له پاره هم په هغې کور کې مناسب ځای راکړي چې زه په آزادي سره کینم یا سم اودخپلې خوښې مطابق خپل کارکوم، ځکه چې دځوانانو لیورونو په موجودګۍ کې زه بعضی وخت بالکل یوازې اوسیرم، ماشومان هم سکول ته لاړشي. زه پخپله هم اوس بالکل خاونه یم او د لیورونو سره داسې بالکل یوازې اوسیدل په ما ډیر بدلګیږي، خاوند مې هم داسې ډیر بدګڼي، خودهرڅه لیدلو باوجودهم خاموش دی. د دین دار خاوند دخپلې ښځې سره داسې رویه شرعاً درست ده؟ ځکه چې زما خاوند خپل خان په حق باندې ګڼي. بیل کور د ښځې جائز او شرعی حق دی دښه پوهیدو باوجود ښځه دخپل شرعي حق نه محرومونکي دین داره خاوند له پاره څه احکامات دي؟ آیا دالله تعالی په نزد دداسې خاوندانوله پاره هیڅ سزا نشته؟ دښځې دخوښې خلاف په زبردستي هغه دخپل مورو پلار سره

۱۱ عن نافع بن عبد الله قال النبی صلی الله علیه وسلم: کلکم راع وکلکم مسئول، فالامام راع وهو مسئول، والرجل راع علی اهله وهو مسئول، والمرأة راعیة علی بیت زوجها وهي مسئولة... الخ (بخاری ج: ۲ ص: ۷۷۹، باب قوله: قُواْ اَنْفُسْکُمْ وَاَهْلِیْکُمْ نَاراً، ایضاً: مسلم ج: ۲ ص: ۱۲۲ کتاب الإمارة) وقال تعالی: یا اَیُّهَا الَّذِیْنَ آمَنُوا قُواْ اَنْفُسْکُمْ وَاَهْلِیْکُمْ نَاراً (التحریم: ۶).

ساتل آیا شرعاً جائز دي؟ ایا د مورپلار د خوشالۍ په خاطر ښځې ته تکلیف ورکول جائز دی؟

جواب: ما په اخبار کې ډیر ځله لیکلي دي چې ښځه په یوازې کور کې ساتل (که دهغه کور یوه برخه ولې نه وي، چې په هغه کې دهغې نه پرته د بل چا عمل دخل نه وي، د خاوند په ذمه شرعاً واجب دي^۱، ښځه که پخپله خوښه د خاوند مور و پلار سره اوسیدل غواړي او دهغوی خدمت خپله خوش نصیبي وگڼي نو صحیح ده، خو که هغه د بیل کور خواش منده وي؛ نو هغه دې د مورپلار سره په اوسیدو باندې مجبوره نه کړل شي، خاص طور سره کوم صورت حال چې تاسو لیکلی دی چې د خوانانو لیورونوسره یې، دهغوی سره یوازې اوسیدل شرعاً او اخلاقاً په یوه معنا هم جائز نه دي^۲ د مورپلار د خوشحالۍ له پاره د ښځې حق تلفي جائز نه ده^۳ د قیامت په ورځ به انسان نه دهغه په ذمه چې کوم حقوقو دي دهغو مطالبه به ترې کیږي^۴ او چا چې لږه شان په چا باندې زیاتې کړې وي یا یې حق تلفي کړې وي مظلوم ته به دهغه بدلېه اخيستل کیږي، په ښځه او خاوند کې چې چا دیوبل حق خوړلی وي، دهغه بدلېه به هم اخيستل کیږي، ډیر هغه خلک چې دلته خپل ځان په حق گڼي، هلته چې لارښي په هغوی باندې به ښکاره شي چې هغوی په حق باندې نه وو، په خپل خواش باندې چلیدل دین داري نه ده بلکې د الله تعالی په حکمونو باندې چلیدل دین داري ده.

د صحت او همت باوجود د پلار او الله پاک

حقوق نه ادا کول د بدبختۍ علامه ده

سوال: بې شکه غوره کس هغه دی چې باقاعده عبادت اونیکی عمل وکړي، خو یوسړی دناروغۍ له وجې پخپله له عبادتونو نه معذوره دی، خونورو ته د عبادت تلقین کوي، بلکې پابندیې جوړوي او ان تردې چې نیک عملونه کوي او په خپلو عملونو سره دنورو له پاره خپل

^۱ [فعليه نفقتها وكسوها وسكنها (هداية ج: ۲ ص: ۴۳۷، باب النفقة)۔

^۲ [عن عقبة بن عامر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم: إياكم والدخول على النساء! فقال رجل من الأنصار: يا رسول الله! أفرأيت الحمى؟ قال: قال الحمى الموت (ترمذی ج: ۱ ص: ۲۲۰، أبواب الرضاع، باب ما جاء في كراهية الدخول على المغيبات)۔

^۳ [عن النواس بن سمعان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق (مشكوة ج: ۲ ص: ۳۲۱، كتاب الإمارة، الفصل الثاني)۔

^۴ [عن نافع عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم: ألا كلکم راع وكلکم مسئول عن رعيته، فالأمر الذي على الناس راع وهو مسئول عن رعيته، والرجل راع على أهل بيته وهو مسئول عنهم، والمرأة راعية على بيت بعلها وولده وهي مسئولة عنهم، والعبد راع على مال سيده وهو مسئول عنه، ألا فكلکم راع وكلکم مسئول عن رعيته (صحيح مسلم ج: ۲ ص: ۱۲۲، كتاب الإمارة، باب فضيلة الإمام العادل)۔

خان مثالي جوړوي پيش کوي يې چې دهغه نه د متاثره کيدو په وجه خلقو اسلام هم قبول کړ او په نيکو عملونو کې دهغه تقليد هم کوي. دويم سړی هغه دی چې هغه عبادت خو کله ناکله کوي، کله يې لمونځ وکړ، په رمضان کې يې څه روژې ونيولې، قرآن يې وويلو بغير پوهې، خونېک عملونه نه کوي، دنورو په گټه خپله او دخپلو بچيو خيسته پالي، تردې پورې چې دخور واده له پاره يې پيسې هم پخپله خرچ کړې او دواپس کولو کوشش نه کوي، که ته هغه دنيک عمل له پاره په محنت سره رزق گټلو او د ښځې او بچيو ساتلو له پاره لومړی سړی ووايي نو هغه به دې ويلو انکار کوي چې ته پخپله لمونځ روژه نه نيسي، ماته دنيک عملونو نصيحت کوي، زه يې ولې وکړم؟ په دواړو کسانو کې د پلار زوی رسته ده، واره نه دي چې په وهلوبه يې پوه کړي، ددوو بچو پلار دی په ځای پلار له دگټلو راورلو اکتا خپل اوسيدل او اخراجات او دخپلې ښځې او بچو اخراجات دخپل پلار د بوداوالي په لږو ډيرو پيسو سره کوي، ستاسو په نظر کې شريعت څه وايي گې کوم صحيح دی؟ پلار يا زوی؟

جواب: د بوداوالي او بيمارۍ په وجه که يوسړی زيات عبادت نشي کولی، خو که فرض لمونځ ادا کوي او الله تعالی چې کوم حقوق دده په ذمه ايښي دي، هغه ادا کوي نو داسې په صحيح لارې باندې دی، خود بوداوالی او معذوري په وجه باندې د فرائضو ترک کول دهغه له پاره هم جائز نه دي، دروژې نيولو که طاقت نه وي نو فديه دې ادا کوي^{۱۱}، او د صحت او همت باوجود که زوی د الله تعالی او دهغه د بندگانو حقوق نه ادا کوي او د پلار په نصيحت باندې عمل نه کوي دا دهغه د سعادت دليل نه دی بلکې دهغه د بدبختۍ علامه ده، هغه ته پکار دي چې دنيکی او خلاصون لار اختيار کړي، دخپل پلار په نصيحت باندې عمل وکړي او په بوداوالي کې دې دموړو پلار خدمت وکړي او جنت دې وگټي.^{۱۲}

منافق مور پلار سره تعلق ختمول

سوال: آیا د منافق مور او پلار سره تغافل او تعلقات ختمول جائز دي؟ او چې هغوی پخپله هم تعلق ساتل نه غواړي.

جواب: تعلق دې وسره ختم نه کړل شي، دهغوی خدمت دې وکړل شي او دهغوی خدمت دې دخپلې دنيا او آخرت سعادت وگنل شي.^{۱۳}

^۱ قال تعالى وعلى الذين يطيقونه لذبّه طعام مسكين (البقرة: ۱۸۴).

^۲ قال تعالى ولعلی ربک ألا تعلموا إنا إياه وبالوالدين إحساناً إما يبلغن عندك الكبر أحدهما أو كلاهما فلا تقل لهما أف ولا تنهرهما... الخ (بنی اسرائیل: ۲۳، ۲۴).

^۳ عن أبي الدرداء: أن رجلاً أتاه... فقال أبو الدرداء: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: الوالد أوسط أبواب الجنة فإن شئت لحافظ على الباب أوصع... [بلقي به راروانه صفحه

❖ دخپلوانو او ځوانو د پانو تعلقات ❖

خپلوانو سره مکمل تعلق ختمول

سوال: رشته دارانوسره بالکل نه ملاویدل گناه ده که نه؟ خپل تره، ترور، دتره زامنو وغیره سره تعلق ختمول جائز دي او که نه؟ که گناه ده نو چې موريلاردې دهغوی سره ملاویدو نه منع کړي؛ نو آیا دمور و پلار حکم منل ضروري دي؟ او که مور و پلار خفه کيږي نو آیا حکم منل ضروري دي؟

جواب: دخپلوداسې رشته دارانوسره مکمل تعلق ختمول جائز نه دی^(١)، که زیات تعلقات ورسره نه ساتئ نو کم از کم سلام کلام خوښندول نه دي پکار، په دې معامله کې دې دموريلار اطاعت ونه کړل شي^(٢).

سوال: نن سبا په په نږدې خپلوانو او خاندان کې په وړو وړو خبرو باندې جنگ جگړې کيږي، بیا دهغې نه وروسته دیوبل سره خبرې نه کوي، دقرآن او حدیث په رڼا کې موږ ته دا ووايي چې یوبل کره تگ راتگ پکار دی او که نه؟

جواب: په خپلو خپلوانو کې خو جنگ جگړې دعام معمول خبره ده، خو دخپلو خپلوانوسره مکمل تعلق ختمول شرعاً جائز نه دي، بلکې کبیره گناه ده^(٣).

که خپلوانوسره غلط طرز عمل وي نو دهغوی سره مکمل تعلق ختمول

سوال: د حافظ ----- مطابق په اسلام کې درشته دارانوسره د صله رحمې حکم دی او کوم خلک چې صله رحمې نه کوي، هغوی ته گمراه او فاسقان ویل شوي دي، د صله رحمې مفهوم دادی چې دخپلو رشته دارانوسره دې مکمل تعلق ختم نه کړل شي، بلکې دهر یوسره دې ملاقات وکړل شي. ددې نه خودا ظاهريږي چې کوم خلک دڅه مجبوري په وجه خپلو خپلوانوسره نه ملاویري؛ نو هغه فاسقان او گمراه دی، څوکه خپل خپلوان داسې ماحول

... بقیه د ترمخ] .. (ترمذی ج: ٢ ص: ١٢، أبواب البر والصلة، باب ماجاء من الفضل فی رضاء الوالدین)۔

^(١) [عن عائشة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: الرحم شجرة فممن وصلها وصلته ومن قطعها قطعته (بخاری ج: ٢ ص: ٨٨٦)۔

^(٢) [عن النّوّاس بن سّمعان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق (مشکوّة ج: ٢ ص: ٣٢١، کتاب الإمارة، الفصل الثانی)۔

^(٣) [عن محمد بن جبير بن مطعم عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يدخل الجنة قاطع قال سفيان يعني قاطع رحم (ترمذی ج: ٢ ص: ١٣، أبواب البر والصلة، باب ماجاء فی صلة الرحم)۔

پيدا کړي اوداسې طرز عمل اختيار کړي چې دهغوی کره په تگ راتگ سره ذهن باندې گندگي پيدا کيږي او انسان روحاني طور باندې هم تلخي محسوس کړی چې رشته دار هغه ته په خیر راغلې ونه ویل اود غرور اوتکبر مظاهره یې وکړه، که څوک په دې وجه دخپلورشته دارو سره مکمل تعلق ختم کړي: نو هغه ته به فاسق او گمراه ویل کيږي؟ یا دهغه رشته دار به ددې ذمه دار وي؟

جواب: درشته دارانوپه خپلو کې مکمل تعلق ختمول کله خودیو فریق دې دیني په وجه کيږي او کله د دنیاوی مفاداتو په وجه سره، که تعلق ختمول د دین په بنیاد باندې وي، نویوازي هغه فریق به گناهگار وي دچا دې دیني له وجې چې تعلق ختم شو، په دې شرط چې دویم رشته دار ددې تعلق ختمولو باوجود دهغوی ضروري حقوق ادا کوي، او که دتعلق ختمولو بنیادي وجه څه دنیاوي تنازع ده نو په دواړو کې کوم فریق چې دنورو حقوق په ادا کولو کې کوتاهي وکړي، هغه گناهگار وي او که دواړه کوتاهي وکړي نو دواړه گناهگار دي، زموږ دشریعت تعلیم دا نه دی چې کوم سړی تاسو سره رشته جوړه وساتي تاسو هم دهغه سره جوړه وساتي، بلکې دشریعت تعلیم دا دی کوم چې په حدیث کې فرمایل شوي دي: "صل من قطعک" (مسند احمد ج: ۴ ص: ۱۵۸) چې کوم سړی تاسو سره رشته ماته کړي اود رشته دارۍ حقوق ادا نه کړي، تاسو دهغه سره هم صله رحمي وکړئ اودهغه درشتې حقوق هم ادا کړئ، ګیني دمکمل تعلق ختمولو وبال چې به څنګه په هغه باندې پریوځي، په تاباندې هم پریوځي. دامضمون ډیر تفصیل غواړي، خلاصه دا ده کومه چې مالیکلې ده

آیا دبد کرداره بنځود پنبو لاندې هم جنت وي؟

سوال: عام طور باندې ویل کيږي چې جنت دمور دقدمونو لاندې دی، خو چې کومې بد کرداره بنځې خپل واړه بچي پریږدي او کورونو نه تښتي، دهغوی په باره کې دخدای او درسول پاک ﷺ څه حکم دی؟

او آیا دداسې بنځوپه باره کې هم دا تصور ممکن دی چې جنت دهغوی له قدمونو لاندې دی؟

جواب: داسې بنځې خود انسان ویلو هم مستحقې نه دي، د"مور" تقدس دوی ته کله نصیب کیدای شي؟ او چې کومې پخپله ددوزخ خشاک وي، دهغوی دقدمونو لاندې به جنت چیرته وي؟ دحدیث مطلب دا دی چې بچیوته پکار دي چې خپلې مور ته تکلیف نه رسوي اودهغې بې ادبي نه کوي.

د ترور او خور حق دنورو خپلوانو نه ولې زیات دی؟

سوال: دحقوق العباد لاندې دهرسړی په مال او دولت باندې دهغه دخپلو خپلوانو، رشته دارانو، غریبانانو، مسکینانو، مسافرو څه حقوق دي، خو آیا په رشته دارو کې دیورشته دار

د مور و پلار نه علاوه، څه خاص حقوق شته؟ زموږ په کور کې دا گڼل کېږي چې د خور او ترور لږ زیات حقوق دي.

جواب: د خور او ترور حق ځکه زیات گڼل کېږي چې د پلار په جائیداد کې هغوی ته برخه نه ورکول کېږي، بلکې وروڼه یې غصبوي، ګیني هغوی ته د پوره برخې ورکولو نه وروسته د هغوی ترجیحي حق باقي نه پاتې کېږي.

رشته دار د بنمن ګڼونکي سره تعلقات نه ساتل څنګه دي؟

سوال: زموږ ډیر نژدې رشته دار موږ سره تعلق قائمول نه غواړي، او مونږ د هغه پرورش هم کړی، هغه موږ وساته غټ موکړ، خو اوس هغه زموږ یواځېسان هم نه مني، صرف دا نه، بلکې موږ خپل دشمنان هم ګڼي. مونږ سره حسد کوي، په موږ باندې بې بنیاده الزامونه لګوي، خود حضور پاک ﷺ ارشاد مبارک دی: **عن جبير بن مطعم قال: قال رسول الله ﷺ: لا يدخل الجنة قاطع.** متفق علیه" (مشکوٰه ص: ۴۱۹) یعنې تعلقات ختموونکي به جنت کې نه داخلېږي. په دې حالتو کې زموږ له پاره د هغه سره تعلق ساتل سخت خطرناک دي؛ ځکه چې هغه ګاونډیانو سره هم زموږ غیبت کوي، نو آیا موږ به دوزخیان یو؟ او د تعلق ختمولو په وجه به الله پاک زموږ نه ناراضه وي؟ په دې حالتو کې تاسو موږ ته ووايئ چې مونږ څه طریقه اختیار کړو؟ آیا د اېه بهتره نه وي چې موږ هم ورسره مکمل تعلق ختم کړو؛ ځکه چې په معمولي ملاقات کې هم هغه په موږ باندې قسم قسم د دروغو خبرې راوباسي او زموږ د بدن امولو مکمل کوشش کوي.

جواب: زیات تعلق دې ورسره ونه ساتل شي، څوکه په مخه ورته راشي؛ نو سلام دې ورته وکړل شي، که بیمار شي نو پوښتنه دې وکړل شي، که مړ شي نو په جنازه کې دې شرکت وکړل شي^۱، په دې صورت کې به په تاسو د مکمل تعلق ختمولو ګناه نه وي، او که سلام کلام ورسره بالکل بند کړل شي نو د مکمل تعلق ختمولو ګناه به ستاسو هم وي^۲.

د مور او پلار په منع کولو رشته دارو سره تعلقات کمول

سوال: که مور پلار دې درشته دارو سره د ملاویدو نه منع کړی او چې څه جنګ جګړه هم نه وي شوې نو بیا په داسې حالت کې د مور او پلار حکم منل پکار دي او صله رحمی ترک کول پکار

^۱ حق المسلم على المسلم خمس: رد السلام، وعيادة المريض، وإتباع الجنائز، وإجابة الدعوة، وتشميت العاطس (مشکوٰه ص: ۱۳۳، باب عيادة المريض) وصلة الرحم واجبة ولو كانت بسلام ونحية وهدية ومعارفة ومجالسة... إلخ (الدر المختار ج: ۶ ص: ۴۱۱، کتاب الحظر والإباحة، فصل فی البیع).

^۲ عن محمد بن جبير بن مطعم عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يدخل الجنة قاطع متفق عليه (مشکوٰه ص: ۴۱۹، باب البر والصلة، الفصل الأول).

دي؟ دقرآن او حديث په رڼا کې جواب راكړئ!

جواب: دصله رحمي قطع كول حرام دي، په حديث كې دى: "عن جبير بن مطعم رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: لا يدخل الجنة قاطع. متفق عليه." (مشكوه ص: ۴۱۹).

ترجمه: صله رحمي (مكمل) قطع كونكى به جنت ته نه داخلېږي.

اوبه ناجائز كار كې دموړپلار اطاعت نشته^{۱۱}، خو كه موړپلار دڅه مصلحت په وجه باندې زيات ملاويډلو نه منع وكړي؛ نوصحيح ده.

خپلوانوسره مكمل تعلق ختمول جائز نه دي

سوال: مسئله دا ده چې زموږ دكور او ددرې څلورو نورو خاندانو خپلوانوسره په څه خبره تگ راتگ بندشوى دى، بل طرف ته دمورو پلار دنافرمانۍ خبره هم ده، زه دالله تعالى دويرې له وجې نه دا غواړم چې دخپلوانوسره مكمل تعلق ختمولو گناه دې په مانه وي، زه دمور نه ددې اجازه غواړم ځكه چې هغه هم خفه كول نه غواړم، نوهغه وايي چې: "دتگ راتگ نه وروسته به بياپه څه خبره باندې خفگان راشي." ددې نه علاوه درې څلور نورو خاندانونو چې دهغوى سره بائيكات كړى دى هغه هم وايي چې: "كه تادهغو رسته دارانوسره تگ راتگ زيات كړ؛ نو موږ ټول به تاسره نه ملاويږو." نومولانا صاحب! زه غواړم چې څه خفگان هم نه وي اودهغو خپلوانو سره دوباره تعلق هم قائم شي.

جواب: دخپلو خپلوانوسره مكمل تعلق ختمول حرام دي، په حديث كې دي چې تعلق ختمونكي به جنت ته نه ځي^{۱۲}، كه دچاسره زيات تعلق نه ساتې نوهغه هيڅ خبره نه ده، خوداسې تعلق ختمول چې دهغه په جنازه كې هم شركت ونه كړې اوچې بيمارشى نوپوښتنه يې هم ونه كړې، داجائز نه دي^{۱۳}.

دصله رحمي قطع كولو گناه به چا باندې وي؟

سوال: مايو حديث كې لوستلي و، چې چادخپل مسلمان ورورسره د يو كال پورې تعلق ختم كړ، دا دسې ده لكه هغه چې قتل كړي، عرض دادى كه چرې يوكس چاسره زياتى وكړي

^۱ | عن النّوأس بن سميان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق (مشكوه ج: ۲ ص: ۳۲۱، كتاب الإمارة، الفصل الثاني)۔

^۲ | قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يدخل الجنة قاطع (ترمذى ج: ۲ ص: ۱۲، أبواب البر والصلة، باب ما جاء في صلة الرحم)۔

^۳ | حق المسلم على المسلم خمس: ردّ السلام، وعيادة المريض، وإتباع الجنائز... إلخ (مشكوه ص: ۱۳۳، باب عيادة المريض وثواب المريض)۔

نودا حديث به کوم کس باندې وي، که چرې معلوم وي نوهغه دې مخکې خبرې وکړي يا چا سره چې زياتی شوی وي؟ ايا دا گناه به دواړو باندې وي؟
جواب: دا حديث صحيح دی. (مشکوٰۃ شريف کې په ص ۴۲۸ باندې د ابوداود په حواله باندې نقل شوی دی، د ابوداود نه علاوه مسند احمد او مستدرک حاکم کې هم دی).
 عن ابی خراش السلمي رضي الله عنه انه سمع رسول الله ﷺ يقول: من هجر اخاه سنة فهو كسفك دمه.
 رواه ابوداؤد (مشکوٰۃ ص ۴۲۸)

ترجمه: حضرت ابی خراش رضي الله عنه روايت کوي چې هغوی د حضور ﷺ نه اوریدلي دي چې کوم کس چې خپل مسلمان ورور سره د يو کال له پاره تعلق ختم کړ، نولکه هغه هغه قتل کړي.
 ددې حديث مقصد د تعلق د ختمولو د گناه نه خلک ویرول دي، چې دادومره سخته گناه ده، لکه څوک قتلول.

۲: د دوو کسانو په مینځ کې خفگان هغه وخت پيدا کیږي کله چې یو بل سره زیاتې وکړي، او کوم کس سره چې زیاتې شوی وي، نو ښکاره خبره ده چې شرعي حدودو کې اوسیدو سره هغه ته بدلې اخیستلو حق حاصل دی (د بدي حیثیت د عالمانو مخې ته ایښودو سره دهغوی نه پوښتنه کول پکار دي چې دا جائز دی او که نه؟) او طبعی طور باندې خفگان هم لازم دی، خو شریعت د دریو ورځونه پس د داسې خفگان ساتلو اجازه نه ده ورکړې، چې هغه کې خبرې اترې او سلام هم بندوي.^{۱۱}

۳: د کومو دوه کسانو یا وروڼو په مینځ کې چې اختلاف وي، هغوی ته پکار ده چې درې ورځونه پس خپل خفگان ختم کړي، او کوم کس چې ددې خفگان ختمولو کې مخکې شي هغه د ډیر زیات اجر مستحق دی.

۴: او کوم کس چې خپل ورور باندې زیاتې کړې وي، هغه دې دخپل ورور نه معافي وغواړي، او که چرې دهغه تاوان ورکول کیدای شي؛ نو تاوان دې ورکړي.

۵: که څوک ظالم وي او خپل ظلم نه پرېږدي؛ نو هغه سره ډیر تعلق مه ساتئ، خو تعلق ورسې داسې مه ختموئ چې سلام کلام هم ورسره بند کړئ، او د مړي ژوندي له پاره هم نه ورځئ، بلکه د کوم حد پورې چې ممکن وي دهغه شرعي حقونه ادا کوئ.

[۱] عن ابی هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يحل لمؤمن ان يهجر مؤمنا فوق ثلاث، فان مرت به ثلاث فليقله فليسلم عليه فان رد عليه السلام فقد اشتركا في الاجر وان لم يرد عليه فقد باء بالاثم وخرج المسلم من الهجرة. رواه ابوداؤد (مشکوٰۃ شريف ج ۲ ص ۴۲۸، باب ما ينهي عنه من التهاجر والنقاط... الخ).

۶: تعلق ختمول که چرې د دنیا د خفگان په وجه باندې وي؛ نو څنگه چې پورته بیان شوي دي، کبیره گناه ده، خو که چرې هغه سړی به دینه او گمراه وي؛ نو د دین له پاره ورسره تعلق ختمول نه یوازې جائز، بلکې کله کله ضروري هم وي.

❖ د ګاونډي حقوق ❖

سوال: ایاد اسلام په رڼا کې جائز دي چې زموږ کور دې رڼا وي په بلبونو سره او زموږ ګاونډی دې په تیاره کې وي، دڅه په وجه بلب نشی لگولی؟ نو آیا موږ دهغه مدد نشو کولی؟ او د حضور پاک ﷺ پخپله ارشاد مبارک دی: هغه مسلمان، مسلمان نه دی چې دهغه ګاونډی وږی وي او پخپله یې په مړه گیده و خوري آخر دا هم یوه مسئله ده.

جواب: ستاسو سوچ بالکل صحیح دی، که چاته الله تعالی توفیق ورکړی وي؛ نو ګاونډیانوته هم فائده رسول پکاردی، نو که ستاسو د ګاونډي په کور کې بجلۍ نه وي، تاسو د بجلۍ په کنکشن لگولو کې دهغه سره مدد وکړئ، او تر څو پورې چې ورته کنکشن نه ملاوړې تر هغې ورته دخپل کور نه رڼا ورکړئ! ^{۱۱}

د سندرو ویونکي ګاونډي د کور خوراک خوړل

سوال: د زکریا په محله کې ورسره په ګاونډه کې داسې خلک اوسیږي چې دهغوی پیشه ګداګانې، سندري ویل او بدکاری ده، خودا پیشه په محله کې نه، بلکې په نورځایونو کې کوي، د محلې والو سره په ښه اخلاقو سره پیش کیږي، نو په داسې حالت کې محلې والو د طوائفو د خاندان سره تعلق ساتل جائز دي او که نه؟ دهغوی د کور نه راتلونکی خوراک قبولول څکه دي؟ او د محلې والو ته څه فرائض کول پکار دي؟

جواب: د حرامې گټې خوړل څښل جائز نه دي ^{۱۲}، محلې والو ته پکار دي چې دخپل حد پورې هغوی ته دې د گناه پرېښودلو ووايي، او که هغوی هغه کاروبار نه پرېږدي؛ نو دهغوی سره

۱ عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم: من نفس عن مسلم كربة من كرب الدنيا نفس الله عنه كربة من كرب يوم القيامة، ومن يسر على معسر يسر الله عليه في الدنيا والآخرة... إلخ (سنن أبي داود ج: ۲ ص: ۳۲۰، باب في المعونة للمسلم) أيضاً: عن عبدالله بن عمرو قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: خير الأصحاب عند الله خيرهم لصاحبه، وخير الجيران عند الله خيرهم لجاره رواه الترمذی والدارمی (مشکوٰۃ ص: ۴۲۴)۔

۱ عن أبي بكر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يدخل الجنة جسد غذى بالحرام رواه البيهقي في شعب الإيمان وعن ابن عمر قال: من اشترى ثوباً بعشرة دراهم وفيه درهم حرام لم يقبل الله تعالى له صلوة مادام عليه... إلخ (مشکوٰۃ ص: ۲۴۳، باب الكسب وطلب الحلال)۔

زیات تعلقات مه ساتی، مه دهغوی دعوت ته ورخی: ۱۱

تکلیف رسونکي گاونډي سره څنګه سلوک وشي؟

سوال: دسید خاندان یو صاحب دلسو (۱۰) کلونه زما په گاونډ کې اوسیږي او سرکاري عهدې زموږ ددواړو برابرې دي، خو هغه هروخت یونه یوکس دپريشان کولو تدبیرونه جوړوي، په مختلف انداز سره ذهني تکلیف رسوي، کله بچي ووهي کله به څه بهتان ولګوی، غرض دا چې شیطاني حرکتونه کوي، الله تعالی حاضر و ناظر ګڼم وایم چې مدهغه سره دهرقسمه تعلق جوړولو کوشش وکړ، خو هغه دچرګ یوه پښه دهغه اولاد، دهغه ښځه دهغه پخپله دحراموبې پناه دولت ګټلوپه وجه په غرور کې اوسیږي. تاسو ووايئ چې اسلام داسې گاونډیانو سره دکوم قسم سلوک ساتلو تلقین کوي؟

جواب: دخپل طرف نه دې هغوی ته هیڅ قسمه نقصان ورنه کړل شي اودهغوی په تکلیفونو رسولو باندې دې صبر وشي، دکوم صاحب چې تاسو تذکره کړې ده، که هغه واقعی سید و، نودهغه اخلاق به دحضور پاک ﷺ مطابق و، په حدیث کې یې داسې خلک کوم چې گاونډیانوته تکلیفونه رسوي، دمومن صفت نه خارج ګرځولي دي.

"عن ابی هريرة رضی الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: والله لا يؤمن، والله لا يؤمن، والله لا يؤمن. قيل: من يا رسول الله؟ قال: الذي لا يؤمن جاره بوائقه. رواه مسلم." (مشکوٰۃ ص: ۴۲۲).

ترجمه: په الله قسم: مؤمن به نه وي، په الله قسم: مؤمن به نه وي، په الله قسم: مؤمن به نه وي. عرض وشو: څوک؟ يا رسول الله! ويې فرمايل: هغه سړی چې دهغه گاونډی دهغه دشرارتونو نه محفوظ نه وي.

له حلالې پرته مطلقه ښځه کور کې ساتونکي سره تعلقات ساتل

سوال: زموږ په کلي کې یو سړي خپلې ښځې ته درې طلاقه، لس طلاقه، سل طلاقه په الفاظ سره طلاق ورکړ، ټولو علماء او مفتیانو فتوا ورکړه چې له حلالې پرته دویمه نکاح جائز نه ده، څه وخت تیریدو نه پس هلک او انجیلی یو پیر صاحب ته لارل، شاند چې هلته په تلويې بیان بدل کړي وي، دطلاق الفاظ یې بدل کړل، پیر صاحب ددوهمې نکاح فتوا ورکړه، یعنې طلاق بائن یې ورته وویل، نو هغوی نکاح وکړه، په دې باندې مونږ خلکو د انجیلی او هلک والو سره تعلقات ختم کړل، اودهغوی واده مو په غم کې پریښود، خو نور کلیوال وایي چې هغوی د پیر صاحب په فتوا باندې عمل کړی دی، ځکه هغوی ځي.

۱] لا یجیب دعوة الفاسق المعلن انه غیر راضٍ بفسقه (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۴۳، کتاب الکراهیه).

جواب: داخو ظاهره ده چې داطلاق مغلظه و، چې دهغه نه وروسته له شرعي حلالې پرته نکاح جائز نه ده^{۱۱}، دپير صاحب په مخکې يې که غلط صورت پيش کړی وي او نکاح يې کړي وي؛ نو پير صاحب خو گناهگار نه دی، خوفتوا يې غلطه ده، او په هغه سره حرام شی حلال کيدای نه شي، بلکې دا دواړه مجرمان دي، دهغوی سره مکمل تعلق ختمول شرعاً صحيح دي^{۱۲}، او کوم خلک چې په دې جرم کې شريک دي، هغه ټول گناهگار دي، دټولو همدا حکم دی^{۱۳}.

د خپلوی د جوړیدو په خیال د گناه او منکراتو په محفل کې شریکیدل

سوال: زما تعلق د میمن خاندان دیو جماعت سره دی، زموږ د جماعت یوه منظمه کمیټې ده، چې هغه هر کال سالانه جلسه تقسیم انعامات په نوم سره جوړوي، په هغه جلسه کې د پرو نمبرو اخیستونکي طلباء او طالباتو په مینځ کې انعامات تقسیميږي، دا جلسه د ښځو اوسړیو مخلوطه جلسه وي او انعامات حاصل کولو له پاره طالب علماني په سټیج باندې راځي، دې نه علاوه دا چې د پروگرام دلچسپ جوړولو له پاره نغمې او میوزک هم په دې پروگرام کې شاملوي، او دهغه ټول پروگرام فلم هم جوړيږي، اسلامي نقطه نظر سره خودا پروگرام قطعاً جائز نه دی، خو زموږ د یوڅوملگرو خیال دی چې په برادرۍ کې اتفاق ساتلوله پاره په دې پروگرام کې شریکیدل پکار دي، الله تعالی دې تاسوته د خیر بدله درکړي، تاسو د قرآن او حدیث په رڼا کې موږ ته دا ووايي چې په برادرۍ کې د اتفاق راوستلوله پاره په پروگرام کې شرکت کولی شو؟ که په دې پروگرام کې شرکت جائز نه دی اود دې باوجود که یو سړی په دې پروگرام کې شرکت کوي نو دهغه دا گناه به انفرادي وي یا اجتماعي؟

جواب: په کوم محفل کې چې د گناهونو ارتکاب کیږي په هغه کې شرکت کول حرام دي، او حرام شی د جوړ په خاطر نه حلالیږي، بلکې د الله تعالی د غضب ذریعه جوړيږي، او الله تعالی په داسې جوړ کې تور پیدا کوي کوم چې د محرّماتو په ارتکاب باندې قائم شي. په مشکوٰه شریف (ص: ۴۳۵) کې د ترمذي شریف په حوالې سره دا حدیث نقل شوی دی: **عَنْ مَعَاوِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ كَتَبَ إِلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: إِنَّ الْكُتُبِيَّ إِلَى كِتَابَاتِ صَيْفِي فِيهِ وَلَا تَكْثُرِي، فَكَتَبْتُ: سَلَامٌ عَلَيْكَ أَمَّا بَعْدُ فَاذْنِ سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: مَنْ التَّمَسَ رَضَى اللَّهِ بِسَخَطِ النَّاسِ كَفَاهُ اللَّهُ مَوْلَةَ النَّاسِ وَمَنْ التَّمَسَ رَضَى النَّاسَ بِسَخَطِ اللَّهِ وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى النَّاسِ، وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ. (مشکوٰه ص: ۴۳۵).**

۱ [قال تعالى: فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجاً غَيْرَهُ (البقرة: ۲۳۰)۔

۲ [قال الخطابي: رخص للمسلم أن يغضب على أخيه ثلاث لئال لقتله ولا يجوز فوقها إلا إذا كان المجران في حق من حقوق الله تعالى فيجوز فوق ذلك (مرقاة شرح مشکوٰه ج: ۴ ص: ۷۱۶)۔

۳ [قال تعالى: وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ (المائدة: ۲)۔

ترجمه: حضرت معاويه رضي الله عنه دام المؤمنين حضرت عائشه رضي الله عنها په خدمت کې وليکل چې ماته يومختصرشان نصيحت راوليږي په جواب کې حضرت ام المؤمنين رضي الله عنها وليکل السلام عليكم، اما بعد! ما درسول الله صلی الله علیه و آله نه دا ارشاد اوریدلی دی چې کوم سړی دانسانانو د خفگان سره د الله تعالی خوشالي تلاش کړي، الله پاک به دخلکو د شر نه دهغه کفایت وکړي، او کوم سړی چې الله تعالی ناراضه کړي او دخلکو خوشالي حاصله کړي، الله تعالی هغه دخلکو په حواله کوي او دخپل نصرت او حمایت لاس ورڅخه اخلي.

غیبت او حقیقت واقعہ

سوال: عرض دادی چې د غیبت په باره کې راته مسئله بیان کړی؟ مثلاً: یومولانا صاحب یوه مسئله بیان کړه چې یوه ښځه حضرت عائشه رضي الله عنها ته راغله چې قد یې ډیروړوکی و، دهغې د تلونه وروسته حضور صلی الله علیه و آله ته حضرت عائشه رضي الله عنها وفرمایل چې حضور! ددې ښځې قد ډېر وړوکی و. حضور صلی الله علیه و آله ورته وفرمایل: ای عائشه! دا خبره غیبت شوه، حضرت عائشه وویل چې حضور! دا خبره په هغې کې موجوده، هماغه ماوکه، حضور صلی الله علیه و آله ورته وفرمایل: خو همدغه غیبت دی، که په دې کې دا خبره نه وي، نو بیا به دا بهتان وي. مثلاً: ماته له یو صاحب نه پیسې اخیستل دي، که هغه پیسې نه راکوي او ماد هغه ورورته او ویل چې ده ته ووايه چې ماته پیسې راکړي نو ایاداغیبت شو؟ دویمه مسئله داده چې زما خوری مسقط ته تللی و، په واپسي کې ما کره رانغی اوسید لاهورته لاړ، ما خپلې خورته ددې گيله وکړه نو ایاداغیبت شو؟

جواب: دا غیبت نه دی. ^{۱۱} والله اعلم!

حقوق العباد

سوال: مونږ چې کوم اپارتمان کې اوسیږو هغه کې یونیم سل فلیتونه دي، هغه کې د څوکیدارۍ د نظام، د اوبو درسولواوصفایۍ له پاره هریوفلیټ والادوه سوه روپۍ میاشت ورکوي، چې دغه سهولتونه هریوفلیټ والاته ملاوشي، څه خلک په کې یوه پیسه هم نه ورکوي، خود ټولو سهولیاتو نه گټه پورته کوي، مولانا صاحب! ایا شرعي اعتبار سره د حرام خوري نه ده؟

جواب: دا د حقوق العباد مسئله ده، کله چې دا اجتماعي سهولتونونه ټول فائده اخلي نو دهغو واجببات ادا کول هم په ټولوباندي لازم دي، په دې کې که چرې څه خلق واجببات نه ادا کوي،

^۱ وكذا لا إثم عليه لو ذكر مساوى أخيه على وجه الإهتمام لا يكون غيبة إثمالية أن يذكر على وجه الغضب يريد السب (الدر المختار ج: ٦ ص: ٤٠٨، كتاب الحظروالإباحة، فصل في البيع).

هغوی دنورو خلکو حق خوري، کوم چې بالکل حرام دی او د قیامت په ورځ به د دې بدله ورکوي، حدیث شریف کې دي چې حضور ﷺ د صحابه کرامو رضی الله عنہم نه پوښتنه وکړه چې تاسو ته پته ده چې مفلس څوک دی؟ عرض وشو، موږ خو مفلس هغه کس ته وایو، کوم سره چې پیسې وغیره نه وي، حضور ﷺ وفرمایل، زما امت کې مفلس کس هغه دی چې د قیامت په ورځ باندې لمونځ، روژه، زکات وغیره راوړي، خوداسې حالت کې راشي چې فلانکې کس ته یې بدرد ویلي وي، فلانکې باندې یې تهمت تړلی وي، د فلانکې مال یې ناحق خوړلی وي، فلانکې یې قتل کړی وي. فلانکې یې وهلی وي. دهغه نیکۍ به دې خلکو ته ورکړل شي، که چرې نیکۍ ختمې شي او د خلکو حقوق ادا نه شي؛ نو د حقوقو په مقدار کې دهغو خلکو گناهونه به ده ته ورکړل شي او دوزخ ته به وغورځول شي. (نعوذ بالله) (مشکوٰه ص ۳۵) په دې وجه باندې مسلمان ته پکار دي چې د قیامت په ورځ کله چې د الله تعالی دربار ته حاضر شي؛ نو د خلکو د حقوقو مال، دولت، عزت او عصمت باره، کې دهغه په ذمه څه نه وي، گني ډیره سخته معامله ده.

❖ سړي او ښځې سره متعلق مسئلې ❖

په ښځې تهمت لکونکي او وهونکي

تعلیم یافته پاکل په باره کې شرعي حکم

سوال: یوسړی تعلیم یافته دی، په اسلامیاتو کې یې (ایم ای) کړې ده، د ښځې هیڅ عزت نه کوي، په ښځې باندې قسم قسم الزامونه لگوي، په هر کار کې نقص راوباسي، د هر نقصان ذمه داره ښځه گڼي، گنده گنده کنځلې ورته کوي، د ښځې په پاکه لمن الزامونه لگوي، د ښځې درشته دارانو په پاکه لمن الزامونه لگوي، ښځه دخپل ورشته دارانو کور تلو ته نه پریږدي، د ښځې زړه که غواړي چې هغه دخپل مورو پلار کره لاره شي؛ نو دویرې له وجې اجازه نه شي غوښتي، ځکه چې خاوند دهغې دکوروالا نوم اوریدو سره داور په شان غوسه کیږي، او په چیغو چیغو دهغې کوروالا ته گنده گنده کنځلې کوي، ښځه غریبه په میاشتو میاشتو دخپل کوروالا شکل صورت لیدو پسې ژریري، بې وسه ده، چې کله ورته زیات یادیري نو په پټه پټه ژاړي، اوسبر او شکر سره خاموشه شي، د ښځې کوروالا یې که راوغواړي نو (خاوند چې شکی مزاجه دی، په ښځه اودهغې په کور والا گنده گنده الزامونه لگوي، وایي چې: تا وغواړي ستاموړیلاړه تاباندې گنده کاروبار کوي او پیسې پخپله خوري) په خبره خبره باندې کنځلې کول، دهغې په پاکوالي باندې الزام لگول، په زیات غوسه کیدو سره دهغې په مخ باندې دوهلو باران کول، دکورنه دویستلو اختار ورکول، د خاوند په نزد د ښځې حق ډوډی، جامه اود کورنه زیاته نشته، کله چې دخاوند غوسه ختمه شي نو هغه د ښځې نه مافی غواړي چې مایه غوسه کې کوم څه کړي، ته یې راته معاف کړه، ښځه غریبه یې مجبوره شي معاف یې کړي

دلې مودې خبره ده چې خاوند خپلې ښځې ته کنځلې وکړي اوده یو سړی نومونه یې واخیستل دهغې په پاڅه لمن یې الزامونه ولگول، تردې پورې چې دښځې دخوریونو او خوړخو پورې د الزامونو نه منع نشو، دهغې د موریلار په کوروالی باندې یې هم گنده گنده الزامونه ولگول، درې څلور ورځې یې ښځې ته وویل: "مامعاف کړه ښځې وویل چې: اوس خودې زه کله هم نه معاف کوم، ځکه چې تاسو هر ځل دمعاfei غوښتلونه وروسته همداسې کوئ: خو خاوند بار بار معاfei غوښتله او هغه تردې وعده وکړه چې: "اوگوره زه دکعبه طرف ته لاس اوچتوم تاسره حلفیه وعده کوم چې آینه به زه کله هم په تا اوستاسو کور والو باندې هیڅ قسمه الزام نه لگوم ښځې معاف کړ، خواوس له دهغې معاfei په مشکل سره دوه میاشتې هم نه وې تیرې شوې چې خاوند صاحب یې بیا وعده هیږه کړه او پخپل پخواني عادت باندې راغی، اوس یې خوښځه بالکل نه معاف کوي، خاوند چې کله هم دهغې په پاک والي باندې الزام لگوي نوښځه څلور ځله دآسمان طرف نه گوته اوچته کړي اود څلورو گواهانو د طرف نه الله تعالی گواه جوړوي او په پنځم ځل الله خپل گواه جوړوي او په خپل پاک والي باندې د الزام لگول بیدله په الله تعالی باندې پرېږدي، ځکه چې وایي چې دښځې په پاک والي باندې الزام لگول په بدله کې الله تعالی په الزام لگولو والو باندې داتیا (۸۰)، درو سزا ایښې ده، اوس ښځه دخپل خاوند هره خبره په صبر او شکر سره اوري، او خاموشه وي او الله تعالی ته وایي چې: "ای الله! یوازې ته په انصاف سره زما د ټولو حق تلفیو بدله په دنیا و آخرت کې واخلي مولانا صاحب: داسلام لور آیا دومره کم تره او کمزورې ده چې هغه دیوسړي له پاره دالله اودهغه درسول ﷺ په نوم باندې حلال شوې وي اوهغه سړی چې څنگه غواړي په هغې باندې دې الزام لگوي اودهغې کوروا کمزوري گڼل اوهغوی ته داویل چې ماد هغوی لور واده کړې راوړې ده ځکه زما عزت او رتبه زیاته ده، اولور اودهغې کوروالا دسړي نه کمتر دي، دهغوی هیڅ عزت نشته، دهغوی په مخکې چې څه یې زړه وغواړي ورته وایي، آیا اسلام دلور کوروالا دومره کمزوري جوړ کړي دي (نعوذ بالله) چې هغه درسول پاک ﷺ سنت ادا کړي او یوه لور دالله اودهغه درسول ﷺ په نوم باندې دیوسړی له پاره حلاله کړې او بیا دلور والا او لور ټول عمر دهغوی په مخکې ښکته کیږي؟ آیا ښځه خاص کر په خوله، په زور سره وهل دهغې دخولې او بوزې نه دوینې راو باسلو اجازت شته؟ او چې ښځه الله تعالی حاضر او ناظر گڼي خپل ټول فرائض په ایمان داری سره ادا کوي، اوهغه دخاوند د اجازت نه بغیر دکور نه بهر هم نه ځي، آیا دداسې خاوند عبادت قبلېږي؟ آیا د قیامت په ورځ به الله تعالی ایماندارې ښځې ته دهغې دخاوند نه ټول حقوق واخلي چې په دنیا کې هغې ته نه وي ملا وشوي؟ ځکه چې اوس دا وایي چې اوس څه خود قیامت په ورځ به حساب کیږي، چې هغه به دالله تعالی په لاس کیږي.

جواب: ددې سړي چې کوم حالات تاسو لیکلي دي، دهغه دنفسياتي مطالعې نه معلومېږي چې دا سړی تعلیم یافته پاگل دی، کنځلې کول، تهمتونه لگول، وهل کول، د وعدو مخالفت کول،

او قسمونه خوړل اوماتول، دیونیک سړي کارنشي کېدای، یو سړی که په یونیک انسان باندې د بدکاری الزام ولگوي اوپه هغه باندې څلورگواهان پیش نه کړي، دهغه سزاقرآن کریم اتیا (۸۰)، درې ایښې ده^{۱۱}، او حضور پاک ﷺ دا دټولونه په غټو کبیره گناهونو کې شمیرلی دی^{۱۲}، او کوم سړی چې پخپله ښځه باندې تهمت ولگوي، ښځه دهغه خلاف په عدالت کې دلغان دعوه کولی شي، د نکاح ختمولو دعوې کولی شي، چې دهغې تفصیل دلته ذکر کول ضروري نه دي، اوس که چېرې تاسو خپله معامله د قیامت ورځې ته پرېږدئ نوالله تعالی به قیامت په ورځ تاسوته ددې ټولو زیاتویدله درکړي، او که چېرې تاسوپه دنیا کې دهغه خلاف کارروایي کول غواړئ نو تاسوبه عدالت ته رجوع کوئ ځکه چې مظلومو خلکو ته حقوق ورکول د عدالت فرض دي، ددې نه علاوه تاسو داهم کولی شئ چې دوه څلور شریفان سړي به په مینځ کې واچوئ او دهغه نه طلاق واخلئ اوپه یو بل ځای کې نکاح وکړئ او ښه ژوند تیر کړئ، بهر حال ددې پاگل کار اسلام طرف ته منسوبول او داویل چې 'د اسلام لور آیدومره کمزوري او کمتره ده' بالکل غلط دي، د اسلام تعلیم خوهغه دی کوم چې حضور پاک ﷺ په خپل ارشاد مبارک کې فرمایلي دي: "خیرکم خیرکم لاهله وانا خیرکم لاهلی". (مشکوٰه ص: ۲۸۱ ترجمه).

ترجمه: په تاسو کې دټولونه ښه هغه دی څوک چې دخپل کوروالا له پاره ښه وي، اوزه دخپل کوروالا له پاره تاسو ټولونه زیات ښه یم.

د ښځې داخراجاتو ذمه داري سړي باندې ده

سوال: آیا اسلام ښځوته ددې خبرې اجازه ورکوي چې هغه دې په دفترونو کې د سپړوسره اوږه په اوږه کار وکړي؟ حالانکې اسلام وایي چې دهغوی اصل کار کور کې دی، چې هلته دوی اوسېږي او خپلې ذمه داری دې پوره کړي، آخر دا خبره تر کوم حده پورې صحیح ده؟

جواب: دگټې راوړلو ذمه داري اسلام په سړی باندې ایښې ده^{۱۳}، ښځې په دې بوج اوچتولو باندې خپل ځان له پاره پخپله مشکلات پیدا کوي، په اسلام کې دگټې له پاره دې پرده کیدو اجازه نشته.^{۱۴}

^۱ [قال تعالى: وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً (النور: ۴)].

^۲ [عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: اجتنبوا السبع الموبقات! قالوا: يا رسول الله! وماهن؟ قال: الشرك بالله والسحر وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق وأكل الربا وأكل مال اليتيم والتولي يوم الزحف وقذف المحصنات المؤمنات الغافلات متفق عليه (مشکوٰه ص: ۱۷ باب الكبائر)].

^۳ [قوله تجب النفقة للزوجة على زوجها ولكسوة بقدر حاجها أى الطعام والشراب بقرينة عطف الكسوة والسكنى عليها والأصل في ذلك قوله تعالى: لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ... إلخ (البحر الرائق ج: ۴ ص: ۱۸۸ باب النفقة، طبع دار المعرفة)].

^۴ [قال تعالى: وَقَرْنَ لِيْ بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى... إلخ (الأحزاب: ۳۳)... [بقیه په راروانه صفحه

د ښځوله پاره کاروبار

هوال: د (۱۹۹۲م) د جنوري په شلم تاريخ باندې روزنامه جنگ کې يوې محترمې دکراچۍ د سټاک ايکسچينج د نويو منتخب شويو عهددارانو د استقبال کولو تقريب کې په خپل تقرير کې دسورت النساء د ايت نمبر ۳۱ حواله ورکولو سره وويل چې ښځه کومه گټه کوي هغه دهغې برخه ده اوسپنې چې کومه گټه کوي هغه دهغه برخه ده، پس ښځوته دکاروبار کولو اجازت شته. اودقران مجيد ددې ايت ترجمه داده چې: دسپوله پاره دهغوی د عملونو حصه ثابت ده اود ښځوله پاره دهغوی د عملونو حصه ثابت ده، دقران مجيد د ترجمې نه دا کله ثابتېږي چې ښځې ښکاره طور باندې کاروبار کولی شي، اود هرکس په شان ښځوته به هم دهغوی د اعمالو حصه ملاوېږي او سپړو ته به هم دهغوی د اعمالو حصه ملاوېږي، نو محترمې ترې نه دکاروبار مفهوم څنگه اخيستی دی؟ دې نه مخکې يومولاتا صاحب هم د مرحوم جنرل محمد ضياء الحق صاحب دريفرنډم (ټول پوښتنې) په زمانه کې په خپل خطاب همدغه شان ترجمه کړې وه، او هغه مرحوم د مجلس شوری ممبر منتخب کړی و، ځکه چې مرحوم هم په هغه زمانه کې په پاک پتن کې ښځو ته تقرير کولو وخت کې همدا ترجمه کړې وه، چې ښځې کاروبار کولی شي، اود هغه د تاييد په وجه باندې مولانا محترم ته د مجلس شوری ممبر جوړ شو، تاسوته خواست دی که چرې د پورته ذکر شوي ايت مبارک صحيح ترجمه چاپ کړئ نو مسلمان امت به دنوې جگړې نه بچ کړي.

جواب: دلته دوه جدا جدا مسئلې دي، لومړۍ دا چې د ښځوله پاره د گټې کولو څه حکم دی؟ مادي مسئلې وضاحت مخکې هم کړې دی چې اسلام بنيادی طور باندې د گټې کولو بوج د سپړو په اوږو باندې اچولی دی، اود ښځو خړچې يې دهغوی په ذمه ايښې دي، خاص طور باندې د واده نه پس دهغوی د خوراک څښاک ذمه داري يې په سپړو باندې اچولې ده او دا يو داسې ښکاره حقيقت دی چې دې له پاره دليلونه پيش کول فضول کار دی، دمغرب ابليس چې ښځو باندې کوم ظلم کړی دی هغه دا چې د مساوات مرد وزن، نعره وهلو سره يې ښځه د گټې کولو په گاډي کې اچولو سره د بوج په هغوی باندې هم واچاو اود کومو حضراتو چې تاسو ذکر کړی دی هغوی هم ددې مسلک منونکي دي، اود دې په وجه باندې چې کومې خرابۍ مغربي معاشره کې پيداشوي دي هغه دي يوې مسلمانې معاشرې له پاره د پسخيدونه، بلکې د شرم قابل دي.

...بقية د ترمخ] .. ايضاً: وفي التفسير: وقرن في بيوتكن اى الزمن بيوتكن فلا تخرجن لغير حاجة
وَلَا تَبْرُجْنَ تَبْرُجُ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى، والتبرج: انما تلقى الخمار على رأسها، ولا تشده فيواری قلائدها وقرطها وعنقها ويبدوا ذالك كله منها (تفسير ابن كثير ج: ۵ ص: ۱۶۸، ۱۶۹)

اوبعضې صورتونو کې ښځې ته دسړو بوج او چټول وی، دداسې ښځو دگټې کولو مجبوري یو اضطراري حالت دی اود خپل عزت، عصمت اونسوانیت حفاظت کولوسره که چرې هغوی دگټې کولوڅه طریقه اختیار کړي نودهغې اجازت شته.

دویمه مسئله دمحرمتې دقران کریم داایت نه داستدلال ده، دې باره کې مختصر طور باندې داعرض کولی شم چې دقران کریم دایت دموصوفې ددعوې سره هیڅ تعلق نشته، بلکه داایت دهغې ددعوې نهغې کوي، ځکه چې ددې ایت نازلیدل دبعضې ښځو ددې سوال په وجه باندې شوي و چې هغوی دسړیو برابر ولې نه دي؟ سړیو ته میراث کې دوه چنده برخه ملاوېږي، حضرت مفتی محمد شفیع (رحمته الله علیه) تفسیر معارف القرآن کې لیکلي:

مخکې ایتونو کې د میراث حکمونه تیر شوي دي، هغو کې داویل شوي دي دمړي وارثانو کې که چرې ښځې اوسري وي اودمړي دطرف نه ورسره هم یونسبت سره رسته وي: نوسري ته به دښځې په مقابله کې دوه چنده حصه ملاوېږي، دغه شان دسړیو نور فضیلتونه هم ثابت دي، حضرت ام سلمه (رضی الله عنها) دې باندې یوځل حضور ﷺ ته عرض وکړ چې مونږ ته نیم میراث ملاوېږي اونور هم موږ اوسړیو کې فلانکې فلانکې فرق دی.

مقصديې اعتراض کول نه و، بلکه دهغوی خواهش وکه چېرې مونږ هم سړی وای نود سړیو فضیلت به مونږ ته هم حاصل و، بعضې ښځوداخواش وکړ چې کاش! موږ هم سړي وای نودسړیو په شان به موجهاد کې حصه اخیستله، اود جهاد فضیلت به مونږ ته هم حاصل شوی و.

یوې ښځې حضور ﷺ ته عرض وکړ چې سړیو ته میراث کې دوه چنده حصه ملاوېږي، اود ښځې شهادت هم دسړي په مقابله کې نیم دی، نوایا عبادتونواو اعمالو کې به هم زمونږ ثواب نیم وي؟ دې باندې داایت نازل شوچې دې کې ددواړو خبرو جواب ورکړل شو، دحضرت ام سلمه (رضی الله عنها) دقول جواب ولاتمنوا سره ورکړل شو اودهغې ښځې جواب لدرجال نصیب سره ورکړل شو. (تفسیر معارف القرآن ج ۲ ص ۳۸۸)

خلاصه داچې ایت شریف کې ویل شوي چې دسړیو اوبښځو خصلتونه جدا جدا دي، اودهغوی کوششونه اود عمل میدان جدا جدا دی، ښځوته دسړیو اوسړیو ته دښځوڅه پرواه؟ ددې خواهش کول هم نه دی پکار، دقیامت په ورځ به هرچاته دهغوی دکوشش او عمل مطابق میوه ملاوېږي. سړیو ته به دهغوی دمحنت اوبښځو ته به دهغوی دمحنت، که سړی وي اوکه ښځه څوک به هم دمحنت میوې نه شي مجرومولی.

محترمې چې ددې ایت نه کوم مضمون اخذ کړی دی، هغه دادی چې سړیو ته به دهغوی دنیاوي گټه ملاوېږي. ښځو ته به هغې کې هیڅ برخه نه ملاوېږي. اود ښځو محنت مزدوري دهغوی ده، سړیو ته هغې کې هیڅ حق نشته، که چرې دامضمون صحیح وای نود دنیا یو عدالت به هم دښځې دخوراک څښاک ذمه داري په سړی باندې نه اچوله، اوعدالتونو کې چې دخوراک څښاک څومره کیسونه دي، ټول به خارج کړل شوي وو، چې دمحرمتې دتفسیر مطابق دسړي

گټه دسړي له پاره ده اودښځې په هغې کې هيڅ حق نشته. استغفرالله! حيرانتيا ده چې داسې ښکاره خبره هم دخلکو په عقل کې نه راځي.

دښځې په غوښتنه لونوسره مکمل تعلق

ختمول اوهغوی له میراثه محرومول

سوال: ماخپلې لومړۍ ښځې ته طلاق ورکړ، چې دهغې نه مې درې لونه دي، اومادهغوی ودونه هم وکړل، اوس زه داغواړم چې زماپه جايدادکې دالونه حق دارې نه شی، اوتعلق خومادمخکې نه ختم کړی دی، ځکه چې زماښځې خواش هم دادی، آیا زما دافيصله به دشریعت مطابق اوشي؟

جواب: لونوسره مکمل تعلق ختمول؟ توبه وکړئ! ----! داسخته گناه ده^(۱)، داسې هغوی دجايدادنه محرومولوخواش هم سخته گناه ده^(۲). الله پاک اورسول پاک ﷺ چې څوک وارث جوړکړی دی، دښځې په غوښتنه دهغوی دمحرومولو دکوشش مطلب دادی چې تاسوته ښځه دخدای اورسول پاک ﷺ نه زیاته خوښه ده.^(۳)

دگټولو له توان سره سره دښځې په گټه گزاره کول

سوال: آیا سړیوته دښځې دگټې خوړلو اجازه شته؟ مثلاً: دچاښځه يې گټې، راوړي اوسړی دتندرستي باوجودبې غیرته دی، گټه نه کوي، نو دداسې سړي له پاره دښځې گټه حلاله ده؟ یاد یوځوان خور يې گټې اوهغه ناست وي خوري يې، نوآیاداسې ځوان ته دخور دتنخواه نه دخرچ کولو حق شته؟

جواب: دښځود رزق ذمه دار الله تعالی سړی جوړکړی دی^(۴)، خوښځودابوج پخپله اوچتول شروع کړل، اوبې غیرته سړیوته یوه ښه ذریعه دروزگار ملالو شوه، چې ښځه يې په خپلې

[۱] عن بن جبر بن مطعم عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يدخل الجنة قاطع متفق عليه (مشکوۃ المصابيح ص: ۴۱۹، الفصل الأول، باب البر والصلة)، أيضاً: الكبيرة الثالثة بعد الثلاثمائة: قطع الرحم قال تعالى: وَأَتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ، أَى وَاتَّقُوا الْأَرْحَامَ أَنْ تَقْطَعُوهَا (الزواج عن اقتراف الكبائر ج: ۲ ص: ۷۶)۔

[۲] عن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من قطع ميراث وارثه قطع الله ميراثه من الجنة يوم القيامة (مشکوۃ ص: ۲۶۶، باب الوصايا، الفصل الثالث)۔

[۳] عن النّوّاس بن سميان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق (مشکوۃ ص: ۳۲۱، كتاب الإمارة، الفصل الثاني)۔

[۴] قال تعالى: الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ... الخ، (النساء: ۳۴)۔

خوشحالی سره گټي راوړي يې، دهغوی له پاره ولې حلال نه ده -----؟

ښځې ته خرچه نه ورکول، د ښځې رد عمل

اوپه کور کې د سود پیسې استعمالول

سوال: زما خاوند خپله پیسه په سودي بینکونو کې په مختلف اسکیمونو کې لگوي اودهغو منافع چې هره میاشت کومه کیږي هغه هم دکور په خرچ کې لگوي، د والد صاحب د سوري نه په ماشوم والي محرومه شوې یم اوپه دې زمانه کې دلونو واده یوه مسئله ده، نویبازما کوروالودا واده وکړ، زما د خاوند ملازمت په حبیب بینک کې په حیثیت د آډټ آفیسر دی، یوه خود بینک نوکري اوبله د سود په سکیمونو کې لگیدلې پیسه، دا ټولې پیسې په ماباندې او زما په بچو باندې خرچ کیږي:

۱- په دې پیسوسره زما لمونځ، زما خوراک څښاک صحیح دی؟، ۲- په همدې پیسوسره زه دخپلو کالو (زیوراتو) زکات ادا کوم، هغه صحیح دی؟

جواب: سود خو حرام دی^۱، تاسو داسې کوئ، چې هره میاشت دیو غیر مسلم نه قرض اخلي اود کور خرچ پرې چلوئ اوستاسو خاوند دې دخپلو پیسونو د غیر مسلم هغه قرض ادا کوي.

د قرض دار خاوند ښځه خپلې پیسې خیراتول

سوال: یو سړی پنځه زره قرض داری دی، اودا قرض یې قرض حسنه اخیستی دی، دهغه ښځې سره تقریباً د دریو زرو (۳۰۰۰) روپو کالي دي، اوس ښځه غواړي چې د پنځلس سؤو (۱۵۰۰) روپو کالي خرڅ کړم اوپه کلي کې کوهی اوباسم، خودهغې د خاوند غوښتنه ده چې دا پنځلس سوه روپې دکوهي خرچ کولو په ځای زما قرض پرې ادا کړه، ښځه وایي چې دازما حق دی، زه چې یې چرته وغواړم خرچ کولی یې شم، ددې ثواب به ماته ضرور ملایوږي، او خاوند وایي چې که چرې خاوند قرض داری وي نودهغه ښځې ته د خیرات هیڅ ثواب نه ملایوږي، اوس معلومول دا دي چې آیا ښځه خپل کالي خرڅولی او دخپلې خوښې مطابق یې خرچ کولی شي یا د خاوند اطاعت دهغې له پاره ضروري دی؟

جواب: که کالي د ښځې وي؛ نو چې هغه یې چې څنگه غواړي او چرته یې غواړي خیرات کولی یې شي. د خاوند په دې باندې هیڅ حق نشته، خو په حدیث پاک کې دي چې د ښځې له پاره

^۱ [وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا (البقرة: ۲۷۵) أَيْضًا: عَنْ جَابِرٍ قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْلَ الرِّبَا وَمَوَکَلَهُ وَکَاتِبَهُ وَشَاهِدِيهِ وَقَالَ هُم سَوَاءٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ (مشکوٰۃ المصابیح ص: ۲۴۴، الفصل الأول، باب الربا)۔]

بهرتر صدقه داده چې هغه يې په خپل خاوند او بچيو باندې خرچ کړي.^{۱۱} ځکه زه هغې نيکې بې بې ته چې هغه پنځلس سوه (۱۵۰۰) روپې خرچ کول غواړي، مشوره ورکوم چې هغه دې په خپلو ټولو کالو باندې د خاوند قرض ادا کړي، په دې سره به الله تعالى خوشحاله شي او هغې ته به په جنت کې بهترين زيورات نصيب کړي.

که موږ پلار سره د بڼې جنک راځي نو څه وکړم؟

سوال: زما دواډه يونيم کال وشو، د يو نيم کال نه زما د خسرگنۍ والو سره په معمولي معمولي خبره باندې اختلافات راضي اوزما د خاوند سره هم د هغوی د مور پلار اختلافات دي، هغو خلکو ماته کله هم د مينې او محبت په نظر سره نه دي کتلي اوزما د لور سره هم هغه خلک ډيره سخته رويه اختيار وي، په خبره خبره باندې پيغور کول، د خوراک له پاره جگړه کول، کاروبار زموږ سره په يوځای کوي او ټول محنت هم زما خاوند کوي، الحمدلله زموږ په رزق کې ډير برکت دی. د يونيم کال په موده کې ډير ځل دخپلې مور کره راغلم، او د هغو خلکو په وينا باندې چې اوس به کله هم جگړه نه کيږي، د مشرانو لخوا کولوپه وجه اود مور وپلار د خبرو منلو په وجه زه معافي غواړم اود دوباره ځم، لږې مودې پورې هرڅه سم وي، بيا هماغه حال، دا ځل هم زما د خاوند او د هغه د پلار په مينځ کې په معمولي خبره باندې جگړه وشوه، اوزه د خاوند سره دخپلې مور کره راغلم، زما خاوند اوزه دواړه غواړو چې د مور او پلار په دعاگانو او په مينې محبت سره بيل کور واخلو، د کاروبار نه دې بيل نه يو، ځکه چې د مور پلار خدمت هم وي، هغه خلک مو دوباره راغواړي او وايي چې اوس به موږ هيڅ تاسوته نه وايو، څنگه چې مخکې به يې ويل، تاسو ووايئ چې کله به کور کې روازانه جگړه وي نو برکت به دکوم ځای نه راشي؟ تاسو مونږ ته مشوره راکړئ چې مونږ بيل کور واخلو، ددې مسائلو حل وښيي، الله تعالى به تاسوته ددې اجر درکړي، اوزه به ټول عمر تاسوته دعاگانې کوم، زه ډيره زياته خفه يم.

۱[عن زينب امرأة عبدالله بن مسعود قالت: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: تصدقن يا معشر النساء ولو من حليكن، قالت: فرجعت إلى عبدالله فقلت: إنك رجل خفيف ذات اليد وأن رسول الله صلى الله عليه وسلم قد أمرنا بالصدقة فاته فسنله فإن كان ذلك يجزئ عني وإلا صرفتها إلى غيركم، قالت: فقال لي عبدالله: بل أنته أنت، قالت: فانطلقت فإذا امرأة من الأنصار بباب رسول الله صلى الله عليه وسلم حاجتي حاجتها، قالت: وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم: قد القيت عليه المهابة فقالت: فخرج علينا بلال، فقلنا له: انت رسول الله صلى الله عليه وسلم فأخبره أن امرأتين بالباب تسألانك الصدقة عنهما على أزواجهما وعلى أيتام في حجورهما؟ ولا تخبره من نحن، قالت: فدخل بلال على رسول الله صلى الله عليه وسلم فسأله فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم: من هما؟ قال: امرأة من الأنصار وزينب، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أي الزيناب؟ قال: امرأة عبدالله، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لهما أجران، أجر القرابة وأجر الصدقة متفق عليه واللفظ لمسلم (مشكوة ص: ۱۷۱ باب أفضل الصدقة).

جواب: ستاسو خط مي په غورسره وکتلو، دانگوراو خوانبې په مينځ کې اختلاف خودهميشه نه دپريشانۍ خبره ده، اوتر کومې پورې چې دتجروبو تعلق دی په هغې کې قصور عام طور باندې ديو طرف نه وي، بلکې د دواړو طرفونه وي، خوانبې، دانگورپه وړو وړو خبرو باندې تنقيدونه کوي اوتندی ترخوي، اوانگورچې هغه دخواندپه کور کې نيازبينه وي، دخوانبې بڼه نصيحت هم خپل توهين گڼي، د دواړو طرفودانازک مزاجي مستقله دجنگ ذريعه جوړېږي.

ستاسود مسئلې حل دادې چې که لږ دهمت اوحوصلې نه کار واخلي چې دخپلې خوانبې هره خبره برداشت کړي، دهغې دهرې نازک مزاجۍ په خوشحالي سره مقابله وکړي، اودهغې په يوه خبره باندې ناراضي اختيارول هم گناه وگڼي، نوتاسو ضرور هغوی له دوباره لارښۍ، اودا به ستاسو ددنيا و آخرت سعادت او نيکي بختي وي، په دې همت حوصلې اوصبر او استقلال سره دخپل خاوند دمور اويلار خدمت کول به ستاسو مستقبل دفخر لائق جوړ کړي. او ددې دبرکتونو مشاهده به هر سړي په خپلو سترگو سره وکړي او که دومره همت اوحاصله تاسوپه خپل خان کې نه وينئ چې خپله رايه او خپله انا د هغوی په مخکې ختمه کړي نو بيا ستاسوپه حق کې بهتر دادی چې تاسو دخپل خاوند سره په بيل کور کې اوسيدل شروع کړي، خود خاوند مور اويلار سره چېرې هم دمکمل تعلق ختمولونيت نه دی پکار، بلکې نيت دا کول پکاردی چې زموږ په يوځای اوسيدو سره دمورو پلار چې کوم تکليف وي اوزموږ نه چې دهغوی کومه بې ادبي کيږي، دهغې نه بچ کيدل مقصد دي، الغرض! خپل خان قصور وار گڼل بيليدل پکار دي، موريلار قصور واره گڼل اود بيليدونه وروسته هم دهغوی مالي اوبدني خدمت خوش قسمتي وگڼي، دخپل خاوند سره دمور ويلار (د خاوند خسر گڼي) په کور کې اوسيدل صحيح نه دي، په دې کې د خاوند د کوروالا بې عزتي او خفگان دی، هو! په بيل اوسيدو او په خپل کاروبار کولو کې د خاوند د کوروالو مدد حاصلولو کې هيڅ بديت نشته.

ما ستاسو دپريشانۍ حل کولو ټول صورتونه ستاسوپه مخکې کيښودل، تاسو دخپلو حالاتو مطابق چې کوم اختيارول غواړئ اختيار ولی يې شئ، ستاسوپه وجه ستاسو د خاوند دخپل مور او پلار نه خفه کيدل او زړه بديدل، دهغه له پاره به هم د وبال موجب وی او ستاسوله پاره هم، خکه تاسوته هر ممکن کوشش داپکاردی چې ستاسو د خاوند تعلقات دخپل موريلار سره زيات نه زيات خوشگوار کړئ او چې هغه دهغوی زيات نه زيات فرمانبردار وي. خکه چې دمور اويلار خدمت او اطاعت ددنيا و آخرت کاميابي ده.^{۱۱}

۱۱ | قال النبي صلى الله عليه وسلم: الجنة تحت أقدام الأمهات (فيض القدير ج: ۶ ص: ۲۹۰ طبع مکتبه نزار مصطفى مکه).

د ښځې او سړي په حيثيت کې فرق

سوال: آيا ښځه الله تعالى د سړي د غم کمولو له پاره پيدا کړې ده؟ څنگه چې د سړيو حضراتو دغه ده چې د ښځې هيڅ حيثيت نشته، دا الله تعالى د سړي له پاره پيدا کړې ده.

جواب: الله تعالى د انساني نسل زياتولو له پاره انساني جوړه پيدا کړې ده، او د دواړو په زړونو کې يې د يو بل له پاره مينه اچولې ده او دواړه يې د يو بل محتاج جوړ کړي دي. ښځه او خاوند د يو بل په غم کې بهترين شريکان دي. رفيق او هم سفر هم دي. يارو مددگار هم دي. ښځه مظهر جمال ده، اوسړی مظهر جلال، او د جمال او جلال دا مرکب د کائنات پسرلی دی. په دنيا کې د خوشحالو گلونه هم خوروي. د يو بل په غم درد کې شريکيږي. او دواړو سره د آخرت په تياري کې مدد هم کوي. فطرت د يو نقص د بل په ذريعه پوره کړی دی، يو يې د بل معاون جوړ کړی دی. د ښځې نه بغير د سړي نيمگړی دی. او د سړي نه بغير د ښځې د ژوند ښائست نه ښکاريږي. ځکه په يکه طرفه طور باندې دا ويل چې ښځه يې صرف د سړي له پاره پيدا کړې، گيني د دې هيڅ حيثيت نشته غلط دي، هو! دا ويل صحيح دي چې دواړه يې د يو بل غم خوار او مددگار جوړ کړي دي.

سوال: ما په اکثر ځايونو کې ويلي دي چې سړی د ښځې کوشش کوي او نيکه ښځه غواړي. اکثر دخپلې خوښې واده هم کوي، ځکه چې هغه سړی دی، ايا دا صحيح کوي؟

جواب: د نيکې او ښې جوړې خواهش د دواړو وي، او د خوښې واده هم دواړه کوي، زه خوددې قائل يم چې دخپل مشرانو د خوښې واده دې وکړل شي.

سوال: آيا ښځه دې خپل ځان له پاره د ښه او نيک خاوند خواهش نه لري؟ ښځه يوداسې سړی خوښولی شي او هغه سره په عزت سره د واده کولو خواهش ساتلی شي؟ په دې باره کې تاسو څه وايئ؟ ځکه چې زموږ په معاشره کې داسې حرکت ښځې سره ښه نه ښکاري، او سړی خپل خواهش پوره کوي.

جواب: مخکې مې ليکلی دي، اکثر جينکي د يو کس په خوښولو کې دوکه خوري. دخپل خاندان او کورنه مخکې کټه شي، دهغې د محبت ملمع په يو څو ورځو کې لرې شي، بيا نه هغه کور وي. اونه مرگ. ځکه زما ټولو بچيو (جينکو) ته مشوره ورکوم چې واده د دستور مطابق دخپل مور او پلار په ذريعه وکړي.

سوال: ما اکثر ځايونو کې په کتابونو کې کتلي دي چې حضرت خديجه رضي الله عنها حضور پاک صلی الله عليه وسلم د نکاح کولو خواهش کړی و چې هغه حضور پاک صلی الله عليه وسلم قبول کړی و.

جواب: صحيح ده ^{۱۱}

سوال: که نن یوه نیکه مؤمنه ښځه یونیک سړي سره دواډه خواش وکړي؛ نو په دې کې څه بدې خوښته، خوچې ښځه خپل خواش نه شي بینولی نوڅه وکړي؟ ځکه که بیانوي یې نود مورو پلار، دورونو د عزت مسئله جوړیږي، که دمور او پلار خبره ومني نوخپل ځان به په عذاب کې اخته کوي.

جواب: ددې حل دا دی چې پخپله یادخپلوملگروپه ذریعه خپلې مورته خپل خواش ورسوي، اوچې داهم ووايي چې زه دیوې دین سره دواډه کولو په ځای واده نه کولوته ترجیح ورکوم، اوالله تعالیٰ نه دې دعاهم غواړي.

سوال: که ښځه په خپل خواش سره واده هم وکړي نو سړي حضرات ورته پیغور ورکول خپل فرض گڼي، خوښځې داسې ډیر کم کوی، د داسې حضراتوپه باره کې به تاسوڅه وایي؟

جواب: بالکل نه! شریف سړی چېرې هم خپلې ښځې ته پیغورنه ورکوي، ځکه خوماڅکې عرض کړی چې نن سبا د کم عمر او کم عقل جینکۍ د محبت په جال کې وینښلي اوخپل ژوند برباد کړي، نه د چا نسل نسب گوري، نه یې داخلاقواوشرافت امتحان اخلي، اوبل طرف ته دانجیلۍ مور او پلار دهرڅه نه واقف وي، اوددې هم ورته اکثرپته وي چې انجیلۍ د داسې سړي سره اوسیدای شي یانه؟ ځکه انجیلۍ ته پکار دي چې دمور او پلار په خوښه باندې اعتماد وکړي، دخپلې کم عقلۍ په وجه دې دوکه نه خوري.

د خاوند د تسخیر له پاره یو عجیبه عمل

سوال: زما دواډه دوه کاله شوي دي، زما دواډه نه مخکې دڅه سورتونو، دعاگانو او آیاتونو ویلو عادت و، اوس مې هغه داسې عادت شوی دی چې دپاکۍ ناپاکۍ راته څه خیال نه وي او هغه مې په ژبه باندې وي، په خیال راتلوباندې یې نه وایم، خوبیا هم هغه شان ځکه تاسونه ددې خبرې پوښتنه کوم چې که په څه گناه کې مې کیږي نوچې خبره شم، ددې نه علاوه زه دخپل خاوند طرف نه ډیره پریشانم، ما ډیره پریشانه کوي، هیڅ توجه راته نه راکوي په مونږ دواړو کې ذهني طور سره هیڅ اختلافات نشته دي، ډیر کوشش کوم، خو ډیر زیات شکي دی.

جواب: د ناپاکۍ په حالت کې خو قرآني دعاگانې جائز دي^۱، خو تلاوت جائز.....

...بقیه د ترمخ].. تقول: یا بن عمی! إني قد رغبت فيك لقربتك وأمانتك وصدقك وحسن خلقك، ثم عرضت عليه نفسها، فقال ذلك لأعمامه، فجاء معه حمزة عمه حتى دخل خويلد فخطبها منه، وأصدقها النبي صلى الله عليه وسلم عشرين بكرة فلم يتزوج عليها حتى ماتت، وتزوجها وعمره خمس وعشرون سنة (تاريخ الإسلام للذهبي ج: ۱ ص: ۶۴ طبع دارالكتاب العربي).

[۱] ولو قرأت الفاتحة على وجه الدعاء أو شيئاً من الآيات التي فيها معنى الدعاء ولم ترد القراءة لا بأس به (رد المحتار ج: ۱ ص: ۳۰۲، كتاب الطهارة، عالمگیری ج: ۱ ص: ۳۸، كتاب الطهارة، الباب السادس).

نه دی^{۱۱}، که په هیره یې ووايې نوهیڅ گناه پکې نشته، په یاد راتلو باندې فوراً بس کوي. د خاوند سره اختلافات غټ عذاب دی، خودا عذاب انسان په خپل ځان پخپله مسلطوي، د طبع خلاف شيان خومخې ته خامخا راځي، خوانسان ته پکار دي چې په صبر او تحمل سره د طبع خلاف خبرې برداشت کړي، د ټولونه ښه وظیفه دا ده چې خدمت خپل نصب العین جوړ کړي، د خاوند د خبرې جواب په سختۍ سره مه ورکوي، اومه څه سخت خبره ورته کوي، که خپله غلطې دې وي نو دهغي اعتراف وکړي او معافي ترې وغواړي. الغرض خدمت او اطاعت، صبر او تحمل، او خوش اخلاقي نه زیاته یوه وظیفه هم نشته، همدا عمل گټور دی، ددې په ذریعه خاوند خوشحالولی شي، ددې نه زیات بل ښه عمل ماته نه معلومېږي، که بالفرض خاوند ټول عمر هم درسره صحیح نه وي نو بیا هم ښځې ته په دنیا و آخرت کې د خپلې نیکۍ بدله به زریا په قلاړه ضرور ملاوېږي، او ددې واقعات زما په مخکې دي او کومې ښځې چې د خاوند په مخکې بې ادبي او نافرمانی کوي دهغوی ژوند په دنیا کې هم جهنم دی، د آخرت عذاب خو له راتلونکي دی، خویندو وروڼو له پاره روزانه صلوٰه حاجت کوي اودعا کوي.

قصور ستاسودی

سوال: د ونیم درې کاله وشو، دیو واده په تقریب کې چې زه دخپلو یوڅو رشته دارانوسره ناست وم دکورپه برنده کې، زما کشرې ښینې زوی ماسره ډیره زیاته بدتمیزی او بې ادبي وکړه، چې په هغې باندې زما سره ناستورشته دارانوهم زما په طرف د ټوکو په نظرونوسره وکتل، زه ډیره خفه شوم، خودوخت مناسب سره چوپ وم، او صرف خپلې ښځې ته مې ددې ذکر وکړ، یو کال پورې زه خاموش وم او په دې انتظار کې وم چې زما کشره ښینه، ښځه یاد کشرې ښینې زوی پخپله راشي مانه دخپلې بدتمیزی معافي وغوايي، خو هغه خلک به زمونږ کورته روزانه راتلل، ښځې ته خومې دهغې بې عزتۍ بالکل احساس نه و، هغه هلک به هم راته اوزما په مخکې به خپلې ترور ته ورته، دواړو مور اوزوی ماته چرې سلام هم نه ونه کړ، خیر یو کال داسې تیر شو، یوه ورځ هغه هلک راغی اوزما ښځې سره یې خبرې وکړې چې کله روان شونوما هغه ودرولو او ورته مې اوویل چې دوباره دې کورته مه راځه، په دې باندې هغه ډیر غوسه شو او ویې ویل چې: زه به راځم گورم چې څوک مامنع کوي؟ ما ښځې د اټول هرڅه اوریدل او خاموش

^۱ [ولیس للعائض والجنب والنفاء قراءة القرآن وليس لهم مس المصحف (هدایة ج: ۱ ص: ۶۸) الإحداث ثلاثة، حدث صغير، وحدث وسط، وحدث كبير، والحدث والوسط هوالجنازة والحدث الكبير الحوض والنفاس وتأثير الحدث والوسط ويزاد عليها تحريم قراءة القرآن وتأثير الحدث الكبير تحريم ماسبق كله... إلخ (الفقه الحنفی وأدلته ج: ۱ ص: ۱۰۶، ۱۰۷).]

وه (۱۵مۍ ۱۹۹۴م) په سحر اتنیمې بجې ماته د زړه دوره وشوه، زه په صوفې باندې ویده شوم او دهغه مرض گولی مې د ژبې لاندې کیښوده، څلور گولو ایښودلو باندې راته آرام راغی، او درد کم شو، په دې دوران زما کشرۍ بنسینه راغله او خپلې خورسره یې خبرې شروع کړې، ټوله ورځ یې تیره کړه خوزمایې هډو پوښتنه ونه کړه، حالاتکې زما چې څه وس و دهغو خلکوسره مې ډیر مدد کړی دی، زه نه غواړم چې هغه ظاهر کړم، ما بنام دکشرې بنسینې هلک موروبوتلوله پاره راغی، هغه ته په کتلو ماته ډیره غوسه راغله او یوبل سره مو بحث هم وکړ، هلک هم برابر جواب را کولو، ځونه دهغې مور، اونه زما بنسینې اونه زما زوی څه ویل، هغوی لاپل اونیمه گنټه وروسته دکشرې بنسینې لور زما بنسینې ته ټیلی فون وکړ او معلومه نه ده چې زما متعلق یې څه څه وویل چې زما بنسینې ماته ډیرې سپورې ستغې وویلې اومانه یې طلاق وغوښت او کورنه د وتلويې راته وویل، ما ورته وویل: تاسو خلع واخلئ، طلاق خوزه نه درکوم هغه سره هم کافي ترخې خبرې وشوې اومانه یې تردې پورې وویل چې: زما له پاره به اوس ښه نه وي دهغې ورځ نه زما د بنسینې هم زما سره خبرې اترې بندې دي، زه برابر کوم چې زما فرض دي یعنی پنشن وغیره هغه ته ورکوم، تاسو ته عرض دی چې دیوکال نه زیاته موده تیره شوې ده اوزمونږ دواړو په مینځ کې بالکل خبرې اترې بندې دي. په دې سلسله کې د شریعت څه حکمونه دي؟ زه به ستاسو ډیر شکر گزار یم. ډیر په ذهنې پریشانی کې اخته یم.

جواب: د شریعت حکم دا دی چې دواړه ښځه خاوند په محبت سره اوسېږي، دیوبل واجب حقوق ادا کوي، او که نشي کولی نویل والی اختیار کړي، د بنسینې د زوی له وجې نه تاسو خپله معامله خرابه کړه، که هغه بې ادب و؛ نو تاسو به هغه سره خوله نه گډوله، ستاسو معاملات خوالله تعالی ډیر ښه پیژني، خوستاسو د خط نه معلومېږي چې تاسو دخپلې بنسینې بچیوپه زړه کې کورنشي جوړولی، یوکال نه خبرې بند دي، ځونه تاسو د بنسینې نه پوښتنه وکړه، نه بنسینې تاسو نه، نه بچیو دواړو نه، گناه گاره خوستاسو ښځه زیاته ده، خواصل قصور ستاسو سخت طبیعتي هم دی، چې هغه د چاسره هم جوړ نه شو، زما مشوره داده چې تاسو دخپلې بنسینې سره ښه ژوند، ښه اخلاق، ښه معاملات او د ښه زړه معامله وکړي، بیا به ستاسو نه د بنسینې نه شکایت وي. نه دهغې دخورنه، نه دهغې بنسینې دخورد زوی نه، د حضور پاک ﷺ ارشاد مبارک دی چې په تاسو کې د ټولونه ښه هغه دی چې څوک دخپلې بنسینې په حق کې د ټولونه ښه وي. (مشکوٰۃ ص: ۲۸۱).^{۱۱۱}

۱ عن عائشة قالت: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم خيركم خيركم لاهله وأنا خيركم لاهلي (مشکوٰۃ ج: ۱ ص: ۲۸۱، باب عشرة النساء).

د خاوند ظالمانه طرز عمل

سوال: اته کاله مخکې یو ظالم خاوند د ډیر زیات وهلو نه پس خپله ښځه د نیمې شپې د کور نه بهر اوباسله. هلته دهغې د گاوند مشرانو ښځو د کنځلو آواز په اوریدو سره هغې ته پناه ورکړه، اودهغې ښځې مور پلار کورته یې خبر ولیږه، په هغه وخت خاوند خپل مشرور او مشرې خور سره هغه ښځه دهغې څلور بچیو سره دهغې دنیا کورته ورسوله، یوه لوریې هغه وخت په خیته وه. بهر حال دامظلومه ښځه د بچو سره دخپلې مور کورته ورسیده، د ښځې د خاندان د طرف نه د مصالحت درخواستونه د خاوند کور بغیر اوریدو رد کړل، اودوه درې کاله پس خاوند دوه طلاقونه خپلې ښځې ته ورکړل، هغه وخت دهغې پنځه بچي هم د ښځې دمور پلار کره اوسیدل، عدت خاوند تیر کړو او د بچو خرچې (ډیره معمولی، رالیږل یې شروع کړل، چرته نه خاوند (د بچیو پلار)، ملاویدو یا بچولیدو ته راغی، نه دهغوی د خاندان یو رحم دل سړی یا بزرگ راغی، داخلک عجیبه روایتی انجیلی. والوته په نفرت سره کتلو والا خاندان ثابت شو، اوس صورت حال دا دی چې د بچوله پاره به کله پلار خرچې رالیږله کله نه، لهذا مشر زوی یې ډاگي ته وویل واپس ئې کړه، اوبیا بالکل بنده شوه، په نکاح باندې په طور دمهر ورکړل شوی هار، د درې زرو روپو، د کور نه دووتلو په وخت خاوند ترې اخیستی و، داسې دهغې دجهیزتول شیان چې هغه دواده په وخت د خاوند خویندو په لیدو لیدو ټول اخیستی وو، په هغه کې یې هېڅ هم نه دي واپس کړي، وائی چې: مونږ درې طلاقه نه دي ورکړي، لهذا معامله زموږ د طرف نه بند شوې نه وه. مطلقه دې خلع واخلي، تاسوته پته ده عدالتونو ته شریفان او دیندار تلل نه غواړي، هغه سړي دویم واده کړی دی اودهغې نه دهغه لور هم ده (بچوته دهغه کارې راغلی و) اوس تاسو مشوره راکړئ چې دې مطلقه ښځې ته څه کول پکار دي؟

جواب: شرعي حکم: امساک بمعروف او تسریح یا احسان" دی یعنې چې ښځه ساتي نو د دستور مطابق یې وساته. او که ساتل یې نه غواړي نو هغه په خوشحالی سره پرېږده. تاسو چې کومه دردناکه کیسه درج کړې ده، هغه د دې شرعي حکم خلاف ده، داخو ظاهره ده چې خاوند ته به د ښځې په څه غلطې باندې غوسه راغلې وي، خو خاوند چې د غوسې کوم انداز اختیار کړی دی، هغه د فرعونیت مظهر دی.

۱. د نیمې شپې وهل او کنځلې کول د کور نه بهرویستل، د دور جاهلیت یادگار دی. اسلام د داسې غیر اسلامي او غیر شریفانه کار اجازه نه ورکوي.

۲. ښځه له طلاق پرته دهغې څلور پنځو بچو سره هغه دنیا په کور کې کینول هم دمخکې درج شوي شرعي حکم خلاف دی.

۳. د ښځې د کور والو مصالحانه کوشش باوجود د مصالحت له پاره نه راضي کیدل، اونه طلاق ورکول هم د شریعت د حکم خلاف و.

۴: بنځې ته ورکړل شوی مهردهغي نه اخیستل اودهغي دجهيزسامان نه ورکول هم ښکاره ظلم دی، حالانکې دوه درې کاله وروسته خاوند ورته طلاق هم ورکړ، ددې نه وروسته دهغه دمهر اوجهيزنه ورکولو هيڅ جواز نه و.

۵: بنځې خو د خاوندو اودهغوی خرچې وغېره دپلارپه ذمه وو، خو ډيرې مودې پورې د بچو خبرنه اخیستل، نه دهغوی د ضروري اخراجاتو کفالت اوچتول هم غيرانساني کار دی، دا مظلومه ښځه که عدالت ته رجوع کول نه غواړي نودامعامله په الله پاک ته پرېږدي، دالله پاک نه به ترانصاف کولو والا هيڅوک نشته؟ الله تعالی به هغې ته دخپل مظلومتوب بدله په قیامت کې ورکړي اودې غاصب او ظالم ته به په دنیا کې هم دخپل ظلم او زیاتي صله ملاوېږي، په حدیث شریف کې دي چې: "ان الله ليملي الظالم حق اذا اخذه لم يفلته" (متفق عليه، مشکو: ۴۳۵).

ترجمه: "الله تعالی ظالم ته مهلت ورکوي، خو چې کله یې ونیسي نوبیا یې پرېږدي نه." که خاوند یې ژوندی وي اودا لیکل که دهغه دنظر نه تیر شوي وي، نوزه هغه ته مشوره ورکوم چې ددې نه مخکې چې هغه باندې دالله تعالی عذاب نازل شی، هغه ته دهغو ظلمونونه توبه ویستل پکار دي.

د بنځې د محبت معیار

سوال: زما واده ترورلور سره شوی دی، د واده نه مخکې به ما خپلې بنځې سره محبت کولو، دهغې وجه صرف او صرف دهغې پرده کول او ښه کردار و، زمونږ په مینځ کې د واده نه مخکې هيڅ خبرې اترې نه وې شوې، خود واده نه مخکې دهغې هم ماسره مینه وه، ددې خبرې موږ دواړو ته پته وه، واده زمونږ موراوپلارپه خپلې خوښې سره کړی و، واده نه وروسته چې زمانښځه زما کورته راغله نوزه ډیر خوشحاله شوم، خود واده نه وروسته زما د بنځې رویه زما سره دیوې محبت کونکې بنځې پشان پاتې نه شوه، زمونږ د واده اووه (۷) کاله کیدونکي دي، د واده نه وروسته تر نن پورې زما د بنځې رویه زما سره چرې هم دیو دوست، دیوې محبت اومینې کونکې بنځې غوندې نه ده، بلکې ماته داسې محسوسیږي چې هغه زما سره دڅه مجبوري په وجه اوسېږي، اودهغې زما سره هيڅ مینه نشته، نه زما په خوشحالی یا غم کې په خپله خوښه شریکېږي، هرانسان چې کله پریشان وي: نوداغواړی چې کم از کم دهغه ښځه دهغه په غم او پریشانی کې دهغه سره ملگرتیا وکړي، اوچې هغه کورته راشي نوچې دهغه په خوشحالی سره استقبال وکړي، زما سره معامله ددې نه بالکل مختلفه ده، بلکې هغه خوزما د سلام جواب هم نه راکوي، زمونږ په مینځ کې هر قسمه خبرې اترې دنشت برابر دی، هغه زما ټول کارونه دیومشین پشان پوره کوي، اوزرنه زر زمانه ځان خلاصوي، انسان واده ځکه کوي چې چېرته هغه ته د محبت کونکې دوست ملاوشي، دهغه نه به ټولې فطري تقاضې هم پوره کړي، زما د بنځې صحت صحیح دي، خود هغې په زړه کې زما له پاره محبت بالکل نشته، که جنسي خواهش نه

وي نوکم از کم انسان خوبه محبت سره پیش کیدای شي، جناب مولانا صاحب! زمانبڅه زما سره اوسیدل خو غواړي خود یوې ښځې پشان نه، بلکه د یوې نوکړې پشان، زه ډیر حساس انسان یم او په دې مسئله باندې ډیر سوچ کوم، او ټوله ټوله شپه وینم، خوهیڅ حل په نظر نه راځي، جناب مولانا صاحب! زه پخپله هم د پردې ډیر قائل یم، مایه خپلې جائز او حلال آمدني سره دخپلې ښځې اود بچیو د ضرورتونو خیال ساتلی، او خاص کړ دخپلې ښځې ټول جائز ضرورتونه په ډیرې ښه طریقه سره د پوره کولو کوشش مې کړی دی، جناب! د چاپه پوهیدو باندې اووه (۷) کاله موده ډیره ده، خو چې دچا تاسره محبت نه وی نو هغه به څنگه پوهیږي؟ که څه تکلیف وي نو دهغه په باره کې به خبره وکړل شي نو معلومه به شي چې هغې ته زمانه څه تکلیف دی؟ ما چې کله هم دخپلې ښځې نه معلوم کړي چې تاته زما د ذات نه څه تکلیف یا شکایت شته نو ووايه؟ دهغې هر ځل همدا جواب وي چې تاسو دویم واده وکړئ، که یوه ښځه پخپله دا ووايي چې ته دویم واده وکړه، نو ددې نه زه څه مطلب واخلم؟ جناب مولانا صاحب! ټوله ورځ چې د کاروباري مصروفیاتو نه پس چې کله کورته راځم نو کورته په راتلو باندې اوس زه دخپلې ښځې درويي په وجه باندې ذهنې طور باندې کمزوری کېږم. جناب مولانا صاحب! د شریعت په رڼا کې زما رهنمائي وکړئ اوماته څه وظیفه هم وښیئ چې ماته کورنی سکون نصیب شي، او زمانبڅه زما سره محبت شروع کړي او په خپلو بچیو ته هم توجه ورکړي، اوزماله پاره لومړی تاسو استخاره هم وکړئ اودعاهم وکړئ. جناب مولانا صاحب! ماته امید دی چې تاسوبه دخپل زوی پشان زما رهنمائي وکړئ او زر نه زر به ددې پریشاني حل ماته ووايي!

جواب: تاسو دخپلې خوښې واده وکړ، ددې باوجود هغه ستاسوبه معیار باندې پوره رانغله، په دې کې قصور دهغې غریبې نه دی، بلکه جناب ستاسو معیار لوړ دی، چونکه هغه ښځه ذات ده، هغه ستاسوبه معیار باندې پوره کیدونه بې وسه ده، ځکه تاسوته شکایت دی، هغې غریبې ته هیڅ شکایت نشته، دهغې علاج دا دی چې تاسو خپل معیار لږ ښکته کړئ.

۱: کومه ښځه به وي چې دهغې دخپل خاوند غم او خوشحالی سره هیڅ تعلق نه وي؟ خوددې اظهار هر سړي په خپل نیت سره کوي، څوک یې د ډول پشان اظهار کوي، څوک یې د هارمونیم پشان په رو اواز کې، او څوک هر څه په خپل زړه کې دننه پټ ساتي، چاته هیڅ خبر نه وي چې دهغې په زړه باندې څه تیريږي؟ اوس د هارمونیم ډیر ښه ښائسته اومزیدار آواز د ډول په آواز کې څنگه تبدیل کړل شي؟

۲: تاسو چې کورته راشئ نو ستاسو چې کوم پرجوش استقبال نه کېږي، څه درته معلومه ده چې هغه غریبه ټوله ورځ دکور په کارونو کې څومره مصروفه وي؟ لږ دیوې ورځ چارج پخپله واخلي ددې تجربه وکړئ!----

۳: هغه ستاسو ټول کارونه دمشین پشان پوره کوي اودچالو مشین ستاسوبه زړه کې هیڅ قدر او قیمت نشته، ددوې پخولوله پاره یو نان وای (خانساما) وساتئ، دکورد صفایي له پاره یوه

خادمه وساتى. دجامو وينځلوله پاره يودوبې وساتى، دبچپودپالنې له پاره يوه خاله وساتى اود کور دنگرانى له پاره يوچوکيدار مقرر کړى، دهغې ټولو ملازمانو دفوج باوجود دکورنظم ونسق به داسې نه چلېږي څنگه چې دامشين چلېږي، خوستاسوپه ذهني معيارکې دهغې ددې خدمتونو هيڅ معيار نشته.

۴ اووه، ۷، کاله موده واقعي ډيره وي، خوافسوس چې تاسو دخپل اوچت معيار داوچتوالى نه ښکته کيدوباندې دخپلې ښځې پټ کمالات چې هغه الله تعالى دحيابه خادرسره پټ کړي دي، چيرته يې ښکاره کړي نه دي، تاسوکه چېرې دعرش معلی نه لاندې راشئ نو دا د ځمکې مخلوق به وپيژنئ

۵ که تاسو هر څومره ودونه وکړئ، ترڅو پورې چې دخپل ذهني عرش معلی نه لاندې راکوز شوى نه يې، نه به تاسوته دژوند تيروولو طريقه راشي، نه به تاسوته ذهني سکون حاصل شي

۶ تاسوته دڅه وظيفې يا تعويذ ضرورت نشته، البته ديوالله والا په صحبت کې داوسيدو او انسان جوړولو درته ضرورت دى، کله چې ستاسترگې خلاصې شي، نوبيا به تاسوته معلومه شي چې الله تعالى تاسوته څومره لوى نعمت ددې ښځې په شکل کې درکړى دى.

نفرى بيل کړئ

سوال: زما مسئله دا ده چې زما دواده لس کاله وشو، زما درې بچي دي، زما دځاوند اودهغه درې وروڼه دي، مونږ ټول يوځای اوسيږو، زما ځوانې نشته، اودخسر مې داسې طبيعت خراب دى چې هغه ته دخپل ځان هم پټه نشته، زما ځاوند اکثر جماعتونوکې ځي، زه کله دپلار په کور کې اوسيږم، کله دځاوند په کور کې اوسيږم، نو ما معلومول دا چې زه دخپل ځاوند نه وروسته خسرگنۍ کور کې اوسيدای شم، او هلته زما څوک محرم هم نشته، يومې ليور دى، يو مشر ليور ځى، زه اميد لرم چې تاسوبه زما په دې مسئلې په ښه طريقې سره پوه شوي يئ.

دويم دا معلومول و چې موږ ټول يوځای اوسيږو، نو اوس زه بيل اوسيدل غواړم، ځکه چې زموږ دښځوبه خپلوکې نه جوړېږي، دبچپوهم په خپلوکې جنگونه کيږي، ډيرې غلط فهمۍ هم راځي، په ورو ورو خبرو باندې جگړې کيږي، نور هم ډير مشکلات دي، دبچپوه وجه هم څه نا څه خبره ضرور کيږي، بيا هم په دې پرېشاني او خفگان کې يم، په يوځای زموږ ديوبل سره کمږ لگيدلې دي، زه خپل ځاوند ته دبيل اوسيدو له پاره وایم نو هغه هم دا وايي چې: موږ سوچ کوو په دې سوچ سوچ کې پنځه کاله تير شو، په داسې حال کې آياماته دا حق شته چې زه دبيل کور مطالبه وکړم؟ او ايا دا دځاوند فرض دي چې هغه ماته بيل کور راکړي؟ بيل کور نه بيل نفرى يا صرف کمره بيله مراد ده؟

جواب: که عزت ته موڅه خطره نه وي نو دځاوند نه غير حاضري کې خسرگنۍ کې اوسيدلى شې دبيل کور مطالبه دښځې حق دى، خو دبيل کور نه مراد دادى چې دهغې نفرې دې بيل

وي، او دهغې سره چې د کور څومره حصه ده چې په هغې کې د بل چا څه عمل دخل نه وي، که د غټ کور يوه حصه مخصوص ولې نکړل شي^{۱۱}.

اسلامي حکمونو کې د مور او پلار نافرمانی ترکوم حده پورې؟

سوال: دنن سبا ماحول کې که یوسړی په اسلامي تعلیماتو باندې پوره عمل کول وغواړي؛ نو باقي دنیا هغه پسې وروسته لگيږي، او که هغه سړی په خپل همت او قوت برداشت سره که دهغې مقابله هم وکړي نو دهغه کوروالا خاص کر دهغه مور او پلار دهغه په لار کې د ټولونه غټ رکاوټ جوړيږي. مثلاً: زه ډیر خلک پیژنم چې هغوی دخپل مور پلار نه تنگ راغلي خپلې ږیرې یې خریلې دي، او که مور پلار یو هوئ نو وائی چې په اسلام کې خودمور او پلار ډیر مقام دی، دمور او پلار نه بغیر جهاد ته هم نشي تللی، لهذا یو عمل هم زموږ د خوښې او اجازت نه بغیر نه کیږي خاص کر که چې یوسړی خپل لباس او مخ د سنت مطابق جوړوي؛ نو بیا دهغه کوروالا دهغه ژوند حراموي، یا که یوسړی ټي وي کتل پرېږدي، سندرې اوریدل پرېږدي، په بینک کې نوکري نه کوي، نامحرم سره خبرې اترې نه کوي، او حتی الامکان خپل ځان د منکراتونه بچ کړي؛ نو مور پلار وایي چې: "جناب! دا څنگه اسلام د چې سړی د دنیا نه بیل یوازې کینی" د اسلام دننه څه حدود دي، که دیوسنت نه دې مور پلار منع کړي نوموړې هغه پرېږدو؟ (مثلاً: لباس او ظاهري شکل او صورت)، او که مور پلار یو واجب ناراضه وي نو بیا څه وکړو؟ او د فرائضو په معامله کې څنگه رویه خپلول پکار دي؟

جواب: په دې اصولو پوهیدل پکار دي چې په کوم کار کې د الله تعالی نافرمانی کیږي، په هغه کې د چا اطاعت هم جائز نه دی،^{۱۲} نه دمور او پلار، نه د پیر او استاذ، نه دیو حاکم، که یوسړی د چا په وینا باندې د الله پاک نافرمانی وکړي، هغه به پخپله هم جهنم ته ځي او د چا په وینا یې چې نافرمانی کړي وه هغه به هم د ځان سره بوځي.

دسړي له پاره ډیره غټول واجب دي، او هغه خریل یا کټ کول (چې دیو موتي نه کمه وي) شرعاً حرام او کبیره گناه ده^{۱۳} ددې مسئلې تفصیل زما په رساله د اړه یې کامسئله کې وگورئ، لهذا د مور او پلار په وینا سره ددې کبیره گناه ارتکاب جائز نه دی، او کوم مور او پلار چې زامن په دې

۱ [قوله والسکني فی بیت خال عن أهله وأهلها معطوف على النفقة أى تجب السکني فی بیت أى الأسکان للزوجة على زوجها لأن السکني من کفایتها فتجب لها كالنفقة وإذا وجبت حقها لها ليس له أن يشرك غيرها فيه لأنها تنضربه ... إلخ (البحر الرائق ج: ۴ ص: ۲۱۰ باب النفقة طبع دار الفکر)۔

۲ [عن النّوّاس بن سميان لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق (مشکوّة ج: ۱ ص: ۳۲۱، کتاب الإمارة)

۳ [وأما الأخذ منها وهى دون ذلك كما يفعله بعض المغاربة ومحنة الرجال فلم يحبه أحد، وأخذ كلها فعل يهود الهند ومجوس الأعاجم (درمختار ج: ۲ ص: ۴۱۸)۔

کبیره گناه باندې مجبوروي دهغوی په باره کې اندیشه ده چې دهغوی خاتمه به په ایمان باندې نه کیږي او هغوی به دنیانه دتلوبه وخت دایمان نه محرومه شي. (الله تعالی دې موږ ددې نه په پناه کې وساتي).

داسې دمور او پلار په وینا سره ټي وي کتل، سندرې اوریدل او نامحرموسره ملاویدل هم حرام دي.^{۱۱} چې کله په دې گناهونو باندې دالله تعالی قهرنازل شي نونه بهینې مور او پلاریچ کړي اونه به یې خپل خپلوان، دوستان او رسته داران، اوپه قبرکې چې کله په دې گناهونو باندې دقبر عذاب وي نوهیڅوک به دهغه فریاد اوریدو والا نه وي، اودقیامت په ورځ به ددې گناهونو ارتکاب کولوواله گرفتار راولي، نوهیڅوک به دهغه بچ کولو والا نه وي.^{۱۲}

دمور او پلار غټه درجه ده اودهغوی فرمانبرداری په بچیو فرض ده، خوپه دې شرط سره چې مور او پلار درته دیوجائزکار حکم وکړي^{۱۳}، خوکه گناهگار مور او پلار دخپل اولاد دجهنم خشاک جوړولو له پاره دگناهونو حکم وکړي نودهغوی فرمانبرداری فرض څه چې جائزهم نه ده، بلکې په داسې صورت کې دهغوی نافرمانی فرض ده، ظاهره ده چې دمور او پلار حق دالله تعالی نه زیات نه دی، کله چې درته مور او پلار دگناهونو حکم وکړي اودالله تعالی نافرمان جوړشي نودداسې نافرمانه فرمانبرداری کله جائز کیدای شي ----؟

• اودادلایل کوم چې پیش شو چې دمور او پلار دآجازات نه بغیر په جهاد باندې تلل هم جائز نه دي، دادلیل غلط دی، ځکه چې داد شریعت حکم دې چې که جهاد فرض عین نه وي او مور پلار دخدمت محتاج وي؛ نو دمور پلار خدمت دې دفرض کفایه نه مقدم وگڼل شي^{۱۴}، دې نه دا اصول څنگه راغلل چې دمور او پلار په وینا باندې شرعي فرائض هم دې پریښودلی شي اودالله تعالی دښکاره نافرمانیو ارتکاب دې هم وکړل شي.

اوداویل چې داڅنگه اسلام دی چې انسان دباقي دنیانه بیل یوازې کینی؟ نهایت لچراوبې هوده خبره ده، اسلام خوددې نوم دی چې دیوله پاره دې ټول پریښودل شي، په قرآن کریم کې دي: تاسو وفرمایئ چې یقیناً زما لمونځ او زما ټول عبادت او زما ژوند او زما مرگ دا خالص

^۱ ایضاً حوالا بالا (عن النواس بن سمان... الخ).

^۲ قال تعالی: إِذَا جَاءَتِ الصَّاعَةُ، یَوْمَ یَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ، وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ، وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ، لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ یَوْمَئِذٍ شَأْنٌ یُعْنِيهِ (عبس: ۳۳، ۳۷).

^۳ وَوَضِعْنَا الْإِنْسَانَ بِالذَّنْبِ وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ (لقمان: ۱۴، ۱۵) ورسره دتبیري شوی صفحی حاشیه نمبر ۱ هم وگورئ.

^۴ قوله (لأن طاعتهما فرض عين) أي والجهاد لم يتعين لكان مراعاة فرض العين أولى كما في التجنيس، وأخذ منه في البحر كراهة الخروج بلا إلهما (رد المحتار ج: ۴ ص: ۱۲۵، مطلب طاعة الوالدين فرض عين).

دالله تعالى له پاره دی، چې هغه مالک دټول جهان دی، دهغه هیڅوک شریک نشته، اوماته دهمدې حکم شوی دی اوزه دټولومنونکو نه مخکې یم.^{۱۱۰} (سوره انعام).

آیا رسول پاک ﷺ اوصحابه کرام رضی الله عنہم، دالله تعالى دحکمونو پوره کولوله پاره باقي دټولې دنيانه بیل شوي نه وو؟

که دنیاخرابه وي نو دهغې نه بیلیدل انسان دتباهی اوبربادۍ نه بچ کولی شي، ګینۍ کله چې داخرابه دنیا دالله تعالى دقهرپه پنجه کې راشي؛ نو ددې سره دملاویدو اوسیدو والا به هم دالله تعالى دقهر نه بچ نه شي: ----! 'بابا رشته ټولوسره ختمه کړه، بابا رشته حق سره جوړه کړه...'

د ښځې او سړي مرقبه

سوال: رئیس امروهوي صاحب په خپلو دوو کالموپه عنوان دزنانه وو مسئله او آفسوس د لاچارو عقل (چې هغه په تاریخ ۱۷ او ۲۴ ستمبر کې په 'جنگ کې شائع شو، کې دښځوپه معاشرتي مقامونو باندې بحث کړی دی، هغوی دمولانا عمر احمد عثمانی تصنیف 'فقه القرآن' (جلد دریم) نه اقتباسات نقل کړي دي. لیکۍ چې: په دې کتاب قرآني حوالوسره ثابت شوي دي چې نه دښځې عقل ناقص دی نه ایمان! بې شکه دسړي اوښځې په صلاحیتونو کې فرق دی، خو ددې فرق نه دانه ثابتیږي چې ښځه دسړي نه کمتر ده. 'قوامون علی النساء' دامعنا اخیستل چې سړي دښځې حاکم دي، صحیح نه دي، دلغت په رڼا کې د'قوام' معنا دمعاشي کفیل ده، او یقینا سړي، دښځې معاشي کفیل دی، سړي ته په ښځه باندې دقرآن په رڼا کې هیڅ فضیلت حاصل نه دی، مصنف دعالمانه بحث نه وروسته (چې داصرف په قرآني استدلال باندې مبني دی) دایې ثابت کړي دي چې دښځې شهادت دسړي پشان مستند دی، قابل قبول او شرعی اعتبار سره درست دی.

امروهوی صاحب په مخکې تلوسره لیکي: 'دقرآن مجید خطاب په هره معامله کې دښځې او سړي دواړوله پاره یوشان دی، دښځې دکمتری یودلیل داورکول کیږي چې په قرآن مجید کې دنیکانوسړیسره وعده شوې ده چې هغوی ته به په جنت کې حورې ملاویږي، اوښځې سره داسې قسمه هیڅ وعده نه ده شوې، مولانا عمر عثمانی فرمایي چې ددې دعوي کمزوری داده چې دحورمعنا ده، سپین رنګ (ښځې هم دسپین رنګ کیدای شي، سړي هم) نودسپین رنګ سړي ته هم حور ویل کیدای شي.'

۲۴ ستمبر په کالم کې رقم طراز دی: 'په قرآن کې یې دانسانیت دا دواړه صفتونه یعنې سړي اوښځه، کې هیڅ فرق او امتیاز نه دی ایښودلی. دواړه یې په یوځای ایښودلي دي.'

۱ 'قُلْ إِنْ صَلَّيْتُ وَنَسَّيْتُ وَمَخَيَّيْتُ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ' (الأنعام: ۱۶۲، ۱۶۳)۔

مصنف په هرځای قرآني استدلال سره دتاریخ او روایاتونه سند اخیستی دی، دسړي په ځای بنځه دکور مشره ده، په حکومت کې هم دبنځې مشوره (ووت) هم داسې حاصل کورپکاردی څنگه چې دسړيو، مولانا ثابت کړي دي چې بنځې داسې شریک محفلونو کې شریکیدای شي چې په هغو کې سړي موجود وي، شرط پکې دا دی چې هغه دخپل بنائست نمائش ونه کړي پارلیمنټ، اسمبلی، اود سړيو په محفلونو کې بنځې تقریر کولی شي، شرط پکې دا دی چې اسلامی ستراوحجاب قائم وساتي، هغه یوازې سفر کولی شي، مصنف په قرآني دلائلوسره دا غلط ثابت کړي چې دبنځې خون بها دسړي نصف وي، بنځه دقاضي فرائض پوره کولی شي، په سیاسي تحریکونو کې برخه اخیستلی شي، دملک مشره جوړیدای شي، شرعی پردې په باره کې مولانا عمر احمد عثمانی بحث فیصله کړ دی، لیکي چې قرآن مجید عامو مسلمانو بنځوته چې کوم هدایت ورکړی دی، هغه دا دی چې:

۱. خپل نظرونه لاندې وساتئ.

۲. بې حیاتي مه کوئ، دزینت بنائست اوجمال نمائش دې نه کوي، چې کالي اچوی نوپنې دومره په زور سره مه وهئ چې گونگړي وشرنگیري.

۳. دکورنه په اووتلو باندې بورقع (حجاب) پسرؤ.

مولانا (عمر احمد عثمانی) بیان دی چې: ددې ټولو احادیثونه معلومیري چې دحضور پاک ﷺ په ژوند مبارک کې به بنځو خپل مخونه بنکاره کول پخپله به دحضور پاک ﷺ دربار کې حاضریدي او حضور پاک ﷺ چې هم دناخوښۍ اظهارنه و فرمایلی:

مولانا! دا هغه مختصر شان خبرې دي کومې چې رئیس امر وهوی دمولانا عمر احمد عثمانی په یو کتاب بنیادي جوړکړې نقل کړي دي، امیددې چې تاسوبه ددرج شویو سوالونو جوابونه دقرآن کریم او حدیث په رڼا کې راکړئ چې زمونږ ټول شکونه ختم شي کوم چې په ذکر شوي مضمونو کې مو ویلي اود خلکو په ذهنونو کې پیدا شوي دي.

سوال: ۱ - آیا واقعی په قرآن کریم کې دبنځې اوسړي په مینځ کې هیڅ فرق نه دی ایښودل شوی؟

سوال: ۲ - آیا نیکانو بنځوته به هم په جنت کې حورې (سړۍ، څنگه چې یې په مضمون کې ویلي دي، ملاویري؟

سوال: ۳ - آیا دحضور پاک ﷺ په وخت کې بنځوبه خپل مخونه بنکاره کول او پخپله به د حضور پاک ﷺ په دربار کې حاضریدي او حضور پاک ﷺ کله هم په دې دناخوښۍ اظهارنه وکړی؟

سوال: ۴ - آیا دسړيو په محفلونو کې بنځې تقریر کولی شي؟

سوال: ۵ - آیا بنځه قاضی جوړیدای شي؟ په سیاسي تحریکونو کې حصه اخیستی شي او دملک مشره جوړیدي شي؟

الجواب

د جناب عمر احمد عثمانی چې کوم فکرونه په سوال کې نقل شوي شوي دي. داد هغوی ذاتي خیالونه دي. قرآن کریم، حدیث نبوي او اسلامي شریعت سره ددې هیڅ تعلق نشته.

د قوام معنی

د عثمانی صاحب په نزد خو قوامونَ عَلَى النِّسَاءِ "دامعنا چې سړی حاکم دی. صحیح نه ده. خود هغه نیکه حکیم الامت مولانا اشرف علی تھانوی (رحمۃ اللہ علیہ) په خپل تفسیر بیان القرآن کې د آیت کریمه اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ "ترجمه داسې کوي:

سړي حاکم دي په ښځوباندې په دوو وجه سره. یو د خو، په دې سبب سره چې الله تعالی بعضی (یعنی سړی) په بعضو باندې، یعنی په ښځوباندې قدرتي، فضیلت ورکړی دی. (داخو وهبي امر دی، او بل، په دې سبب سره چې سړیو په ښځوباندې) خپل مال، مهر کې، خوراک څښاک کې، خرچې کړي دي. (او د خرچ کولو وال اس او چټ او بهتر وي، د هغه نه په چا چې خرچ کيږي. اودا امر مکتسب دی) پس کومې ښځې چې نیکې دي هغه د سړي ددې فضیلتونو او حقوقو په وجه سره، اطاعت کوي.

اود عمر احمد عثمانی صاحب پلار ماجد شیخ الاسلام مولانا ظفر احمد عثمانی نور الله مرقده، په احکام القرآن کې ددې آیت په ذیل کې لیکي:

"قوام هغه سړی دی چې هغه دنورو د مسئلو، تدبیرونو ذمه دار وي، الله تعالی د سړیو په ښځو باندې د قوام کیدو دوه سببونه ذکر کړي دي، یو وهبي، دویم کسبي، نو ارشاد مبارک دی: په دې سبب سره چې بعضو ته به بعضو باندې فضیلت ورکړی دی. یعنی سړیو ته په ښځو باندې فضیلت ورکړی دی. اصل خلقت کې، کمال عقل کې، په حسن تدبیر کې، د علم پراخي کې، د عملونو په زیات قوت کې اود استعداد په بلندي کې، همدا وجه ده چې سړی یې په ډیروداسې حکمونو سره مخصوص کړی دی چې هغه د ښځو سره متعلق نه دي. مثلاً: پیغمبري، امامت، قاضي او جج جوړیدل، حدود او قصاص وغیره کې شهادت ورکول، وجوب جهاد، جمعه، اخترونه، آذان، جماعت، خطبه، وراثت کې زیاته برخه، د نکاح مالک کیدل، د طلاق ورکولو اختیار، بغیر د وفقي نه د لمونځ روژې کامل کیدل، وغیر ذالک، دا امر خو وهبي دی. بیایې فرمایلي دي: "اوپه دې سبب سره چې سړیو د ښځو په نکاح کې، خپل مال خرچ کړی دی. یعنی مهران و نان و نفقه او دا امر کسبي دی" (احکام القرآن ج: ۲ ص: ۱۷۶).

ددې نه پس حضرت شیخ الاسلام (رحمۃ اللہ علیہ) ددې آیات په شان نزول کې ډیر روایتونه نقل کړي دي، چې دهغې خلاصه دا ده چې یو صحابي خپله ښځه په مخ وهلې وه، هغې حضور پاک ﷺ ته شکایت وکړ، حضور پاک ﷺ هغې ته د خاوندنه د بدلي اخیستلو اجازت ورکړ، په دې باندې دا آیات نازل شو او حضور پاک ﷺ خپله فیصله واپس واخیستله اود حضرت علی کرم الله وجهه

نه دآيت تفسيردا نقل شوى دى و يقومون عليهن قيام الولاة على الرعية مسلطون على تاديبيهن" يعنى سړي د بنځود مصالحو ذمه دار دي، څنگه چې حکمرانان د حکومت ذمه داران يې، او د بنځوپه تاديپ باندې يې مقرر کړي دي. (حواله گزسته).

ددې نه واضحه ده چې حضور پاک ﷺ، صحابه کرام رضی الله عنہم، اودامت بزرگانو خود آيت: "قوامون على النساء" معنا همدا اخستې ده چې د سړي حيثيت د حاکم دى، او هغه صرف د بنځې معاشي کفيل نه دى، بلکې دهغې د دين او اخلاقو د نگرانې ذمه دار او دهغې په تاديپ باندې مامور هم دى.

د سړي په بنځې باندې فضيلت

سوال: د بنځې او سړي په تخليق کې الله تعالى فطري تفاوت ايښى دى، او هريوته يې خپل صلاحيتونه ورکړي دي، چې هغه ددې د فرائضو مناسب دي، د سړيو صفتونه په بنځوکې نشته، اونه د بنځو صفتونه په سړيو کې شته، د يوچا فضيلت د الله په نزد صلاح او تقوى باندې دى. که هغه بنځه وي او که سړى، الله تعالى په مختلف ځايونو کې سړي ته په بنځه باندې فوقيت ورکړى دى، چې دهغه ذکر مخکې حضرت مولانا ظفر احمد عثمانى (رحمته الله عليه) په حوالې سره تير شوى دى، په دوو ځايونو کې الله تعالى بنځې باندې د سړي فضيلت ښکاره فرمايلى دى، يو خوهم هغه مخکې تير شوى آيت چې په هغه کې: **يَبْأَفْضِلِ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ** "تصريح ده، يعنى الله تعالى سړيو ته په بنځو باندې فضيلت ورکړى دى، او بل دهمدې سورة النساء آيت نمبر ۳۲ کې، چې په هغه کې يې فرمايلى دي: **وَلَا تَكْتُمُوا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ** "حضرت حکيم الامت (رحمته الله عليه) ددې ترجمه کړې ده:

"اوتاسو ټولو سړيو او بنځوته حکم کيږي چې د فضائل وهبيو نه، د يو داسې حکم آرزو مه کوئ چې په هغه کې الله تعالى بعضوته (مثلاً: سړيو ته) په بعضو باندې (مثلاً: بنځو باندې) دهغوى په يو عمل باندې، قوفيت نصيب کړى دى (لکه سړيتوب، ياد سړي دوه حصې کيدل، ياد دهغوى د شهادت کامل کيدل، وغير ذلک) "

او حضرت (رحمته الله عليه) ددې په شان نزول کې دا حديث نقل کړى دى چې:

"حضرت أم سلمه رضي الله عنها يوځل حضور پاک ﷺ ته عرض وکړ چې: مونږ ته نيم ميراث ملاوېږي نور هم فلانى فلانى فرق په موږ اوسړيو کې دى، مطلب اعتراض نه و، بلکې دا و چې که موږ هم سړى وې نه ښه به واى ----- په دې باندې دا يات نازل شو."

دې نه واضحه کيږي چې الله تعالى سړيو ته په بنځو باندې فطرتي فوقيت او فضيلت ورکړى دى، او په ډيرو شرعي حکمونو کې يې دا ملحوظ ساتلى دى، خو جناب عمر احمد عثمانى ته په دې مسئله کې د الله پاک سره اختلاف دى.

د ښځې او سړي په مینځ کې فرق او امتیاز

سوال: د موصوف دا دعوه چې په قرآن کریم کې د ښځې او سړي په مینځ کې هیڅ قسمه فرق او امتیاز نه دی ایښودل شوی، بلکې په هرځای یې دواړه برابر ساتلي دي، دایوه داسې غلط بیاني ده چې دې ته یو عام سړي هم چې هغه د قرآن کریم سره لږ مناسبت لري، واضح طور باندې دا احساس کولی شي، د دواړو په مینځ کې د مراتبو د فرق یوڅومثالونه ستاسوپه خدمت کې پیش کوو:

۱. قرآن کریم ښځې ته د سړي د فرمانبردارۍ حکم کړی دی، او همدایې د شریفو اونیکانو ښځو علامه گرځولې ده: **«فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ»** (النساء) او ښځوته یې د سربودا طاعت او فرمانبردارۍ نه، بلکې دهغوی سره یې د ښه سلوک کولو حکم کړی دی: **«وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ»** (النساء) دې نه واضحه کیږي چې الله تعالی سړی حاکم، د کور سربراه او افسر اعلی جوړ کړی دی او ښځه یې دهغه ماتحت گرځولې ده.

۲. قرآن کریم د ښځې برخه په وراثت کې نصف ټاکلې ده: **«لِلذَّكَرِ مِثْلُ خَطِّ الْأُنثِيَيْنِ»** لکه د ښځې برخه یې د سړي نه کمه، د پلار برخه د مور نه کمه، د خاوند برخه د ښځې نه او د ورور برخه د خور نه دوه چنده ده.

۳. قرآن کریم د ښځې شهادت د سړي نصف ایښودلی دی: **«فَإِنْ لَمْ يَكُنْ رَجُلَيْنِ فَرَجُلٍ وَامْرَأَتَانِ»**.

۴. قرآن کریم د طلاق اختیار سړي ته ورکړی دی، او که د ښځې یو بد مزاجه سړي سره ژوند شي او هغه دهغه نه خلاصی غواړي نو دهغه له پاره یې د 'خلع' صورت تجویز کړی دی، چې هغه یاد دواړو طرفونه په رضاسره کیږي، یا د عدالت په ذریعه.

۵. قرآن کریم سړي ته په یو وخت کې د څلورو نکاح کولو حکم اجازه ورکړې ده، او دې یې پابند کړی دی چې هغه دې د یو ښځوپه صورت کې دهغوی په مینځ کې د عدل او انصاف تقاضې قائمي وساتي؛ خو ښځې ته یې د یوه د زیاتو خاوندانو کولو اجازت نه ده ورکړې.

دې یوڅومثالونونه واضحه کیږي چې قرآن کریم د سړي او ښځې په مینځ کې فرق او امتیاز په هرځای کې قائم ساتلی دی، چې هغه یو مسلمان نظر انداز کولی نشي.

د ښځې دیت

په اسلامي شریعت کې د ښځې دیت د سړي د دیت نیمای دی، او په دې باندې د صحابه کرامو رضی الله عنہم نه واخله د څلورو واړو امامانو پورې د ټولو اتفاق دی، ملک العلماء امام علاء الدین ابوبکر بن مسعود الکاسانی رحمته الله په **«بدائع الصنائع»** کې لیکي:

"فدية المرأة على النصف من دية الرجل لاجتماع الصحابة رضي الله عنهم قاله روى عن سيدنا عمر وسيدنا علي وابن مسعود وزيد بن ثابت رضوان الله تعالى عليهم انهم قالوا في دية المرأة انها على النصف من دية الرجل، ولم ينقل انه الكره عليهم احد، فيكون اجماعاً ولان المرأة في ميراثها وشهادتها على النصف من الرجل فكذلك في ديتها." (بدائع الصنائع ج: ۷ ص: ۲۵۴).

ترجمه: دېنځې ديت دسړي د ديت نيمای ده، ځکه چې په دې باندي د صحابه کرام رضي الله عنهم اجماع ده، چنانچې حضرات عمر، علي، ابن مسعود او زيد بن ثابت رضي الله عنهم نه روايت دی چې هغوی فرمايلي چې دېنځې ديت دسړي د ديت نيمای ده، او ديو صحابي نه هم دانقل نه دي چې هغه په دې حضراتو باندي په دې مسئله کې نکير کړی وي، لهذا دا اجماع شوه او عقلي دليل دا دی چې دېنځې وراثت او شهادت دسړي نه نصف دی، داسې به دهغې ديت هم نصف وي.

امام ابو عبد الله محمد بن احمد الانصاري القرطبي المالکی رحمهم الله په خپل تفسير الجامع لاحکام القرآن کې ليکي: واجمع العلماء على ان دية المرأة على النصف من دية الرجل، قال ابو عمر: انما صارت ديتها (والله اعلم) على النصف من دية الرجل ان لها نصف ميراث الرجل، وشهادة امرأتين بشهادة رجل. (الجامع لاحکام القرآن للقرطبي رحمهم الله ج: ۵ ص: ۳۲۵).

ترجمه: اود علماوو په دې باندي اجماع ده چې دېنځې ديت دسړي د ديت نيمای ده، ابو عمر ابن عبد البر رحمهم الله، فرمايي چې: ددې ديت دسړي د ديت نصف ده، ځکه چې ددې دميراث برخه هم دسړي د برخې نيمای ده او دهغې شهادت هم دسړي د شهادت په نسبت نصف دی، نو ځکه چې ددو دېنځو شهادت يوځای شي نو ديو سړي د شهادت برابريږي.

شرح مهذب په تکمله کې دي: "دية المرأة نصف دية الرجل هذا قول العلماء كافة الا الاصم وابن عليه فانها قالوا: ديتها مثل دية الرجل، دليلنا ما سبقناه من كتاب رسول الله صلى الله عليه وسلم الى اهل اليمن وفيه: "ان دية المرأة نصف دية الرجل" وما حكاها المصنف عن عمرو وعثمان وعلى وابن مسعود وابن عمرو وابن عباس وزيد بن ثابت انهم قالوا: "دية المرأة نصف دية الرجل" ولا مخالف لهم في الصحابة فدل على انه اجماع." (شرح مهذب ج: ۱۹ ص: ۵۴).

ترجمه: دېنځې ديت دسړي د ديت په نصف ده، دا د ټولو علماوو قول دی، سوا د اصم او ابن عليه نه دا دواړه صاحبان وايي چې: دېنځې ديت دسړي د ديت برابره، زموږ دليل د حضور پاک صلى الله عليه وسلم هغه خط مبارک دی چې حضور پاک صلى الله عليه وسلم د يمن والوته ليکلی و او دامور مخکې نقل کړی ی. په دې کې يې دا هم ليکلي و چې: "دېنځې ديت دسړي د ديت په نصف دی" دې نه علاوه څنگه چې مصنف نقل کړل، حضرات عمر، عثمان، علي، ابن مسعود، ابن عمر، ابن عباس او زيد بن ثابت رضي الله عنهم ارشاد مبارک دی چې دېنځې ديت دسړي د ديت په نصف وي، او په صحابه

کرام عليه السلام کې ددې هيڅوک خلاف نه و؛ نو معلومه شوه چې په دې مسئلې باندې دصحابه کرامو عليه السلام اجماع ده.

اوسيدې ومرشدی حضرت شيخ الحديث مولانا محمد ذکریا کاندهلوي ثم المدني (نورالله مرقده، په 'اوجز المسالك' کې فرمايي: "قال ابن المنذر وابن عبد البر: اجمع اهل العلم على انه دية المرأة نصف دية الرجل وحكى غيره ما عن ابن عليه والاصم انها قالوا: ديتها كدية الرجل، لقوله صلى الله عليه وسلم في النفس المؤمنة مائة من الابل، وهذا قول شاذ يخالف اجماع الصحابة وسنة النبي عليه السلام فان في كتاب عمرو بن حزم: دية المرأة على النصف من دية الرجل وهي اخص مما ذكره فيكون مفسراً لما ذكره مخصصاً له، ودية نساء كل اهل دين على النصف من دية رجالهم." (اوجز المسالك ج: ۱۴ ص: ۲۸، طبع بيروت).

ترجمه: حافظ ابن منذر رحمته الله او حافظ ابن عبد البر رحمته الله فرمايي چې: د اهل علموپه دې باندې اجماع ده، بعضې نورو حضراتو دا بن عليه او اصم نه نقل کړي دي چې: دبنځې ديت دسړي ددیت برابر ده، ځکه چې دحضور پاک عليه السلام ارشاد مبارک دی چې: دمومن دقتل کولو ديت سل اوښان دي، اوداقول شاذدی، داداجماع صحابه عليه السلام او دسنت نبوي عليه السلام خلاف دی، نوچې د عمر بن حزم نه چې دحضور پاک عليه السلام کوم خط روايت دی په هغه کې دي چې: دبنځې ديت دسړي ددیت نصف دی په دې کې چې په خصوصيت سره دبنځې ديت ذکر دی، ځکه دا حديث به ددې روايت شوي حديث شارح مخصص به وي، او په ټولو دينونو کې دبنځې ديت دسړي ددیت په نصف دی.

دې تصريحاتو نه واضحه کيږي چې دبنځې ديت دسړي ددیت په نصف کيدل غلط مفروضه نه ده، بلکه داسلام اجماعي مسئله ده، او ددې انکار دلمر اود څوارلسمې شپې د سپوږمۍ نه انکار دی.

دبنځې اوسړي شهادت

دموصوف دا وينا يو حده پورې صحيح ده چې: دبنځې شهادت دسړي پشان مستند، قابل قبول او په شرعي اعتبار سره درست دی څوکه دا مطلب وي چې دبنځې او سړي شهادت کې هيڅ فرق نشته نو دا غلط ده، قرآن پاک او سنت دسړي اوبنځې په شهادت کې په يوڅو وجوهره فرق کړی دی:

۱: دبنځې شهادت دسړي دشهادت نصف دی، يعنې ددوو بنځو شهادت چې يوځای شي نو ديو سړي دشهادت برابر شي.

۲: دسړي شهادت دبنځو شهادت له پاره شرط دی، ديوازې بنځې شهادت به نه قبلېږي، ترڅو پورې چې دهغې سره يوسړی دشهادت والا نه وي (مگر دا چې هغه معامله دبنځو سره مخصوص

وي چي په دې امر باندې دسړيو مطلع كيدل عادة ممكن نه وي، دادواړه مسئلې يې دسورت بقرې آيات: ۲۸۲ په يوې فقرې كې بيان كړي دي: **فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٍ وَامْرَأَتَيْنِ** بياكه دوه گواهان سړي (موجود) نه وي نو يوسړى اودوه ښځې (دې گواهانې جوړې كړل شي). (بيان القرآن).
 ۳: په حدود او قصاص كې صرف دسړيو شهادت معبردى، دښځو نه، شيخ الاسلام مولانا ظفر احمد عثمانى (رحمته الله عليه) په احكام القرآن (ج: ۱ ص: ۵۰۲)، كې نصب الرايه (ج: ۲ ص: ۲۰۸)، په حوالې سره دامام زهرى (رحمته الله عليه) حديث نقل كړى دى:

عن الزهرى قال: مضت السنة من رسول الله ﷺ والخليفين بعده ان لا تجوز شهادة النساء في الحدود والقصاص، رواه ابن ابى شيبه.

ترجمه: دحضرت زهرى (رحمته الله عليه) نه روايت دى چې رسول الله ﷺ او دحضور پاك ﷺ نه وروسته ددوو خليفه گانو حضرات ابوبكر او عمر (رضي الله عنهما) نه داسنت جاري دي چې دښځو شهادت په حدود او قصاص كې معتبر نه دى. (ابن ابى شيبه).

"وعن الحكم ان على ابن ابى طالب قال: لا يجوز شهادة النساء على الحدود والدماء." (اخرجه عبدالرزاق). **ترجمه:** "حكم نه روايت دى چې حضرت علي (رضي الله عنه) فرمايلي چې: دښځو شهادت په حدود او قصاص كې معتبر نه دى."

دښځو كور نه بهر وتل

سوال: ښځوله پاره اصل حكم خودادى چې بغير دضرورت نه دې بهر قدم هم نه ږدي، دسورت احزاب آيت نمبر: ۳۳ كې ازواج مطهرات (رضي الله عنهن) ته حكم دى:

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى.

ترجمه: تاسوپه خپلو كورونوكې په آرام سره اوسيږئ، (مراد دانه دى چې صرف په جامي اغوستلو پرده كولو باندې كفايت مه كوى، بلكه پرده په داسې طريقې سره كوى چې بدن سره لباس هم په نظر رانشي، څنگه چې نن سبا په شريفانو كې دپردې طريقه متعارفه ده چې ښځې دكورونونه نه راوځي، البته دضرورت په موقع د دويم دليل نه مستثنى دي) او (دهمدې حكم دتائيدله پاره ارشاد دى چې) دپخوانۍ زمانه جهالت د دستور مطابق مه كوى (چې په هغه كې بې پردگي رانج وه، چې هغه بغير دفحش نه ولې نه وي اودپخواني جاهليت نه مراد هغه جاهليت دى چې داسلام نه مخكې و اوددې په مقابل كې ديومابعد جاهليت دى چې وروسته دتعليم اوتبليغ داحكام الاسلام په دې باندې دې عمل اونه كړل شي، نو كوم تبرج چې داسلام نه وروسته به وي هغه آخري جاهليت دى. (تفسير بيان القرآن از حكيم الأمت (رحمته الله عليه)).

په دې شايد چاته داخيال وي چې دا حکم خو صرف دازواج مطهرات (رضوان الله عليهم) سره خاص دی، خودا خيال صحيح نه دی، حضرت مفتي محمد شفيع صاحب په "احکام القرآن" کې ليکي چې په دې آيات کریمه کې پنځه حکمونه شوي دي:

۱: ناپيژندگلو خلکوسره په نزاکت سره خبرې نه کول. ۲: د کورونو بهر نه وتل.
۳: د لمونځ پابندي کول. ۴: زکات ادا کول.

۵: دالله تعالی اودهغه درسول پاک ﷺ فرمانبرداري کول.

ظاهره ده چې دا ټول حکمونه عام دي، صرف دازواج مطهرات (رضوان الله عليهم) سره خاص نه دي اوتول ائمه مفسرين په دې باندې متفق دي چې دا احکام دټولو مسلمانانو بنځو له پاره دي، حافظ ابن کثير (رحمه الله) فرمايي، اودايمان والابنځې په دې حکمونو کې دازواج مطهرات تابع دي (احکام القرآن حزب خامس ص: ۲۰۰).

البته دضرورت په موقعوباندې دبنځې له پاره ديوڅو شرطونو پابندي سره دکورنه دوتلواجازات شته، حضرت مفتي صاحب په "احکام القرآن" کې ددې سلسلې آياتونه او حديثونه په تفصيل سره دليکلونه وروسته ددې شرائطو خلاصه داسې نقل کړې ده:

۱: دوتلو په وخت دې خوشبو نه لگوي اودبنائست لباس دې نه اچوي، بلکې په خرابوگنده جامو کې دې بهروځي.

۲: داسې کالي (گينه) دې دبهر وتلويه وخت نه اچوي چې په هغې کې آواز وي.

۴: په خپل چال کې دغرور او بنائست انداز مه اختياروي، چې هغه دچاله پاره دکشش وجه جوړه شي.

۵: دلارې په مينځ دې نه ځي، بلکې په غاړو (طرفونو) دې ځي.

۶: دوتلويه وخت غټ څادر (جلباب) دې پسروي، چې په هغه سره دسرنه پنبوپورې پوره جسم پټ شي، صرف يوه سترگه دې ښکاره وي.

۷: دخپلو خاوندانو داجازې نه بغير دکورنه بهر مه وځي.

۸: دخپل خاوند داجازې نه بغير چاسره خبرې مه کوي.

۹: که ديوناپيژندگلو سره دې دخبرو کولو ضرورت راشي نودهغه په شونډواولهجه کې نرمي او نزاکت نه دی پکار، چې په هغه سره داسې سړي ته طمع راشي دچاپه زړه کې چې دشهوت مرض وي. ۱۰: خپل نظرونه دې ښکته ساتي، حتی الوسع نامحرم باندې نظر پريوتل نه دي پکار. ۱۱: دسړيو په غونډه کې دې نه داخلېږي.

دې نه دا هم واضحه کيږي چې دپارليمنټ وغيره رکنيت قبلولو اود سړيو په غونډو کې تقرير کول، دبنځو دنسوانيت خلاف دي، ځکه چې په دې صورتونو کې اسلامي ستراوحجاب قائم ساتل ممکن نه دي.

د ښځو يوازې سفر کول

د ښځې بغير محرم نه سفر کول جائز نه دي، په حديثونو کې د دې ممانعت راغلی دی، او په صحاح سته، مؤطا امام مالک، مسند احمد او حديث په ټولو مجموعو کې د ډيرو صحابه کرامو رضوان الله اجمعين، په روايت سره د حضور پاک ﷺ دا ارشاد مبارک نقل دی چې: "د يوې ښځې له پاره، چې هغه په الله تعالى او آخرت باندې ايمان لري، حلال نه دې چې بغير محرم د درې ورځو سفر وکړي"^{۱۱} دې نه معلومېږي چې بغير محرم نه سفر نه کول د ښځې د نسوانيت ايماني غوښتنه ده کومه ښځه چې د ايمان د دې تقاضې خلاف ورزي کوي، هغه د حرام کار مرتکبه ده؛ ځکه چې دې کار ته حضور پاک ﷺ "لا يحل" فرمايي (يعنی حلال نه دی).

د ښځو حج (قاضي) جوړيدل

داسې ټول منصبونه چې په هغه کې دهرکس ناکس سره داخلاط او ملاويدو ضرورت پېښېږي، اسلامي شريعت د دې ذمه داري په سرباندې عانده کړې ده، او ښځې يې دې نه لري ساتلي (د دې تفصيل مخکې د شيخ الاسلام مولانا ظفر احمد عثمانی (نور الله مرقده) په عبارت کې راغلی دی، هم په دې ذمه وارو کې يوه ذمه واری د حج او قاضي جوړولو هم ده، حضور پاک ﷺ او خلفاء راشدین (رضوان الله عليهم) په زمانه کې ډير د عقل والا ښځې موجودې وې، خو کله يې هم يوې ښځې ته د حج او قاضي جوړولو زحمت نه و ورکړی، په دې باندې د څلور وارو مذهبونو اتفاق دی چې ښځه قاضي او حج جوړول جائز نه دي، د ائمه ثلاثه (رضي الله عنه) په نزد خوپه يوې معامله کې د دې فيصله به نه نافذ کېږي، د امام ابوحنيفه (رضي الله عنه) په نزد د حدود او قصاص نه سوا کې د دې فيصله به نافذ کېږي، خودا قاضي جوړول گناه ده،

د فقه حنفی په مشهور کتاب درمختار کې دي: "والمرأة تقضي في غير حدود و ان اثم المولى لها لخير البخاري لن يفلح قوم ولوا امرهم امراة." (شامی طبع جديد ج: ۵ ص: ۴۴۰).

ترجمه: "او ښځه د حد او قصاص نه سوا فيصله کولی شي، اگر چې د فيصلې له پاره ښځه مقرر ونکي به گناهگار وي، ځکه چې د صحيح بخاري حديث دی چې هغه قوم به کله هم کامياب نشي چا چې خپله معامله د ښځې په حواله کړه."

^۱ [عن عبد الله عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: لا يحل لامرأة تؤمن بالله واليوم الآخر تسافر مسيرة ثلاث ليال إلا ومعها ذو محرم (مسلم ج: ۱ ص: ۴۳۳، باب سفر المرأة مع محرم إلى حج وغيره]

بنځه دملک مشره جوړول

په اسلامي معاشره کې بنځه دملک مشره جوړولو هيڅ تصور نشته، په حديث کې دي چې حضور پاک ﷺ ته اطلاع وشوه چې فارس والو دکسري لور بادشاه جوړه کړې ده؛ نو حضور پاک ﷺ وفرمايل: "لن يفلح قوم ولوا امرهم امراة". (صحيح بخاري ج: ۲، ص: ۶۳۷، ۱۰۲۵، نسائي ج: ۲، ص: ۳۰۴، ترمذي ج: ۲، ص: ۳۳۳).

ترجمه: هغه قوم به کله هم کامياب نشي چاچې خپله معامله دبنځې په حواله کړه. يويل حديث دي: "اذا كان امراءكم خياركم واغنياؤكم سحاةكم واموركم شوري بينكم فظهر الارض خير لكم من بطنها، واذا كان امراءكم شراركم واغنياؤكم بخلاءكم واموركم الى نساءكم فبطن الارض خير لكم من ظهرها." (ترمذي ج: ۲، ص: ۳۳۳).

ترجمه: کله چې ستاسو حکمرانان په تاسو ټولو کې بڼه خلک وي، ستاسو مال داران ټولونه سخي او نيکان وي او ستاسو معاملات په خپلو کې مشورې سره پوره فيصله کيږي، نو ستاسو له پاره دځمکې مخ دهغې دخيتې نه بهتر دی، او کله چې ستاسو حکمرانان بد خلک وي، او ستاسو مالداره بخيلان وي او ستاسو معاملات دبنځوپه حواله وي نو ستاسوله پاره دځمکې خيته بهتره ده (يعنې په داسې صورت کې د ژوندنه مرگ بهتر دی). اودامت په دې باندې اجماع ده چې بنځه دملک سربراه جوړول جائز نه دي. (بدایة المجتهد ج: ۲، ص: ۴۴۹).

شاه ولي الله محدث دهلوی (رحمته الله) په ازالة الخفاء کې شرائط خلافت باندې بحث کولو کې ليکي: ترجمه: "اويو شرط دا دي چې دملک سربراه به سپړي وي، بنځه به نه وي، ځکه چې په صحيح بخاري کې دحضور پاک ﷺ ارشاد مبارک دی: ما افلح قوم ولوا امرهم امراة" کله چې حضور پاک ﷺ ته دا اطلاع ورسیده چې د فارس والو دکسري لور بادشاه جوړه کړې نوويې فرمايل چې: هغه قوم به کله هم کامياب نشي چاچې دخپلې بادشاهۍ معامله دبنځې په حواله کړه، ځکه چې بنځه فطرتي ناقص العقل والدين ده، په جنگ او امن کې بيکاره ده، او په محفلونو او مجلسونو کې دحاضریدو قابل نه ده، نو ددې نه ضروري مقصدونه نشي پوره کيدی."

حوري او حوران

اوپه سوال کې چې کوم ذکر شوی دی چې په جنت کې به نيکانو سپړوته حوري ملاويږي نو نيکانو بنځوته به، حورې، (حوران، ملاويږي، دا صرف يوه لطفيه ده، بې شکه چې دجنتي بنځو مخونه به هم روښانه، نوراني او سپين وي، خو په لغت او عرف کې دحور اطلاق صرف په بنځوباندې کيږي، سپړي په دې زمره کې شاملول سخت زياتی دی، ځکه چې دحور لفظ

حورا: جمع دی، او "حوراً" لفظ مؤنث دی، چې دهغه معنا ده "تکه سپینه"، او په قرآن کریم کې چرته د "حور" ذکر راغلی دی، هلته د دې صفات هم مؤنث ذکر شوي دي، مثلاً: په دوو ځایونو کې ارشاد دي: "وَزَوَّجْنَهُمْ بِحُورٍ عِينٍ" یو ځای ارشاد دی: "وَحُورٍ عِينٍ كَامِثَالِ اللّٰوِءِ الْمَكْنُونِ" او یو ځای ارشاد دی: "حُورٍ مَّقْصُورَاتٍ فِي الْخِيَامِ".

مؤخر الذکر دواړه آیات شریفه نه هم معلومېږي چې دښځو اصل خوبي پته پکار ده، او په خیمو کې بنده پکار ده، چې په دې دواړو صفتونو سره الله پاک د جنتي حورو تعریف کوي، حافظ ابونعیم اصفهاني (رحمته الله علیه) په حلیۃ الاولیاء (ج: ۲ ص: ۴۰) کې، او حافظ نورالدین هیثمی (رحمته الله علیه) په مجمع الزوائد (ج: ۹ ص: ۲۰۲) کې دا حدیث نقل کړی دی چې یو ځل حضور پاک (صلی الله علیه و آله) د صحابه کرام (رضی الله عنهم) نه پوښتنه وکړه: ووايي! دښځې د ټولونه غټه خوبي څه ده؟ صحابه کرام (رضی الله عنهم) د دې جواب ور نه کړای شو، په سوچ کې شو، حضرت علي (رضی الله عنه) په قلاشران ودریدو کورته لاړ، د حضرت فاطمه (رضی الله عنها) ته یې د حضور پاک (صلی الله علیه و آله) سوال ذکر کړ، هغې ورته وفرمایل چې: تاسو خلکو دا جواب ولې ورنکړ چې دښځې د ټولونه غټه خوبي دا ده چې نه غیرسړی هغې ته وگوري، نه هغه غیرسړی ته وگوري، حضرت علي (رضی الله عنه) دا جواب د حضور پاک (صلی الله علیه و آله) په خدمت کې عرض کړو، حضور پاک (صلی الله علیه و آله) وفرمایل: دا جواب چادر کړی دی؟ عرض یې وکړ: فاطمه (رضی الله عنها) ویې فرمایل: ولې به نه وي، فاطمه آخرزما د زړه ټوټه ده.^{۱۱}

د موجوده درو روشن خیاله مسلمانان، چې د چا ترجماني جناب عمر احمد عثمانی کوي، خدای دې نکړي که جنت ته یې تشریف یووړو؛ نو شاید هلته به هم "جنتي حورو" کې د آزادۍ مغربي تحریکونه چلوي، او څنگه چې نن سبادملایانو خلاف احتجاجونه کیږي، دابه هلته د الله پاک خلاف احتجاج کوي چې دا مظلومانې "مَقْصُورَاتٍ فِي الْخِيَامِ" ولې ایښودل شوي دي؟ دوی ته په آزادي سره د ګرځیدو او غیرسړیوسره د ملاویدو آزادي پکار ده.

^۱ عن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ما خير للنساء فلم ندر ما لقول، فسار على إلى فاطمة فأخبرها بذلك فقالت: هلا قلت له خيرهن أن لا يرين الرجال ولا يروهن، فرجع فأخبره بذلك، فقال له: من علمك هذا؟ قال: فاطمة! قال: إنها بضعة مني (حلیۃ الاولیاء ج: ۲ ص: ۴۰، ایضاً مجمع الزوائد ج: ۹ ص: ۲۰۲)

❖ متفرق مسئلې ❖

،، دانسان ضمير مطمئن کيدل پکار دي ،، څه ته وايي

سوال: يولفظ ضمير، په خبرو کې ډيرزيات استعمالېږي، دا په مختلفو ځايونو کې استعمالېږي، بعضې وايي چې زما ضمير راوېښ شو، د بعضې نه مواوريدلي دي چې د فلانکي سړي ضمير مړ شوی دې، دانسان ضمير مطمئن کيدل پکار دي، د ضمير شرعي حيثيت څه دی؟

جواب: الله تعالى دهر انسان په زړه کې دنیکې اوبدې پيژندلو طاقت ايښی دی^(۱)، څنگه چې که سترگې پندې نه وی نو په سپين اوتور کې فرق کولی شي، دغه شان هغه طاقت کوم ته چې بصيرت ويل کيږي، که چېرې صحيح کار کوي نو هغه هم دنیکې اوبدې فرق پيژنی. که چېرې انسان يو غلط کار وکړي نو د هغه زړه هغه ملامت کوي، دې ته ضمير ويل کيږي، خو کله چې انسان مسلسل بد غلط کار کوي نو د هغه د زړه ورو ورو پنديدل شروع شي او هغه په نیکې اوبدې کې فرق کول پرېږدي، دې ته د ضمير مړ کيدل وايي، دکومو خلکو چې ضمير ژوندي او زړه بصيرت روښانه وي هغوی ته کله کله فتوې ورکوي چې فلانکې څيز جائز دی، خود هغه ضمير هغه باندې مطمئن نه وي، پس دغه حضرات د دغو کارونو نه پر هيز کوي، همدغه شان خلکو باره په حديث کې فرمايل شوي دي، تاسو دخپل زړه نه دفتوا باره کې پوښتنه وکړئ، که څه مفتيان تاسو ته د جواز فتوا درکړي^(۲).

سوال: ايا يو معامله کې د ضمير مطمئن کيدل کافي دي، که هغه معامله د شريعت خلاف هم وي؟

جواب: څنگه چې الله تعالى په هر يوزره کې دنیکې اوبدې د پيژندلو طاقت ايښی دی، د کومې چې پورته ذکر شوې دي، دغه شان الله تعالى په خپل رحمت باندې انبياء کرام عليهم السلام هم دنیکې اوبدې د پيژندلو او د صحيح اوبد د ښودلو له پاره رالېږلي دي، ځکه چې انسان باندې اکثر د حرص، هوس او خواهشاتو غلبه وي، چې په وجه يې د هغه بصيرت روڼ او ضمير مړ شي، په دې وجه باندې الله تعالى درالېږل شويو پيغمبرانو شريعت د حق اوباطل

[۱] قال تعالى: "فَالْهَمَّهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا" (الشمس: ۸) وفي التفسير: فأعلمها طاعتها ومعصيتها أي ألهمها أن أحدهما حسن والآخر قبيح (تفسير نسفي ج: ۳ ص: ۶۴۸، طبع دار ابن كثير، بيروت).

[۲] وعن وابصة بن معبد أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: يا وابصة! جئت تسأل عن البر والإثم، قلت: نعم! قال: جمع أصابعه فضرب بها صدره قال استفت نفسك استفت قلبك ثلاثا البر ما أطمان إليه النفس وأطمأن إليه القلب والإثم ما حاك في النفس وترد في الصدر وإن أفتاك الناس رواه أحمد والترمذي (مشکوٰۃ شريف ص: ۲۴۲، باب الكسب وطلب الحلال)

گنلو صحیح معیار ګرځولی دی، د چا د ضمیر د ژوندی کیدو نښه داده چې د شریعت په معیار باندې مطمئن وي، اود ضمیر دمړ کیدو نښه داده چې د شریعت خلاف کارونو باندې مطمئن وي، او شرعي حکمونو باندې مطمئن نه وي. کوم کارونه چې د شریعت خلاف وي هغو باندې د ضمیر مطمئن کیدل کافي نه دي، بلکې دا دهغه د زړه د پندیدو او د ضمیر دمړه کیدو نښه ده. قران کریم کې ارشاد دی، بې شکه چې سترګې پندې نه وي، بلکې هغه زړونه پانده وي کوم چې سینو کې وي.^{۱۱}

د حرامو کارونو نه توبه څنګه کول پکاردی؟

سوال: یوکس په ډاګو اچولو، رشوت اخیستلو او حرامو کار کولو باندې ډیر زیات دولت پیدا کړی. اود هغه نه پس یې توبه وکړه او هغې پیسو باندې یې څه کاروبار شروع کړ، اوس به چې هغه ته کومه ګټه حاصلیږي هغه به حلال وي او که حرامه؟ تفصیل سره بیان کړی.

جواب: د ډاګې اور رشوت په ذریعه باندې چې کومې پیسې جمع شوې دي هغه حرامې دي، اود حرامو ګټه به هم دهغو په شان وي، دهغه کس د توبې درنښتونی کیدو نښه داده چې هغه ټولو خلکو ته پیسې واپس کړي د کومونه یې چې په ناجائز طریقې باندې اخیستې دي.

د غیر مسلم شکل او صورت لرونکې ښځې لاش به څنګه پیژندل کیږي؟

سوال: تیر شوي (د ۱۹۷۱م) جنگ کوم چې مشرقي پاکستان کې شوی و، زه هم هلته موجودوم. سرحدی علاقو (د بنگله دیش او بهارت) چې هلته مسلمانان او هندوانان یوځای اوسیدلي، ډیر سخت جنگ وشو، دغه شان دهغه ځای ډیر اوسیدونکي هم وفات شول، یوځای کې موږ ته دیوې ښځې لاش په نظر راغی، موږ چې هغه لاش اولیدو نو مونږ ډیر زیات پریشانې شو چې ای دا ښځه مسلمانې ده او که غیر مسلمې؟ بهر حال هغه وخت، د خراب حالاتو په وجه باندې هغه موږ ډیر بېاب ته وغوځوله، خودنن پورې مې داسوال بار بار په ذهن کې راځي که چېرې هغه لاش د مسلماني ښځې و؛ نو هغې ته کفن ورکول پکارو، خو پیژندګلو کې مشکل کار دادی، چې دغه سرحدی علاقو کې د مسلمانانو او غیر مسلمو جامې، اود اوسیدو طریقې یوشان وي، چې د څه ثبوت نه بغیر باور کولو ګران وي چې دا مسلمانې ده او که هندو؟ تاسونه د شرعي حیثیت مطابق پوښتنه کوم چې پورته ذکر شویو حالاتو کې یاداسې نورو حالاتو کې د ښځې د لاش پیژندګلو څنګه کیدای شي؟

جواب: کله چې مسلمانان دخپل بدن اسلامي نښې ختمې کړي، اود شکل او صورت، او جامو وغیره نه د غیر مسلمو په شان ښکاري؛ نوز به درته د پیژندګلو څه طریقه وښایم؟

د حضور خودا ارشاد دی: عن ابن عمر رضی اللہ عنہما قال: قال رسول الله ﷺ ومن تشبه بقوم فهو منهم. (مسند احمد ج ۲ ص ۵۰)

ترجمه: د حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہما نه روايت دی، چې رسول الله ﷺ ارشاد فرمایلی دی چې: کوم کس چې د یو قوم سره یوشان والی وکړي هغه به هم هغوی کې شمیرل کیږي

مختلف ملکونو کې شب قدر په کومو شپو باندې کتل پکار دي

سوال: ما اوریدلي دي چې شب قدر په اوویشتمه شپه باندې وي، او داهم چې داپه طاق شپو کې ملاویري، ددې مسئلې پوښتنه کول غواړم چې کله پاکستان کې طاق شپې وي نو سعودی عرب کې طاق نه وي، کله چې پاکستان کې اوویشتمه وي نو سعودی عرب کې اتیستمه شپه وي، که چېرې د پاکستان طاق شپه وي نو د سعودی عرب نه وي، که چېرې د سعودی عرب طاق شپه وي نو د پاکستان نه وي، او شب قدر په ټوله دنیا کې یوه شپه وي، تاسو موږ ته ووايي چې د پاکستانی شپو په حساب باندې شب قدر معلوم کړو او که د سعودی عرب د طاق شپو په حساب باندې شب قدر معلوم کړو؟

جواب: د شب قدر د تلاش کولو باره کې به هم دهغه ملک اعتبار وي په کوم ملک کې چې هغه اوسېږي، که چېرې یو صاحب په سعودي عرب کې اوسېږي نو هغه له پاره د سعودي عرب په طاق شپو کې شب قدر کتل پکار دي، اکثر په اوویشتمه شپه باندې شب قدر وي.^{۱۱}

د تفتیش ظالمانه طریقې او ددې ذمه داري

سوال: زه تاسو ته د پولیس یاد نور و تحقیقاتي ایجنسو د طریقې باره کې پوښتنه کول غواړم کوم چې هغوی د ملزم نه مجرم د تلاش کولو وخت کې اختیاروي، چې ایا دا طریقې د اسلامي شریعت سره مطابقه ده او که نه؟ که چېرې مطابقه وي او اسلام ددې اجازت ورکړی وي: نو مهرباني وکړئ د خلافت راشده د دورنه ددې یو مثال سره وضاحت وکړئ.

الف: یوه علاقه کې یوه غیرقانوني واقعه وشي، مثلاً، غلا، قتل، ډاکه وغیره وشي، او د مجرم باره کې چاته پته نه وي او د ډیر تلاش کولو نه پس یا د تلاش کولو نه بغیر پولیس د مجلې ډیر ځوانان د شک په الزام او ثبوت نه وي، گیر کړي، هغه جرم هم نه وی کړی، او هغه باندې د انتهایي درجې بدني او نفسیاتي تشدد وکړي او دهغه ملزم نه د دروغوباندې حلفیه بیان او

۱۱ و فی التفسیر: ومعنی ليلة القدر: ليلة تقدير الأمور وقضائها والقدر بمعنى التقدير، أوسمیت بذلك لشرفها على سائر الليالي وهي ليلة السابع والعشرين (من رمضان) كذا روی أبو حنيفة رحمه الله عن عاصم عن زر أن أبي بن كعب رضي الله عنه كان يحلف على ليلة أنها ليلة السابع والعشرين من رمضان وعليه الجمهور (تفسير نسفي ج: ۳ ص: ۶۶۵، طبع دار ابن كثير، بيروت).

دستخط واخلې او هغه مجرم ثابتولو سره هغه ته سزا ورکړي او ياد د يرزيات رشوت اخيستلو سره هغه بې گناه کس ته کورته د تلوا اجازت ورکړي.

ب: پوليسو کې يوه اداره ده کومې ته چې تر ائيل روم يا دريسنگ روم ويل کېږي، په هغه ځای کې نوکران حضرات په تشدد کولو کې برخه اخلي، او هغه کې بې گناه او گناهگار دواړه شامل وي، نو د داسې خلکو د تنخواه او د اجرت باره کې ووايي، خاص طور باندې په بې گناه باندې د ظلم کونکو باره کې؟

ج: تشدد کونکي حضرات دا وايي چې جناب! موږ ته هيڅ پته نه وي، اونه دازمونې کاردی چې موږ بې گناه او گناهگار ته اوگورو، ځکه چې يو مجرم هم مخکې اقرار نه کوي، دغه شان خوبه مجرمان بچ شي، زما د پوښتنې کولو اصل مقصد دادی چې بې گناه خلک د ظلم او تشدد نه څنگه بچ کيدای شي، او مجرمانو ته سزا څنگه ورکول کيدای شي؟ ځکه چې تفتيش کونکي کس بل څوک وي.

که چېرې پورته بيان شوي اعمال غير اسلامي دي نو مهرباني وکړئ د اسلام دين چې ددې معنا هم به د بې گناه له پاره سلامتې او حفاظت ده او د شک په بنياد باندې د ظلم او تشدد کولو د طريقې د پرېښودلو طريقه بيان کړئ، چې دهغې په ذريعه باندې اصل مجرمان جهنم ته رسول کيدای شي، که چېرې اسلام کې دې باره کې څه طريقه تفصيل او وضاحت سره نه وي نو مهرباني وکړئ تاسود اجتهاد نه کار واخلئ او د تفتيش له پاره اسلامي طريقې اصول بيانولو سره د پوليس حضراتو ضمير مطمئن کړئ، ځکه چې موږ ته خوملزمان راکړل شي او زموږ کار د تشدد په وجه باندې دهغوی نه بيان اخيستل دي، او بيا عدالت نه هغه سپړي بري کړل شي؛ نو زموږ په زړونو باندې څه تيرېږي؟ ددې پوښتنه دې څوک زموږ پنه وکړي، مهرباني وکړئ پوره خط چاپ کړئ او د سوالونو تسلي ورکونکي جوابونه راکړئ!

جواب: زموږ عدالتي او تفتيشي نظام ټول هغه نظام دی کوم چې موږ ته دانگريزانو نه په ميراث پاتې شوی دی، او دهغه بنياد په ظلم او رشوت باندې ايښودل شوی دی، دې کې د الله تعالی نه دویرې اود اخرت دورځې د پوښتنې دنوم هيڅ څيز نشته (الاماشاء الله) ترڅو پورې چې دا ټول نظام نه وي بدل شوی، صرف د يوڅو مشورو پيوند کارې باندې ددې اصلاح نه شي کيدای، ټول خويوشان نه وي، خود مجرمانو نه رشوت اخيستلو سره هغوی بچ کول او بې گناه گيرول زموږ د پوليسو خاص فن دی.^{۱۱}

۱ [عن عبدالله بن عمرو قال: لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم الراشي والمرتشى... إلخ (ترمذی ج: ۱ ص: ۲۴۸، أبواب الأحكام، باب ما جاء في الراشي والمرتشى في الحكم، طبع قديمی کتب خانه).]

په زورد جرم اعتراف اخیستل او مجرم د پاکی او لمونځ نه محرومول

سوال: دگواهانواد ثبوت حاصلولونه بغیر د تشدد په ذریعه باندې د جرم اعتراف کولوڅه شرعي حیثیت دی؟

سوال: ۲: ملزم د لمونځ، پاکی او د واجب غسل نه محروم ساتلو ګناه به د چاپه ذمه وي؟ اوددې څه سزا ده؟

سوال: ۳: ایا د فرائضو د ادا کولو له پاره دروغ او غلط بیاني خپل عادت جوړول شرعي طور باندې صحیح دی او که غلط؟

جواب: ۱: د ثبوت او گواهانونه بغیر د تشدد په ذریعه باندې د جرم اعتراف اخیستل جائز نه دي، اوداسې اعتراف شرعي طور باندې صحیح نه دی.^(۱)

جواب: ۲: ګناه د محروم کونکوپه ذمه ده^(۲)، اوددې سزا دنیا کې د زړه توریدل او آخرت کې د فرائضو نه د منع کولو سزا ده.

جواب: ۳: زه د سوال په مطلب پوه نه شوم، دروغو او غلط بیاني ته څوک صحیح ویلی شي؟ او هغه کوم فرائض دي چې هغو کې دروغ ویل او غلط بیاني کول صحیح ګڼل کیدای شي؟

د دارالاسلام، تعریف

سوال: ۱: د "دارالاسلام"، څه تعریف دي؟

سوال: ۲: د دارالاسلام حکمران یعنی د دارالاسلام د مملکت مشر څوک وی، مسلم او که غیر مسلم؟

سوال: ۳: که چېرې څوک د اسلام توهین او کړی، نو هغه به د ټول مملکت عالمان سنبهالوی او که صرف یو ملا به فتوې ورکوی، یعنی د مملکت د ټولو عالمانو په ذمه به وی او که یا صرف یو ملا دهغه په گستاخی باندې فتوې ورکولې شي، او بیا هغه صرف دلته نه بس کوی نو د حرمین پورې به ځی د فتوې کولو له پاره؟ او هغه ملا به د گواهانونه بغیر فتوې ورکړی یا د گواهانوبه ضرورت وی؟

[۱] عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: البينة على المدعى واليمين على المدعى عليه رواه الترمذی (مشکوۃ ص: ۳۲۷) وفي الدر المختار: أكره القاضي رجلا ليقربسرة أو بقتل رجل بعمد أو يقر بقطع يد رجل بعمد فأقر بذلك فقطعت يده أو قتل على ما ذكر إن كان المقر موصوفاً بالصالح اقتض من القاضي... إلخ (رد المختار ج: ۶ ص: ۱۴۰)۔

[۲] كقوله تعالى في القرآن الكريم: أرئت الذي ينهى عبداً إذا صلى أرئت إن كان على الهدى أو أمر بالتقوى أرئت إن كذب وتولى ألم يعلم بأن الله يرى (العلق: ۹ تا ۱۴)۔

سوال: ۴: په دارالاسلام کې که چرې عوام د حکمران خلاف څه تحریک شروع کولوچندا اوچته

کړي نو د ابه جائزوي او که حرام؟

جواب: ۱: کوم ملک کې چې د اسلام حکمونه جاري وي هغه دارالاسلام دی^(۱)، او کوم ځای چې د اسلام حکمونه جاري نه وي هغه د مسلمانانو ملک خوکیدای شي، خوشرعي طور باندې دارالاسلام نه دی

جواب: ۲: د دارالاسلام حکمران مسلمان کیدای شي، غیر مسلم نه.^(۲)

جواب: ۳: د اسلام توهین کونکی مسلمان نه دی، مسلمانانو باندې به لازم وي چې هغه لرې کړي او د هغه په ځای باندې څوک مسلمان مقرر کړي. باقی حکمونه سیاسي دي، د شرعي حکم ذکر ماو کړ، سیاسي کارونو باندې خبرې کول زما کار نه دی

ایا اقرار کونکی مجرم د دنیاوي سزا په وجه باندې پاکيږي

سوال: ۵: که چرې ملزم یا مجرم د خپل جرم اقرار وکړي او په نتیجه کې یې هغه ته سزاملو شي، نو ایا دې صورت کې به د هغه ملزم یا مجرم د گناه کفاره اداسي، د کومې د اقرار په نتیجه کې چې هغه ته سزاملو شي؟ او ایا د قیامت په ورځ به هغه د دې جرم د سزانه خلاص وي؟

جواب: ۶: که چرې توبه وکړي نو دا خرت سزابه معاف شي، گني نه.^(۳)

سوال: ۷: که چرې یو کس ته د گناه او بغير د څه جرم نه سزا ورکړل شي، نو د قیامت په ورځ به د دې جواب څوک ورکوي؟

[لا تصیر دارالاسلام دار حرب إلا بأمور ثلاثة: بإجراء أحكام أهل الشرك وبتصلها بدارالحرب، وبأن لا یبقی فیها مسلم أو ذمی آمنًا بالأمان الأول... إلخ (الدرالمختار ج: ۴ ص: ۱۷۴) تفصیل دپاره وگورئ إعلاء السنن ج: ۱۴ ص: ۳۶۵.]

[ولا یخفی ان الأمير الذی یجب الجهاد معه کما صرح بها حدیث مکحول انما هو من کان مسلمًا ثبت له الإمارة بالتقلید إما باستخلاف الخلیفة إياه کما نقل أبوبکر رضی الله عنه، وإما ببيعة من العلماء أو جماعة من أهل الرأي والتدبیر، بشرط أن یكون من أهل الولاية المطلقة الكاملة، أى مسلمًا حُرًّا ذکرًا عاقلًا بالغًا سائسًا أى مالکًا للتصرف فی أمور المسلمین بقوة رأیه ورویته ومعونة بأسه وشوکتہ قادرًا بعلمه وعدله وكفايته وشجاعته على تنفيذ الأحکام... إلخ (إعلاء السنن ج: ۱۲ ص: ۵).]

[فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ أَىْ مَعْصِيَةٍ مِنَ السَّرْقَةِ وَغَيْرِهَا وَالْمُرَادُ بِالتَّوْبَةِ النَّدَمُ عَلَى مَا وَقَعَ مِنَ الْمَعْصِيَةِ وَرَدِّ الْمَظْلَمَةِ وَالِاسْتِغْفَارُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَالْعَزْمُ عَلَى تَرْكِهَا، وَأَصْلَحَ أَمْرُهُ بِذَلِكَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ أَىْ يَرْجِعُ عَلَيْهِ بِالرَّحْمَةِ وَقَبُولِ التَّوْبَةِ فَلَا يَعْذِبُهُ فِي الْآخِرَةِ مُسْئَلَةٌ قَطَعَ السَّارِقَ هَلْ يَكُونُ لَهُ تَوْبَةٌ أَوْ لَا فَقَالَ مُجَاهِدٌ نَعَمْ لِحَدِيثِ عِبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَحَوْلَهُ عَصَابَةٌ مِنْ أَصْحَابِهِ بَايَعُونِي عَلَى أَنْ لَا تَشْرَكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا تَسْرِقُوا وَلَا تَزْنُوا... إلخ (تفسير المظهر ج: ۳ ص: ۱۰۸ - ۱۰۹).]

جواب: هغه ټول خلک کوم چې دې بې گناه ته سزا ورکولو کې شریک وو.^(۱)

اعمالو کې د میانې روي مراد

سوال: زموږ خوږېښي کریم ﷺ فرمایلي دي چې خپلو عملونو کې میانې روي اختیار کړئ، ددې مختصر شان وضاحت وکړئ.

جواب: ددې مطلب دادی چې فرائض او واجبات او موکدستونه علاوه انسان ته دنفلو او ذکر اذکار او وظیفو دومره معمول ساتل پکاردې، چې دهغه اسانۍ سره پابندي وکړای شي، اودهغه نه تنگ نه شي، بلکې چې کوم معمول شروع کړي دخپل طاقت مطابق هغه پوره کړي، بعضې خلک په جوش کې راتلوسره خپل ځان باندې ډیرې ذمه داری واخلي، اوبیا چې هغه نه شي پوره کولې نو پرېږدي یې.

د یو قیدی په نوم

سوال: (سوال حذف شوی دی)

جواب: ستاسو خط ستاسو دښځې په ذریعې باندې راورسیده، ستاسو د حالاتو او معمولاتو نه خبر شوم، دالله تعالی په دربار کې دعا کوم چې الله تعالی دې دخپل فضل او کرم په وجه باندې ستاسو دخلاصیدو صورت پیدا کړي، یوڅو ضروري خبرې لیکم دا په غور او توجه باندې ولولئ!

اول: دالله تعالی د طرف نه په انسان باندې از میښتونه راځي، کله دخوشحالی او خندا گانو په شکل کې، او کله د غمونو او افتونو او مصیبتونو په شکل کې، لومړي حالت کې شکر ادا کول او دویم صورت کې صبر اورضا سره دالله تعالی طرف ته رجوع کول دانسان فرض دي، حوصله او همت بایلل نه دي پکار، بلکې صبر او استقامت سره په خپلو کوتا هیو باندې استغفار کولو سره دالله تعالی راضي کولو اراده په خپل زړه کې ساتلوسره وخت تیرول پکاردې.

دویم: دجیل ماحول اکثر غیر اخلاقي وي، چې په وجه یې اکثر خلق خپل دین او اخلاق تباہ کولو سره دهغه ځای نه راوځي، تاسو ته ددې ماحول نه متاثره کیدل نه دي پکار، بلکې دا گڼل پکاردې چې الله تعالی درته د فرصت موقع درکړې ده، په دې وجه باندې تاسو د پښځه وخته لمونځ اهما تم کوی، دقران کریم تلاوت کوی، کوم معمولات چې تاسو لیکلي دي هغه صحیح دي، ددې پابندي ساتئ، دې نه علاوه چې درته د فرصت کوم وخت ملاوړې هغه کې دکلیمه طیبې (لا اله الا الله) ورد په ژبه باندې ساتئ، دبهشتی زیور، دحضرت شیخ (رحمته الله علیه) فضائل اعمال اود نورو اکابرینو د وعظونو مطالعه کوی.

^۱ [ان الإعانة على المعصية حرام مطلقاً بنص القرآن أعنى قوله تعالى: ولا تعاونوا على الإثم والعدوان (احکام القرآن لمفتی محمد شفیع ج: ۳ ص: ۷۴)۔]

دويم: د كوم حدپورې چې ممكن وي د جيل عملې اونور وقيديانوسره بڼه اخلاقوسره ملاويږي، دخپل طاقت مطابق د هر چا خدمت كوي، كه د چا د طرف نه درته څه تكليف ورسېږي نو هغه معاف كوي، د بد صحبت نه خپل ځان ساتي، قيد كې موجود ملگرو ته هم دلمونځ اود خير دكارونو دعوت وركوي.

خلورم: د پنځه واړه لمونځونونه پس ډير توجه سره دخپل ځان له پاره دخير اود قيدينه دخلاصې دعا كوي، كه ممكن وي نو تهجدوله پاره هم پاڅي، غرض دا چې د دعا والتجاء خاص اهتمام كوي. **پنځم:** جيل كې دانسان ازادي ختمه شي، كه چېرې غور وكړل شي؛ نو د الله تعالى د بند گانوله پاره د دنيا ژوند هم يوقسمه جيل دي، چې هر قدم باندې ورته دخپل مالک د حكمونو پابندي كول لازمي وي، د جيل د ژوند نه په دنيا كې د ژوند تيرولو طريقه زده كول پكاردې.

شپږم: جيل د ژوند و قبر دي، په دې وجه باندې دلته اوسيدوسره د قبر د يوازي والي، بې وسي اوبې كسي اودهغه ځاى سوال اوجواب يادول پكاردې، او ژوند كې چې څومره كوتاهې شوې وي هغو باندې خفگان سره استغفار كول پكاردې. زه الله تعالى ته دعا كوم چې الله تعالى ستاسو مشكلات اسان كړي، اوتاسوته خپله رضا او مينه نصيب كړي، اوتاسوته خلاصى دركړي!

رښتوني گواهي پټول پكار نه دي

سوال: يو كس ويني چې قاتل صرف يو كس دى، او دهغه دويم سړى موجود هم نه وي، او د قتل كړل شوې كس د طرف نه يوبې گناه كس د قتل په كيس كې راگير شي، كوم چې هغه وخت په ښار كې هم موجود نه و، او هغه سره دامنسوب كړل شي چې يو د هغه كړى اودويم دې بل كس، دې معامله چې كوم كس هلته موجود و او دا يې ليدل چې قاتل صرف يو كس دى او د زه هم يوشوى دى، ايا د الله تعالى په نزد باندې مجرم دى، كه چېرې هغه د گواهي وركولو نه انكار وكړي چې زه گواهي نه وركوم؟ كه چېرې هغه ښكاره طور باندې ووايي چې قاتل يو كس دى نو بې گناه كس ته خلاصى ملاويداى شي، دې باره كې څه طريقه اختيارول پكاردې؟ د قران او حديث څه حكم دى؟

جواب: قران كريم كې ارشاد دى.

﴿وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ﴾ ^(۱) (سوره البقره ۲۸۳)

[۱] ولى التفسير: لان كتمان الشهادة ان يضمها فى القلب، ولا يتكلم بها فلما كان اثما مقترفا مكتسبا بالقلب اسند اليه وعن ابن عباس رضى الله عنهما: اكبر الكبائر الاشارة بالله، وشهادة الزور، وكتمان الشهادة (تفسير نسفى ج: ۱ ص: ۲۳۱، طبع دار ابن كثير، بيروت).

ترجمه: اوگواهی مه پتوی، اوکوم کس چې داپتوي دهغه زړه گناهگار دی.
دا آیت مبارک دستاسو د سوال جواب دی.

کله چې هر طرف ته د بدې دعوت ورکونکې لټرېچر عام او بنځې ډول سنگار سره گرځي نو آیا د زنا سزا به جاري کېږي؟

سوال: یو څو ورځې مخکې ما په یوبس کې سفر کولو، زمانه مخکې سیت کې ناست یو څو ملایانو صاحبانو داسې بحث کولو، دهغوی هغه بحث زه د یو سوال په شکل کې ستاسو خدمت ته درلېږم چې داپته ولگېږي چې دهغو ملایانو صاحبانو بحث دکوم حد پورې حقیقت دی؟ دهغه ملایانو صاحبانو د قول مطابق ایا اسلام دا غواړي چې دفوا حشوا شاعت همدغه شان جاري وي، گنده فلمونه، برېښه تصویرونه، یادساتل پکاردې چې د دنیا د بنائسته جینکو تصویرونه په اسلامي جمهوریه پاکستان، کې په خاص خاص دوکانونو کې خرڅېږي، اود پاکستان په بعضې اخبارونو کې هم دغه نیم برېښه تصویرونه کله کله چاپ کېږي، دغه شان غیر اخلاقي لټرېچر جذبات را اوچتوي، (یادساتل پکاردې چې دغه غیر اخلاقي لټرېچر اود جنس تحریک پیدا کونکي فحش مواد په اسلامي مملکت پاکستان کې د مختلفو رسالو، ډائجستو اوناو لونو په شکل کې چاپ کېږي، او عام خرڅېږي، اودغه شیان قوم دفحاشۍ په افيونو باندې نشه کوي، اودا برېښي، د غیر ملکي بنائسته جینکو برېښه ونیم برېښه تصویرونه، او غیر اخلاقي لټرېچر، د فحش فلمي اشتهارونه د قوم اخلاق د وینو په شان ختموي، ایا اسلام دا غواړي چې سنگار شوې بنځې همدغه شان گرځي، کالجونو، دفترونو او کلبونو او نورو ځایونو کې دې سړي اوبنځې یوبل سره ملاوېږي، بنځې او پیغلې جینکۍ دې دغه شان نیمې برېښې جامې اچولوسره شپه ورځ په هوټلونو کې، سینما گانو کې، بازارونو کې، پارکونو کې، اولارو کوڅو کې برېښه سر، بنکاره سینه، اوبرېښه لاسونه اوبغیر د پردې کولوسره په مخ باندې پوډر او سرخی لگولوسره دسړیو په لاسونو کې لاسونه ورکولوسره گرځي.

جواب: داتولې خبرې حرامې دي اوددې بندول ضروری دي، اسلام ددې اجازه ورکول نه غواړي، خود زنا سزا به بهر حال جاري وي، صرف په دې وجه باندې چې هر ځای کې به حیايي ده، یوکس دالله تعالی په نزد باندې په حرام کاری کې معذور کیدای نه شی، په دې وجه باندې دهغه ملایانو صاحبانو خیال صحیح نه دی.

آیا د کرایه دار د بدو عملونو ذمه دار به د کور مالک وي

سوال: زما کور ته یو کرایه دار راغلی دی، هغه په کور کې ټي وي او ټیپ ریکارډر وغیره لگوي، ماهغه منع کړی هم دی؛ خو هغه یې بیا هم لگوي، اوس زما له پاره څه حکم دی؟ دهغه دکارونو په وجه باندې خو به زه گناهگار نه یم؟

جواب: دهغه دتې وي اوتپ لگولو په وجه باندې به تاسو گناهکار نه یی، خو تاسو چېرته داسې کس ته کوربه کرایه ورکړئ چې هغه دا کارونه نه کوي.

دجنس بدلیدونه پس شرعي حکمونه

سوال: څنگه چې در رسول الله ﷺ فرمان دی چې سړي له پاره دبنځې او بنځې له پاره دسړي مشابهت اختیارول سخته گناه ده، خونن سبا چې دجنس دبدلولو کومه سلسله شروع شوې ده، د شریعت په نزد باندې د کوم حد پورې صحیح ده؟ که چېرې داصحیح ده نوهغه سړی کوم چې دجنس دبدلولو په وجه باندې بنځې ته بدل شوی دی، دهغه به د قیامت په ورځ څه انجام وي؟ هغه به جنت ته دسړي په حیثیت باندې داخلېږي او که دبنځې؟ اودهغه سړي نه پیدا کیدونکي اولاد به څه انجام وی؟ امید لرم چې ددې مسئلې وضاحت کولوسره به دمسلمان امت راهنمایی وکړي.

جواب: دجنس بدلیدل که چېرې رښتیاوي نوددې د مشابهت مسئلې سره تعلق نشته، بلکه دجنس بدلیدونه پس چې هغه کوم جنس کې شامل شو دهماغه جنس حکمونه به هغه باندې جاري وي، که چېرې دانجیلې جنس بدل شوی وي اوهغه په رښتیا باندې هلک جوړ شوی وي نوهغې باندې به دسړي حکمونه جاري کیږي، او که چېرې دهلک جنس په رښتیا باندې دانجیلې جنس ته بدل شوی وي؛ نودهغه بدلیدونه پس به هغه باندې دجنس حکمونه جاري کیږي، کوم مشابهت چې منع دی هغه دادې چې سړی، سړی اوسیدوسره دبنځو په شان شکل اوصورت اختیار کړي، یا بنځه، بنځه اوسیدوسره دسړي په شان شکل اوصورت اختیار کړي. دې باندې حدیث کې لعنت راغلی دی.

حلال او حرام کې فرق

سوال: حلال او حرام کې څه فرق دی؟ ایا انسان چې ناجائز طریقې باندې کومه گټه کوي دغه پیسه سمدستي ضائع کیږي؟ نن چې کوم خلک ورځ تربلې مالداره کیږي، ایادهغوی گټه جائز وي؟

جواب: حلال او حرام شریعت ښکاره طور باندې بیان کړي دي^۱، کوم کس چې دشریعت مطابق گټه کوي دهغه رزق به حلال وي، گني نه، د حرامو گټه سمدستي ضائع کیدل ضروري

^۱ عن نعمان بن بشر قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: الحلال بين والحرام بين، وبينهما أمور مشبهة، فمن ترك ما شبه عليه من الإثم كان لما استبان له أترك، ومن اجتراً على ما يشك فيه من الإثم أو شك أن يواقع ما استبان والمعاصي هي الله من يرتع حول الحمى يوشك أن يواقع (بخاری شریف ج: ۱ ص: ۲۷۵، کتاب البیوع، باب الحلال بین والحرام بین).

نه دي. البته دا ضروري دي چې د حرامو گټه په سوونو افتونه راولي، اود هرڅه ملاویدو باوجود د زړه سکون ختم شي.

د ملکیتي ځمکې مسئله

سوال: د (۱۹۴۷م) نه پس کله چې موریایکستان ته راغلو، نوماته دلته د کلیم په وجه باندې په ټنډوادم کې یو جومات سره خوا کې دوه چته کورملاؤشو، دهغه اوچت والی (۲۸) فته دی، اوس دا کور زوړ شوی دی، په دې وجه باندې دا کورزه غورځول غواړم او په نوې نقشه باندې یې جوړول غواړم، او اوس د دې اوچت والي زه (۲۸) نه درې نیم فته نور زیاتولوسره یو دیریش نیم فته کول غواړم، د جومات انتظامیه بغیر د څه وجې نه دې کې بندونه اچوي، هغوی دا وایی چې هوا به بنده شي، حالانکې دهوا بنديدو هیڅ سوال نه پیدا کیږي، مهرباني وکړئ اودا اوایی چې داسې قسمه اعتراض کول دکومې چې څه جواز نه وي، د شریعت په نزد باندې ترکومه حده پورې صحیح دی؟ ایا دیو جومات انتظامیې ته دا حق حاصل دی چې هغوی جومات سره خوا کې کورونو جوړولو کې بند و اچوي؟ او د جومات انتظامیه دا وایی چې ته دخپل کورنه درې فته ځمکه جومات ته ورکړه مونږ به خپل اعتراض واپس واخلو.

جواب: داسوال داسې دی چې د دې د جواب ورکولو ضرورت نشته، ستاسو په خپل ملکیت کې جائز کار کول، چې دهغې په وجه باندې جومات اولمونځ کونکو ته څه تکلیف نه وي بې شکه جائز دی، او تاسو نه ستاسو په ملکیتي ځمکه کې څوک په زور باندې د جومات له پاره ځمکه نه شي اخیستی، باقي تاسو هم مسلمان یئ او جومات هم د الله تعالی کوردی، تاسو که په خوشحالی باندې د الله تعالی دکور خدمت وکړئ، نوددې بدله به الله تعالی تاسو ته د جنت په شکل کې درکړي^{۱۱}. د جومات په سلسله کې مسلمانانو کې داسې جگړه بڼه خبره نه ده.

اسلام کې د سفارش حیثیت

سوال: اسلام کې د سفارش څه مقام دی؟ که چېرې د چا سره سفارش نه وي (دادي هم واضحه وي چې د تدبیر سره سره سفارش وي نو کار اسان شي) نوڅه وکړي؟ یاد ساتل پکار دي چې د سفارش نه بغیر د تیر څلورو کالو راهیسې دیکې خورم.

جواب: د جائز کار له پاره سفارش جائز دی^{۱۲}، خود افسرانو د سفارش نه بغیر د چا کار نه کول

^۱ عن عثمان بن عفان قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من بنى لله مسجدًا بنى الله له مثله في الجنة (ترمذی شریف ج: ۱ ص: ۷۳، باب ماجاء في فضل بانيان المسجد).

^۲ ومن يشفع شفاعته حسنة رعى لها حق مسلم ورفع لها عنه ضررًا وجلب نفعًا لوجه الله تعالى (يكن له) أى للشافع (نصيب منها) وهو ثواب الشفاعة قال مجاهد هي شفاعته بعضهم لبعض ويوجر الشفيع على شفاعته وإن لم يشفع كذا روى ابن أبي حاتم وغيره عن الحسن وعن أبي موسى قال: ... [بقية به را رواه صفحه..]

ګناه ده، او افسوسناک اخلاقي معیار هم.

د ډاک په ټکتونو باندې قرآني آیتونه چاپ کول

سوال: د ډاک محکمې دیو کالج دسل کالوپوره کیدو په خوشحالی کې یو ټکت شروع کړی دی، هغه باندې دا ایت «وَعَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ» لیکل شوی دی، ایاد کالج دسل کالوپوره کیدو په خوشحالی کې داسې ټکت شروع کول جائز دي؟ اوبیا هغه کې دقران ایت چاپ کول څنګه دي؟ ایاد حکومت داکار شرعي دی؟

جواب: دیوښه شي له پاره دیا ګار په طور باندې ټکت شروع کول څه بده خبره نه ده، خو که چېرې کالج کې دې دیني مضمونونه ښودل کېږي، یاد کالج دطالب علمانو تعلیمي ماحول ددیني ماحول په ځای بل قسمه وي؛ نو ددې کالج د یادګار حکم به هم دهغه په شان وي. پاتې شوه ټکتونو باندې دقران کریم ایتونه چاپ کول، داسې کول صحیح نه دي.^۱ دې کې ښکاره طور باندې دقران کریم بې ادبی ده، ځکه چې د ډاک لفافې عام طور باندې ګندګي کې غورځول کېږي، ددې په وجه باندې به دقران کریم بې ادبی کېږي، او ټکت جاري کونکي به دې بې ادبی کې برابر شریک وي، اویوه دمعنا په لحاظ باندې بې ادبی ده، هغه دا چې ددې نه دا تاثر ملاویرې چې دقران کریم دا ایت د کالج د تعلیم حاصلولوله پاره نازل شوی دی، دا دقران کریم تحریف دی.

د حکومت په رخصتیا نوکې حج ادا کړو او که خپلوکې؟

سوال: د قطر د حکومت د طرف نه هر مسلمان له پاره په ژوند کې یو ځل حج کولوله پاره څلور هفتې رخصتي ورکول کېږي، د خپلو رخصتیانو باوجود ایادې خاص رخصتیانو کې حج کیدای شي؟ زما په خیال باندې د حج له پاره خپلې پیسې او خپل وخت استعمالول پکار دي، د حج دې خاصو رخصتیانو کې زه د مور پلار له پاره حج کولی شم؟

...بقیه د ترمخ]... کان النبی صلی الله علیه وسلم إذا جاءه رجل یسئل أو طلب حاجة أقبل علینا بوجهه فقال: اشفعوا توجروا ویقضی الله علی لسان نبیه ما شاء متفق علیه... إلخ (تفسیر المظهری ج: ۲ ص: ۱۷۲ سورة النساء)۔

۱ [وفی الهندیة: ولا یجوز لفّ شیء فی کاغذ فیہ مکتوب من الفقه وفی الکلام الأولى أن لا یفعل... إلخ (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۲۲ طبع رشیدیہ سرکی روډ کوټه) ولو کتب القرآن علی الحیطان والجدران بعضهم قالوا یرجى أن یجوز وبعضهم کرها ذالک مخافة السقوط تحت أقدام الناس کذا فی فتاوی فاضیلان (عالمگیری ج: ۵ ص: ۳۲۳) (۲) ووقتها من حین یموت إلى ثلاثة أيام ویکره بعدها (عالمگیری ج: ۱ ص: ۱۶۷، طبع رشیدیہ کوټه)۔

جواب: که د حکومت د طرف قانوني طور باندې رخصتي ملاوړې نواخيستلی یې شی، که مخکې مو حج کړی وي او که نه، او که هغه حج دخپل طرف نه کړی او که د بل چا د طرف نه.

هفته واره رخصتي په کومه ورځ ده

سوال: د جمعې په ورځ باندې درخصتي اسلامي شعائروسره څومره تعلق دی؟ اود جمعې په ورځ رخصتي دکوم خیر او برکت ذریعه وي؟ او د قرآن پاک په سورت جمعه کې دنهم، لسم او یوولسم ایت اصل مفهوم څه دی؟ د جمعې د لمونځ نه مخکې او وروسته دکومو کومو کارونو اجازه شته؟ اود کومو کومونه منع فرمایل شوې ده؟ د دیني اصولو اود بزرگانو د ارشاداتو په رڼا کې ددې وضاحت وکړئ!

جواب: کوم خلک چې د جمعې په ځای باندې د اتوار په ورځ درخصتي خبره کوي، هغوی په دې خبره باندې غور نه دی کړی چې دهفتې ورځ دیهودانو له پاره معتبره ده، او یکشنبې (اتوار) د عیسایانو له پاره، مسلمانانو له پاره ددې دواړو ورځو په ځای باندې د جمعې ورځ مقرر شوې ده،^۱ اسلام کې دهفته وارې رخصتي هیڅ تصور نشته، په دې وجه باندې د جمعې داډان نه د لمونځ ادا کولو پورې کاروبار باندې پابندی لگولی شوې ده، اود لمونځ نه پس بیا د کاروبار کولو اجازت ورکړل شوی دی^۲؛ نو که چېرې د اسلام دې نظریې سره اتفاق کول مقصدوي نو هفته واره رخصتي بالکل ختمول پکار دي، اودهفتې په اووه واپو ورځو کې یوازې د منع شوي وخت نه علاوه کاروبار جاري ساتل پکار دي، او که چېرې هفته واره رخصتي فرض او واجب ده نودانه دهفتې په ورځ کیدای شي اونه دیکشنبې (اتوار)، ځکه چې دهفتې ورځې رخصتي کې د یهودیانو سره یوشان والی دی اود اتوار په رخصتي کې د عیسایانو سره، اومسلمانانو له پاره دواړو سره یوشان والی کول حرام دي.^۳

^۱ [عن حذیفة رضى الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أضل الله عز وجل عن الجمعة من كان قبلنا فكان لليهود يوم السبت وكان للنصارى يوم الأحد، فجاء الله عز وجل بنا فهدانا ليوم الجمعة، فجعل الجمعة والسبت والأحد وكذلك هم لنا تبع يوم القيامة ونحن الآخرون من أهل الدنيا والأولون يوم القيامة المقضى لهم قبل الخلائق (سنن النسائي ج: ۱ ص: ۲۰۲).]

^۲ [قال الله تعالى: "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَوَدَّى لِّلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ. ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ. فَإِذَا قُضِيَ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ... الخ (الجمعة: ۹، ۱۰).]

^۳ [عن ابن عمر قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: من تشبه بقوم فهو منهم. رواه أحمد وأبو داود (مشكوة ج: ۲ ص: ۳۷۵، كتاب اللباس، طبع آرام باغ کراچی).]

آيا د يکشنبې دورځې رخصتي ښه نه ده چې

خلک د جمعې د لمونځ اهتمام کوي

سوال: پاکستان کې به مخکې د حکومت له طرف نه د اتوار په ورځ عامه رخصتي وه، اود جمعې په ورځ به نيمه ورځ وه، يعنې د ماسپښين دولس بجې به رخصتي شوه، بيا د خلکو په مطالبه باندې تير شوي حکومت د يکشنبې په ځای د جمعې په ورځ د رخصتي اعلان وکړ، اود اتوار رخصتي ختمه شوه، دې دواړو تجربونه دا خبره مخې ته راغله چې مخکې به د اتوار په ورځ رخصتي اود جمعې په ورځ نيمه ورځ رخصتي وه، هغه وخت پورې د جمعې مبارکې ورځې احترام او تقدس و، او تقريباً (۸۵) فيصده خلکو به د جمعې د لمانځه اهتمام کولو، خو کله نه چې د اتوار دورځې رخصتي د جمعې په ورځ شوې ده، د جمعې دورځې احترام او تقدس تقريباً ختم شوی دی، اوس دا حالت وي چې د جمعې په ورځ د رخصتي په وجه ډير خلک د زيارت اود جمعې شپه خپلو دوستانو وغيره سره په وينه باندې تيره کړي، دې نه علاوه د جمعې په شپه باندې په ډيرو کورونو کې وي سي اراوتې وي کتل کيږي، او ټوله شپه وينې پاتې کيدونکي چې د جمعې په ورځ ويده وي نوبيا مابنام راپورته کيږي، طالب علمانو او ځوانانو کې ډير هلکان د جمعې ورځ په کرکت کولو کې تيره کړي، د لوبو په ميدان کې چاسره د لمونځ کولو فکرنه وي، دغه شان ودونه وغيره هم د جمعې په ورځ کيږي، دواړه په اهتمام کې دمصرفو مسلمانانو د جمعې د لمونځ طرفته بالکل خيال نه وي، لنډه دا چې د جمعې په ورځ د رخصتي کيدو په وجه باندې په مشکله به څلويښت فيصده پورې خلک د جمعې د لمونځ اهتمام کوي، گني د جمعې دورځې تقدس او احترام چې نن سبا څنگه خراب شوی دی مخکې کله هم نه و، سوال دادی چې اسلام کې د جمعې دورځې د رخصتي شرعي حيثيت څه دی؟ ايا د ابه ښه نه وي چې د جمعې دورځې د تقدس خرابيدو نه د بچ کولو له پاره د اتوار په ورځ رخصتي اود جمعې په ورځ باندې نيمه رخصتي بيا شروع کړل شي.

جواب: د اتوار ورځ د عيسايانو مذهبي ورځ ده، اود هفتې ورځ د يهوديانو "يوم السبت"، يعنې د رخصتي ورځ ده^۱، په دې وجه دهفتې او اتوار ورځ رخصتي باندې د يهوديانو او عيسايانو سره مشابهت دی، اود دې په وجه باندې به ټوله مسلمانان معاشره گناهگاره وي^۲، ځکه د جمعې په ورځ باندې رخصتي پکار ده (که چېرې هفته کې يوه ورځ رخصتي ضروري وي) پاتې شوه دا خبره چې خلک د ابزرگه ورځ په فضول کارونو کې تيره وي، ددې له پاره په دې

^۱ [دتيری شوی صفحی حاشیه (عن حذیفة رضی الله عنه قال.... الخ) وگورئ۔

^۲ [احديث النبى صلى الله عليه وسلم: ومن تشبه بقوم فهو منهم مشکوة ج: ۲ ص: ۳۷۵]۔

فضولياتو باندې پابندي پکارده، او کوم خلک چې دې فضولياتو کې مشغول کيدوپه وجه باندې د جمعې دلمونځ اهتمام نه کوي هغوی ته خپل دين او ايمان خير غوښتل پکار دي، د صحيح مسلم حديث کې دي چې حضور ﷺ په منبر مبارک باندې کيناستوسره وفرمايل چې: خلکو ته د جمعې دورځې دلمونځ پريښودلونه ځان ساتل پکار دي، ځني الله تعالى به دهغوی په زړونو باندې مهرولگوي، او هغوی به غافلانو کې شامل شي^{۱۱} اود سنن حديث کې دي چې: کوم کس بغير دڅه عذرنه يوازې دې پر وایي. په وجه د جمعې لمونځ پرېږدي، الله تعالى دهغه په زړه باندې مهرولگوي^{۱۲}

اود مسند شافعي (رحمته الله عليه) روايت کې دي چې: کوم کس بغير دڅه عذرنه د جمعې لمونځ پرېږدي (او يو روايت کې دي چې درې جمعې پرېږدي) نودهغه نوم منافق وليکل شي، داسې کتاب کې چې هغه نه وړانيزي اونه بذليږي^{۱۳} د صحيح مسلم په حديث کې دي چې: زما زړه غواړي چې کوم خلک د جمعې لمونځ ته نه راځي، دهغوی کورونه وسيزم^{۱۴}. ايا درسول الله ﷺ دارشاداتو اوريدونه پس به هم يو مسلمان د جمعې دلمونځ پريښودو همت وکړي؟

د ظالم معاف کولو اجر

سوال: دې دنيا کې که چرې په چا باندې ډير زيات ظلم وکړل شي او هغه ظلم پرې ټول عمر وشي، او ظلم کونکی کس دمعاफी نه غوښتلوب او جودد زړه نه معاف کړل شي، صرف دالله تعالى د رضا او خوشحالی له پاره، نو ايا هغه ظالم کس بالکل صفا او دگناه د بوج نه ازاد شو؟ د قيامت په ورځ به دهغه نه هيڅ پوښتنه نه کيږي؟ زما واده شوی و، خاوندې مې راسره څلور مياشتې و، هغه څنگه کس وو، دادبيانولونه بهر ده؟ يوازې الله تعالى ته پته ده چې هغه ماسره څه کړي دي، څلور مياشتې ورسره زه پخپله اوسيدلې يم هغه زه نه يم ساتلې، طلاق يې راکړ، زما زوی پيدا شو، کيس وغيره يې راباندې وکړ، دجهيز او مهر يوه روپۍ يې هم رانه کړه، دماشوم خرچې يې ادا نه کړې، زوی مې اوس داووه کالوشو، اوما دالله تعالى دقانون مطابق

^۱ [أن عبد الله بن عمر وأبا هريرة حدثاه أنهما سمعا رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول على أعواد المنبر ليتنهين أقوام عن ودعهم الجمعات أو ليختمن الله على قلوبهم ثم ليكونن من الغافلين (مسلم ج: ۱ ص: ۲۸۴) -

^۲ [عن أبي الجعد الضمري وكانت له صحبة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: من ترك ثلاث جمع قاتوا بها طبع الله على قلبه (سنن النسائي: ج: ۱ ص: ۲۰۲) -

^۳ [عن ابن عباس ان النبي صلى الله عليه وسلم قال: من ترك الجمعة من غير ضرورة كتب منافقا في كتاب لا يمحى ولا يبدل وفي بعض الروايات: ثلاثا رواه الشافعي (مشكوة ص: ۱۲۱، باب الجمعة) -

^۴ [عن ابن مسعود ان النبي صلى الله عليه وسلم قال لقوم يتخلفون عن الجمعة: لقد هممت أن آمر رجلا يصلي بالناس ثم أحرق على رجال يتخلفون عن الجمعة بيوتهم رواه مسلم (مشكوة ص: ۱۲۱، كتاب الصلاة) -

زوی پلارته حواله کړ، خودمهر اوجهیز په بدله کې به اوس هغه هفته کې پنځه ورځې ماشوم ماته راکوي، مخکې به ماد پنځو ورځوله پاره ورکولو، زما ضمیر بالکل مطمئن دی، الله تعالی گواه دی چې دځاوند په وړاندې ما یوه جمله هم نه ده ویلې، ځاوندز ماله پاره هغه و کوم ته چې صرف الله تعالی د سجدې کولو حکم نه دی کړی، اوسه پورې ما هغه ته د زړه نه بنیرې هم نه دی کړی، سوچ کوم چې هغه ته څه ویلوسره به ماته څه ملاوشي؟ زوی یې هم صرف زما د تنگولو له پاره بوتلی دی، هغه واده کړی دی، دوه بچي یې دی، زما زوی د پلار د مینې او محبت نه محروم دی، هغه دا ژوند اصل ژوند گڼلی دی.

جواب: کله چې تاسو داسې ظالم د الله تعالی درضاله پاره معاف کړی دی نو د قیامت په ورځ به الله تعالی تاسوته دې اجرا و ثواب درکوي، انشاء الله! اودهغه نه به پوښتنه کوي او که نه؟ داهم د الله تعالی حواله کړئ، کله چې ستاسوپه شان کمزوری انسان معاف کول کولی شي نو الله تعالی خوارحم الراحمین ذات دی، دهغه نه هم دا امید ساتل پکار دي، چې زموږ په شان گناهگار به معاف کړي، او که چرې مواخذه وکړي نو بیا هم انصاف دی.

د انسانیت خدمت د قدر وړ جذبه ده

سوال: مونږ یو داسې تنظیم جوړ کړی دی چې دهغه مقصد د داسې خلکو خدمت کول دي کومو ته چې څه خطرناکه حادثه پیښه شوې وي، اوهغه سره دومره وسائل نه وي چې هغه حادثه برداشت کړای شي. دویم د یتیمانو ماشومانو پرورش کول اودهغوی تعلیمي خرچې برداشت کول، ځکه چې مونږ عباسي خاندان سره تعلق ساتو او مونږ ته زکات وغیره هم نه ملایوږي، په دې وجه باندې مونږ د تنظیم جوړ کړی دی، ددې تنظیم په سلسله کې موږ یو عبارت لیکلی دی چې موږ به دې تنظیم کې کومې پیسې جمع کيږي هغه به د الله تعالی درضاله پاره جمع کيږي، دابه چا باندې احسان نه وي ځکه چې زموږ مقصد نیک دی، خودې باندې یو څو کسانو اعتراض وکړ چې دې کې د الله تعالی خوشحالي نشته، دا زموږ ذاتي مسئله ده، دې کې د الله تعالی خوشحالي نه شی کیدای، نو تاسوته خواست دی چې تاسو شرعی طور باندې جواب راکړئ او د شکریه ادا کولو موقع راکړئ!

جواب: که چرې دې فنډ له پاره د چانه په زور باندې چنده نه اخیستل کيږي اونه چنده ورکونکو ته د څه معاوضې لالچ ورکول کيږي، صرف د الله تعالی درضاله پاره دا کار کيږي، نو ډیر ښه کار دی. ضرورت مند خلق که هغه خپلوان ولې نه وي، دهغوی خدمت کول هم د الله تعالی درضا او خوشحاله پاره کیدای شي.^(۱)

^۱ عن سليمان بن عامر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الصدقة على المسكين صدقة، وهي على ذوى الرحم ثنتان، صدقة وصلة رواه أحمد والترمذی (مشکوٰۃ ص: ۱۷۱) ... [بقیه په راروانه صفحه..]

د قتل عام منع کولو تدبیرونه

سوال: نن سبا ټول ملک کې او خاص طور باندې کراچۍ کې قتل عام شروع دی، د چا مال، عزت او دولت محفوظ نه دی، په ښکاره ډول د انسانیت تذلیل کیږي، تاسو ته خواست دی چې ددې څه علاج تجویز کړئ.

جواب: مکه مکرمه کې مې یو بزرگ سره ملاقات وشو چې هغه د پاکستان په حالاتو باندې ډیر زیات خفه و، هغوی و فرمایل چې کله پاکستان کې انساني فتنه شروع کیده نوزه د طواف نه پس ملتزم کې حاضر شوم او په ژړا ژړا مې دعا گانې وکړې، نو داسې راته محسوس شوه چې چاراته اواز وکړ چې صبر وکړه دې قوم د الله تعالیٰ د نعمتونو نا قدرې کړې ده، دوی ته لږه شان سزا ورکړو.

دهغه بزرگ دې خبرې اوریدو سره ماته هغه حدیث یاد شو کوم چې ما په خپله رساله 'عصر حاضر حدیث نبوی کې آئینه مېد، کې د امام عبدالله بن مبارک (رحمته الله علیه) د کتاب الرقائق په حواله نقل کړی دی، د حدیث شریف مضمون داسې دی:

عن انس بن مالک رضی الله عنه اراه مرفوعا، قال: يأتي على الناس زمان يدعوا المؤمنون للجماعة فلا يستجاب له، يقول الله: ادعني لنفسي ولما يجزيك من خاصة امرك فاجيبك، واما الجماعة فلا، انهم اغضبوني. وفي رواية: فاني عليهم غضبان. (كتاب الرقائق ص ۱۵۵، ۳۸۴)

ترجمه: حضرت انس رضی الله عنه د حضور صلی الله علیه و آله وسلم ارشاد نقل کوي چې: خلکو باندې به یو داسې وخت راځي چې مومن به د مسلمانانو ډلې له پاره دعا کوي خو دهغه دعا به نه قبلېږي، الله تعالیٰ به ارشاد فرمایي ته دخپل ذات اود خپلو ضروریاتوله پاره دعا وکړه، نوزه به ستا دعا قبوله کړم، خود عامو خلکو په حق کې نه، ځکه چې هغوی زه خفه کړی يم. او یو روایت کې دي چې: زه هغوی باندې غوسه يم.

کله چې خلک بدي ويني اود هغې اصلاح نه کوي نو نژدې ده چې الله تعالیٰ هغوی باندې عام عذاب نازل کړي.^{۱۱} (مشکوٰۃ ص ۴۳۶)

خپلو څلورو طرفوته لږ نظر وکړئ چې مونږ انفرادي او اجتماعي طور باندې دې جرم کې

... بقیه د ترمخ] .. وعن أم سلمة قالت: قلت: يا رسول الله! إلى أجر إن أنفق على بني أبي سلمة إنا هم بني؟

فقال: أنفقى فلك أجر ما نفقت عليهم متفق عليه (مشکوٰۃ ص: ۱۷۰)

۱ [عن أبي بكر الصديق قال فإني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: إن الناس إذا رأو منكرا فلم يغروه يوشك أن يعمهم الله بعقابه رواه ابن ماجه والترمذی وصححه ... إلخ (مشکوٰۃ ج: ۱ ص:

۴۳۶ باب الأمر بالمعروف، الفصل الأول)۔

مبتلانه یو؟ زموږ ذاتي مفاداتو ته لېشان هم تکلیف اورسیږي نوموړې احتجاج کول شروع کړو، خو زموږ مخکې دالله تعالی دحکمونو خلاف ورزي کیږي، اوبې حیايي اوفحاشي خورولو کوششونه کیږي، ددین قطعي فرائض او شعار ختمیږي، دنفس خواهشات اوبدعات زیاتېږي، خوددې داصلاح له پاره څوک هم کوشش نه کوي، ددې په نتیجه کې که چېرې موږ باندې دالله تعالی عام عذاب راځي نو دې کې قصور د چا دی؟

دویمه عظیمه گناه چې هغې کې دپاکستان له جوړېدو واخله تر نن پورې موږ خلک مبتلایو، هغه اسلامي شعائروپسې خدا کول اودالله تعالی په نژدې باندې قبول شویو خلکوپورې توکې کول دي. دپاکستان جوړیدونه پس زموږ پام فرض داوو چې موږ داسلامي شعائرواحترام کړی وای اوپه پاکستان کې مواسلامي حکمونه او قانون نافذ کړی وای، اودالله تعالی دقبول شویو بندگانومو قدر کولای، او دهغوي په راهنمائي کې مودخپل ژوندنقشه جوړه کړې وای، خو دلته ددې خلاف وشواواسلام ته یې دملاییت اودین بزرگانواودالله تعالی په دربار کې قبول شویو بندگانوته یې دملاخلطاب ورکولو سره هغوي پسې خداکول شروع کړه اوپه اوچته سطح باندې یې د ملاخلاف زهرخورول شروع کړل، اودملا اوملاییت خلاف یې یو مستقل تحریک شروع کړ، حالانکې دملا غریب قصورددې نه زیات نورڅه نه و چې هغه ملک داسلام په لارباندي روانول غوښتل.

کوم ملک کې چې اسلامي شعائروپسې خداکیږي، کوم کې چې دالله تعالی په دربار کې دقبول شویو بندگانوپسې توکې کیږي، اوکوم ملک کې چې دین اوددین داروپسې خداگانې کیږي، هغه ملک به دالله تعالی دقهر اوغضب نه څنگه بچ شي؟

افسوس چې زموږ دملک اوسیدونکوته اوسه پورې عبرت نه دی محاصل شوی، نن هم دملک اوقوم څه ذمه دارخلک اسلامي شعائرو اواسلامي حکمونوپسې خداکوي، او هغه ته ظالمانه سزاگانې ټاکل کیږي، او د لیکونکو او خاص طور باندې دانگریزي اخبارونو کې ډیر زیات خلک په دې مهم کې شریک دي.

زه ددې ملک ټولو اوسیدونکوته خواست کوم که چېرې دا ملک دالله تعالی دقهر نه بچ کول غواړي نو دتوبې لارخپله کړي، دخپلو ټولو گناهونو ته توبه وکړي اوراتلونکې جمعه دیوم توبې په شان خپله کړي، اوتولومسلمانانو ورونوته خواست دی چې دلمونځ پابندی کوي، ظلم اوستم اودحقوق العبادخلاف مه کوي.

دجومات ټولو امامانوته مې خواست دی چې جوماتونو کې دسورت یاسین شریف ختم وکړي اودملک دښېکني له پاره الله تعالی ته دعاوکړي، چې الله تعالی زموږ مات شوي زړونه جوړکړي. یاالله! دخپل نبی کریم ﷺ په صدقه کې موږ باندې رحم وکړه، زموږ کوتاهی او گناهونه معاف کړه!

تره محبوب کی یہ نشانی : مرے مولا! نہ سخت اتنی سزا دے

په آخر کې د حضرت اقدس بنوري نور الله مرقد د عاقل کوم:
ای الله! موږ ګناهګار او بدکاریو، اوموږ د خپلو ګناهونو توبه کوو، موږ معاف کړه اوددې
غضب د ژوند نه موږ ته خلاصون سره درحمت ژوندراکړه، اودې ملک اوقوم باندې رحم
کولوسره زموږ نیک مشران نصیب کړه، اوکومو بزرګانو ته چې موږ کنخل کړي دي اودهغوی
توهین موکړی دی اوستاد صالحینو اود امت د متقیانو کوم توهین موچې کړی دی، موږ معاف
کړه، اواي الله! د پاکستان پوره دوه څلویښت کاله وشول، دې دوران کې چې موږ کومې
بد عملۍ کړې دي اوستاغضب ته دعوت ورکونکی ژوند موچې تیر کړی دی، موږ معاف
کړه، اود صلاح اوتقوی ژوند راته نصیب کړه، اوموږ د خپل رحمت مستحق جوړ کړه، اوزموږ نه
د قتل اوقتل دا عذاب لرې کړه.

آیا حاکم له پاره څلویښت قتلونه معافوي؟

سوال: دبزرګانو نه مواوریدلي دي چې څوک دیو ملک بادشاه وي، هغه ته دالله تعالی د طرف
نه د څلویښتو قتلونو کولو اجازت وي، یعنی هغه څلویښت کسان بغیر د څه وجې نه قتل کولی
شي، دهغه نه به پوښتنه اودې باره کې نیول نه وي، اود کوم حد پورې چې موږ اوریدلي دي
اوز ما ذاتي خیال دی نودا څنګه کیدای شي؟ بادشاه خو ډیر ذمه داروي، اودهغه نه زیاته پوښتنه
کیدل اودهغه نیول پکار دي، چې تا چاسره انصاف کړی دی؟ اوچاسره دې ظلم کړی دی؟
جواب: ظلم اوقتل چاته هم معاف نه دی، نه بادشاه ته، نه سوال کونکي ته، نه مالدار ته اونه
فقیر ته^۱ بلکې د حکمران نه به ډیر پوښتنه کیږي، داسې غلطې خبرې جاهلانو مشهورې کړې دي.

د حرامې ګټې به څه اثرات وي؟

سوال: د شریعت او اوسني دور مطابق د عالمانو اود مفتیانو حکم د سنیما نه حاصلیدونکې
ګټې باره کې څه دی؟ کومه چې سنیما کې د فلم چلولوپه وجه باندې د سنیما دکرایه په
طوړ باندې حاصلیږي؟ حرامه ګټه دانسان په اخلاقو او کردار باندې څنګه اثر کوي؟
اومجموعی طوړ باندې معاشره کې څه خرابۍ پیدا کوی؟

جواب: د سنیما یادغه شان نورو ناجائزو طریقو باندې حاصل شوې ګټې باره کې د عالمانو اود
مفتیانو دفتوا باره کې به چاته پته نه وي؟ دکوم حد پورې چې د حرامو د ګټې په انساني معاشره
باندې داثر خبره ده نوهغه هم بالکل واضح ده، چې د حرام خوراک او ګټې په وجه باندې دانسان

۱ قال تعالی: "وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا"، قال أبو البركات النسفي: وظاهر الآية يدل على أنه القصاص يجرى بين الحر والعبد، وبين المسلم والذمي، لأنفس أهل الذمة والعبيد داخله في الآية لكونها محرمة (تفسير نسفي ج: ۲ ص: ۲۵۶، سورة بني إسرائيل)

ذهنیت بالکل خراب شی اودنیکوتوفیق یی ختم شی، حدیث شریف کی دی چې دکوم کس بدن چې دحرامویه گته باندې غټ شوی وي، دهغه ددوزخ داوردیر مستحق دی.^{۱۱}

د بدمعاشانو د هوس بنکار شوې نجونه معصومې دي

سوال: کومې جینکې چې د بدمعاشانو د هوس بنکار کېږي، بنکاره خبره ده چې هغوی معصومې اوناپوه وي، چونکې دهغوی څه قصور نه وي، نو که چرې الله تعالی دې نه کړي دکومې معصومې سره چې داسې واقعه شوې وي، ایاددې په وجه باندې به دهغې په نوی ژوند باندې اثر غورځیږي یا به هغه بې گناه وی؟

جواب: دې معامله کې هغوی بالکل بې گناه دي^{۱۲}، اودراتلونکي ژوند باره کې الله تعالی ته پته ده.

ځوانان د شيعه گانوه څنګه وساتل شي؟

سوال: زما طريقه داده که چېرې زما یو ملگری په شيعه گانو کې گیر شي نوسمدستي ورشم، اودهغوی نه د تقيه وغيره مسئلو باره کې پوښتنه وکړم، چې ددې په وجه باندې هغوی پخپله هم پريشان شي، آیا زما دا کار صحيح دی؟

جواب: دمسلمانانو ځوانانو د دين بچ کولو له پاره چې تاسو څه کوئ، هغه صحيح دي اود ثواب کار دی^{۱۳} اصل ضرورت ددې خبرې دی چې ځوانان د دين طرف ته متوجه کړل شي اود دين دبزرگانويه خدمت کې حاضر کړل شي، ددې په وجه باندې به هغوی کې د دين پوهه پيدا شي اودفتنونه به محفوظ شي.

حادثاتو کې د متاثرينو له پاره دستورالعمل

سوال: حضرت! يوه حادثه کې زما ځواند اوزوی وفات شول، هغه وخت کې زما حالت د بيانولو نه بهر دی، صبر راته نه راځي، څه وکړم؟ هغوی رانه بالکل هیريږي نه، څه وکړم؟

^۱ عن جابر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يدخل الجنة لحم نَبَتَ من السحت، و كل لحم نَبَتَ من السحت كانت النار أولى به رواه أحمد والدارمي والبيهقي (مشكوة شريف ج: ۱ ص: ۲۴۲، كتاب البيوع، باب الكسب وطلب الحلال، الفصل الثاني) وعن أبي بكر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لا يدخل الجنة جسد غذى بالحرام رواه البيهقي في شعب الإيمان (مشكوة ج: ۱ ص: ۲۴۳، باب الكسب وطلب الحلال، الفصل الثالث).

^۲ [قال تعالى: "وَمَنْ يُكَرْهَهُنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَحِيمٌ"، (النور: ۳۳)].

^۳ عن أبي سعيد الخدري عن رسول الله صلى الله عليه وسلم: من رأى منكم منكراً فليغيره بيده، فإن لم يستطع فبلسانه، فإن لم يستطع فبقلبه وذلك أضعف الإيمان رواه مسلم (مشكوة ج: ۲ ص: ۴۳۶ باب الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر، الفصل الأول، طبع قديمي).

جواب: محترمي! سلمها الله تعالى وحفظها، السلام عليكم ورحمة الله وبركاته! ستاسو د حادثې باره كې اوريدوسره راته ډيرزيات تكليف ورسیده، ماته داسې لفظونه نه ملاويږي چې دهغو په ذريعه باندې تاسوته تسلي دركړم اود تعزيت اظهار درسره او كړم. «اِنَّ اللهَ وَاَنَا لِيهِ رَاجِعُونَ»، ماشاء الله تاسوپخپله باندې هم پوهيږئ اوديو اوچت علمي خاندان سره تعلق ساتئ، اميدمې دى چې ديو څو خبروبه خيال ساتئ، ددې په وجه باندې به انشاء الله ستاسوزره ته سكون ملاؤشي:

۱. قرآن كې په حادثواو مصيبتونو باندې د «اِنَّ اللهَ وَاَنَا لِيهِ رَاجِعُونَ» ويلو تلقين فرمايل شوى دى، اوصبر باندې دبې شميره رحمتونو او عنايتونو وعده فرمايل شوې ده، ددې پاكيږه كليمې ورد زړه او خولې په ذريعه باندې كوي:

۲: مونږ د الله تعالى بندگان يو، اودهغه كرم كونكي الله عنايتونه شفقتونه اورحمتونه په انسان باندې داسې نازلېږي چې مونږ دهغو تصور هم نه شو كولى، اود شكر ادا كولونه يې عاجزيو، كوم شيان چې موږ افت او مصيبت گڼوهغو كې هم د الله تعالى بې شميره نعمتونه، شفقتونه او حكمتونه موجود وي، چې حقيقت ته رسيدل يې زموږ د عقل او فكر نه بهروي، نو دا عقيدة ساتل پكاردې (اودې عقيدې باندې عمل كول پكاردې) چې دهغه كرم كونكي الله تعالى د طرف نه چې څه وشول، دازمونږ له پاره رحمت دى، اگرچې موږ دې باندې نه پوهيږو.

۳: تاسوبه ليدلي وي چې د ډيرو غټو او مشهورو خلكو په ماشوموالي كې موږو پلاروفات شي، خود الله تعالى رحمت هغوى په خپل سوري كې واخلي، اوهغوى دنيا كې دستور او سپوږمۍ به شان وپر قيدل، اويوې دنيا دهغوى په سوري كې پناه واخيستله، پخپله زموږ د اقا سرور كائنات، فخر موجودات ﷺ (فداه ارواحنا و آباءنا و امهاتنا) ژوند مبارك زموږ مخې ته دى، دنيا كې يې قدم نه و ايښى چې د پلار د سوري نه محروم شو، اوپه ماشوموالي كې ترې دمور مينه هم واخيستل شوه، خواله تعالى دغه يتيم ماشوم دومره اوچت كړ چې دواړه جهانونه دهغه په سوري كې راغلل (صلی الله عليه واله وصحبه وبارك وسلم) ستاسو بچي كه چرې د پلار د سوري نه محروم شوي دي؛ نو غم مه كوي، انشاء الله د الله تعالى رحمت او عنايت به هغوى باندې موجود وي، كوم به چې د پلار دمينې نه دهغوى له پاره په زردرجوياندي بهتر وي، ددغو ماشومانو غم كې زړه خوړل نه دي پكار، بلكې ددوى په حق كې درحم كونكي الله تعالى نه دعا كوي!

۴: دا دنيا زموږ كور نه دى، زموږ وطن او زموږ كور جنت دى، د حضرت مرزا مظهر جان جانان شعر دى:

لوگ كهته هيد كه مرگيا مظهر حالانكه اپنه گهر گيا مظهر

زمونږ حکیم الامت (رحمته الله علیه) خپل عزیز جناب ظفر احمد تېهانوي مرحوم ته دهغوی دپلارپه وفات باندې یو خط لیکلې و، هغه باربار لولئ:

۵: ستاسو دځاوند حادثه دمکې اومدينې په سفر کې شوې ده، دا انشاء الله دشهادت مرگ دی، دالله تعالی دطرف نه به چې هغوی ته څه ملاوړې هغه به ددې دنیا دمزونه ډیر زیات ښه وي، اوتاسوته به په دې حادثه باندې دصبر او شکر کولوپه وجه باندې چې کوم اجر او ثواب ملاوړې هغه دمرحوم دوجودنه ډیر زیات قیمتي دی، نو دهغوی دجدایی په وجه باندې به انشاء الله نه هغوی ته نقصان وي، نه تاسواونه نور ووارثانوته.

۶: البته دهغوی دجدایی په وجه باندې غم او تکلیف یو فطري عمل دی، خوددې ختمیدل هم په صبر او شکر، همت او استقلال اودالله تعالی په کارونو باندې دراضي کیدوپه وجه باندې کیدای شي، دبې صبری او ژرافریادپه وجه باندې نه، الله تعالی دې ستاسو حفاظت کونکی شي، اوتاسو او ستاسو بچي دې همیشه له پاره په خپل رحمت کې واخلي، اود صبر او شکر اود الله تعالی په رضا باندې دراضي کیدو توفیق دې ورته نصیب کړي!

۷: ددنیا بې ثباتي (ختمیدل) ددې ځای دخوشحالی اوسکون ناپائیداري همیشه یادساتئ، دبندگۍ حقوق ادا کولو اوداخرت دکور تیارولوکې کله هم کوتاهي مه کوئ، اوددې ځای په دوکو او عیش او عیشرت کې کله مبتلا کیدوسره اخرت، اوالله تعالی هیرو، نه دي اختیارول پکار. همدغه مضمون د،، انا لله وانا اليه راجعون،، دی

دعا کوم چې الله تعالی موږ ته خپله رضا اومینه نصیب کړي، زموږ په کوتاهيو او گناهونو پرده واچوي، اودخپل بې انتها رحمت په وجه باندې دې دنیا کې زموږ کفایت وکړي، اواخرت کې مو په خپل محبوب اومقبول بندگانو کې شامل کړي. امین!

د عریاني علاج په عریاني باندې

سوال: عریاني لعنت دی، کینسردی، دملک اوقوم له پاره نقصان دی، داسې قسمه بیانونه اوږو او لولو، د اطلاعاتو اودنشریاتو دوزیر راجه ظفر الحق بیان دی:

عریاني دیو کینسر په شان دقوم په بدن کې خوره شوې ده، که چېرې دامنغ نه کړل شوه؛ نو ددې نه به یوه لویه فتنه جوړه شي، حکومت ددې لعنت دختمولو اراده کړې ده، هغوی وویل چې ملک کې داسلامي نظام دنافذ کولوله پاره به ځوانانوته خپل کردار ادا کول وي (جنگ کراچی ۱۳ فروری ۱۹۸۲هـ)

خوددې علاج هیڅوک نه ښیي، تاسوته خواست دی چې ددې علاج تجویز کړئ!

جواب: عریاني بې شکه یو لعنت دی، اوهیڅ شک نشته چې دادقوم په مزاج کې دکینسر په شان خوره شوې ده، دراجه صاحب دقول مطابق حکومت ددې لعنت دختمولو اوقوم ددې کینسر دبیچ کولو اراده کړې ده، خو حکومت ددې ارادې دپوره کولوله پاره چې کومه طریقه

خپله کړې ده، هغه هم د راجه صاحب له خولې واورئ:

دا اطلاعاتو او نشریاتو وفاقي وزیر راجا ظفر الحق بنځوته دښه تعلیم ورکولوباندې زور ورکړی دی، چې هغوی په معاشره کې خپل کردار ادا کړای شي، دوقارالنساء گرلزهایي اسکول راولپنډۍ دسالته د لوبوبه ورځ اودجوبلي تقریباتو کې دهمان خصوصي په طور باندې تقریر کولو کې راجه ظفرالحق وویل چې حکومت بنځوته داسې تعلیم اوتربیت ورکولو کې عملي کردار اداکوي چې دقوم لونه د ژوندپه هریوه شعبه کې بهترینه کارکردګي وښيي، هغه وویل چې زمونږ دابادی نیمه برخه په بنځو باندې مشتمل ده، اوبه دې اعتبار باندې هغوی ته په هره شعبه کې دمثالي کردار اداکولو او دخپل لیاقت اوصلاحیت ښودلوله پاره یوشان موقعي ملاویدل پکار دي. (نواۍ وقت کړچي ۱۴ فروري ۱۹۸۲ع)

دعرباني لعنت ختمولو اوددې نه کینسر نه قوم ته خلاصی ورکولوله پاره چې حکومت کومه طریقه خپله کړې ده، هغه داده چې دقوم لونه دې دکورنه راوویستل شي، اود ژوندپه هریوه شعبه کې دې دسړیوبرابر هغوی بهرتي کړل شي، فوج اوپولیس کې دې نیم سړي وي اونیمې بنځې، دفترونو کې دې دسړیو د تعداد برابر بنځې وي، کابینه اوشورا دواړو کې دې نیمې بنځې وي، سکولونو، کالجونو اویونیورستو کې دې نیم هلکان وي اونیمې جینکۍ، دادحکومت هغه صحیح علاج دی دکومې په ذریعه باندې به چې عرباني ختمیږي، اوقوم ته به دعرباني نه خلاصون نصیب شي، د علاج دا طریقه داسې هم تعبیریدای شي چې حکومت دبنځو او سړیو امتیازي ښې ختمول غواړي، چې دیو صنف چې دبل صنف نه کومه پرده ده، اودڅه په وجه باندې چې دعرباني تصویر پیدا کړي هغه ختم شي، ښکاره خبره ده کله چې ددواړو دعمل په حدودو کې فرق ختم شي؛ نوعرباني به پخپله باندې ختمه شي، اوقوم ته به ددې لعنت نه خلاصو ملاوشي، دعلامه اقبال دقول مطابق:

شیخ صاحب بهی تو پرده کې خاص حامی نهین

مفت مین کالج کې لږکې اُن سې بدظن هوگنې

وعظ مین فرمادیا تھا آپ نے کل صاف صاف

پرده آخر کس سې هو؟ جب مرد هی زن هوگنې

راجه صاحب دبنځوتعلیم سره سره دهغوی په تربیت باندې هم زور ورکړ، تربیت یومبهم لفظ دی، راجه صاحب ددې تشریح هم پخپله باندې وکړه، ویې لولئ:

دا اطلاعاتو او نشریاتو وفاقي وزیر راجه ظفرالحق نن د وقار النساء هایي سکول طالبې علمي حاذقه محمودله پاره دخصوصی انعام اعلان وکړ، دغه طالبې علمي دلویوسالته جشن کې ډیر ښائسته اواز باندې دقران کریم تلاوت کړی و، کوم تقریب کې چې وزیر صاحب مهمان خصوصي و، دا اطلاعاتو دوزیر دطرف نه ورکړل شوی انعام به دزرو روپیو د کتابونوپه شکل کې وي. (نواۍ وقت)

سوال: نن سبا بي دينه طبقې خاص طور باندې تعليم يافته صحافيانو د اسلام خلاف د ليكلو پخه اراده كړې ده، حضرت اېه طبيعت باندې مې ډير اثر كيږي، چېرته داسلام د ختمولو كوشش خونه دي؟

جواب: ايوب خان مرحوم ته چې الله تعالى عروج او اوچتوالی نصيب كړ، نوهغه ته د اكبر بادشاه په شان د مطلق اجتهاد خيال راغی، او ديني مسئلو كې يې د تحريف اود كمی زياتي لار جوړولوله پاره د ډاكټر فضل الرحمان صاحب خدمات حاصل كړل، اوهغوی داسلام باره كې مسئلوته دروايتي اسلام نوم وركولوسره دهغه خلاف يو محاذ خلاص كړ، دې ملك كې بي چيني پيدا شوه اود احتجاج په سيلاب كې نه صرف دايوب خان حكومت لار، بلكې وروسته چې څنگه خطرناك حالات پيدا شول هغه ټولو ته معلوم دي، خلاصه دا چې دا ملك دوه حصې شو او د بدامنی يوه داسې نه ختميدونكې سلسله شروع شوه چې دهغې په وجه باندې ملك كې ډير خراب بحران پيداشو.

اتفاقي طور باندې نن بيا داسلام د مسئلوباره كې د اخبارونو صفحې توريږي، پروفيسر رفيع الله شهاب او كوټرنيازي په شان خلك اسلامي مسئلوباره كې خبرې كوي، داسلام د عالمانو پورې خندا كيږي اوهغوی ته تنگ نظري اود كم عقل كيدو طعني وركول كيږي، موږ ته خود اسلام باره كې الحمد لله اطمینان دی، چې نه د ډاكټر فضل الرحمان د تحريفاتوپه وجه باندې په دې باندې څه اثر غورځيدای شي، اونه داوسني دورد مجتهدينو د قلم په وجه باندې په دې څه اثر غورځيدای شي. كه ويړه ده نود ملك اوقوم باره كې ده چې خداي دې نه كړی چېرې زمونږ د اعمالوپه وجه باندې دايوب خان اخري دورواپس خونه دی راروان، اوايا اسلامي قانون اوداسلام عالمانو پسې خندا گانې كول څه طوفان خونه راولي؟

موږ ته پته ده چې حكومت د قلم د ازادۍ احترام كوي، اودا هرڅه كه چېرې دسر كاري حوصله افزایی سره نه وي نود قلم د ازادۍ نتيجه كيدای شي، خوسوال دادی كه چېرې يو كس د حكومت خلاف د نفرت خورولو كوشش وكړي نودهغه دلاس نه قلم واخيستل شي، او كه چېرې يو كس په فوج كې د نفرت خورولو كوشش وكړي: نوهغه د قلم د ازادۍ حق دارنه گڼل كيږي، اخردین اسلام چاته څه ويلي دي چې يو كس داسلام د قانون خلاف څومره هم نفرت خوروي، په وجه يې د قلم په ازادۍ كې هيڅ فرق نه راځي اوداسلام عالمانو پسې چې هر څومره خندا وكړل شي، هغه د قلم د ازادۍ نه محروم نه وي، دكوم ملك اوقوم چې خداي اورسول، اسلام او مسلمانانو سره داسې سلوك وي، غورو كړی چې دهغوی سره به د الله تعالى څه معامله وي؟

اخبارونو كې د چاپ شوي لفظ (الله) سره څه وكړو

سوال: اخبارونو كې د قراني ايتونونه علاوه نومونوسره د الله نوم هم وي، په دې باندې څه وكړو؟

جواب: هغه كت كول او محفوظ كول به تردي.

مبارک نومونه څنګه ضائع کيدای شي؟

سوال: ډير نومونه مبارک وي لکه چې "الله او محمد"، مونږ ليکو. که چرې هغه کاغذ داسې وشلول شي چې هغې نوم هم ټکري ټکري شي، مثلاً د کاغذ په يوه ټکړا باندې "ا،"، اوبلې باندې "لله"، راشي نو داسې کاغذ ضائع کولی شو؟

جواب: بهتر دي چې هغه جمع کولوسره څه ډبه کې واچول شي اوبيا درياب ته وغورځول شي، که چېرې داممکن نه وي نو اوبوکې ډوبولوسره د انومونه ختم کړئ او اوبه د ادب څه ځای کې توبې کړئ کوم ځای کې چې خلک پنبې نه ايرېدي؟

مقدس نومونه

سوال: اخبارونو، رسالو وغيره کې قراني ايتونه او د الله تعالی نومونه ليکل شوي وي، او هغه دردی په صورت کې ځمکه باندې پراته وي، کله ناکله دغه اخبارونه ډير خراب حالت او گندګۍ کې پراته وي، چې دهغې اوچتولوته زړه هم نه کيږي، ددې باره کې شرعي حکم څه دی؟ که چېرې داسې نومونه مثلاً عبدالرحمن وغيره ليکل شوي وي؛ نو هغه وړانول به کافي وي؟

جواب: داسې مقدس نومونه چې کوم ځای کې ملاوشي هغه حفاظت سره ساتل اوبيا وروسته درياب ته غورځول پکار دي.

امانت ايسنودل شويو پيسو باندې څه وکړم؟

سوال: زه دڅه وخت نه په يوې پریشاني کې مبتلايم، تاسو دهغې حل بنودلوسره راباندې احسان وکړئ! زما تعلیم کم دی، زه چې څه ستاسو په خدمت کې درليږم دهغې جواب را کولوسره زما پریشاني ختمه کړئ. ۹ فرورۍ ۱۹۷۹ء باندې يوکس ماسره ډيرې پيسې دامانت په طور باندې کينودې، (۱۹۸۲م) کې زما حالات یوناځاپه بدل شول، تردې چې ماته دوه وخته ډوډۍ هم په مشکله باندې ملاویده، کاروبار کې راته نقصان وشو، هرڅه ختم شول، اوس زما په خيالونو کې هغه دامانت پيسې محفوظ وې، او ما هغه په خپل کاروبار کې استعمالولوسره خپل ځان بيا د کفالت طرف ته راوستل غوښتل، خو بيا سمدستي خپل خيال بدل کړو چې داپه امانت کې خیانت دی او امانت کې خیانت کونکی کله هم نه ښل کيږي، دنيا کې هم ورته سزا ملاويږي، دې نه دلورې مړه کيدل ښه دي، بيا زه هغه کس ته لارم چې هغه ته خپل امانت واپس کړم، چې زمونږ حالات بدنه شي، ياد هغه نه اجازت اخيستلوسره هغې پيسې ترې نه دقرض په طور باندې واخلم، د کورنه او وتلم، چونکه هغه زما د کورنه ډيره فاصله باندې اوسيږي، يعنې بله علاقه کې اوسيږي، هلته راته پته ولگیده چې يوڅو ورځې مخکې هغه د هارټ اټیک په وجه باندې وفات شوی دی. او دهغه په دنيا کې څوک خپلوان هم نشته، موريلار. يا خور رورهیڅ څوک يې نشته. اوس زه په هغه پيسو باندې څه وکړم؟ د شرعي حکم

مطابق جواب را کړئ دابه موماباندې ډیر غټ احسان وي.

جواب: دچاچې وارث نه وي، دهغه میراث بیت المال کې داخلېږي، تاسوچونکې پخپله باندې هم مستحق یئ، په دې وجه باندې یې پخپله هم ایښودلی شی، که څوک وارث یې پیدا شي؛ نو هغه ته یې ورکړئ.

دامانت ناجائز استعمال باندې تاوان

سوال: مایو خپل دوست محمداسلم صاحب ته دخپل اوبښي ډیریش زره روپۍ د شراکت له پاره ورکړې وې، کله چې زه هغه ته لازم نو هغه نه و، دهغه رور محمداسلم ته ماهغه پیسې ورکړې چې ورور ته دې ورکړه، هغه ته یوسړی راغې اومحمداسلم هغه پیسې دورور په ځای هغه سړي ته ورکړې، هغه سړی اوسه پورې نه دې راغلی، ایا ددې پیسوتاوان به محمداسلم باندې راځي؟

جواب: دغه پیسې محمداسلم سره امانت وې، او هغه دغه پیسې ناجائز طور باندې استعمالولو سره بل سړي ته ورکړې، په دې وجه باندې به ددې تاوان په محمداسلم باندې راځي.

د نجونو داخیستلو او خرڅولو کفار

سوال: څوک چې نجونه خرڅوي، هغوی کې داخستونکي او خرڅونکي دواړو جرم وي او که نه؟ که چېرې څوک توبه کول غواړي؛ نو ایا دهغه توبه به قبوله شي او که نه؟ یا کفار یې څه ده؟

جواب: دنجونو داخیستل او خرڅول حرام او کبیره گناه ده، کوم خلک چې دې کې مبتلا دي، هغوی ته ددې بد عمل نه توبه کول پکار دي، الله تعالی ته دې دخپلو گناهونو توبه وکړي، توبه او استغفار ددې کفار ده.

د پلار پرېښودل شوی اسلامي لټریچر لولئ،

خود ډانجستونو او کیسونه ځان ساتئ

سوال: تقریباً دوه نیم کاله مخکې زما پلار وفات شوی دی، زموږ ټولو وروڼو و خویندو دخپل پلار سره ډیره زیاته مینه وه او ده، زموږ خاندان مذهبي دی اومونږ ټول وروڼه او خویندې دلمونځ او روژو پابند یو، او دځان دخلاصی ذریعه صرف اسلام گڼو اوموږ په دې خبره باندې یقین ساتو چې اولاد دمور پلار له پاره صدقه جاریه وي، دخپل طاقت مطابق نیک عمل کولو کوشش کوو، زموږ پلار دعلم سره منیه لرونکی انسان و، په دې وجه باندې دهغه بې شمیره کتابونه دي، هغو کې زیاتر اسلامي کتابونه، قران کریم وغیره دي، خو هغو کې بعضې ډانجستونه وغیره (دکیسو کتابونه) هم دي، او یوڅو درجنه دي، پلار سره ډیرې زیاتې مینې په وجه باندې موږ دپلار هریوشی محفوظ کړی دی، اودهغې دصحیح استعمالولو کوشش کوو

چې اجراو ثواب موبلارته ورسېږي، خوددې ډانجستونو معامله باندې نه پوهېږو چې دې سره څه وکړو؟ ځکه چې د عقیدت په وجه باندې یو (ورور یا خور) هم دردی والا ته ورکولوته تیار نه دی، او که چېرې دا ډانجستونه کورپراته وي نو ضرور به پکې څوک دلچسپي اخلي، نوزه داپوښتنه کول غواړم که چېرې دې ډانجستونو کې زما ورور یا خور یو ډانجست لولي نوددې لوستل به گناه خونه وي؟ یا ددې دلوستلو په وجه یا خان سره ساتلو په وجه باندې به موبلارته څه تکلیف و غیره خونه رسیږي؟

جواب: ناول، کیسې او ډانجست که چېرې فحش او اخلاقونه پریوتې نه وي؛ نوددې لوستل مباح دي، خودادوخت ضائع کول دي، که چېرې دوخت تیرولوله پاره داشیان ولوستل شي نو گنجائش یې شته، خو که چېرې هلکان یا نجونه ددې نه مزه واخلي نو هغوی د حدنه بهر شي، او ضروری کارونه پرېږدي او صرف همدالولي، په دې وجه باندې ځوانانوته ددې نه د خان ساتلو مشوره ورکول کیږي.

چونکې ستاسو والد صاحب به دخپلو بچیوله پاره ددې لوستل نه خوښول، په دې وجه باندې به بهتر داوي چې دا کورمه پرېږدئ، دپلار سره ستاسو د محبت د اتقاضانه ده چې تاسو هغه ډانجستونه هم سنبال کړئ، بلکه صحیح تقاضا داده چې داد کورنه بهر کړئ، یا یې ضائع کړئ او یا یې خرڅ کړئ، که چېرې تاسو یې کور پرېږدئ اولولئ یی نو پلار ته به مور و حاني تکلیف رسیږي.

د پاکي له پاره تشویبیر استعمالول

سوال: د متیازو او چلولوله پاره یا دنورې گندگۍ صفا کولوله پاره نن سبا بازارونو کې عام طور باندې (Toilet tissue paper) استعمالیږي، جائز دی؟ که چېرې د کاغذ استعمال نه پس په اوبو باندې صفایي وکړل شي نو صفایي به اوشي او که نه؟

جواب: کوم کاغذ چې خاص د همدې مقصد له پاره جوړیږي، دهغه استعمال صحیح دی، اوبه هغې باندې به صفایي وشي.

د بسم الله په ځای باندې (۷۸۶) لیکل

سوال: زمونږ په یوه مسئله باندې بحث و، هغې کې هریوکس دخپلو خیالاتو اظهار وکړ، خو دهغه خبرو په وجه باندې زړه ته تسلي ونه شوه، بحث په (۷۸۲) باندې وکوم چې عام طور باندې په لیکلو وغیره کې د لیکلونه مخکې لیکل کیږي اوددې مقصد **بسم الله الرحمن الرحيم** اخستل کیږي ایاد خط دپاسه (۷۸۲) لیکل جائز دي؟ که چېرې جائز دي؛ نو (۷۸۲) څه دی او څنگه مکمل بسم الله ترې جوړیږي؟ اود ډیرو خلکو خیال دی چې دا دهندوانو یوسري څه خبره راویستلې ده چې مسلمانان د بسم الله لیکلو د ثواب نه محروم شي، یعنې پوره وضاحت یې وکړې چې داسې غلطې خبرې ونه شی چې دهغې په وجه باندې موږ گناهگار شو.

جواب: (۷۸۲) دبسم الله شريف اعداد دي، دبزرگانونه ددې دليکلو معمول راروان دي، کيدای شي چې ددې رواج په دې وجه باندې شروع شوی وي چې خطونه عام طور باندې شلېږي او غورځول کېږي، اوددې په وجه باندې دبسم الله شريف بې ادبي کېږي، ددې بې ادبي نه بېچ کيدوله پاره کيدای شي بزرگانو دبسم الله شريف د عدد ليکل شروع کړي وي، دا دهندوانو طرف ته منسوبول غلط دي، اوکه چېرې د بې ادبي ويره نه وي نو بسم الله شريف ليکل بهتر دي.

د مشترکه مذهبونو کليندر

سوال: زمانوم سليم احمد دی اودامريکې په بنار(شکاگو) کې د اتلسو کالو راهسې اوسېږم. ستاسوپه خدمت کې ددې خط سره د (۱۹۹۵م) کليندر هم درلېږم، اوددې باره کې دمستلي پوښتنه کول غواړم، دا کليندر د امريکې د ټولو مذهبونو خلک په شريکه باندې چاپ کوي او بيا دا خرڅوي. دې کال هم دا کليندر جومات کې په ۱۵ ډالرو (ډاکټر محمد صغیر الدین چې دهغه تعلق انډيا حيدرآباد سره دی او دلته تقريباً د پنځو شتو يادريشو کالو راهيسې اوسېږي) باندې هغه خرڅ کړ او دخلکو توجه يې دې طرف ته کړه چې داواخلي، دې کليندر کې د جولائي په مياشت کې د اسلام باره کې ويل شوي دي، دې باره کې يوڅو سوالونه ستاسوپه خدمت کې پيش کوم، اميد دی چې تاسوبه دخپل مصروفياتونه يوڅو لمحې زمانه پاره وباسئ او جواب به راکړئ! ۱: آيا شرعي طور باندې دا کليندر جوړول چې هغه کې د ټولو مذهبونو تبليغ کېږي، هغه کې اسلام هم شامليدای شي اوکه نه؟

۲: آيا شرعي طور باندې ددې اخيستل او کور کې ځورندول جائز دي؟

۳: آيا شرعي طور باندې په دې طريقه باندې د اسلام تبليغ کول جائز دي اوکه نه؟

۴: ددې اخيستونکي، خرڅونکي اودې کار کې برخه اخيستونکي به شرعي طور باندې مجرم وي اوکه نه؟

جواب: دې کليندر چاپ کول، او چاپ کولو کې شرکت کول، ددې خرڅول، ددې اخيستل، غرض دا چې دې کې په يو طريقه باندې شرکت اومدد کول ناجائز دي، اوددې مسئلې دليلونه ډيري دي، خوديو څو عامو خبرو ذکر کوم:

۱: دې کليندر کې د دولسو مذهبونو ذکر دی، کوم مسلمانان چې دې کې حصه اخلي، هغه به د دولسو باطلو مذهبونو تبليغ ذريعه جوړېږي، اود باطل تبليغ کول اودهغه ذريعه جوړيدل، ددې حرام او ناجائز کيدو کې ديو معمولي عقل او پوهې والا انسان هم شک نه شي کولی.

۲: دې کليندر کې اسلام دنورو مذهبونو په شان مذهب شميرل شوی دی، کتونکي به دې نه هم دا اثر اخلي چې څنگه نور مذهبونه دي دغه شان دين اسلام هم يومذهب دی، کوم چې خلک رښتونی مذهب گڼي، څنگه چې دانوريو ولس مذهبونه منونکي خلک رښتوني گڼي اودقران کريم اعلان دادی چې برحق دين صرف اسلام دی، نور ټول باطل دي، ان الدين عندالله

الاسلام، اوس ديو مسلمان د دولسو مذهبونو په اشاعت کې برخه اخيستل داسې دي لکه چې دقران ددې اعلان نفی کول.

۳: کلينډر کې ځای په ځای باندې بتان جوړشوي دي، صليب اویزان دی، اوتصويرونه جوړشوي دي، یوربنتونی مسلمان هم دکفراوبت پرستی دانښې په خپل کور کې نه شی خوړندولی، اونه دا اخيستلی شي.

۴: څنگه چې تاسولیکلي دي چې دا کلينډرې جوماتونو ته راوړل شي او هلته په پنځلسو ډالرو باندې خرڅول کیږي، لومړی خو په جومات کې اخيستل او خرڅول حرام دي. ځکه چې دادجومات نه دبازار جوړولو برابر دي، دې نه علاوه بتانونو ته قران مجید رجس یعنی گندګي ویلې ده اوجوماتونه یې دهر قسمة ظاهري اومعنوی گندګي نه دپاک ساتلو حکم فرمایلی دی، جومات ته ددې بتانو والا کلينډرونه راوړل، دالله تعالی دکورنۍ بت خانه جوړول اوهغه کې گندګي خوړولو برابر دي، کوم چې بالکل ناجائز او حرام دي.

پاتې شواخیال چې مونږ ددې کلينډر په ذریعه باندې داسلام تبليغ کوو، دپورته ذکر شویو خبرو په مقابله کې ددې هیڅ اعتبار نشته، داسې قسمة ناجائز او حرام ذریعوباندې دباطل مذهبونو تبليغ خوکیدای شي، حق دین ددې محتاج نه وي، صحابه کرام رضی الله عنہم داسې ډیرو ملکونو ته تشریف وړی دی چې هلته به څوک دهغوی په ژبه باندې هم نه پوهیدل، خو خلک به دهغوی دعملونو اخلاقواو کردار ته کتلوپه وجه باندې مسلمانان شول، په دې اوسني دور کې هم دالله تعالی ډیر بندګان داسې موجود دي چې دهغوی اخلاق او اعمالو ته کتلوپه وجه باندې خلک داسلام دحقانیت قائل شي، زموږ کوم مسلمانان وروڼه چې غیراسلامي ملکونو کې اوسیږي که چرې هغوی خپل ډول ډال، اخلاق او اعمال اوطور طریقې داسې جوړې کړي کوم چې داسلام تصویروي، نو خلک به دهغوی طور طریقو ته کتلوسره داسلام دحقانیت قائل شي.

ديو مسلمان شکل اوصورت، طور طریقې، ژوند او کردار او ډول ډال داسې پکار دی چې کتونکی دا ووايي چې دا د محمد رسول الله صلی الله علیه و آله غلام روان دی، داسې به هر مسلمان داسلام تبليغ کونکی شي اوهغه ته به غیر شرعي اود مصنوعي طریقو د استعمالولو ضرورت نه وي، ددې په مقابله کې که چېرې مسلمان غیر ملکونو ته تلوسره هر که درکان نمک رفت نمک شد، په شان جوړ شي، دغیر مسلمو شکل اوصورت، دهغوی په شان ډول ډال، دهغوی په شان ژوند وغیره، نوددې نه پس که چېرې داسلام تبليغ دداسې غیر شرعي کلينډرو په ذریعه باندې هم وشي نوظول اوبې معنا خبره ده، کوم اسلام چې په خپله دهغوی شخصیت متاثر نه کړ، ددې تبليغ به غیر مسلموباندې څه اثر وغورځوي؟

خلاصه دا چې داسې کلينډر فائده ورکول صرف وهمي او خیالي خبره ده، اودې مفسدات دومره زیات دي چې لېشان غور کولو سره به هر مسلمان ته ښکاره شي، په دې وجه باندې دداسې کلينډر په چاپ کولو کې حصه اخيستل دمسلمان له پاره صحیح نه دي.

د شهریت حاصلولو له پاره خپل خان "کافر"، لیکل

سوال: دیورپ د بعضي ملکونو د اپاليسي ده چې هغوی دنورو ملکونو هغه خلکو ته سیاسي پناه ورکوي کوم چې خپل ملک کې دڅه زیاتي یا امتازي سلوک ښکارشوي وي. زموږ څه پاکستانی خلک هم هلته دروزگار حاصلولو له پاره ځي، اود مستقل اوسیدو یا شهریت حاصلولو له پاره دهغه ځای حکومت ته لیکل شوی درخواست کوي چې هغوی قادیانان دي، او پاکستان کې د قادیانانو سره زیاتي کيږي، په دې وجه دې موږ ته سیاسي پناه راکړل شي اودغه شان ورته هلته د قیام کولو اجازت ملاوشي اوڅه وخت پس ورته دهغه ځای شهریت هم حاصل شي، که چېرې هغه خلک پوهه کړل شي چې داسې قادیاني جوړیدوسره روزگار حاصل شرعي طور باندې گناه ده اوداسې هغوی د اسلام نه خارج شي، خود هغوی جواب وي چې هغوی صرف دروزگار حاصلولو له پاره د قادیاني توب دعوه کوي، گني هغوی په اسلام باندې قائم دي. دهغه ځای شهریت حاصلولو نه پس هغوی پاکستان ته راتلوسره مسلمانانو خاندانونو کې ودونه وکړي، اود انجیلی والونه دا خبره پتوي چې هلک قادیاني کیدوسره غیرملکي شهریت حاصل کړی دی او انجیلی والا هم دې لالچ سره چې دهغوی انجیلی ته به هم دیورپ شهریت حاصل شي، هیڅ تحقیق نه کوي، حالانکې دهلک نزدې خپلوانوته دا خبره معلومه وي، اودغه شان دروغوسره خپل خان قادیاني ښکاره کولوسره، که هغه یې صرف دروزگار حاصلولو له پاره ویلي وي، هغوی د اسلام نه خارج شي؟

جواب: کوم کس چې دروغوسره ووايي چې زه هندویم یا عیسائی یم یا قادیانی یم، هغه ددې ویلو سره د اسلام نه خارج شي، دهغه حکم دمرتد دی.

سوال: هغه چې مسلمانې انجیلی سره واده کوي، ایا دهغوی نکاح جائزده؟ که چېرې دهغوی نکاح جائز نه وي نو اوس هغوی ته څه کول پکار دي؟

جواب: دداسې سړي سره د مسلمانې انجیلی نکاح نه کیږي، که چېرې دوکې سره ورسره نکاح وکړي نو دپته لگیدونه پس به نکاح ماته شي اود انجیلی بل ځای نکاح کول پکار دي، اوچونکې نکاح نه ده شوې په دې وجه باندې د طلاق ورکولو ضرورت نشته.

سوال: ایا د انجیلی مورپلار او هغه انجیلی کومې ته چې پته نه وي، هغوی به هم گناه کې شامل وي؟

جواب: هو! هغوی به هم گناهگار وي، مثلاً دیوې مسلمانې انجیلی نکاح یې دسک سره وکړه نو ښکاره خبره ده چې دا کار کونکې دالله تعالی په نزد باندې مجرم دی.

سوال: دهلک هغه خپلوان کوموته چې ددې پته وي اوددې باوجود انجیلی والونه دا خبره پتوي او نکاح کې شریک وي، ایا هغوی به هم گناهگار وي؟

جواب: کومو خپلوان چې صحیح صورت حال پټ کړ، هغه یی د الله تعالی مجرمان دي، اوددې بدکاری گناه به دهغوی په غاړه وي.

سوال: ایا هغوی دوباره اسلام کې داخلیدای شي، اوکه چېرې داخلیدای شي نوددې طریقه څه ده؟ اوڅه کفار به ادا کول وي؟

جواب: دوباره اسلام کې داخلیدای شي اوددې طریقه داده چې اعلان وکړي چې هغوی قادیانان نه دي اودهغه ځای حکومت ته هم ددې اطلاع ورکړي.

سوال: کوم سړي چې واده کړی وي او هلته تلوسره داسې حرکت وکړي، ایا دهغوی نکاح به قائم وي؟ اوکه نه نو هغوی ته څه کول پکار دي؟ چې دهغوی نکاح هم قائم پاتې شي اودوباره اسلام کې هم داخل شي.

جواب: چونکې داسې کولوسره هغه مرتد شي، په دې وجه باندې دهغوی لومړی نکاح ختمه شوه، اسلام کې دوباره داخلیدوسره به دوباره نکاح هم کوي.

آیا حضور ﷺ د ابولهب زوی ته بنیږي کړې وې

سوال: زموږ شاهد پور کې یو تقریر کونکي د حضور ﷺ باره کې وویل چې نبی کریم ﷺ ته په خپل ژوند کې یو ځل تکلیف رسیدلی و، چې دهغې په وجه باندې حضور ﷺ بنیږي کړې وې، مسئله داوه چې د ابولهب زوی کوم چې د حضور ﷺ لور ته طلاق ورکړی و، او حضور ﷺ بنیږي وکړې چې الله تعالی دې هغه د ځناورو خوراک کړي، او الله تعالی زمري ته حکم وکړ چې هغه مات کړي، دامسئله ډیری پیچیده ده، څه خلک وایي چې حضور ﷺ خور حمت اللعالمین جوړیدو سره راغلی و، هغوی په خپل ټول عمر کې چاته بنیږي نه وې کړې، خو څه خلک وایي چې تقریر کونکي په عام خطبه کې دا خبره کړې ده نوصحیح ده، مهرباني وکړئ د کتاب حواله ورکولوسره ددې سوال تفصیلي جواب راکړئ چې مسلمانان دخپلې ورکې شوې لارې نه صحیح لارې ته راشي، موږ ټول به ستاسو له پاره دعا کوو.

جواب: د ابولهب زوی ته د بنیرو کولو واقع د سیرت په کتابونو کې راځي، اود حضور ﷺ نه د ډیرو خلکو له پاره بنیږي کول نقل شوي دي، په دې وجه باندې دا خیال صحیح نه دی چې حضور ﷺ د چا له پاره بنیږي نه دي کړي او چاته بنیږي کول د حضور ﷺ درحمت اللعالمین خلاف نه دي، ځکه چې ضرر رسونکی ځناور مثلاً مار وژل هم په رحمت کې داخل دي، دغه شان د یو ضرر رسونکي کس له پاره بنیږي کول اگر چې دهغه کس له پاره رحمت نه وي خو د نورو خلکو له پاره درحمت خبره وي.

د الله تعالى د يوکم سلو نومونو والا حديث

سوال: د الله تعالى صفتي نومونه کوم چې يوکم سل دی، او حديث کې يوځای ملاويږي، اياتول په قران کریم کې موجود دي، ياد کومونومونونه چې د الله تعالى صفات معلومېږي دهغو ذکر الله تعالى په قران کې بيان فرمايلي دي؟ اودې خبرې نه موهم خبر کړئ چې د الله تعالى د نومونو باره کې کوم حديث په مشکوة شريف کې ملاويږي، دهغه د صحت په اعتبار باندې دکومې درجې دی؟ حسن دی او که ضعيف؟

جواب: د الله تعالى صفتي نومونه يوکم سل دی، دا حديث په صحيح بخاري او صحيح مسلم کې هم شته، خومخکې چې دکومو يو سل نومونو فهرست ورکړل شوی دی، دا حديث په ترمذي، ابن ماجه، مستدرک حاکم، او صحيح ابن حبان کې دی، دې کې دمحدثينو څه کلام هم شته، اوددې نومونو په ترتيب او تعين کې هم معمولي شان اختلاف موجود دی، امام نووي (رحمته الله عليه) په اذکار کې دې ته حسن ويلي دي، دې نومونو کې بعضې خوپه قران کریم کې ذکر دي، او د بعضې مصدر ذکر شوی دی، او بعضې نه دی ذکر شوی، اوددې يوکم سل نومونو نه علاوه هم بعضې نومونه په قران کې ذکر شوي دي.

د تاريخي رواياتو شرعي حيثيت

سوال: د اسلامي تعليماتو او قران اوسنت په رڼاکې د څه مسئلې د حل کولو له پاره مو سترگې هم تاسوته طرف ته اوږي ځکه چې ستاسو عقائد د قران اوسنت نه هيڅ قسمه متجاوز نه دي. ستاسو په خدمت کې د (۲۰۰۰ می ۱۹۹۴ م) دروز نامه جنگ يوه تراشه درلېرم، اميد لرم چې تاسوبه دخپلو بې پناه مصروفیاتو نه لږ شان وخت وباسئ او زما د الجهن به لرې کړئ، اگر چې په دې تراشه کې څه داسې خبره نشته چې زما په عقیده يا ايمان باندې څه اثر غورځوي، مگر چې کله مې هم دې مضمون طرف ته نظر کېږي په کومه کې چې داشبه پيدا شوې وي چې مضمون ليکونکي سره د معلومات دکومې راغلل؟ نو د يرزيات الجهن مې پيداشي.

محترم مولانا صاحب امونې کم علمه خلک دا په خاص طور سره دخپل ځان له پاره وایم، دا گڼو، چې په اسلامي تعليمات او معلومات په کومو کې چې ددې کائنات نه واخلئ ترايمان او عقائد وپورې ټول مسائل موجود دي ددې منبع قران اود حضور ﷺ ارشادات دي، که يومضمون نگار څه داسې خبره ليکي کومه چې د قران نه ثابته نه وي او نه رسول الله ﷺ خپلو اصحابو ته ويلې وي: نو دهغې منل مې زړه کې هيڅ کله نه وي، زه به دانه وایم چې دې مضمون نگار غلطې خبرې ليکلي دي مگر کومه څه لږ شان د قران مطالعه چې مې کړې ده اود احاديثو تشریحات مې هم لوستلي دي په هغو باندې دا مضمون فت نه دی، کيدای شي چې دا الجهن زما د کم علمی اوجه - دوجې نه وي، ددې وجې نه معامله ستاسو طرف ته واپس کوم، مهرباني به مووي چې وضاحت وکړئ چې مضمون نگار په دې مضمون کې څه ليکلي دي

دهغه ماخذاو منبع څه ده؟ او که دا خبرې صحيح دي نو ددې د سند صحت څه دی؟ او که غلطې دي نو مهرباني وکړئ تبصره پرې وکړئ!

جواب: ستاسو په فرمائش باندې ما منسلکه مضمون ولوستلو، په دې کې څه روایات دي، او څه د مضمون نگار خپل اخذ کړي نتائج اوقیاسات دي، تاریخي واقعات د بعضو صحابه وو او تابعینو نه مروی دي، د حضور ﷺ نه نقل نه دي، بهر حال مضمون نگار چې کوم اقوال نقل کړي دي هغه په تفسیر ابن جریر او تفسیر په کتابونو کې موجود دي، په دې روایاتو کې دا قوالو حیثیت صرف دیوې تاریخي واقعې دی. د کومې چې د عقیدې او عمل سره هیڅ تعلق نشته. او په تاریخي واقعات کې د صحت په اعتبار سره هم اوچت معیار مقرر نه دی، اونه یې د صحت د سند ضمانت ورکول کیدای شي. الا ماشاء الله. اونه ددې په منلو باندې څوک مجبوره کیدای شي اونه په دې باندې د څه عقیدې یا عمل بنیاد کینودل کیدای شي، دا اصل نه صرف د زیر بحث روایاتو په باره کې دی، بلکې د تمامو تاریخي روایاتو په باره کې دی، په دې باندې په ښه طریقي سره پوهیدل ضروري دي، قران د تمامو علمونه سرچشمه ده، لیکن قران پاک د تاریخ کتاب نه دی، په کوم کې چې د تاریخي واقعات په مفصل او مرتب شکل کې د بیانولو د انتظام شوی وی، همدغه شان احادیث شریف هم گڼل پکار دي، که یوه واقعه په قران پاک کې ذکر شوې ده یا په حدیث کې راغلې ده نو دهغې منل ضروري دی ګڼي د تردد او قبول دواړو د نجات شته.

مضمون نگار د...، اول بیت وضع للناس...، چې کومه تشریح کړې ده، په هغې کې یې د حدودو نه تجاوز کړی دی. حالانکې دهغه د مضمون ماخذ تفسیری بغوي دی، او په دې باندې ددې جملې په تفسیر کې ګڼ شمیر اقوال نقل شوي دي، هم دغه شان د مصنف بعضې قیاسات هم محل نظر دي د کومو د تفصیل چې نه فرصت شته اونه ضرورت.

په اردو ترجمه باندې د قرآن مجید ثواب

سوال: که د قران مجید د تلاوت په ځای د قران مجید اردو ترجمه ترتیب وار ولوستل شي نو ثواب به ملاوېږي؟ ځکه که اردو ترجمه په عربي کې وکړل شي نو قران مجید ترې جوړېږي؟

جواب: قران مجید په عربي کې نازل شوی دی او ددې د هر لفظ په تلاوت باندې د لسو نیکو وعده ده، ظاهره ده چې ددې په ترجمه باندې اجرا و ثواب نه شته، ځکه چې د قران کریم د تلاوت ثواب به خود عربي الفاظو په تلاوت باندې ملاوېږي د ترجمې په ذریعه په مفهوم باندې د پوهیدلو ثواب به ملاوېږي د قران کریم د تلاوت ثواب به نه ملاوېږي.

سوال: د بعضو مولایانو صاحبانونه مو اوریدلي دي چې کوم ښځه خاوند په دې دنیا کې نیک اعمال کوي نو په هغه دنیا به هم یو ځای وي، اوس که په مومن ښځه خاوند که یو کس وفات شي او ښځه یې دویم واده وکړي کوم پې دهغې اسلامي حق دی او دویم خاوند هم نیک او متقي وی

نړۍ اخرت کې به ښځه دکوم خاوند په نامه سره پیژندل کیږي او دکوم خاوند سره به وي؟ ځکه چې دواړه خاوندان د نیک اعمالو والادي.

جواب: په دې کې داهل علم دوه قولونه دي، یو دا چې ښځه به داخلي خاوند سره وي، ځکه چې کله هغې دویمه نکاح وکړه نو د لومړي خاوند سره دهغې تعلق ختم شو. د بعضو حضراتو رایه داده چې ښځې ته به اختیار ورکړل شي چې په دواړو کې دکوم یو سره اوسیدل خوښوي، کوم یو چې خوښ کړي دهغه سره به دهغې نکاح وکړل شي.

د جذام بیمار سره تعلق ساتلو حکم

سوال: د صحیح بخاري شریف په یو حدیث کې در رسول الله ﷺ ارشاد دی: د جذامی نه ځان ساتی. د حنفی فقهی دامسئله ده چې د جذامی ښځې ته اختیار دی چې هغه نکاح ختمه کړي، اوس غرض دادی چې جذام، څه ته چې په انگریزی کې لپروسي ویل کیږي، مخکې یو بې علاجه او د نفرت قابل بیماری به گڼل کیده، اوس د امراض بې علاجه نه دی، داسې مریضان مالیدلي دي چې د جذام نه جوړ شوي دي او د دونه یې کړي دي، او دهغوی صحت منډېچي دیو زما مقصد دادی چې د امراض اوس د عام بیماریو په شان یو عام مرض دی، او د دې سل فیصده علاج گارنتي سره کیږي، معاشره که چې د جذامی نه کوم نفرت کیده اوس هغه نه دی پاتې، د دې بیماری چې کوم ډاکټران وي دهغوی ډیر زیات ښه اخلاق وي، هغوی وایي چې د جذام مریضان دخلکو د توجه مستحق دي، دوی نه نفرت کول نه دي پکار، چې دې خلکو کې دکمتری احساس پیدا نه شي، کله کله دغه ډاکټران د جذامیانو سره کیني او خوراک ورسره هم وکړي، دهغوی سره لاس ملاووي، خبرې ورسره کوي، د صحت باره کې ترې پوښتنه هم کوي، اوسه پورې ما د چانه نه دي اوریدلي چې د جذامی نه د امراض ډاکټر یا عام سړي ته لگیدلی وي، اوس تاسو نه د دوو خبرو پوښتنه کول غواړم:

۱: د ذکر شوي حدیث د مفهوم نه د دې خبرې پته لگیږي چې دا د نفرت قابل بیماری ده، او د دې بیماری ډاکټران وایي چې دا بیماری د نفرت قابل نه ده، د حدیث شریف صحیح مفهوم څه دی؟ د امشکل زما د جهالت او کم عقلۍ په وجه دی.

۲: د حنفی فقهی کومه مسئله چې مالیکلې ده، ایا د نن سبا په حالاتو کې دیو داسې سړي ښځې ته به هم د نکاح ختمولو اختیار وي کوم چې د بیماری نه سل فیصده جوړ شوی وي؟

جواب: ۱: ډیر ښائسته سوال دی، د دې جواب باندې پوهیدو له پاره په دوه خبرو باندې ځان پوهول ډیر ضروري دي، یوه دا چې ځینې خلک قوی المزاج وي، داسې مریضانوته کتلوسره دهغوی په مزاج کې څه فرق نه راځي، او بعضې دکمزوري طبیعت مالکان وي (او زیاتره د دې طبیعت مالکان وي)، دهغوی طبیعت د داسې مرض مریضانو لیدل او هغوی سره تعلق ساتل نه شي برداشت کولی، دویم دا چې د شریعت حکمونه د قوي او ضعیف ټولوله پاره دي، بلکه دې

کې دکمزورو له پاره رعايت شته، امام ته حکم دې چې هغه لمونځ ورکولووخت کې دکمزورو خلکو د حال رعايت وساتي، دې دوه خبرو باندې پوهيدونه پس پوه شئ چې حضور ﷺ پخپله باندې د جذامي سره خوراک کړی دی، په حديث کې دي چې: د حضرت جابر رضی الله عنه روايت دی چې حضور ﷺ د يوجذامي لاس ونيولو اودخپلې ترکاری په لوبښي کې ئې داخل کړ اوويې فرمايل چې دالله تعالی په نوم باندې خوره، اودالله تعالی په نوم باندې اعتماد اوبروسه کولوسره. (ترمذی ج ۲ ص ۴ مشکوٰه)

امام ترمذي (رحمته الله عليه) همدغه شان واقعه د حضرت عمر رضی الله عنه نه هم نقل کړې ده، حضور ﷺ په خپل عمل باندې واضح کړي دي چې جذامي دنفرت قابل نه دی، خوچونکې د ضعيفانو همت اوقوت دانه شي برداشت کولی، په دې وجه باندې ضعيفانوته رعايت ورکولوپه وجه باندې ددې نه پرهيزحکم فرمايلي دی.

جواب: ۲: د فقهاء حضراتوفتوا هم دښځې طبيعت په ضعيف والي باندې ده، که چرې د جذامي علاج صحيح وشي نوښځې ته د نکاح د ختمولوضرورت نشته، گني د فقهاء حضراتو فتوا به پرې صحيح وي.

د زنا دنياواو اخرت کې سزا

سوال: زنا د پيره غټه گناه ده، دنياواو اخرت کې ددې بد اثراتو اود سزا باره کې تفصيل سره جواب راکړئ. او که چرې څوک توبه کوي نو ددې کفاره به څه اداکول وي؟

جواب: د زنا بدترينه کبيره گناه کيدل هر خاص او عام ته معلومه ده، اودنيا کې ددې جرم ثابتيدلو سزا د ناواده کړي له پاره سل کوږې اود واده کړي له پاره رجم يعنې کانوباندې ويشتلو سره هلاک کول، ده، اخرت کې به چې کومه سزاوي الله تعالی دې مسلمان دهغې نه په خپل حفاظت کې وساتي، کوم کس چې توبه کول غواړي، دهغه کفاره دالله تعالی په دربار کې رښتونې توبه اومنت اوزاری کول دي، تردې چې دا اميدي پيداشي چې الله تعالی دهغه داجرم معاف کړ، داسې کس ته پکار دي چې چاته دخپلې گناه اظهارنه کوي، دالله تعالی نه منت اوزاری سره معافی غواړي.

د گناهونو کفاره څه ده

سوال: انسان د گناهونو گناهگي دی، بدقسمتی سره که چرې څه گناه وکړي نو دهغې کفاره څه ده؟ اودابه څنگه اداکيږي؟

جواب: واره گناهونه کوموته چې (صغيره گناهونه ويل کيږي)، دهغو له پاره خولمونځ اوروژه کفاره شي، اودکبيره گناهونوله پاره دخفگان سره توبه کول اوبيا ددغې گناهونونه کولوپه اراده کول ضروري دي، کبيره گناهونه ديزيات دي اوخلک يې معمولي گنهلسره يې هروخت

کوي، نه هغه گناه گني، اونه دهغي نه دتوبې کولو ضرورت گني، دا دیر غټ غفلت دی، د کبیره گناهونو د فهرست له پاره د عربي دان حضرات شیخ ابن حجر مکی (رحمۃ اللہ علیہ)، کتاب الزواجر عن اقتراف الکبائر، یا دامام ذهبی (رحمۃ اللہ علیہ)، رساله الکبائر، ضرور ولولئ اود اردو لیکنو کو. مولانا احمد سعید دهلوی (رحمۃ اللہ علیہ)، رساله دوزخ کا کھټکا، غور سره ولولئ، دتوبې نه علاوه شریعت د بعضي گناهونو کفار هم ایښي ده، دلته یې تفصیل بیانول ممکن نه دي.

د منافقانو د مسجد نبوي نه د ویستلو روایت

سوال: ایا رسول الله ﷺ دوحې راتلو په وجه باندې دیو یو منافق نوم اخیستلو سره د مسجد نبوي نه ویستلي وو؟ د کتاب حواله ورکړئ؟

جواب: درمنثور (ج ۳ ص ۳۸۱)، کې ددې مضمون روایت نقل شوی دی.

آیا د مسلمان قاتل به همیشه د پاره دوزخ کې وي

سوال: روزنامه جنگ کې په (۱۹۸۸/۲/۱۹م) باندې اسلامي صفحه کې د قاری محمد ایوب صاحب یو مضمون د مسلمان قاتل د (الله جل جلاله) درحمت نه محروم،، په نوم باندې چاپ شوی و، دهغه مقصد دا و چې د قاتل توبه به هم نه قبلېږي او هغه به همیشه دوزخ کې وي، ددې په ثبوت کې دیوایت مبارک ترجمه هم ورکړې وه. "اوڅوک چې یو مسلمان قصداً قتل کړي دهغه سزا دوزخ دی چې هغه کې به همیشه وي او د حضرت ابن عباس (رضی اللہ عنہ) قول یې هم لیکلی و چې چا چې مومن قصداً قتل کړ، دهغه توبه نه قبلېږي، دغه شان یوکس د حضرت ابن عباس (رضی اللہ عنہ) نه پوښتنه وکړه که چېرې قاتل توبه وکړي او بیانیکی عمل کوي او هدایت په لار روان شي نو بیا؟ نو حضرت ابن عباس (رضی اللہ عنہ) ورته جواب ورکړ، دهغه موردې په هغه باندې وژاړي، دهغه له پاره هدایت او توبه کوم خای ده؟ په هغه الله مې دې قسم وي د کوم په قبضه کې چې زما ساه ده، ددې ایت د نازل کیدونه پس د حضور ﷺ وفات پورې ددې منسوخ کونکی ایت نه دي نازل شوی او روایت کې دي چې د حضور ﷺ نه پس بیا وحی هم نه ده راغلې. د پورته ذکر شوي ایت او روایت په رڼاکې تاسو نه د معلومول غواړم چې مونږ دا اورو چې الله تعالی دهغه خلکونه علاوه کومو چې کفر او شرک کړی وي ټول به بنسي، داموهم اوریدلي دي چې د توحید گواهي ورکونکې به همیشه په دوزخ کې نه وي، داموهم اوریدلي دي چې په بني اسرائیلو کې یوکس یوکم سل قتلونه وکړل، هغه دتوبې کولو له پاره ووتلو، او هوډه قتلونه یې نور هم وکړل. او بیا دچا په مشوره باندې توبې کولو ته روان و چې لار کې هغه ته مرگ راغی، خو چونکې هغه دتوبې په اراده باندې د کورنه وتلی و، په دې وجه باندې الله تعالی هغه کس وېښلو. اوس که چېرې د حضرت ابن عباس (رضی اللہ عنہ) په روایت باندې غور وکړل شي نو معلومیږي چې د قاتل توبه نه قبلېږي، او هغه به همیشه په دوزخ کې وي او قاری محمد ایوب صاحب د سورت النساء دایت نمبر (۹۳)

چې کومه حواله ورکړې ده، دهغه نه هم داسې ښکاری چې قاتل به همیشه دوزخ کې وي، اوس تاسو نه ددې خبرې جواب معلومول غواړم چې ایا قاتل به ښل کیږي او که نه؟

جواب: که چېرې قاتل رښتونی توبه وکړي اود قتل شوي د وارثانو نه هم معافي وغواړي او که هغوی ئې معاف نه کړي نو خپل ځان دې قصاص ته وړاندې کړي، نو انشاء الله هغه به وښل شي، د اهل سنت والجماعت عقیده داده چې یوه گناه هم داسې نشته چې دهغې نه توبه نه کیږي، اود کفر او شرک نه علاوه یوه گناه هم داسې نشته چې دهغې سزا همیشه له پاره وي، تاسو چې کوم روایت نقل کړی دی دهغه توجیه دا شوې ده چې د قاتل اصل سزاخودوزخ دی، خودایمان دبرکت په وجه باندې به هغه ته سزانه ملاوړي اوداسزا دهغه کس ده کوم چې مومن دهغه دایمان په وجه باندې قتل کړي، داسې کس په رښتیا باندې د دوزخ د سزاستحق دی، د حضرت ابن عباس رضی الله عنه مشهوره فتوا خو هماغه ده کومه چې سوال کې نقل شوې ده، خو بعضې روایتونو کې دي چې هغه هم دتوبې دقبليدو قائل و، د مومن قتل کول دومره غټه گناه ده چې دهغې نه پس دتوبې کول توفیق ملاویدل مشکل دي، الله تعالی دې هر مسلمان ددې گناه نه وساتي. امین!

په غلط کار باندې د لږ کولو عذاب

سوال: که چېرې یوکس په ښه کار باندې ولگول شي نو ترڅو پورې چې هغه کس هغه نیک کار کوي، کار باندې لږ کونکي کس ته به هم دهغه ثواب ملاوړي، دغه شان که چېرې یوکس چاته دبدې لار وښيي نو ایا هغه به هم دگناه مستحق وي که دهغه ورسره بیا څه تعلق هم نه وي؟ که چېرې داسې وي نو ددې گناه نه د خلاصی موندلو به څه طریقه وي؟ زرجواب راکولوسره مې ذهني پریشانی ختمه کړئ.

جواب: حدیث شریف کې دي چې کوم کس دڅه ښې خبرې رواج جوړ کړ، هغه ته به دخپل عمل اجر ملاوړي او څومره خلک چې هغې باندې عمل کوي دهغوی ثواب به هم ورته ملاوړي اودهغه خلکو په اجر او ثواب کې به څه کمی نه راځي، او کوم کس چې دبدې دعمل رواج جوړ کړ، هغه ته به دخپلې بد عملۍ گناه هم ملاوړي او څومره خلک به چې هغه باندې عمل کوي دهغوی گناه به هم ورته ملاوړي، اودهغه خلکو په گناه کې به هم هیڅ کمی نه راځي. یوحديث کې دي چې دنیا کې څومره ناحق قتلونه کیږي، دهر یوې گناه قتل یوه برخه د حضرت آدم عليه السلام د زوی قابیل په نوم باندې لیکل کیږي، ځکه چې هغه د ټولونو لومړی کس دی کوم چې د ناحق قتل کول رواج شروع کړی و.

اوس دکوم کس په وجه باندې چې یوکس دبدې په لار باندې روان وي او هغه کس ته الله تعالی هدايت کړی وي نو هغه کس ته پکار دي چې کوم کوم خلک یې دگناهونو په لار باندې روان کړي دي دهغوی دبدونه دويستلو کوشش وکړي، او که دهغوی سره څه رابطه نه کیږي؛ نو الله تعالی

ته دې توبه اواستغفار کوي، اودهغو خلکوله پاره دې هم دعاواستغفار کوي، دې نه علاوه دې دنيکو خورولو له پاره کوشش کوي، ان شاء الله دهغوی گناهونه به معاف شي.

انسان او ځناورکې فرق

سوال: جناب! زمونږ پيژندگلوکس وايي چې ښځه اوسړی خپلوکې يو خاص حدپورې جسماني تعلق ساتلی شي، دهغه په نژد باندې داتول کارونه قدرتي دي، اوهغه ورته دنيچرل نوم ورکوي، دهغه په نژد باندې الله تعالی قران پاک کې دبدکاری اوزناباره کې فرمايلي دي، اوبل ځای ياکتاب يعنی حديث وغيره کې هم ددې ذکر نه دی راغلی، دهغه صاحب دقول مطابق ټول ځناور چې هغو کې انسان هم شامل دي په يوځای کې اوسيږي، انسانانو کې ښځې اوسړي هم يوځای کيناستی اوباختيدای شي، اوديو خاص حدپورې تعلق هم ساتلی شي، زما هغه سره لږې شان خبرې شوې وې خو ماهغه ته صحيح جواب رانه کړی شو، ځکه چې د شرم او حياء په وجه باندې ماهغه نه شوپوهولی.

جواب: دنامحرمه سړيو اوبښځو خپلوکې ملاویدل، سلام دعا کول اويو بل ته لاس وړل داسلام په نژد باندې جائز نه دي. دبدکاری اوفحاشی (زنا) ناجائز کيدل خوبه کيدای شي ځوانانوته هم پته ويي، اوکه چرې دې ځوانانود مخالف جنس سره دکيناستواوباختيدومکمل ازادي ورکړل شي اومعاشره يا قانون دهغوی په مينځ کې دځناوروپه شان يوځای کيدلومينځ کې بندجوړنه شي؛ نودهغه ددې ناستې پاستې نتيجه به دبدکاری نه علاوه بل څه وي؟ اود عقل لرونکو قانون دی چې کله ديوې بدۍ نه منع کول وي نودهغې ذريعې هم ختمول کيږي، زنا، چونکې دشریعت په نظر کې بدترينه گناه ده، په دې وجه باندې شریعت ددې په ټولو ذريعو باندې هم پابندي لگولې ده، دحضرت ابوهريره رضي الله عنه نه دحضور صلی الله علیه و آله دارشاد مبارک نقل دی:

عن ابی هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه و آله: فزنا العين النظر وزنا اللسان المنطق والنفس تمني وتشتهي والفرج يصدق ذلك ويكذبه، متفق عليه. (مشکوٰه ص ۲۰)

ترجمه: حضرت ابوهريره رضي الله عنه فرمايي چې رسول الله صلی الله علیه و آله فرمايلي دي د سترگوزنا نامحرم ته کتل دی، دغوږونو زنا خبرې اوریدل دي، د ژبې زنا خبرې کول دي، دزړه زنا نفساني خواهش دي، او شرمگاه ددې ټولو خبرو تصديق ياتکذيب کوي. (صحيح بخاری ومسلم)

اوس وگورئ چې انسان او ځناورکې څه فرق دی؟ موږ وينو چې ځناوروکې خواهشات خو موجود دي: خودغه خواهشات پابند نه دي، ځکه چې هغوی د عقل نه محروم دي اودومره شعور پکې هم نه وي چې دخوراک څښاک خواهش پوره کولوله پاره دجائز او ناجائز دخپل اوږدي فرق وکړل شي، دغه شان جنسي اختلاط کې نه دمور، خوراو لوري اياينگورکې دفرق کولو ضرورت پکار دی اونه په هغوی کې داشعور شته چې دشرم اوحياء په وجه باندې د ستر پټولو

ضرورت شته، همدغه وجه ده چې شريعت عقل مند د حکمونو پابند کړي دي، ځناور، يا کوم انسان چې د عقل نه محروم دي، ليوني يا پاگلان، هغوی د شرعي حکمونو پابند نه دي، الله تعالی دې نه کړي چې د عقل او پوهې باوجود انسان د ځناور په شان شي، اود ځناور وحر کاتوته کتلوسره کوم چې د عقل د پابندۍ نه بهر دي، د فطرت تقاضا گڼلوسره هغوی ته وپسڅيرې، ياد ځناور په شان حرکتونه شروع کړي.

د یرقسمه بدۍ او خرابۍ خوانساني ذهن پيژني، خو د یرې بدۍ داسې دي چې هغه دانسان په عقل کې نه راځي، د داسې بدیو د جراثیمو د لیدلوله پاره د الله تعالی دوحی خور د بین پکاروي، په دې وجه باندې عقل وایي چې دانسان طبعي خواهشات د عقل تابع پکار دي، چې انسان او ځناور کې فرق اوشي، اود انسان عقلي خواهشات د الله تعالی دوحی تابع کیدل پکار دي، چې حقیقی انسان اود ځناور په شان انسان کې فرق وشي.

خلاصه دا چې دانسان فطری خواهشات حق دي، خود کائنات خالق ددې دپوره کولوله پاره یو خاص قانون او اصول مقرر کړي دي، که چېرې ددې انساني مشین استعمال دهغه د پیدا کونکي د بنودل شوي اصولو او قانون مطابق وکړل شي نو دامشین به صحیح کار کوي، او که چېرې دهغو اصولو او قانون خیال ونه ساتل شي، نو انسان به انسان پاتې نه شي، بلکه دانسان په شکل کې به ځناور وي.

آیا د قاتل توبه هم قبلیري؟

سوال: آیا د قاتل توبه قبلیري؟

جواب: توبه د هر یوې گناه نه کیدای شي، اود هرې رښتونې توبې قبلولو وعده الله تعالی کړې ده؛ خود قتل د جرم نه توبه قبلولو کې څه تفصیل دی، په هغې باندې پوهیدل ضروري دي. قتل د یره غټه گناه ده، اود ددې تعلق دانسان حق سره هم دی، او د الله تعالی حق سره هم، د الله تعالی حق سره ددې تعلق داسې دې چې د ساه او بدن تعلق الله تعالی جوړ کړی دی، کوم کس چې څوک قتلوي، لکه هغه چې د الله تعالی په کار کې مداخلت کوي او الله تعالی د چا ناحق قتلولو نه سختۍ سره منع فرمایلي ده، خو قاتل ددې منع کولو پړوا نه کولوسره د الله تعالی حکم ماتوي.

دانسان حق سره د قتل دوه چنده تعلق دی، یو خو هغه په مقتول باندې ظلم وکړ، دویم یې په قتل شوي په خپلوانو باندې ظلم وکړ، د ښځې د ژوند ملگری یې ختم کړ، دهغه بچي یې یتیمان کړل. دهغه دوروڼو خویندو لاسونه یې کټ کړل، اود هغه خپلو خپلوانو ته یې تکلیف ورسولو کله چې دا خبره معلومه شوه چې قتل کې د الله تعالی حق وهل هم دي اود مقتول حق هم دی اود هغه د وارثانو هم. اوس دې باندې ځان پوهول پکار دي چې توبه هغه وخت کې قبلیدای شي کله چې انسان په خپل جرم باندې خفه وي اود ددې جرم په وجه باندې چې د چا چاقو وهل

شوی دی. یاخو دهغوی حق اداکړي یا یې هغوی معاف کړي. دقاتل توبه به هغه وخت قبلېږي کله چې ورته دهغو فریقانو دطرف نه معافي ملاوښي. دالله تعالی نه که چېرې رښتونی زړه سره معافي وغوښتل شي؛ نو هغه ارحم الراحمین او غني ذات دی. دهغه ددربار نه خو معافي ملاویدای شي. مقتول بلې دنیا ته تللی دی. دهغه نه دمعافني بس همدایو صورت دی چې الله تعالی دقاتل رښتونی توبه قبوله کړي اودقتل شوي وارثان دهغه نه راضي کړي. او هغه باندې چې کوم ظلم شوی دی دهغه بدله له خپل طرفه اداکړي اودقتل شوي وارثانو چې کوم حق وهل شوی وي. قاتل هغوی ته دهغې معاوضه ورکړي یا بغیر دمعافني دالله تعالی د رضا له پاره معاف کړي. که چېرې دادرې واره فریقان هغه معاف کړي؛ نو دالله تعالی په دربار کې به دهغه جرم معاف شي. گنی اخرت کې به هغه ته دخپلې گناه سزاملایږي. که چېرې قاتل په رښتونی باندې توبه وکړي. او ددې دریو وارونه رښتونی زړه سره معافي وغواړي؛ نو انشاء الله هغه ته به ضرور معافي ملاوښي. دلته دا عرض کول هم ضروري دي چې شریعت دقتل کومه دنیاوي سزامقرره کړې ده. که چېرې دا سزا په قاتل باندې جاري کړل شي؛ نویابه هم دهغه د اخرت دسزانه دپچ کیدوله پاره توبه ضروري ده.

د دوزخ خواش لرونکي کس سره تعلق ساتل نه دي پکار

سوال: زموږ ددفتریو صاحب په خبرو خبرو کې وویل چې دوزخ ډیر مزیدارځای دی. هلته به غوښې ورتې کوواو خورو به یې. موږ ورته وویل چې دادکفرکلمه ده. ځکه چې الله تعالی ټول پیغمبران دې له پاره رالېږلي دي چې مسلمانان ددوزخ نه بچ کړي. ځکه چې دا احادیثو مطابق دوزخ ډیر خطرناک ځای دی. اودهغه تصور کول هم ممکن نه دي. دداسې قسمه جملو ویلو سره دالله تعالی اودهغه رسولانو نفی کیږي. اوداکفربرابردی. خو هغه صاحب وایي چې زه همدغه دوزخ ته ځم. په دې وجه باندې مې خوښ دی. موږ ورته وویل چې مسلمان داسې خبرې په ټوکو کې هم نه شي کولی. ډیر زیات گناهگار کس ته هم دالله تعالی درحمت نه امید ساتل پکار دي. اته داسې خبرو کولو باندې دالله تعالی نه معافي غوښتل پکار دي اوتوبه اواستغفار درته کول پکار دي. وپچې کله هم هغه ته داسې وایو نو هغه په خداکې وایي. چې زه خوبه هم دغلته ځم. دوزخ ته. ددې خبرې ډیرې ورځې شوي دي. او زموږ د باربار ویلو باوجود هغه هیڅ نه مني. حالانکې هغه ته مړیه ډیره مینه باندې. اوارام باندې دټولو قرآني ایتونو او احادیثو حواله ورکړه. خو هغه یې په خداکې وایي. اوس پوښتنه دا کول غواړم چې زموږ دداسې کس سره څنګه تعلق پکار دی؟ دمسلمان په شان اړکه دغیر مسلم په شان؟ یعنې اسلامي طریقه باندې دسلام جواب ورکول

جواب: دیو مسلمان له پاره کوم چې په الله تعالی اودهغه په رسول ﷺ باندې ایمان لري.

دداسې خبرو کولو گنجائش نشته. تاسو هغه کس سره تعلق مه ساتئ. مه ورسره سلام دعا

کوی اومه ورسره په دې موضوع باندې خبرې کوی!

دمورپه خپته کې دهلک یا انجیلی بنودل دقران دایت خلاف نه دي

سوال: دیومسلمان په حیثیت باندې زما ایمان په الله تعالی، دالله تعالی په انبیاء کرام علیهم السلام، ملائکو، دقیامت په ورځ، اود مرگ نه پس په بیا ژوندی کیدو باندې دی، اود محمد ﷺ په اخری نبی کیدو باندې هم دی، انشاء الله دمرگ پورې به کلیمه طیبه دخپلو ټولو ظاهري اوباطنی معناوو په لحاظ باندې زما په ژبه وي، یوه معمولی شان پریشاني راته پېښه شوې ده، دقران کریم په نزد باندې دمورپه خپته کې دهلک یا انجیلی علم صرف اوصرف الله تعالی ته وي، اودا زموږ ایمان دی، خو اوریدلي مودي چې په یورپ کې اویا خاص طور باندې جرمني کې (مغربی جرمني) کې ډاکټرانو داسې ټیکنالوجي پیدا کړې ده چې دهغه په ذریعه باندې دا معلومیدای شي چې دمورپه خپته کې روح دهلک دی اوکه دانجیلی؟ دا حقیقت دی چې داسلام دعالمانو اودسائنس په خپلوکې یوځای کې اختلاف نشته، بلکه اوسني دور کې داسې ډیرې اسلامی نظریې دي چې دهغه ذکر دالله تعالی په کلام کې څوارلس سوه کاله مخکې شوی دی، اوداوسني دوسائنس هغو ته صحیح وایي، زموږ علم مکمل نه دی، تاسو دې باره کې زموږ پراهنمایي کولی شئ چې دمورپه خپته کې دهلک یا انجیلی کیدو باره کې داسلامي تعلیماتو په رڼا کې څه هدايات دي؟ اوایا جرمني والاچې دکومې ټیکنالوجی په مدد باندې ددې خبرې پته لگوي نوایا هغه معاذالله داسلامي تعلیماتونفې خونه ده؟

جواب: ډیریشانه کیدو ضرورت نشته. دجرمني اوسیدونکو به اوس دا ټیکنالوجی پیدا کړې وي چې دمورپه خپته کې موجودې باره کې داپته لگولی شي چې داهلک دی اوکه انجیلی، مسلمانان خو ددې نه مخکې ددې خبرې قائل دي، دکشف په ذریعه باندې ډیرو اکابرینو دماشوم دهلک یا انجیلی کیدو باره کې ویلي دي، زموږ پخواني طبیبانوبه دحمل لرونکې ښځې نبض کتلوسره دهلک او انجیلی باره کې خبرورکولو، قران کریم کې چې څه فرمایل شوي دي، او هغه ته پته څه چې په رحم (دمورپه خپته) کې دی، داهرڅه ددې خلاف نه دي، ځکه چې "څه په رحم کې دي، لفظ ډیره غټا معنا لري، دماشوم دهلک یا انجیلی پورې محدود کول یې صحیح نه دي، درحم داوول نه اخیږي ټول حالات دې لفظ کې شامل دي، ښکاره خبره ده چې ددې هرڅه علم دالله تعالی نه علاوه بل چاته نه شی کیدي، اودهلک او انجیلی معلومولوچې څومره طریقې اوسه پورې دریافت شوي دي هغه هم ظني دي قطعي نه، دجرمني دسائنسدانانو دکوششونونه دومره خبره ثابت شوه چې دماشوم دهلک یا انجیلی کیدو علم هم انسان ته ورکول کیدای شي، دکشف په ذریعه باندې به چې دامت اکابرینوڅه فرمایل اودکومې به چې زموږ اوسنی طبقې انکارکولو، دهغه صحت ثابت شو اودقران کریم داخبره په خپل ځای باندې صحیح ده چې خپته کې دېچي دحالاتو علم صرف الله تعالی ته دی

دمورپه خيته کي هلک يا انجيلي معلومول

سوال: ايا انسان داويلی شي چې دمورپه خيته کي هلک دی اوکه انجيلی؟ دتې وي پروگرام تفهيم دين،، کي مولاناوويل چې خلکو قران کریم په صحيح طريقه باندې نه دی لوستلی، دې کي دالله تعالیٰ څه بل مقصد دی، اوکه چرې انسان کوشش اوتحقيق وکړي نو داويلی شي چې دمورپه خيته کي هلک دی اوکه انجيلی، تاسودا خبره دقران اوسنت په رڼاکي بيان کړئ چې ايا انسان دا بيانولی شي چې دمورپه خيته کي هلک دی اوکه انجيلی؟ ځکه چې الله تعالیٰ څه څيزې ساتلي دي، چې دهغو علم دالله تعالیٰ نه علاوه بل چاته نه وي پکار.

جواب: دمورپه خيته کي هلک دی اوکه انجيلی، ددې قطعی علم خوصرف الله تعالیٰ سره دی، انسان ته اختيارنه دی حاصل چې هغه داسبابونه بغيرقطعی طورباندې ووايي چې دمورپه خيته کي هلک دی اوکه انجيلی؟ باقی که چرې دا وويل شي چې که انسان چېرې کوشش وکړي نوويلی شي چې دمورپه خيته کي هلک دی اوکه انجيلی؟ بلکي نن سبا ځيني داسې مشينونه ايجادشوي دي چې دهغوپه ذريعه باندې داويل کيدای شي چې دمورپه خيته کي هلک دی اوکه انجيلی، کله چې حمل دمورپه خيته کي انساني وجودته بدل شوی وي، يابعضې اولياء يانجوميان وغيره هم وايي، اودهغوی خبره کله کله صحيح هم ثابته شي. بهرحال دانسان دا علم دقران کریم ددې ايت «ويعلم ما فی الارحام» يعنې هغه ته پته ده چې څه په رحم دي «سورة لقمان ايت ۳۴» خلاف نه دی، اوددې په وجه باندې انسان دالله تعالیٰ په پټ علم کي دالله تعالیٰ شريک نه جوړيږي، ځکه چې غيب په حقيقت کي هغه علم ته ويل کيږي کوم چې دسبب قطعي په وجه باندې نه وي، بلکي بغيردڅه واسطې نه پخپله باندې موجودوي، که چرې ډاکتريانجومي دا ووايي چې دمورپه خيته کي هلک دی اوکه انجيلی، نوهغوی يې داسبابوپه ذريعه باندې وايي، اوددې ايت مطلب دادی چې دسبب نه بغيرپخپله باندې علم کيدل، اوداصرف دالله تعالیٰ سره خاص دي، دغه شان ددې ايت «ويعلم ما فی الارحام» نه مرادقطعي علم دی، اوانسان چې هر څومره کوشش وکړي هغه داقطعی طور باندې نه شی ويلی، بلکي دغالب گمان په درجه کي اوهغه کي هم اکثر دغلطۍ ويره وي.

دويمه خبره داده چې دې ايت کي «ما فی الارحام» ويل شوي دي، ددې مطلب دادی چې رحم کي څه دي، دهغو دټولو حالاتوعلم الله تعالیٰ سره دی، يعنې داچې هغه ماشوم هلک دی اوکه انجيلی؟ اوبيا داچې ماشوم به صحيح اوپوره پيدا کيږي اوکه مريض اوناقص؟ پيدائش به طبعي طور باندې پوره ورځو کي کيږي ياغيرطبعی طورباندې به دوخت نه مخکي ياوروسته؟

اوبیاد ټولونه غټه خبره چې د ماشوم قسمت به څنگه وي؟ ماشوم به نیک بخت وي او که بد بخت؟ د دې ټولوشیانو علم الله تعالی ته دی، کله چې هغه حمل دمور په خټه کې موجود وي، د دې مقابله کې دنن سبا اکثران یا سائنسدانان دخپل کوشش او اسبابو په ذریعه د غالب گمان په درجه کې صرف دومره ویلی شي چې رحم کې هلک دی او که انجیلی، او هغه هم د حمل نه یو خاص وخت پس، پس مافی الارحام علم صرف د هلک او انجیلی پورې محدود نه دی ساتل پکار، بلکې دې علم مافی الارحام کې د هلک او د انجیلی د علم نه علاوه نور هم ډیر شيان داخل دي، چې دهغو علم انسان ته نه شي کیدای.

دریمه خبره داده چې دې ایت مبارک «مافی الارحام» ویلي شوي دي، من فی الارحام نه دي ویل شوي. من په عربی کې ژبه کې د ذوی العقول له پاره استعمالیږي، او ما د غیر ذوی العقول له پاره استعمالیږي، مقصد دا چې هغه حمل کله چې هغه دوینې په حالت کې وي، هغه نه انساني بدن نه وي جوړ شوی او دمور په خټه کې هغه کې انساني اندامونه نه وي جوړ شوي، هغه اوسه پورې غیر ذوی العقول دی، هغه وخت کې هم الله تعالی ته علم وي چې دا څه دی او څوک دی؟ اوسن سبا اکثران او سائنسدانان هغه وخت کې د هلک او انجیلی پټه لگولی شي کله چې حمل کې انساني اندامونه جوړ شوي وي او انساني شکل او صورت یې اختیار کړی وي. دغه وخت کې حمل ذوی العقول کې د من په حیثیت کې وي، او قران دانه دي ویلي چې «ويعلم من فی الارحام» بلکې دایې ویلي دي چې «ويعلم مافی الارحام».

بهر حال! که چرې دمور د خټې علم څه وخت تیریدونه پس انسان ته حاصل شي؛ نو د الله تعالی د علم مافی الارحام خلاف نه دی.

وصل الله تعالى على خير خلقه واله واصحابه اجمعين

ترجمه او کمپوزنگ

دارالترجمه ایندیا کمپوزنگ سنټر

زیر نگرانی

برهان الدین صدیقی فاضل جامعہ دارالعلوم کراچی

مدنی جامع مسجد مرکزی دارالقرآن نمک مندی پینبور

سندیافتہ وفاق المدارس ملتان

ایم اے عربی پینبور یونیورسٹی

رابطه: ۰۳۴۶۹۱۶۹۰۲۳